Müslüm Yücel

ABDULLAH ÖCALAN

AMARA'DAN İMRALI'YA

ALFA

Amara'dan İmralı'ya Abdullah Öcalan

MÜSLÜM YÜCEL

1969'da Urfa'da doğdu. İstanbul'da yaşıyor. Bugüne kadar yayımlanmış kitapları şunlardır: *Kalbimizin Kuyusunda Kanlıeştir Yaralarımız* (şiir, 1994), *İpek Yolu* (şiir, 1996), *Tekzip/Kürt Basın Tarihi* (İnceleme, 1998), *Sin Mabedi ve Sabiilik* (Yazı dizisi, 2000), *Ahuzin* (şiir, 2001), *Su Masalı* (Masal, 2001), *Ölü Evi* (şiir, 2004), *Kına ve Ayna* (İnceleme, 2004), *Edebiyatta Ölüm ve İntihar* (İnceleme, 2004), *Evlilik İttifakı/Berdel* (2006), *Türk Sinemasında Kürtler* (İnceleme (2006), *Osmanlı Türk Romanında Kürt İmgesi* (İnceleme, 2010).

Müslüm Yücel

ABDULLAH ÖCALAN

AMARA'DAN İMRALI'YA

ALFA

İÇİNDEKİLER

BAŞLARKEN • 13
Kitap için notlar • 13

I. BÖLÜM

ÖCALAN AİLESİ
Halfeti 27 • Amara 30 •
Mala Husêni Husêni Husên! Mala Ocê 33 • Ömer ve Üveyş 39
• Öcalan'ın kardeşleri 40 • Ali'nin ölümü 46 •
Ömer'in Çığlıkları; O Tek Kalmış 47 • Üveyş 52

ÇOCUKLUK
Öcalan'ın Doğumu ve Çocukluğu: Oyun 59 •
İlkokul, İlk Öğretmenler ve Cibin İlkokulu 65 •
Camii, Cenk Hikâyeleri ve Battal Gazi 72 •
Kartal Yuvaları, Kuş ve Yılan Avı 74 •
İlk Arkadaşlar, İlk Kavgalar, "İlk Örgüt" 78 •
Ortaokul 81 •

GENÇLİK: ANKARA
Ankara: İyi kalpli üvey ana 85 • İç Yolculuk 92 •
Diyarbakır, Sur Otel 93 •
Tartışmalar, Ankara-İstanbul; 1965-1971 101 •
İstanbul, Başka Adam 107 •

TÜRKİYE'DE 68
Babaevinden Kaçış 113 • Gerilla 116 •
Nurhak, Kızıldere ve Denizler 120 • Öcalan ve Kızıldere 125 •
Kızıldere'yi Bağlarken: Ertuğrul'la Yüz Yüze 133 •

ARKADAŞLIKLAR
İlk Arkadaşlıklar 135 • Öcalan'a "Kız Bakıyorlar" ve O! 149 •
Örgütten Ayrılanların Ruh Halleri 152 •
Çubuk Barajı, Kendine Cesaret Etme 154 •
Öcalan'ın Gözyaşları 160 •

II. BÖLÜM

1973'TEN 1978'E
Ecevit Rüzgârı 165 • Ankara'da bir Dernek (ADYÖD) 168 •
Öcalan'ın ADYÖD Günleri 170 • Öcalan'ın Kavgaları 175 •
Mazlum Doğan ve Hayri Durmuş 176 •
Ankara-Dersim Gecesi, İlk Sloganlar 181 •
Kesire'yle Tanışma 184 •
Kürt Cephesinde Biten Yeni Yapılar 190
Kıskaç! Pilot ve Şahin 191 • Tuzluçayır 192 •
Öcalan'ın Kısa Yolculukları 199 • Zor Günler 201 •
Kemal Pir, Irak Bayrağını Yakıyor 203 • Dikmen'e Doğru 204 •
İki Ölüm 208 • Dikmen, 1976 211 •
Dikmen Sonrası, Kaynağa Doğru 213 •

Öcalan Nişanlanıyor 215 •
Pilot'un Evinde Toplantı 218 •
Polisiye bir Kurgu: Kürdistan Seferi 220 •
Haki Karer Vuruluyor 227 • Tuzak! 230 •
Öcalan'a Suikast 236 • Ankara'ya Veda: Öcalan Evleniyor 239 •
Bağlarken: Kinin Serüveni 244 •
Mola: Yılmaz Güney'le Tanışma 247 •

III. BÖLÜM

URFA:1977-1980
Toprak Reformu, Seçimler vs 258 • Hilvan'ın Ayak Sesleri 263 •
Süleymanlar 265 • Urfa'da MHP 266 •
Apocular Silahlanıyor 268 •

IV. BÖLÜM

PKK, KURULUYOR
Fis 275 • Hazırlık 277 • Toplantı 279 • Toplantı Başlıyor 280 •
İsim: PKK 282 • Maraş Katliamı 283 •
MHP, Kürtçe Dergi Çıkarıyor 285 • Çözülme: Şahin 286 •
Siverek ve Bucaklar 289 • Kanın Kıyısında, 1972-1979 297 •
Kırbaşı 298 • Kanın Sınırları Bağlanırken 303 •

V. BÖLÜM

SURİYE (1979-1998)
Suriye, Sınır 309 • Suriye ve Kürtler 311 •
Suruç, 2 Temmuz 314 • Kobani, 3 Temmuz 1979 318
• Kasım 1979, Beyrut 320 •
Firar 324 • Yeni bir Dönem, 24 Ocak 325 • Kesire Şam'da 327 •

Talabani, Öcalan'ı Ali diye biliyor 328 •
Helve Eğitim Kampı 330 • Kızıl Hafta 331 •

VI. BÖLÜM

12 EYLÜL (1980-1983)
Parlamenter Sisteme Geçiş! 338 •
Para Vaaz Ediyor: Cemaatler 340 •
Beyaza Boyanmış Evler Arasında 344 •

VII. BÖLÜM

DOĞU'DA ZAMAN (1980-1983)
"Bekaa Çiçeği" 349 • Öcalan'ın Birlik Arayışları 351 •
PKK 1. Konferansı 355 • Ayrılık: Kesire İsveç'e Gidiyor 356 •
Esad Ailesi 357 • Bekaa Vadisi, 2. Kongre 359 •
Öcalan, Barzani'yle Görüşüyor 361 •

VIII. BÖLÜM

ERUH-ŞEMDİNLİ
Ateş ve Sudan Sonra Sır 367 • Şubat-Temmuz, 1984 - 368 •
Eruh 369 • İstanbul, 19 Ekim 374 •

IX. BÖLÜM

SAVAŞ, 1985-1993
ERNK ve ARGK kuruluyor 381 • Ancak Serhildan 385 •
Kürt Sorunu, Kürt Basını ve Meclis 389 •
Mola: Kalp Zamanı: Aşk ve Savaş 395 •

X. BÖLÜM

BARIŞ UMUDU VE ATEŞKESLER (1991-1999)

Öcalan Tek Taraflı Ateşkes Yapar 410 •
Bar Elias, 15-17 Mart 1993 413 • Ankara, 18 Mart 1993 415 •
Diyarbakır, 12 Mart 1993 417 • Ankara, 30 Mart 1993 418 •
"Özal Öldürülüyor mu?" 420 •
Karanlık Dönemin Kara Elleri 423
Mola: Mele Abdullahê Timoqî ve Osman Sebrî 424 •
Kara Labirent (1993-1998) 430 • JİTEM 435
Eski Ülkücüler! 437 • Hizbullah 439 •
Yeni bir Ateşkes ve Mektuplar 441 •
Kalpleriyle Konuşanlar: Anneler 448 •
Öcalan'a Suikast 450 •
Öcalan Serinkanlı, "Sporcu" ve Uykusuz 453 •
Bir Konuk: Burhan 456 • Mola: Beyaz Reno 457 •

XI. BÖLÜM

AVRUPA YOLLARI

Suriye Sınırında 461 • Yunanistan'dan Rusya'ya 466 •
Mola: Cehennem Vadisi'nde yeni yıl 488 •
Öcalan Roma'dan Ayrılıyor 494 • Şubat Soğuğu, Ankara 498 •
Atina, Son Hazırlıklar 500 •

XII. BÖLÜM

İMRALI

Ada 507 • İlk Günler 508 • Dava 513 •
Dava, Avukatlar ve Müdahiller 514 • Duruşmalar 516 •
Mola: Fatih'in Aslanları 521 •

XIII. BÖLÜM

BARIŞ ELÇİSİ

Tayip Erdoğan'ın Çıkışı 535 • Öcalan'ın Görüşmeleri 536 •
Roboski Katliamı 543 • Umut 544 • Bitirirken 554 •

SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA • 557

DİZİN • 573

Aliye Akıl, Suna İzol ve
Gurbetelli Ersöz'ün anısına...

Kitap için notlar

I. Biyografi:
Biyografi bir insandan yola çıkar ve bu çıkış doğumla başlar, ölümüne kadar devam eder. Biyografiler genelde iki türdür; ilkinde kişinin hayatı incelemeye tabî tutulur, ikincisinde ise kişinin hayatı *"roman"* biçiminde kurgulanır.

Türkiye'de biyografi çok azdır. Kürtlerde ise biyografiler daha çok edebiyat üzerinden gelişmişlerdir. Ancak tarih o kadar çok edebiyata müdahale eder ki, metin bir süre sonra bir tarih kitabına döner; çünkü yazar biyografiden uzak düşer ve tarih yazmayı kendine yediremediğinden, biraz da okur kaygısından, biyografiye konu olan kişinin duygusal anlarını romanın malzemesi haline getirir. Sonuçta yazdığı ne tarih olur, ne de edebiyat; felsefe tarihinin ne felsefe ne de tarih olmaması gibi bir şeydir bu; biri diğerine yardım ve yataklık etmiştir sadece, biri diğerini tanımaz.

Edebiyat bir ahlak meselesidir ve bu ahlak tek kelimeyle bilgiye dayanır. Flaubert'in *Madam Bovary*'si, Tolstoy'un *Anna Karenina*'sı birer karakterdir, ama aynı zamanda bu kişilerin hayatı birer biyografidir.

Yazılan kişi hakkında bilgi sahibi olmak, biyografinin temel özelliğidir. Kahraman (*Bovary, Anna*) her an sokakta karşılaşabileceğimiz kimselerdir, ama gerçek bir varlığın taklidi değillerdir, onların karşısında tarih çözümlenir, ama tarih de değildirler; onlar söylenmesi gerekenleri, kendileri söyler. Tolstoy çoğu zaman kendi fikirleri ile (*zaman zaman aslında o benim dediği*) Anna'nın davranışları arasında kalır ve sonunda ona *"boyun eğer."* Eğer boyun eğmezse Anna tarih olacaktır.

Bir tarihçi olayı anlatır. Bir adım daha ileri gidersem karşımda Dostoyevski'nin Raskolnikof'unu bulurum. Evet, bir tarihçi Goethe'nin Faust'unun gülüşünden sarkmış adamı anlatabilir, ama onun varoluşuna inemez.

Edebiyat, işte bu varlığın peşine düşer. Öte yandan tarihle edebiyat yapıldığında kahramanlar yapaylaşır; yazar, onları yazan kişi olmaktan çıkar ve onları /onu kurgularken maskeler takar. Risk edebiyat adına şudur; tarihten alınan kahraman, temennilerimizi dile getirir; tarih! Yer ve zaman göstererek bizi *kana* (*kan bağına*) bağlar. Kan ruhtur; çekildiği zaman insan biter. Eser de yoktur zaten.

Bazen sipariş üzerine biyografiler yazılabilir. Oğuz Atay'ın *Bir Bilim Adamının Romanı* ilk aklıma gelendir. Kitap, TÜBİTAK'ın geliştirdiği bir proje dahilinde hayata geçirilmiştir. Amaç, "toplumun bilimsel düzeyini yükseltmek" olarak özetlenmiştir. Benzer bir çalışma Erdal İnönü, Cavit Enginsoy için de düşünülmüş, sonradan vazgeçilmiştir.

Resimde nasıl sipariş ressamın yaratıcılığını öldürürse, edebiyatta da (*roman ve şiirde de*) sipariş yaratılıcığı öldürür.

II. Zorluklar:

Bu kitap Abdullah Öcalan'ın ilk biyografisidir. Öcalan'ın bir biyografisini yazmak zordur. Yüzyıl sonra belki daha iyi yazılabilir, ama bugün bu imkânsızdır. Örneğin çocukluğu, gençliği ve üniversite hayatına kadar bir sorun yoktur; Urfa'dan çıkıp Suriye'ye geçtikten sonra *kişi* yerini *öndere* bırakmıştır ve bundan sonra Öcalan'ın özel dünyası bile politikanın alanıdır. Bu bir dava için büyük bir değerdir, ama bir biyografi yazımı için zor bir geçittir. Beride Kürt meselesi; toprak, ihanet, hava, kan, su ve ateş kokar. Zemin budur. Yazı ise sırra/sırlara dayanır, ama Öcalan'la ilgili sırları bilmek, anlatmak bile suçla eşdeğerdir. Bir dönem *Sayın Öcalan* demek bile suçtu. Öcalan'ın politik bir lider olarak çıkışı Kürtleri bir araya getirip yeniden örgütlemek üzerinedir; bu da insanlığın geleceği ile geçmişi arasında bağı yakalayabilmektir. Buna adanmış bir ömür vardır karşısında. Zor bir sanattır politika; klasik bir deyimle "iyi günde herkes seni alkışlar, kötü gün gelip çatınca herkes dağılır." Öcalan alkış sırasında sessizdir, ama kendi içinde nehir gibi sürüklenir; dağılma sırasında Heinrich Heine'nin bir şiirinde dile getirdiği gibi "acılarından şarkılar yapar" mırıldanır. Kendi dünyasını halkın dünyasıyla değişmek demektir bu.

İkinci sırada yer alan zorluk dil sorunudur.

Her yönetim biçimi kendine ait bir dili / yazı dilini oluşturur. Marx'ın yazı dili Roland Barthes'in deyimiyle *açıklayıcı* olduğu kadar *yenilginin* dili üzerine kurulmuştur. Sovyet pratiğiyle de (*Stalin dönemi*) bu dil *iyi* ve *kötü*'ye odaklanmıştır; *iyi* ve *kötü* dili kapsar. İnsanın doğasını ise her zaman *iyi* ve *kötü* açıklayamaz. Baudelaire'in bir uyarısı vardır burada: *Abartılı gerçeklik.*

Kitabı yazarken en çok işte bu politika ve ahlak konusunda zorlandım. Örneğin bir kişi politikanın mantığına göre başlangıçta *"iyi,"* ama daha sonra *"kötü"* olabiliyordu; bunlar politikanın iyi ve kötüleri, ama tarih içinden baktığım zaman, tarihin yapılmasına da bir dönem malzeme olmuşlardır.

Bu yüzden kişileri bugünün akıl ve bilgisiyle değil, yaşadıkları zaman diliminin özneleri olarak almaya çalıştım; kronoloji bunu gerektirdi. Örneğin Öcalan'ın eşi Kesire'yle ilgili 1986 yılına kadar olumsuz bir tek cümle yoktur, ama 88'den sonra eleştiriler başlar ve nihayet 90'lı yılların sonunda yazılan kitaplarda altı olumsuzluklarla çizilir.

PKK'nin kendine özgü bir dili vardır çünkü. Bu dil *açıklama* üzerinedir; *mazlumluk, ordaydı buraya getirdik* gibi ifadeler sürekli yenilgi ve zafer duygusu içinde, ama her zaman bir coşkuyla dile getirilir. PKK'ye karşı ya da PKK dışında kalan çevrelerinin de bir yazı dili vardır ve bu dil sürekli ham bir abartıya kaçar, bilgi olmadığı zaman dil yerini alaya bırakır. PKK'den kopmuş ya da orada bulunup bir yere gelmek isteyen kimselerin dili ise iki amaç güder: Eleştiri ve ihbar. Tarih, nasıl ki *kan*sa; eleştiri ve ihbar da *murdar* etmekten başka bir şey değildir.

Kendi adıma biyografiyi yazarken yansız görünmeye/olmaya çalıştım. Gerçeklik yan tutar bu yüzden arada denemelere yer verdim. Yer yer düzensizlik ve kasıtlı biçim kaymaları da oldu, olacaktı, ama her düzensizlik, lastik izi gibi bir iz bıraksın istedim, tam da bu nedenle kimi yerleri kendi haline bıraktım.

Üçüncü zorluk *kaynaktır*. Öcalan'la ilgili dışarıdan bakıldığında çok malzeme vardır. Ancak içine girildiği an bu malzeme biter. Malzeme için kapılar da zaten kapalıdır. Nüfus müdürlükleri kimlik bilgilerini veremez, okuldaki durumu, notları bile sümen altındadır.

PKK ise kaynak konusunda cimridir. Hele bir Kürt için kaynak konusunda kapı çalmak çileye döner. Yabancı yazar ve akademisyenler için böyle bir durum söz konusu değildir, onlar gider ve PKK'nin bütün arşivleri açılır. Araya bazen aracılar konur. Yazışma başlar. Sonrası sessizlik. Yanıt vermelerini beklersin. Yanıt, bir lütfa döner. Bilgi bir yere kadar, isteyen konuşur istemeyen konuşmaz, ama belge (video, film, fotoğraf vs) bir tekele dönüşmemelidir. Özellikle Ortadoğu'nun en önemli meselesi olan Kürt meselesi okura, yazara, araştırmacıya açık olmalıdır. Kürtlerin bu anlamda geniş kütüphane ve müzeler kurmaları gerekir. Örneğin böylesi bir çalışma herkes için rahat çalışma koşulları yaratır. Öcalan'ın fotoğrafları bile hâlâ derlenip toparlanmamış, bir foto tarih kitabı bile yapılmamıştır. Öcalan'la yapılan söyleşiler yazı anlamında var, ama görsel ve işitsel olarak herkesin yararlanabileceği bir merkezde toplanmamıştır. Sanırım bu yüzden Urfa, Diyarbakır ve İstanbul'da bir *Öcalan Enstitüsü / Öcalan Vakfı*'na ihtiyaç vardır. Böylece *lehte* ya da *aleyhte* çalışma yapmak isteyen kimseler birincil kaynaklarla yola çıkabilirler.

Kendi adıma açtığım her kuyunun suyunu kendim çektim; belki eksik olur, ama bu kırk kuyudan su beklemeye yeğdi.

Diğer bir zorluk, kaynak sıkıntısına benzerdir; *kişiler*! Öcalan'ı tanıyan pek çok kişiyle görüştüm. Bunlardan kimi ellerinde ne varsa sundular, kimi konuştu, bunları yazacağım dediğim zaman, sakın beni karıştırma dedi; kimi söylediklerimi yazdıktan sonra bana yolla dedi, bir bakayım, eğer beğenirsem bas dedi (bunları dinlemedim). Bunun yanında Öcalan'ı hiç tanımamış, ama tesadüfen onunla Ankara'da karşılaşmış kimseler vardı, bir sürü şey anlatıyorlardı, anlattıklarının üçte ikisi yalandı, tek farkları bir tarihe denk gelmeleriydi.

III. Yöntem:
Biyografide *pek çok* yöntem izlenmiştir; bu da yazdığım kişinin özellikleri / konunun zorluklarından kaynaklanan bir durumdu; tarih, edebiyat ve gazetecilik birlikte yürümüştür.

Pek çok söyleşi yaptım; burada kullandığım dil bir gazeteci dilidir; kimi yerlerde olay vardır, ama olayı anlatan kişi yoktur, adı geçmez; biri anlatmış ve adını belirtmemi istememiştir, adını saklamışımdır. Benzer kimi durumlarda kişinin anlatıklarını kitap, dergi ve kimi belgesellerle desteklemişimdir. Buna rağmen biri çıkıp bir yerde kaynak yok diye sitem etse bu hakkıdır, ama kitap bir gazetecilik içerdiğinden sorumluluk bana aittir.

Kitabın giriş bölümünde bir tarihçe vardır. Yine kitapta kimi köy ve ilçelerin tarihiyle ilgili bilgiler yer almaktadır. Bunlar sözlü tarih (yaşlı kimselerle yaptığım görüşmeler, yerel tarihçiler, aşiret tarihçileri vs) ve kitaplar üzerinden yorumlanarak elde edilmiş sonuçlardır.

Biyografi, başta da vurguladığım gibi, bir parçası tarihe dayansa da, özü itibariyle bir edebiyattır. Kimi zaman, kimi yerler anlatıcıların ve kaynakların ışığında kurgu yoluyla anlatılabilir, hatta yazıcı kurgulayabilir de.

Kitapta kimi denemeler vardır. Bunlar biraz kitabın dilini politik dilden çıkartmak içindir. PKK ve onun kurucusu Öcalan hep kan, şiddet, gözyaşı ve ölüm değildir. Örneğin şair Osman Sabri'yle yüz yüze bir Öcalan vardır; örneğin din adamı Mele Abdurrahman'la yüz yüze bir Öcalan vardır; örneğin bir sinemacı Yılmaz Güney'i cezaevinde ziyaret eden bir Öcalan vardır vs. Bütün bunların yanında futbol oynayan, golleri sayılmayınca kızan bir Öcalan vardır...

Öte yandan bu kitabın yazarı 16 yaşından beri şiirle uğraşır; Türkiye'deki hemen hemen pek çok edebiyat dergisinde şiiri, şiir

üzerine yazıları yayınlanmıştır; roman üzerine yayınlanmış kitapları vardır.

Özetle, bu kitap bir tarihçinin, bir politikacının, bir akademisyenin değil, bir edebiyat çırağının kaleminden çıkmıştır.

IV. Kaynakça:

Kitabın yazımı sırasında yazılı ve sözlü bütün kaynaklara ulaşmaya çalıştım. Öcalan'la yapılan söyleşiler ve Öcalan'dan söz eden kitap, belgeseller birincil kaynaklardır. Kitapların listesi kaynakça kısmında, belgesel ve konuşulan kişilere ise kitabın içinde yer verilmiştir. Bunun yanında *Berxwedan* ve *Serxwebûn* dergilerinin bütün sayıları, anı ve söyleşiler taranmıştır.

Öcalan'ın Urfa'dan başlayan hayat hikâyesinde *aile* ilgili bilgiler kardeşlerinden alınmıştır ve yine gazete ve dergilerde kardeşleriyle yapılan söyleşiler taranmıştır. Köy muhtarı, Öcalan'ın çocukluk arkadaşları, ilk öğretmeniyle görüşülmüştür. Kimi görüşmeler yüz yüze, kimi görüşmeler telefon, kimi görüşmeler e-posta ile yapılmıştır.

Öcalan'ın Ankara günleri yakın arkadaşlarıyla görüşülmüştür. Bunlardan kimi bilgi vermiş, ama isimlerini saklamamı istemişlerdir. İsmet Ateş ve Mustafa Aksakallı, Öcalan'ın eski arkadaşları olarak değerli bilgilerini esirgememişlerdir. Öcalan'ın ilk tutuklanması ve hapisliği, okuduğu kitaplar, kitapların nasıl saklandığı gibi bilgiler hapis arkadaşlarından Doğan Fırtına'dan sağlanmıştır.

Öcalan'ın örgüt kurması, çevresini toparlaması ve önderliğe geçiş süreci ise daha çok yazılı ve görsel kaynaklardan yola çıkılarak yazılmıştır; Cemil Bayık, Ali Haydar Kaytan, Mustafa Karasu ve Duran Kalkan'la yapılan söyleşi ve bu kişilerin yazdığı yazılar

esas alınmıştır. Bunun dışında PKK'yle ilgili belgeseller, özellikle Ahmet Hamdi Akkaya'nın *Ateşten Tarih* adlı belgeseli çalışmada birinci kaynak olmuştur.

İmralı süreci ise bizzat izlediğim bir süreçtir. Bu dönem Öcalan'ın avukatlarıyla sürekli görüştüm; görüşmelerimi haber, yazı ve yorum olarak zamanın gazete ve dergilerinde yayınladım.

V. Kitabın Yazılma Nedenleri:

Öcalan'ı bir roman karakteri olarak kurgulayabilirdim. Urfa'dan başlayan hikâye çok cazipti. Örneğin bir kadın hamiledir, kırk derece sıcağın altında bir akrep gelip ısırır; kadın bağırıp çağırırken biri, *bir şey olmaz* der, *iyi* der, hatta çocuğuna akrep ve yılanlar tesir etmeyecek. Sonra Öcalan'ın dedelerinin Karacadağ'dan çıkıp Urfa içlerine doğru gelmeleri, geceleyin sökülen çadırlar, çoluk çocuk; özetle göç yolları; babasız büyüyen çocukların annelerinin adıyla anılmaları; Ermeniler, Kürtler, Türkler, Araplar. Buradan başlayabilirdim. Oğuz Atay'ın *Bir Bilim Adamının Romanı*'na benzer bir anlatı da kurgulayabilirdim. Ancak önce tarihsel malzemenin ortaya çıkması, eksiğin kapatılması gerekirdi. Kitapta olacak ya da birinin bulacağı yanlış bu anlamda sevindiricidir. Yanlış bilgi-belge varsa, bu kitap onu ortaya çıkarır ve giderek en doğru bilgiye/biyografyaya da ulaşmış oluruz. Çünkü Öcalan'la ilgili pek çok kitap olmasına rağmen, bunların tümü siyasal amaçlıdır; ya tümüyle övgü ya da tümüyle onu görmeme üzerine kuruludur.

Bugün için Öcalan'ın biyografisinin önemi, en çok konuşulduğu bir zaman diliminde onunla ilgili tek bir kitabın olmamasıdır. Bu kitap bu açığı kapatmayı amaçlamaktadır.

Urfa ve Halfeti'nin çok kültürlü tarihinden kesitlerle başlayan kitap İmralı süreciyle sona erer.

Duygusal anlamda kitabı yazmamın pek çok nedeni vardır. Arada bahsedilir zaten. Bunlar, Öcalan'ın *iki ağacıma su taşımak için yanıbaşımdan bir nehir geçerken dağa çıktım* ya da *kırbaçlanmış bir at gibi ışığı görünce, soluğu dağda aldım* gibi beni etkileyen sözlerdir.

Sonra entelektüellerin bildiği güzel bir Lady Godiva'nın hikâyesi vardır. Özellikle şiire tebelleş olan pek çok kişi "*ne Godiva geçer yoldan, ne bir kimse kör olur*" (İsmet Özel) dizesini ezbere bilir. Godiva'nın hikâyesi şudur: Godiva, kocası Lord Leofric'un halka uyguladığı ağır vergilere isyan eder. Zeki koca bir anlaşma yapar; *eğer* der, *eğer* sen uzun saçlarını açar ve üzerinde hiç giysi olmadan *Covertry* sokaklarından ata binip geçersen ve halk o gün dışarı çıkmazsa, vergi almayacağım onlardan. Godiva kabul eder ve bir gün sonra uzun saçlarıyla edep yerlerini kapatarak sokağa çıkar. Biri hariç kimse başını kaldırıp bakmaz. Halk saf ve aynı zamanda cesur bu kızı efsane yapar. Onu dikizleyen Peeping Tom ise kör olur. İki rivayet vardır, ilkinde Tom, Godiva'ya baktığı anda gözlerindeki ışık söner; ikinci rivayette gözleri oyulur. Bana, birinci rivayet daha gerçekçi gelmiştir hep.

Godiva'ya kim ne zaman baktı ve Godiva ne zaman yaşadı bilinmez, *yüzyıllar* denilir.

Aynı değil, ama çıplaklığa dayalı benzer bir olay, Urfa'nın bir ilçesine bağlı bir köyde geçer, ama bu olay hiçbir entelektüeli ilgilendirmez: Genç bir kız var, yirmi yirmi beş yaşlarında. Günün birinde bu kız köy odasına çağrılır ve buradaki *"ağa"nın* adamları tarafından soyulur; boynuna kara, kıl örme bir yular geçirilir. Kız bir eliyle göğüslerini tutar, diğer eliyle edep yerlerini kapatır. Bağırması para etmez. Ağzında tükürük biter. Kız köyün içinde gezdirilir. Dili tutulur. Bağıramaz. Delirir. Onun bu halini gören

kadınlar, oynayan çocuklarını kapıp göğüslerine bastırırlar, sonra içeri koşarlar; erkekler utanır, kadının vücudunu görmemek için yüzlerini kapatır ya da iç çekerler. Yaşlılar dişsiz dudaklarını birbirine sürter, kendi kendilerine söylenir.

Öcalan'ın çıkışı budur: Bireyi kendi halkından, halkın yaşadıklarından ayrı düşünmek mümkün değildir. Ortega y Gasset'in deyimiyle birey ve halkı (*Gasset buna, soy da der bazen*) tıpkı gezgin bir buluta bir su damlası gibidir, ancak o halkının içinde özümsenmiş olarak dolaşır. Öcalan'ın çıkışıyla kadınlar özgürlüğün en büyük özneleri olmuşlardır. Bu bile başlıbaşına bir kitabı yazmak için yeterli bir nedendir.

Öcalan kitabına başlarken Urfa'ya gittim. Yolda okumak için yanıma Umberto Eco'nun *Gülün Adı* adlı romanını ve Siverek'te, dolmuş garajının yanındaki fırından sıcak bir ekmek aldım. Ekmek o kadar güzeldi ki, yanında hiçbir şeye gerek yoktu. Kahveye geçip oturdum. Önümden bir korucu sigarasını yakarak geçti. Aklıma buraya gelip bir daha eve dönmeyen arkadaşım Nazım geldi, sonra yerlerde sürüklenerek öldürülen Suna İzol geldi. Kimse kör olmamıştı. *Gülün Adı*'nı açtım, şu cümlenin altını çizdim: *"Basit insanlar kurbanlık koyun gibidir; daima düşmana sorun çıkartmaya yaradıkları an kullanılırlar; artık işe yaramadıkları zaman ise kurban edilirler"* (s. 223). Koruculuk neydi ki?

Godiva bu topraklara yabancı değildi. Tek mesele şuydu: Urfa, şanlı değildi. Şanlılık, zulme karşı direnişine değil, zulmedenlere boyun eğişine verilmişti.

Bağlarken, kendi adıma hayatımın üçte ikisi Öcalan'ın yazdıklarıyla geçti, okudum onu hep ve Kürt meselesini kavramamda bana ve benim kuşağıma hocalık etti; bir abi, amca, dayı gibi. Bir zamanlar insanlar *başkan* derken bile sıkılırdım, içimden *abi* ge-

çerdi, günahıyla sevabıyla ailemden biri; ben ona kızardım, ama biri ona ağır bir söz söyleyince de canım yanardı.

İnsan, bir de kırkını geçince duygusallaşır. Borçlarını düşünür. Bu kitap biraz da borcu ödemek içindir. Karşılar mı?

Bağlarken, bizim kuşağın tümü savaş içinde gençliğini yaşadı ve son bir yıldır barıştan söz ediliyor; Öcalan barışın mimarı olarak yoğun çaba sarfediyor. Valery, "Düşüncenin üstesinden gelemeyenler düşünenin üstesinden gelirler" diyordu. Umarım bu çaba son bulmaz ve bu kitap da, bir yanda Öcalan'ı tanımayanlara bir nebze olsun onu tanıtır ve bir nebze de barışa katkı sunar. Hayat, çok canımızı yaktı, en azından bizden sonrakilerin canı yanmasın.

IV. Birkaç özel not

Genelde bu tür kitaplar belli bir kurum kuruluşun ya da kişinin desteğiyle yazılır; bu olmazsa bir yayınevi, böylesi bir kitabın maddi külfetini karşılayarak çalışmaya ön ayak olur. Ancak Kürt çevresinde böyle bir kaynak yok daha. Kitabı kendim yazmak istedim ve kendi imkânlarımla yazdım. Böylece ölçütlerini kendim belirledim. İyi de oldu. İstedim ki başkasının ticari ve siyasi ölçütleri dışında bir kitap, bir düşünce, hatta vicdan gelişsin, gelişir mi?

27 Aralık 2013

Not: Kitaptan dolayı yardım ve fikirlerini açıklayan Clemence Scalbert'e (*kimse okumasa ben okurum, dedi*), Abdullah Keskin'e (*sohbet etti, kimse basmazsa ben basarım, dedi*), Eyüp Burç'a (*bilgilerini esirgemedi, biraz daha yanında kalsam kilo alacaktım*) Mehmet Oğuz'a (*emmoğlu emrin olur, dedi. Kazım Karabekir'in iki cilt kitabını verdi*), Mehmet Öcalan'a (*çay verdi, sekiz bardak*),

Ömer Uluçay'a (*iki gece misafir etti evi kalbinden küçüktü*), Hıdır Çam'a (*bir abin de benim, dedi*), Bodrumlu Ahmet'e (*Halfeti için yol gösterdi*) Ziya Çalışkan'a (*gezdirdi*), Faruk Arhan'a (*kedilere süt verdi, beni uyutmadı*), Kadir hocaya (*yazarken bile hep yanımdaydı*), Turan Sarıtemur'a (*erken bitir, uzatma, dedi; az, öz*), Hakan Tahmaz'a (*kimi aramak istersem telefona sarıldı*), Fuat Kav'a (*e-postalarıma yanıt verdi*), Ahmet Hamdi Akkaya'ya (*ne sorsam yanıt verdi, haber müdürüm, hâlâ benimleydi*), Ferda Çetin'e (*motive etti*), Azad Aktürk'e (*okudu*), Berat Günçıkan'a (*bir kitap okumak istiyorum, dedi*) ve Hüseyin Kaytan'a (*şiir verdi, daha ne verebilirdi ki*) çok teşekkür ederim.

I. BÖLÜM

Halfeti

Öcalan'ın doğum yeri olan Ömerli köyünün bağlı olduğu Halfeti çok kültürlü ve çok uluslu bir ilçedir. Tarih içinde pek çok isimle anılmıştır. Asur Kralı III. Salmanasar tarafından alındığı zaman ismi *Şitamrat*'tır. Yunanlılarla birlikte ilçenin ismini *Ufamiya* (*Urumia*) olarak değiştirmiştir. Bizanslılar *Rumkale* (*Romaion Koyla*); Araplar *Kal'at ül Rum* demişlerdir. İlçe Memluklar tarafından alınınca, ismi *Kal'at-ül Müslimin* olmuştur. Dinî olarak da Halfeti'nin ismi sürekli değişmiştir; Süryaniler *Kal'a Rhometya* ve *Hesna the Romaye* isimlerini kullanmışlardır. Daha sonra Yavuz Sultan Selim zamanında Osmanlı idaresine geçen Halfeti, Urumgala ve Rumkale adlarını almıştır. Bu isimler Cumhuriyet döneminde de kullanılır, ancak 1928'den sonra Halfeti (*Xalfeti-Halifeli*) ismi yaygınlık kazanmıştır. Halfeti'nin 36 köyü, 34 mezrası, Aşağı Göklü ve Argıl adlı iki beldesi vardır. Bu isimlerin yanında en ilginç olan ve yaşlılar tarafından söylenen *Kela Zerin*'dir (Altın Kale). Derler ki eskiden burada, yani kale içinde altın madenleri vardır. Halfeti'nin adının Hal-Pau denilen bir halktan geldiğine dair kimi emareler de vardır. Bu halk demircilikle uğraşır.

Halfeti, Urfa'nın kuzeybatısındadır. Urfa'yı Antep (batıda Nizip, Araban ve Yavuzeli) ve Adıyaman'a (kuzeyde Besni) bağlayan bir köprüdür. Halfeti'nin doğusunda Bozova, güneyinde Birecik yer alır. Fırat nehri burada yeşil bir kıyı oluşturur. Kıyının bitiminde sarp kayalıklar başlar. İlçe, kayalıkların yamacına kurulmuştur. Bir bayır havası belirir uzaktan.

Fırat ilçeye ayrı bir güzellik vermiştir. Bulaklı köyünden çıkarak Bulaklı, Kavaklıca ve Ayran (Birecik) geçen Fırat'a karışan Arş Pınarı (Erş); Gözeli köyünde bulunan Göze ve ilçe merkezindeki Başpınar ve Çekem mahallesindeki Süt Pınarı ilçenin akarsularıdır.

Fırat kıyısı boyunca meyve ve sebze bahçeleri vardır ve Akdeniz iklimi hâkim olduğu için, pek çok meyve sebze yetişir; incir, dut, kayısı, erik ve nar bunlardan bazılarıdır.

İlçenin 80'li yıllara kadar gelir kaynağı arpa, buğday ve mercimekti; üzüm ve fıstık daha sonra gelişmiş, hatta fıstık ekimi ile buğday, arpa ve mercimek azalmıştır. İlçenin 381.000 dekarlık ekilebilir kısmının üçte ikisi üzüm ve fıstıktır. Fıstık ağaçları 15 yaşına basınca meyve vermeye başlar, bu yüzden kendilerinden başka bir meyve ya da sebzenin yetişmesine izin vermezler. Üzüm ve fıstık dışında Halfeti kavun ve karpuzuyla meşhurdur. Karpuz tarlaları arasına domates, bamya, acur ve xıtı ekilir. Bunlar kışa da hazırlanır, kurutulur; bamya iplere asılır, domatesler damlarda kurutulur, acur oyulur...

İlçede küçük ve büyükbaş hayvancılık yeterli değildir. Varolan hayvancılık iç tüketime dönüktür.

Halfeti'nin bir yanı (batı) dağ, bir yanı (doğu) düzdür. İki dağ vardır: Karadağ ve Merzeman. Bu dağlarda eskiden odunculuk yapılırdı. Kesilen ve toplanan odunlar Antep ve Birecik'te satılırdı.

Tarih ve turizm potansiyeli olarak da Halfeti köyleriyle birlikte dikkat çeker. Kalesi ve Kanterma Mezrası Hanı ilçenin en önemli tarihi yapılarıdır: Kale, ilkçağa; han, ortaçağa aittir. Köylerde ve ilçe merkezinin dışında kalan bölgelerde tarihi yapılar vardır. Argıl adlı köyde Erdebil olarak adlandırılan bir şehrin harabeleri bulunur. Elifhisar'da yine kimi harabeler vardır.

Halfeti, köyleriyle birlikte pek çok halka ev sahipliği yapmıştır. Kürt, Türk, Arap, Süryani, Ermeni ve Rumlar, Halfeti'nin sakinleridir.

Halfeti denildiği zaman insanların aklına bir çırpıda Ermeni Adır Usta, Hacı Hös'ün eriği, Cibin köyünden Abey Misey Ağa, Lamo Sait'in gülleri, Mıtrıb mahallesi ve Kemaneci Abo gelir.

Adı ve adı bilinmeyen pek çok Ermeni ustanın Halfeti'nin *"efare taşından"* yaptıkları evler hâlâ belleklerdedir. Halkların daha önce nasıl kardeşçe bir arada yaşadıklarının belgesi olan Ulu Cami (1804-1807) Adır ustanın önemli eserlerindendir. Rivayete göre Adır minare yapılırken, sıra şerefe kısmına gelince, herkes korktuğu için *"demlenerek"* yukarı çıkmış, son taşları elleriyle örmüştür.

Söz konusu cami, Halfeti'nin 26-27 D Pafta, 10 Ada, 4 No'lu parselinde yer alır. Cami, Fırat nehri üzerinde yapılan Birecik Barajı'ndan etkilenmiş, temelleri ve avlu kısmı sular altında kalmış, kamulaştırılarak mülkiyet hakkı maliye hazinesine devredilmiştir. Ulu Camiyi kurtarma çalışmaları sürmektedir. Cami etrafının istinat duvarıyla çevrilmek suretiyle nehirle bağlantısının kesilmesi düşünülmüş, ancak duvarın toprak zeminin suyla bağlantısı ve istinat duvarının caminin görüntüsünü bozacağı endişesi yüzünden çalışmalar durmuştur. Bir süre sonra caminin bir başka yere taşınması düşünülmüş, ancak cami Fırat nehriyle bir bütünlük arz ettiği için bu fikirden de vazgeçilmiştir. En ideal

çözüm ise caminin aynı yerde oluşturulacak bir platform üzerine oturtulmasıdır. Maliyetin yüksek olması yüzünden ideal olan bu çözüm sürüncemede kalmıştır.[1]

Türkmenler Halfeti'ye Osmanlı-Rus Savaşı (1867) sırasında gelmişlerdir. Türkmen yoğunluğu 1920'li yıllarda artmıştır. Bu tarihte Fransızların işgali karşısında dağılan pek çok Antepli aile (Araban, Yavuzeli'nden) Halfeti'ye göç etmişlerdir. Halfeti ilçe merkezi ve ilçeye yakın köylerde kendine özgü, ama çokça Antep ağzını andıran bir şive konuşulur.

Halfeti merkez ve beldelerine bağlı pek çok Ermeni köyü vardı: *Ank, Aram, Areh, Argıl Ti'sa, Cibin, Tifnik* (*Tvnig*). Halfeti'de ayrıca Kayalar (*Keferxan*) adlı eski bir Süryani köyünün olduğu söylenir. Bu köyde 1980 öncesine kadar beş kilise kalıntısı vardır. Kilisenin olduğu bir diğer köy Norhut köyüdür. Köyün adıyla anılan kilisenin çatısı yıkılmıştır ve harap bir durumdadır.

Halfeti, 2000 yılında baraj gövdesinin su toplamasıyla sular altında kaldı ve yeni Halfeti Karaotlak (*Karamezra*) köyü sınırına kaydırıldı. İlçe su altında kalırken en büyük zararı kuşlar gördü. Gördüm. Kuşlar ağaçlarda yuva dönemindeydiler. Gagalarıyla yumurtalarını kırmışlardı, ama kanatları yoktu. Su bütün bahçeleri bastı. Öldüler.

Amara

"Gel benim üzüm yeşilim
Nar ağacına gidelim"[2]

1 TBMM Dilekçe Komisyonu Genel Kurul Karar Cetveli (Dönem 23-Yasama Yılı: 5), sayı 14, Ankara 2011, s. 4.

2 Bedri Rahmi Eyüboğlu, *Dol Karabakır Dol*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2003.

Amara'yla ilgili bilinen tarih 1600'lü yıllara dayanır. Rivayete göre Öcalan'ın doğum yeri olan Amara'yı kuranlar Araplardır ve buraya gelen Araplar, Ömeryat Aşireti'ne mensupturlar. Aşiretin kökeni Ebu Şaban'a bağlanır. Aşiretin bir kısmı Suriye'de Kürt dağında, Afrin'de; bir kısmı Aynül Arap'ta, bir kısmı da Babilet köyü civarında yaşar. Günümüzde aşiretin bir kısmı Birecik'te yaşar.[1] Bir başka rivayette Amara adı Kürtlerin *Mar Kolu*'ndan gelir ve bunlar tarihte, Türk beylerine karşı verdikleri yoğun çatışmalarla bilinirler.[2]

Amara'nın kuruluşuyla ilgili bir de efsane anlatılır. Derler ki bir zamanlar Rakka'da üçü erkek, biri kız, dört kardeş yaşardı. Günün birinde anne ve babası ölen bu kardeşlerden kız olan hastalanır. Kardeşler kız kardeşlerini iyileştirmek için çalmadık kapı bırakmaz. Hekimlerden biri iri taneli, siyah hicaz narıyla kızın iyileşeceğini söyler. Bunun üzerine üç erkek kardeş yollara düşer. Nihayet Birecik-Zeytinbahçesi mevkiine gelirler. Derde deva iri taneli, siyah nar buradadır. Kız kardeşleri bu nardan yer, iyileşir. Bir süre sonra kardeşler buraya yerleşirler; tarlalar edinir, hayvan beslerler. Sonra aralarında kavga çıkar, ayrılırlar; biri, Birecik'in Arap mahallesine yerleşir, biri Zeytinbahçe'de kalır, biri Amara'ya gelir (Amara'yı kurar).[3]

Kuruluş efsanesine göre Amara bir Arap köyü olarak kurulmuştur ve Araplar 19. yüzyıla kadar burada yaşamışlardır. Daha sonra Araplar, Antep, Nizip, Urfa ve Birecik'e göç etmişlerdir. Kürtlerin Amara'ya gelişleri Karacadağ üzerinden olmuştur. Amara'nın Muhtarı Mehmet Tarhan, Amara'da pek çok ailenin

1 İbrahim Bozkurt, *Aşiretler Tarihi*, kendi yayını, Kitap Matbaası, Urfa 2010, s. 290.
2 İsmet İmset, *Ayrılıkçı Şiddetin 20 Yılı (1973-1992) PKK*, Turkish Daily News Yayınları, İstanbul 1993, s. 20.
3 Aktaran İbrahim Bozkurt (Görüşme tarihi, 22 Haziran 2013).

olduğunu ve bu ailelerin Bindal, Öcalan, Kahraman, Tarhan gibi soyadlarıyla anıldıklarını, genel olarak da köyün Açarlar olarak bilindiğini söyler. Tarhan, köyün tamamının aşiret olarak da Bazi-ki Aşireti'ne mensup olduklarını telaffuz eder. Bugün Amara'nın tümü Kürttür.[1]

Bunun yanında Saad İbni Ebu Vakkas komutasındaki İslam ordularının bölgeye hâkim olmasıyla Araplar toplu halde göç etmişlerdir ve Amara bu göçler sırasında kurulmuş olabilir.

Amara hiçbir zaman bir ağanın adıyla anılmamıştır; ağa ve bey kuşatması söz konusu değildir. Köy, bugün yüz otuz hanedir (nüfus, 300 kadardır). 80'li yıllara kadar köy sakinleri Barak ovası ve Çukurova'ya gidip çalışırdı; 80'li yıllarda Almanya'ya göç başlamıştır. Her aileden nerdeyse bir kişi yurtdışındadır.

Amara'nın üç tarafı susuz derelerle çevrilidir. Kış aylarında dereler dolar. Günümüzde (2013) köyün su ve elektrik gibi sorunları yoktur. Köyün bir ilkokulu vardır (Ömerli İlkokulu). Köyün muhtarı olan Tarhan, köye gelen öğretmen ve Kuran kursu hocalarının korkuyla geldiklerini, ancak giderken hüzünlü olduklarını aktarıyor.[2]

Amara son iki yüz yıldır kendisini kuşatan köyler arasında tek Kürt köyüdür; kuzey kesiminde Bazur, Derdo, Gogan (*Büyük Göklü*) köyü vardır, Kürttür; güney kesiminde Öcalan'ın ilkokulu okuduğu Cibin adlı eski bir Ermeni köyü vardır. Birinci Dünya Savaşı'na (1914) kadar Amara'yı saran köylerde Ermeni ağırlıktadır. Tehcir sonrasında (1915) Türkmenler bu köylere yerleştirilmişlerdir.

Günümüzde ise Amara, adıyla bile bir yasağı çağrıştırır. Köyün girişinde Öcalan'ın isteğiyle yapılması planlanan ve içinde

1 Aktaran Mehmet Tarhan (Görüşme tarihi, 30 Haziran 2013).

2 Ömer Süt, "*Hepimiz Müslümanız, Kavga Niye*" Haber.com, 25 Şubat 2013.

bir kütüphane ile bir misafirhanenin olacağı dört katlı binanın inşaatına izin verilmemiştir. Gerekçe güvenliktir!

Mala Husêni Husêni Husên! Mala Ocê

(Bir Soyadı Söylencesi)

Öcalan'a *Öcalan* soyadını kimin niçin verdiği, ailenin bu soyadını niçin aldığı ezelden beri tartışılır. Kimi rivayetlere göre Öcalan ailesinden bir kişi Şeyh Said kıyamına katılmış ve kıyam sonucunda asılmıştır; aile, Soyadı Kanunu (1934) çıkınca *Öcalan*'ı tercih etmiştir.[1] Asılan kişinin adı Abdullah'tır.

Öcalan bu teze itibar etmez. Aileye niçin böylesi bir soyadının verildiğini merak eder ve bunu *"müthiş bir intikamcılık"* diye niteler. Öcalan için aile bu soyadını almamıştır, bu soyadı aileye takılmıştır: *"Bütün bu olup bitenlerden intikam alacağımı 1920'lerde nasıl tespit ettiler?"* Çoğu kimse bu intikamı Şeyh Said'le birleştirmiştir. Ancak bu, bir gerçek değil, bir temennidir.[2] Burada biraz tarihçe yararlı olacaktır.

Urfa 1821'den itibaren Rakka eyaletinden ayrılmış, Halep'e bağlı bir sancak olmuştur; Birecik, Halfeti ve Suruç da Urfa'nın kazalarıdır. Bölgeye Xeta Bezka'ya-Baziki Hattına (Siverek, Hilvan, Bozova, Halfeti ve Birecik), Osmanlı Rus savaşlarından iti-

1 Richard Boudeaux, *Savaşçı Kürt Diktatörün Ordusuyla Bağları Kesiliyor*, Los Angeles Times, 5 Ocak 1999.

2 Şöyle bir durum var. Soyadı Kanunu, Haziran 1934 tarihinde kabul edildi; 2 Temmuz 1934 günü resmi gazetede yayımlandı. Bunda maksat nüfus işlemleri, askerlik, okul kaydı ve tapu işlemlerinde yaşanan karışıklıklara son vermekti. Bir de iktidarın unvan ve lakaplardan yana sıkıntısı vardı; Soyadı Kanunu'yla (26 Kasımda çıkarılan 2590 sayılı kanunla) *ağa, hacı, hafız, hoca, efendi, bey, beyefendi, hanım, paşa, hazret* gibi unvan ve lakaplar yasaklandı. Abdullah Öcalan'ın konuşmalarından derlenip yazılan *Devrimin Dili ve Eylemi* adlı kitapta 1920'ler deniliyor, sanırım doğru olan 30'lu yıllar olmalı. Ayrıca Şeyh Said'le bağlantı kurulduğu için 1920'li yıllar gerçekçi değildir. Bkz. Abdullah Öcalan, *Gerçeğin Dili ve Eylemi*, Aram Yayınları, İstanbul 2000, s. 215.

baren nehir kıyıları hedef alınarak, Kürt ve Ermeni köyleri arasına mağdur olmuş Türk ve Çerkes aileleri yerleştirilmiştir. Göçmenler Urfa-Baziki hattına iskan edilmeden önce Trabzon, Samsun, Amasya, Canik, Sivas, Bozok, Çankırı, Denizli ve Kars illerinde tutulmuşlardır. Çerkezler aşırı sıcaklara dayanamayıp Sivas'a geri dönmüş, Türkmenler ise bölgede kalmışlardır.[1]

Bu sırada Kürtler ve Ermeniler; Kürtler ve Türkmenler ve Ermeniler arasında sapanla (*kefkani*), taşla küçük köy kavgaları olmuştur. Kavgaların çıkış nedeni arazi kullanımı, hayvanlar için otlak yeri ve su kuyularıdır.

Amara'da bu tarihlerde ağırlıklı olarak Araplar yaşar. Araplar, Türk, Kürt ve Ermeni çatışmalarının ortasında yalnız kalır, topraklarını satıp civar il ve ilçelere göç ederler.

Öcalan'ın ailesi *Mala Husêni Husêni Husên!* (yani Hüseyin'in ailesi, 19. yüzyıl) bu tarihlerde Karacadağ (*Kereşdağ*) eteklerindedir ve daha sonra buradan Urfa içlerine doğru hareket etmişlerdir. Hareket nedeni Osmanlı askerinin burada konaklaması ve aileye uyguladığı baskılardır (1850'ler). Ailenin reisi Hüseyin'dir (I). Hüseyin ölünce yerine oğlu Hüseyin (II) geçer. Hüseyin, Urfa civarında kalır, Suruç'a yerleşir; buradan Urfa merkeze bağlı Hamurkesen adlı köye gelir. Hüseyin bir süre burada kaldıktan sonra Amara'ya yerleşir; toprak alır, hayvan besler, yerleşir. Ekonomik durumları iyidir.

Hüseyin'in eşinin adı Oce'dir ve bu evlilikten Hüseyin ve Abdullah adlı iki oğlu, Ayn isminde bir kızı olur. Abdullah, Ömer'in; Hüseyin, Büyük Taarruz'da ölen Osman'ın babasıdır. Öcalan,

1 Abdullah Saydam, *Kırım ve Kafkasya'dan Yapılan Göçler ve Osmanlı İskan Siyaseti (1856-1876)*; Nedim İpek, *İmparatorluktan Ulus Devlete Göçler*, Trabzon 2006; Ömer Lütfi Barkan, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İskan ve Kolonizasyon Metodu Olarak Sürgünler*, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, C: 13, N: 1-2, Ekim 1951-Temmuz 1952.

Oce'nin Hüseyin ve Abdullah adlı iki oğlu olduğuna ve bu iki isim üzerinden ailenin oluştuğuna dikkat çeker.[1] Oce ailenin anahtarı olur ve aile buradan çözülür, anlaşılır.

Hüseyin, oğlu Abdullah'ı, Halfeti'nin güneyinde yer alan Gedikan Aşireti'nin Şebikan kolundan (Şebikan seyidinin kızı) Bes'le (Bese, Besey) evlendirilir. Gedikanlar Malatya'nın Kale ilçesine bağlı Gedikan köyünden Birecik'e yerleşen bir Kürt aşiretidir. Şebikan kolu kavgacılıklarıyla ünlüdür; bu yüzden Şebikan adı, "kendi kendine murdar" (pis ölüm) gibi anlamlara gelir.[2] Abdullah'ın Bes'den üç çocuğu olur: Ömer (1901), Ayşe (1903) ve İslim (1905). Bes ölür. Abdullah, Bozova'nın Hacılar (Haciler) köyünden Senem'le evlenir; bu evlilikten Edul, Fatma ve Ayn adlı üç kız çocuğu doğar.

Abdullah'ın atı iyi bir şekilde kullandığından ve çevreyi iyi bilmesinden dolayı jandarma süvarisi olduğu biliniyor. Öcalan'ın kardeşi Mehmet'in anlattığına göre, 1915'te Ermeni Tehciri başladığında jandarmadır. Onunla ilgili anlatılan pek çok hikâye vardır. Örneğin asker, tehcir sırasında Ermeni kadınlarına el uzatınca, Abdullah kızar ve onlara şunu söyler: "Bugüne kadar namusumuz Ermenilere emanetti, şimdi onların namusu bizlere emanet, onlara dokunmayın!"

Abdullah yiğitliği, mertliğiyle dikkat çeker, anlatılır. Adalet ve eşitlik peşinde koşar. Bu tarihte bölgede egemen olan üç güçle, babası Hüseyin'le birlikte (ağa, bey ve efendi) çarpışır.

Ağalar köy, beyler kasaba ve efendiler kasaba ve ilçelerde yaşarlar. Efendiler varlıklı kimselerdir, feodal anlamda bir ağırlıkları yoktur, yalnızca servetleriyle bir güç sahibi olabilmişlerdir. Bü-

1 Abdullah Öcalan, *Sümer Rahip Devletinden Halk Cumhuriyetine Doğru*, Mem Yayınları, İstanbul 2001, s. 246.

2 Abdullah Öcalan, *Sümer Rahip Devletinden Halk Cumhuriyetine Doğru*, s. 247.

yük konakları ve evlerinde kendilerine hizmet eden hizmetçileri vardır; dini yanları ağırdır, bazen adları yerine *efendi* diye anılırlar. Hizmetçileri kendi aile ya da yakın akrabaları değillerdir. Örneğin Feyzullah Efendi, Abdülkerim Efendi... Bey ve ağalar devlet tarafından desteklenen ve devletin emanet ettiği topraklarla nüfuz sahibi olan *"devletin yerel güçleridir"* ve bu güçleriyle aile, aşiret, özetle kan bağından güç alırlar; ayrıca kana aşinadırlar, sivrisinek gibi kan görünce bir araya gelir ve bu yüzden taşkınlıklarını zahmetsizce dile getirir, zulmü kendilerine şan sayarlar. Abdullah babasıyla birlikte bunlarla çatışır.

Her nam belasıyla gelir. Aile tarihi makas atar. Rivayete göre Halfeti beylerinden biri hastalanır, şiddetli başağrısı çeker.[1] Doktorlar bakire kızlar bulmasını ister ve toplam altmış köyde bakire kız ararlar. Amara'da Abdullah'ın kız kardeşi Ayn vardır. Bunu duyan Hüseyin, kızını vermek istemez. Kavga çıkar. Uzun sürtüşmelerden sonra araya hatırı sayılır kişiler (*efendiler*) girer. Alınan karar üzerine Hüseyin ile Bey, Rumkale'de silahsız olarak buluşacak ve barış kararı alacaklardır. Hüseyin ata biner, yola çıkar. Yanında oğlu Abdullah da vardır. İkisi verilen söz üzerine silah taşımaz, yanlarına kimseyi almazlar. Sabah namazlarını Ulu Cami'de kıldıktan sonra Rumkale'ye varırlar. Bey oturur vaziyettedir. Beylerin bir özellikleri de budur, ayağa kalkmazlar, bu halleri onlara muzaffer bir eda verir; konuşurken sağa sola bakarlar, göz göze gelmezler ve göz göze geldikleri an bakışlarından bir sırıtma çıkar. Kibarca *buyurun* derler, ancak bu kibarlıkları, karşısındakinin direnme gücünü kırmak içindir, tek kelimeyle amaçları karşısındakileri söz ve yüze takılan kibarlık maskesiyle yok etmektir. "Tek geleceğim,

1 Bu beylerin isimlerini vermiyorum. Amaç bir tarihçe çıkartmaktır, bir karşı taraf bulmak değildir. Bey, bugün için bir isim değil, dönemin baskı ve zorunu anlatmak için bir imgedir.

yanımda kimse olmayacak!" diyen beyin yanında adamları vardır. Hüseyin selam verir. Konuşmaya başlar. Beyin istediği yerine gelmediği için her sözü kendini zehirleme üzerinedir ve bu zehir bütün gövdesine yayıldığı an gözleriyle adamlarına işaret eder. Daha bir sonuca varmamıştır. Sözler bile sessizlik biçimindedir artık ve Bey bugüne kadar karşı koyamadığı Abdullah'ı bir göz işaretiyle adamlarına, Hüseyin'in gözleri önünde boğdurtur. Bey, kansızlığını birini öldürerek disipline etmiş, cinayet, vücudundaki zehiri yıkamıştır. Hüseyin, olduğu yere çöker. Oğlunun cesedini alıp köye gelir. Oce ağıtlar yakar. Abdullah gömülür. Söz konusu olay 1920'lerde olsa gerektir.

Artık adalet yoktur. Savaş yıllarıdır. Güç sahibi kimseler istediklerini yapar. Hüseyin uzun uzun ne yapacağını düşünür. Aklına tek bir çare gelir, o da Osman'a gidip derdini anlatmaktır; Osman, Çanakkale'de askerdir.[1] Hüseyin yanına gider. Derdini anlatır. Osman, savaş bitiminde Urfa ya da yakın bir yere (Diyarbakır) tayininin çıkacağını söyler, "Gelirsem, hesap soracağım!" der, ama bir süre sonra Büyük Taarruz (1922) başlar, Osman savaşta ölür. Hüseyin kıpırdayamaz. Öcalan'ın anlatımlarından sonra kaleme alınan bir kitapçığa göre bundan sonra, "*Türk beyleri şimdiki adı Ömerli olan Amara'yı peyderpey ele geçirir*" ve otoritelerini pekiştirirler, *Mala Husên* de sıradan bir yaşamı kabullenmek zorunda kalır.[2] Yoksullaşır. Husên bir şey yapmaya kalksa bütün aile

1 Osman ismi ailede yaygındır, bunun nedeni Osman Paşa diye bilinen birinin olmasıdır ve bu Osman, Hüseyin'in yeğenidir; kimi zaman torunu olarak geçer. Rivayetlere göre Türk ve Arap boylarına karşı Osmanlı'nın yanında yer almış ve paşalığa yükselmiştir. Abdullah boğulunca, Hüseyin onun yanına gitmiştir. Bir başka rivayette, Osman, Hüseyin'in torunudur ve Hüseyin ona, "Amcanı boğdular!" diye haber yollar; o da savaş sonrası *"icabına bakacağını"* söyler, ama şehit düşer.

2 İsmet G. İmset, *Ayrılıkçı Şiddetin 20 Yılı (1973-1992) PKK*, s. 20; ayrıca bkz. *PKK Önderliği Kimdir, Doğru Temsili Nasıl Başarılır*, PKK Merkez Komitesi Yayınları, Lübnan, 1991, s. 16.

yok olacaktır. Osman'ın ölümü de iyice sarsmıştır onu. Tahminen 1923'te ölür. Aile bundan sonra *Mala Oce* olarak anılır.

Hüseyin, yaşadığı sürece çocuklarına ezilmişlik duygusunu bir intikam biçimi olarak aşılar.

Abdullah'ın ve dedesi Hüseyin'in ölümünden sonra ailenin "reisi" Ömer'dir. Evin tek erkek çocuğudur. Bir yanda hepsi kız olan kardeşleri, diğer yandan öcü alınmamış bir acı olarak babasının ölümü onu tümden içe çeker. Kendini dine verir. Yakılan ağıtlara sessizce ağlar.[1] Bazen *"tarihi çıkışlar yapmak"* ister, ama *"arifliği"* her seferinde onu içine alır.

1934'te Soyadı Kanunu çıkar. Köye bir memur gelir ve herkese bir soyadı verir. Bey tarafından boğulan Abdullah'ın adı, soyadı kanunuyla birlikte bey ve ağalara karşı bir simge olur. Oce'nin ağıtlarıyla bu simge birleşir ve aileye *Öcalan* soyadı verilir.[2]

Öcalan'ın soyadı öğrencilik yıllarında edebiyat öğretmeni Faruk Çağlayan'ın dikkatini çeker; "Abdullah!" der, "Senin soyadın sana uymuyor, sen öç alacak, kavga edecek biri değilsin. Sen önderlik yapacak birisin. Senin soyadını Önalan yapalım."[3] Öcalan'ın yanağına acı bir gülümseme yayılır.

1 Bir rivayete göre, Abdullah, babasının gözleri önünde boğulur. Hüseyin, yeğeni Osman'a gider; Osman, intikam alacağını söyler, ama *Büyük Taarruz*'da ölünce intikam gerçekleşmez. Başka bir rivayette Abdullah, Karacadağ'dayken benzer bir vaka gerçekleşir; kız kardeş istenir, Hüseyin kızını vermez, Abdullah boğulur. Rivayetler artar. Gerçekte ise Öcalan'ın dedesi ya da dedelerinden biri olan Abdullah boğulmuştur. Olay gerçektir, yalnızca rivayetler arasında fark vardır; kimi anlatımlarda Abdullah, Öcalan'ın dedesi, kimi anlatımlarda Ömer'in dedesidir. Aile Husêni Husêni Husên olarak biliniyor (üç Hüseyin) ve son Hüseyin, Abdullah'ın babasıdır. Öcalan'ın dedesi boğulmuştur.

2 Ömerli ve civar köylerde yaşayan ailelerin soyadlarında ilginç kodlar vardır. Örneğin kalabalık olduklarından dolayı Hasan Bindal'ın ailesine Bindal; az, ama cesur olduklarından dolayı bir başka aileye Kahraman, oturup kalkma, misafir ağırlama ve bunun ötesinde bir iş yapmayan, olduğu yerde şişmanlayan aileye bey anlamına gelen Tarhan soyadını vermiştir.

3 *Ceylanpınar Belediye Başkanı İsmail Arslan*, Öcalan'ın Kadastro'dan sınıf arkadaşıdır. Bu diyalogun tanığıdır.

Ömer ve Üveyş

Öcalan'ın annesinin adı Üveyş, babasının Ömer'dir; ikisi arasında yaş fark yoktur.[1] Üveyş hanım mezar taşına yazılı kayıda göre 26 Zilhicce 1318; Salı günü (26 Kasım 1318) doğmuştur; bu 16 Nisan 1901'e tekabül eder; takvim hesaplamasında, 1318'e 584 eklenince çıkan tarih, 1902'dir. Üveyş hanım 11 Nisan 1993'te ölmüştür. Ömer'in doğum tarihi ile Üveyş'in doğum tarihi aynıdır; mezar taşında 1318 yazılıdır, ölüm tarihi ise 1976'dır.

Üveyş hanım Ömer'in ikinci eşidir. Ömer'in ilk eşinden Gülsüm adında bir kızı doğmuş; ancak eşi erken ölmüştür. Bunun üzerine 1938'de Üveyş'le evlenmiştir. Bu evlilikten sekiz çocuk doğmuştur.

Öcalan'ın iki ablası Havva (1944), Ayn (1946), iki kız kardeşi Fatma (1953), Kevser (1955) ve üç erkek kardeşi Mehmet (1951), Osman (1956), Ali (1959) vardır; bir de üvey kız kardeşi Gülsüm.[2] Ailenin doğum tarihine göre sıralaması şöyledir: (Gülsüm) Havva, Ayn, Abdullah, Mehmet, Fatma, Kevser, Osman ve Ali...

Ali ismindeki kardeş, 13 yaşında (1972) ölmüştür. Çocuk yaşta ölen Ali, ailenin büyük acısı olmuştur. Kızlardan Ömerli'de oturan Fatma oğluna Ali ismini vermiştir; Öcalan'ın kullandığı isimlerden biri Ali Fırat, diğeri Ali İnanç'tır; Öcalan bu iki isimle kitaplar, gazete ve dergilere yazılar yazmıştır.[3] PKK'nin ilk kurul-

1 Amara'da (Ömerli) bulunan Ömer'in mezar taşında yazılı tarihte 1318/1975 tarihi yer alır. Üveyş'in mezar taşında yine aynı tarih vardır: 1318/1993. Ancak bu doğum tarihlerinde bir sorun vardır. Buna göre Üveyş, Ömer'le 37 yaşında evlenmiş oluyor ve son çocuğunu da 58 yaşında doğurmuş oluyor. Bence Üveyş, Ömer'den en az on yıl küçük olmalıdır.

2 Öcalan'ın ailesiyle ilgili olarak yayımlanan kimi yazılarda kardeş sayısı yedi olarak verilir. Bunun nedeni Ali'nin ölmesi ve Ömer'in ilk eşinden olan Gülsüm'ün bilinmemesidir. Gülsüm'ün doğum tarihini tespit edemedik; ancak ailede sevilen biridir. Öcalan'ın kardeşlerinden biri kızına Gülsüm adını vermiştir.

3 *Din Sorununa Devrimci Yaklaşım* (Melsa Yayınları, İstanbul 1991) Öcalan'ın Ali Fırat

duğu sırada Öcalan bu isimle anılır: *Ali Arkadaş*. Suriye'de bu isim devam eder, *Ali Hammas*.

Öcalan'ın kardeşleri

Öcalan'ın kız kardeşleri, ablası ve diğer erkek kardeşleri İmralı süreciyle birlikte basında sıkça göründüler. Öcalan'ı İmralı'da ilk ziyaret edenlerden biri (1999) Havva idi. Daha sonra Öcalan'la ilgili görüş yasağı geldiği zaman İnsan Hakları Derneği'ne (İHD) Mehmet ve Fatma'yla birlikte başvuran yine o oldu (2012). Mehmet ve Fatma Türkçe biliyor, ama Havva iyi derecede Türkçe bilmiyordu. Türkçe konuşsa da arada hep Kürtçe kelimeler vardı. Havva, İHD'ye yaptığı başvuruda, İmralı'ya giderken Kürtçe konuşmasına izin verilmediğini, yetkililerin Kürtçe konuştuğu için kendisini *görüşü kesmekle tehdit* ettiğini söylüyordu.[1] Havva artık tekerlekli sandalyeyle yürüyor, çok konuşamıyor.

Öcalan'ın annesinden sonra sözünü ettiği kadın, ablası Havva'dır. Havva'nın nasıl evlendirildiğini anlatır: *"Ne oldukları belirsiz birtakım adamlar, iki üç günlük yürüyüşle başka bir köyden geldiler, büyük bacımı alıp götürdüler. Bize birkaç çuval buğday, beş on kuruş bıraktılar. Böylece bizim Havva gitti."* Öcalan bu gidişe içerlenir. *"O zaman devrimci bir yaklaşımım olsaydı, Havva git-*

ismiyle yayımlanan kitaplarından biridir; söz konusu kitap önce Ali Fırat, daha sonra da Abdullah Öcalan adıyla yayımlanmıştır (Weşanên Sexwebun, Köln 1991). Ali İnanç ismiyle de Öcalan'ın pek çok yazısı vardır. Bu yazılar Özgür Halk Dergisi'nde yayımlanmıştır (Örneğin *Militarizm Üzerine*, 1991). Öcalan Suriye'ye gittiği ilk zamanlarda bir de *Ali Hammas* ismini kullanmıştır. Ancak daha sonra Ali ismini sadece yazılarda kullanmış, kod ad kullanmamıştır. Öcalan'ın ikinci bir isim kullanma kod ad bağlamında değildir. Birden fazla konuyla ilgili olma ve bu konuları yazma sorununun dolayı birkaç isimle yazma ihtiyacı doğmuş olabilir.

1 http://ihd.kardaizler.org/index.php/raporlar-mainmenu-86/el-raporlar-mainmenu-90/117-rali-kapali-cezaev-arlairilmitecr-ve-olasyon-dlarini-arairma-celeme-raporu.html.

mezdi" diyor. Havva evlenir, kızları olur. Öcalan küçük yeğenlerinden birini kurtarmak ister. Kendine söz de verir, ama başaramaz; ülkeden kopmuştur.[1]

Havva 60'lı yıllardan 1980'e kadar Nizip'te oturur. Daha sonra Adana'nın Misis beldesine ailecek yerleşirler. Havva'nın yedi çocuğu vardır. Oğullarından Mustafa Keser 70'li yıllarda Nizip'te PKK'ye yardım eder. Mustafa Karasu, Ankara'dan Nizip'e Mustafa Keser'in yanına gider (1976). Havva'nın diğer oğlu Osman bir dönem Misis Belediye Başkanlığı yapmıştır.[2]

Öcalan'ın bir diğer kız kardeşi olana Kevser ise pek fazla görülmez. Bir tek Barış ve Demokrasi Partisi'nin (BDP) II. Olağanüstü Kongresi'nde (2012) Havva ve Mehmet'le birlikte görüldü.[3] Öcalan'ın diğer ablası Ayn ise kayıp gibidir. Hakkında tek bildiğimiz, oğlu Hasan'ın gerillada yaşamını yitirmesidir. Öcalan'ın Hasan'ı çok sevdiği sıkça yinelenir. Ayn'ın altı çocuğu vardır.

Öcalan'ın kız kardeşlerinden Fatma ise Öcalan'ın *doğum günlerinde*, Ömerli'de ev sahipliği yapar, misafir ağırlar. Öcalan yakalandığı zaman jandarma ilk Ömerli'yi kuşatmıştır ve Fatma evinden dışarı çıkmaz. Kendisine "Öcalan suçlu, ağır ceza..." alacak şeklindeki soruya Fatma, "Abim suçlu değil, halkını savunuyor, bu suç değil ki!" diye yanıt vermiştir. Fatma, Öcalan'ı İmralı'da yalnız bırakmamış, sıkça ziyarete gitmiştir; en son 29 Temmuz 2013'te (üç yıl aradan sonra abisini görmesine izin verildi) dayısı Süleyman'la İmralı'ya giden Fatma'ya koltuk değneğiyle yürüdü-

1 Abdullah Öcalan-Yalçın Küçük, *Kürt Babçesinde Söyleşi*, Başak Yayınları, İstanbul 1993, s. 63.

2 Osman Keser, 2007 yılında, bir cenaze töreninde yaptığı konuşmadan ötürü tutuklandı.

3 Söz konusu kongre için bkz. http://t24.com.tr/haber/bdpnin-2-olaganustu-buyuk-kongresi-basladi/215171.

ğü için kızı Dilek eşlik etmiştir. Bu görüşme sonrasında Fatma, İmralı'ya 1500 kilometre uzaklıktan (Urfa'dan) geldiklerini ancak yarım saat görüşme yaptıklarını ifade etmiştir. Öcalan'ın normal bir cezaevine nakledilmesini isteyen Fatma, İmralı'daki görüş koşullarıyla ilgili sitem etmiştir: "Biz yarım saat burada dayanamadık." Fatma, altı çocuk annesidir.

Öcalan'ın yaşayan iki erkek kardeşi vardır; Mehmet ve Osman. Mehmet, Öcalan'dan üç yaş küçüktür. Memlekette bir tek o kalmıştır. Gençlik döneminde (70'lerde) bir süre Urfa'da PKK'nin kuryesi olarak çalışmıştır. Öcalan'ın kardeşi olduğundan 12 Eylülde kezlerce gözaltına alınmış, işkence görmüştür. 91 yıllında bir kez kaçırılmak istenmiş; bir keresinde de polis eve gelmiş ve Mehmet'i alıp götürmüştür. Bunu fark eden Üveyş ana o gece bütün komşuları ayağa kaldırmış, "uyanın bir oğlum kaldı, onu da götürüyorlar, bir daha geri gelmeyecek!" diye feryat etmiştir. Mahalle uyanır ve polis Mehmet'i yarı yolda bırakıp gider. Mehmet geri döner, ama Üveyş onu da kaybetmek korkusuyla yaşar hep.

Mehmet 1986'da Adana'ya göç eder. Geçinmek için hamallık yapar. İlerleyen dönemde dizlerinden ameliyat olmak zorunda kalır. Babadan kalan fıstık ağaçlarına bakan Mehmet ekonomik sıkıntılar yaşadığı bir dönemde kendi payına düşen ağaçların bir kısımını satar. Osman bütün payını satmıştır. Öcalan'ın payı halen durur. Mehmet, Öcalan'ın fıstık ağaçlarına bakar.

Öcalan'ın Türkiye'ye getirilmesinden sonra Mehmet, İmralı'ya gidip gelir, bu yüzden gazete ve TV'lerde görünür. Açıklamalar yapar. Örneğin on bin kişinin katıldığı açlık grevi (2012) sırasında İmralı adasına giden ve burada Öcalan'la yapılan görüşme sonrası basına açıklama yapan oydu. Açlık grevleri hemen sona erdi. Mehmet evli ve yedi çocuk babasıdır. El kol hareketleriyle

konuşması, konuştuğu şeyleri elleriyle tarif etmesi hemen dikkat çeker. Dıştan sert gibi görünür, ama konuşunca çocuk gibi heyecanlıdır, iki eliyle başını tutar, gülümser.

Osman ise 1977'den itibaren PKK içerisinde yer aldı; ilkokulu Ömerli'de, ortaokulu Nizip'te dayılarının yanında okudu, liseyi ise Birecik, Antep ve Urfa'da tamamladı; bunun nedeni okulda çıkan, zamanın deyimiyle *"sağ-sol"* kavgalarıydı. Osman, liseden sonra Urfa Eğitim Enstitüsü çevresinde örgütlenme çalışmalarına katıldı, derslerinde başarılı bir öğrenci oldu. İki yıl okuduktan sonra öğretmen olarak tayini Siirt'e çıktı ama gitmedi, PKK'nin faaliyetlerine katıldı. Toplam 27 yıl PKK'nin içinde kaldı, bunun 18 yılı fiili olarak önder kadrosundaydı. 12 Eylülden sonra Lübnan'a gitti, burada parti çalışmalarına katıldı; 1986-1992 yılları arasında PKK'nin Merkez Komitesi'nde görev aldı. Bu sırada PKK ve KDP arasındaki anlaşmazlıklar nedeniyle YNK lideri Celal Talabani'ye yakın durdu ve zamanın gazetecilerinin gözünde o, "Talabani'nin gizli karargâhında olan bir binanın göreceli konforunun tadını"[1] çıkaran biri olarak tanıtıldı. Osman inişleri ve çıkışlarıyla dikkat çekti. Bu yüzden 1993 ve 1995 yıllarında *"uygulamaya"* alındı. İzole bir dönem yaşadı. Öcalan'ın yakalanmasından sonra bir süre öne çıktı; örgütü bağlayacak kimi açıklamalar yaptı. Örneğin Neue Züricher Zeitung gazetesine şunları söyledi: "1 Eylül 1999 tarihi itibariyle silahlı mücadele bitti. Bir daha başlamayacağız. Öncelikli hedefimiz Türkler ile Kürtlerin bir arada yaşamasıdır. Bağımsızlık, federasyon ya da özerklik başka şeyler. Ayrılıkçılıktan vazgeçtik, Türklerle birlikte yaşamaya karar verdik. Demokratik bir cumhuriyette özgürlük içinde yaşamak, bizim için bağımsızlık anlamı taşıyor.

1 Jonathan C Randal, *Bunca Bilgiden Sonra Ne Bağışlaması*, Avesta Yayınları, İstanbul 2001, s. 311.

Türkiye'nin AB'ye üye olmasına eskiden karşıydık, şimdi taraftarız." (28 Ekim 1999)[1]

Osman, İmralı'yla başlayan süreçte kurulan Başkanlık Konseyi'nde yer aldı. Öcalan'la ilgili ilk açıklamaları da o yapmıştır. Uzun sürmedi; Osman, Nizamettin Taş, Halil Ataç, Kani Yılmaz, Hıdır Sarıkaya'yla birlikte PKK'den ayrılıp *Yurtsever Demokratik Parti*'nin (PWD) kurucularından biri oldu. Burada uzun süre kalmadı. Ticarete atıldı; Koysancak'ta (Koye) bir restoran kurdu (2005), sonra market işleri yaptı. Sıkça iflas ettiğine dair haberler yayıldı. Son olarak Hewler'de fırıncılık yapıyordu (2006).

Osman, Öcalan'ın kardeşi olarak hep dikkat çekti. Öcalan'ın kardeşi olmaktan başka ne kadar çaba gösterse de ciddiye alınmadı. Yönetici olduğu sırada kendisiyle yapılan kimi görüşmelerde bu etkiyi bizzat yansıttı. Örneğin Randal'ın gözünde o "Stalin'in konuşma koleksiyonundan muhtemelen esinlenmiş, Marksizmin sevimli, yarı pişmiş bir versiyonu" olmaktan öteye gitmedi.

Osman, Öcalan'ın kardeşleri arasında siyasi hayatı dışında özel hayatıyla dikkat çeken biri oldu. Örgütte yer alırken, Zehra isimli Doğubeyazıtlı bir arkadaşına âşık oldu. Bir yıl birlikte yaşadı. Ancak ilişki parti içinde anlaşılınca hoş karşılanmadı. Osman üç yıl tecrit edildi. Zehra başka bir bölgede, Osman başka bir bölgede kaldı. Bir süre sonra Zehra'nın ölüm haberi geldi. Bu haber Osman'ı sarstı. Zehra ölmeden, Osman'a verilmek üzere bir tükenmez kalem bırakmıştı. Kalem, Osman'ın eline yedi yıl sonra geçti. Zehra, 97'te Gare'de yaşamını yitirdi.

Osman, PKK'den ayrıldıktan sonra, *Jiyan* kod adlı Kewe Suci isimli bir kızla evlendi; bu evlilikten iki çocuğu (Fırat ve We-

1 Hasan Cemal, *Kürtler*, Doğan Yayınları, İstanbul 2003, s. 496.

lat) oldu. Bir süre sonra eşiyle anlaşamayarak ayrıldı. Osman, Kewe'nin dayılarının baskısıyla kendisinden ayrıldığını söyledi.[1]

Osman, yaşadıklarını dokunaklı aşk motifleriyle donatsa da, ayrılıkların acısını umursamayarak her seferinde yeni bir sevgili buldu. Osman, 2008 yılında Akre'den, Herki Aşireti'nden Sozan isimli bir kızla evlendi; bu evlilikten bir oğlu (*Abdullah*) doğdu. Bu çocuklar Osman için şu anlama gelmektedir: Welat (*ülke*), Fırat (*yaşam*) ve Abdullah (*dede ve abi*).

Osman, Türkiye'de siyasi tartışmaların yoğun olduğu zamanlarda ilk kapısı çalınan kişilerden biri oldu. Bazen muhafazakâr bir parti kurmak için Türkiye'ye gelmek istediğini söyledi; AKP'nin Kürt politikasını beğendi; TRT 6 ve Artukoğlu Üniversitesi'ne olumlu baktı.

Osman, PKK içinde hep eleştiri alan bir kişi olmuştur; 93'te hakkında görevsizlik kararı verilmiş; 94'ten itibaren çözümlemelerde adı sıkça geçmiş; 93'te, 5. Kongre'de yargılanmış; iki defa hakkında idam kararı çıkmış ve bu idamları ertelenmiştir.

Öcalan, Osman'ı "mirasyedi" olarak tanımlar, ikide bir hasta olur, Mehmet'le birlikte onu eşeğe bindirip kazaya hastaneye götürürler: "Kolay hastalanıp böyle kendini ellere teslim eden bir kardeştir. Ama kardeş işte, kardeştir!" demekten de kendini alamaz.

Osman son olarak liberal olduğunu, liberal bir parti kurmak istediğini ve "Allah kısmet ederse" hacca gidip tövbe edeceğini söylüyordu.

1 Osman Öcalan Rudaw TV'de yayımlanan bir söyleşide (Gülistan, 12 Ağustos 2013) ayrılma nedenlerini uzunca anlatır. Ancak Kewe'nin şu an nerede olduğuyla ilgili bilgi vermez. Kewe'den olan iki çocuğuna da ikinci eşi bakar.

Ali'nin ölümü

Öcalan ailesinde Ali ismi sevilir. Bunun nedeni Üveyş hanımın bir kardeşinin adının Ali olmasıdır; Ali Amara (Aslan) diye bilinen dayı Birecik'te uzun yıllar *köy katipliği* yaptı. Köy katipliği zamanın önemli işlerindendir, köylerin defterlerini onlar tutar. Katiplik sırdır ve işleri yazıdır. İlginç olan katiplik mesleğinin yalnızca, uzun yıllar erkeklere mahsus bir iş olmasıdır. Ali Aslan da okuma yazma bildiğinden adliyede katip olur. Köylülerin bürokratik işleri onun üzerinden yürür. Bu yüzden aile onunla ilçe nüfusu içinde tanınır. Ali Aslan ismi Birecik'te yaşlılar arasında hâlâ bilinir. Üveyş hanım da oğluna küçük kardeşinin adını vermiştir. Ancak Ali uzun yaşamaz, 1972 yılında 12 yaşında ölür.

Ali'nin ölümü Öcalan'ı üzer üzmesine ama ağlayamaz, bütün kardeşlerini tarlada, işte oldukça zorlar, yorar, ama Ali'ye karşı büyük sevgisi vardır. Kimsenin anlatmadığı, anlatamadığı bir sevgidir bu. Öcalan, Ali çocukken ona gölgelikler yapar. Kucağına alır, oynar. "Hele were cem birayê xwe (hele gel kardeşinin yanına)" dediği zaman Ali koşup yanına gider.

Herkes Ali'nin akıllı bir çocuk olduğunu anlatır; büyüseydi kim bilir ne olacaktı diye dertleniyrler, sonuçta Ali, büyümeden acı olarak kalır.

Ali'yle ilgili olarak Öcalan'ın kardeşi Mehmet yalnızca "Akıllı ve çok güzel bir çocuktu" diyerek ekliyor: "O yaşında her şeye aklı ererdi." Topraktan yol, taştan ev yapardı.

Kardeş acısı hiçbir şeye benzemiyor. Yıllar geçse de göz önünden o masum yüz gitmiyor. Mezarı küçük, ruhu büyüktür çocukken ölenlerin. Mezarlık ziyaretlerinde herkese mutlaka bir damla gözyaşı veren tebessümleri gelir akla. Geride kalan küçük elbiseler kimseye verilmez; az yaşadıkları için ağıtları kısa, acıları

büyüktür. Yıllar geçer ve insanın aklına bir tek şey gelir: *Şimdi yaşasa acaba nasıl olurdu?*

Ömer'in Çığlıkları; O Tek Kalmış

Öcalan'ın babası namazında niyazında; fakir, sessiz ve kendince ilkeleri olan bir adamdır. Oğlu Mehmet, babasını "ılımlı, sakin, halk hareketlerini iyi bilen" bir kişi olarak anlatır. Ömerli köyünden onu gören ve tanıyan kimselere göre de Ömer, namazlarını camide kılmaya özen gösterir, kimseyi incitmez, kimseye bir şey demez, sessiz, kendi halinde bir adamdır. Bazen Cibin'e gelir, burada Ermeni dostları vardır, onlarla konuşur. Bunlardan biri İhsan isminde bir tüccardır, Ömer alışverişini ondan yapar. Öcalan bu alışverişlere tanıktır.

Öcalan da babasının dindar ve sessiz yanına dikkat çeker: "Köyün fakir bir adamıydı. Onu kim tanır? Fakat çok ilginç! Güçsüz, fakat müslüman ve dinine bağlıydı. İlkeliydi de diyebilirim. Adamın hakkını inkâr etmemek lazım. Bütün güçsüzlüğüne rağmen bazı değerler için yaşadığını söyleyebilirim."[1] Başka bir yerde Öcalan babasının yalnızlığına dikkat çeker: "O tek kalmış."

Ömer'in nereden ve nasıl tek kaldığını Öcalan, aile ve aşiret bağlamında ele alır. Buna göre Ömer, Kırmanc'tır ve Kırmanc *"aşiretten, devletten çözülmüştür"* dipte yaşar ve Ömer dipte yaşayandır. Aşireti bir zamanlar Suruç-Bozova arasında yaşardı; Bazikiler derlerdi, Ömerli köyü Baziki'ydi.[2] Baziki, Hamidiye

1 Abdullah Öcalan, *Gerçeğin Dili ve Eylemi*, s. 215.

2 Baziki, Erzurum, Dersim, Malatya, Adıyaman, İran, Irak (Süleymaniye), Horasan'da etkili olan bir aşiretti. Urfa Bazikilerinin merkezi Karacadağ'dı ve aşiretin sınırı bu dağdan Nizip'e kadar uzanırdı; bu yüzden bölge Deşta Bezikan olarak tanımlanırdı. Aşiret pek çok adla anılır; Pazuki, Bazuki, Bazki, Bezikan, Beski ilk akla gelen adlardır. Aşiretin çok kolu vardır. Aşiretin adalet anlayışı pek çok Batılıyı etkilemiştir. Thomas Bois (*Folkorün Işığında Kürtlerin Ruhu*, Beyrut 1946) oğlu öldürülen bir babadan söz

Alayları'na adam vermediği için alaylara destek veren aşiretler ve devlet tarafından çözülmüştür. Bu yüzden kendilerine Kurmanc derlerdi, onlar için Kurmanc aşiretten kopmuş olmak demekti.[1] Şimdi ne aşiret vardır, ne aile; aile dağılmıştır, o tek kalmıştır. Ömer'in *güçsüzlüğü* buradan gelir. Akrabaları bile onu ciddiye almazlar ve o akrabalarından bile çok darbe yemiştir.[2] Güçsüzdür, ama Öcalan'ın alttan alta söylediği bir şey de vardır; evet, o *güçsüzdür*, ama gücü de buradan gelir; *güçsüzdür, yoktur, bitmektedir.* Açıktır, Ömer, Kürtlükten başka bir şey değildir. Öcalan'ın onu tanıdığı, anlamaya başladığı zaman diliminde *Kürtlük de* budur: *Güçsüzdür, yoktur, bitmektedir.*

Ömer, bazen haksızlığa uğrar. Kavga eder, ama karşı koyamaz. Çünkü *karşı* diye bir şey yoktur; *karşı*, kendisidir yine. Kavga edemez. Kavga etse yenmek ve yenilmek vardır; ikisi birdir. Kendince bir karşı koyma biçimi geliştirir; ya damın üstüne çıkar ya köyün tepelerinden birinin üstüne, ama her fırsatta bir yükseklik bulur kendine; ruhu burada açılır; bağırır, hem de avazı çıktığı kadar küfürler eder. Bazen çocuklarını çağırır, "gelin" der, "siz de bağırın!" Kavga etse, onlar gibi olacaktır; çığlık atsa kendi olacaktır. Yaşamak, nedir ki? Kendi olmak. Bağırmak, yazmak gibidir; için-

eder. Herkes ağıt yakarken, bir de bakarlar ki cinayet işleyen adam evin çevresindedir. Kadir ağa üç oğlundan en sevdiği oğlunun ölümünü daha yaşamadan ne yapacağını şaşırır. Katil olan, habercilerle *'yardım istediğini söyler,"* sığınacak yer arar. Oğlu Hamo, "Hemen öldürelim!" der, ama Kadir ağa, kendisine sığınanı bağışlar. Derleyen Hasan Arfa, *Kürtler Üzerine*, Özge Yayınları, Ankara 1991, s. 86.

1 Öcalan Baziki aşiretinin bu Kırmanc halinin 19. ve 20. yüzyılda geliştiğini belirtir. Öcalan şunları söyler: "Tüm aşiret ve kabile dışı kalan ailelere Kurmanc denildiğini göz önüne aldığımızda, feodal etkinin kırılmasına, özgür köylü ve kır emekçilerinin ortaya çıkmasına tekabül eden bu süreç önemli bir Kürt dinamiğidir. Kendim de bu dinamikten geldiğim gibi, PKK de esas olarak Kürtleri ilgilendirdiği anlamıyla bir Kurmanc hareketidir." Bkz. *Sümer Rahip Devletinden Halk Cumhuriyetine Doğru*, II, s. 247.

2 Abdullah Öcalan-Yalçın Küçük, *Kürt Bahçesinde Söyleşi*, Başak Yayınları, İstanbul 1993, s. 59. Yapılan görüşmede Baziki yerine Berazi geçiyor; sanırım bir dil sürçmesidir. Köyün tamamı Baziki'dir.

den geldiği gibi yazmak, özgürlüktür. İçinden geldiği gibi bağırmak da budur. Yazıya dönünce çığlık, tek kelimede anlamını bulur: *Sessizlik*. İşte burada, bir yük kalkar insanın içinden. İnsanın kendisine yönelttiği bir oka döner çığlık ve insana kim olduğunu, nerede olduğunu, nasıl yaşadığını hatırlatır. Birileri güler, ama insan kendini nasıl kurtarabilir bir başkasından?

Ömer her ne kadar kimi yorumculara göre *"çok silik, çok fukara"* biri olarak tanımlansa da bir güç merkezidir. Günün birinde köyden biriyle kavga eder. Yenemez. Bağırır, ama bu sefer bir yüksekliğe çıkmış değildir; yer bir meydandır, bağırır: "Abdullah bıçağı getir!" Elleri tutulmuştur, ayakları havadadır. Bir sınavdır sanki. Öcalan babasının imdadına koşmaz. Nedenini de "gücümün yetmeyeceği şeye girmem" diyerek açıklar. Bu bir kavga değildir. Bu bir isyan da değildir; derstir. Öcalan bıçağı kapıp gitse, adamı vuracaktır ve sonuçta *katil* olacaktır ya da, baba bıçağı alıp adamı vursa *katil* olup hapse girecektir. Öcalan babasının yaptığını yapar. Baba nasıl ki dama ya da yüksek bir tepeye çıkıp çığlık atarsa, Öcalan da aynısını yapar: Çığlık atar, utanır ve içinden, 'Ben böyle hiç kavga etmeyeceğim' der. Çünkü baba, bir kuvvettir. Öcalan bunu Birecik'te daha derinden fark eder.

Ömer oğluyla birlikte Birecik'e gider. Öcalan çocuktur. Yürümekten korkar. Babasının eteğine tutunur. Tutunur ve her şeye bakmaya başlar. Sorular sorar: *Bu nedir*? Her şeye bir anlam verir. Her şeyden kendince bir anlam çıkarır. Böylece yanıtlar dünyası açılır. Çünkü Birecik, Ömerli köyüne göre "büyük bir şehirdir" ve şehir Öcalan'ın gözlerine "bir dağ gibi görünür, üstüne yıkılır" ve adım atmak bile korkutur onu, çünkü her adım sanki "azgın bir düşman ortamıdır." Ama baba vardır:"Baba, o büyük kuvvet. Beni o caddelerde yürüttüğü için."[1]

1 Abdullah Öcalan, *Gerçeğin Dili ve Eylemi*, s. 23.

Ömer emeğiyle geçinen biridir. Tarlasında çalışır (fıstık toplar ve bağ keser). Kimseye muhtaç olmamak için direnir. Bu yüzden emek ve ekmek onda birdir ve her fırsatta emeğin hakkını verir ve onun nasıl zorla kazanıldığını söyler: "Ekmek tavşan, siz tazı olasınız." Yere bir ekmek kırıntısı düştüğü zaman, kıyametler koparır. Sonra bir mesel ile ekmeği anlatır: "Bir Ermeninin evine misafir gelmiş. Ermeninin gelini çakmağı yakıp, misafirin sigarasını tutuşturmuş. Eşi gelir gelmez kadını boşamış. Misafir, 'neden kadını boşuyorsun?' diye sormuş. Adam, misafirin yanındaki ateş yanan mangalı göstermiş, 'orda ateş var,' demiş. Kadın, çakmağı yakarak israf etmiş."

Ömer bir hayat bilgesidir ve her fırsatta dersler verir. Ona göre âlim olmanın ölçüleri vardır. Örneğin günün birinde Öcalan'a, "Bir sigara kâğıdı" der, "bir sigara kâğıdını yastığının altına sok. Sen yastığın yükseldiğini fark edersen, işte iyi bir âlim olduğunu fark edersin." Öcalan'ı da fark eden Ömer'dir. Günün birinde fıstık ağaçlarının altındadırlar. Yanlarında birileri vardır. Öcalan bir şeylerle uğraşıyordur. Yanındakiler "ne yapıyorsun?" diye sorar. Ömer, "ona karışmayın" der, "Onun alnında fetih yazılıdır." Yıllar geçer, ama Öcalan babasının daha 10 yaşındayken ona söylediği bu sözü niçin söylediğini bilmez. Bilgi sigara kâğıdı olmuş, 10 yaşın gözlerinin altına yerleşmiştir.

Öcalan'ın babasıyla kurduğu bağ, tek kelimeyle *nesep*tir. Emanuel Levinas'ın (1906-1995) geliştirdiği ve adına *Nesep Zinciri* (bağı) dediği bir ilişki söz konusudur. Buna göre oğul sahibi olmak, baba için kendi varlığına kavuşmaktır ve baba varlığa hapsolmaktan kurtulur. Buna göre Öcalan bir başka ben değildir, ben-kendimdir, baba için. Bu yüzden üzerinde iktidar kuramaz; çünkü onun kendisi bir başka iktidar, bir başka öznedir ve oğul

babadan koparal
"biricik" biri olur
banın oğula güv

Burada karş
ve *aşkınlık* içeri
rir. Burada başl
kendi ve her za
yüzü bize asabi
lar, kimlik için
değme yerinde
Soy erkektir, k
dece işaret edi
işler, oğul kuts
Zulüm nerede

Öcalan ile
ilişkiler her z
sanki okula k
"Ben oğlumu
ne odur. Örn
kararır, işte
karşılar; Öca
Ömer yola çı
lunu hep me
sorar: "Duru
Ömer baba,
sorar. Bazen
ki devam ed

1 Gülseli İnal,
baba ile oğu
beyaz beden
oğul içindir.

babadan koparak kendileşir ve giderek oğul, *"seçilmiş biri"* ya da *"biricik"* biri olur; *fetih-fatih* demesi, bu imgelerin gelişmesi ve babanın oğula güven duyması bundandır.

Burada karşımıza çıkan tek şey hayattır; hayat bize *dışkınlık* ve *aşkınlık* içerisinde anlar sunar ve nesep, yüzün ötesini gösterir. Burada başkasının yüzü temellenmez; çünkü yüz her zaman kendi ve her zaman açıkta olanı simgeler. Babanın yüzü, oğulun yüzü bize asabiyet zarfları olarak sinerler: *Kan, bilinç, idrak.* Bunlar, kimlik için aracı olurlar, gizliden bilince akarlar ve hayatın en değme yerinden *"oğulla yazgı arasında"* yaman bir çelişki doğar.[1] Soy erkektir, kan erkektir; geride kalan herkes ötekidir. Öteki, sadece işaret edilir; ötesi, daire içine alınır. Eski bir Yahudi yasası işler, oğul kutsaldır. İbrahim peygamberden bu yana, yazgı budur. Zulüm nereden gelir ki? Zulüm *ötekinin* yüzünü görmemektir.

Öcalan ile babası Ömer'in ilişkileri her zaman sürer ve bu ilişkiler her zaman iyidir. Örneğin Öcalan ilkokula başladığında sanki okula kendisi yazılmış gibidir; oğlu okur, sevinen babadır. "Ben oğlumu okulsuz bırakmam, nerde olsa okuturum" diyen yine odur. Örneğin Öcalan bazen okuldan geç döner, kışın havalar kararır, işte o zaman Ömer'in yüreği ağzına gelir, çıkıp oğlunu karşılar; Öcalan kayalıklardan seslenir, "Bavo ez hatim." Bazen Ömer yola çıkar ve ikisi yolun bir yerinde karşılaşırlar. Babası oğlunu hep merak eder, sever, kollar ve sıkça öğretmenlerine gidip sorar: "Durumu nasıl?" Öğretmenler iyi deyince göğsü kabarır. Ömer baba, Nizip ve Ankara'da da oğlunu yalnız bırakmaz. Hep sorar. Bazen yanına gider. Lise ve üniversite yıllarında da bu ilişki devam eder ve Öcalan bazen ince uçlu bir kalemle 46 Sokak,

1 Gülseli İnal, *Kap Karie-Nesep Bağı* adlı şiirinde bu bağı-zinciri (*nesep*) üzerinde durur; baba ile oğul arasında kalan kız kardeşler *"alev alev"* yanar; saçlar bir gecede *"bele iner,"* beyaz beden, *"kaçak bir tasarım"* olur; *"anne okuyla"* da bedenler yere serilir, her şey erkek oğul içindir. Bkz. Gülseli İnal, *Kap Karie*, Yasak Meyve Yayınları, İstanbul 2011.

No: 1, Bahçelievler'den babasına mektuplar yazar. "Kıymetli babacığım" diye başlar mektuplar ve mektuplardan biri şöyle devam eder: "Köyden ayrıldım. Buraya geldim. Size hemen mektup yazamadım. Çünkü hemen yer bulamadım."

Öcalan Diyarbakır'da kadastro memuru olarak çalışmaya başladığında Ömer yine oğlunu yalnız bırakmaz. Öcalan'ın "güçsüzlüğün derin acısını yaşıyor" diye anlattığı Ömer Diyarbakır'da vilayetin duvarı üstünde oğlunu bekler. Oğlu çalışıyordur artık, mutludur. İkisi birlikte bir kavun kesip yerler.

Öcalan yıllar sonra Cemil Bayık'la birlikte köye gelir. Üveyş tavuk keser, suyuyla pilav yapar. Cemil Bayık ve Öcalan, Kürt meselesini konuşurlar. Ömer içeri girer ve ikisine de şunu söyler: "Solculuğu bırakmış, Kürtçülüğe başlamışsınız, beni dinleyin, siz solculuğa devam edin, Kürtçülüğün altından kalkamazsınız!"

Siyaseten babanın oğula verdiği son derstir bu.

Üveyş

Üveyş hanım, anne tarafından Arah (Ereh) köyündendir; Arah, eski bir Ermeni köyüdür ve buraya sonradan Türkler yerleştirilmiştir. Üveyş'in annesinin adı Havva'dır; Türktür, Kürtçeyi sonradan öğrenmiştir; babası Hamit, Kürt'tür. Üveyş Kürtçe ve Türkçe bilir.

Üveyş hanımın babasının adı Hamit, annesinin adı Havva'dır. Bu evlilikten Mustafa, Ali, Süleyman, Celal, Mehmet, Ayşe, Ayn ve Üveyş adlı çocuklar doğmuştur; ailenin soyadı Aslan'dır. Öcalan dayılarını sever, köy yerinde onlara güvenir, açıkça, *dayı edebiyatının boş olmadığını* onlardan öğrenir. Dayıları da Öcalan'ı sever. Öcalan'ın şu an yaşayan dayısı Süleyman'dır. Süleyman kırk yıldır Öcalan'a görüşemiyor. En son (27 Temmuz 2013) Bursa Cum-

huriyet Savcılığı'na başvuran Süleyman, iki gün sonra yeğeniyle görüşebildi. Ancak görüş yarım saat sürdüğünden 81 yaşındaki Süleyman sitem eder. Süleyman görüş sırasında duygulu anlar yaşar. Koltuk değneğiyle yürüdüğünden zorluk çeker. Öcalan elini tutup kaldırır. Sonra dayı yeğen sarılırlar. Dayı ağlar. Öcalan görüş sırasında yanında duran görevlilere, "Bakın bu benim" dayım der, "sapasağlam..."

Öcalan annesinden sıkça söz eder. Üveyş eve hâkimdir. Kızı Fatma'nın aktardığına göre serttir, *evi çekip çeviren* odur; ya *dediğim olacak* ya da *dediğim dışında bir şey olmayacak* diyen bir kadındır. Bunun yanında çalışkandır. İki kişinin işini yapar; evde hanım, tarlada işçidir. Bildik, kocasına boyun eğen bir kadın değildir. Doğru bildiğinin peşinden gider, bırakmaz. Okula gitmemiştir; bildikleri, yaşadıklarından çıkarttığı derslerdir. Çocuklarını okutmak en büyük isteğidir. Torunu Ayne onun için "beni büyüttü" der, ekler, "duygusaldı, bazen bu duyguları tepki olarak geri dönerdi." Oğlu Mehmet de tek kelime edip şunu söyler onun için: "Sertti; ancak güldü mü bütün sertliği giderdi." Öcalan ise annesini, ninesi Havva'yla birlikte güçlü bir kadın olarak tanımlar; bu iki kadın, *kendilerini kesinlikle kocadan, erkekten aşağı görmezler.*

80'li yılların sonunda, lise öğrencisiyken bazen okulu kırardık; ya Diyarbakır cezaevine gider, yapılan eylemlere destek olurduk ya da bir yere gidip günün geçmesini beklerdik. Bir keresinde okulu kırıp Halfeti'ye gittik; Öcalan'ın köyüne, burada Üveyş hanımı görecektik. Ancak Adana'daydı. Geri döndük. Yaz geldi, fıstık dönemi başladı. Yine gittik. Bu sefer gelmişti. Bizi iyi karşıladı. Gelen gidenler oğullarından birer haberdiler sanki. Öcalan deyince sağ elini göğsüne götürdü, gözlerini bir masal sandığı gibi

açtı ve şimdiki gibi hatırlarım, Türkçe *ciğer* dedi, başka bir şey demedi. Sonra açıldı; yakın köylerden olduğumuz için tanışmasalar bile annelerimizi, babalarımızı sordu, iyiler mi, selam söyleyin diye hal hatır sordu. İstediğimiz, bir masal kahramanı gibi bize Öcalan'ı anlatılmasıydı. Bunu fark etmesi geç olmadı. Ne de olsa karşımızda gözbebekleriyle yağmuru küçümseyen bir kadın vardı. Şunu öğrendik: Bir anne oğlunu severdi, ama bir annenin oğluna bağlılığı bambaşka bir şeydi. Kendi deyimiyle üç oğlu vardı ve birini diğerinden ayıramazdı. Şunu söylerdi: Osman *güzeldir*, Mehmet *şirindir*, Abdullah ise *benim*.

Açıktır. Üveyş hanım için Öcalan bir rüyaydı ve o bu rüya içinde görmek istediği bütün düşlerini ona bağlamıştı. Senelerce oğlunun kaymakamı olacağını hayal etmişti, bu arada bize de "Okuyun!" dedi, "Tarla ek, ekin biç, çalış bir şey çıkmaz; kolay ekmek, kâğıt kalemde var."

Öcalan emeğini bir yana bırakıp gitmişti, onca okuyan, köye gelince ağaçların altında saatlerce kitap okuyan çocuk yoktu. Umut mu? Vardı. Öcalan bir gün gelecekti.

Üveyş hanım, oğlundan bir şey istemiş miydi? Bir kez Öcalan Diyarbakır'a memur olarak geldiğinde, "Bana kumaş al, kendime kıras yapacağım." demiş. O kadar. Ama Öcalan almamış, şunu söylemiş hep, "Vaktim yok."

Üveyş hanım, köyde, hep kapı önünde oturur. Torunları etrafında gidip gelir, onları gözler. Ama asıl neden bu değildir. Üveyş hanım, senelerden beri yol gözler; belki şu tepenin ardından oğulları çıkıp gelecektir. Ölmeden önce kapının önündedir yine, iki oğlunu (Abdullah ve Osman) sayıklar; kapı çalınıp da beklediği oğulları geldiğinde, umudu kırılır, gözlerini kapar. Kızı Fatma onu fark ettiğinde, yüzü yola dönüktür. Şimdi evin bahçesi büyük duvarlarla örülmüştür, yol görünmemektedir.

Üveyş hanım 80'li yıllardan itibaren, Öcalan'dan dolayı medyanın ilgi odağı oldu. Onunla ilgili yapılan haberler iki türlüydü: İlkinde muhabirler saf duygularla yaklaştı, ama *"merkez"* haberi çarpıttı; ikinci tür haberlerde Üveyş hanımla Öcalan vurulmak istendi.

Üveyş hanım ile ilgili ilk haberler 85 yılından itibaren yayınlanmaya başlandı. Bunlardan biri zamanın sol *gibi* görünen *Güneş* gazetesinde yayınlandı. Habere göre Üveyş hanım oğlu için, *doğurmaz olaydım* diye bir tabir kullanmıştı.[1] Köyde kendi halinde yaşayan Üveyş hanım *kanlı eylemlerin planlayıcısı* Öcalan'ın annesi ya da *Çocuk Katili Apo'nun* annesi olarak tanıtıldı hep. Haberlerden birine göre Üveyş hanım "Apo yanlış yolda. Onu doğurduğuma pişmanım" demiş ve ardından eklemişti, "Oğlum şeytana uydu" (*Milliyet*, 14 Temmuz 1987).

Zamanla aynı dille yapılan haberlerin sayısı arttı. Sanırım bunu fark eden Üveyş hanım bundan sonra hiç konuşmadı. Yanına gidenlere yüz vermedi. Önceleri yanına gidenlere ekmek arası peynir, yolda yemek için fıstık veren Üveyş hanım sustu. En son Halkın Emek Partisi'nin kongresine (HEP) katıldı. Ben buyum, buradayım dercesine protokole oturdu ve Musa Anter'den Leyla Zana ve Sırrı Sakık'a kadar pek çok kimse sıraya girip elini öptü. El öpme basını çileden çıkarttı ve pek çok gazete için Üveyş hanımın kongreye katılması tek kelimeyle "PKK Show"du (*Milliyet*, 18 Aralık 1991).

1 Naci Sapan seneler sonra (24 Haziran 2012) bu haberin başlığını tekzip ediyor ve Üveyş Öcalan'ın aslında şunları söylemek istediğini belirtiyordu: "Söylemek istediği, 'doğmamış olsaydım, bu günleri de görmezdim' anlamında. Yani, oğlunun öldürülmesinden kaynaklı muhtemel bir acıyla yüz yüze gelmemek için her annenin ilk etapta aklından geçirdiği ve yüksek sesle dillendirdiği bir serzeniş var." Bkz. Naci Sapan, yıl 1985: Öcalan'ın Annesiyle görüşme. http://www.ozgurhabergazetesi.com/makale.asp?makaleno=946

Üveyş hanım ise kongrede rahattı. Öcalan'ın annesi değil, bir semboldü.

Öcalan her fırsatta annesinden söz eder. Annesi, her şeyi en iyi öğrendiği bir okuldur. Okulun ilk dersi isyandır. Üveyş hanım bağırır çağırır, köy yerinde herkesle kavga eder; isyancıdır, ama bu isyanın içinde garip bir zayıflık görür Öcalan; çünkü bu kavgalardan bir sonuç alınamaz. Buradan bir sorguya başlar: *"Anam benden ne istiyor?"* Soru evrilir: *"Ben annemden ne istiyorum?"* Çıkış: Anne bir ülkedir (Öcalan için annesi bir ülkedir ve kendisi) ve oğul, bu ülkeyi *kurtarmak* için ayaklanan militan.

Öcalan köyde bazen kavga eder; *kafası kırılır*. Genelde kavga edip dayak yiyen çocuklar, anne, baba ya da abilerine güvenirler. Öcalan evin büyüğüdür, ama ettiği kavgalarda önce annesine güvenir, hüngür hüngür ağlar. Ağlamak şantaj değildir. Ağlamak, *beni koru* demektir, beni savun. Ama Üveyş hanım gözyaşlarına bakmaz, "himaye etmek yerine, ya gidip intikamını alırsın, ya da seni bu eve koymam" der.[1] Bu toprağın bilgeliğidir. Sen toprağı sürmezsen, toprak otlarla seni sürer! Çünkü oğul, temizin yegâne yeri ve annenin tek güvencesidir. Bu yüzden oğul kirlenemez (dövülemez). Tersi durumlarda, anne oğlunun elini tutup dayak atan aileye-çocuğa gider.

Tarla insanın bedenidir; kalbi ve beyni burada yeşerir ve ruh burada biçim alır. Üveyş hanım, bazen biriyle kavga ettiğinde ya da kendisine karşı Öcalan bir *kabahat* işlediğinde ise şunu yapar: Öcalan'ı alıp ahıra koyar. Bu onun *uygulama* yeridir. *Ya burada, önüne gelene razı olacaksın ya da sen buradan çıkacaksın.* Öcalan

1 Bu bazen "haksızlığa boyun eğme, öcünü al, seni döveni sen de döverek intikamını al" şeklinde yorumlanmıştır; bkz. M. Can Yüce, *Doğudan Yükselen Güneş*, Zelal Yayınları, İstanbul 1999, s. 100.

buradan çıkar. Üveyş ana buradan çıkana şunu söyler: "Kimse bununla baş edemez." Bazen de iki eliyle Öcalan'ın boğazını sıkar. Üç kez tövbe demesini ister. Öcalan üç kez tövbe der. Üveyş hanım onu bırakır. Öcalan nefes alıp koşmaya başlar, kapıyı taş yağmuruna tutar.

Öcalan annesinden etkilenir. Çünkü annesi sadece kendisini değil, Kürt kadınlarını simgeler. Yüzyıllardan beridir insanları körleştiren bir tarih vardır ve bu tarih yüzünden *"anne ve oğul"* birbirlerine yabancılaşmışlardır. Öcalan seneler sonra bile dönüp bakar. Karşılaştığı Üveyş hanım değildir; karşılaştığı "Ana Tanrıça kültürünün soylu bir sesi"dir ve Öcalan bu sesi *minnetle anar.* Çünkü *isyan ettiği* annesi değildir, "Kadını, anayı hiçleştiren erkek egemen toplumun zalim, yabancılaştıran, ikiyüzlü düzenidir."[1]

Öcalan için annesi *yeniyi doğurmuştur* ve bu yeni geçmişe ihanet etmeden, tam tersine ona sahiplik etmenin zorluğu içindedir.

Öcalan'ın annesi, ninesi Havva ve babası, Öcalan'ın okumasını ve evin bütün yükünü omuzlamasını isterler. Bu gerçekleşmeyince ağlarlar. Öcalan, "Bu gözyaşlarını onlar öldükten sonra kavradım" diyecektir.

1 Abdullah Öcalan, *Sümer Rahip Devletinden, Halk Cumhuriyetine Doğru*, II, s. 252.

Öcalan'ın Doğumu ve Çocukluğu: Oyun

Öcalan çocukluğunu her zaman zihninde diri tutmuş ve kendisiyle yapılan söyleşilerde çocukluğunu açmış, bu konuda ayrıntılı bilgiler vermiştir ve çocukluk PKK içinde adına *"çözümleme"* denilen derslerde hep dikkat çekmiştir. Öcalan çocukluğa bir hazine gözüyle bakar ve zaman, sanki her gün bu hazineyi çalmak için yola çıkan bir hırsızdır. Bütün mesele insanın çocukluğuyla barışık olmasıdır. Çocukluğuna ihanet eden kimseler Öcalan için, büyüyünce başta kendi değerleri olmak üzere bütün hayata ihanet ederler. Bu yüzden Öcalan kendini hep *"çocuk kalan bir adam"* olarak tanımlar: "Ben 44 yaşında bir çocuğum." Bu, şu anlama gelir: Öcalan çocuk hayallerine, özlemlerine ihanet etmeden büyümüştür.[1]

Çocukluk bir dünyadır ve bu dünya kesinlikle güzeldir; burada özgürlük ve arkadaşlık vardır, haksızlık ve ihanet yoktur.

Öcalan'ın doğum tarihiyle ilgili birkaç tarih var. Öcalan sorgulanıp İmralı'da tutuklu kaldıktan sonra her yıl doğum günü kitlesel olarak kutlandı; buna göre Öcalan 4 Nisan 1948'de doğmuştur.

1 Abdullah Öcalan-Yalçın Küçük, *Kürt Bahçesinde Söyleşi*, s. 60-61.

Nüfus kayıtlarına göre Öcalan'ın doğum tarihi 14 Nisan 1949'dur.[1] Öcalan'ın üç doğum tarihi var: 1947-1948-1949. Okul kayıtları için tashih yapılmıştır. İlkokula dil öğrensin, yola alışsın denilerek erken başlatılmıştır; bu yüzden 1949 diye kaydedilmiştir ve bu kayıt lisede 1947 olarak düzeltilmiştir.[2] Kabul edilen tarih 1948'dir.

Öcalan'ın doğumuyla ilgili anlatılan bir hikâye vardır ve hikâyeyi anlatan ablası Havva'dır. Hep kızları olan (*Gülsüm, Havva, Ayn*) Ömer bir erkek çocuğa sahip olduğu için sevinmiştir. Hatta çocuğu doğuran Üveyş hanım olmasına rağmen, kendisi doğum sancıları çekmiştir denilse yeridir. Ki bilinir, doğan erkek çocuğu kötü ruhlardan; cin ve perilerden korumak için baba çocuğu kendi doğurmuş gibi davranır, bunun için çocuk doğar doğmaz kulağına dualar (*ezan*) okunur. Ayrıca baba artık ebter (*kesik soylu*) değildir. Annesi feodal geleneklere göre bir erkek doğurduğu için mutludur. Nedir ki erkek? Erkek saygınlık ve

1 Başta Öcalan'ın doğum günü olmak üzere buraya her yıl binlerce kişi gelir. Kutlamalar pasta kesimi ve siyasilerin konuşmaları, konserlerle gün boyu sürer. Kalabalık kimi zaman köyün sırtında bir araya gelerek insandan harflerle *Apo* yazar (2008); kimi zaman Öcalan'ın doğduğu evin bahçesinden alınan toprak gümüş kolyeler içinde saklanır, kimi zaman bu toprak yenir, koklanır; keselere doldurulur. Öcalan'ın doğduğu odada fotoğraf çekmek ve Öcalan'ın kardeşlerinin ellerini öpmek için uzun kuyruklar oluşur. Millervekilleri ve halktan insanlar sırayla Öcalan'ın kardeşlerinin ellerini öperler; 2013'te Sebahat Tuncel'in, Fatma Öcalan'ın elini öpmesi basına yansıdı. Newrozlarda da el öpme töreni vardır; Leyla Zana'nın 2005 Newrozunda Fatma Öcalan'ın elini öpmesi uzunca tartışıldı (*Hürriyet*, 22 Mart 2005). BDP'nin Kadın Kongresi'nde Havva Öcalan'ın (Keser) elini öpmek için kuyruklar oluştu (2008). Öcalan elini hiç öptürmedi ya da birileri onun elini öpme cesareti gösteremedi.

2 Mehmet Ali Birand'ın *Apo ve PKK* kitabında (s. 31) doğum tarihiyle ilgili ayrıntılı bilgiler verilmemiştir. Serxwebûn yayınlarından çıkan söyleşi de noktası virgülüne kadar dokunulmadan yayımlanmıştır. Doğum tarihiyle ilgili diyaloglar şöyledir: "*Tam doğum tarihiniz nedir?*" "Bir düzeltme vardır. 1947'den 1949'a yaptırılmış. Nüfusta önce 1947 yazılıdır, sonra 1949. Sanıyorum, okul için yapılmış bu." *Kesin günü nedir?* "Liseye kaydolmak için tashih gerekiyordu. Yaş küçülttük. Kesin doğum tarihim 1948 olabilir." "*Öyle, yani bilmiyorsunuz kesin tarihi?*" "1947-48-49." Bkz. Abdullah Öcalan, *Ortadoğunun Çehresini Değiştireceğiz* (*Söyleşiler*), Weşanên Serxwebûn, Almanya 1994, s. 151.

itibar demektir. Sırası geldiğinden erkek çocuk omuz demektir; ona dayanarak rakiplerle baş edilecektir. Özetle Öcalan'ın doğumu herkesi mutlu etmiştir. Anlatıldığına göre Üveyş hanım, onu kundaklamış ve kundağı ters çevirip bir kalburun üstüne bırakmıştır. Gerekçe şudur: Bebeği kalbura bırakmak ya da kalburdan bebeğin üstüne su atmak sevaptır.[1]

Öcalan'ın çocukluğu Ömerli'de geçer. Kız-erkek ayrımının diğer köylere nisbeten pek olmadığı, birlikte oyunların oynandığı bir yerdir burası. Öcalan çocukken, çocuklardan-yaşıtlarından küçük topluluklar kurar; oyun budur, bir araya gelmek. Maksat zaman geçirmek değildir; Ehmedê Xani'nin deyimiyle,"Oyunlardan, oynamaktan, satrançtan maksat sırların öğrenilmesidir." Örneğin bir keresinde Öcalan "fistanım kuş dolu" deyip köyün çocuklarını peşine takar ve hepsini dağa çeker. Amaç oyundur, amaç çocukları bir gayeye sürüklemek, bir araya gelmektir. Kimisi bu oyunları unutmaz. Gerçek oyunda yatar. Burada bir sürüklenme vardır. Öcalan'ın çocukluk arkadaşı Elif Bindal 15 yaşında evlenir. Evlendikten yedi gün sonra gelenekler gereği gelin anne ve babasını ziyaret eder, el öper. Elif köyün girişinde Hasan Bindal'ı görür. Hasan der, *gel oynayalım*. Hasan *yok* der, ama Öcalan Elif'le oynar. Bunu gören annesi bağırır, *kızım* der, *gelin olmuşsun, hâlâ oyun peşindesin.*[2]

1 Genelde çocuk doğumdan hemen sonra leğende yıkanır ve bazen gelecekte ağzı kokmasın diye ayaklarına tuz atılır, sonra kundaklanır. Evin büyüğü tarafından kulağına ezan okunur. Çünkü çocuğun ilk ağlaması, şeytanı görmesi anlamındadır; duayla şeytan kovulur. Melle Mahmudê Beyazıdi, *Kürtlerin Örf ve Adetleri*, Peri Yayınları, İstanbul 1998, s. 37. Bu ve benzer işlemler bebeğin kırkına kadar sürer; kırkında (çeleçile), bebeğin kemikleri tam olarak bedene oturur. Bundan sonrasında bebeğe nazar değmesin diye hamaylı, beşiğine de göz boncuğu takılır. Bütün bu törenlerin altında al karası vardır. Kimi zaman kadınlar al karasından korunmak için kırk gün evden dışarı çıkmazlar. Bkz. Orhan Acıpayamlı, *Türkiye'de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Erzurum 1961, s. 86-89.

2 Öcalan'ın andığı bu olay Öcalan'la yapılan söyleşilerde de yinelenir. Hamza Bindal'a yengesi şunu söyler: "*Ben gelin olduktan yedi gün sonra Abdullah yanıma gelip, 'haydi gel, çocukluk oyunumuza devam edelim,' dedi.*" Bkz. Öcalan-Küçük, *Kürt Bahçesinde Söyleşi*,

Çocukluk ve oyun karşılıklı bağları geliştirir. Öcalan Elif'in bunu söylemesini, oyuna ve oyundaki gerçek arkadaşlıkla açıklar. Çünkü evlilik çiftleşme; oyun eşleşmedir. Kadın bunu yedi gün sonra öğrenmiştir.

Anlarız, Öcalan için oyun karşı karşıya gelmek değildir, oyun aynı kolektif bilinç etrafında bir araya gelmektir.

Öcalan oyun sırasında örneğin çocuklara eteğindeki kuşlardan belki hiçbirini vermez; belki bu kuşlardan her arkadaşına bir bacak ya da kanat verir; maksat bir şey almak ya da vermek değildir burada; herkesin kendi kuşunu yakalamasını sağlamaktır. Karşılaştırma açısından şu örnek de ilginç olacaktır. Dostoyevski'nin biyografilerinde ya da onunla ilgili düşünen pek çok yazar şu görüşte birleşmişlerdir: *Dostoyevski hiçbir zaman bir oyun arkadaşına sahip olmamıştır.*[1] Yani bir *dış* söz konusu değildir, sürekli bir *iç-dünya* vardır, bu dünyada oluşan düşünceler kapalıdır; arkadaş, oyun arkadaşı ilk dışa açılma yeridir, yoktur ve bu yokluk Dostoyevski'yi kapatmıştır, dolayısıyla eserler bir kapalılık içindedir, açılan küçük bir pencere, dalan ışık en büyük arkadaş olacaktır her zaman. Belirtmekte yarar var, kapalı bir alanda olan kimsenin en büyük arkadaşı, duyduğu sesler veya kimi zaman gelen görüntülerdir, bunlarla konuşur hep, özellikle uzun cezaevi yıllarında hücrede kalan kimseler bunu bilir, *dışarı* aslında hep hayal edilendir.

Öcalan oyunla dışarı çıkar. Anne ve babasının kavgaları bile bir oyundur. Örneğin anne, babaya yemek getirir. Bu arada anne, babaya laf atar. Baba sofrayı bırakıp gider. Öcalan olup biteni iz-

s. 27.

1 Edward Hallett Car, *Dostoyevski*, İletişim Yayınları, İstanbul 1990, s. 13-23; Andre Gide, *Dostoyevski*, Payel Yayınları, İstanbul 1998, s. 11-13; Henri Troyat, *Dostoyevski'nin Dünyası*, Nil Yayınları, İstanbul 1966, s. 7-33.

ler. Sanki bir söz düellodur; silah dildir, koşullar eşittir; kim kimi şu an evin dışına atacaktır. Ancak burada, olup biteni izleyen biri vardır; Öcalan onlar kavga ederken kendi içinde bir oyuna başlar. Çıkıp dağa yürür. Kavgaya karışsa taraf olacaktır. Bu kesin ve taraf olmak, birinin açtığı yolda yürümekle eşanlamlıdır. Birinin açtığı yolda yürümek, yürümek değildir. Bu yürüyüşü engellemek gerek, ama nasıl? Baba, neseple bağlı olduğu oğlunu yanına çekmek ister; anne oğluna güvenmek ister. Büyük kardeş olmak vardır bir de ve bütün bunlar birleşince İshak-İsmail olmak (*kurban*) kapının önündedir: *Baba onu bir dağın başına götürüp kurban edecektir.* Söz ettim, örneğin baba kavga ederken oğlunu sınar, *bıçağı getir* der, *vur* vs. Şimdi kardeş ile de yüz yüzedir. Günün birinde Öcalan ortanca kardeşi Mehmet'le üzüm bağında kavga etmeye başlar, taş ve keseklerle üstüne yürür; Mehmet'i bir kayalığa kadar sürükler. Mehmet hemen babaya sığınır, aileyi arkasına alır; küçük ve mazlum olmanın nimetlerini arar ve baba hemen harekete geçer; nasıl ki Öcalan Mehmet'i kovalamışsa, baba da Öcalan'ı taşlarla kovalamaya başlar. Herkes baba ile oğulun kavgasını izler. Öcalan hırpalanır. Karşı koymak imkânsızdır. Öcalan bu kavgayı kendine yediremez. Ki bu kavga kimi zaman "*ilk isyan*" olarak yorumlanmıştır.[1] Çünkü baba ona taş atmamış, ona neseple bağlı

1 M. Can Yüce, *Doğudan Yükselen Güneş* kitabında baba ve kardeşle kavgayı, "aileden kopuş" ve bir "ilk isyan" olarak değerlendirir (s. 94-95); Bu sözün çıkış yeri gazeteci-yazar Ahmet Kahraman'dır. Kahraman hazırladığı bir kitapta, bu ana ilk isyan diyor ve bu bilgi Öcalan'a soruluyor. Bkz. Öcalan-Küçük, *Kürt Bahçesinde Söyleşi*, s. 33. Kahraman'ın yazılarını takip edenler fark etmişlerdir, çok sıkça *ilk* geçer, rastgele bir yazısında bile birkaç tane ilk bulmak mümkün. Örneğin "Şeyh Said ve İsyanı" adlı uzun yazı dizisinde çok ilk geçer: "İlk idam hükümlüsü," "Mahkemenin ilk kurbanı," "Şeyh Said ilk Kürt isyanı değildi" (*Özgür Gündem*, 02 Temmuz 2012). Örnekleri çoğaltabiliriz, yine Kahraman Sakine Cansız'ı kastederek, "son isyanın ilk kadınlarından biri" (12 Ocak 2013). Dahası, *İlk İsyan* adıyla Ahmet Kahraman'ın bir anlatısı yayımlanmadı, *ilk isyan* söz olarak kaldı. Bu arada bir not da aktarmak istiyorum: Öcalan'ın kavga ettiği kişi Osman değil, Mehmet'tir.

olduğu bir başka oğulu işaret etmiştir. Buna bir isyan denemez, sessizliğe çekilme, masumluğa eğilmedir. Bundan sonrasında Öcalan kendince bir karşı koyma geliştirir, babanın sırlarının saklı olduğu çıkını bulur; ki bütün sır 10 liradır. Öcalan sessizce bu parayı alıp köyü terk eder. Parayı almak, köyü terk edip gitmek mi, yoksa *küçük kardeşimle kavgama karıştınız ve açıkça taraf tuttunuz, beni de bir tarafa ittiniz mi* demektir?

Aslında bir oyundur bu ve Öcalan'a çok şey öğretir. Aldığı parayla ancak kendini Nizip'e, ablalarının yanına atabilmiştir. Ki abla (Havva ve Gülsüm) ailenin birer halkalarıdır. Öcalan ablasına varınca, *eylemini sonuçlandırmıştır.*

Öte yandan Öcalan köyden ayrılırken arkasına bakar; insanlara korka korka, hatta biraz da çekinerek göz atmış; içinden köye *'sana bir daha dönmeyeceğim'* diyerek, eklemiştir: *'Senden ayrılmaya cesaret ettim.'* Önce Karamezra'ya gider, bir ağaç altında saatlerce minibüs bekler, sonra Birecik'e ulaşır. Daha önce babasının eteğine tutuşarak yürüdüğü kentten bu sefer yalnız geçmiştir. Birecik'ten, Nizip'e yürüyerek varmış, içinden *'kimseye ihtiyacım yok'* diye bağırmıştır. Üstüne gelen şehrin, içinden geçmek müthiş bir duygu verir ona. Köyü terk etmek değildir bu, bir şehirden geçerek, bir günde büyümektir. Öcalan bir günde büyümüştür. Köylüler neslinde ise o bu eylemi/kaçışıyla delilik yapmıştır; o, *"Dinê çolê"*dir.[1] Ondan bir hayır gelmez.

Nizip'te Öcalan oyununu sürdürür. Hırsızlık ve emek arasında kalmanın sıkıntısını yaşar. 10 yaşlarında bir çocuktur. Ablasına çalışmak istediğini söyler. Ablası güler, ama onu ciddiye almadan da edemez. Eniştesi ona bir *yonma* işi bulur. Öcalan, Barak ovasına gider; mevsim yazdır, çoluk çocuk, aileler, burada gün boyu

1 Çöl delisi

güneş altında çalışırlar. Öcalan çalışır, ama küçük ve o güne kadar pek sıkı bir iş yapmayan Öcalan'ın elleri *başkasının işine* dayanamaz. Avuç içleri patlar. Yövmiyesi de 5 liradır. İki gün çalışır, on lira alır. Bu aslında bir çalışma değildir. Bu çaldığı parayı tekrar yerine koyma, bir emek yaratma ve bu emeğin karşılığını kazanmadır.

Oyun Öcalan'ın hayatında derme çatma bir kavga ve kavram değildir. Örneğin köyde fıstık ağaçlarının altına gittiği zaman elleriyle kırmızı toprakla oynar: Elleriyle toprağı çizer, sonra belki de bu şekiller bir şeye benzedeği an, onları siler. Bir şeyler yapmıştır ve ne yaptığını kendisi bilir; biri gelse, açıkça kalbiyle ne yapacağını sorsa, kuşkusuz ona sarılacaktır. Bu, yaşama tutunma oyunudur.

İlkokul, İlk Öğretmenler ve Cibin İlkokulu

Öcalan'ın ilkokulu okuduğu Cibin eski bir Ermeni köyüdür. Bu köy tarihiyle acı, doğasıyla muhteşemdir: Kırmızı toprağından turna gözü süzülür.

Cibin'de yüzyılın başlarına (1900'ler) kadar buğday, arpa ve mercimek ekilirdi; bunun yanında bağcılık (*üzüm*) ve fıstıkçılık gelişmişti. Zamanla buğday ve arpa ekimi yerini fıstık ağaçlarına bırakmıştır.

Köyün Ermenilerden kalma *"tarihi yapıları"* vardır. Su ihtiyacını karşılayan ve her biri usta işi olan kuyu ve hayvanların su ihtiyacını gideren, beyaz taşlardan fincan gibi oyulmuş yalaklar (*curun*) Ermeni ustaların elinden çıkmıştır; yalaklar durur, ama kuyular 1988'de güvenlik gerekçesiyle taşlarla doldurulmuştur. Köyün eski kilisesi ise camiye çevrilmiştir. Caminin minaresi uzaklardan bile rahatça görülür.

Bütün bunların yanında Ermenilerin adıyla anılan ve halen yapılan yemekler vardır; Lapa (*Lepe*), bunlardan biridir ve bu adla anılan bir aile vardır (*Lapacılar-Lapaciyan*). Bugün bu lapaya "*çibin lapası*" denilmektedir. Nohut dürümü, tepsi kebabı Cibin'in ünlü yemekleridir.

Cibin, civar köyler arasında en fazla okur yazar, öğretmen yetiştiren köylerden biridir. Köyün ilk öğretmenleri Ermenilerdir. Bunlardan biri Armen Aroyan'ın babası, Armenag'dır. Aroyan, 1998'de ABD'den Antep'e gelerek ardından Cibin'e gider; ilk hayret ettiği köyün ismidir; yılların Cibin'i *Saylakkaya* olmuştur.[1] Cibinli birinin tavsiyesi üzerine Kel Müslüm'ün evine misafir olurlar. Cibinliler Armen'e ilgi gösterir. Bunun nedeni Armen'in ismini aldığı dedesi Armenag Aroyan'dır; 1878'de Cibin'de doğup büyümüştür. Çok sayıda fıstık ağaçları vardır. Hovannes Aroyan oğlu Armenag'ı *Merkezi Türkiye Koleji*'nde okuması için Antep'e göndermiştir. Armenag buraya giden ilk Cibinlidir. Koleji bitirip köyüne geri döner, öğretmenlik yapar. Armenag'ın öğrencilerinden biri nüfusa *Hanım* olarak kaydedilen Satenik Kırkıryan'dır. Satenik ve Armenag'ın oğlu Armen 1988'de bir araya gelirler. Satenik, Armen'e "Deden benim öğretmenimdi. Bana neler neler öğretti" der ve ardından aklında kalan, "Rab çobanımdır" cümlesiyle başlayan İncil'den bir parçayı okur. Armen gözyaşlarına boğulur.[2]

Bu gözyaşlarını anlatmak mümkün değildir. Çünkü anlamak mümkün değildir. Çünkü tarih aklın dışına itilmiştir, çünkü artık tarih bir histeridir ve bize olanı görmemeyi emreder sadece. Göremeyiz.

1 Köy isimleri, 1924'ten itibaren değiştirilmeye başlandı; Ermenice, Süryanice ve Kürtçe olan köy isimleri Türkçe oldu.

2 Ayfer Tuzca Ünsal, *Cibinli Satenik Kırkıryan*, http://akunq.net/tr/?p=19188

Doğası muhteşem olan bu köy, 1915 tehcir kararıyla çürümüş bir çölden fazlasına döner. Dayanışmanın bile acıyla dile geldiği zor bir zamandır. Ermeni aileler kızlarını bilemedikleri, tehlikelerle dolu çöl yollarına sürmek istemezler ve 30 Ermeni kız çocuğunun Cibin'de kalmasına karar verirler; Müslüman aileler kızları alıp büyütür ve sonradan da bu ailelerin erkek çocuklarıyla evlendirilirler. Bugün çoğu Cibinli'nin annesi ya da ninesinin Ermeni olması bundandır. Kızlar Müslüman olup, Türkçe isimler alırlar.

İşte Öcalan ilkokulu her bakımdan zengin olan Cibin'de okur. Bu yıllarda Ermeniler köy içinde söylencedir; *annem Ermeniydi, ninem Ermeniydi* gibi ifadeler vardır, ama kimse *ben Ermeniyim* demez. Kimisi bunu iç içe geçmişliğin doğal hali sayar. Gerçekte ise bu hal, göğsünü bir dikene verip öten bir kuş olmaktır.

Cibin ve *Ömerli* iki köy değillerdir; iki imge olarak Öcalan'ın beyninde ışırlar ve adım attıkça, büyüdükçe, gölge derinleşir, bakışın erişemediği bir bölgedir burası. Açıktır.

Cibin, eski bir Ermeni köyüdür. Ömerli, bir Kürt köyüdür. Cibin'de Ermeniler yaşar, ama Cibin o yıllarda (50'li yıllar) Türkçe konuşur, Türk köyüdür ve Ermeni, geride bırakılmış kız, artık dilini unutmuş kadın, gerçek adını unutan, kendi çocuğuna bildiği çocukluk masallarını anlatamayan anne ve nine demektir. Cibin Türkleştirilmiştir. Ömerli Kürt'tür. Yoksuldur. İnsanlar geçimlerini gün boyu tarlada çalışarak karşılar; yetmez, Barak ovasına gider, Çukurova'ya gider; yemek denilince *mısır ekmeği* akla gelir; ziyafet denilince *buğday ekmeği* ve ayran. Türkçe bilmezler. Erkekler askerde öğrenmiştir Türkçe'yi ve bu bilme, çoğu zaman silleyledir. Kadınlar, Türkçe bilmezler zaten; kazaya, doktora gittiklerinde doktor bilirse bilir ağrıyan bir yerlerini, yoksa onlar ağrıyan yerlerini bile söyleyemezler. Burada insanlar her türlü fiziki

acıya, yoksulluğa alıştırılmaktadır. Biri anlatır, biri der ki; babam, iki gömlek üst üste giyerek, ilk gömleğin deliklerini kapatır.

Türkçe burada devreye girer. Kurtulmanın bir kapısı olur. Kürtçe bilenler yoksuldur; devlet daireleri kapalıdır. Türkçe bilenler, evet onlar hastalanır, ama dertlerini doktora ifade edebilirler. Üstelik okusalar memur olabilirler; asker, polis, doktor, hatta başbakan bile olabilirler, Türkçe bilseler... Türkçe bilmek, okumak büyük kentler vaat eder, büyük kurtuluşlar.[1]

Ömerli ile Cibin arası yürüyerek (yürüdüm) kırk beş dakikadır. Öcalan yolu beş yıl boyunca yürüyerek gidip gelir.

Cibin'e sadece okula gidilmez. Bir ülkeden bir ülkeye gidilir sanki; defterler, kalemler pasaport gibidir. Cibin'de *Türkçe* konuşulur, Ömerli'de *Kürtçe*. Bu iki köyden Öcalan'ın belleğine süzülen soru ise şudur: *Türklük nedir? Kürtlük nedir?*[2] Okula gitmek, burada bir şeyler öğrenmek bir resimdir ve resmi resim yapan altyazıdır, anlam bu alt yazıda gizlidir; Türkçe bilenler, bilip "*bir baltaya sap olanlar*" kahramandır; gerçek ise şu, onlar kahraman değil, kahramanı oynayanlardır. *Türkçe güzeldir* (*bir dizgedir*), bu dille okuyup yazmak güzeldir, ama resim ve resmi ideoloji altında beliren anlam, dili salt dikkatin emrine verir ve bellek burada sadece emredileni tutar. Nedir ki okumak?

Cumhuriyet yönetimi en fazla "*eğitim seferberliği*" üzerinde durmuştur. Bu amaçla 1930'dan başlayarak köylerde enstitüler

1 50'li yıllarda yazılmış kitapların çoğunda okumanın, okuyup adam olmanın, kurtulmanın önemle altı çizilmiştir. Dağa çıkan tek kahraman *İnce Memed*'dir (1954). Musa Anter'in *Bırına Reş* adlı tiyatro oyununda üç kişi vardır: Zino, Bıro ve Bedo; Zino ve Bıro çaresizliği; Bedo, kurtuluşu müjdeler: Okumak, gayeye ulaşmak için bir vasıtadır. Oyunun bir yerinde Zino, "*Niçin Kürt doktor olmasın?*" diye sorar. Xanım şu yanıtı verir: "*O sene hükümet bizim köyde mektep yapmak istedi de, köy sahibimiz müsaade etmedi. Dedi ki, Kürtten bir şey çıkmaz.*" Musa Anter, *Bırına Reş*, Weşanên Koral, Stenbol 1991, s. 41.

2 Abdullah Öcalan, *Ortadoğunun Çehresini Değiştireceğiz*, s. 150.

açmanın yollarını aramış, 1940 yılında, aynı adla anılan yasayla faaliyetlere başlamış, ama 1946 ve 1947 yıllarında enstitüler masaya yatırılmış, 1954 yılında kapatılmışlardır. Enstitülerden pek çok ilerici, devrimci, demokrat yetişmiştir. Ancak Kürtler söz konusu olunca enstitüler devletin kendine adam arama, bulma ve yetiştirme merkezleri olmaktan ileri gitmez. Köy odaları ve ağalık kurumuyla kendine bilinçsiz adamlar bulan iktidar, enstitülerle devlete bağımlı bilinçli adam arayışına girmiştir. Bu tarihlerde, *"kendini Türk hissetmeyen"* pek çok insan vardır ve köy enstitülerine düşen, bu hissiyatı sağlamaktır. Bir millet yaratmanın ilk ve son çaresi *Köy Enstitüleri*'dir. Hakkı Tonguç, *"eğer o küçük köylere gitmezsek, eğer orada devlete bağlı bilinçli bir kişi bulundurmazsak, o köyler haydutlarla, suçlularla dolar"* diye yakınır. Enstitülerin asimilasyon bağlamında amacı Türk olmayan halklara *Türk olduklarını* kabul ettirmek *ve* ondan sonra *Türk'ün Tarihini* öğretmektir. Bundan sonra köy enstitüleri mezunlarından istenen *Türk'e yakışır, Türklüğü yükseltir* birer vatandaş olmaktır.[1]

Cibin'de ilkokul 1945 yılında açılmıştır.[2] İlk öğretmenler çoğunlukla Köy Enstitüsü çıkışlı olup burada yetişen öğrenciler

1 M. Asım Karaömeroğlu, Köy Enstitüleri Üzerine, *Toplum ve Bilim*, sayı 76, s. 72; Abdullah Özkucur, *Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü*, Selvi Yayınları, Ankara, 1990, s. 133; Köy Enstitüleri'yle ilgili yayımlanan bir kitapta şu bilgiler yer almaktadır:"Hatırdan çıkarılmamalı ki her mıntıkada ve her köyde haliksan Türk olarak bulunanlar ekseriyeti teşkil etmekle beraber, bunların arasında aslen Türk oldukları halde sırf eski devirlerin cehaleti ve tarih bilmezlikleri yüzünden Kürt, Çerkez, Laz gibi birtakım isimlerle kendilerine ayrı bir millet seçen insanlara tesadüf edilecektir (...) Köy Enstitüleri'nin en evvel her köylüye Türk olduklarını kabul ettirmesi ve ondan sonra Türk'ün tarihini öğretmesi; nihayet onlara Türk'e yakışır, Türklüğü yükseltir bir şekilde milli şuur ve milli terbiyeyi aşılaması icap etmektedir." Bkz. Danis Korok, *Cumhuriyette Köye ve Köylülüğe Doğru, Milli ve İçtimai Tetkikler*, Türk Neşriyat Yurdu, İstanbul 1943, s. 123; aktaran, M. Asım Karaömeroğlu, *Köy Enstitüleri Üzerine*, s. 72.

2 Cibin İlkokulu'yla ilgili bilgilerinden dolayı İbrahim Halil Özmen'e teşekkür ediyorum.

üzerinde büyük etki yaratırlar. İlkokulu burada okuyan pek çok öğrenci, bu öğretmenlerin destek ve teşvikiyle öğretmen olmuşlardır. Öcalan'ın ilk öğretmeni Tekirdağ-Çorlulu biridir; adı Ahmet Demirtaş'tır; iyi niyetli, ileri görüşlüdür. Bunun dışında Fuat Tonga ve Ali Ekber Öztürk, Öcalan'ın öğretmenleridir. Okulun müdürü Ali Akdamar'dır.

Ahmet Demirtaş, Öcalan'ın öğretmeni olmakla kalmaz, okulu olur ve Öcalan ondan hayata ilişkin pek çok ders alır. Demirtaş'ın ilk öğrettiği Türkçedir. Başlangıçta Öcalan zorlanır. Ama öğrenmek oyundur. Tıpkı bir oyun gibi Demirtaş adından başlar; yaz, der; Öcalan öğretmenin yüzüne bakar. Adını kâğıtta görmek *"müthiş bir duygu"* olacaktır. Öcalan bu duyguyu yaşar.

O zamana kadar kelimeleri işaret ve gözleriyle seçen ve seçtiklerine anlam veremeyen Öcalan'ın dilinde sesler de yoktur daha: A, B, C, D sıralamasında çok zorlanır, ses yok ve üç harfin sonrasını getiremez; üç harfi, bir iki Kürtçe kelimeyle tamamlamaya çalışır, o da olmaz. Zamanla dilin inceliklerini gösterir; öğrenmek merhamettir artık ve dile gelen her tümce gerçeğin bir tasavvuru olarak yansıyacaktır beyne; yazar, *Abdullah*. Artık beyaz kâğıdın üstüne çizilenler, anlamsız lekeler değildir; anlamdır ve her tümce bir anlam gösterir; öğretmen, *"aferin"* der; böylece tümce, Wittgenstein'ın deyimiyle *mantıksal bir yapı iskeletinin yardımıyla*[1] bir başka dünya serer önüne.

Demirtaş, Öcalan'a Türkçe öğretmekle kalmaz. Yakından ilgilenir. Öcalan'ı evine alır. Onunla sohbet eder. Öcalan sanki öğrencisi değil ev arkadaşıdır. Öcalan da ona yoğurt alır, yumurta alır. Karşılıklı bir sevgi vardır. Öcalan, Demirtaş'ı hiç unutmaz. Kendisiyle yapılan söyleşilerde hep anar, selam yollar.

1 Ludwig Wittgenstein, *Tractatus Logico Philospohicus*, çev. Oruç Aruoba, YKY İstanbul 1996, s. 49.

Öcalan'ın Cibin'deki sınıfı kalabalıktır. Civar köylerden herkes Cibin'e gelir. Öcalan ilk iki yıl dili söker. Sonra Kemal isminde bir hoca gelir. O da Öcalan'ın dilde zorlandığını fark eder. Sevgiyle yaklaşır. Öcalan *bilmek* içinde, öğrenmenin sevincini yaşar. Bunu öğretmenleri sezer. Öcalan arkadaşları gibi aksanlı değil, öğretmenleri gibi konuşmaya başlar.[1]

Öcalan'ın ilkokul öğretmenlerinden biri de Fuat Tonga'dır; ki Tonga, onu okula yazdıran kimsedir. Ömer sık sık Tonga'ya gider, oğlunun durumunu sorar. Tonga, Ömer'e şunu söyler: "Biz oğluna ders vereceğimize, o bize ders veriyor." Bu yüzden olsa gerek, anneler çocuklarını tembihler: "Okumak istiyorsanız, gidin Abdullah'ın yanında oturun." Öcalan yaşını küçülterek (1958'de, on yaşında) ilkokula başlamıştır.

Öcalan'ın hayatta olan tek öğretmeni ise Ali Akdamar'dır. Köy Enstitüsü'nden mezun olmuştur ve zamanın ünlü Köy Enstitüsü çıkışlı kimselerini tanır. Fakir Baykurt'un TÖS günlerinde kırılan kafasını hâlâ hatırlar. Akdamar (2013) 82 yaşında (sekiz çocuk, on beş torun sahibi) olmasına rağmen belleği dipdiridir. Okul müdürüdür. Cibin ve çevre köylerden pek çok kız öğrenci okuttuklarını anlatır. Okulda ders sabah saat 09.00'da başlar, akşam 17.00'da biter. Öğrenciler bu yüzden öğlen yemeklerini beraberlerinde getirir ve herkes çantasında ne varsa onu yer. Öcalan'ın bezden çantasında darı ekmeği vardır. Akdamar, Öcalan'ın okulun bahçesinde bir ağacın altında arkadaşlarıyla yemek yediğini dün gibi hatırlar. Öcalan'ın ablası Havva ise Öcalan'ın öğlen ye-

1 Yalçın Küçük, Öcalan'la söyleşi yaptıktan sonra, Türkiye'ye döner ve görüşme kasetleri (26 Aralık 1992) polisin eline geçer ve görüşme; TRT'de izlenir. Küçük gözaltına alınır. Gözaltında Küçük'e tepkiler gelir. Polis Öcalan'ın "düzgün ve aksansız bir Türkçe konuşmasını" şaşırtıcı bulur. Abdullah Öcalan-Yalçın Küçük, *Kürt Bahçesinde Söyleşi*, s. 43. Öcalan'ın ilk öğretmenin Çorumlu Mehmet Meydantaş olduğu söylenir, ancak Öcalan'ın ilkokulun müdürü Ali Akdamar, böyle bir ismin olmadığını, Öcalan'ın Ahmet Demirtaş tarafından okutulduğunu öner sürer.

mek için ekmek götürdüğünü ve bu ekmeği mutlaka arkadaşlarıyla paylaştığını söyler. Havva, kardeşi ekmeğini paylaştığı için arada bir annesinden azar işittiğini anlatır, ama Öcalan "Ekmeğim varsa bunu paylaşırım," diyerek annesine kafa tutar.

Akdamar, Öcalan'ın başarılı bir öğrenci olduğunu dile getirir. Herkes uykulu uykulu derse başlarken Öcalan, Akdamar'ın deyimiyle güle oynaya *"zıplayarak"* okula gelir. Bunun yanında Öcalan okuldaki aktivitelerden uzak durmaz. Beden eğitimi derslerine aktif katılır. Akdamar, bu tarihte sıkça voleybol oynattıklarını, köy halkının da gelip çocukları izlediğini anlatır. Oyunlar iddialıdır. Kazanan tarafa badem şekeri verilir.

Akdamar, bir süre sonra Birecik'e gider, ardından tayini Ankara'ya çıkar (1974). Milli Eğitim Bakanlığı'nda çalışır. Bu sırada Öcalan'ı yanına çağırır, nasihat eder ve *Kürt işinden vazgeçmesini* ister, ama Öcalan *vazgeçmem* der, elini öpüp ayrılır. Akdamar, Öcalan'ın o zaman güçlü bir dili olduğunu söyler.

Akdamar bir daha Öcalan'la karşılaşmaz. Yalnız bir keresinde Ankara'da Bit Pazarı'nda alışveriş yaparken bir pazarcıyla karşılaşır. Pazarcı ona şunları söyler: "İkinci Atatürk'ü yetiştirmişsiniz."

Cami, Cenk Hikâyeleri ve Battal Gazi

Öcalan bir yandan okula gider, diğer yandan köy camisini de ıssız bırakmaz. Okuma yazmayı sökmesiyle birlikte *cenk hikâyeleri* okur ve yanı sıra elinden dua kitabı düşmez; otuz üç sureyi ezberler. İlk kahramanlar belirir hemen: *Ali* ve *Battal Gazi*.

Battal Gazi bir serüven dünyasıdır. Onun dünyasında yıkım yoktur ve kahramanının verdiği küçük hüzün kaleleriyle köy yeri muhteşem bir saraya döner. Rüya bir tapınaktır ve Battal Gazi düşler yaratır.

Düşün anahtarlarından biri Ömerli Camisi'nin hocası Ali'nin elindedir. Ali hoca Öcalan'a *cenk hikâyeleri* verir, anlatır; Öcalan ve babası bu cenk hikâyelerinden keyif alırlar. Bazen Öcalan babasıyla birlikte Ali hocaya gider, cenk hikâyeleri dinler; soğuk kış geceleri bu *hikâyelerle* dolup taşar. *Cenk hikâyelerinde* mal yüceltilmez, nesnelerin insanı sağır eden dünyası yoktur ve kahramanlar yıkılıp gitmeyle dünyaya kök salar, unutulmazlar; kitle gibi *hareketli peçeler* yoktur arkalarında, yalnızdırlar.

Öcalan okuduğu ve dinlediği cenk hikâyeleriyle bir dünya kurar. Burada mutluluğu mu yakalar? Burada, bu anlatılarda mutluluk kendi kendinin farkına varmaktır. Öcalan cenk hikâyeleriyle kendi farkına varır. Cenk hikâyelerinin anlatıcısı Ali hoca, cenk hikâyelerini anlatmakla kalmaz. Öcalan'ın anlattığı kadarıyla anlatılanları bir de eliyle gösterir; örneğin Ali kılıcını mı çekiyor, ellerini yana atar; Ali, Hayber Kalesi'nin kapısını mı söküyor, bütün bedenini geri çeker ve elleriyle kapının nasıl söküldüğünü gösterir... Böylece anlatılan, bir masal, bir menkıbe olmaktan çıkar; anlatılan, Ali hocayla birlikte ete kemiğe bürünür ve Ali imgesi, saf çocukluğun bütün iplerinin bağlanacağı sonsuz bir ağaca döner, düşler meyve verir, bir dua çemberi gibi sararlar.[1]

Ali ve Battal Gazi imgeleri Öcalan'ın çocukluğuna çok şey katar. Başta da hayvan sevgisi... Battal Gazi ata binmek, atla konuşmak gibi coşkun bir hayvan sevgisi aşılar. Destanın bir sahnesinde Battal Gazi, Mısır'a gitmeden önce kıyıda atını bir aslana teslim eder. Battal Gazi değerleri için savaşır; babasının intikamını almak uğruna yola koyulur, ama bütün babası öldürülmüş çocukların umudu olur. Battal Gazi, Müslüman kimliğini önceler, ama İncil okur, papazlarla tartışır. Cesareti, yardımseverliği, dostluğu ve bilgeliği ruhsal bir zenginlik verir.

1 Müslüm Yücel, *Osmanlı Türk Romanında Kürt İmgesi*, Agora Yayınları, İstanbul 2011, s. 30.

Öcalan için hem *cenk hikâyelerinin Ali*'si, hem de Battal Gazi birer kahramandır ve onlar için ölüm yoktur; onlar ölmez, ölüm daha değerli olan kimselerin yanına gitmektir onlar için. Bunların verdiği kavga kendileri için değil, herkes içindir. Zalim kişilerin haklarından onlar gelir.

Öcalan'ın tutkusu dikkat çekiyor. Namaz kılarken tutkuyla namaz kılıyor. Hatta cami hocası, "Böyle gidersen uçarsın" diyor. Cenk hikâyelerini tutkuyla dinliyor ve eline geçen kitapları tutkuyla okuyor. Okumanın ve dinlemenin yanına bir de doğa ekleniyor. Ekim işlerini ve biçmeyi tutkuyla yapıyor; kendi deyimiyle toprağı ekip biçmek bir ibadettir. Hayvanlara tutkuyla bakar, onları otlatmak, onları beslemek zevk verir. Üzüm bağlarına tutkuyla bakar, hatta bağların yeşermesi ve bağbozumu karşısında büyük bir heyecan duyar. Öcalan köyde hâlâ avcılığıyla anılır. Kızkardeşi Fatma, "eteği kuşlarla dolu gelirdi," diyor.

Kartal Yuvaları, Kuş ve Yılan Avı

Öcalan'ın sevdiği kahramanlar hem birer avcı hem de birer hayvanseverdir. Ali ve Battal Gazi'nin atlarına olan tutkuları dillere destandır. Destanlarda av denince ilk akla gelen geyiktir. Av sonunda büyük ziyafetler verilir, eş dost bir araya gelir, hoşça vakit geçirilir. Geyik ve av Türk ve Kürt folklorunda geniş yer tutar. Türkçe geyik ve av konulu türküler vardır: *Ben de düştüm bir geyiğin avına... Cenk hikâyelerinin* Ali'si, *Hamzaname*'lerin Hamza'sı ve Battal Gazi birer avcıdır ve bunlar Öcalan'ın çocuk dünyasında camiyle birlikte gelişir; Ali *dua*yı, Battal Gazi serüvenleriyle *düş*ü, avcılık ise *plan*ı getirir.

Öcalan'ın çocukluk evreni *dua*, *düş* ve *plan* üzerinedir. Örneğin *dua* eder ve bu duanın çıkış yeri *El Ezher*'dir; Öcalan bura-

ya gitmek, burada
dönmektir, örneği
çünkü bu destand
nırsız ülkeler arar
herkesin dilini ve
ğin *planlar* yapar,
Aslında bu eylem
kazanır; Ömerli
ralarda gerçek di
ve bu metin ister
vardır ne de ten
simgelerdir (*göst*

Bu anlamda
da, tıpkı *Battalı*
çıkmak, büyülü
Çıktığı her av b
yülü dünyanın
remeyecekleri
bize acımasız b
bir otu ve kar
ilginç bir *yeşil*
yılanlar için av
kötü kavgaları
korudum."[1] Z
ettiği bir dövü

Av tarih
Kürdistan'da a
şan ve keklik

1 Öcalan-Küçül
2 Jose Ortega y

ya gitmek, burada okumak ister. Çıkış yolu burada okuyup, geri dönmektir, örneğin. Battal Gazi'yle *düş* kurar, seferler düzenler; çünkü bu destanda insanlar kalpleriyle vardır, kalbin olduğu sınırsız ülkeler arar; ne Türk ne Kürt, ne Hıristiyan ne Müslüman, herkesin dilini ve dinini istediği gibi kullanacağı bir dünya; örneğin *planlar* yapar, güvercin nasıl hançere düşer, yılan nasıl avlanır. Aslında bu eylemlerle *hiç* olan dünya, *bir şeye* dönüşür, bir anlam kazanır; Ömerli ve Cibin burada geniş bir dekor oluşturur. Buralarda gerçek diye sunulan tarih sonradan yazılmış bir metindir ve bu metin istendiği zaman, istendiği şekle sokulabilir; ne anlatı vardır ne de temsil... Bu yokluk içinde insanın tek örgütleyicisi simgelerdir (*göstergeler*) ve bu simgeler yemek kadar meşrudur.

Bu anlamda Öcalan ava çıkmaz, simge arar ve her av sonunda, tıpkı *Battalname*lerde olduğu gibi bir şey söyler. Çünkü ava çıkmak, büyülü anlatıların sonucudur. Öcalan bunun farkındadır. Çıktığı her av bize dinlediği bir cengi, masalı, destanı anlatır. Büyülü dünyanın anahtarı olan Ali ve Battal'ın inançları uğruna giremeyecekleri cenkler yoktur; hatta adlarını bilmesek, savaşırken bize acımasız bile gelebilirler; ancak bu kimseler hayatın içinde bir otu ve karıncayı bile incitmezler. Öcalan da çocukluğunda ilginç bir *yeşilcilik* faaliyeti içindedir; her yılanı avlamaz. Hatta yılanlar için avlanmak ifadesini bile kullanmaz; "Zararlı yılanlarla kötü kavgalarım" oldu dedikten sonra, ekler, "zararsız hayvanları korudum."[1] Zaten av, aynı amaç ve benzer davranışlarla hareket ettiği bir dövüştür; ikisinin de koşulları doğal değildir.[2]

Av tarih boyunca sınıflar arası karşıtlığın sembolüdür. Kürdistan'da av için mutlaka bir *tazı* gereklidir ve çıkılan av, tavşan ve kekliktir. Av süresince zevk ve acı yan yana, iç içe geçer.

1 Öcalan-Küçük, *Kürt Bahçesinde Söyleşi*, s. 76.
2 Jose Ortega y Gasset, *Avcılık Üstüne*, YKY, İstanbul 1997, s. 33.

Zevk, pasif bir olgudur ve Aristo bu pasifliği kabul etmez, çünkü aslolan eylemdir. Enerji, eylemde ortaya çıkar. Avcılıkta ne zevk, ne de zahmet çekicidir. Çekici olan avın kendisidir. Avlanmaktan maksat öldürmek değildir. İlk insanlar hayvanı ehlileştiren, avı canlı yakalayan kimselerdi; avı kovalayan insan, aklını da kovalar; çünkü böylece yerleşmiştir; bir düzen kurar ya da mevcut düzenin içinden çıkar, nefes alır. Avcılık silahların kullanılmasıyla aklı dışarıda bırakmıştır, tek gaye burada öldürmektir, gerçek avda aklı kullanmak yoktur, çünkü silah aklın yerine geçer ve insan silahı tutkuya dönüştürür, merakına esir düşer; bu yüzden olsa gerek Eflatun, "Avlanmak, avın izini sürerek onu ele geçirmekten başka bir şey değildir; ele geçirildikten sonra onunla ne yapıldığı, avla ilgili olmayan bir konudur" der.[1]

Öcalan için av *topluluk oluşturmak* için bir gerekçedir ve bu *gerekçelerle* çocukları bir parça olsun, *köhnemiş evin duvarları arasından* çıkarır. Çocukları peşine takan çocuk, elbette ki köy yerinde dikkat çeker; ninesi, "*Bu çocuk civadır*" der, "*Bir yerde durmaz.*" Öcalan *kartal yuvalarının* peşindedir, buralara tırmanmak mutlu eder onu. *Haydi* der çocuklara, *haydi kuş tutalım, kartal yuvalarına ulaşalım.*[2]

Anlarız, hedef kuş tutmak ve sonra onları yemek değil; kartal yuvalarına ulaşmaktır. Öcalan aslında tarihin en eski simgeleriyle yüz yüzedir: *Kartal ve yılan*. Mezopotamya'nın kadim simgeleridir bunlar. Sümerlerin *karanlıklar ülkesi* diye tarif ettikleri bir *öteki dünya* inancı vardı. İnsanlar buraya giderken, geride kalanlar derin acılar çeker. Bedenden ayrılan ruh *kartal biçiminde* göğe yükselir. *Yükselmek* kurtuluş anlamına gelir; artık ruh bedenden, bedenin kötülüklerinden ayrılmış, bütünüyle kendini sonsuzlu-

1 Jose Ortega y Gasset, *Avcılık Üstüne*, s. 39.
2 Öcalan-Küçük, *Kürt Bahçesinde Söyleşi*, s. 55.

ğa bırakmıştır. Yeryüzü ise yılanlarla doludur. *Kartalın yükselişiyle* ortaya çıkan *iyilik*, yılanla *kötülük* olarak karşımıza çıkar. Ancak kartalın boynunda sürekli bir yılan olacak ve kötülük hiçbir zaman iyiliğin yakasını bırakmayacaktır.

Yıllar sonra Öcalan kurduğu partinin (PKK) sembolünü kartal yapar ve militanlara, "Aşkınızı yılanların ulaşamayacağı kartal yuvalarına kurun!" diye seslenir. Sanırım bu yükseklik tutkusu nedeniyle Öcalan ilkokulda hava kuvvetleri komutanı olmak ister; *birleşip hükümeti alacağız* der.

Öcalan'ın hayvanlarla kurduğu ilişki salt kuş avlamak, zararlı yılanları temizlemekle sınırlı değildir. Güvercinleri de vardır. Onlardan dersler çıkarır. Ama ders vermekten de geri kalmaz. Günün birinde güvercinlerinden biri gider. Öcalan bakar ki komşunun güvercinleriyle birlikte uçuyor. Bir, iki, üç derken güvencin sürüsünü bırakır. Öcalan bunu yediremez kendine, güvercini ihanet içindedir. Bir süre sonra güvercin yere iner. Öcalan tutar onu, tüylerini yonar (çıplak bırakır), dama çıkartır ve ona, *hadi uç* der. Öcalan'ın güvercin -beyaz ve alaca- sevgisi hep olmuştur. Şam'da kaldığı sırada evinde pek çok güvercin vardı ve bu güvercinlerin suyunu, yemini eliyle verir, bundan büyük keyif alırdı.

Ablası Havva bazen Öcalan'ın ortadan kaybolduğunu anlatır. Herkes her yerde onu arar. Sonra bir yerlerden çıkagelir. Köyün yakınlarındaki *Newala Pirê*'ye gitmiştir, burada kuş yakalamıştır. Havva, bu *kuşların hiçbirini kesmez* der, ama onlara bakar, sonra *onları uçurduğunu* söyler.

Bir de Öcalan'ın beyaz bir köpeği vardır. Fıstık bahçelerine birlikte giderler. Öcalan eliyle besler onu, ama tam uykuya daldığı sırada bırakıp gider komşunun yanına, kandırır.

ğa bırakmıştır. Yeryüzü ise yılanlarla doludur. *Kartalın yükselişiyle* ortaya çıkan *iyilik*, yılanla *kötülük* olarak karşımıza çıkar. Ancak kartalın boynunda sürekli bir yılan olacak ve kötülük hiçbir zaman iyiliğin yakasını bırakmayacaktır.

Yıllar sonra Öcalan kurduğu partinin (PKK) sembolünü kartal yapar ve militanlara, "Aşkınızı yılanların ulaşamayacağı kartal yuvalarına kurun!" diye seslenir. Sanırım bu yükseklik tutkusu nedeniyle Öcalan ilkokulda hava kuvvetleri komutanı olmak ister; *birleşip hükümeti alacağız* der.

Öcalan'ın hayvanlarla kurduğu ilişki salt kuş avlamak, zararlı yılanları temizlemekle sınırlı değildir. Güvercinleri de vardır. Onlardan dersler çıkarır. Ama ders vermekten de geri kalmaz. Günün birinde güvercinlerinden biri gider. Öcalan bakar ki komşunun güvercinleriyle birlikte uçuyor. Bir, iki, üç derken güvencin sürüsünü bırakır. Öcalan bunu yediremez kendine, güvercini ihanet içindedir. Bir süre sonra güvercin yere iner. Öcalan tutar onu, tüylerini yonar (çıplak bırakır), dama çıkartır ve ona, *hadi uç* der. Öcalan'ın güvercin -beyaz ve alaca- sevgisi hep olmuştur. Şam'da kaldığı sırada evinde pek çok güvercin vardı ve bu güvercinlerin suyunu, yemini eliyle verir, bundan büyük keyif alırdı.

Ablası Havva bazen Öcalan'ın ortadan kaybolduğunu anlatır. Herkes her yerde onu arar. Sonra bir yerlerden çıkagelir. Köyün yakınlarındaki *Newala Pirê*'ye gitmiştir, burada kuş yakalamıştır. Havva, bu *kuşların hiçbirini kesmez* der, ama onlara bakar, sonra *onları uçurduğunu* söyler.

Bir de Öcalan'ın beyaz bir köpeği vardır. Fıstık bahçelerine birlikte giderler. Öcalan eliyle besler onu, ama tam uykuya daldığı sırada bırakıp gider komşunun yanına, kandırır.

ğa bırakmıştır. Yeryüzü ise yılanlarla doludur. *Kartalın yükselişiyle* ortaya çıkan *iyilik*, yılanla *kötülük* olarak karşımıza çıkar. Ancak kartalın boynunda sürekli bir yılan olacak ve kötülük hiçbir zaman iyiliğin yakasını bırakmayacaktır.

Yıllar sonra Öcalan kurduğu partinin (PKK) sembolünü kartal yapar ve militanlara, "Aşkınızı yılanların ulaşamayacağı kartal yuvalarına kurun!" diye seslenir. Sanırım bu yükseklik tutkusu nedeniyle Öcalan ilkokulda hava kuvvetleri komutanı olmak ister; *birleşip hükümeti alacağız* der.

Öcalan'ın hayvanlarla kurduğu ilişki salt kuş avlamak, zararlı yılanları temizlemekle sınırlı değildir. Güvercinleri de vardır. Onlardan dersler çıkarır. Ama ders vermekten de geri kalmaz. Günün birinde güvercinlerinden biri gider. Öcalan bakar ki komşunun güvercinleriyle birlikte uçuyor. Bir, iki, üç derken güvencin sürüsünü bırakır. Öcalan bunu yediremez kendine, güvercini ihanet içindedir. Bir süre sonra güvercin yere iner. Öcalan tutar onu, tüylerini yonar (çıplak bırakır), dama çıkartır ve ona, *hadi uç* der. Öcalan'ın güvercin -beyaz ve alaca- sevgisi hep olmuştur. Şam'da kaldığı sırada evinde pek çok güvercin vardı ve bu güvercinlerin suyunu, yemini eliyle verir, bundan büyük keyif alırdı.

Ablası Havva bazen Öcalan'ın ortadan kaybolduğunu anlatır. Herkes her yerde onu arar. Sonra bir yerlerden çıkagelir. Köyün yakınlarındaki *Newala Pirê*'ye gitmiştir, burada kuş yakalamıştır. Havva, bu *kuşların hiçbirini kesmez* der, ama onlara bakar, sonra *onları uçurduğunu* söyler.

Bir de Öcalan'ın beyaz bir köpeği vardır. Fıstık bahçelerine birlikte giderler. Öcalan eliyle besler onu, ama tam uykuya daldığı sırada bırakıp gider komşunun yanına, kandırır.

Av, sanıldığı gibi basit bir eylem değildir. Hızlı koşabilme, çeviklik, iyi koku alma, iyi görebilme yeteneği ister. Öcalan arkadaşlarına yılanların ulaşamayacağı kartal yuvaları vaat eder.

Öcalan köy yerinde hayvanlarla uğraşır. Örneğin doğurmaz bir boz eşekleri vardır. Bir türlü nizama gelmez. Ulu orta sesler çıkartır. Öcalan *bizi rezil etti* der. Öcalan'ın kardeşi Mehmet, bu eşeği unutmamıştır; boz eşek istediği zaman yürür! Öcalan yürütür onu ama.

İlk Arkadaşlar, İlk Kavgalar, "İlk Örgüt"

İleride de göreceğimiz gibi Öcalan aileden çıkar ve daha çok kendi seçtiği, onu seçen kimselerle arkadaşlık kurar. Arkadaşlarının köy yerinde kız olmasını ister. Oyunlarda kızlar varsa oyun güzeldir; yoksa saklambaç anlamlı gelmez.

Öcalan'ın ilk arkadaşı Hasan (Hamza) Bindal ile 7 yaşındayken arkadaş olurlar, dostlukları Hasan'ın ölümüne (25 Ocak 1990) kadar sürer. Bindal'ın ölümü Öcalan'ı sarsmıştır.[1]

Öcalan İmralı'daki görüşme notlarında Bindal'dan sıkça söz eder ve asıl hedefin Bindal değil, kendisi olduğunu açıklar; Öcalan'a en yakın kişi olan Bindal'ın ölümüyle Öcalan *yalnızlaştırmak istenmiştir.* Bindal eğer yaşasa ve Öcalan'a bir şey olsa, o *her şeyi ortaya çıkaracaktır* diye vurulmuştur; kısaca vuranlar tanık bırakmak istememişlerdir. Öcalan, "Beni tanrısallaştırıp yalnızlığa itmek isteyenler Bindal'ı vurmuşlardır" der.[2]

1 Hamza Bindal kaza kurşunuyla 25 Ocak 1990'da ölür. Tanıkların ifadesine göre olay şöyle gerçekleşiyor: Mahsum Korkmaz Akademisi'nde Metin isminde biri tarafından eğitim veriliyor, silah atışı yapılıyor. Olay günü Sarı Baran, Hamza'yı atış sahasına götürmek istiyor. Hamza gidiyor. Atışlar sırasında Metin, *"Hamza'yı vuruyor."* Ancak daha sonra bunun *"bir kaza değil, bir komplo"* sonucu gerçekleştirildiği anlaşılıyor. Bkz. Dilzar Dirok, *Şehadetinin 20. Yılında Hasan Bindal ile*, http://www.pkkonline.net/tr/index.php?sys=article&artID=237

2 Abdullah Öcalan, *Görüşme Notları 2007*, s. 213.

Bindal ile Öcalan bir elmanın iki yarısı gibidir; biri diğerinden kopmaz. Çocukluktan beri bu böyledir. Ancak hem Öcalan'ın hem de Bindal'ın ailesi bu arkadaşlığa karşı gelir. Aralarında husumet olduğundan ailelerin beklediği, ikisi arasında dostluk değil, kavgadır. Öcalan 7 yaşında böylesi bir çatışmaya girer: Hamza'yla dost mu olacağım, düşman mı? İkisinin ailesi de kuşkuludur. Öcalan, Bindal'la arkadaşlık kurarsa ailesini karşısına alır. Hamza aynı çelişki içindedir. İkisi de altan alta örgütlenirler. Bu örgüt, resmi köy otoritesine karşı ilk bir araya gelmedir. Biri görse kuşkusuz azar işiteceklerdir, biri görse belki kabuk bağlamış kavgalar yeniden gündeme gelecektir. Nihayet ninesi bunu duyar duymaz üstüne gelir; olacak iş mi düşmanın oğluyla arkadaşlık kurmak? İkisi ailelerin *resmi ideolojilerine* karşı gelir ve iki aile birbiriyle dost olana kadar bu ilişkiyi sürdürürler. Öcalan aileyi yıkar, Hasan'la bir olup bir *birlik çubuğu* yakar. Öcalan, Bindal'ı anarken, "Sevginin bir zahmeti olmalıdır" diyerek ekler, "sevgi de kolaya ve hazıra konmamalıdır."

Bunun bedelini de Öcalan öder, ninesi Havva, Üveyş Ananın karşısına geçip şunu söyler: "Senin oğlun namussuz çıktı." Küfür Öcalan'ı etkilemez, hatta daha bir biler. Akraba çocuklarından kaçar, düşman çocuğuyla dost olur ve iş öyle bir hale gelir ki, *düşmanın oğluyla birlik olmak bir tutkuya döner.*[1]

Var olan koşullar içinde Öcalan ile Bindal'ın sevgi ve dostluğu yasaktır. İkisi yasak sevgiyi ararlar. Aile, olmaz diyor; Öcalan, *tersinden derinleşiyor,* olur diyor, *neden olmasın?* Burada amaç da beliriyor: *Sevgi.* Öcalan *bu dostlukla sevgiyi yarattım* diyor.

Öcalan, "sevgi nasıl yaratılır?" sorusunu yine Bindal'da arar. Şu örnek çarpıcı olacaktır: Öcalan güreşte iyi değildir, hatta güreş-

1 Abdullah Öcalan, *Sümer Rahip Devletinden, Halk Cumhuriyetine Doğru,* II, s. 248.

meyi sevmediğini söyler. Bindal ise güçlüdür. Sonuçta öğretmeni ısrar eder ve Öcalan, Bindal ile güreşir. Yenişemezler. Berabere kalırlar. Yıllar sonra Öcalan bu *beraberlik* ruhunu tekrar anar, yüreğini *"bu yenişememe ve beraber kalma"* duygusu içinde açar: *Yenersem olmaz, yenilirsem olmaz.*[1]

Öcalan'ın köy yerinde yaptığı kavgalar vardır. Ancak sevgi yoktur bu kavgalarda. Bütünüyle bir karşı koyma vardır; Cımo ve Mıho, Öcalan'ın Ömerli'de taşla kavga ettiği kimselerdir. Öcalan ikisine karşı uzun bir savunma sürecine girer; plan yapar, zamanı kollar. Gün gelip çatar.

Cımo'nun köy içindeki lakabı *Fırdo*'dur. Fırdo, yanar döner-likten, fır dönmelikten gelir. Öcalan dere boyunca izler onu, fistanının içine taş doldurur. İlerde biri vardır, yardım etmese de gözleyebilir. Sonra tepeye çıkar, mevzi alır ve Cımo'yu taşa tutar. Ama Cımo kavgaya alışık biridir, üstüne üstüne gelir, ama taşlara karşı koyacak gücü kalmaz. Öcalan, Cımo'yu zora sokar. Cımo kaçar ve Öcalan evine kadar kovalar onu, eve girer; kapıyı da üstüne sürgüler.

Öcalan'ın Mıho'yla da benzer bir kavgası vardır. Hatta Mıho bir keresinde başını taşla da yarmıştır. Onu da evine kadar taşla kovalar.

Bu kavgalar hâlâ anlatılır. Öcalan kazanmıştır. Çünkü Mıho gücüyle, Öcalan aklıyla kavga etmiştir.

Öcalan'ın bir diğer arkadaşı Aziz Aslan'dır. İkisi birlikte, uzaktan bakıldığı zaman meyvesiz gibi görünen, küçük küremsi meyvesini iyice yaklaşmadan göstermeyen; önce yeşil, sonra sarı ve sonbaharda kırmızı bir renk alan dağdağan ağacının altında hayaller kurarlar. Biri *karacı*, biri *havacı* olur ve böylece bütün in-

1 Abdullah Öcalan, *Devrimin Dili ve Eylemi*, s. 31-32.

sanlığı kurtarmaya karar verirler. Öcalan, Aziz Aslan'a, Sen kara kuvvetlerini oyna, Ben de hava kuvvetlerini; bu yolla daha iyisini gerçekleştirmeye çalışalım" der. Aziz genç yaşında ölür (1976). Hayal gerçekleşmez.

Öcalan'ın tek amacı vardır: Okumak. Hayata da bu yüzden bir sınav gibi hazırlanır. Daha sonra örgüt kurar ve yanındaki arkadaşları adeta sınava hazırlanan birer öğrenci gibidirler. Bu yüzden olsa gerek Kemal Pir, "Bizimle devrimci mücadele sorunlarını tartışmayı aksatmadan, ders notları üzerine çalışırdı. Biz kendisine sınavları vermenin mümkün olmadığını belirtmemize rağmen, o hazırlıklarını sürdürürdü. Büyük başarı göstererek sınıfı geçti" diyecektir.

Ortaokul

Öcalan'ın çocukluğu ilkokulu bitirmesiyle sona erer. Genelde insanlar önce ilkokula gider ve sonra köy işlerine girerler. Ailesi de onun okumasını ister. *Okusa ne olacak* diyenler de vardır, ama babası, "Ne olursa, nerde olursa olsun oğlumu okutacağım" der. Öcalan okumanın bu tarihlerde ne kadar zor olduğunu bildiğinden kendi masraflarını çıkartacak kadar da çalışır. Öcalan'ın okula gitmesinin en büyük destekçisi ninesidir; o, bir *"mürebbiye gibi"* Öcalan'ın üstüne titrer.

Nizip bu yıllarda yakın köyler için küçük umut ışığıdır. Antep ve daha ilerisindeki Adana'ya gidemeyenler burada duraklar. Burası küçük sanayinin geliştiği bir yerdir. Barak ovasındaki tarımsal faaliyetler dışında sabun fabrikaları vardı ve Türkiye'nin sabun ihtiyacının büyük bir bölümü (yüzde altmışı) buradan

karşılanırdı; 1980'e kadar burada yüz tane sabun fabrikası vardı.[1] Fabrikalarında emek hırsızlığı had safhadadır; insanlar en az on saat çalıştırılır.

Öcalan sınıf çelişkilerini ilk burada gözlemler. Erkekler sabun fabrikalarında çalışır, kadınlar evde fıstık kavlar. Fıstık kavlama ve akabinde meyvesini çıkartma ciddi bir emek sömürüsüne dayanır. Fıstık firmaları ailelere bu işi az bir para ve *kabukların soyanna verilmesi* karşılığında verirler. Aileler bu kabukları sac ekmeği yapımında ve kışın sobada yakacak olarak kullanırlar. Kadınların emeğinden elde edilen bu iş erkeklere cazip gelir, şunu söylerler: *Evde boş oturacaklarına, bir işe yarıyorlar*. Kadınlar da bu işe sevinir. Küçük bir bütçelerinin olması onları mutlu eder. Çocuklarına harçlık, kendilerine istedikleri kına ve kokulu sabunları alabilirler. Tahta tarak ve kadife elbise de cabasıdır.

Öcalan'ın Nizip'teki günleri okul ve ev arasında geçer. Burada dayıları (*Mustafa, Süleyman, Celal, Mehmet*), ninesi Havva (*Üveyş'in annesi*), ablası Havva ve üvey ablası Gülsüm vardır. Okulda pek fazla arkadaşı yoktur. Kendini tümden derslere verir. Evden dışarı çıkmaz. Hatta bu konuda Gülsüm ve Havva şikâyet bile ederler: *Evden çıkmıyor, hep ders çalışıyor.* "Dışarı çık, biraz dolaş!" derler, ama Öcalan başını kitaptan kaldırmaz. Öcalan çoğunlukla Gülsüm'de kalır ve arada bir dayısı Süleyman'ın yanına gider.

Arkadaşları için o "gundidir" ve arkadaşları tek kelimeyle "bajaridir (şehirli)." Akrabaların ilgisi de farklıdır. *Gelişir* diye bir düşünce yoktur. *Gelişebilir mi* diye bir umut (*soru*) vardır. Oku-

1 Nizip'te sabunla ilgili ilk fabrikalar 1950'li yıllarda kuruldu. Bunlar saf zeytinden elde edilen ilk sabunlardı; zamanla sabunun içine deri yağı, hayvansal yağlar, kemik yağı, rendelik yağ gibi katkı maddeleri kondu, 60'lı yıllarda bu fabrikaların sayısı arttı. Hatta Suriye'ye kadar buradan sabun giderdi. *Nizip'te Sabunculuk*, broşür, 2000.

yup, başka bir işle ilgilenmediği için alttan alta bir alay bile vardır. Öcalan bu tarihte sessizdir. Karşı olduğu kimseleri iç dünyasında mahkûm eder. Kendisiyle alay edenleri duymaz bile. Ancak şöyle bir fark vardır; Öcalan okulun ilk sırasında oturur, derslerine çalışır; dahası öğretmenlerinin gözünde akıllı ve farklı biridir ve bütün öğretmenler ona değer verir. Bilgilerini geliştirirler.

Öcalan tek kelimeyle uyumsuzluk yaşar. Derslerinde çalışkan olması, onu "köyün fukara çocuğu" konumundan çıkartmaz.

Öcalan'ın tek sosyal aktivitesi harçlığını biriktirip sinemaya gitmesidir. Günün birinde dayısı Süleyman'a "Sinemaya gidelim," der. Dayı, yeğenini kırmaz, o zamanlar meşhur olan yazlık sinemaların birine giderler. Film "dövüşlüdür." Dayının deyimiyle "harpli bir filmdir." Filmin sonlarına doğru "fakirler dayak yer" ve Öcalan buna dayanamaz, kendini öyle bir filme kaptırmıştır ki, dayısına "Bu fakir adamları öldürdüler. Sopa getirelim, biz de onlara arka çıkalım, günahtır" der. Dayı gülümser.

Ortaokulun bitiminde yatılı okul arar. Öcalan subay okulu sınavlarına girer, ama sınavı kazanamaz. Bunun nedeni başarısızlık değil, Kürt olmaktır. Çocukluğundan beri havacı olma ve orduları birleştirme rüyası böylece sona erer. Başka bir sınava girer: Tapu Kadastro Meslek Lisesi. Kazanır. Tarih 1966'dır.[1]

Öcalan yazın Ömerli'ye gidiyor. Fıstık ağaçlarının altında, güneşten korunmak için yaptığı gölgelikte kitaplarını okuyor. Tar-

1 Kimi kitaplarda Öcalan'ın 63'te Nizip'e geldiği, burada üç yıl okuduğu ve ardından 1966-1969 yılları arasında Ankara'da kaldığı belirtiliyor. Öcalan da bu bilgiyi doğruluyor. Buna göre Öcalan 7 değil, 10 yaşında (1958) ilkokula, 15 yaşında (1963) ortaokula başlamıştır. Öcalan'ın Kadastro Lisesi'ne başlama tarihi 1966'dır. Öcalan'ın kimi arkadaşları çelişkili bilgiler vermektedir. Yakup İnce, 1965'te Öcalan'la Ankara'da, Maltepe Camii'nde namaz kıldıklarını söylüyor. Cumhurbaşkanı Danışmanı Durmuş Yılmaz da 1966'da üçüncü sınıfta olduğunu, Öcalan'ın bu tarihte birinci sınıfta olduğunu söylüyor (*Hürriyet*, 18 Aralık 2012). Ben, Öcalan'ın verdiği tarihleri esas aldım.

lada çalışıyor, üzüm kesiyor, fıstık topluyor; bazen parmaklarına bez bağlayarak buğday topluyor (pale), işinde kendisiyle yarışıyor, kardeşleri bir beranı bitirmeden, o ikincisine geçiyor. Çocukluk bitiyor, ama çocuk kalarak sürecek olan bir çocukluk başlıyor.

Yıllar sonra bu çocukluk günlerine bir hücrede tekrar geri dönüyor, *"Adım Abdullah, yani Allah'ın kulu"* diyor ve bu kitabın yazılmasına neden olan şu cümleyi kuruyor: "Doğduğum toprakların üzerinde dolap beygiri gibi avare avare dönüşümün anlamını da çözümlemeye başlamıştım. Ahırdan bir atın kaçması gibi dağa fırlamamın nedenini, anamın beni tutup üçer kez yarı idam edişinin değerini de anlıyordum. Cahil dediğim anamın aslında beni en iyi anlayan olduğunu, 'böyle çalışmana kimse katılmayacak, herkes senden yararlanacak ve yalnız kalacaksın!' sözünden anlayacaktım. Daha yaşım ondu. Arkama dönüp bakmadım anama, 'olsun, yalnız yürümekte kararlıyım' biçimindeki duruşumu da hatırlayacaktım."[1]

Öcalan çocukluğunu anlatırken, imgelere başvurur. Sanırım onun için şiirsel olan gerçektir. Çünkü şiir kendine bir dünya kurmaktır.

1 Abdullah Öcalan, *Sümer Rahip Devletinden, Halk Cumhuriyetine Doğru II*, Mem Yayınları, İstanbul 2001, s. 140.

Ankara: İyi kalpli üvey ana

Tanıdım acıyı çocukluğumdan beri
Gençliğim. Gençliğim benim miydi

Ruben Dario.[1]

"Kent, zengin din adamlarının yoksul ve aç insanlara erdem üzerine vaaz verdikleri bir rezillik yeridir."[2] 18. yüzyılda hayat yaygınlık kazanır: Parlamento dağılır, sonra akşam yemeği yenir; dostlarla günün kritiği yapılır ve sonra gece başlar: Balo, meyhane, kumar, metres hayatı: Başkentler türer!

Öcalan Eylül 1966'da Ankara'ya geliyor. Burası ne kardeşi Osman'ın hastalandığı zaman geldikleri Halfeti'ye, ne gölgeli eteği sulara vuran Birecik'e, ne de çarşıları yeşil sabun kokan Nizip'e benziyor; köyden şehire gelenler burada hemen fark edilir. Toprak damlı evler yoktur, apartmanlar vardır ve heybetli olan insan değil heykellerdir burada; adresler onlarla tarif edilir. Ankara bir dünyadır.

1 Ruben Dario, *Bütün Şiirlerinden Seçmeler*, Kavram Yayınları, İstanbul 1995.
2 Umberto Eco'nun, *Gülün Adı*, Can Yayınları, İstanbul 1986, s. 222.

Bir kent değildir Ankara, "bir acenta dizisi"dir; bakkallar marketlere özenirler ve bu özentileri "tutulmamak üzere verilmiş sözler gibi"dir ve bir "önyargı gibi uzar" burada "çağdaş camilerin minareleri;" Osmanlı bir bankadır (Osmanlı Bankası) "davul"dur; çalınır ve bu arada "emlak krediyle başlayan camdan metalden bir melodika ordusu (da bağırır): Dol (An)kara bakır ol![1]

Öcalan bu kentte bir yabancıdır. Tıpkı Cemal Süreya'nın *Oteller, Hanlar, Hamamlar İçin Sürekli Şiir* adlı şiirinin kahramanı gibidir: Şehir ve Öcalan birbirlerinden çekinir: "Kolunu kaldırsan yarının folkloruna katkı" olacaktır; Ankara, "yasalarına" yaslanmaz ve bireyi kendi yasasından alıkoyar hemen. Kim kimdir, hemen unutulur.

Öcalan liseyi yatılı okumak üzere Ankara'ya gidişini "burjuva topluma giriş" olarak niteler. Özellikle yatılı okuması gözlemler yapmasına neden olur. Öcalan lise yıllarını "Hem devlete dayanarak Ankara'da gerçekleri görme, hem de Ankara'nın göbeğinde burjuva toplumu gözleme imkânı edindim" diyerek açıklar. Öcalan Ankara'ya ayak basar basmaz, korkar, "kent dağ gibi üstüne" gelir. Nereye nasıl gideceğini sorar, karşısına bir öğretmen çıkar. Derken bir heykel görür: Atatürk heykeli! Öğretmeni dürter, "bak" der, "buna bak." Her şey inanılmaz gibi gelir. Öcalan heykele bakar; ne adam der içinden, ne adam.

Ankara her tarafa açık bir hapishanedir; her yere gidebilirsin, her yerde mutlaka seni tutacak bir şeyler karşına çıkacaktır. Öcalan bu üstüne dağ gibi gelen şehirde *giderek kendini* bastırır, çünkü "Burjuvazi karşısında kendini şanslı göremez." Bu tarihlerde her ilden buraya gelen milletvekilleri vardır, ancak bu vekiller kendilerini devlete gösteren/azarlayan birer maldan farksızdır ve

1 Cemal Süreya, *Sevda Sözleri* (*Oteller Hanlar Hamamlar için Sürekli Şiir*), Can Yayınları, İstanbul 1990, s. 185-195.

her biri, burada kendine bir alıcı arar; kimi Demokrat Parti'den, kimi CHP'dendir ve halk onlara birer tören adamı gözüyle bakar; pazarı ise kimseler görmemektedir daha. Öcalan çıkış yolları arar; her tarafı açık olan kentin, her tarafı kapalıdır; kendisine dayatılan *burjuva toplum değerlerine karşı* daha bir *dine gömülme*, kapanma dönemi başlar. Emek bu dönemde Öcalan'ın sözlüğünde *haram*la ilişkilidir; haramdan uzak durmak, emekten yana olmakla birlikte gelişir ve İslami kesimin klasiklerinden biri olan Seyyid Kutub'un *Din Budur* kitabı imdadına koşar. *Din Budur*'da Kutub, adına tasavvuf denen hurafeleri tenkit eder.[1] Kutub, İslam'a sosyal adalet etrafında bakar; din ve dünya ayrılığını *masal* olarak yorumlar ve bu yorumun bir süre sonra *dinin afyon olduğu görüşüne* götürdüğüne inanır.[2]

Kutub, İslam âlimleri arasında ayrıcalıklı bir yere sahiptir; eserleri ve hapis hayatıyla İslam ve çileyi birlikte düşünmüş ve bu haliyle geniş bir kesim için ilham kaynağı olmuştur. Uzun bir hapislik hayatından sonra 1966'da idam edilen Kutub, idam kararını temyize göndermemiştir. Öcalan her ne kadar Kutub'un kitaplarından etkilenmiş, okumuş olsa bile, asıl onu etkileyen Kutub'un çile dünyası ve idamıdır. Öcalan'ın ilerde göreceğimiz gibi asılmışlara (Denizler) ve mazlum kimselere karşı bir sempatisi vardır.

Öcalan kendini namaza verir. Öcalan çocukluğundan beri düzenli namaz kılan biridir zaten. Bu konuda hâlâ Amara ve civar köylerde Öcalan namazıyla bir efsanedir. Anlatılır. Okul çıkışında, bazen gece olduğundan babası onu karşılamaya gider. Öcalan babasına "Namaz kılayım öyle eve geleyim" diye karşılık verir. Namazı camide kılmaya özen gösterir. Arkadaşlarından Hıdır Aktepe,

1 Seyyid Kutup, *Din Budur*, çev, Mehmet Hasan Beşer, Hil Yayınları, İstanbul 1964.
2 Seyyid Kutup, *İslamda Sosyal Adalet*, çev. Harun Ünal, Arslan Yayınları, İstanbul 1992, s. 11.

Öcalan'ın ezanı duyar duymaz, nerede olursa olsun namaz kılmaya başladığını söyler. Yine başkalarına göre o abdestsiz yere basmaz. Cibin ve Amara arasındaki kayalıklarda Öcalan'ın alnının değmediği bir tek kayanın bile olmadığı, kardeşleri ve tanıdıklarınca sıkça dile getirilir. Havva, Öcalan'ın buz gibi soğuk suyla abdest aldığını gülerek anlatır. Havva "bu soğukta nasıl abdest alıyorsun, nasıl namaz kılıyorsun?" diye sorunca, "kılıyorum işte" diye karşılık verir.

Seneler sonra (2012) Öcalan'ın birlikte namaz kıldığı arkadaşlarından ikisi çıkıp konuşurlar. Buna vesile olan da Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'tır. Faruk Mercan'ın sunduğu *Ankara'nın Nabzı* adlı programa (Kanal Türk TV, 16 Aralık 2012) katılan Arınç, Maltepe'de namaz kılan üç gençten söz eder: Durmuş Yılmaz, Yakup İnce ve Abdullah Öcalan. Bunun üzerine Öcalan'ın lise arkadaşları konuşmaya başlarlar. Yakup İnce, Öcalan'la birlikte nasıl namaz kıldıklarını uzun uzun anlatır. Buna göre üç arkadaş sabah beşte Maltepe Camii'ne gider ve hiç aksatmadan namaz kılarlar. Öcalan tümden kendini namaza vermiştir. İnce'ye göre günün birinde Öcalan'ın annesi *kara çarşafla* Ankara'ya gelir. Üveyş hanımın gelme nedeni Öcalan'dan haber alamamasıdır. İnce'ye göre Öcalan bu tarihte Nurcularla tanışsaydı, örgüt kurmak gibi bir fikri asla olmazdı. Öcalan'ın diğer okul arkadaşlarından Merkez Bankası eski Başkanı ve Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Başdanışmanı olan Durmuş Yılmaz da o günleri hatırlar. Durmuş için Öcalan *dindar biridir, namaz kılar*. Bunun dışında Öcalan mütevazı ve çekingen biridir.[1]

Öcalan "eğer nurcu olsaydı, örgüt kurmazdı" şeklinde çıkan tartışmalar nedeniyle kardeşi Mehmet de kimi yorumlar yapar.

1 Yukarıda da belirttim, Öcalan 1966 yılında Ankara'ya geldiğini söyler; İnce, 1965 yılında birlikte namaz kıldıklarını söylüyor. Sanırım tarihler tashih gerektiriyor. Gerçek, tarih 1966 olmalı. İnce ve Yılmaz için bkz. http://www.hurriyet.com.tr/gundem/22187660.asp.

Mehmet, Öcalan'da dindarlığın sonradan ya da birilerinin teşvikiyle gelişmediğini söyler ve Öcalan'ın (şimdi) dindar yapılmasını eleştirir. Mehmet, Öcalan'ın "dindarlıkla" açıklanmasının nedenini sistemle açıklar. Mehmet için sistem, ağabeyini daha önce "Ermeni, sonra Zerdüşti, şimdi de Nurcu yapma" eğilimi içerisindedir. "Bütün ailem dindardı" diyor Mehmet ve ekliyor: "Dedem, babam dindar kimselerdi. Ağabeyim de dindar bir aileden geldiği için namaz kılar, oruç tutardı, bundan doğal bir şey olmaz. Ağabeyim ilkokuldan itibaren namazını kılar orucunu aksatmazdı. Yani ağabeyimin dindarlığı Tapu Kadastro Lisesi'ne gittikten sonra başlamadı. Burada, Urfa'da Müslüman değildi de Ankara'ya gitti Müslüman oldu diye bir şey yok. Ağabeyim okumayı severdi. Okuldan köye geldiğinde sürekli kitap okurdu. Dini kitaplar olsun, diğer türlü türlü kitaplar olsun, hepsini çok okurdu."

Dindarlık tartışmaları bir yana Öcalan Ankara'da fırsat buldukça kültürel faaliyetlere katılır. Örneğin haftada bir okul yönetimi ile orduevinin yaptığı anlaşma üzere Tandoğan Orduevinde gidip film izler. Öğrenciler bu filmlere toplu halde otobüsle götürülür. Çünkü bu tarihte sinema pahalıdır ve sadece durumu iyi olanlar sinemaya gider. Öcalan bundan büyük keyif alır. Öcalan'ın sınıf arkadaşlarından Arsa Ofisi eski bölge müdürü Mustafa Demirdöven'in deyimiyle, "Öcalan her hafta sinemadaydı. Eğlenceye, sohbete katılmazdı."[1]

Komünizmle Mücadele Dernekleri (KMD) ve Türk Ocağı'nda verilen konferanslara katılır; buradaki ateşli konuşmacıları dinler, toplantıların birine Süleyman Demirel bile gelmiştir; Necip Fazıl Kısakürek vardır sonra, Öcalan onu da izler (1969),

1 Erhan Öztürk, "İşte Liseli Öcalan," *Sabah*, 16 Temmuz 2013; söz konusu haberin amacı Öcalan'ın sınıf arkadaşlarından Ahmet Eneş'in albümünden çıkan bir Öcalan fotoğrafıdır; Eneş sinemada kendi fotoğrafını çektirirken Öcalan da kadrajdadır.

"konuşmasıyla coşar."[1] Kimi konuşmalarında Öcalan bu arayışını farklı derneklere giderek sürdürür, Ülkü Ocakları'na bile gittiğini söyler.[2] Açıktır. Bunlar ruhun sivilceleridir ve Öcalan (66'dan 69'a kadar) bütün bunları tek tek içinde patlatır, yok eder. Öte yandan gazetelerden Mustafa Barzani Hareketi'ni izler. Kayıtsız değildir. Hulusi Turgut'un yaptığı bir söyleşiyi unutmaz, "can kulağıyla dinliyor, okuyordum" diyecektir.[3]

Öcalan lise yılları boyunca, herkesin söylediği gibi sessiz, sakin, mütevazi ve çalışkan bir öğrencidir; siyasi olarak izleyen konumundadır. Şu an Ceylanpınar Belediye Başkanı olan İsmail Aslan, Öcalan'ın lise arkadaşıdır. İsmail Aslan, sınıfta en yüksek notu alan üç öğrenciden biri olduğunu söyler. Aslan, Öcalan'ın kimi özelliklerinden söz eder: "Öcalan öğretmeni dinleyerek dersi öğreniyor. Çok ciddi biridir, ama aynı zamanda güleçtir." Tanışmalarını ise şöyle anlatır: "Bana, Urfalı hemşerim olduğunu söylediler. Gösterin dediğimde bana onu gösterdiler." Aslan, Öcalan'ı ilk defa Kızılay'da görür ve ilk izlenimi şu olur: Düşünceli. Tanıştıklarında Öcalan'ın ilk sorusu şudur: "Kürt müsün?" Aslan, "Kürdüm" der ve arkadaş olurlar: "Kimlik arama da var, fakat bu kadar güçlü değil. Kürtlük arayışı var, fakat fazla güçlü değil."[4]

Öcalan'ın hayatında en önemli etken öğretmenlerdir. Kadastro Lisesi'nde öğretmenleri onu sever. Örneğin bir öğretmeni, "Abdullah tipik bir Urfalıdır" der, "ona bir şey söyleyen bana söy-

1 Mehmet Ali Birand, *Apo ve PKK*, s. 79.

2 Öcalan, *Gerçeğin Dili ve Eylemi*, s. 50.

3 Türk basınında 60-70 yılları arasında Kürt sorunuyla ilgili pek haber yayımlanmaz ve Kürt sorunu bu yıllarda, daha çok Doğu sorunu-Şark meselesi, Güneydoğu'nun yoksulluğu gibi ifadelerle anılır. Ayrıca Güney Kürdistan'daki hareket de basında yer almaz. Örneğin *6 gün savaşı* sırasında (1966) Kürtlerin oynadığı rol çok sonraları öğrenilir. Bir yanda Arap ülkeleri, diğer yanda Arap olmayan ülkeler (İran, ABD, İsrail ve Kürtler). Barzani, bu süreçte tarihsel bir rol alır; Şah'la görüşür, ABD'lilerle temasa geçer; *bize silah verin* der; aktaran, Celal Talabani, bkz., Mehmet Ali Birand, *Apo ve PKK*, s. 69.

4 Mehmet Ali Birand, *Apo ve PKK*, s. 80.

lemiş olur." İlkokuldaki gibi lisede de Öcalan'ın karşısına başka bir öğretmen çıkar: Binbaşı Faruk Çağlayan. Harp okulu öğretmenidir ve aynı zamanda Kadastro Lisesi'nde edebiyat dersleri verir. Öcalan onun için "vakur ve kalender" der. Zamanın tabiriyle Çağlayan hoca lise ikinci sınıfta Öcalan'a felsefe kitapları verir; Kant ve Bergson, Öcalan'ın ilk okuduğu filozoflardır.[1] Bergson'un Öcalan üzerinde etkisi kesindir; Öcalan'ın kitaplarında ve hareket tarzında, günlük yaşamında sürekli bir bilinç ve sezgi ilişkisi vardır, bir şey önce sezilir, sonra bilince çıkartılır ya da bir şey önce bilinir, sezgiyle açığa çıkartılır, dışavurulur. Öcalan'ın felsefeyle olan ilişkisi, lise ikinci sınıftan itibaren başlar. Öcalan'ın sınıf arkadaşı Aslan, "bu dönemde edebiyat dışında felsefe okuyan ve kendisini geliştiren tek öğrenci Öcalan'dı" der. Kompozisyon dersleri sırasında bu belli olur hemen. Çağlayan hoca, Öcalan'ın yazdığı kompozisyonu bütün sınıfa *örnek* diye okur ve bazen de bu kompozisyonları diğer öğretmenlerle tartışır. Bütün bunlarla sınırlı kalmaz Çağlayan, Öcalan'ı kendi özel doktoruna götürüp muayene ettirir. Burun ve boğaz akıntılarına kadar ilgilenir.

Okuyup yazdıkça Öcalan'ın düşünceleri gelişir; kendini yeniden ele alır, eritir; kendi içinde kaybolur. Lise ikinci sınıfta bir hemşehrisiyle (Aslan) dertleşir. Öcalan, Aslan'a "Ailem benden memur olmamı istiyor. Ancak ben başka şeyler düşünüyorum. Ailemi hayal kırıklığına uğratacağım. Buna da üzülüyorum' der." Bunun ne olduğunu kimse bilmez ve bir anlam veremez. Lise üçüncü sınıfta Öcalan bir ara *kafasını boşaltmaya karar verir*; futbola merak salar; futbol oynar, maç izler, koyu bir Galatasaray taraftarı olur (ve bu taraftarlığı sürer).

Yok, bu değildir, başka bir şey vardır, ama ne?

1 Öcalan'ın İmralı'da okuduğu kitaplardan biri *Ahlakın ve Dinin Kaynağı* adlı kitaptır.

İç Yolculuk

"Hayatımın alacağı yolu bana bu kitap gösterecekti."
Orhan Pamuk[1]

Öcalan bugüne kadar hep içe doğru bir yolculuğa çıkmıştır. Hep soruları vardır ve hep bu sorular hayallerle dile gelirler (orduları birleştirmek gibi). Ancak lise üçüncü sınıfta "kendini karanlık bir ormanda bulur" (Dante), ruhun derinliklerine dalar, burada *yollar kıvrılır* (Novalis); geçmiş de gelecek de ya içindedir ya da hiçbir yerdedir. Rilke, "Tanrım, yüzlerce hacıdan oluşan bir alay olmak isterdim senin yolunda" diye bir seyhayla karşılar ve ekler "Oysa sana giden yol öylesine uzak ki." Açıktır! Yola çıkamayanlar kendilerine doğru açılır. Öcalan bir bakar ki gölgeler köklerinin diplerine kadar dalmışlar.

Öcalan kendi içinde dönüp durur. Kim ne yapıyor değil, kim ne düşünüyor dönemidir sanki ve sırada, ben ne yapıyorum, ben ne düşünüyorum ve dahası ben ne yapabilirim gibi sorular vardır. Lise üçüncü sınıfta yatağının ucunda bir kitap görür Öcalan: Leo Huberman'ın *Sosyalizmin Alfabesi*. Öcalan bu kitabı okumaz! Bu kitap Öcalan'ı okur adeta.

Öcalan bu kitapla "yeni bir ülkeye" düşmüş gibidir; Orhan Pamuk'un *Yeni Hayat* adlı romanının kahramanı gibi içine düştüğü bu yeni ülkede yapması gerekenleri, inanmak istediklerini, görebileceklerini, hayatının alacağı yolu bulacaktır ve kelimeleri tek tek okurken, bir yandan yolunu bulmaya çalışır, bir yandan da yolunu kaybedip hayal âlemine dalmak isteyecektir. Okulun yurdu sessizliğe gömülmüştür. Gecenin verdiği tek şey sessizliktir, hatta denilebilir ki sessizlik her şeyin derinliğindedir. Sessizce bir

1 Orhan Pamuk, *Yeni Hayat*, İletişim Yayınları, İstanbul 1994, s. 8.

yer açılır, sanki burası Tanrı'nın mezarıdır. Ruh için için yanar. Kararsızdır. Bir şeye karar veremeyecek kadar sınırlı bir bilince sahiptir. Kitabı elinden düşürmez. Her satırda ölü bir geçmişin içinden geçer adeta, kendini eritir ve kendini erittikçe şunu görür; bugüne kadar olmadığı her şey (okul, burs) onu yoldan çıkartma araçlarıdır; bir rol bile üstlenmemiştir, oynaması gereken rolü hep başkaları oynamış, en içten düşüncelerinde bile o kendisi olmamıştır. Kitap biter ve Öcalan kitabı yastığının altına koyup uyumaya çalışır. Uyuyamaz ve şunları mırıldanır: "Muhammed kaybetti, Marx kazandı."

Öcalan bu kitabı okuduğu sırada dogmatizmi aşacak güçte değildir ve bu kitapla köklü bir yol ayrımına gelir. Sosyalizm, Öcalan'ın iç dünyasında önyargıların bütün seslerini boğmuştur ve şimdi mükemmel bir yankıyla önüne bakmaktadır: İç dünyasına solun ayak sesleri gelir ve bu tarihte ölen İmran Ökten'in cenaze törenine katılarak bu sesleri daha yakından işitir. Bundan sonra tek kelimeyle beyni bir kuşku yuvasına döner, bildikleriyle hesaplaşır; kendi kendine yaptığı ağırlıkları atmaya çalışır. Belleğini yitiren ve uzun seneler boyu başkası olarak yaşayan adam dönemi kapanmıştır; başkası yoktur, sadece kendisi vardır artık. Sola ilgi duymak yetmez, okudukça açlığı büyür ve kendini doyurmak için "sloganlarla da hareket etmez." Tek soru vardır. Şimdi ne yapacağım? Ben ve ben (Öcalan'la Öcalan) karşı kaşıyadır.

Diyarbakır, Sur Otel

Öcalan'ın soruları vardır ve kitaplardan başka sorularına yanıt olmaz. Öcalan dönemi "her şeyden şüpheleniyordum," diye özetler ve sınırlı felsefi bilgiler de şüphelerini artırır. Bildikleriyle yüzleşir. Huberman burada imdadına yetişmiş gibidir. Öcalan ilk say-

fadan itibaren çarpılır. Bu kitapta zengin ya da yoksul, güçlü ya da zayıf, siyah ya da beyaz olsun, insanların her yerde yaşamak için gereksindikleri şeyleri üretmek ve bunların dağıtımını yapmak zorunda oldukları belirtilir ve buradan bir tanım geliştirir: ABD'deki üretim ve dağıtım sistemine *kapitalizm* denir. Dünyanın birçok ülkesinde bu sistem vardır. Ekmek, giyecek, konut, otomobil, radyo, gazete ve diğer her şeyi üretmek ve dağıtmak için şu iki esas unsurun bulunması gerekir: toprak ve madenler, hammadeler, makineler, fabrikalar, yani iktisatçıların üretim araçları diye nitelediği şeyler ile emek.

Kitapta sermaye ve emek arasındaki ilişki ya da göreceli olan uyum yerden yere vurulur ve bu açıkça *gevezelik* olarak tanımlanır. Çünkü kapitalizm bir sınıfın yararı, diğer bir sınıfın zararı üzerine kuruludur. Bu yüzden artı değer burada önem kazanır. Eskiden insanlar ürettiklerini yine kendileri kullanırken, kapitalizmle insanlar *pazar için meta* üretmekten ileri gitmezler. Kâr buradan doğar.[1]

Öcalan bu kitapta bugüne kadar duyduğu, ama ne olduğunu bilmediği pek çok kavramla yüz yüze gelir: *Sınıf, sınıf mücadelesi, artı değer, tekel, sermaye birikimi, emperyalizm, devlet...* Kitapta bir de çözümler ve kimi sorular vardır: Sosyalist sistemde herkes aynı ücreti alır mı, sosyalizm ile komünizm arasındaki farklar nelerdir, sosyalizmde özel mülkiyet var mıdır gibi. Kitapta iki kişinin adı da telaffuz edilir: *Karl Marx* ve *Friedrich Engels*.

Bu kitapla Öcalan aydınlık bildiği günlerin içinden gecenin içine doğru yol almıştır. Birden ayaklarının dibinde bir ateş yanmaya başlar. Ateşten bir meşale alır ve kendi içine tutar; her şey artık daha iyi görülmektedir. Kendine nöbet tutar, kendi ruhunu

1 Leo Huberman, *Sosyalizmin Alfabesi*, Sol Yayınları, Ankara 1975, s. 11-12. Öcalan bu kitabın 1966 tarihli baskısını okumuş olmalıdır.

bekler. Birinin bu nöbeti tutması gerekir; o kendisinden başkası değildir.

Öcalan'ın *Sosyalizmin Alfabesi*'ni okumasından sonra bakışı değişmiştir. Ancak tek sorun okulun bitmesidir. Öcalan yazın köye gider. Günlerden bir gün Ömerli'ye muhtar üzerinden bir mektup gelir. Öcalan'ın yaptığı başvuru kabul edilmiştir. Hemen hazırlanır. Önce Halfeti'ye, sonra Birecik'e ve buradan Urfa'ya gelir, zaman kaybetmeden Diyarbakır otobüslerinden birine biner. Diyarbakır'a vardığı zaman vakit akşamdır. Öcalan buraya ilk kez gelmiştir. Yabancıdır. Şehir merkezine yakın ucuz bir otel arar. Biri *Sur Palas Oteli*'ni tavsiye eder; ucuzdur, temizdir, güzeldir. Öcalan otele gelir. Günlerden cumadır. Otel görevlisine birkaç gün kalacağını söyler. Ancak Öcalan otel sahiplerini sever. Otel Kürtlük kokar. Otel, Liceli Reşid Cantürk'ündür. Reşid'in bir de ele avuca sığmaz, kavgada mahir bir oğlu vardır: Behçet.[1] Öcalan uzun zaman bu otelde kalır. Ankara'da, yurtta bazen uykudan uyanan Öcalan burada aradığı uykuyu bulur. Kürtçe sohbetlere katılır.

Öcalan hafta sonları Diyarbakır'ı gezer. Pazarda Kürtçe konuşmalar Öcalan'ı etkiler. Burada *bajari* denilen kesimin nerdeyse tümü Kürttür. Öcalan mutlu olur. Surlara çıkar. Sur dibindeki kahvelerde oturur. Dama oynayan yaşlıları izler. Yüklerini büyük bir telaşla dolmuşlara -köy postaları- yükleyen köylülere bakar. Diyarbakır bu tarihte *"gül ve menekşe"* kokar. Yoksulluksa, köyden kente göç ile dal budak salmıştır. Ne yapmalı?

Öcalan pazartesi günü şehir merkezindeki Kadastro ve Tapulama Müdürlüğü'ne gider. Burada müdürle görüşür ve tapulama

1 Behçet Cantürk 1951 yılında Diyarbakır'da doğdu; 20'li yaşlarında Türkiye Komünist Partisi'nde (TKP) faaliyet yürüttü, 1974 yılında İlerici Gençlik Derneği'nin (İGD) aktif üyelerinden biri oldu ve Lice'de büyük bir yürüyüş organize etti. 1978'de DDDK'de çalıştı. 1984'te PKK'ye yardım ve yataklık ettiği gerekçesiyle tutuklandı, bir yıl yattı. 14 Ocak 1994'te Sapanca'da öldürüldü. Bkz. Soner Yalçın, *Behçet Cantürk'ün Anıları: Beco*, Su Yayınları, İstanbul 2000.

teknisyeni olarak işe başlar. Üzerinde geniş yakalı bir ceket vardır, bir karış büyüklüğünde bir kravat takar, İspanyol paça pantolonla efil efil eser.

Artık ailesinin hayal ettiği memurdur. Eli para görecektir ve isterse ailesine yardım edecek, kardeşlerini rahatça okutabilecektir. Memur, Cumhuriyet ideolojisinde özellikle desteklenmiştir; küçük olsun, büyük olsun, ama memur olsun. Çünkü memur, menfaati ve arzusu olmayan, vazifesi olan kişidir ve bu kişi bunun ötesine lüzum gösterek bakmaz.

Öcalan memurdur, ancak istediği bu değildir; okumasının bir sonucudur. Arzu değil, zorunluluktur. Çocukluğunda hayal ettiği onları birleştirme hayali memurlukla sona ermiştir. Şimdi ise bir memur, devletin işlerini yürüten küçük bir hücredir. Köylüler kadastro müdürlüğüne ellerini önlerine bağlayarak gelirler. Müdür otur bile demez. Ağır bir söz söylense, "devletin memuruna hakaret, ha!.." deyip üstlerine giderler.

Öcalan gelen köylüleri izler. Dosyalar arasında kaybolur. Devasa serveler, ağalara tapulanmıştır. *Müthiş bir kumardır* bu ve o, bu kumar karşısında köyün-köylülerin nasıl aldatıldığını görür. Diyarbakır'da ezelden (1915-1925'ten) beri büyük bir kadastro sorunu vardır.[1]

Öcalan burada bir yanda Kürt meselesini gözler, diğer yandan tarlalara gider; işi "arazi ölçmektir." Köylere giden, araziyi ölçen ve mülkiyeti belirleyen (tapuyu veren) odur. Ekip beş kişi-

1 Mehmet Selahattin'in *Xem Kê* (Değer Yayınları, İstanbul 1977) adlı romanında Diyarbakır'daki kadastro (ve tapulama) sorunuyla ilgili ilginç diyaloglar yer alır. Emlaki Mütreke Müdürü Fahri, isyan sonrası Diyarbakır'a gelmiştir. İşi "[illegible]." "Bu da oldukça kolaydı, "Benim Bitlis'te şu kadar yerim yahut Van'da şöyle evlerim vardı," diyen ve iki tanık getiren herkese evler verilmekredi. Tapucu Zülfikar bu işin piridir. Bu evlere bir de isyana katılan, aileleri sürgüne gönderilen Kürt beylerinin evleri eklenir. Bkz. *Xem Kê*, s. 52-53.

dir. Beş kişi sabah köye gider ve burada çalışmaya başlar. Ancak Öcalan'ın diğer arkadaşları tarlada kalırken o köylülerin yanına giderek onlarla uzun uzun konuşur. Bazen dili sürçer, Kürtçesi burada konuşulan Kürtçeye uymaz, araya Türkçe ifadeler girer, ama Kürtçe konuşmakta ısrar eder. Köylülerden ne ekip biçtiklerini, ekip biçtiklerinden elde ettikleri kârı zararı öğrenir; bazen bu bilgileri sanki işi gereğiymiş gibi kaydeder. Arkadaşları bu durumdan memnun olmaz, biz çalışırken o köylülerle sohbet ediyor, "kaytarıyor" derler. Gerçekte bir kaytarma yoktur; anestezili bir hastanın yanı başından ayrılmayan bir refakatçi söz konusudur.

Öcalan'ın o günlerden kalma birçok tapu senedinde imzası bulunmaktadır. Diyarbakır'ın Şeyhkent ile Kayapınar köyleri arasındaki arazi anlaşmazlığını çözen heyette Öcalan da yer almıştır. Düzenlenen evrakta Kayapınar Birlik Teknisyeni Mehmet Emin Şen, Fen ve Kontrol Memuru İlhami Kaplan, Kayapınar Köy Muhtarı Celal Kutlu, bilirkişiler Mehmet Noyan, Selim Yardımcı, Hüseyin Ava, Kadir Gem, Sadullah Savaş ile birlikte bölgeye giden kişi Öcalan'dır ve evrak onun imzasını taşır.

Bu anlamda birkaç tutanak ilginç olacaktır. Öcalan 11 Kasım 1969 tarihli bir tutanağa göre bir arazinin yüzölçümünü yapmıştır. Tutanakta şu bilgiler yer alır:

"Ali Toptaş idaresindeki pikapla birliğe gelindi. Birlik teknisyeni Mehmet Emin Şen'in bir gün izin alarak Ankara'ya gitmek üzere merkeze indiği ve birlikte bulunmadığı, teknisyen Abdullah Öcalan'ın burada yüzölçümü işleriyle meşgul olduğu görüldü. İş olarak belediye hududuna gelen kısmın tahdidi yapılmadığı, tahdit edilen diğer gayri menkullerin ise kısmen tutanakları tanzim edildiği görüldü. Merkeze dönüldü."

dir. Beş kişi sabah köye gider ve burada çalışmaya başlar. Ancak Öcalan'ın diğer arkadaşları tarlada kalırken o köylülerin yanına giderek onlarla uzun uzun konuşur. Bazen dili sürçer, Kürtçesi burada konuşulan Kürtçeye uymaz, araya Türkçe ifadeler girer, ama Kürtçe konuşmakta ısrar eder. Köylülerden ne ekip biçtiklerini, ekip biçtiklerinden elde ettikleri kârı zararı öğrenir; bazen bu bilgileri sanki işi gereğiymiş gibi kaydeder. Arkadaşları bu durumdan memnun olmaz, biz çalışırken o köylülerle sohbet ediyor, "kaytarıyor" derler. Gerçekte bir kaytarma yoktur; anestezili bir hastanın yanı başından ayrılmayan bir refakatçi söz konusudur.

Öcalan'ın o günlerden kalma birçok tapu senedinde imzası bulunmaktadır. Diyarbakır'ın Şeyhkent ile Kayapınar köyleri arasındaki arazi anlaşmazlığını çözen heyette Öcalan da yer almıştır. Düzenlenen evrakta Kayapınar Birlik Teknisyeni Mehmet Emin Şen, Fen ve Kontrol Memuru İlhami Kaplan, Kayapınar Köy Muhtarı Celal Kutlu; bilirkişiler Mehmet Noyan, Selim Yardımcı, Hüseyin Ava, Kadir Gem, Sadullah Savaş ile birlikte bölgeye giden kişi Öcalan'dır ve evrak onun imzasını taşır.

Bu anlamda birkaç tutanak ilginç olacaktır. Öcalan 11 Kasım 1969 tarihli bir tutanağa göre bir arazinin yüzölçümünü yapmıştır. Tutanakta şu bilgiler yer alır:

"Ali Toptaş idaresindeki pikapla birliğe gelindi. Birlik teknisyeni Mehmet Emin Şen'in bir gün izin alarak Ankara'ya gitmek üzere merkeze indiği ve birlikte bulunmadığı, teknisyen Abdullah Öcalan'ın burada yüzölçümü işleriyle meşgul olduğu görüldü. İş olarak belediye hududuna gelen kısmın tahdidi yapılmadığı, tahdit edilen diğer gayri menkullerin ise kısmen tutanakları tanzim edildiği görüldü. Merkeze dönüldü."

Bir başka tutanakta (17 Kasım 1969) şunlar vardır: "Tek. Abdullah Öcalan'ın bürodaki yüzölçüm hesabıyla meşgul olduğu görüldü. Yapılacak bir kontrol işi olmadığından merkeze dönüldü."

Tutanakları okurken bazen gülümseriz. Örneğin 12 Kasım tarihli tutanakta şunlar yer alır: "Teknisyen Abdullah Öcalan'ın folyo almak için merkeze inmiş olduğu görüldü. Birliğin şehre yakınlığı ve şehir hudutlarıyla olan kısımların arsa olma ihtimaline kuvvetle muhtemel olduğu, bu bakımdan köyün doğusuyla, bağlara giden yol ve şehir hudut arasının 1/1000 veya 1/2500 kıymetinde tescil edilecek şekil mevzuata uygun olarak ölçülmesi lazımdır. Arkadaşların bu bakımdan titiz davranmaları..."[1]

Öcalan belgelerden de anlaşılacağı gibi köy ve iş arasında gidip geliyor. Gözlemler yapıyor. Memur maaşını idareli kullanıyor. İçki, sigara kullanmıyor, kumar oynamıyor. Yakın bulduğu kimselerle Kürt meselesini konuşuyor. Diyarbakır politik anlamda Kürttür, Kürtçü olduğunu söyleyen kimseler vardır, ama bunlar, genelde feodal temelli kimselerdir. Yoksul köylü ve kentlerde yığılmış olan Kürtler, Kürtçü sayılmaz, onlar *"berduş,"* onlar *"qırıq"*tır. Kürtçe konuşana sorulan ilk soru, sen kimlerdensindir. Öcalan burada kulaktır, dinler; gözlemler. Pazar yerleri, köyler birer arkeolojik sahadır. Bol bol not tutar. Köylü kurnazlığıyla tanışır. Bir keresinde yapılacak iş karşılığında ata biner. At delidir ve Öcalan'ı düşürür. Köylü, onu kendince cezalandırmıştır. Deli at nedir ki? Deli at, sahibini düşünür ve onu seveni, sevecek olanı yere düşürür.

1 Öcalan'ın imzasını taşıyan ya da Öcalan'dan söz eden tutanakları almamdaki neden şudur: Birinci elden, bunlar belgedir ve ilerde birilerinin yazacağı kitap ya da çekeceği filmlere, dokümanlara kaynak oluşturabilirler. Tutanakların benim açımdan önemleri ise kullanılan araç ve gereçlerdir. Örneğin pikap! Bunun yanında kullanılan dil ilginçtir. Örneğin Öcalan folyo almak için merkeze indi ifadesi. Örneğin arkadaşların titiz davranmaları...

Öcalan Diyarbakır'daki memuriyet hayatında tıpkı Kafka'nın *Dava* ve *Şato* romanlarının kahramanları gibidir. Öcalan'ın bu yıllarını *Şato*'nun kadastrocusuyla kavrarız. Kadastrocunun yaptığı iş yüzüne yansır, sevecenliği yoktur; işi arazi ölçüp biçmektir; dünyanın ölçü ve sınırlarını ise sorgulamaması istenir. Muhtar bu yüzden, "bizim topraklarımızın sınırları belirtilmiş, hepsi güzel güzel kayıtlara geçmiştir. Bunların el değiştirdiği görülmez pek; ufak tefek sınır anlaşmazlıklarını ise kendimiz çözeriz..."[1]

Bir süre sonra fark ederiz ki Öcalan, tıpkı Jozef K gibi, yaptığı işle toplumsal olarak tanımlanmıştır, bir *yetkilidir*, ikiye bölünmüş insanlar karşısında çaresizdir, insanı ezen bürokrasinin bir dişlisi olmak ona zor gelecektir; kendi gücü ise sadece ve sadece yabancılaşmış bir dünyada imza ve yetkiyle basit bir güce sahip olmaktır. İsterse Öcalan, tıpkı K gibi mükemmel bir memur, saygın bir burjuva olabilir ve o bunları istedikçe, düzen de bütün imkânlarıyla onu korumaya müsaittir. Ancak adalet diye bir şey vardır ve burada adaletin her tarafından kirli-irinli bir kandan başka bir şey akmamaktadır. Görünmeyen tanrılar, görünmeyen yargıçlar herkesin çatı katında oturmuş, herkesin kellesine kalem kırmaktadır.

Açıktır, herkes kendi sınırlarına gömülmüş ve kadastrocudan istenen (memurluk) kendi sınırlarıdır. Sınırda en küçük bir değişim bile bir tecavüz sayılmaktadır. Öcalan burada aylık maaş alarak parasını kendine harcar ve bir kısmını da üniversite için bir kenara koyar. Bunun yanında küçük rüşvetler alır. Almazsa, memurluğu bitecek gibidir; herkes almaktadır. Düşünür hemen, bozulmamak için ne yapabilirim? Öcalan rüşvetten aldığı paraları bankaya yatırır. Şunu da görür: *Kürdistan'ı bitiren rüşvettir*. Şunu görür ama: *Ben de rüşvet yiyorum*. O zaman şöyle düşünür Öcalan,

1 Kafka, *Şato*, Cem Yayınları, İstanbul 1995, s. 78.

eğer ben parayı alır ve bu parayı kendi adıma harcarsam kişiliğimden olurum, ama ben bu parayı alıp Kürdistan için harcarsam kişiliğimi bulurum. Öcalan rüşvetten tam on bin lira biriktirir ve bu paraya hiç dokunmaz.

Diyarbakır'daki bir yıllık memuriyet çok şey öğretmiştir, ilk başta Öcalan para denilen kirle tanışmıştır. Paranın önde, kültür, ahlak ve politikanın arkadan yürüdüğüne tanık olmuştur; her şeye hiza ve istikamet veren paradır. Dahası rüşveti tanımıştır; efendim, beyim gibi sözlerle ne boyunların eğildiğini görmüştür.

Öcalan bu arada Diyarbakır Ziya Gökalp Lisesi'ne de kaydını yaptırır; Kadastro Lisesi mezunu olduğundan üniversite sınavlarına girmesi için fark dersleri alması gerekmektedir. Öcalan buradan lise diploması alır. Sınavlara girer, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni kazanır.

Öcalan kayıt için İstanbul'a gider, ancak geri dönmez. Diyarbakır Kadastro Müdürü bir süre Öcalan'ı idare eder, ama gecikme ve diğer memurların fesatlıkları işin içine girince müdür, "ya istifa et, ya geri dön!" der. Öcalan Diyarbakır'a gitmez. Ankara ya da İstanbul'a tayinini bekler. Bürokrasi ağır işlediğinden tayin gecikir. Amacı bir yandan okumak, diğer yandan çalışmaktır. Nihayet tayini İstanbul'a çıkar. Bu tarihte İstanbul, fabrikalardaki grevler, üniversitelerdeki eylemler ve dergiler arasındaki tartışmalarıyla bir doruk noktasıdır.

Tartışmalar, Ankara-İstanbul; 1965-1971

Türkiye Komünist Partisi'nin (TKP) sürekli bastırılmasından sonra solda iki parti görülür. Bunlardan biri Vatan Partisi, diğeri Türkiye İşçi Partisi'dir (TİP). İşçi Partisi 70'li yılların başında kurulacak olan pek çok partiye yataklık eder; bu anlamda parti Gogol'un pal-

tosu işlevindedir. Dostoyevski, Gogol'un *Palto*'sunu değerlendirirken şunu söyler: "Hepimiz Gogol'ün paltosundan çıktık."

Deniz Gezmiş, Sivas'tayken ilkokul (5 A sınıfı) arkadaşı Aydın Çubukçu'yla birlikte TİP'e gider. İkisinin de yaşı küçük olduğu için üye olamazlar. Burada çalışan Ali adındaki biri, "Gidin kendinizi geliştirin" der, ekler sonra, "beş yıl sonra devrim" olacak. Kısacası herkes TİP'e umut bağlamıştır.

Kürt meselesi söz konusu iki parti (Vatan ve TİP) için Doğudur, her şey Doğunun sorunları etrafındadır. Doğan Avcıoğlu *Kürt Tabusu* adıyla kaleme aldığı bir yazıda; 27 Mayıstan sonra bu tabunun yıkıldığını söyler; ama der sonra, bu "tabuya, sosyalistler de dahil kimsenin el atmaya cesareti yoktur."[1] Avcıoğlu dört yıl sonra tabu dediği Kürt meselesiyle ilgili *Devrim* dergisinde çözümler üretir. Kürt sorunu ve sorunun "Çözüm Yolu" Avcıoğlu'na göre *"bölgesel kalkınmadır"* ve Kürt devleti, Türkiye'deki halkların çıkarına hizmet etmez.[2]

Vatan Partisi, TKP'nin eski merkez komite üyesi Hikmet Kıvılcımlı'nın önderliğinde, Hikmet Çapa, Osman Kuzeyli,

1 Doğan Avcıoğlu, Kürt Tabusu, *Yön*, 16 Aralık 1966.

2 Çözüm Yolu: "Türkiye'de bir Kürt devleti kurma peşinde koşan kişilerin var olup olmadığını bilmiyoruz. Yalnız eğer böyle hayaller besleyenler varsa bugüne kadar uyguladığımız politikanın temelinden yanlış olduğuna inanan bir Türk aydını olarak, bu kişilere akıllarını başlarına toplamaları gerektiğini hatırlatırız. Hangi açıdan bakarsanız bakınız, bir Kürt devleti kurmak hayaldir ve halkların çıkarlarına aykırıdır. Böyle bir hayal, milletler arası planda tehlikeli çatışmalar yaratmaktan ve gereksiz ıstıraplara yol açmaktan başka bir sonuç verecek değildir. Kanımızca, gerçekçi bir politika, feodalizmi tam tasfiye eden köklü bir toprak reformu, Doğunun Batıyla bütünleşmesini amaç edinen bir bölgesel kalkınma programı ve bölgenin etnik özelliklerini göz önünde tutan geniş kapsamlı bir plan çerçevesinde yürürlüğe konabilir. Feodal ve yarı feodal unsurlara yaslanan bugünkü iktidarın böyle bir politikaya yönelmesi elbette olanaksızdır. Gerçekçi bir politika devrimci güçlerin iktidara gelmesiyle ancak yürürlüğe konabilir. Emperyalizmin yararlanabileceği tehlikeli hayaller peşinde koşmak yerine, Türkiye devrimcileri, el ele devrimci bir iktidarı gerçekleştirmeye çalışmalıdırlar." Bkz. Doğan Avcıoğlu, "Çözüm Yolu," *Devrim*, 21 Nisan 1970.

Ahmet Cansızoğlu tarafından İstanbul'da kuruldu. İstanbul ve İzmir'de şubeler açan parti, 1957 yılında Sirkeci Meydanı'nda seçim mitingi düzenledi. Bunun üzerine savcılık harekete geçti ve partinin üyelerinden 25 kişi hakkında *"komünizm teşkilatı organize etmek"* suçundan dava açtı. Dava bir yıl sürdü. Parti kapatıldı.[1]

Kıvılcımlı'nın Kürt meselesine yaklaşımı eskidir. Kıvılcımlı, 1930'da TKP Merkez Komitesi'ne "Yol" adını verdiği ayrıntılı bir rapor sunmuştur. Çalışma kırk altı yıl sonra (1979) yayımlanabilmiştir. Kıvılcımlı'nın bu kitapta dile getirdiği görüşler kimi zaman teksir, kimi zaman da şakirdleri tarafından sözlü olarak dile getirilmiştir. Kıvılcımlı'nın *İttihat Kuvvet* kitabında da (1930'ların şartlarına göre) Kürt meselesi ve Kürdistan açımlanmıştır: "Osmanlı İmparatorluğu içinde Kürdistan, Anadolu'yla bitişikliğiyle, mağrur Acemlerden Türklere geçen yarı bağımsız derebeylikler halinde sarp bir ada gibi kaldı." Kıvılcımlı, "Kürdistan yaylası Anadolu'dan ayrı bir ülke olarak kalmıştır" der.[2]

Kıvılcımlı'nın dikkat çektiği diğer bir nokta dildir. Kıvılcımlı için Kürtçe "Türkçeyle taban tabana zıt bir dildir" ve Kürtçe kendi içinde bölgeden bölgeye farklılıklar arz eder. Kıvılcımlı'ya göre bunun nedeni iktisattır. Kürtler (Kürt burjuvazisi), Türk burjuvazisiyle girdikleri ilişki sonucu dillerini zayıf düşürmüşlerdir. Kıvılcımlı Kürtçede yabancı (Arapça ve Farsça) kelimelerin olduğunu belirtir, ama kelimelerin fazlalığı "Türkçeden fazla" değildir; Türkçede daha fazla Arapça, Farsça kelime vardır.[3]

Kıvılcımlı 70'li yıllarda Kürtlere yakın durur; DDKO'nun etkinliklerine katılır ve Kürtler için *Mezopatamya'nın çocukları* gibi

1 İlhan Darendelioğlu, *Türkiye Komünist Hareketleri*, cilt II, yayınevi yok, İstanbul 1963, s. 130-144.
2 Hikmet Kıvılcımlı, *İhtiyat Kuvvet: Milliyet (Şark)*, Yol Yayınları, İstanbul 1979, s. 31.
3 Hikmet Kıvılcımlı, *İhtiyat Kuvvet: Milliyet (Şark)*, s. 41-44.

ifadeler kullanır, ama 70'li yıllarda Kürt demekten uzak durur. Örneğin 1971'de Hukuk Fakültesi'nde Kıvılcımlı bir konferans verir. Konu Kürtler olmasına rağmen Kıvılcımlı Kürt demekten kaçınır. Bunu fırsat bilen Halil Berktay bağırır: "Kürt meselesini konuşurken neden Kürt demiyorsun." Kıvılcımlı'nın yanıtı kısa ve güzeldir: "Sıkıyor da ondan."[1]

Vatan Partisi'nin kapatılmasından sonra Ankara'da Aleaddin Tiritoğlu ve arkadaşları tarafından Türkiye Sosyalist Partisi (TSP) kuruldu, ama bu parti de uzun ömürlü olamadı. Tiritoğlu, "En-semde komünizmin soğuk nefesini hissediyorum" diyerek parti-den ayrılır. Arayışlar sürer. İstanbul İşçi Sendikaları Birliği'nden Kemal Nebioğlu, Şaban Yıldız, Avni Erakalın, Kemal Türker, İbrahim Güzelce gibi sendikacılar yeni bir parti kurma kara-rı alırlar. Bu isimlere ek olarak Ahmet Muşlu, Rıza Kuas, Salih Özkarabey, Hüseyin Ulubaş, Saffet Göksüzoğlu ve Adnan Ar-kın adlı işçilerin katılımıyla (13 Şubat 1961) İstanbul Vilayeti'ne başvuru yapılır ve adını işçiden alan Türkiye İşçi Partisi (TİP) kurulur. Partinin Genel Başkanı Avni Erakalın, ikinci başkanı da Kemal Türker olur. TİP, ilk seçimlerde başarılı olamaz. Bu arada Çalışanlar Partisi (ÇP) adıyla yeni bir partinin temelleri de atılır. TİP yöneticileri bu partinin kurulmasına sıcak bakmazlar. Bunun üzerine Türkiye Sosyalist Partisiyle yeni ilişkiler kurarlar, partinin başkanı Minnetullah Haydaroğlu TİP'e katılır. Böylece TİP'te bir hareketlilik başlar ve bu hareketlilik, haftalık *Hür* ve *Zincirli Hür-riyet* gazetelerinin sahibi, eski devletler hukuku doçenti Mehmet Ali Aybar'ın TİP'in Genel Başkanı olmasıyla (1964) ivme kaza-nır. Sol, tümüyle TİP'i destekler 1965 seçimlerinde TİP Meclis'e girer.

1 Aktaran Ragıp Duran-Ertuğrul Kürkçü, *Dirilig Tamamlandı, Sıra Kurtuluşta. (Öcalan'la söyleşi)*, Serxwebûn Yayınları, Köln, 1995, s. 44.

Ancak solda çatışmalar da başlar. Çatışmaların çıkış nedeni "kafa işçileri" ile "kol işçileri" arasındadır. Bu *işçi* ve *aydın* kesimin partide eşit temsilini içerir. Ancak tartışma alevlenince, istifa ve partiden uzaklaştırmalar başlar. Bir süre sonra bu tartışmalar *Milli Demokratik Devrim* ve *Sosyalist Devrim* tartışmasına evrilir. Aybar uzlaşmacı kimliğiyle iki kavramın da birbirinden ayrılmaz olduğunu belirtip, ikisinin de sosyalizme açıldığını söylese de ip bir kez kopmuştur. Marksist olmayan radikal Kemalistlerin (YÖN) "zinde kuvvetler" olarak adlandırdıkları "sivil ve asker aydınlar" öncülüğünde Milli Demokratik Devrim'in (MDD), açıkça telaffuz edilmese de, "darbe" yoluyla gerçekleşeceği tezi, Mihri Belli'nin başını çektiği kanadı güçlendirir. Belli'nin kavramlaştırdığı MDD "askeri darbe" şeklinde, "subayların" örgütlenmesiyle gerçekleşecek, peşinden "proleter devrim gelecektir" tezine dayanır. Avcıoğlu'nun başını çektiği ekip ise tartışmaya başka bir açıdan bakar. Avcıoğlu'nun tezine göre Türkiye, Batı ülkeleri gibi kapitalistleşmiş bir ülke değildir; dışa bağımlı bir burjuvazi ve büyük toprak sahiplerinin egemenliğinde az gelişmiş bir ülkedir. Bu nedenle Avrupa tipi sosyalist bir partinin başarılı olmasına imkân yoktur.[1] Bunun üzerine Malatya'da yapılan II. Büyük Kongre'de MDD'ci kanat devre dışı bırakılır. Aynı Kongre'de Kürt meselesi adı konulmadan "Doğu sorunu" olarak telaffuz edilir ve parti Doğuya açılma kararı alır.

Alınan karar üzerine 1967'den başlayarak Silvan, Diyarbakır, Batman, Siverek, Hakkari ve Lice'de mitingler yapalır. Mitinglerin sonuncusu Lice'de (1969) düzenlenmiştir. Öte yandan 67'den sonra üniversitelerde aktif hale gelen fikir kulüplerinin birleşmesiyle 1968'de *Fikir Kulüpleri*, Türkiye Devrimci Gençlik Fede-

1 Artun Ünsal, *Umuttan Yalnızlığa-Türkiye İşçi Partisi (1961-1971)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2002, s. 7.

rasyonu (TDGF), radikal söylemle *DEV-GENÇ* işlemeye başlar. Kürt gençleri bir yandan DEV-GENÇ'in içinde yer alırken, diğer yandan da kendi derneklerini kurma arayışına girerler.

Söz ettiğim Doğu mitingleri, TİP'i başından beri destekleyen Kürt gençleri tarafından düzenlenir. Mitinglerin sonucunda kimi gençler ayrı dernekler kurma yoluna girerler. Bu arayışın bir ürünü olarak Ankara'da (Mayıs 1969) Devrimci Doğu Kültür Ocakları (DDKO) kurulur. Derneğin kurulmasına Mümtaz Kotan, Halim Dündar, Yümnü Budak, İsa Geçit isimli öğrenciler önayak olurlar. Kotan, DDKO'ların ilk örgütleyecisidir.[1] Derneğin İstanbul şubesinin kurucuları ise Necmeddin Büyükkaya, Mehmet Tüysüz, Hikmet Bozçalı ve Ahmet Karlı gibi öğrencilerdir.[2] Derneğin faaliyetleri içinde yer alan iki kişi daha vardır: Ömer Özsökmenler ve Avni Gökoğlu; Ömer ve Avni DDKO içinde (şaka yoluyla) DEV-KURD olurlar.

---

1 Mümtaz Kotan kendini tanıtırken şunları söyler: "1942 yılında Kürdistan'da Muş'ta dünyaya geldi. Ailesi aslen Van'ın Hoşap Kalesi beylerindendir, Kürdistan'ın birçok yerinde bulunan büyük bir aşiret, Kotan aşiretindendir." Bkz. Mümtaz Kotan, *Tarihin Kararıtılması Üzerine*, s. 3. http://gelawej.net/pdf/Mumtaz-Kotan-DDKO5B15D.pdf.

2 DDKO'dan DDKD (1974), Komal (1974) Özgürlük Yolu (1975), Kawa 1976 gibi yapı ve yayınevleri çıktı. DDKO-İstanbul'un kurucuları şunlardır: Necmettin Büyükkaya, Hikmet Bozcalı, Ali Buran, Leyla Ejder, Mehmet Tüysüz, Ali Haydar, Emre Mehmet Can, Sabri Ünlü, İbrahim Önen, Ömer Bakal, Fevzi Yardımcı, Mahmut Kılıç, Aydın Yümnü, M. Ali Aslan, Aziz Yılmaz, Sait Bozgan, İbrahim Yüksekkaya, Fazlı Can, Kadir Akgüneş, Salih Kaynak, Mustafa Doğan Özbay, Ahmet Zeki Okçuoğlu, Mehmet Balamir, Sait Pektaş, Şakir Elçi, Ali Yılmaz Balkaş, Agah Uyanık, Kadri Çağlı, Hüseyin Azkan, İlhami Yaban. DDKO'nun I. Dönem Başkanı Necmettin Büyükkaya (1943-1984), II. Dönem Başkanı Hikmet Bozcalı, III. Dönem Başkanı Mehmet Tüysüz'dür. DDKO-Ankara'nın kurucuları Yumni Budak, Daham Keleş, İbrahim Güçlü, Kemal Cengiz, Hikmet Buluttekin, Ahmet Kotan, Şerif Felekoğlu, Nazmi Onur, Nusret Kılıçaslan, Abdullah Soysal, Ali Beyköylü, Salih Sıtkı, Mustafa Karacadağ, Halit Çetinyalaş, Mümtaz Kotan, Mustafa Karadağ, Mehmet Demir, Halil Dündar, Nuri Bingöl, İsa Geçit, M. Sait Aktaş, İrfan Özen, Faruk Aras ve Bedri Demir'dir.

Kürtler, TİP'le bir bakıma yol ayrımına girerler, ama TİP ve DEV-GENÇ'le sürekli bir dayanışmayı da ilkesel olarak sürdürürler.

Bir süre sonra Türkiye solunda kopuşlar yaşanmaya başlar; Marksist klasiklerin çevirisi ve bunların benimsenmesi yol ayrımını derinleştirir. FKF 4. Kurultayı'nda (Ekim, 1969) sol gruplar arasında çatışma çıkar. Doğu Perinçek taraftarları Mahir Çayan ve Mihri Belli taraftarlarıyla çatışmaya girer. Çayan ve Belli, Perinçek'i kulüpten uzaklaştırır. FKF, bundan sonra DEV-GENÇ olarak anılmaya başlar. Beşinci Kurultay'da Ertuğrul Kürkçü başkan olur. Hanif Tiyatrosu'nda yapılan (30 Ekim 1970) istişare toplantısında da Çayan ve Kürkçü, Belli'nin "sağcı görüşlerinden dolayı harekette tam bir kargaşa" yarattığını ifade ederler. "Hareketin birliği Leninizmin ilkeleri üzerine birliktir" ve Belli temelde birlik olduklarını söylese bile dışlanır.[1] Mahir Çayan, Yusuf Küpeli, Münir Aktolga ve Ertuğrul Kürkçü Ocak 1971'de yayımladıkları bir mektupla Belli'yi tasfiye ederler.

Makas genişler ve tartışmalardan sonra pek çok grup tarih sahnesine çıkar. MDD kendi içinde sertleşerek bölünür; buradan Maocu Proleter Aydınlık (PDA) çıkar ve Mihri Belli *Aydınlık Sosyalist Dergi* içinde kalır. DEV-GENÇ'in bünyesinde ise Deniz Gezmiş ve arkadaşları Türk Halk Kurtuluş Ordusu'nu (THKO); Çayan ve arkadaşları ise Türk Halk Kurtuluş Partisi Cephesi'ni (THKP-C) oluştururlar. Deniz Gezmiş kentlerde başlayıp kırsa sıçrayacak bir devrim arayışına girer; Mahir Çayan ve arkadaşları ise iki aşamalı (Maocu ve Leninizmin görüşlerini harmanlayarak) bir devrim taktiği izlerler. İlk aşamada devrim, işçi ve köylülerin desteğiyle başlayacak, ikinci aşamada işçiler yer alacaktır.

1 DEV-GENÇ için bkz. *Toplumsal Mücadeleler ve Sosyalizm Ansiklopedisi*, cilt VII (Devrimci Mücadele ve Kitleler), s. 2134-2165.

İstanbul, Başka Adam

Öcalan hiç gitmese de bir hukuk fakültesi öğrencisi, işini sevmese de yine kadastro memurudur. Görev yeri Bakırköy Kadastro Müdürlüğü'dür. Öcalan kadastro memuru olarak Avcılar, Şamlar, Araköy arasında gidip gelir. Şamlar köyünde kadastro çalışmaları yapar.

Öcalan İstanbul'da yalnızdır. Neredeyse tek bir arkadaşı bile yoktur. İstanbul yaşamı akıp gider, ama Öcalan kendini kaptırmaz. Gündüzleri işe gider, iş çıkışı sahilde yürür ve dışarıda salaş bir lokantada yemek yedikten sonra aldığı kimi gazetelerle kaldığı *İstanbul Site Öğrenci Yurdu* yakınlarındaki pansiyona gelir. Gazete okur ve küçük bir radyodan türküler, şarkılar dinler; Abdullah Yüce'nin seslendirdiği *Bu ne sevgi ah, bu ne ıstırap*, Müzeyyen Senar'ın seslendirdiği *Benzemez kimse sana* ve *Gamzadeyim deva bulmaz*, Safiye Ayla'nın seslendirdiği *Bir ihtimal daha var* gibi şarkılar ile Mükerrer Kemertaş'ın türkülerini (özellikle *Göç göç oldu*) kendisi de mırıldanır.[1] Hafta sonları ise Öcalan Beyazıt ve Beyaz Saray'daki kitapçı dükkânlarına gider. Günün birinde satın aldığı, bir kitap hayatına büyük bir etki verir: *Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı*.

Öcalan bu kitabı satır satır okur. Kitabı bitirince kendine *'Kürtlerin neden devleti yok?'* diye sormaya başlar.

---

1 Öcalan'ın müziğe olan ilgisinin tutku düzeyinde olduğu bilinir. Şamdaki evinde çok sayıda kaset vardır. Özellikle Türk sanat müziğini sever. Örneğin pek çok söyleşide Zeki Müren'le ilgili önemli tespitlerde bulunur. Öcalan için Zeki Müren, eleştirilecek çok yanı olsa da "müthiş duygusal biridir" ve o "duygu diliyle, yaşama derinlemesine" bakmış, bunu "ses düzeyinde dile getirmiş" biridir. Öcalan bu yüzden ona "büyük saygı duymak gerekir" der. Bkz. Abdullah Öcalan, *Tarih Gününüzde Gizli Aşkı Yakalamadan Edebiyatçı Olunmaz*), Aram Yayınları, İstanbul 2000, s. 183. Kendisiyle yapılan söyleşilerde de Zeki Müren'i, "erkeği öldüren bir kişi" olarak tanıtır, anar. Bkz. Mahir Sayın, *Erkeği Öldürmek*, Zelal Yayınları, İstanbul 1998.

Lenin *ulus kavramı* üzerinde yoğunca düşünmüş, düşüncelerini pek çok kitapta dile getirmiş bir lider olarak dikkat çeker. *Halkın Dostları Kimlerdir ve Sosyal Demokratlara Karşı Nasıl Savaşırlar*, *Rusya'da Kapitalizmin Gelişimi*, *Ermeni Sosyal Demokratlar Birliği'nin Manifestosu Üzerine*, *Programımızda Ulusal Sorun* adlı yapıtlarında sıkça ulusal sorunu dile getirmiş, 1894-1903 yılları arasında yaptığı pek çok çalışmada *ulusların özsü, ortaya çıkışları ve gelişmelerine* ilişkin yasalar ve ulusal sorunda proleteryanın görevleri konusunda önermelerde bulunmuştur. İleriki yıllarda (1912-1914) Bolşevik Partinin görevleri üzerinde bir hayli kafa yorduktan sonra ulus kavramını merkeze çeker. I. Dünya Savaşı'nın ayak sesleriyle birlikte Lenin yine ulus kavramıyla ilgili pek çok kitap ve makale kaleme almıştır: *İşçi Sınıfı ve Ulusal Sorun*, *Ulusal Sorun Üzerine Tezler*, *Ulusların Kendi Kaderini Belirleme Hakkı* ve *Ulusal Sorun Üzerine Eleştirel Görüşler* Lenin'in ulus üzerine yaptığı çalışmalardır.[1]

Şubat Devriminden (1917) önce Lenin, ulusların kendi yazgılarını belirleme hakkını burjuva-demokratik devrimle bağlantılı olarak ele alırken, devrim sonrasında, özellikle *Nisan Konferansı*'nda ezilen halkların kurtuluşuna işçi ve köylülerin iktidarı etrafından bakmaya başlar. Buna göre ulusların tümden ayrılma özgürlüğü, yerel ve ulusal özerklik hakkı gibi konular konferansın omurgasını oluşturur. Sonuçta Proleter Parti ulusları birbirine yaklaştırır ve kaynaşmalarını sağlar. Formül ise şudur: *Tüm ulusların, işçi ve emekçilerin özgür, kardeşçe birliği*.[2]

---

1 Öcalan tespit edebildiğim kadarıyla bu kitapların tümünü 1971-1974 yılları arasında okumuş; *Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı* ise ilerde yapacağı çalışmalara kaynaklık etmiştir. Bkz. Abdullah Öcalan, *Sosyalizm ve Devrim Sorunları*, Mezopotamya Yayınları, İstanbul 1992.

2 Lenin, *Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı*, Sol Yayınları, Ankara 1975. Öcalan bu kitabın 1968 tarihli ilk baskısını almış olmalıdır. Kitapla ilgili olarak ayrıca bkz. S.

Lenin ezilen ulus ve ezen ulus arasındaki karşıtlıklara ve karşılıklı ilişkilere büyük önem verir; iki tür milliyetçilik (ezen ulus, ezilen ulus milliyetçiliği) arasındaki fark ve proleteryanın milliyetçilik karşısında alması gereken tavır üzerinde durur. Lenin, ezen ulusların milliyetçiliklerini *gerici, sömürgeci, demokrasinin çıkarlarıyla uzlaşmaz* olarak ele alır ve buna bağlı olarak gelişen büyük güç şovenizminin ırkçılık biçimini alacağına da dikkat çeker. Lenin, ezen ulusların kendi tekelleri için kendilerinden daha küçük, daha zayıf olan halkları baskı altına almak için onların dil, din, gelenek ve görenek gibi farklılıklarını kullandığını dile getirir. Ezilen ulus milliyetçiliğini ise Lenin, demokratik özellikler taşıdığını söyler ve anti emperyalist olarak tanımlar.[1]

Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı'nın en önemli konularından biri *dil sorunu*dur. Sonrasında ulusal kültür ve ulusal özümleme ve ulusal kültür özerkliği üzerinde durulur. Dil sorununa Lenin, Rusya üzerinden bakar ve Rusya'nın ulusal dilinin Rusça olmasına muhalefet eder; örneğin İsviçre, üç resmi dille dikkat çekicidir. Lenin için bir dil diğer bir dili güçsüz bırakmaz, dahası güç verir. Örnek de verir, "Fransız dili, İtalyanlara karşı kin telkin etmez."[2]

Her ulusal kültür, gelişmiş olmasa bile demokratik ve sosyalist bir kültürün öğelerini içerir. Çünkü her ulusta yaşam koşulları zorunlu olarak demokratik ve sosyalist bir ideolojiyi doğuran, sömürülen bir emekçi kesim vardır. Ama her ulusta, aynı zamanda (*çoğunlukla aşırı gerici, yobaz nitelikte olan*) bir burjuva kültür de vardır ve bu, ulusal bir kültürün öğesi olarak kalamaz, egemen kültür biçimine bürünür. Böylelikle ulusal kültür, genel olarak büyük toprak sahiplerinin, papazların ve burjuvazinin kültürüdür.

Gilliov, *Lenin'in Ulusal Sorun'u Üzerine*, Amaç Yayınları, İstanbul 1989, s. 37.

1 Öcalan Marksist klasikleri, aşağıda anacağım gibi başta Marx ve Engels olmak üzere cezaevinde okur.

2 Lenin, *Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı*, s. 16.

Kitabın can alıcı ve belki de Kürtleri bu tarihte en fazla bağlayan kısmı ise *ilhak*tır. Lenin ilhak kavramını *zor*la açıklar. Buna göre ilhak kendine bağlama, başka bir ulus tarafından ezilme, yabancı bölgenin ülke topraklarına katılmasıdır ve Öcalan, dil, ulus ve ilhak kavramlarından yola çıkarak bir sonuca varır. Öcalan 1971'de yukarıda andığım Lenin külliyatından sonra *Devrimci Doğu Kültür Ocakları*'nın (DDKO) Beyazıt Tavşantaşı Sekmanbaşı sokak, no 18'deki dernek binasının müdavimi haline gelir. Bir süre gidip gelir, hızlı ve çalışkan bir üye olur, hatta bir seminer verir. Seminerin konusu "Toplum Tarihi ve Kürt Meselesi"dir. Seminerde herkes şaşırır. Dinleyenler sever, derneği idare edenler ise önce şaşırır, sonra tehlikeli bulurlar; Öcalan seminerde, birkaç yerde *Kürt devleti* gibi ifadeler kullanır ve eski kitaplardan bir alıntı yapar: "Peygamber demiş ki Allah'ım sen Kürtlere devlet kurma imkânı verme, verirsen dünyanın başına bela olurlar."[1] Öcalan bir de ilginç bir tespitte bulunmuştur: *Kürdistan sömürgedir*. Bu tezle, tüy kalemi üç parmak tutsa da bundan böyle bütün beden çalışacaktır.

Seminerde bulunan Serhat Bucak, bu tezden sonra herkesin ağzının açık kaldığını söyler.[2] Tabii bu arada Öcalan'ın bu sözleri-

1 Öcalan, Lenin'in kitaplarını okurken, bu seminerden Kürt klasiklerini de okuduğunu anlarız. Peygambere mal edilen ve aslı astarı olmayan "Allah Kürtlere devlet vermesin" sözünün çıkış yeri *Şerefname*'dir. Hz. Muhammed'in peygamberliği yayılınca, Türkistan'da Oğuz Han ona bir heyet gönderir. Bu heyetin başında da "Kürt büyüklerinden Buğduz adlı bir kişi vardır; çirkin, kaba, katı kalpli, ele avuca sığmaz biridir. Çirkin görünüşlü, iri yapılı bu elçi, Peygamberin –salat ve selam onun üzerinde olsun– gözüne görününce Peygamberin canı sıkıldı ve ondan şiddetle nefret etti. Elçiye, kabilesi ve mensup olduğu soy sorulunca, Kürt topluluğundan olduğu cevabını verdi. İşte o zaman Peygamber –salat ve selam onun üzerinde olsun– Kürtlere beddua ederek şöyle dedi: Yüce Allah, topluluğu kendi arasında ittifaka ve birleşmeye muvaffak etmesin, yoksa birleştikleri takdirde, onların eliyle dünya yok olur." Bkz. Şeref Han, *Şerefname* (*Kürt Tarihi*), Ant Yayınları, İstanbul 1971, s. 24-25.

2 Serhat Bucak'ın konuşması için bkz. *Ateşten Tarih Belgeseli*, Ahmet Hamdi Akkaya (yönetmen), Özgür Rayzan (editör) Devrim Akçadağ-Firaz Baran (yayına hazırlayanlar), Mir Production, Dusseldorf 2005.

ne Ömer Özsökmenler ve Avni Gökoğlu gibi gençler de içten bir gülümsemeyle karşılık verir. Şerafettin Kaya, bu tezi doğrulamak istercesine *evet* der, *Kürtlerin mücadelesi silaha dayanır*. Sömürge tezi ile Kürt meselesi bir ivme kazanmıştır; bundan sonra tartışma alanından akademik alana yayılır, yapılan ve yapılacak olan çalışmalara dolaylı ya da doğrudan yataklık eder.[1]

Öcalan'ın söyledikleri siyasi çevresinin duymadığı şeylerdir. Herkes *nereden çıktı bu adam* diye sormaya başlar. Kürtlerin, ulusal ve sınıfsal konumlarıyla ilgili kafa yoran kimselerin sayısı bir elin beş parmağını geçmez, zaten *Kürt* ve *Kürdistan* diyen yoktur, *"Doğu"* der herkes; Doğu'nun sorunları vardır ve bu sorunlar yol, su, okuldur; elektrik bahsi bile geçmez.

Öcalan DDKO'ya gidip gelmeyi sürdürür, ama bir kopuş da yaşar, tek başınadır. Bir süre sonra DDKO'nun kongresi yapılır; bu kongrede Hikmet Kıvılcımlı söz alır ve Doğu'nun sorunlarından söz eder; "Mezopotamya'nın çocukları" deyince büyük alkış toplar. Sonra DEV-GENÇ'ten birileri söz alır, üçüncü konuşmayı ise Öcalan yapar. Öcalan seminerde görüşlerini tekrarlar ve DDKO'nun Kürt meselesine yaklaşımını eleştirir; Kürt meselesine *ulusların kendi kaderini tayin hakkı olarak* bakar. DDKO yetkilileri Öcalan'ın bu sert çıkışından rahatsız olarak ve dernek üyeliğinden alırlar. Öcalan yazılmamış şeylerden bahsetmiştir ve şu an kimse onu okuyamaz.

Öcalan DDKO'ya gidip gelirken tanıdığı pek çok kişiden biri de Musa Anter'dir. Öcalan için Anter, "sağlam politik bir çizgiye, çalışmaya yönelmeyen, ama Kürtlük bilincini," koruyan biridir.

1 Sömürge tezi, 90'lı yıllardan sonra pek çok bilim adamı tarafından benimsenmiştir. Örneğin İsmail Beşikçi'nin yapıtları toplu olarak irdelendiğinde Doğu diye başlar; *Doğu Mitingleri'nin Analizi* (1967), *Doğu Anadolu'da Göçebe Kürt Aşiretlerinde Toplumsal Değişme* (1968), *Doğu'da Değişim ve Yapısal Sorunlar* (*Göçebe Alikan Aşireti*) 1969), *Doğu Anadolu'nun Düzeni, Sosyo-Ekonomik ve Etnik Temeller* (1969), *Devletlerarası Sömürge Kürdistan* (1990).

Öcalan onu DDKO çevresinde görmüştür. Vakit öğleden sonra, Dev-Genç'in bir eyleminde Anter, Öcalan ve yanındaki dört kişiye sol içi kamplaşmaları kast ederek, "bunlar birbirlerine girdiler, biz kendimizi bu fırtınadan iyi koruyalım," diye nasihat eder. Öcalan yıllar sonra Anter'in ölümüyle onu yeniden değerlendirerek, şöyle der: "Canlanmak istiyordu, fakat DDKO ve daha sonraki Kürt hareketleri fazla bir gelişme şansına sahip değillerdi. Yine bilinen yerine oturtulma (ki arada MİT, onu sorguya çekiyordu ve yerine oturtuldu). O da çarnaçar, benimsemese de, gerçekler karşısında biraz geri çekiliyor, yerine oturuyordu. Ama kalbinde Kürtlük vardı. Fırsat buldukça her türlü adımı atabiliyordu. PKK'nin büyük direniş hamlesini gördü ve ona soysuzca yaklaşmadı. Onu adeta 77 yaşında bir delikanlı durumuna getirdi, canlandı." Öcalan için Anter, PKK ile canlanan biridir. HEP kongresinde Anter'in Üveyş hanım ile birlikte görünmesine de değinen Öcalan bu anı, yürekli ve "değeri yüksek" bir tutum olarak görür.[1]

1 Abdullah Öcalan, *Tarih Gündemindeki Gizli*, s. 150-151.

Baba evinden Kaçış

"Kan sızıyor bir halkın durmayan uğultusundan"

Turgut Uyar.[1]

Dünyada ve Türkiye'de 60'lı yıllardan başlayarak devrimci bir dalga vardır; her yerde gösteriler düzenlenir ve her gösteride tek kelimeyle ölümle alay edilir. Renk savaşı vardır; beyazlar siyahlarla alay ederler. Bu tarihlerde *zenci* demek, *ikinci sınıf insan* demektir; en ağır işlerde onlar çalışır, en düşük ücreti onlar alırlar. Bir süre sonra zenciler askere gitmeyi kabul etmezler, ezilenlere kurşun sıkmayacaklarını söylerler. Beyazlar fıkralar anlatır, her fırsatta küçümserler: *Siyahlar beyazlaştırılır, ücret yüz dolar!*

Şiddetin had safhaya ulaştığı bir zaman diliminde Malcolm X (1965), Che Guevera (1967) ve Martin Luther King'in (1968) öldürülmesiyle Avrupa ve Amerika'da gösteriler düzenlenir. Siyah adamlar sokaklara düşer; alay edilen danslarını sergilerler, haklarını arar, unutulmuş dillerini isterler. Öğrenci eylemleri, işçi eylemleri peş peşe gelişir. Ezilenler ayaktadır. Eylemlerin ne

1 Turgut Uyar, *Büyük Saat* (Sunak), YKY İstanbul 2002, s. 432.

olduğunu, eylemlerin kendisi açıklar. Gösteri de budur: *Gösteri, kendi kendisinin ürünüdür ve kurallarını kendisi koyar. Kendisinin ne olduğunu kendi gösterir.*[1]

68 kuşağı için Marx, Engels, Lenin ve Mao (*farklarıyla*) ortak bileşenlerdir. Troçki'nin *Hayatım*'ı, Rosa Luxemburg'un *Sevgiliye Mektuplar*'ı, Marx ve Lenin'in teorik yazıları kadar dikkat çeker. 68'de önemli filozoflar da kendilerini gösterirler, sayıları fazladır, ama ikisini anmam gerek: Herbert Marcuse ve Jean Paul Sartre.[2] Cezayir halkının verdiği ulusal kurtuluş savaşı ve bu savaşın felsefi cephesi (Frantz Fanon), ezilen halklar, işçi sınıfı ve üniversite öğrencileri arasında geniş yankı bulur. Fanon'un *sömürgeciler* ve *sömürgeler* diye dünyada aslında iki ulusun varlığına dikkat çekmesi, Fransız entelektüellerini etkilemiştir. Fransız askerlerinin tecavüz ettiği Cezayirli bir kız için Sartre'ın "Cemile bütün Fransa'nın namusudur" demesi 68'in ahlaki duruşunu gösterir. Sartre, 1954-1962 yılları arasında Cezayir halkına karşı yürütülen kirli savaşla ilgili yazılarını kitaplaştırır: *Hepimiz Katiliz* (1964).[3]

Marcuse klasik tanımları felsefe ve psikolojiyle yeniden gözden geçirir; her şey hazırdır, büyütülen toplum, korkulan devlet artık bir fazlalıktır, mesele bunu yıkmayı istemektir. Babaları Na-

---

1 Guy Debord, *Gösteri Toplumu*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1996, s. 20.

2 Max Horkheimer'in "Otoriter Devlet" adlı makalesi, Adorno'nun *Otoriteryen Kişilik* adlı anket, yorum çalışması; Erich Fromm'un *Özgürlükten Kaçış* ve diğer kitapları (özellikle, *İnsansızlık*) ilk elde akla gelenler; bunlar otoriter bir dilin kurulması için sağlam kaynaklardır. Fromm, Nazi ideolojisini açımlarken, Nazi etkisindeki orta sınıflardan *"yetkeci kişilikler"* oluştuğuna dikkat çeker. Fromm *yetke* ile, *yetkeci kişilik* terimiyle faşizmin insani tabanı olan kişilik yapısını da temsil ettiğini belirtir. Bkz. Fromm, *Özgürlükten Kaçış*. Payel Yayınları, İstanbul 1996, s. 138. Fromm hippilikte (çiçek çocuklar) yakından ilgilenir; onlar vejeteryandır, istediklerini yaparlar. Yaşlanmadan ölmek, yuvarlanan taşlar gibi evsiz olmak (yaşamak) isterler. Çiçek çocuklar asla askeri yapıyı kabul etmez; 1965'te Vietnam'a asker göndermeyi ilk onlar reddeder. Namlulara çiçek sokan onlardır.

3 Jean Paul Sartre, *Hepimiz Katiliz* (*Sömürgecilik Bir Sistemdir*). Belge Yayınları, İstanbul 1999.

zi olan çocuklar babalardan kurtulmak istiyor ve içlerindeki ses, *evi terk et* diyor; *yoksa baban seni kendine benzetecek!*

Türkiye'de ise 68 kuşağı, yapısı gereği dünyada gelişen başkaldırıdan farklıdır. Dünyada 68 kuşağı *babaya* (otoriteye) karşı duruşu ifade ederken, Türkiye'de 68 kuşağı kendini *babaya* ispata çalışır; gençlere anti-emperyalist bir kişi olarak (*milli bir kahraman*) Mustafa Kemal sevgisi aşılanır. Kuşak, Mustafa Suphi'lerin Karadeniz'de boğdurulması, Şeyh Said ve Seyid Rıza'ların asılmasıyla bir muhasebeye girmez.

...

Türkiye'nin her yerinde örgütlenen komünizmle mücadele dernekleri ve Milli Türk Talebe Birlikleri 1966'da açık bir tahrike başlar, yayımladıkları bildirilerde "öldürücü yumruklarını atmaya hazır olduklarını" söylerler: Rehber Kuran, Hedef Turan'dır. Aynı yıl Muş-Varto'da deprem olur. Pek çok il ve ilçede yardım kampanyaları düzenlenir. Ancak yardımlardaki yolsuzluklar nedeniyle öğrenciler, Ankara, Kurtuluş Meydanı'nda yapılan yolsuzluk ve hırsızlıkları protesto ederler: *Doğuluya Kefen, Batıya Çeyiz; Doğulu İnledi, Beyler Dinledi*. Dikkat, tümden bir sahne belirmiştir. *Kefen* ve *Çeyiz* bir gösterinin işaretleridir; ölüm ve dirimin...

Bu eylemle bir öğrenci hareketliliği başlar ve bir süre sonra haksızlığa karşı koyma, ABD'nin Türkiye'yi kendi çıkarları için bir karakola dönüştürme emellerinin bir parçası olan Amerikan 6. Filosu'nun İstanbul'a gelmesi (1967), filo komutanının Taksim'deki Atatürk Anıtı'na (*gövde gösterisi yapar gibi*) çelenk koymasıyla taçlanır; işçi ve öğrenciler öncülüğünde halk, Taksim'e yürür: *Teksas'ın Ayısı, Süleymanın Dayısı*, diye slogan atılır.

Bir süre sonra, 15 Temmuz 1968'de 6. Filo yeniden İstanbul limanına yanaşır. Gazetelere göre bu, sadece "sekiz günlük bir ziyarettir." Ancak öğrenciler bunun bir ziyaretle sınırlı olmadığını

anlar. Eylemler başlar. Polis üniversite yurtlarını basar, şüpheli şahıslar gözaltına alınır. Deniz Gezmiş, Nazım Hikmet'in "Akan var akın" şiirini yüksek sesle okuyup arkadaşlarıyla Dolmabahçe Sarayı'na yürür ve kıyıdaki askerleri denize atar. Deniz'in ilk ortaya çıkışıdır bu. Mahir Çayan benzer bir eylemi İzmir'de gerçekleştirir. Artık kantin, dernek ve kahvelerde kır ve şehir gerillası gibi ifadeler kullanılmaya başlanmıştır.

Gerilla

Bütün köylü toplumlarda, "zenginden alıp fakire verenlere," zorbalığa ve sömürüye karşı dağa çıkan, bunun için asker ve kolluk kuvvetlerinin tuzaklarını delip geçenlere (*Robin Hood*) sevgi beslenir ve köylüler onları *coğunlukla* ele vermez.[1] Bu yüzden gerilla başarılı olmak için halkın sevgi ve saygısını kazanmak zorundadır; bütün gerilla metinlerinde güvenin altı önemli çizilir. Bunu iyi bilen güçler köylü kesimi yanlarına çekmek için, söz gelimi toprak vereceklerini ağızlarında geveler; aslında toprak verilmez, köylüler (ağa-bey) toprağı devlet için idare ederler. Gerilla gücü iktidara karşı ne kadar "acımasız" ise, seslendiği kimselere karşı da o kadar adil olmalıdır: Vietnam'da başlangıçtaki isyana sonradan gerilla öncülük eder; başarının anahtarı ise ulusal öğelerle, toplumsal öğelerin birleştirilmesindedir.[2]

Gerilla sözcüğü Küba Devrimi'ne kadar (1959) Marksist sözlükte yer almadı. Marx ve Engels ise gerillanın ruhuna evet dediler, ama savaş sonrasındaki haline itiraz ettiler.

1 Örneğin Polonya'da *Kartal* adıyla bilinen Jan Salapetek (1923-1955) okul avlusunda çocuklara tatlı dağıtır, bankalardan aldığı paraları insanlara verir ve insanlara "bu paralar size ait" der, "devlete değil!" Salapetek şiddete nefsi müdafaayla karşılık verir, asla ilk ateş eden kendisi olmaz. Bkz. Eric J. Hobsbawn, *Eğlenceler*, Agora Yayınları, İstanbul 2011, s. 210.

2 Eric J. Hobsbawn, *Devrimciler*, Agora Yayınları, İstanbul 2006, s. 187-201.

Marx açıkça savaş döneminde (İspanya 1809) kin, intikam ve yağmacılık tutkularını serbestçe tatmin eden gerillaların barış döneminde "tehlikeli bir güruh"a döneceğini iddia eder: "Bunlar, herhangi bir parti veya ilke adına kendilerinden istenecekleri yapmaya hazır, kendisine iyi para verecek ya da yağma vesilesi hazırlanacak olanın tarafında bulunacak kimselerdir."[1]

Lenin'in ise gerillayla ilgili küçük bir makale dışında (30 Eylül 1906) pratik bir adımı söz konusu değildir. Gerilla ve gerilla savaşıyla ilgili olarak Lenin'in düşüncesi şudur: Gerilla savaşı, yığın hareketinin bir ayaklanma noktasına gerçekten ulaştığı ve iç savaşın büyük *girişimleri arasında geniş bir aralık olduğu bir sıradaki kaçınılmaz bir mücadele biçimidir.*[2] Lenin daha çok savaş bilgilerini Carl Von Clausewitz'ten (1780-1831) almıştır. Clausewitz için savaş, "mutlu sonuçlar dizisidir" ve savaşçı kendi gücünü ancak faaliyet alanında öğrenebilir. Savaşçı, ulusun yiğitlik, ustalık, zorluğa karşı dayanıklılık ve coşku gibi doğal nitelikleriyle hareket eder. Clausewitz gerilladan değil, düzenli "ordu"dan söz eder ve "erdemli savaşçı"ya dikkat çeker ve bu savaşçı, kendinden çıkıp ordunun ruhunu temsil etmeye evrilir.[3]

Clausewitz'in savaş felsefesi ve savaşçı tipi Lenin ve Hitler'i bir hayli etkiledi ve ikisi de düzenli orduya büyük önem verdiler. Ancak Lenin gerilla savaşından uzak durulmasını ister, Ukrayna gerillalarını eleştirir: "Boyun eğmez gerilla ruhundan, tek müfrezelerin keyfi eylemlerinden ve merkez otoritesine itaatsizlikten, bir beladan korkar gibi korkmak gerekir." Lenin, gerillayı ordunun (Kızıl Ordu'nun) dışında düşünmez.[4]

1 William Pomeroy, *Marksizm ve Gerilla Savaşı*, Belge Yayınları, İstanbul 1992, s. 56-57.
2 Lenin, *Gerilla Savaşı*, bkz. http://www.kurtuluscephesi.com/lenin/lenin.html
3 C. V. Clausewitz, *Savaş Üzerine*, Özne Yayınları, İstanbul 1999, s.158.
4 William Pomeroy, *Marksizm ve Gerilla Savaşı*, s.16.

Gerilla ifadesinin sıkça telaffuz edildiği İspanya'da, Franco'nun işgal ettiği cumhuriyetçi bölgelerde kullanılmaması ise sadece ilginçtir.[1] İspanya'da devrimciler, II. Dünya Savaşı ve sonrası süreçte, Bolşevik Parti'den etkilenerek *gerilla* yerine *partizan* demeyi tercih ettiler. Gerilla güçlüye karşı zayıfın bir araya gelmesi; gizli birliklerin düzenli orduyla savaşımı esasına dayanır.

II. Dünya Savaşından sonra gerilla, başta Mao Tse-Tung (*Teori ve Pratik*) olmak üzere pek çok ülkeye ilham kaynağı oldu. Çin-Japon savaşı sırasında gerilla gerçek anlamını buldu. Tümüyle savunmaya dayalı bu savaşta, gerilla güçleri değişken olmak zorunda kalır; saldırır ve geri çekilirler, karar verme süreci hızlıdır. Gerillalar savaş sürecinde düzenli orduyla işbirliği içinde olmakla birlikte, kendi kendilerini korur, kendileri için koruyucu bölgeler yaratırlar. Amaçları hareketli savaşa geçmektir. Mao'nun gerilla bilgisi ve pratik zekâsı birçok kitaba konu olur; izleyen yıllarda Küba ilhamını buradan alır.

Çin, Küba ve Vietnam pratiklerinden sonra ciddi bir gerilla birikimi ortaya çıkar: Vo Nguyen Giap'ın *Vietnam Halk Savaşı*, Ernesto Che Guevara'nın *Gerilla Günlüğü-Bolivya Günlüğü* ve *İki Üç Daha Fazla Vietnam*, Carlos Marighella'nın *Şehir Gerillası*, Fidel Castro'nun *Devrim İçin Savaşmayana Komünist Denmez* adlı kitapları bütün 68 kuşağını etkiler.

Ortadoğu'da ise "gerilla savaşı" Filistin Kurtuluş Örgütü (1964) ile başladı, ama (Arap yarımadası ve Afganistan'da) gerilla kısa bir süre sonra *şehit, mücahit ve milis*e evrildi.[2] Devrim, *cihad*la karşılandı. Bu yüzden olsa gerek Kürtler, *Güney Kürdistan*'da mücahit ve milis yerine gerillanın Kürtçe anlamı

1 Eric Hobsbawm, *Kısa 20. Yüzyıl (1914-1991)*, İstanbul 1996, s. 98.
2 Hamit Bozarslan, *Ortadoğu: Bir Şiddet Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul 2010, s. 163-181.

olan *peşmerge* ve *şoreşger* (devrimci) ifadesini kendilerine daha yakın buldular.

Türkiye solu içinde gerilla, romantizmiyle hep bir çekim merkezi olmuştur. *Dağa gitme* gençlik arasında bolca tartışılır. Mihri Belli ıslak ve her zaman buğulu gözleriyle Deniz'e *gitme* der, ancak Deniz, *denemeye değer* diye karşılık verir. Belli, *buyur git o zaman* der ve Deniz'i ikna edemez, şunu söyler: *Git tamam, dağa çık. Dağınla birlikte seni de yok ederler.*[1] Deniz ve Belli'nin bir başka konuşmaları daha vardır. Bu konuşmada Deniz, cebinden Carlos Marighella'nın *Şehir Gerillası* kitabını çıkartır ve *günümüzde asıl bölünme dergicilerle devrimciler arasındadır* der; dağı işaret eder. Deniz, Kürdistan'a gitmek ve buradan mücadeleye başlamak ister. Bunu arkadaşlarıyla tartışır. Sonuçta, burada ağa, bey ve şeyhlerin etkisi olduğu yönünde bir kanaate varırlar. Sonuçta Deniz ve arkadaşları Filistin'e gider, bir anlamda THKO'nun ilk örgütlenmesi olur bu; peşi sıra Diyarbakır cezaevi günleri gelir, örgüt burada şekillenir ve nihayet ODTÜ yurtlarında hayata geçer.[2]

Bu arada şunu da belirtmekte yarar var: Filistin'e gitmek, İsrail ve İsrail'in arkasındaki güç olarak ABD'ye karşı olmakla birdir; Türkiye'deki devrimciler Lübnan ve Suriye'deki Filistin kamplarına giderler. Filistin gibi Güney Kürdistan da bir çekim merkezidir; Türk devrimcileri Filistin'e giderken, Kürtler Güney Kürdistan'a gider; Dr. Sait Kırmızıtoprak, Nazmi Balkaş ve Hikmet Buluttekin ilk giden gruptur (1968). Ancak bu grup sonra dağılır ve Kırmızıtoprak kurşuna dizilir. Türkiye'den Filistin'e giden ilk grup ise Deniz Gezmiş'lerdir. Denizler, Filistin Demokratik Halk Cephesi'yle ilişki kurar, askeri anlamda eğitim alırlar.

1 Aydın Çubukçu, *Bizim 68*, s. 123.
2 Aydın Çubukçu, *Bizim 68*, s. 120.

Filistin'e gidişler genellikle trenle yapılır. Birecik'ten sonra, rampada tren yavaşlayınca devrimciler atlar, karşı taraf Suriye'dir.[1]

Gerilla bir düştür; dağ bir simgedir ve devrimciler gerilla olup dağa çıkmayı her zaman özgürlük sayarlar. İbrahim Kaypakkaya tutuklanmadan önce bu düşünü bir arkadaşına şöyle anlatır: "Kendimi, yanımda bir gerilla müfrezesiyle bir köyde hayal ediyorum. Devrimci köylü birliği bir köye saldırıyor, ağayı elindeki silahlarla öldürüyor... Sonra propaganda birliği köye giriyor ve bu eylemi bir tiyatro oyunuyla pekiştiriyor. Ne görkemli sahne."[2]

Gerilla açıktır, büyülü bir dünya yaratır ve kahramanı buraya davet eder.

Nurhak, Kızıldere ve Denizler

"biliyor musun güçlü dağları görmenin zamanıdır
şimdi bir bağırsan çok iyi biliyorum
ya da üsüste silah atsan
kent tepinir belki kuşlar uçar
belki değil mutlaka
ama
bir tanesi mutlaka kalır"

Turgut Uyar.[3]

Bundan sonrası eylemler, üniversite işgalleri ve banka soygunlarıyla geçer. Örgütler *kır* ve *şehir gerillası* tarzında örgütlenirler. Silahlı propaganda dönemi başlar. Ancak uzun sürmez. Deniz Gezmiş (16 Mart 1971) Gemerek'te yakalanır. Bir süre sonra Yu-

1 Ömer Özsökmenler, 1960'ların Enternasyonalizmi ya da Türkiye Devrimcilerinin Filistin Çıkartması, *Toplumsal Mücadeleler ve Sosyalizm Ansiklopedisi*, cilt VII, s. 2138.
2 Turhan Fevzioğlu, *İbo*, Ozan Yayınları, İstanbul 2000, s. 181.
3 Turgut Uyar, *Büyük Saat* (Acının Coğrafyası), YKY İstanbul 2002, s. 426.

suf Aslan ve Hüseyin İnan da yakalandığında; THKO darbe alır; *Deniz, Hüseyin, Yusuf* yoktur; onları kurtarmak gerek, ama nasıl?

Mahir Çayan'ın başında bulunduğu THKP-C, 17 Mayısta İsrail Başkonsolosu Efraim Elrom'u kaçırır ve *tutuklu devrimcilerin serbest* bırakılmasını (Denizlerin) ister. Talepleri kabul edilmez. Elrom öldürülür. Olay büyük etki yaratır. Mahir ve Hüseyin Cevahir saklanacak yer ararlar. Bu arada Sibel Erkal isimli bir kızı rehin alarak, bir eve sığınırlar. Ev, olağanüstü kuşatmaya uğrar ve çıkan çatışmada Hüseyin Cevahir ölür, Mahir yaralanır.

Mahir cezaevindedir, hücrede; THKO'nun önde gelen isimleri vardır ve Deniz idamla yargılanmaktadır.

Bu arada 31 Mayıs 1971'de Nurhak'ta, İnekli köyü yakınlarında, Kürecik Amerikan radar üssünü basmak için yola çıkan Sinan Cemgil, Alpaslan Özdoğan ve Kadir Manga da muhtar tarafından ihbar edilirler; kaldıkları yerler jandarma tarafından kuşatılır ve girdikleri çatışma sonucu ölürler. Çatışma sırasında Mustafa Yalçıner ağır yaralanır, Hacı Tonak yakalanır.

Ölenlerin cenazelerinin alınması sırasında dokunaklı anlar yaşanır. Sinan Cemgil'in aile dostu sıfatıyla cenazeleri almak için Adıyaman-Gölbaşı'na giden Orhan İyiler o geceyi hiç unutmaz: "Sinan'ın tabutunun hazırlanması çok geç saate kaldı. Tabutunu yaptırmak için bile insanların zor bulunduğu, imamın gelmemek için direndiği, albaydan izin almak için türlü türlü bahanelerin uydurulduğu bir korku sürecinin arkasından akşam olup, el ayak çekilince, evlerindeki insanların karanlığın içinden teker teker çıkarak, cenazenin başına geldiklerini, kadınların ağlaşıp ağıt yaktıklarını gördüm. Yüzlerce insan, evlerinden sessizce çıkıp, el ayağın kesildiği gece saat on birde, o cami avlusunda toplandılar ve Sinan'ı bir şölen havası içersinde yıkayıp yumup tabuta öy-

le teslim ettiler. Ben bu arada çok emeği geçmiş birkaç insana yardımcı olmak için, onlara para vermek için elimi cebime uzattığımda, bir Kürt delikanlısının elimi kıskıvrak yakaladığını ve 'buna gerek yok onlar bizim için ölüyorlar, bizim için savaşıyorlar, biz bunun farkında değil miyiz zannediyorsunuz,' deyip hızla karanlığın içinden kaybolduğunu hatırlıyorum."[1]

Maltepe Cezaevi'nde ise yoğun anlar yaşanır: Cihan Alptekin, Ömer Ayna, Tayfun Cinemre, Oktay Kaynak ve Metin Eşrefoğlu tünel kazmaya karar verirler. Tünelin bitimine on gün kala hücredeki Mahir'in de tünelden haberi olur. Tünel biter ve 29 Kasım 1971'de Mahir Çayan, Ulaş Bardakçı, Cihan Alptekin, Ömer Ayna, Ziya Yılmaz firar ederler. Tünelden sonra herkesin en fazla merak ettiği şey şudur: Tünel kazarken çıkan toprağa ne oldu? Bunun esprisi de yapılır, *toprağı, topraksız köylülere dağıttılar* denir.

Tünelden sonra arkadaşları Mahir Çayan'a *yurtdışına çık* teklifinde bulunurlar, ancak Mahir, Denizlerin iple yargılandığı bir zamanda bu teklifi reddeder.[2]

THKO ve THKP-C aynı tünelden çıkar. Örgüt adları ayrı olsa da DEV-GENÇ'tirler. Kendi aralarında ayrılıklar olsa da, tek dertleri: *Denizleri kurtarmaktır.*

Mahir, Cihan Alptekin, Ömer Ayna Ankara'ya gelirler. Alınan karar üzerine 25 Mart 1972 gecesi Mahir Çayan, Cihan Alptekin, Ertuğrul Kürkçü, Hüdai Arıkan ve Ertan Saruhan, Ünye'ye doğru yola çıkarlar, sabah varırlar. Amaçları İngiliz teknisyenlerin kaldıkları apartmanda keşif yapmaktır. Evin önünde görevliler vardır. Bu yüzden İngiliz teknisyenleri kaçırmaktan vazgeçerler. Geceyi Ünye'de geçirirler. Bir gün sonra polis Ankara'da elde et-

1 Aydın Çubukçu, *Bizim 68*, s.153-154.
2 Aktaran Oğuzhan Müftüoğlu, *Bitmeyen Yolculuk*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2011.

tiği bilgileri değerlendirir; THKO ve THKP-C üyelerini yakalamak için Fatsa ablukaya alınır. İki seçenekleri kalır; ya İngiliz teknisyenleri de yanlarına alacaklar ve böylece Ünye'den ayrılacaklar ya da arkadaşları Sinan Kazım Özüdoğru, Sabahattin Kurt, Saffet Alp ve Ömer Ayna'nın bulunduğu Kızıldere köyüne ulaşacaklar. Nihayet eylem gerçekleşir ve Mahirler üç İngiliz teknisyeni alır. Mahir, Cihan Alptekin, Ertuğrul Kürkçü, Hüdai Arıkan, Ertan Saruhan, Ahmet Atasoy ve Nihat Yılmaz, İngilizlerin aracıyla Kızıldere'ye doğru yola çıkarlar; 27 Martta, köye varırlar, muhtarın evine ulaşırlar. Bir süre sonra evin ve köyün etrafı sarılır. *Teslim ol* çağrılarına red yanıtı verir, taleplerini yinelerler. Çatışma çıkar. Mahir başından aldığı kurşunla ölür. Ömer Ayna gözünden vurulur. Cihan Alptekin karın boşluğundan yara alır. Çağrılar yinelenir: *teslim ol*. Teslim olmazlar. Silah sesleri gelir, ta ki evden silah sesleri kesilinceye kadar. Asker eve girer ve yaralı olan Saffet Alp'i kurşuna dizerler. Diğer ölülerin üstüne de kurşun yağdırırlar. Ertuğrul Kürkçü, kaldıkları evin samanlığında saklanır, çıkamaz; mermisi de kalmamıştır.

İnsanlığın korkmayan çocukları kurşunlar yüzünden tanınmaz hale gelirler. Cesetler üst üste bir cemseye atılıp Niksar'a getirilir. Bir gün sonra çocuklarının cesetlerini almak üzere aileler gelir. Bir tek Sabahattin Kurt, arkadaşlarının deyimiyle Sabo'nun yakınları Gevaş'tan gelememiştir. Cesetler tanınmaz haldedir. Bir doktor, *çocukların ellerine bakın* der. Aileler çocuklarının ellerine bakarak tanırlar. Mahir'in ailesi cesedi alıp gitmek ister, ama zamanın yetkilileri *istediğimiz yere gömeceksiniz* diye ısrar eder. Sonuçta cenazeler alınır, ama biri kalır. Ertuğrul'un babası Enver Kürkçü'ye "Bu senin oğlun mu?" diye sorarlar. Kürkçü tabutuyla birlikte gelmiştir, ama oğlunun cesedini bulamamıştır. Bunun

üzerine yeniden arama yapılır. Kürkçü samanlıkta yaralı olarak yakalanır. Morgdaki cesedin kime ait olduğu Ertuğrul'un bulunmasıyla anlaşılır. Ertuğrul cenazenin başına getirilir, *bu kim*? diye sorulur; *Sabo'nun yüzü darmadağınıktır*. Ertuğrul onu, *giysilerinden tanır*; daha iki gün önce *dayı* diye takılmıştır. Morg yetkilileri bunun üzerine Niksar'dan Kurt'un ailesine telgraf gönderir: "Oğlunuzun cesedini gelip alın!" Aile yanıt verir, ama gelen ikinci bir telgrafta Kurt'un Şavşak Mezarlığı'na defnedildiği bildirilir. Anne Saime ve baba Salih ne yapacaklarını bilemezler. Saime Kurt ağlamaktan iki gözünü kaybeder, baba içine kapanır, peş peşe ölürler. Küçük kardeşi Semih yıllar sonra mezar yerini arasa da bulamaz.

O günden sonra 30 Mart (kara gün) *Kızıldere Katliamı* olarak tarihe geçer. Katliamın tek tanığı olan Ertuğrul Kürkçü yaralı olarak yakalandığı halde, hücreye konulur. Kendisine gazete verilmez, ancak 6 Mayıs günü Kürkçü'ye ilk kez bir gazete uzatılır, ilk haber şudur: "İdam edildiler."

THKO ve THKP-C'nin aldığı darbeden sonra gözler PDA'dan yeni ayrılan ve şehir değil, köylerde parti faaliyetlerinin yürütülmesi gerektiğini savunan İbrahim Kaypakkaya'ya çevrilir. Kaypakkaya 14 Nisan 1972'de Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu'nu (TİKKO) kurar. TİKKO'nun görüşlerini ihtiva eden bir broşürde "Kürt halkının kendi kaderini tayin hakkı" ifadesi de yer alır.[1]

Ancak şimdi temel sorun Kürt meselesi değildir. THKO gerillaları Kaypakkaya'nın faaliyet alanında şehit düşmüşlerdir ve onların ölümüne, ihbarıyla neden olan Kürecik'e bağlı Kahyalı köyünün muhtarı Mustafa Mordeniz'dir. İbrahim Kaypakkaya, İbrahim Polat, Ali Mercan Haziran 1972'de Mordeniz'i öldürür-

1 İbrahim Kaypakkaya, *Kızıl Siyasi İktidar*, Ulusal Kurtuluş Yayınları, Ankara 1975, s. 24.

ler.[1] Mordeniz'in ölümünden sonra Kaypakkaya Antep'e gelir. Bir süre Filistin Demokrat Halk Kurtuluş Cephesi'yle ilişki kurar; Filistin'e gidip gelen PDA'cılarla ilişkilerini sürdürür. Dersim'e gelir; 26 Ocak 1973'te Vartinik'e bağlı Mirik mezrasında arkadaşlarıyla birlikte kaldığı komda baskına uğrar, yaralanır; Diyarbakır cezaevinde işkencelere maruz kalır, hiç konuşmaz, ayak parmakları kesilir, öldürülür.

İktidar için el ve ayakların kesilmesi artık gerillanın olmayacağı anlamındadır.

Öcalan ve Kızıldere

Öcalan bu tarihlerde Kürt çevrelerinde aradığını bulamamıştır. DDKO'da yaptığı konuşmalar yüzünden zaten azledilmiştir. DDKO, yukarıda sözünü ettiğim kimi raporları hazırlar; kısmen de olsa Kürtlere yapılan baskı ve işkenceleri dile getirir, ancak bu baskılara meydan veren hukuk sistemiyle mücadele etmeyi öngörmez. Bu yüzden olsa gerek, Öcalan'ın bir gözü gerilla savaşını savunan devrimcilerdedir. Mahir Çayan, Yusuf Küpeli, Ramazan Aktolga ayrı bir adla (THKP-C) bir araya gelmişlerdir. Öte yandan Deniz Gezmiş vardır. Üniversite öğrencileri sol sözlük ardından konuşarak işçi ve köylü kesime önderlik ederler.

1 Muhtarın öldürülmesi Muzzaffer Oruçoğlu'nun yazdığı bir romana da konu olmuştur. Roman çok zayıftır; tek kelimeyle şiddet estetize edilmiştir. Romanda bu öldürme anı şöyledir: "İbo tabancasını kemerinden çekti, emniyetini usuldan açarak muhtarın şakağına doğrulttu. Muhtar acı bir inildeyişle yana devrilmiş, boynu, ceketi ve kulağı kan içinde kalmıştı. Üzerini yeniden aradılar, beş yüz lira çıktı. 'Para hangi cepten çıktıysa o cepte kalmalıdır. Beş yüz değil, on bin olsa da almayız' dedi İbo. Para, muhtarın cebine konuldu. Üzerinde 'Tüm azılı halk düşmanlarının sonu böyle olacaktır' yazısı bulunan bir kağıt muhtarın göğsüne iliştirildi." Bkz. Muzaffer Oruçoğlu, *Tohum*, Umut Yayınları, İstanbul 1993, s. 33-35.

Öcalan'ı etkileyen yalnızca Mahirlerin eylem ve davranışları değil, aynı zamanda Kürt meselesine yaklaşımlarıdır. Öcalan onlar için "önderlerimiz" der ve DEV-GENÇ'ten geldiğini söyler: "Mahir, Kürt meselesi vardır, bunu inkâr edemeyiz demiştir; Deniz, sehpaya çıkarken Kürt-Türk kardeşliği diyerek sehpayı devirmiştir. İbrahim Kaypakkaya geniş çalışmalar yapmıştır. Bunlar inkâr etmedi (Kürt meselesini), ben onların sınıf arkadaşıyım, ben nasıl inkâr edeceğim?"[1]

Tabii bu sevgi ve saygıda Öcalan'ın Mahir'i görmesinin, fikirlerini dinlemesinin etkisi de vardır. Öcalan, Mahir'le ilk defa İstanbul Teknik Üniversitesi'nde karşılaşmıştır; DEV-GENÇ'in bir toplantısında, burada Mahir dışında Yusuf Küpeli ve Kazım Özüdoğru da vardır. Öcalan o günleri hatırlarken, "Siluetleri hâlâ aklımdadır" der. Mahir, Öcalan'ın deyimiyle bu toplantıda *cesur* konuşmuş, *Kemalizm* ve *Kürt* meselesi üzerinde durmuştur. Öcalan bundan etkilenir, şunu söyler: "Sanıyorum Kemalizmin etkisinden yeni kurtulmaya başlamıştı." Mahir bu konuşmada, *Kürt Ulusal Meclisi*nden söz eder. Mahir *baba*dan kurtulmuştur, ama erken ölümü yüzünden hareket *abi*lere evrilmiştir.

Çayan'ın yazılı anlamda Kürt sorunuyla ilgili kapsamlı bir çalışması yoktur. Çayan'ın *Toplu Yazıları*'nda yer alan bir makalede "Kürt Sorunu Misak-ı Milli sınırları içersinde çözülür" önerisi yer alır ve bundan sonraki aşamada meseleye "ulusların kendi kaderini tayin etme hakkı" etrafında bakar. Mahir bu ilkeye bağlıdır. Mahir, Kürtlerden, "Emekçi Kürt halkı" diye söz eder ve aralarda "iki tarafın burjuva ve küçük burjuva milliyetçileri" gibi ifadeler kullanır. Mahir için Türkiye "gizli bir işgal altındadır" ve bunun için ikinci bir "Kurtuluş Savaşı" verilmesi gerekir; buradan ba-

1 http://www.youtube.com/watch?v=T76UHTqqUss

kıldığında ilk hedef Türkiye'yi kurtarmak, ikinci hedef ulusların kaderlerini tayin etme hakkı gelmektedir.[1]

Öcalan kendi bildikleri ile Mahir'in anlattıklarını birleştirir ve kafasında düğüm olan pek çok soru çözülür. Artık okuyup avukat olmak, haksızlığa hukuk yoluyla karşılık vermek dönemini kapamıştır ve Öcalan devrimci gençlik faaliyetleri içerisinde yer almaya başlar. Adalet bu tarihte DEV-GENÇ'in diliyle şudur: "Fabrika işçinin, toprak köylünün."[2]

Bu arada İstanbul Öcalan'ı boğar. Ankara'da uzun yıllar kalanlar İstanbul'a alışamaz, İstanbul'da uzun zaman kalanlar içinse Ankara bir köydür. Öcalan Ankara'yı biliyor ve seviyor; bu yüzden bir an önce İstanbul'dan ayrılmak istiyor. Tabii bir de THKP-C'nin merkezi Ankara'dır. Salt bunun için olmasa da üniversite sınavları vesile oluyor. Öcalan 1971 yılında üniversite sınavlarına giriyor. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni kazanıyor, yüksek bir puanla ilk yirmiye giriyor. Bu ona burs alma imkânı sağlıyor. Öcalan memurluktan kurtuluyor. İstifa ediyor, Ankara'ya geliyor.

Öcalan okulun çalışkan öğrencilerinden biridir. Bu haliyle öğretmenlerinin dikkatini çeker. Bunlardan biri Muammer Aksoy'dur. Öcalan birinci sınıftayken Aksoy Anayasa derslerini verir. Derslerin birinde Aksoy, *Türkiye'de tek bir ulusun olduğunu* söyler. Bütün öğrenciler sus pus dinlemektedir. Kimse Türkiye'de pek çok ulusun olduğunu söylemez. Öcalan buna itiraz eder, "hayır" der; "Türkiye iki ulusludur." Aksoy itiraz eder, "Türkiye devleti ve ülkesiyle bölünmez bir bütündür." Öcalan yarım kalan sözlerini tamamlar: "Ülke de iki tanedir."[3]

1 Mahir Çayan, *Toplu Yazılar*, Özgürlük Yayınları, İstanbul 1995, s. 207.

2 DEV-GENÇ'in hâlâ belleklerde olan sloganları vardır, güzeldirler: *İşçiler Birleşiniz; Toprak İşleyenin, Su Kullananın; Yaşasın Halk Savaşı; Yaşasın Dünya Halklarının Zaferi; Yaşasın Halk Savaşı; Devrimciler Ölür, Devrimler Yaşar; Devrimciler Ölür, Silahı Beraber Gömülmez.*

3 Can Yüce, *Doğu'dan Yükselen Güneş*, s. 176.

Bu arada Mahirlerin vurulduğu yönünde radyodan haberler gelir. Ankara cehenneme döner. Bütün devrimci öğrenciler boykot kararı alır. Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin 1. sınıf amfisinde bir araya gelen öğrenciler boykot kararını 2-3 ve 4. sınıflara hemen duyururlar. Amfide Kızıldere'yle ilgili konuşan Doğan Fırtına'nın sözleri sloganlarla kesilir: *Kahrolsun Faşizm, Bağımsız Türkiye.* Fırtına şunları söyler:

"Kızıldere köyünde faşistler tarafından arkadaşlarımız öldürüldü. Amerikan emperyalizmine ve yerli işbirlikçilerine karşı direnelim. Bunun için pazartesi gününe kadar derslere girmeyelim. Boykot ilan ediyoruz. Bütün devrimciler, bütün yurtseverler dışarı çıksın!"

Öğrencilerden Ahmet Bahadır Baso benzer bir konuşma yapar. Öğrenciler meydandadır ve herkes bir Mahir'dir, herkes başından vurulmuştur. Polis ve jandarma üniversiteyi kuşatır. Bir yandan öğrenciler gözaltına alınır, diğer yandan boykota katılan öğrenciler muhbirler aracılığıyla öğrenilir ve bilinen isimler duvara asılan bir çağrı listesiyle savcılığa davet edilir.

Sabah başlayan boykot öğleden sonra ve akşama kadar devam eder. Polisle karşılaşan grup içinde beyaz üzerine, çizgili bir çeket ve altına boğazlı bir kazak giyen, polisi iten, arkadaşlarını koruyan ve fırsat buldukça, *Kahrolsun Faşizm* diyen bir genç vardır; Siyasal Bilgiler Fakültesi, 1. sınıfta okuyan 993 numaralı Öcalan'dır bu. Öcalan boykot sırasında yakalanmaz, ama yakalanma ihtimali olacağı için o sırada Manisa'da askerlik yapan kardeşi Mehmet'in yanına gider. Öcalan, Mehmet'e "beni de tutuklayabilirler" der.

Öcalan bir yandan boykota katılır, diğer yandan Metin Yalçın adlı bir arkadaşıyla Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın idamdan kurtarılması için hazırladığı "Şafak" adlı bildiriyi dağıtır. Bildiri şöyledir:

"Hüseyin İnan, Yusuf Aslan ve Deniz Gezmiş'i katletmeye çalışıyorlar. Üç yurtsever genci katlederek halkı yıldıracaklarını sanıyorlar. İşçiler, köylüler, gençler, askerler, yurtsever subaylar, demokratlar, ilerici aydınlar, bütün yurtseverler, bütün halkımız, üç yurtsever kardeşimizin katledilmesine karşı dişe diş mücadeleye atılalım."

Tarih 8 Nisan 1972'dir ve Öcalan Bahçelievler'de kaldığı evde gözaltına alınır. Öcalan ve arkadaşları 21 gün gözaltında tutulur; sorgulanır ve işkenceye maruz bırakılırlar.

Öcalan'ın sorgu sırasındaki tavrı diğer gözaltına alınan kişilerin dikkatini çeker. Öcalan ilk kez gözaltına alınmıştır ve hiçbir tecrübesi yoktur. Buna rağmen kendilerine kötü davranan kimselere karşı sert çıkışlarda bulunur. Asker ve polisle tartışır. İlerde Öcalan'la sıkı bir dostluk kuracak kişiler, Öcalan'ın gözaltındaki tavrını *vakur* bulacaklardır.

Öcalan 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 16 ve TCK'nın 159. maddesi uyarınca hakkında kamu davası açılarak Sıkıyönetim 1 no'lu Mahkemesi tarafından Ahmet Bahadır Baso, Ramazan Özcan, Metin Yalçın, Mustafa Şanlıoğlu, Faruk Güldü, Yümnü Ağahan, Doğan Fırtına ve Mehmet Filiz ile birlikte tutuklanıp Mamak Askeri Cezaevi'ne konur.

Cezaevinde kayıt için fotoğraf çekilir. Öcalan sol gözünü kısıp poz verir; bakışlarıyla *ben buradayım* der. Mahir'le, kaderini birleştirmenin sevinci yanaklarındaki tebbesümle ortaya çıkar. Bu bakış, *korkmuyorum* demekten başka bir şey değildir. Öcalan 45744 no-lu mahkûm olarak cezaevine girer. Öcalan'ın bulunduğu koğuşta toplam yetmiş kişi vardır. Koğuştakilerin çoğu DEV-GENÇ'lidir. Öcalan'ın ranzasına gözaltında tanıdığı İbrahim Aydın düşer.

Öcalan cezaevinde durmadan okur, notlar alır ve düşünür. Buraya *niçin geldiğini* değil, buraların *niçin olduğunu* sorgular. Devletin ceza evi, Öcalan için bir okula döner. Cezaevi arkadaşlarından Doğan Fırtına, Öcalan'ın burada materyalizmin klasiklerini okuduğunu söyler. Ancak bunlar bildiğimiz ciltlenmiş kitaplar değillerdir; çoğu zuladadır ve ince (pelur) kâğıtlara yazılmışlardır.[1] Bu kitapların başında Marx ve Engels'in birlikte yazdıkları *Komünist Manifesto* yer alır ve Öcalan benzer kitaplar okumaya devam eder: Stalin'in *Dil ve Marksizm*, Lenin'in *Sol, Komünizmin Çocukluk Hastalığı*, Mao'nun *Teori ve Pratik* ve George Politzer'in *Felsefenin Temel İlkeleri*. Öcalan'ın diğer arkadaşı İbrahim Aydın da Öcalan'ın sosyalist klasikler okuduğunu, ancak okuduklarını tartışma noktasında sessiz kaldığını söyler. Birebir sohbetlerde ise Öcalan'ın Marksizm-Leninizm hakkında her zaman söyleyebileceği bir şeyler vardır.

Çoğu kimse Öcalan'ın cezaevinde sessiz kalmasına dikkat çeker. Tartışmalara uzak durmasını, o zaman Öcalan'ın devlet memuru olmasına bağlayanlar olduğu gibi, Öcalan'ın sol içinde ağırlığı olmadığı için sessiz kaldığını söyleyenler de çıkmıştır. Öcalan'ın cezaevi arkadaşlarının konuşmalarından ve onlarla yapılan söyleşilerden çıkardığım sonuç ise şudur: Bu tarihte, cezaevinde Kürt sorunu konuşulmaz. Konuşmalar teorik olarak sola dönüktür.

İlerde bu cezaevinde kalma sürecini okuma, yazma, dinleme ve tartışma pratikleriyle birlikte "bir okul olarak" değerlendirecektir. Cezaeviyle birlikte Öcalan kendi deyimiyle *derinleşmiş* dersini almış, *haddini hududunu tanımaya* da başlamıştır. Yine kendi deyimiyle askeri düzeni görmüş ve şu karara varmıştır: "Bu iş gençlik heyecanıyla olmaz, ciddi olacaksın, bir daha içeri gir-

1 Cezaevindeki kitap okuma süreciyle ilgili verdiği bilgilerden dolayı Doğan Fırtına'ya teşekkür ederim.

memenin bütün tedbirlerini alacaksın, olağanüstü ihtiyatlı olmayı öğreneceksin ve bu işe Kürt koluyla gireceksin."[1]

Öcalan Kızıldere için cezaevine girmiştir ve Kızıldere'de ölenler Öcalan için *dövüşerek ölmüş kimseler*dir, ancak bu ölümlerle, devrim süreci kesintiye uğramıştır. Öcalan, sürekliliği olan ve asla kesintiye uğramayacak bir yapı kurar kafasında. Yapı ya da örgüt fikrini kimseyle konuşmaz. Herkesle tartışır ama; THKO, THKP-C'den insanlarla günler süren tartışmalar yapar ve tartışmaların yapıldığı bir gecenin sabahı hep beraber bir haberle irkilirler: *Denizler asılmıştır.*

Mahirler vurulurken, Öcalan bir şeyler yapmıştı, dışarıdaydı; Denizler daha asılmadan, Öcalan bir şeyler yapmıştı, bildiri dağıtmıştı, dışarıdaydı. Şimdi ise eli kolu bağlıdır. Hiçbir şey yapamaz. Denizlerin asılması Öcalan'ı daha derinden sarsar; çünkü Mahir ve arkadaşları "dövüşerek öldüler" ama Denizler öyle değil; elleri arkalarından bağlı bir şekilde idam sehpasına götürüldüler. Öcalan bu ölümleri kendine yediremez. Ancak asılmadan önce Deniz'in idam sehpasına çıkarak, "Kürt ve Türk halkının kardeşliği" diye haykırmasıyla gurur duyar; "cesaret ve yiğitlik budur" der. Cezaevindeki bütün devrimci tutsaklar Öcalan'la aynı keder içindedir, herkes açlık grevine başlar. Öcalan açlık grevini destekler, açlık grevine girer. Denizlere hayran kalır, *şehitlere bağlılık gerek* der ve bugüne kadar *ne yapmalı* diye kendine soran Öcalan bundan sonra *nereden başlamalı* diye sormaya başlar. Öcalan yanıtlanmış sorularla 24 Ekim 1972'de tahliye olur.

Öcalan'ın cezaevine girmesi, büyük bir ceza almadan çıkması 90'lı yıllarda tartışıldı. Soru ise şuydu: *Öcalan erken çıktı.* Gerçekte Öcalan ile birlikte yakalananların içinde çoğu aynı yıl içinde dışarı

1 Öcalan-Küçük, *Kürt Bahçesinde Söyleşi*, s. 96.

çıktı. Öcalan 24 Ekim 1972'de, Metin Yalçın 29 Mayıs 1972'de, Faruk Güldü 3 Haziran 1972'de, Yümnü Ağahan 9 Haziran 1972'de dışarı çıktılar; bu isimlerden yalnızca Boykot Davası'nın ilk ve en önemli sanığı Doğan Fırtına 74 affıyla hapisten kurtuldu.

Öcalan'ın Mamak'tan Baki Tuğ tarafından erken salıverildiği, hatta korunduğu Uğur Mumcu tarafından iddia edildi. Öcalan boykota katılmış, bildiri dağıtmış ve *Bağımsız Türkiye* diye de slogan atmıştır, suç budur. Mumcu'nun sorusu ise şuydu: "Tuğ, Öcalan'ı niçin serbest bıraktı?". Bu soru bir süre sonra, "Doğan Fırtına iki yıl yattı, neden Öcalan altı ay yattı?" olarak evriliyor.[1]

Buradan varılmak istenen sonuç ise şuydu: *Öcalan MİT'le ilişkiliydi ve PKK'yi devlet kurdu.*

Öcalan'la birlikte tutuklananlar, demin de belirttiğim gibi Öcalan'dan az ya da çok yatmıyor. Bunun yanında yıllar sonra olayların tanıklarından, solculardan dayak yediği zaman, "Bana Yardım Et Gök Tanrısı"[2] diye yalvaran ülkücü Fehmi Yücesoy çıkıp, bildiri dağıtan kimseler arasında Öcalan'ı görmediğini, bildiri dağıtan kişinin Ramazan Özcan adlı bir öğrenci olduğunu söylüyor.[3] Baki Tuğ belge ve soy isimleri karıştırıyor. Ramazan Özcan isimli kişinin üstü çiziliyor ve yerine *Abdullah Özcan* yazılıyor. Özcan 12 Haziran 1972'de tahliye ediliyor! Özetle Öcalan korunmuyor, dahası fazla ceza alıyor. Öte yandan tutuklular için istenen ceza 7 ile 15 yıl arasıdır ve bu cezanın verilmesi için en az iki şahit gerekir; mahkemenin iki şahidi yoktur.

Diğer yandan Öcalan'ın zamanın Genel Kurmay İkinci Başkanı Turgut Sunalp tarafından korunduğu da iddia ediliyor. Soruların muhatabı Baki Tuğ'dur. Rivayetlere göre tutuklamalar sırasında

1 Uğur Mumcu, *Kürt Dosyası*, Tekin Yayınları, İstanbul 1993.
2 Soner Yalçın, "MHP'nin 40 Yıldır Bitmeyen Derdi," *Hürriyet*, 24.2. 2008.
3 Saynur Çetiner, *Uğur Mumcu'nun İddiaları*, 25-31 Aralık 1994.

Sunalp, Tuğ'u arayıp, *o şahsa (Öcalan'a) dokunmayın* diyor. Tuğ kaldığı bir televizyon programında soruları yanıtlıyor:

"Ben o sırada sıkıyönetimde görevliydim. Bana bir yerden emir ya da talimat gelmedi. Turgut Sunalp rica etti, Tuğ değişti ifadesi tümden yanlıştır. O zaman Öcalan'ı kimse bilmiyordu. O sırada kırk kişi yakalandı ve bunlardan yirmisi bırakıldı, kalan yirmi kişi ise tutuklandı."

Özcan ve Öcalan arasındaki isim benzerliğini (*Abdullah Özcan yazılmış*) ise Tuğ, *bir daktilo hatası* olarak yorumluyor ve bu hatanın mahkemede düzeltildiğini söylüyor. Mumcu'nun kendisiyle görüştüğünü ve aynı soruları yönelttiğini belirten Tuğ sözlerini şöyle bağlıyor:

"Uğur da yanıma geldi. Birlikte yemek yedik. Ben böyle bir şey olmaz dedim, ama yine de bakayım dedim. Sonra baktım ve Mumcu'yu telefonla aradım, arşivde böyle bir bilgi yok dedim. Ekledim, dedim bana, bu şahsı koruyun diye kimse talimat vermedi. Sonra Mumcu rahmetli oldu ve dosya öyle kaldı."[1]

Kızıldere'yi Bağlarken: Ertuğrul ile Yüz Yüze

Kızıldere ve Denizlerin asılması Öcalan'ı her yönüyle etkilemiştir. PKK'nin kurulduğu ilk günlerden, İmralı'da tutuklu olduğu zaman dilimine kadar Öcalan hep Kızıldere'yi anmıştır.[2] Öcalan

1 http://www.focushaber.com/videogaleri/baki-tug-dan-samil-tayyar-a-cevap-geldi-v-10876

2 Öcalan 18 Mart 2013'te İmralı'dan bir Kızıldere mesajı yollar:
"Ben Ortadoğu'nun tüm halkları için aynı samimiyet ve arzuyla yaşayan, ölen ve ömrü her daim kapitalist modernitenin iktidar ve sömürüsüne karşı durmak için mücadeleyle geçenlerin uğruna mücadele ettiği düşünceye sahip çıkıyor, kapitalizmin kırımcı, kıyımcı, halkların düşmanlığı ve bölgemizin mezarlaştırılması üstüne kurduğu politikalarına inat toplumsal barış ve eşitliği savunuyorum. Kapitalist modernite, ulus devlet ve onun karanlık geçmişine karşı, Ortadoğu coğrafyasının alnı ak insanlarının Kızıldere'de devrettikleri bayrağı, tekçi ulus devletçiliğin soykırımcı pratiğine ve

için PKK. *Kızıldere'nin özeleştirisidir.* Öcalan PKK ve Kızıldere ilişkisini "onlar, toprağa düştüler ve biz filizlendik, saçıldık, ürün olduk" diye açıklar. Ertuğrul Kürkçü seneler sonra (22 yıl sonra) gazeteci olarak Öcalan'ın karşısına çıkar ve birlikte o günleri konuşurlar. Kürkçü için o kara günlerden geriye kalmak Öcalan'ın deyimiyle "mucizedir" ve Öcalan için o günler tek kelimeyle "politik sınavdır."[1] Öcalan kimi zaman onları toprak, kendilerini de tohum sayar: *Buradan yeşerdik.*

Kürtler ve Türkler burada birliktedir ve aynı kurşunla öldürülmüşlerdir. Kızıldere'de ölen; Sabahattin Kurt ve Ömer Ayna kürttür ve burada ölenler Öcalan için şu anlama gelir: "Onlar bizim gençlik kahramanlarımızdı, o dönemin en çok idealize ettiğimiz kişilikleriydiler. Yenilmezliğin sembolüydüler. Fakat çok trajik bir biçimde, kızıl kanlar içinde hepsinin cesetlerinin adeta paramparça edilişini görünce, bütün dünyamız bir anda değişti."[2]

Öcalan ve Kürkçü için bu an tarif edilmezdir, güzeldir; Kürkçü Kızıldere'den tek sağ kurtulandır ve Kürkçü gözaltındayken, Öcalan onlar için meydanlardadır. Kürkçü, şimdi ne düşünüyorsunuz, diye sorunca, Öcalan'ın şu yanıtı verir: "Hâlâ o günleri hatırlıyorum."

---

burjuva mantığına karşı inançla taşıyanları selamlıyorum. Hakim tekçi ulus anlayışı haricindeki ulusların yokluğu üstüne kurgulanan ve Kürdistan ile Anadolu halklarının esirliğini esas alanların devrinin sonuna geliyoruz. Olgunlaştırmaya çalıştığımız bu Anadolu barışını bu uğurda mücadele ederken hayatını kaybeden başta Mahirler ve Denizler olmak üzere bütün devrimcilerin anısına ithaf ediyoruz. Halkların düşmanlığı üstüne kurulu bu düzene karşı duran tüm devrim şehitlerini, mezarlarının yeri bile bulunamayan çocuklarının hatırasıyla, yaşayan tüm insanları, sömürge mekanizmalarına mahkum olmayı reddeden tüm devrimci kadınları selamlıyorum. Bölge halklarının ortak yazgısı olan kayımcı ve kırımcı kapitalist moderniteye karşı alacağımız zafer ve ardından gelecek kardeşçe yaşam için herkesi bu onurlu barış, halkların kardeşliği, eşitliği ve demokratik özgürlüğü yürüyüşüne davet ediyorum. Bu duygularla Kızıldere devrimci şehitlerini saygıyla anıyorum."

1 Ertuğrul Kürkçü-Ragıp Duran, *Diriliş Tamamlandı, Sıra Kurtuluşta (Öcalan'la Söyleşi)*, Weşanên Serxwebûn, Köln 1995, s. 39.

2 Kürkçü-Duran, *Diriliş Tamamlandı, Sıra Kurtuluşta*, 39.

İlk Arkadaşlıklar

Mahirlerin vurulması, Denizlerin asılmasından sonra sarsılmış bir ortam vardır. İnsanlar ruhsal anlamda yeraltına çekilir; seçme şansı yoktur, yalnızca kabullenme vardır; arzu yok, sana verdiğimiz kadar arzu duyacaksın mazbutu vardır. Sonuç mutsuzluk ve bıkkınlıktır; bileşke *teslim ol*dur. Toplum elleri yukarıda teslim olmuştur ve yan yana gelen iki kişi düzen için tehdittir.

Öcalan 70'li yıllarda arkadaşlıklarıyla dikkat çeker ve bu arkadaşlıkların tümü derin duygularla beslenir, özgürlük ve güven arkadaşlıkların temelidir: Biri diğerinin farklı ve benzer yanlarını anlayıp kabul eder. Bu yüzden bir boğulma söz konusu değildir. İnsana bağlılık topluma bağlılıktır ve kendine saygı arkadaşına bağlılıkla sergilenir.

Öcalan'ın arkadaşlık arayışlarında kadim bilgiyi günümüze taşıma telaşı belirir ve burada *Gılgamış Destanı*'ndan doneler toplar, sorular çıkartır.[1]

Gılgamış, Homeros'un *İlyada* ve *Odysseia*'sından bin üç yüz yıl yıl kadar önce yazılmıştır. Destan arkadaşlık, sevgi, gurur ve şerefin,

1 *Gılgamış Destanı*, Hürriyet Yayınları, İstanbul 1973.

serüven ve ölümün yanında *ölümsüzlük* isteğine dayanır. Gılgamış kendisi ve başkaları için (ölümlüler için), ölümsüzlüğün tek yolunun büyük işler yapıp kalıcı anıtlar yükseltmekten geçtiğini dile getirir. Tek şeyden yola çıkar Gılgamış *hayat değerlidir*. Bu yüzden Gılgamış, ölümün verdiği umutsuzluğa karşı savaşır. Yaşamak için insan neye değer vermeli, neleri seçmeli gibi sorular sorar ve bu sorularla insan tercihlerini yapar. Sonuç ya özgürlük, ya da kölelik-tir. Tercih insana kalmıştır. Bu yüzden Gılgamış bildik destanlarda karşımıza çıkan diğer kahramanlar gibi alışıldık biri değildir; tek amacı vardır: *Bilgi*. Bunun için tek şey gereklidir: *Cesaret*. Kaderine ulaşmak için aradığı vasıtalar elindedir: *azim, sabır, direnme gücü*. Son kertede Gılgamış, fiziksel tehlikelere karşı koyarak ölümsüz olamayacağını öğrenir. Gılgamış üzülür, ama direnci kırılmaz. Gılgamış bundan sonra insanı ebedileştirecek yollar arar ve bu arayışıyla bundan sonraki kahramanların atası olur. Gılgamış'ın soru ve sorunlarını kabul etmeden, bir destan daha yazılmaz.

Kendisiyle yapılan söyleşilerde Öcalan destanın üzerindeki etkilerini dile getirir ve destanın sunduğu *arkadaşlık bildirisine* hayran kaldığını söyler: "İnsanın ilk ortaya çıkış özellikleri, en saygı duyduğum, en hayran kaldığım özelliklerdir. Benim için Gılgamış Destanı, onun arkadaşlığı, günümüzün mevcut en büyük ittifaklarından daha değerli, daha doğal ve daha samimidir."[1]

Açıktır. Öcalan Gılgamış'ı ilişkilerine kadar indirir. Öcalan'ın ilk arkadaşları, Öcalan'ın kendi deyimiyle *ilk insanın buluşması* gibidir. Gılgamış'ın aradığı *ölümsüzlük*, Öcalan ve arkadaşlarında *özgürlüktür*.

Öcalan'a 80'li yılların sonuna doğru şu sorulur: *Apo da kim oluyor ki insanlık adına hareket ediyor?* Öcalan soruya Gılgamış

1 Öcalan-Küçük, *Kürt Bahçesinde Söyleşi*, s. 99.

Destanı içinden yanıt verir: "Madem ki insanım, insanlık adına hareket edebilirim." Öcalan'ın Gılgamış'la kurduğu ilişki İmralı sürecinde de fark edilir. İmralı'da Öcalan'ın yaptığı okumalar arasında *Gılgamış Destanı* vardır, bu destandan onun payına düşen şudur: "Gılgamış gibi ölümsüz yaşamın peşinde koştuğumu, ama onun döneminden milyon kere daha çok ve büyük ölüm kuvvetleri karşısında bulunduğumu, dört yanımda küre merkezindeki gibi her taraftan aynı merkeze saldırırcasına çoktan hazırlanmış ve yaşamını bana bağlamış olduklarını fark ettim."[1]

Öcalan Gılgamış'ın arayışlarına kendi arayışlarını ekler; ondan kendine bakar, onun toplumundan Kürt toplumuna bakar. Destanda, Öcalan'ın en çok dikkat çektiği ve en çok Öcalan'ın ilgisini çeken *tapınak kızlarıdır*. Gılgamış bu kızlarla Enkidu'ya yaklaşır ve onu kızlarla ilişkiye sokarak dağdan kente indirir. Enkidu'nun kente inmesiyle bir türlü başı beladan kurtulmaz. Enkidu, *ilk işbirlikçi Kürt karakterine* yakın olandır. Artık ikisi birliktedir. Bunun yanında destanın bildirisinde Gılgamış ve Enkidu güçlerini sınamak uğruna değil, birlikte özgürlüğe yürümek adına bir araya gelirler ve ilk gittikleri yer sesiyle bile insanı öldürebilen sedir ormanları, ilk savaştıkları kişi de bu ormanda yaşayan (*ormanın korucusu*) dev Humbaba'dır (Huvava). Öcalan için Humbaba yurdunu koruyan bir aşiret şefidir. Gücü güçtür, yenilmezdir. Enkidu, Humbaba karşısında kımıldayamaz, ama Gılgamış gelişmiş bir tekniğe sahip olduğundan onu yener. Gılgamış'ın zaferinde (akrabası) Enkidu'nun payı büyüktür. Humbaba esir olur; Gılgamış'ın amacı onu da Enkidu gibi kendi krallığına bağlamaktır. Humbaba bunu kabul etmez ve Gılgamış onu öldürür ve böylece ilk kan da dökülmüş olur. Anlarız,

1 Öcalan, *Sümer Rahip Devletinden Halk Cumhuriyetine Doğru*, s. 141-142.

Gılgamış'ın bile öldürmeye razı olmadığı Humbaba, onun kanı ve canından olan biri tarafından öldürülmek istenir.[1] Bunu gören İştar, Gılgamış'a âşık olur. Gılgamış yüz vermez, İştar bir *boğa* yaratır. Gılgamış boğayı da yener.

Gılgamış ve Nuh Tufanı arasında benzerlikler vardır. Gılgamış bin bir zorlukla bir adaya gelir (Mutlular Adası). Burada ölümsüzlüğün sırlarını bilen Utnapishtim, ona tufanı anlatır ve bir gemi yapmasını salık verir; gemi yedi bölümden oluşur; yedi gün yedi gece süren bir yolculuk başlar. Nihayet gemi Nisir dağına gelip karaya oturur. Ölümsüzlük denizin dibindeki bir ottadır, ama bu otu Gılgamış yorgunluk yüzünden (uyku) bir yılana kaptırır. Yılan bu yüzden ölümsüzdür, çünkü öleceği sırada gömlek değiştirir.

Belli *amaçlar* için bir araya gelmek ve bu amaçları gerçekleştirme eğilimine genelde *grup* denir; gruptan amaç, karşılıklı ilişkidir ve en az iki kişi gereklidir. Bir araya gelen kişiler bir amaca hizmet ederler, onları bir araya getiren amaçlarıdır. Diğer yandan grup olmak bir süreklilik arz eder ve kişiler sürekliliği karşılıklı işbirliği ve iş bölümüyle sağlarlar. Grup olmak, beklentilere cevap vermektir, *ben bilinci* burada yerini *bize* bırakır ve buradan hareketle rol ve statüler belirlenir ya da rol ve statüler ortaya çıkar, temelde, biri diğerine yol gösterir, böylece herkes ilerleme sağlar. Grup olmakla birlikte tutum ve davranışlar birden silinir, *ben biz* olmuştur; *biz*, bazen *bene* döner. Böylece birey, *biz* içinde güvence altına alınır. Grup olmanın kimi zaman tehlikeleri de vardır. Grup içinde sıkı bir imece (*yardım, dayanışma*) söz konusu olduğu gibi küçük hizipler de oluşabilir. En nihayet grupla birlikte doğal dayanışma, ortak irade, ortak mülkiyet, ortak inanç, adalet duygusu gelişir ve böylece bir yürüyüş başlar, ki bu yürüyüş temizdir, pınar gibidir.

1 Öcalan, *Sümer Rahip Devletinden Halk Cumhuriyetine Doğru*, s. 233.

Öcalan hapisten çıktığı zaman ne güvenebileceği insanlar ne de yanında kalacağı bir arkadaş grubu vardır. Hapise girdiği ve okulu aksattığı için ailesi kızar. Annesi küplere biner. Babası *oğlum yapma*, der. Öcalan ailesini razı eder. Derslerine devam edeceğini söyler. Sıkı çalışır ve 15 gün içinde, birinci sınıftan kalan derslerini verip ikinci sınıfa geçer. Cezaevinden aklında kalan tek şey bir *Kürt Kolu* (grubu) oluşturmak ve bu kol üzerinden *Kürdistan sömürgedir* tezini pratiğe dökmektir.

Beride Kızıldere ve Denizlerin mirası vardır. Öcalan *bu mirasa sahip çıkacağım* der. Deniz, Mahir ve İbo yüzlerini Doğuya dönmüşlerdi, örneğin Denizler Sivas, Malatya ve Adıyaman-Maraş taraflarına gitmişlerdi. Kızıldere'nin gidiş yönü Doğuydu. İbrahim Kaypakkaya Doğudan çıkış yapıyordu yine. İşte Öcalan için Doğu, kurmak istediği grubun kalbidir, amaç şudur: *Kürdistan'daki devrim gelişmeden Türkiye'de devrim olmaz.*

Hayat ise bir başka dereden akıyor. Öcalan evsizdir. Ankara'da tek başına dolaşıyor. Cezaevine girmeden önce kaldığı ev dağılmıştır; kitap ve giysileri yoktur. Sıcak geçen yaz günleri yerini kışa bırakmıştır. Öcalan bir süre Anıtkabir'e yakın bir yerde oturan Muşlu bir öğrencinin evinde kalır. Adı Attila olan ve annesi Kürt olan bu Muşlu gencin babası astsubaydır. Soyadını bilmediğimiz, ancak adı Attila olan bu genç Kürtlükle ilgili değildir; okula giden, okul çıkışı yanına birilerini alıp bar bar gezen, sonra eve genç kızlarla gelen biridir. Öcalan, Attila'yı gözler. Attila, Öcalan'a yaşamın bir başka tarafını gösterir; kimi zaman da Öcalan kuşku duyar, *acaba* der, acaba eve gelen bu kadınlar, *birileri tarafından kullanılan cinsten olmasınlar*. Ancak mecbur olduğu için bu evde kalıyor, alemlere katılmıyor, gülümsüyor; içkisi yok, sigarası yok!

Bu bir sınavdır diyor.[1] Dikkat edilirse bu evdeki varlık, bir nevi yolculuktur ve Öcalan'ın Attila'nın evindeki varlığı oldukça metafiziktir; bu evde kapitalizm kendini gösterir.

Okulun açılması ve Öcalan'ın ikinci sınıfa geçmesiyle bir hareketlilik başlıyor. Nasılsa sınavları geçmiş ve nasılsa içi rahat, kendini Marksist klasiklere veriyor. Bu sefer Ho Şi Minh'i. Jean Lacouture'nin biyografisini okuyup incelemeye başlıyor; sonra Toplum kitabevinden Ho Şi Minh'in *Milli Kurtuluş Savaşımız* adlı kitabını buluyor, bunlara ek olarak kütüphaneden Ho Şi Minh'in kimi dergilerde yer alan hapishane günlüklerini okuyor. Minh, Güney ve Kuzey Vietnam'ın birleşmesi için savaş veriyor ve diğer yandan Japon işgaline karşı koyuyor. İkiye bölünmüş Vietnam bir türlü bir araya gelmiyor; 1976'ya kadar da Vietnam bölünmüş bir ülke olarak kalıyor.

Öcalan'ın okumaları geniştir. Kendi deyimiyle bu dönem *Kütüphaneden kütüphaneye koşar.* Ulusal sorunla ilgili sağlam kaynaklar aramaktadır, bu kaynaklar üzerinden bir teori üretmeyi amaçlar. Çıkış Marx'tır.

Marx ulusların evrensel düzeyde birbirine bağımlılığını sağlamayı ve ekonomiyi bunun üzerine inşa etmeyi savunur. Bu yüzden ulusların kendi kaderini tayin etme hakkı biraz ironik, biraz da kışkırtıcıdır: *Proleteryanın vatanı yoktur.* Genelde bu ifade *bütün ulusların bütün proleteryasının aynı çıkarlara sahip olduğu* anlamında yorumlanmıştır.[2] *Alman İdeolojisi*nde de bu ortak amaç sıkça vurgulanır. Buna göre ulus proleteryanın iktidarı ele geçirmesi için yalnızca bir çerçevedir. Yine *Komünist Manifesto*'da

1 Muşlu gencin adını öğrenemedim; kime sorsam bilmiyorum dedi. Öcalan Muşlu gencin annesinin Muşlu olduğunu söyler ve ekler, galiba adı Attila idi. Öcalan, *Gerçeğin Dili ve Eylemi*, s. 60.

2 Michael Lövy, *Dünyayı Değiştirmek Üzerine*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1993, s. 86.

da *ulusal sorunla* ilgili somut-stratejik bir adım söz konusu değildir.[1] Marx ve Engels, Polonya ulusal kurtuluş mücadelesini ise desteklemişlerdir; bunun nedeni Polonya'nın Çarlık Rusyası'na direnmesiydi. Benzer bir durum İrlanda için de geçerlidir; Marx, İrlanda'nın özerkliğini savunur ve İrlanda'nın kurtuluşunu İngiliz proleteryasının kurtuluşunun koşulu sayar ve bundan yola çıkarak kimi tezler üretilir: A) Ezilen ulusun ulusal kurtuluşu, ulusal bölünmelerin ve antagonizmlerin üstesinden gelinmesini sağlayabilir ve her iki ulusun işçi sınıfının ortak düşmana, kapitalistlere karşı birleşmesini sağlar. B) Bir başka ulusun ezilmesi, ezen ulus burjuvazisinin işçiler üzerindeki ideolojik hegemonyasını güçlendirmesine yardımcı olur: *Bir diğerini ezen her ulus, kendi zincirlerini yapmak için demir döver.* C) Ezilen ulusun özgürleşmesi, ezen ulus içindeki hâkim sınıfların ekonomik, siyasal, askeri ve ideolojik temellerini zayıflatır ve ulusun işçi sınıfının devrimci mücadelesine katkıda bulunur.[2]

İlerki yıllarda Engels, *tarihsel olmayan uluslar* diye bir kavram üretir. Engels'in çıkış yeri Balkanlardır. Engels, 1853'te kaleme aldığı bir makalede Türk İmparatorluğu'nun (Osmanlı) Balkan uluslarının kurtuluşu nedeniyle parçalanmaya yazgılı olduğunu ifade eder. Marx ve Engels'in görüşleri Rosa Luxemburg'un Polonya pratiğiyle başka bir boyuta taşınır. Luxemburg, Polonya'nın bağımsızlığı için savaşan *Polonya Sosyalist Partisi*'ne (PPS) karşı, *Polonya Krallığı Sosyal Demokrat Parti*'yi (SDKP) kurar ve

1 Marx yurtseverlik kavramından uzak durur. Marx "proleterya hümanizmi" (*Alman İdeolojisi*) gibi kavramlar kullanır. Buna göre insanlığın tamamı, anlamlı bir bütünlük ve yüksek değerler için bir araya gelmiştir ve tarihsel maddeciliğe göre komünizm, üretici güçlerin ulus devletlerin dar çerçevesini aşan muazzam gelişimi nedeniyle, ancak dünya ölçeğinde kurulabilir. Komünist Manifesto'da ulus, *tek ulus, tek devlet, tek hükümet, tek gümrük, tek ulusun çıkarı* eleştirilir; ulus kelepçedir, işçi sınıfını kendine bağlayıp yok eder.

2 Michael Löwy, *Dünyayı Değiştirmek Üzerine*, s. 87.

Polonya'nın bağımsızlığına karşı çıkar, Rus ve Polonyalı proleteryanın yakın bağları ve ortak kaderlerini vurgular; Luxemburg, Marx'ın İrlanda için istediğini ister, özerkliği savunur.

Öcalan İstanbul'da yeni yayımlanan Lenin'in *Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı* ile Marx ve Engels'in görüşlerini birleştirir ve buradan Kürt meselesine bakar. Öcalan'ı etkileyen Marx ve Engels'in *Komünist Manifesto*'da söyledikleri şu cümledir: "Her ülke proleteryası kendi burjuvazisiyle hesaplaşmak zorundadır." Ancak bugüne kadar ne Kürt hareketleri ne de Türkiye sol hareketi böylesi bir hesaplaşmaya gitmiştir; evet "ulusal sorun" vardır, ama Kürtlerin dörde bölünmesi bağlamında bir ulusal sorun söz konusu değildir. Öcalan'ın deyimiyle *ortalıkta üç beş sözcük dolaşır* ve bu sözcükler arasında Kaypakkaya'nın çıkışı dışında *Kürt meselesini* dile getiren kimseler yoktur. Öcalan bu yüzden Ankara kütüphanelerinin müdavimi olur. Kitaplar arar. Tartışmalara katılır. Bir yıldan fazla bir zamandır üzerinde çalıştığı, tartıştığı *sömürge tezini* açmaya başlar. Teoriye ağırlık verir.

Öcalan okuyor ve okuduklarını tartışmaktan keyif alıyor. Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin salonunda uzun masalar oluşuyor. Derken bir gün Öcalan'ın hapis arkadaşlarından biri, İbrahim Aydın çıkageliyor.[1] Hapishane arkadaşlığı tatlıdır. Konuşuyorlar. Öcalan ona *Kürt kolu* fikrini açıyor. Aydın sıcak bakıyor, sohbet uzuyor. Bu ikisine Fehmi Yılmaz da ekleniyor. Aydın ve Fehmi Yılmaz 30 Martta birlikte tutuklanmış iki kişi. Yılmaz, *iki Karadenizli arkadaştan* söz ediyor. Öcalan *tanışalım* diyor; bu iki arkadaş Haki Karer ve Kemal Pir'dir. Gündüz başlayan sohbet

1 İbrahim Aydın, PKK'nin ilk kuruluş çalışmalarına katılır. Daha sonra Gaziantep Eğitim Enstitüsü'nde çalışır. PKK'nin burada faaliyete başlamasıyla, öğretmenliği bırakır; Diyarbakır'a geçer. PKK'nin İkinci Kongresi'ne katılır. Bir süre PKK'nin Avrupa'daki örgütlenmesinde yer alır. Daha sonra PKK'den ayrılır. İsveç'te yaşamaktadır.

geceye sarkıyor; birlikte Kemal Pir ve Haki Karer'in kaldıkları eve gidiyorlar.[1]

Söz konusu ev Emek'tedir. Bir bodrum katıdır burası. Kürt-Türk öğrenciler burada kalıyor, ama evin mührü Haki ve Kemal'in elindedir. Evde İbrahim Aydın, Fehmi Yılmaz, Mehmet Sait Vakıfahmetoğlu gibi gençler vardır. Ali Haydar Kaytan ve Mustafa Karasu, Öcalan'ın bu eve önce misafir gittiğini, bir hafta sonra fikirlerini açtığını ve giderek evin sahibi olduğunu anlatırlar. Temsili sahne şöyledir. Öcalan *ben de burada kalabilir miyim* diye soruyor. Haki ve Kemal, *tabii ki* diyorlar... İkisi de Öcalan'ın adını Kızıldere için dağıttığı bildiriden, girdiği hapisten dolayı zaten duymuşlardır.

Tarih (tıpkı edebiyat gibi), dünyaya yöneltilen bir sorudur ve Öcalan, Kemal ve Haki'yle bu sorunun yanıtlarını arıyor; ikisi, Öcalan'ın ilk yol arkadaşları oluyor. Öcalan'ın ikisiyle kurduğu dostluk bir dil yaratıyor ve bu dil günlük hayata yansıyor: Sol hareket birbirine hitap ederken *yoldaş* ifadesini kullanırken, Öcalan ve arkadaşları birbirlerine *arkadaş* diyorlar; *Kemal arkadaş, Haki arkadaş, Abdullah arkadaş*. Bu dil Diyarbakır sorguları ve sonraki mahkeme süreçlerinde de belirgindir.[2] Her hareket kendi dilini

1 Fehmi Yılmaz ile Kemal Pir Ordu'da birlikte ortaokulu okuyorlar. Bir rivayete göre Öcalan Kemal Pir'le iki Hilvanlı arkadaşı üzerinden tanışıyor. Buna göre Öcalan Emek'teki evden önce de Pir'le tanışmış oluyor. Ahmet Akkaya, Fehmi Yılmaz'la görüşüyor. Yılmaz bu iki Hilvanlı'yı hatırlamıyor. Yılmaz, *"Bunlar siyasi kişiler değiller"* diyor. Geriye tek bir seçenek kalıyor, o da Mustafa Aksakal. Aksakal, Kemal Pir'le arkadaş, ama Öcalan'la onu tanıştıran kişi değil. Aksakal söz konusu olan bir ortamdı, diyor ve siyasi olan herkes birbirini tanırdı, diye ekliyor. Kimi zaman birliktelikler siyaset üzerinden gelişiyor, kimi zaman hemşehrilik üzerinden.

2 Örneğin Mazlum Doğan Diyarbakır'daki duruşması sırasında Apocular deyimini eleştirir, şunları söyler: "Halk, örneğin CHP'yi Ecevit'le özdeşleştirir, AP'yi Demirel'le özdeşleştirir vs gibi. Bizde de böyle olmuştur. Hareketin önderlerinden, yol göstericilerinden Abdullah arkadaşın adı dolayısıyla burjuva milliyetçilerinin ve devletin resmi yayın organı da dahil, çeşitli yayın organlarının da teşvikiyle veya katkısıyla hareket, halk arasında Apocular olarak yaygınlaştırılmış ve tanıtılmıştır."

yaratır ve Öcalan da *arkadaş* üzerinden bir dil kurar; bu dil ileride PKK'nin hem özünü, hem görünüşünü, hem olduğu şeyi, hem olduğunu sanılmasını istediği şeyi içerir.[1] Arkadaşın işlev ve niteliğiniyse zaman ve tarih gösterecektir.

Haki Karer, 1950 yılında Ordu'nun Ulubey kasabasında doğmuştur; Fen Fakültesi'ni kazanınca buraya gelmiştir. Kemal Pir, 1952 yılında doğduğu Gümüşhane'nin Güzeloluk köyü nüfusuna kayıtlıdır; Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'ndendir. İkisi okudukları okullarının öncü kişileridir; bildiri dağıtma, faşistlere karşı çatışmalara girme konusunda ilk atılan onlar olmuştur. Kemal Pir bu tarihte THKP-C, Haki Karer THKO sempatizanıdır. Bu ikisinin Kürt arkadaşları vardır; Kemal Pir, Cemil Bayık ile arkadaştır.[2] Öcalan'ın Kemal ve Haki'yle tanışması, onlarla fikirlerinin sağlamasını yapması, tartışması bir inşaya evriliyor. Ama bu inşanın ne olduğunu kimse bilmiyor. Öcalan sadece *Kürt kolu* diyor, ama *kol* daha yen içindedir ne kırılıp kopuyor, ne de hareket ediyor. Öcalan'ın Kürt meselesinde ilk ikna ettiği kişiler Kemal ve Haki oluyor; Öcalan, Kemal ve Haki'yle DDKO günlerinde saptadığı ve Kürtlerin ağzı açık dinlediği *Kürdistan sömürgedir* tezini tartışıyor ve onlar bu tezi ilk benimseyen kişiler oluyor. Anlarız, dostluk her konuda bir duygu ve düşünce birliğidir; duygu ve düşünceler çok geç olmadan bağlılığa dönüyor; özetle, biri diğeri oluyor; dost, dava arkadaşı, giderek dostum "benim kendimdir" (Montaigne) ilkesine dönüyor. Birlikte düşünüyorlar ve birlikte kaygılarını paylaşıyorlar; siyasal ve ulusal kökenler sorun değildir. Farklılık kabulün ötesine geçiyor; farklılık takdir oluyor; aynılık ise fikirdir.

Bkz. Mazlum Doğan, *Mahkeme Tutanaklarında PKK Davası* (*Mazlum Doğan'ın Savunması*), s. 3.

1 Roland Barthes, *Yazının Sıfır Derecesi*, Metis Yayınları, İstanbul 1989, s. 32.

2 Joast Jonger'den aktaran Ahmet Hamdi Akkaya, *PKK Üzerine Yazılar*, Vate Yayınları, İstanbul 2012, s. 13.

Burada birleşiyorlar ve kişisel bağlılıklar, dostluk bağları, güven duygusu topluma, halka ve Türkiye'de yaşayan bütün halklara karşı bir sorumluluk duygusu yüklüyor onlara ve sorumluluk hiç farkında olmadan gelişiyor. Ama herkes *aynı* insan olmadığını biliyor. Öcalan'ın Kemal ve Haki'yle dostluğu, ikisiyle yaptığı tartışmalar ve pratik ev arkadaşlığı, ikisinin ölümüne kadar devam ediyor.

Öcalan, Kemal ve Hayri'nin kaldığı ve bodrum katta yer alan Emek'teki eve taşındıktan sonra, sağda solda bıraktığı kitap ve elbiselerini topluyor. Bu evde bir komün oluşuyor. Evde yapılan üç şey var: *Yemek yapmak, kitap okumak* ve okunan kitapları tartışmak; yemekleri çoğunlukla Öcalan yapıyor; bulaşıkları diğerleri yıkıyor; ev bir kütüpheneye dönüşüyor ve Marksist klasikler zorunlu okunacak kitaplar arasında yer alıyor. Örneğin Duran Kalkan bu eve kitap almak için gidiyor. Tartışmalar kitapları okumadan sonra gerçekleşiyor ve her zaman dışarıdan birileri dahil oluyor. Bu arada Gazi Eğitim Resim bölümünde öğrenci olan Fehmi Yılmaz olup biteni resmediyor. Ali Haydar Kaytan, Fehmi'nin güzel karakalem resim çizdiğini söylüyor ve bu eve gelenler Fehmi'nin karakalem çizdiği Öcalan, Haki ve Kemal'in resimlerini görüyorlar ilkin.

İlk arkadaşlıklar böylece başlıyor. Ali Haydar Kaytan, Öcalan'la tanışmalarını 1972 yılı olarak kaydediyor.[1] Kızıldere'yi

1 Ali Haydar Kaytan başından beri Öcalan'ın yanında olan ilk kişidir; 1947, Dersim'in eski bir Ermeni köyü olan *Hengirvan*'da (Türkçesi, *Karagöl*) doğar; annesinin adı Gülizar, babasının adı Ali'dir; köyleri, Xıdır Ağa adıyla namlı, savaşçı bir adamın yönetimindedir. Xıdır ölünce, yerine oğlu Ahmet geçer; Ahmet, Haydar'ın bütün sorumluluğunu alır; önce, eski bir Ermeni köyü olan *Hakis*'e götürüp ilkokula kaydettirir... Sonra yine kendi eliyle Erzurum'a götürür, liseye kaydını yapar; Haydar, Erzurum Lisesi'nde kendini dine verir, sureler ezberler, namaz kılar; sonradan bakanlık yapan Faruk Sükan, Haydar'ın öğretmenlerinden biridir. Ahmet ölünce, Haydar kendi imkânlarıyla okumaya başlar. Haydar evin en büyüğüdür; Gülşah, Feride, Songül, Hüseyin, Selma ve Hayati isimli kardeşleri vardır. Ali, 1925 yılında doğar ve daha beşikteyken, dedesi Heme Qayd'ın işlediği bir cinayet yüzünden babası öldürülür. Qayd, deli, çılgın anlamına geliyor. Rivayete göre Qayd, dağda dolaşırken, Arezan aşiretinin koyunlarını görür ve bir koçu çok beğenir. Çobandan ister, çoban

protesto eden ve daha sonra gözaltına alınan kişiler arasında Urfalı bir kişinin ismini radyodan duymuş ve bu isim öylece aklında kalmıştır. Ayrıca Kemal Pir, Öcalan'dan söz ediyor, diyor ki "bize geldi, bir hafta içinde hepimizi etkiledi." Cemil Bayık, Kemal Pir'in Öcalan'dan sıkça söz ettiğini söylüyor. Bayık'ın kendisi Kemal Pir'i Dil Tarih Coğrafya'dan tanıyor. Kemal, faşistlerle olan kavgada hep en başta duruyor; Bayık da ondan geride kalmıyor. Günün birinde Kemal Pir, Bayık'a "Kürt arkadaşlar var" diyor. Bunun üzerine birlikte Emek'teki eve geliyorlar. Haki ve onun kardeşi Baki evdedirler. Sonra Öcalan geliyor. Gece boyunca konuşuyorlar. Öcalan, Bayık'a "Kürdistan meselesiyle ilgili ne düşünüyorsun?" diye soruyor. Bayık, Kürt meselesinin sosyalizmle çözüleceğini söylüyor. Öcalan gülüyor. Kürdistan ile ilgili geniş bir konuşma yapıyor. Bayık'ın bugüne kadar okumadığı, duymadığı şeylerdir bunlar. Bayık soru bile sormuyor.[1]

veremez. Çobanı alıp uçurumdan atar, koçunu alıp gelir ve çatışmalar başlar. Aileye Kaytan soyadı da buradan gelir; Qayd lakabından. İşte Ali daha çocukken düşmanları babasını öldürürler. Dersim'de işler karışınca Lolan aşireti'nden olan annesi oğlunu (1938) Erzincan'a gönderir. Ali, buradan da İstanbul'a gelir. 50'deki sürgün dönüşüne kadar Ali, İstanbul'da hamallık yapar. Herkes sürgünden dönünce o da Dersim'e döner. 80'li yıllarda Ali, Afyon'a sürgüne gönderilir. Afyon'da fabrika bekçiliği yaparak geçinen Ali, her gün Tunceli-İzmir, İzmir-Tunceli otobüslerini karşılayıp içindekileri görmek için düzenli saatlerde Afyon garajına gider, hasret giderir. İki yıl kadar böyle yaşadıktan sonra, beyin kanamasından durduğu yerde çöker. Cenazesi Dersim'e getirilir. Gülizar Kaytan'ı ise az biraz tanıdım; İstanbul'da bir süre bizim evde kaldı; *İstanbul'da bu kadar adam niye dağa çıkmıyorlar* diye hayret ediyordu. Evlenme hikayesi ise film olacak kadar ilginçtir. Kendisi bizzat sansür koyduğu için hızla geçiyorum. Kaytan Dersim İsyanı sırasında çocuktur. Annesi, onu ve diğer çocukları bir mağarada saklayarak korur. İsyan sırasında Kaytan'ın ailesinden dokuz kişi yaşamını kaybeder. Onun deyimiyle *su, kan* akar. 70'li yıllardan itibaren devrimci düşünceyi benimser. 90'larda defalarca yardım ve yataklık (kuryelik de dahil) iddiasıyla gözaltına alınır, hapis yatar. Daha sonra Almanya'ya (Essen) yerleşir. Burada kızı ve torunlarıyla birlikte yaşar, ama polis burada da onu rahat bırakmaz. Arada evi basılır.

1 Cemil Bayık 1955 yılında Keban'a bağlı Aşağıçakmak köyünde doğdu. Akçadağ Öğretmen Okulundan mezun oldu. Babası Mustafa Bayık, Elazığ Askeri Bakım Onarım Fabrikası'ndan (1996) emeklidir; annesi Reyha ev hanımıdır. Bayık'ın Ahmet, Celal ve Hasan adlı üç erkek, Gülişat isimli bir kız kardeşi vardır. Ailenin

Sıra, Bayık'ın eve dönmesine gelince, "geç oldu, seni bırakmayız" diyorlar. Bayık, o gece onlarla birlikte kalıyor. Sabahleyin, okulda Kemal Pir, Bayık'a "konuşma nasıl geçti?" diye soruyor. Bayık, gülüyor, "bir şey yok, iyi değil" diyor, ama içinden çok şeyler akıp duruyor. Pir yüzünü buruşturuyor, Bayık, *şaka yaptığını, konuşmanın çok iyi geçtiğini* söylüyor. Pir, "zaten ben tahmin etmiştim" diyor. Gülümsüyorlar.[1]

İlk arkadaşların hepsi 12 Marttan nasibini almış kimselerdir. Mahirlerin vurulması, Denizlerin asılmasıyla gençlik tam anlamıyla ortada kalmıştır ve Öcalan'ın yanındaki kişilerin, Öcalan da dahil "yeni bir dünya için umutlarından başka bir habercileri yoktur." (Lukacs).

Bundan sonraki zaman diliminde ilkokuldan itibaren arayışları (din, memurluk, spor) olan Öcalan bunların kaynağına iniyor; diyalektik materyalizmle ilgili kitaplar zorunlu olarak onu tarihe inmeye zorluyor. Buradan Kürt ve Türk tarihine yeniden bakıyor; Kürdistan sömürgedir tezi güçlü, ama güçlü olduğu kadar da tehlikelidir; çünkü bu tarihte insanlar Kürt bile demiyor, Kürt sorunu denildiği zaman tüyler diken diken oluyor. Cemil Bayık'ın deyimiyle bu tarihlerde Kürt sorunu dünyanın en ağır sorunudur ve "Kürdistan'a sahip çıkmak dünyayla savaşmak demektir."[2] Bu savaş

Cemil ve Ahmet dışındaki diğer çocukları Elazığ'da yaşar; Celal aşçılık, Hasan, Kur'an kursu hocalığı yapar; Gülişat ev hanımıdır. Bayık'ın küçük kardeşi Ahmet, 1982'de bir mağarada yakalanır, toplam 13 yıl hapis yatar. Bayık ortaokul ve lise yıllarında dindar biridir; namaz kılar, oruç tutar, hatta oruç tutmayanlara kızar. Babasının anlattığına göre Cemil okulda çalışkan biridir. Köyde hiç durmaz. İhtiyacı olan köylülerin yardımına koşar. Bayık'ın babasına göre "oğlunun başına ne geldiyse Akçadağ'da" gelmiştir. Bundan sonra değişmiştir. Bayık, Ali Haydar Kaytan'la birlikte Öcalan'ın ilk Kürt arkadaşlarından biri olur. Bayık'ın babasıyla yapılan söyleşi için bkz. "Baba Bayık Konuştu," *Zaman*, 19. 10. 1999.

1 Aktaran Cemil Bayık; bkz. *Ateşten Tarih Belgeseli* (*Diroka Ji Agir*), Ahmet Hamdi Akkaya (Yönetmen), Özgür Rayzan (Editör) Devrim Akçadağ-Firaz Baran (yayına hazırlayanlar), Mir Production, Dusseldorf 2005.

2 Cemil Bayık, *PKK Tarihi* (*1970-1993*), Teksir, s. 9.

Kemal ve Haki'yle başlıyor ve diğer Kürt öğrencilerin katılımıyla da Öcalan'ın *kol* dediği anlayış kendi içinde işlemeye başlıyor.

Kemal Pir ve Haki Karer'in Öcalan'la arkadaşlık kurmaları, birlikte hareket etmeleri PKK tarihinde sürekli en üst düzeyde, ideal bir arkadaşlık olarak kabul edilmiştir.[1]

Kemal Pir ve Haki Karer, Öcalan için yalnızlığın bitmesi demektir. Öcalan'ın ikisine olan inancı, kendine olan inancını ortaya çıkartmıştır ve onlarla, kendi ruhunu ele vermiştir; güvenmek ve inanmak paylaşmayı getirir ve böylece haset duygusu aşılır. Tanıkların anlattıklarından yola çıkarak devam edecek olursam, Öcalan'ın ikisiyle kurduğu dostluk kendini gözleyen bir dostluk değildir; biri aynaya bakınca diğerini görür, biri rüyasında bile dostunun ne yaptığını bilir. Bu yüzden Öcalan "Kürt olduğu için değil, sosyalist olduğu için" Kürt davasına gönül verdiğini sıkça söyler.

Öcalan, Kemal Pir ve Haki Karer ile enternasyonal bir ruh yakalamış, ikisini Kürt meselesine dahil etmiştir. Kemal Pir ve Haki Karer ile Türk halkı temsil edilmiş, Türk halkına açılmak istenmiştir. Öcalan'ın anlattıklarında (sömürge tezi dışında) o zaman büyük bir bilgi birikimi yoktur, ama Kemal Pir ve Haki Karer'i çeken, etkileyen meseleye karşı ciddiyettir. Öcalan ikisiyle konuştuktan sonra içtenliklerinden söz eder. Bu içtenlikle bağlılığın iplikleri örülülür.

1 Öcalan'ın Kemal Pir ve Haki Karer'le kurduğu dostluğu bir süre Nietszche'nin *Zerdüşt*'üyle (*Dostluk Üzerine*) birlikte düşündüm. *Zerdüşt*'ün "Dostluk Üzerine" adlı bölümünde, dostluk ve kendini mükemmelleştirmek arasında kalır. Zerdüşt sonuçta, ister kader, ister tarih ve isterse zaman densin, *dostluk* ve *mükemmellik* arasında kalır, bir seçim yapmaya zorlanır, onu buna zorlayan kader, tarih ve zamandır. Zerdüşt, dostuyla erdemler bahsinde savaşır ve dostluk ihtiyacını alt edip mükemmele ulaşmayı öğrenir. Bu mükkemelliği uygular mı? Beride *mükemmelin* ne olduğu sorusu vardır: Mükemmel, varlığını dosta borçludur ve andı onun üzerinedir. Dost Nietszche için değişmez, ama bazen kadın, bazen katalizör, bazen üvendire, bazen tek yolculuk için yol aydınlatan meşale... Kemal Pir ve Haki Karer'in kim olduklarını, kitabın sonunda ben de öğreneceğim zaten. Bkz. Nietszche, *Zerdüşt Böyle Diyordu*, Varlık Yayınları, İstanbul 1972, s. 76-78.

Dünyaya yön veren enternasyonal devrimciler için (örneğin Che)[1] genelde bir savaş vardır ve onlar bu savaşa dahil olurlar. Kemal Pir ve Haki Karer Kürtlerin bile kendi meselelerine sahip çıkmadığı bir zamanda, Kürt meselesine sahip çıkar. İkisi sosyalizmi benimsemiş, Öcalan'la uzun uzun tartışmalara girmiş ve bunun karşılığını PKK'de bulmuş kimselerdir; ikisi Kürt ve Türk halkının kurtuluşunu PKK'de görür. Cemil Bayık bu süreci anlatırken Kemal Pir ve Öcalan'ı birlikte anar:

"Bir anlamda beni bu harekete kazandıran arkadaşa (Kemal Pir) bazı şeylerimi borçluyum. Esas anlamda da önderliğe borçluyum. Parti önderliğiyle tanışıncaya kadar Kürdistan gerçekliği gibi bir gerçeği bilmiyordum, kendimi de bilmiyordum."[2]

Bu tarihte parti yoktur, grup yoktur. Öcalan'ın yaptığı şey insanda ısrar etmektir ve bu ısrarla sosyalizm her fırsatta birleştirilir.

Öcalan cezaevine girdiği ve çıktığı andan itibaren boş durmadığından, MİT'in de dikkatini çeker. Kimi MİT raporlarında bu yıllar değerlendirilirken, Öcalan için "Masada laf ediyormuş," "Gitsin bakalım Kürdistan'a" gibi ifadeler kullanır ve ifadeler 90'lı yıllarda şuna evrilir: "Onu hafife aldık, küçümsedik. Yılan bir karış iken, bir askerimiz potinini kaldırsaydı ezerdi."[3]

Öcalan'a "Kız Bakıyorlar" ve O!

Öcalan'ın *kol arayışı* –ki bu kol bir gövdeyi harekete geçirmektir– sürerken, Amara'da ailesi tedirgindir. Öcalan cezaevi çıkışından sonra eve gelmiştir bir süre. Babası, radyodan oğlunun adını duymuştur. Tedirgindir ve bunu açıkça dile getirir: "Adın çıkmış, her-

1 Adys Cupull-Froillan Gonzales, *Cesur Bir Adam* (Che'nin hayat hikayesi ve kronolojisi), Yar Yayınları, İstanbul 2013.

2 Cemil Bayık, *PKK Tarihi*, s. 10.

3 Öcalan, *Gerçeğin Dili*, s. 68.

kes duymuş, dikkat et!" Ekler, "Komünistlerin Ecevit'i var, ama Kürtlükle uğraşanların kimsesi yok."

Baba bunları söylerken, Üveyş hanım etrafını kolaçan eder; birkaç sene sonra vali ya da kaymakam çıkacak olan oğluna kız bakar. Derdi oğlunun *başını bağlamak*tır. Öcalan bu başı bağlamak, evlenmek sözünden korkar. Kendi deyimiyle bir savunma geliştirir, kaçar; çünkü kavgasını vermediği, emeğiyle ortak olmadığı birisiyle evlenmek aklının ucundan bile geçmez. Bir süre sonra ailenin kız aramaları, *ben kendime birini bulurum* sözüyle durulur. Öcalan verdiği söz üzerine çevresini yoklar. Çevresinde bir sürü kız vardır, ama bunların çoğu "burjuva kızlarıdır" ve bu kızların amacı kalbin unutulmuş dili olan sevgiyi bulmak değildir; bunlar, bir emek etrafında da bir araya gelmezler. Küçük bir toplumdurlar, dokundukları her şeyi gizli bir ilerleme ve sömürü, angarya ve doyum, özgürlük ve baskı kaynağına çevirirler.[1] Nietszche'nin deyimiyle bu kızlar "kuş ve kedidirler," *yem* ve baş koyacak *diz* isterler: Bir süre sonra bu kuş ve kediler ineğe döner bir türlü dostluğa gelmezler.[2]

Öcalan bu tarihte çoğunluğu subay ve bürokrat kızlarıyla dolu üniversite ortamında dikkat çeken bir öğrencidir. Kızlar onu beğenir.[3] Onu tanımak ve onunla yakınlaşmak isteyen pek çok kız vardır. Bunun nedeni Öcalan'ın üniversitede popüler bir öğrenci olmasıdır. Öcalan, Deniz ve Mahirler için hapse girmiş; hapiste açlık grevine katılmış, gelen mahkûmlarla ilgilenmiş, onlara önderlik etmiş biridir ve kızlar Öcalan'ın bu davranışlarını beğenir ve destekler ya da desteklediklerini söylerler. Ama bu eylemlilik içinde olmak istemezler. Ayrıca bu kızlar sadece *güzeldirler* ve bu

1 Herbert Marcuse, *Tek Boyutlu İnsan*, İdea Yayınları, İstanbul 1986, s. 96.
2 Nietszche, *Zerdüşt Böyle Diyordu*, s. 78.
3 Öcalan, *Gerçeğin Dili*, s. 69.

halleriyle *mutsuzluğa yargılı* kimseler olmaktan öteye gitmezler; güzelliklerini kurnazca başarıya tahvil eder ve sevme yeteneklerini yitirdiklerinden, kendilerine duyulan aşkı da çok geçmeden zehirlerler.[1] Karşılıklı bir yakınlaşma, birlikte bir emek üretmek söz konusu değildir. Bu yüzden Öcalan seneler sonrasında bile bu ilişkileri soğukkanlılıkla değerlendirir: "İyi ki kendimi aldatmamışım. Benim o zaman kendimi aldatmam, bir tarihi ters yüz edebilirdi."[2] Marcuse'ün deyimiyle birinin ya da birilerinin sevgi ya da nefretiyle yaşamaktır bu, birinin olduğu şeyi yaşamak, yenilgi, çekilme ve ölüm demektir.[3]

Üniversite yıllarında herkesin kanı sıcaktır; kıyıların buyruğunda yaşar insan, ayaklar yere basmaz, en mutlu günlerdir. Kendini seyretmenin tadına doyulmaz. Herkes bir kez dahi olsa evinin anahtarını kaybeder. Bu tarihte Öcalan'ın, Diyarbakırlı, Faruk isminde bir arkadaşı vardır. Faruk, dindar biridir, babası Lice müftülüğü yapmıştır. Zamanın çıtalarına göre okumuş bir ailedendir. Faruk sıkça âşık olur ve her aşkı bir karasevda gibi başında örer; aşk, onu çileye çeker ve çile gündelik hayat içinde her gün kültürden bir parça yiyerek büyür. Faruk, bir keresinde Adanalı bir kıza âşık olmuştur. Onu elde etmek için elinden geleni yapar. Sonra bu aşk biter, başka bir aşk başlar. Bu karasevdalı arkadaşı için Öcalan, "O rezaletten kurtuluncaya kadar ben yerin dibine giriyordum," der.

Öcalan tümden kızlara kayıtsız değildir, ama biri vardır; birini izler, gözler ve kimbilir onun için ne düşler kurar, ama yanına yaklaşıp *adını sormaz*, yanına yaklaşıp *nasılsın* ya da *sen ne güzelsin* demez. Sever mi? Sever, ama burada bir ebediyet görmez,

1 Güzel kadınlarla ilgili olarak bkz. Adorno, *Minima Moralia*, Metis Yayınları, İstanbul 1998, s. 175.

2 Öcalan, *Gerçeğin Dili*, s. 69.

3 Herbert Marcuse, *Tek Boyutlu İnsan*, s. 80.

erdem olarak da sevgi sadece dış görünüşe bürünmüştür ve bu bürünme, tek kelimeyle katlanmayı vaat eder. Öcalan katlanmaz. Uzak durur. İleriki yıllarda yine aşk karşısına çıkacak ve Öcalan sürekli aşkın peşinde olduğunu söyleyecektir; insanı insanlıktan çıkartmayan bir aşk arayışıdır bu; ne güneşe ne de yeryüzünde batar, yalnızca yıldıza dönüp tanınmaz hale gelir.

Örgütten Ayrılanların Ruh Halleri

"Bütün bunlar görevdi."

Rilke[1]

Kemal ve Haki, Öcalan ile yakınlaştıkça eski çevreleriyle *karşı karşıya* gelirler. İkisi geldikleri siyasal yapılar tarafından eleştirilir, hatta *ihanet etmişler* gibi algılanırlar. Kemal ve Haki, "iki ayrı bedende tek bir ruh" (Montagine) gibidirler; biri diğeri olsa bile eski arkadaşlarının böyle düşünmesine üzülürler. Ancak kendi yaşam pratiklerinde *ben*den ziyade, çokça *bize* yer verdiklerinden, bu üzüntünün de üstesinden gelirler; çünkü onları eleştirenler artık siyaset sahnesinin seyircisi durumundadırlar. Tiyatro seyircisi neyse, siyasette de onları eleştirenlerin yeri odur ve onlar artık kavgada *sanki* kategorisindedirler ve Öcalan onları kendi içlerini görme çabasına iter. Kemal bu minval üzere ilk tepkisini geliştirir ve vardığı sonuç, ölümüne kadar da devam eder: "Kürdistan'daki devrim gelişmeden Türkiye'de devrim olmaz." Bu, Öcalan'ın senelerden beri söylediği "Kürdistan, Türkiye devriminin ricat alanıdır" teziyle örtüşür.[2]

Öcalan'ın bu tarihte dostlarıyla kurduğu ilişki, kendi deyimiyle diyalog üzerinedir ve her diyalog aslında kısadır. Kemal ile örneğin

1 Rilke, *Duino Ağıtları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1979, s. 14.
2 Öcalan-Küçük, *Kürt Bahçesinde Söyleşi*, s. 96.

yarım saat gibi kısa bir süre içinde tanışıp konuşmaya başlamış, kısa sorular sormuş ve yanıtlar yerine bir genelleme yapmıştır.

Öcalan için bu dönem sancılıdır. Çünkü Mahirler, Denizler imha olmuşlardır ve imha olmuş grupların yaptıkları tek kelimeyle ablukadır; liderlerin katledilmesiyle hepsi bir bellek yitimine gitmişlerdir adeta ve şimdi yaptıkları, karanlıkta ıslık çalmaktır. Böylece acıyı unutacaklardır, ama bir direniş söz konusu değildir. *Dernek, lokal* ve *dergi* arasında olup biter her şey; abi ve şef dönemidir bu, hatırası olan hızlıdan bilirkişiliğe yükselir ve burada "doğal önderler" biter. Baudrillard'ın Batı için söylediği (*Batının ölü olduğu*)[1] şeyler, Türkiye için de geçerlidir, artık *simülasyon* vardır, buradan sadece *total bir şaşkınlık* üretilebilir ve bu şaşkınlık iktidarın şiddetini aklamaktan öteye gitmez: *Tam Bağımsız Demokratik Türkiye* sloganının ana siperi olan *Kurtuluş Savaşı* ve *Kuvayı Milliye* ruhu, yani özetle *Baba* çocuklarını yemiştir ve ona karşı kendini ispat etmeye çalışan oğullar *Bakire Meryem*'den, yeni bir oğul müjdesi duymak için kulaklarını açarlar. Bu, *bir daha yenil* demek içindir, ama yenilginin altında asla boyun eğmemek vardır. Öcalan, Kemal ve Haki'yi "mirası" koruma savaşına iter, girer; *bizim savaşımız* der, *devrimci mirasa sahip çıkma savaşıdır.*[2] Öcalan gönüllü İsa'dır.

Kemal Pir ve Haki Karer bu yaklaşımla Öcalan'a bağlanırlar ve bu bağlanma tümüyle karşılıklıdır. Örneğin Öcalan tümüyle Pir ve Karer'le Kürt meselesini tartışmaz; Türkiye'nin sorunlarını, Türkiye'deki devrimci gençliğin durumunu, devrimin sorunlarını da tartışır. Amaç ise bir çekirdek oluşturmaktır. Öcalan'ın ikisiyle yaptığı tartışmalar bir süre sonra Öcalan'ın ifadesiyle *halkların buluşması* olarak yorumlanır ve onlar artık tohumdurlar.

1 Baudrillard, *Kötülüğün Şeffaflığı*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1988, s. 3-10-45.
2 Öcalan, *Gerçeğin Dili ve Eylemi*, s. 68.

Çubuk Barajı, Kendine Cesaret Etme

Öcalan, Kemal Pir ve Haki Karer'le birlikte oturdukları Emek'teki evin yanı sıra Yukarı Ayrancı'da (Ocak, 1973) bir başka ev tutar. Bu evle birlikte tartışmalar artar ve arkadaş olmanın ölçütü olan birlikteliğin altı çizilir. Öcalan bu evde sömürge tezini tartışır ve bu tezi her arkadaşına anlatır. Yukarı Ayrancı'daki evin bir süre sonra müvadimleri oluşur. Gelip gidenlerin sayısı artar. Öcalan gelen herkesle ilgilenir, tartışır; bu yüzden ev, "tavaf edilen" bir yere döner. Ali Haydar Kaytan bu evi ve eve gelenleri şöyle değerlendirir: "Yukarı Ayrancı'daki ev için arkadaşlar arasındaki şakavari bir deyim yerleşmişti. 'gidip tavaf edelim' diyorlardı. Yani biraz espri konusu edilse de, kutsal bir yer olma imajını vermişti. Hem bizim çevremizden, hem de diğer gruplardan eve gelenler, çağrılanlar olurdu."[1]

Öcalan, Kemal Pir ve Haki Karer'den sonra pek çok Kürt arkadaş edinmiştir. Hatta Öcalan'ın başından beri yaratmak istediği "Kürt kolu"ndan bile söz edilebilir. Öcalan etrafında biriken kişileri daha açık bir zemine çekmek ister, derdi ise şudur: Yanındaki Kürtler, Kürt meselesinde *ne kadar var ne kadar yoklar*. Havaların ısınmasıyla birlikte Çubuk Barajı'na giderler. Nisan ayında yapılan bu pikniğe (*kimileri bu tarihin 21 Mart olduğunu söyler, ki bu bir temenni olmaktan öteye gitmez*) Ali Haydar Kaytan ve Öcalan dışında dört kişi daha katılır.[2] Ali Haydar Kaytan bu toplantıya *Dersim* doğumlu, ama Elazığ'da oturan Halil Aslan'ın, *Hilvanlı*

1 Ali Haydar Kaytan, *Tarihin Yapıcı Anlayışı ve Anlayışsızlığın Trajedisi*, s. 3.

2 Kimi zaman Çubuk Barajındaki toplantıda Cemil Bayık ve Duran Kalkan'ın olduğu iddia edilir. Örneğin tarihçi Ayşe Hür *Taraf*'ta yayımlanan bir makalesinde şunları söyler: "Kendi ifadesine göre, bu fikri yakın arkadaşlarından Cemil Bayık ve Duran Kalkan'a ilk kez 7 Nisan 1973'te Çubuk Baraj Gölündeki bir piknikte açmıştı." Bkz. Ayşe Hür, "Kürt Meselesinde PKK'nin İşlevi Neydi?" *Taraf*, 19 Nisan 2010. Hür'ün iddiasının kuşkusuz gerçekle bir ilgisi yoktur.

Mustafa Aksakallı'nın, *Vartolu* İsmail Bingöl ve *Dersimli* Musa Erdoğan'ın katıldığını söyler.[1] Kaytan'ın anlattığına göre kendisi, Bingöl, Aslan ve Öcalan, Siyasal Bilgiler Fakültesi; Aksakallı ve Erdoğan ise Dil Tarih'tendir. Aksakallı burada bulunan iki kişinin daha ismini veriyor; bunlardan biri Faruk Vakıfahmetoğlu, diğeri İmad isminde biridir.[2]

Çubuk Barajı bu tarihte bir mesire yeridir; sedir, çınar, akasya ve ladin ağaçlarıyla kaplı olan Çubuk Barajı kıyıları dinlenmek isteyenler için bulunmaz bir yerdir; Öcalan ve arkadaşları sözleştikleri üzere buraya gelirler. Yemek yer (*ekmek, domates, biber ve salatalık*), yürüyüş yapar (*göl kıyısı*) ve son olarak bir sedir ağacının altında oturup Kürt meselesini konuşmaya başlarlar. Buraya geliş nedenleri grup, örgüt ya da benzeri bir meseleyi konuşmak –inşaa etmek– değildir. Amaç piknik yapmaktır, ama konuşulan tek mesele Kürtlerdir.

Pikniğe katılanlardan Mustafa Aksakallı 12 Mart sonrasında Kürt gençlerinin ikiye ayrıldığını söyler; *Solcu Kürtler* ve *Milliyetçi Kürtler*. Aksakallı'nın deyimiyle Çubuk'a gelenler *kendine solcu diyen Kürtlerdir*.[3] Aksakallı herkesin Kürt meselesiyle ilgi li görüşlerini aktardığını ve genel olarak *legal düzeyde* bir oluşum sağlamak üzere konuşmaların geliştiğini söylüyor. Piknik sonrasında herkes evine gidiyor ve burada bir araya gelen gençler gündelik tanışıklığın getirdiği ruh hali dışında bir daha bir araya gelmiyorlar.

Öcalan kendini Çubuk'ta bir piknikte örgütlüyor. Tarih ise buradan başlıyor; bir daha bir araya gelmeyen gençlerle.[4]

---

1 Ahmet Hamdi Akkaya, *Ateşten Tarih*, Üçüncü Bölüm, Ali Haydar Kaytan (Fuat) anlatıyor.

2 Bu isimlerin tümü vardır. Kaytan, sanırım kendisi ve Öcalan dışındaki adları sayıyor ve bu arada iki kişiyi unutuyor: İmad ve Faruk.

3 Mustafa Aksakallı'yla görüşme, *2 Ağustos 2013*.

4 Lenin'den yapacağım alıntılar mukayese içindir. Lenin örgütlenmenin zorluğuna

Çubuk'ta olan gençlerin grup olma gibi bir halleri yoksa da, Öcalan'ın kafasında pek çok konu (*özellikle de Kürt kolu*) nettir ve bunları paylaşmak istemektedir; bunlardan biri "örgüttür," ama *örgüt* fikrini açıp açmama konusunda kararsızdır. Kısa bir sessizlikten sonra Öcalan kendi iç terminalinden yolculuğa çıkıyor. Bugüne kadar kimseye örgütten söz etmemiştir ve şimdi birden *örgütten* söz ediyor. Peşinden *sömürge tezini* yineliyor ve yanındakilere kısaca *benimle var mısınız* diye soruyor. Tüzük yok, üye yok, ad yok.[1]

Yanındakiler "tamamdır"lar ama ne *evet* ne de *hayır*, sadece *tamam* derler; candan bir katılma, candan bir evet ya da tamam değildir bu ama.[2] Öcalan'ın *sömürge tezi* bir fikir vermez yalnızca, bir bulmaca verir ve yanındakiler *tamam* demenin ağırlığıyla bir *evet* deme ihtiyacı duyarlar. Öcalan'ın önerdiği, ötekiliğin perde arkasından çıkmaktır. Kendisi bu *var mısınız* sorusuyla ötekilikten çıkmıştır. Artık öteki yoktur, aynı vardır. Ancak arkadaşları temkinlidir. Bir fotoğraf olarak düşünüldüğünde, bütün fotoğraflar gibi bu an da dramatiktir ve bu dramatiklik, yoğun bir kıpırtısızlıkla dışavurur kendini ve peşi sıra devasa bir suskunluk gelir. Öcalan fikrini açtıktan sonra "iliklerine kadar" anlattıklarının heyecanını yaşar.[3] Herkesin *evet* demesinin altında hınzırca gülümseyen *hayırı* da görür gibidir. Ancak sahicilik-meramını dile getirme değildir her zaman, havayı aydınlatmadır da; çünkü bütün

değinirken "kendinize ait düşünceleriniz" der: "Eğer kendinize ait düşünceleriniz yoksa, o zaman yığınlar ve ortalama kimseler adına giriştiğiniz bütün çabalar can sıkıcı olacaktır." Lenin *Ne Yapmalı*, Sol Yayınları, Ankara 1990, s. 141.

1 Burada Lenin *Ne Yapmalı*'da altını çizdiği şu bölüm okunabilir: *"Önemli olan üyesi olmayan bir örgütün gereken şeyi yapabilmesi ve daha başından gelecekteki sendikalarımızla sosyalizm arasında sıkı bir bağın kurulmasını sağlamasıdır."* (*Ne Yapmalı*, Ankara 1990, s. 129.) Öcalan üyesi olmayan bir örgütten söz ediyor. Cemil Bayık'ın deyimiyle bu dönem, "güpegündüz mum ışığında adam aramaya" benziyor.

2 Mehmet Ali Birand, *Apo ve PKK*, s. 84.

3 İsmet G. İmset, *PKK*, s. 33.

başlangıçlar karanlıktır ve bu karanlığın içinde *varoluş, yokoluş, karar, görev, celp, karşılaşma, uzaklaşma, ifade, endişe, bağlılık, korku, sevgi* gibi pek çok kavram yerini ve zamanını bekler. Herkes öğrencidir, ailelerin onlardan beklentileri vardır; hepsi *kaybetme tehdidi* altında yaşarlar: *Okulu, hayatı, okul bitiminde verilecek maaşı kaybetme!*

Öte yandan kapanan DDKO'nun yerine alttan alta faaliyetleri yürütülen bir DDKD geçmiştir. Örneğin Aksakallı bir ay sonra DDKD'nin kuruluş çalışmalarına katılıyor, hatta bu çalışmalara Öcalan'ı da davet ediyor; DDKD ile ilgilenen kimselere Öcalan'ı öneriyor.[1] Ancak Öcalan sosyalizm üzerinden gelişmek istediğini söylüyor. Öcalan'ın DDKD ve benzeri Kürt çevrelerinden uzak durmasının nedeni Cemil Bayık'ın deyimiyle *sosyalizm ve ulusal mesele*dir. Çünkü bu tarihte Kürt meselesi sohbetlerde *milli mesele* olarak geçiyor ve aile ve aşiret özellikleri ön planda tutuluyor. Öcalan ise emekten, Kürt emekçilerinden, yoksul köylülerden söz ediyor. Bu yüzden Bayık, diğer grupların kendilerine bir süre sonra *deli* dediklerini söylüyor; çünkü Kürt grupları arasında daha önce emekten ve emekçiden söz eden yok. Sendikaların başına geçen sendika ağaları gibi, *Kürt meselesi*nin de ağırdan ağıra gelen ağalarının ayak sesleri işitiliyor.

Cemil Bayık'ın yazdığı, daha doğrusu konuştuğu ve daha sonra kaleme alınan *Parti Tarihi* adlı kitapta Çubuk Barajı'nda yapılan toplantıya değinilmez. Ancak Bayık bu zaman dilimi ve Öcalan'ın ruh haliyle ilgili önemli tespitler yapar. Bunlardan biri "kendini yaratma/gerçekleştirme," ikincisi "zorluğun esas alınması"dır.[2]

1 Mustafa Aksakallı, bir ay sonra Mustafa Özel'le görüşüyor. Özel, DDKD'nin kuruluş çalışmaları olduğunu söylüyor. Aksakallı, DDKD'li gençlerle hareket etmeye başlıyor; DDKD, 1975 yılında Ankara Devrimci Demokratik Kültür Derneği adıyla kuruluyor.

2 Cemil Bayık, *PKK Tarihi*, s. 8-9.

Kendini gerçekleştirme (realization), Hegel'in tarih kavramında karşımıza çıkar. Bu hal, Hegel için bir *oluş* sürecidir ve bu süreç kaçınılmaz olarak *tez* ve *antitezlerin* diyalektik çatışmaları sonucu varılan *sentezler*le gerçekleşir. Her sentez bir uzlaşmayı değil, daha geniş bir şuur seviyesini, ilerlemeyi temsil eder. Hegel için felsefenin biricik işi *ideyi* ya da *mutlağı* kavramaktır; *ide* hakikatin kendisidir, "kendinde ve kendisi için hakiki" olan kavramı ile nesnelliğin mutlak birliğidir. *Kavram* ise Hegel felsefesinde özgürlük ilkesi, *kendini gerçekleştiren* tözün gücüdür; *ide*nin gerçekleşmesi, kavramın gerçekleşmesi, özetle özgürlüğün gerçekleşmesidir. Buradan bakıldığı zaman özgürlük ve "kendini gerçekleştirmenin mekânı olarak tarih" belirir. Tarih, *ide*nin *tin* olarak kendine geri döndüğü, kendi kavramını gerçekleştirdiği alandır. Hegel, tarihte aklın sürekli ilerleyişini görür. Hegel için felsefenin tarihe getirdiği yegâne kavram akıldır ve akıl dünyaya egemendir.[1]

Bayık'ın ifadeleri bizi Hegel'in tarih kavramından, T.S. Eliot'un *Prufrock'un Aşk Şarkısı* (1917), *Gerontion* (1920), *Çorak Ülke* (1922) adlı devasa şiirlerin temalarına götürür. J. Alfred *Prufrock'un Aşk Şarkısı* şöyle bir fiille karşılar bizi: *Gidelim öyleyse, sen ve ben.*[2] Bundan sonrasını düz metin olarak söyleyecek olursam, gece akşam, anestezili bir hasta gibi yatıyordur, yarı terk edilmiştir: *Seni ve beni o kahredici meseleye götürmek için, meşum bir niyetle bitip tükenmek bilmeyen bir tartışma gibi uzayan sokaklar... Dur! Nedir diye sorma! Haydi gidelim.*

1 Hegel için şu makaleden istifade edildi: Çetin Türk Yılmaz, "Hegel'de Gerçekleşme Kavramı," *Hacettepe Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, Ankara 2001, sayı 281, s. 197-2005.

2 T.S. Eliot, *Çorak Ülke*, Adam Yayınları, İstanbul 1990, s. 20; ayrıca bkz. Sevim Kantarcıoğlu, *T.S. Eliot'un Şiirlerinde İnsanın Kendini Gerçekleştirme Teması*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987.

Şiirde *sen-ben* diye hitap edilen, ayrı bir kişi-şahıs değildir; birliğe davet eden biridir ve karşısında kendisinden bölünmüş, kendisinden ayrılmış öteki unsurlar vardır. Şiirin temalarından biri de zamandır, kişi dirilmek için zamanı kollar: Ve *gerçekten bir zamanı olacaktır?* Neyin zamanı? Ve ardında, "Meraklanmanın, 'yeltenir miyim?' 'Yeltenir miyim hiç?'" diye sorulur. Şiirin bildirisinde şu sorulur. Yanıt kendi içindedir: "Bir zamanı dönmenin, merdivenleri inmenin / saçlarımın ortasında kel bir nokta ile"

Kendine cesaret etme, kendini gerçekleştirme Eliot'tan sonra James Joyce'da da bir tema olarak belirir. Joyce, *Ulysses*'te çözülmüş bir kültürün ürünü karakterler yaratır. Örneğin Stephan Dedalus, sadece fikri bir tecrübeden ibarettir; hissi ve fiziki tecrübesi yoktur. Molly Bloom ise id ve ego prensibine göre yaşayan, fikri hayatla ilişkisi olmayan biridir. Kendini gerçekleştirme temasına yakın bir tez Carl Jung tarafından da üretilmiştir. Jung, gerçekleştirmeye karşılık *outgrowing*, "kendini aşma" ifadesine yer verir. Buradan hareketle varılan sonuç, bir şuur seviyesine ulaşmaktır: *Zekânın bittiği yerde, sezgi vardır.*

Öcalan bu toplantıyla tek kelimeyle *kendine cesaret* eder. Nietszche'nin çarpıcı sorusu burada yinelenmelidir: *Nihilizm ne anlama gelir?* Yanıt: *En yüksek değerlerin değerden düşmesi. Amaç eksikliği.*

Yüksek değerlerin tekrar ortaya çıkması ve bunlar için bir amacın belirlenmesi uğruna kendine cesaret etmeyle bir yolculuk başlar.

Öcalan'ın Çubuk Barajı'ndaki konuşmaları, burada *var mısınız* diye sorması ve bundan sonraki aşama tümüyle amaç sorusunda düğümlenir. Çubuk'ta olan kimseler bir süre (iki ay) Öcalan ile birlikte gibi görünür. Bir tek Ali Haydar Kaytan kalır. Bu kişiler

niçin Öcalan'la birlikte hareket etmemişlerdir? Yanıt: *En yüksek değerler değerden düşmüştür* ve bu grubun içinde yer alan kimseler, milliyetçilik gibi ince bir ipe kendilerini asarak, Öcalan'la bir yol ayrımına girmişlerdir. Kürt feodalizmi etrafında bir Kürtlüğe evet, ama Kürtlerin ulus ve sınıf çıkarlarını gözeten bir yapıya hayır derler. Sonuç, hepsi Kürt ve yurtsever, ama amaçlarında bir eksiklik vardır.

Çubuk, Öcalan için bir hayal kırıklığıdır. Burada Öcalan'ın hayal ettiği Kürt kolu daha hareket etmeden kırılmıştır. O günden sonra kendine cesaret etme Öcalan ve çevresinde bir ahlaki duruş olarak gelişir. Öcalan yıllar sonra bile "Kendisini gerçekleştiremeyenler bizimle dost olamaz" der.

Öcalan'ın Gözyaşları

Öcalan Çubuk'taki toplantıdan sonra okul ve ev arasında mekik dokur. Örgüt fikrine katılımcı bulamasa da, kendi içinde, dünyasında bir örgüt kurmuştur. Çubuk Barajı, kendi içindeki göle maya çalmaktır. Kendi mayası tutmuştur. Nisanda Çubuk'ta yaptığı toplantı sonrasında kendi kuyusunun kaynağını bulmuştur. Bu yüzden biraz dinginlik iyi gelecektir. Okulların tatil olmasıyla ailesini ziyaret için Urfa'ya gelir; Urfa merkez, Hilvan ve Bozova'ya, ardından Ömerli'ye geçer.

Öcalan Urfa'ya, Mustafa Aksakallı'yla birlikte gelmiştir. Bindikleri otobüs Urfa Cesur'dur. Toplam on dört saatlik yolculuktan sonra Urfa'ya varırlar. O zamanlar Urfa Otogarı yoktur; otobüsler belediye bahçesinin arkasında, Sümer Lokantası ve Yaman Pavyonun tam karşısından kalkar. Sümer Lokantası'nın bodrum katı Kültür Derneği'dir. Urfa'ya vardıkları zaman sabahtır. Bir süre şehirde kaldıktan sonra Mustafa Aksakallı'yla birlikte,

Aksakallı'nın köyüne (Fik) giderler. Burada Mustafa'nın abisi Abuzer'in misafiri olurlar. Abuzer'in beş altı yaşlarındaki oğlu Faik, bir türlü Öcalan'dan ayrılmaz. Öcalan bu köyde iki gün kalır. Fıstık, üzüm, incir zamanıdır, ama Öcalan en çok yeşil soğan, ayran ve sade yağla yapılan bulgur pilavını sever. Abuzer, kardeşini ve kardeşinin misafirini el üstünde tutar, onları en güzel yemeklerle ağırlar. Bu tarihte dışarıda okuyan gençlerin kıymeti paha biçilmezdir.

Geceleyin Abuzer başka bir köyden bulduğu Evdê Xecikê adlı dengbeji çağırır. Sohbet yerini söze bırakmıştır. Evdê Xecikê dam üstünde gece boyunca kılamlar söyler. Xecikê'nin kılamlardan biri Şeyh Said kıyamıyla ilgilidir. Öcalan kılamları can kulağıyla dinler. Kimseden ses seda çıkmaz. Kılamın bir yerinde Şeyh Said'in asılması anlatılır ve birden Öcalan boğulacak gibi olur, ağlamaya başlar... Geceleyin uyuduğu yerde iki defa uyanır, su içer. Sabahleyin Öcalan, Mustafa'yla birlikte Hilvan'a gelir. Burada Öcalan ayaküstü birkaç kişiyle görüşür. Sonra dolmuşla Urfa'ya gelirler. Balıklıgöl'ü gezerler. Ardından Kültür Derneği'ne giderler.[1] Burada yüksek sesle şarkılar çalınır, bodrum katında sigara dumanından göz gözü görmez. Koyu bir sis vardır. Dışarı çıkar. O zamanlar Soro İmam'ın (İmam Altun) çalıştırdığı Belediye Bahçesi'nde oturup çay içer. Öğleden sonra Kültür Derneği çevresinden insanlar gelir. Sohbet ederler. Akşam Mustafa'yla birlikte Arapoku Köyüne giderler. Burada Mehmede Duhul (Mehmet Melik) ve oğlu Misbeh Melik tarafından ağırlanırlar, kuzu keserler. Gece boyunca konuşurlar. Sabahleyin Öcalan köyün çeşmesinde elini yüzünü yıkarken gözlüğünü kaybeder. Birkaç gün önce de yine aynı çeşmenin başında bir saat kaybolmuştur. Mehmede Duhul

1 Öcalan'ın Kültür Derneği'ne geldiğini ve burada gençlerle konuştuğunu aktaran Ahmet Çiviş'tir, görüşme tarihi 1 Ağustos 2013.

cami hocasını çağırır. Hoca yüksek sesle bağırır: "Eğer gözlük satın yanındaysa aramayın." Gözlük bulunmaz. Mustafa, Öcalan'a *ya merak etme* der, *Ankara'da sana on gözlük alırız.*[1]

Urfa merkezde birkaç gün kalan Öcalan Antep otobüsü ile Birecik'e, buradan Halfeti'ye ve nihayet köye varır. Kulağında bekli de dengbejin Şeyh Said ağıdı...

1 Öcalan'ın gözlüğünün kaybolmasını hem Misbeh Melik (*26 Haziran 2013*) hem de Mustafa Aksakallı anlattı (2 Ağustos 2013).

I. BÖLÜM

Ecevit Rüzgârı

Öcalan Eylül 1973'te Ankara'ya döner. Öğrenci ve işçi kesimi Rus Devrimi'nde olduğu gibi ideolojik olarak bilinçli öncülerin liderliğini benimser ve buradan aracı olarak bir kitle partisi olmak, peşi sıra devlet iktidarını ele geçirme telaşı içindedir. Ama bu sadece bir telaştır ve telaşı besleyen tek şey sessizliktir: Herkes hayatı hakında *karanlık sözler* yazar, bu tarihte *aşklar, inançlar işgal altındadır* ve biri diğerinin tabutu üstünde *zar atar*, cepteki *adreslerde (de) umut kalmamıştır.*[1]

Umudun kalmadığı, böylesi bir zaman diliminde Öcalan zihninde bir ressam gibi Türkiye'nin tablosunu çizer. Ona ilham veren tek şey sessizliktir; önce önyargıların sesini keser ve daha iyi duymak için devasa bir sessizliğe bürünür ve bu sessizliğin bir yankısı olur, kişiler bu yankı etrafında bir araya gelirler. Çünkü bu tarihte THKO ve THKP-C'den geride kalanlar olmasına rağmen, kendilerine bir yön verecek güçte değillerdir; hatta bölünmeler, bir araya gelmelerden fazladır.[2] Bir *geçmiş* vardır, evet

1 İsmet Özel, *Erbain* (Kanla Kirlenmiş Evrak), İklim Yayınları, İstanbul 1987, s. 49.
2 Şöyle bir tablo yararlı olacaktır: TKP, TİP, FKF, DEV-GENÇ; THKP-C'den

bu geçmiş bir *şimdi*de yaşanmaktadır, ama bir de *gelecek* sorusu, sorunu da vardır. Yapılacak tek şey belki de geçmişi Benjamin'in deyimiyle *geleceğin kışkırtıcısı* haline getirmektir. Çünkü 12 Mart ile gelişen korkunç bir *galip* vardır; asan, kurşuna dizen bir galiptir bu ve tarihin saati eğer tutulamazsa, bu *galip* belleği bile yok edecek, ölüleri (*mizi*) bile yeraltından çıkartıp yakacak güçtedir. Galip olan her şeye pençesini geçirmiş; geçmiş de, gelecek de onun elindedir, hatta "geçmişin ne olmasını istiyorsa" artık geçmiş o olacak; hatta odur.[1]

Öcalan bu tarihte bir yanda araştırmalarını sürdürür, diğer yandan kendini (sıkça vurguladığı gibi) "Türkiye devrimine" adar; tarihi içselleştirir ve sosyalizmi bu içselliğe doğru evirir. Hiçliğin varlığa, şimdi var olana, bir zamanlar var olmuş olana dönüşüdür bu.

Okulların açılmasıyla öğrenci derneklerinin faaliyetleri de başlar. Bu derneklerde amaç, okul ve idare arasındaki sorunları gidermek ve yeni gelen öğrencilerle diyalog geliştirmektir. Öcalan bu derneğin başkanı olur; Ali Haydar Kaytan da yönetim kurulunu oluşturur. Ancak bu dernek, bir süre sonra farklı arayışlarla birlikte aksar. Beride ise öğrenci ve işçi kesiminin düğümlendiği seçimler (1973) vardır ve Bülent Ecevit (1925-2006) adı sol içinde umut olarak duyulmaktadır.

Ecevit, Türkiye'de iki sloganla iktidara geldi; bunlardan biri *ak günlere*, ikincisi *genel af*tı. Ecevit'in genel söylemi ise *ortanın solu* kavramıydı; "pratikte Ziya Gökalp'in devletçi, halkçı, merkezci ideolojisi Kara Kemal'in ve daha genelde ahi, lonca töresinin

Kurtuluş, Acilciler, MLSPB, Dev-Yol, Dev-Sol; THKO'dan Emeğin Birliği, Halkın Kurtuluşu, TDKP gibi yapılar çıkar.

1 Geçmişe vurgu George Orwell üzerinden yapıldı. Orwell, *1984*, Kelebek Yayınları, İstanbul 1983; geçmişle ilgili olarak bkz. s. 108-189.

geniş tabanlı bireysel-toplumsal mülkiyet yaratma özlemlerini, Türkiye'de modern sosyalist ve Marksist açılışlara karşı aynı potada birleştirme çabası" olan *ortanın solu*, özetle hem İsmet İnönü hem Ecevit için sosyalizme karşı bir önlemdi.[1] Ecevit'in sarıldığı bu kavram, 1972'de İnönü'yü tasviye etmesine yetecek ve nihayet birkaç yıl sonra Ecevit, "demokratik sol" bir parti olarak CHP'yi tanımlayacaktı. Makasın attığı yer ise 12 Mart muhtırasıydı; İnönü darbeyi desteklerken, Ecevit darbeye karşı olduğunu söylüyordu. Bu da Ecevit'in sarıldığı bayrağın rüzgâr almasına yarıyordu. Ecevit sola karşı temkinliydi, ama yazdığı *Ortanın Solu* (1966) adlı kitapta da bu tehlikeye dikkat çekiyordu. Buna göre, "ezilen, sömürülen halk," ezilme ve sömürülmenin farkına varınca "aşırı sola," sosyalizme kayabilirdi. *Bu Düzen Değişmelidir* (1968) adlı kitabında Ecevit bu tezi tekrar tekrar işliyordu.[2]

Seçimlerden önce *Ortanın Solu* söylem olarak kitlelere benimsettirilir ve *Ak Günlere* adlı bir seçim bildirgesiyle hazırlanır, *af* ise ekim seçimlerinin can simidi gibidir; bu can simidi gençliğe vurgularla perçinlenir: *Halkçı devrimci gençleriz. Emperyalizmi ezeriz.* Seçim sürecinde *Ortanın Solu*'na uymasa da radikal solu memnun eden sloganlara da yer verilir: *Tekelleri kuşatacağız.* Ecevit adı artık parti adını önceler. Hakkında şiirler yazılır, şarkılar bestelenir. Cumhuriyet'in 50. yılına denk gelen seçimlerde Ecevit, ikinci bir Mustafa Kemal'dir.[3]

1 Bülent Ecevit, *Ortanın Solu*, Kim Yayınları, İstanbul 1966; Ecevit, *Bu Düzen Değişmelidir*, Tekin Yayınları, İstanbul 1968.

2 Ali Gevgilili, *Yükseliş ve Düşüş (1945-1973)*, Altın Kitaplar, İstanbul 1981; ayrıca bkz. *Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi*, cilt VII, s. 2200.

3 Ali Avaz, *Karaoğlan Ecevit Geliyor*, Muazzez Türün *Ak Günlerin Karaoğlanı* adlı plaklar hâlâ kulaklardadır. Ali Avaz'ın şarkısı şöyledir: *"Of of, Karaoğlan dediğin bir aslan uşak/Kükremiş geliyor kim durduracak hey hey/ Büyük armağandır 50. yılda/ Canlar feda olsun böyle aslana hey hey/ Bastır, bastır Karaoğlan! /Of of, Isparta içine girilmez yastan."*

Ankara'da bir Dernek (ADYÖD)

CHP içinde hatırı sayılır bir sosyalist gelenek yer alır ve bu gelenek Bülent Ecevit'i seçim süresince destekler; gençler bir yandan CHP'nin gençlik kollarında çalışır, seçim çalışması yaparken, diğer yandan kendi yapıları için malzeme toplarlar. Bunun yanında üniversite bünyesinde öğrenci dernekleri kurulur ve derneklerde yer alan kimseler seçim boyunca yoğun bir çalışma içine girerler. Bu halk kitlelerine inmek için küçük ölçekli bir fırsattır. Dönemin tanıklarından Suat Bozkuş şunları anlatır: "Ecevit, 12 Mart'a karşı tavrıyla ve idamlara-işkencelere karşı çıkmasıyla prestiji güçlüydü. Bizim bir kısmımıza bu süreçte CHP'de çalışma görevi verildi. CHP gençlik kollarına gittik. Bizi havada kaptılar. Çünkü vatan millet menfaatine gece gündüz gönüllü çalışacak bir tek bizler vardık. Üstelik CHP içi iktidar olmak gibi bir derdimiz-hesabımız da yoktu. Bu dönemin benim açımdan en faydalı yanı ODTÜ yurtları-Kızılay-Ulus-Çankaya dışında Ankara'nın bütün gecekondu mahallelerini ve bütün ilçelerini dolaşıp görmem ve tanımamdır. Akdere'den Etlik'e, Balgat'tan Mamak'a ve Tuzluçayır'a kadar bütün gecekondu mahallelerinde gitmediğim yer kalmadı. Gördüğüm manzara ibret vericiydi. Akdere'nin gecekondularında –ki mahallenin elektriği, suyu yoktu– mahallenin adı bile yoktu."[1]

Bir süre sonra CHP içerisinde yer alan sosyalist kesimler burada kendilerini ifade edemediklerinden kendi adlarına faaliyet yürütecek dernekler kurmaya başlarlar. Bu derneklerden biri *Ankara Demokratik Yüksek Öğretim Derneği*'dir (ADYÖD).

Seçimlerden sonra kurulan derneğe Hikmet Kıvılcımlı'nın taraftarları (*Doktorcular*) öncülük eder. ADYÖD'ün 7 kişilik resmi

1 Suat Bozkuş'la e-posta yoluyla yazıştık (19 Eylül 2013).

Kurucular Kurulu ve ilk Yönetim Kurulu'nda iki *Doktorcu* yer alır; bunlardan biri Halil Çelimli, ikincisi SFK'den Aykut Başaran'dır. Diğer beş kişi ise THKP-C ve THKO çevresindendir. Derneğin ilk yeri Sıhhiye'dedir. Dökük olan bu dairenin badana, boya ve döşeme işleri ODTÜ Mimarlık öğrencileri tarafından yapılır. Suat Bozkuş'un hatırladığı kadarıyla öğrenciler sabahlara kadar çalışıp kirli parke döşemelerini zımparalar, sonra da cila sürerler. Sandalye ve koltuk alacak para yoktur. Bunun için de mimarlık öğrencileri kendi imkânlarıyla birkaç kişinin oturabileceği banklar yaparlar.

Derneğin Sıhhiye-Menekşe Sokak'taki yeri bir süre sonra dar gelir. Bunun üzerine Kızılay'da, İzmir Caddesi'nde bir apartman dairesine taşınır. Derneğe başta öğrenciler olmak üzere pek çok insan gelmeye başlar. Bu arada derneğin içinde de kazan kaynar, çıkan ses şudur: *Genel Kurul'a gidelim.*

Sonuçta 2000 öğrenciyi temsil eden 200 delegeyle yapılan seçimlerde 11 temsilciyle yönetim kurulu oluşturulur; böylece yönetim, 11 artı yedi kişiyle tamamlanır. Kurulun üyeleri arasında Abdullah Öcalan, Haki Karer, Nasuh Mitap ve Taner Akçam gibi isimler yer alır. Öcalan, adı konulmasa da dernekteki bütün grupları bir arada tutan şirazedir. Başkandır. Her toplantıyı açan ve yapılan seminerlerde söz alıp konuşan odur.

Kuruluş aşamasında bütün üniversitelerde forumlar düzenlemek derneğin en önemli gündem maddesidir.

Derneğin dikkat çeken eylemlerinden biri de ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger'ın Ankara'ya gelişinin protesto edilişidir. Kissinger, 8 Aralıkta geleceğini bildirmiş, ama bu geliş protestolar yüzünden ertelenmiştir; Ecevit, *Kıbrıs Sorunu* yüzünden Kissinger'ın gelişinin ertelendiğini bildirmiştir. Buna rağmen

dernek protesto eylemleri yapabilir miyiz, diye üç gün tartışır. Ancak eylem için yönetimde bulunan 18 kişinin oy çokluğu gereklidir. Karar çıkar. *Doktorcular* boykotun öncü gücü olmak isterler. Taner Akçam ve ekibi bunu reddeder. Sonuçta eylem günü erken saate okula gelen *Doktorcular* boykot ilan eder. Birlikte hareket etme adına kurulan dernek, küçük ayrılıklar yüzünden yara almıştır. Dernek 10 Aralık 1974'te Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından kapatılır.

ADYÖD, Türkiye sol hareketinde önemli bir yere sahiptir. Nasuh Mitap, Melih Pekdemir ve Mehmet Ali Yılmaz'a; Abdullah Öcalan'dan, Kemal Pir, Cemil Bayık, Haki Karer'e kadar pek çok kişinin yolu bu dernekten geçmiştir. Dernek ömrü itibariyle kısa, tarih açısından önemlidir. Öcalan'ın ifadesiyle "işler burada başlamıştır."

Öcalan'ın ADYÖD Günleri

ADYÖD pek çok yapıya ev sahipliği yapmıştır. Bu açıktır. En azından sıkıyönetim yıllarında sol, bu dernek çatısı altında varlığını sürdürmüş, yasal bir vitrine dayanarak kendini sergileme olanağı bulmuştur. Herkes kendi fikirlerini savunmuştur burada; *Doktorcular*, öğretmenler, sendikalar ve üniversite çevrelerinde *legal* bir örgütlenme içine girer; *Cepheciler* silahlı mücadeleyi savunur. Öcalan ve arkadaşları burada Kürt meselesini tartışma olanağı bulur ve Kürtlerin haklarını savunacak bir yapı uğruna kazı çalışmaları yaparlar. Kürtlerin haklarını savunmada temel felsefe sosyalizmdir ve bu amaç adına Kürt-Türk gençleri için ADYÖD bir çekim merkezidir. Ancak Kürt meselesi söz konusu olunca Türk solundan farklı sesler gelir. Sonuç vermeyen bir dizi tartışma yapılır. Öcalan bu tartışmaların sonuç vermeyeceğini görür,

ama "ayrı bir örgütlenmenin gerçekliğini" savunacak durumda da değildir. Bu yüzden kendi grubunun çalışmalarını bir yana bırakıp tüm enerjisini ADYÖD'e verir. Her şey bir *belki* içindir; *belki* birlikte mücadele edebiliriz. Bu yıllar için Öcalan açıkça, "Kendi grubumun işini ikinci plana bıraktım" der.

Dernek çevresinde demin de vurguladığım gibi *Doktorcular* (TSİP çevresi) etkindir. Ancak yönetim kadrosunda Öcalan ağırlığını korur. Kürt sorunuyla ilgili tartışmalar ise sonuç vermez. Diğer yapılar sonuç alıcı bir tarz önermez, ikircikli bir tavır sergilerler. Kürtlerin çalınan tarihleri, yasaklanmış dilleri, kilit vurulmuş geçmişleri söz konusu bile edilmez, dahası Kürtler, Türk kimliği ve Türk tarihi üzerinden konuşulur, tartışılırlar; Kürtlere verilen söz hakkı, yalnızca susmadır adeta. Sosyalizmden kasıt *ulusların kendi kaderini tayin hakkıdır*, ama Türk solu, azınlık meselesine sıcak bakmaz, daha çok herkes kendi dağılmış yapısını burada tamamlama ve tanımlama gayreti içine girer. Kürt meselesinde sıkı bir ketumluk vardır.[1] Örneğin dernekte yapılan tartışmaların birinde söz alıp konuşan Kemal Pir, Öcalan'ın geliştirdiği *sömürge tezini* tartışmaya açar ve yekten, söze *Kürdistan sömürgedir* diye başlar. Nasuh Mitap, Kürdistan'ın sömürge olmadığını söyler ve arkasında oturan Öcalan'a dönerek, "Sen niye konuşmuyorsun, onu konuşturuyorsun!" der. Öcalan, "Her arkadaşımız, bizim fikirlerimizi konuşabilir" yanıtını verir. Aynı zaman diliminin tanıklarından olan Duran Kalkan da çarpıcı bir örnek verir. Dev-

1 Ankara Dev-Yol Davasının son duruşması 26 Nisan 1989'da yapıldı. Dev-Yol'un bütün önder kadrosu söz aldı. Bunlar arasında Kürtlerden bir tek Melih Pekdemir söz etti: "Son sözü söylememiz istenmiştir. Devrimci Yolcular iç savaş günlerinde Çeltek'te ve işyerlerinde, Fatsa'da ve Anadolu'nun dört bir yöresinde, Tuzluçayır'da ve tüm gecekondu semtlerinde, ODTÜ'de tüm üniversitelerde işçilerle, köylülerle, öğrencilerle, Kürtlerle ve emekçi halklarımızla faşizme karşı söylenmesi gerekenleri söylediler, ama söyleyecekleri bitmemiştir."

Yolcular der Kalkan, "Biz Kürtlerle ilişki kuracaksak Kotanlarla ilişki kurarız, derler." Şunu anlarız, Dev-Yol için nitelik değil, nicelik önemlidir. Birlikte bir kardeşliği değil, abilik yapabilecekleri bir kitlenin peşindedirler.

Öcalan bir yanda Türk soluyla birlikte *yeni bir ekim devrimi* hayali kurarken, diğer yandan genel afla cezaevinden çıkan ve yurtdışından dönen Kürt gruplar ve onları temsil eden lider konumundaki kimselerle görüşür. Bunlardan biri de Kemal Burkay'dır. Yurtdışında olan Burkay, Türkiye'ye dönmüş, Ankara'da avukatlığa başlamıştır.[1] Öcalan Kürt sorunundan söz ederken, Burkay Kürt sorununa "Doğu sorunu" gözüyle bakar. Cemil Bayık bu görüşmelerin tanığıdır. Öcalan, Burkay'a *gel bize katıl* der, ama Burkay kabul etmez.[2] Burkay bu tarihte TSİP'le ilişkilidir. Öcalan'ın yanına gittiği bir diğer kişi Türkiye Kürdistanı Demokrat Partisi'nin temsilcisi Sıraç Bilgin'dir. Bilgin şunu söyler: "Kürdistan halkının gerçek katili Marksizm ve Leninizmdir. Kim bu ideolojiyi Kürdistan'a taşırsa onların ayaklarını kıracağız."[3] Bilgin yabana atılmayacak sözler söylemiştir. Bu kişiler dışında Öcalan, Zerruh Vakıfahmetoğlu ve Ahmet Zeki Okçuoğlu'yla görüşür. Cemil Bayık'a göre bu görüşmelerin nedeni bunların, "Kürdistan'la dolaylı da olsa ilgili" olmalarıdır.

Öcalan hem Türk solu hem de Kürt çevrelerinde aradığını bulamaz ve bir yol ayrımını dile getirir. Amacı vardır: Birlikte yürümek. Onların bir tek isteği vardır: Bizimle yürü. Öcalan'ın kurmak istediği yapıda biz-bizler yoktur, birlikte vardır ve bu yüzden yol ayrımı derinleşir. Kürdistan sömürgedir tezinden sonra,

1 Kemal Burkay'ın yurtdışına çıkışı ve yeniden yurda dönüşüyle ilgili olarak bkz. Kemal Burkay, *Anılar Belgeler*, cilt I, Deng Yayınları, İstanbul 2002, s. 392.
2 Cemil Bayık, *Parti Tarihine Yaklaşım*, s. 13.
3 Cemil Bayık, *Parti Tarihine Yaklaşım*, s. 13.

ADYÖD pratiğiyle Öcalan'da şu gelişir: "Kürdistan devrimi, aynı zamanda Türkiye devrimidir." Öcalan'ın ifadeleri Türk solunda beklenen yankıyı bulmaz. Başlarken, ADYÖD içinde "ille de ayrı örgütleneceğiz" diye mutlak bir düşünce yoktur, ama "Kürdistan'ı ve onun devrimci potansiyelini yok sayan" yaklaşımları da Öcalan kabul etmeyecektir. Bu yüzden ayrım kesin çizgilerle belirginleşir. Öcalan'ın bu çabaları 1975 yılına kadar sürer. Bundan sonra açıkça şu fark edilir: *Türkiye solu devrime kapalıdır.* Dahası, Türkiye solu, sosyalizm içerisinde Kürtlere bir yer vermez ve Kürtleri devrime katma gibi bir niyet de görülmez.

Öcalan yalnız değildir, yanında eskiden beri istediği, aradığı bir *Kürt kolu* da vardır ve kendilerine, bilinmeseler de, *Kürdistan Devrimcileri* demektedirler; Haki Karer, Kemal Pir, Baki Karer, Fehmi Yılmaz, Ali Haydar Kaytan, İbrahim Aydın, Cemil Bayık, Duran Kalkan, Hayri Durmuş, Mazlum Doğan ve Mustafa Karasu'yla dikkate alınan bir grupturlar. Hepsi ADYÖD'e gelir, buradaki seminerlere katılır, tartışırlar.

Öcalan, parti, grup ilişkileriyle arkadaşlık ilişkilerini birlikte yürütür. Herkesle çok yakından ilgilenir, herkese bağlanır ve herkesi bağlar kendine; aradaki tek bağ aklın bağıdır ve Öcalan bu bağı kalbiyle diker. Bazen birkaç dakikalık bir konuşmayla bile sıcak dostluklar kurar. Örneğin 1973'te gruba katılan Mustafa Karasu'yla ilişki kurulur, ama Karasu bir türlü görüşmeye gelmez. Bir sonraki görüşmeyse kısa sürer. Öcalan bir tek şey söylemiştir: "Biz Mahirlerin, Denizlerin yolundayız." Karasu gruptan bir daha kopmaz. Burada önemli olan söz değil bakıştır; Öcalan bunu söylerken çok derinden yakalamıştır Karasu'yu ve Karasu da bu söze güvenmiştir.[1]

1 Mustafa Karasu, *Ateşten Tarih Belgeseli* (*Diroka Ji Agir*), Dusseldorf 2005.

Öcalan'ın ileride partinin çekirdeğini oluşturacak olan kadrolar dışında da bu dönem ilişkide olduğu arkadaşları vardır; İsmail Hakkı Celayir, Faruk Vakıfahmetoğlu ve Halil Aslan ilk akla gelenlerdir. Öcalan herkesle ilgilenir. Örneğin Vakıfahmetoğlu, Diyarbakır yurdundan atılınca soluğu Öcalan'ın yanında alır, aynı evde kalır. Bazen bu arkadaşların yakınları gelir; Faruk'un abisi Zerruh, Mehmet Yokuş... Misafirler artınca ayaklar yıkanır ve iki kişi bir yatağa girer.

ADYÖD süreciyle birlikte Öcalan'ın hayatı üçe bölünür: Okul, okulun bahçesi, ev ve dernek çalışmaları. Hummalı bir çalışma vardır. Öcalan ve arkadaşlarının tuttuğu evler bu tarihte adeta bir okul gibi işler. Öcalan bazen Aşağı Ayrancı'da Cemil Bayık ve Ali Haydar ile birlikte kalır. Bazen Emek Mahallesi'ne gider. ADYÖD sürecinde Öcalan sıkça Bahçelievler'de kalır; ev, 14. sokak ile 17. sokağın birleştiği kırmızı bir apartman dairesindedir. Öcalan burada yemekler (menemen, tırşık, bulgur pilavı) yapar. Sıkı bir komün hayatı hüküm sürer. Giysiler ve para ortaktır; para bir kutudadır ve herkes ihtiyacı kadarını alır. Zor günlerde şekerli su ve ekmek; salça, soğan ve ekmek yenir. Kahvaltı (çay, zeytin) ise her zaman hazırdır! Tek sorun giysiler olur. Öcalan, Faruk ve Haki yakın beden olduklarından kıyafetleri birbirine uyar, ama diğerleri için aynı durum söz konusu değildir; sıkıntı pantolonlardır: *Uzunlar kısalmaz, kısalar uzamaz* ve en kötüsü, kemer kısmı olmayınca, kısaltmanın da, uzatmanın da bir anlamı olmaz. Kış günleri ise tek kelimeyle çetindir. Bir paltoyu altı kişi giyer. Evde sıkı bir disiplin vardır. Yemekten sonra kitap okunur ve uzun tartışmalar yapılır. Kimi zaman Mahir Sayın ve Mustafa Kaçar gelirler ve saatlerce Öcalan ile tartışırlar. Tartışmalar bazen okulun bahçesine sarkar. Öcalan'ın geceleri ders çalışma dışın-

da okumayla geçer. Başyapıtı Giap'tır ve bunun yanında Ho Şi Minh, Politzer, Lenin, Nikitin'in kitapları elinden düşmez. Öcalan okuduklarını kitaptan söker, arkadaşlarıyla tartışır ve bazen ödev verir gibi arkadaşlarına kitaplar önerir, onlar da okuduktan sonra tartışma başlar. Öcalan hiçbir kitaptan alıntı yapmaz, okuduklarını herkesin anlayacağı bir dille açıklar. Okumaktan amaç da okuduklarını olduğu gibi tekrarlamak değil, onlardan bir sonuç çıkarmaktır.

Öcalan bazen hemşehrileri İsmet Kılıç, Mustafa Özel, Kadir İzol, Mehmet Tüysüz ile konuşur, ama aralarında bir mesafe de vardır.

Öcalan'ın Kavgaları

ADYÖD'ün kurulmasıyla birlikte ilk başta üniversitelerde faşistlerin egemenliği kırılır. Toplam bir yıllık zaman diliminde derneğin girmediği üniversite nerdeyse kalmamıştır. Girilen kavgalarda Öcalan ilk safta yer alır; uzun boyu ve çevikliğiyle kitle içerisinde dikkat çeker. Arkadaşlarının anlatımıyla *pale (biçim) yapar gibi kavga eder.* Genelde kitleyi harekete geçiren odur. Kendisi atılır ve daha sonra "ne korkuyorsunuz, korkmayın bu faşistlerden" deyip üstlerine yürür. Karşı grup sanki sünedir.

ADYÖD'ün çatışmaları ve konumu arttıkça polisin de derneğe ilgisi artar ve nihayet Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı'nın emriyle dernek 10 Aralık 1974'te kapatılır. Dernek kapatılmadan önce de (4 Aralık) zaten dernek binası basılmış ve toplam 162 kişi gözaltına alınmıştır. Hepsi öğrencidir. Bunlar arasında Öcalan, Kesire Yıldırım, Duran Kalkan ve Ali Haydar Kaytan da vardır. Dernekte bulunan Kemal Pir ise bir dizi polisin arasından sıyrılarak uzaklaşmıştır. Pir'in ilk firarıdır bu. Öcalan ise çıkan

arbede sırasında sürekli arkadaşlarını korumuş, polisin onlara müdahale etmemesi için öne atılmıştır. Kesire'yi iten bir polisi ve ona yardım eden ikinci bir polisi de iki eliyle duvara itmiştir. Öcalan ve arkadaşları bir hafta Mamak'ta tutulduktan sonra serbest bırakılırlar. Ancak polis bir ad bulamaz ve onlara *Apocu* demeye başlar.

Dikkat edilirse Öcalan sürekli bir savunma ve arkadaşlarını koruma pozisyonundadır. Şu örnek çarpıcı olacaktır; çıkan kavgalarının birinde (boykot), faşistler saldırırlar. Öcalan bir yandan taş atar, diğer yandan arkadaşlarını korur. Tam bu sırada hapis arkadaşlarından biri olan Doğan Fırtına gözüne çarpar. Fırtına, 74 affıyla yeni hapisten çıkmıştır zaten. Fırtına, başından bir darbe almış; başı kanıyor. Bunu gören Öcalan hemen koşar. Fırtına'yı alıp uzaklaşır. Bir eczaneye götürür. Fırtına'nın başını sararlar hemen. Daha sonra ikisi Siyasal'ın kavgalarla ünlü bahçesine giderler. Bir daha kavga çıkar ve bu sefer Fırtına'nın başına biri demir bir çubukla vurmak ister. Bundan sonrasını Fırtına anlatıyor: "Bunu fark eden Öcalan atıldı ve demiri vuran adamın elini tuttu."[1]

Demir, adamın elinden yere düşer ve demiri tutan bu elin yönü hiç bitmeyecek bir arkadaşlığa döner. Öcalan, Fırtına'yı ve annesi Leman'ı her zaman sevgiyle anar. El, Platon'un deyimiyle, *dışarıya uzanan beyin*, o günden beri kardeşliği anlatır.

Mazlum Doğan ve Hayri Durmuş

Öcalan arkadaşlarıyla bir uyum içersindedir. Biri diğerine bağlıdır ve bağların bir araya gelmesiyle bir zincir oluşur. Biri diğerine taf-

1 Doğan Fırtına'yla görüşme, Haziran 2013.

siye edilmemiştir, biri diğerinin parçası gibidir. Bir dava uğruna bir araya gelmiş ve bu dava onları tek bir varlık haline getirmiştir; ayrı insanlar olsalar da, ayrı olmazlar. Sayı kavramı onlar için ölmüştür. Biri, diğeridir.[1] Grubun çalışmaları hızlanırken iki kişi dikkat çeker: Mazlum Doğan ve Hayri Durmuş.

Mazlum Doğan, 1955 yılında Elazığ, Karakoçan ile Dersim, Mazgirt ilçeleri arasında kalan Teman (Goman) köyünde doğdu. Babasının adı Kazım, annesinin adı Kebire'dir. Altı kardeştirler: Serap, Arife, Nezaket, Asya, Mazlum ve Delil.[2]

Mazlum Doğan, ablası Serap'ın anlatımıyla küçükken bile farklıdır. Doğan'ı daha küçük bir çocukken tanıyan Sakine Karakoçan da bu farklılığı dile getirir. Tek kelimeyle zeki ve çalışkandır. Küçük bir çocukken Mazlum'un en büyük sorunu dilidir; dili ağırdır, rahat konuşamaz. Hayal dünyası geniştir. Serap, onun makine mühendisi olmak istediğini belirtir. Bir gün babasına "sen hiç merak etme, ben büyürsem, sana bir araba yapacağım" der. İlkokulu Karakoçan'da bitiren Mazlum, daha sonra Eskişehir'de öğretmenlik yapan ablasının yanına gider. Serap'ın unutamadığı, üzüldüğü tek şey, bu yıllarda takım elbiseyle Mazlum'a kömür taşıtmasıdır. Bir keresinde de mürekkep döktüğü için Mazlum'a kızmıştır. Ortaokulu da Karakoçan'da okuyan Mazlum, liseyi Dersim'de okur: Tunceli Öğretmen Okulu.

1 Paragrafı yazarken Shakespeare'nin *Anka ve Kumru* adlı ağıdını okuyordum; bölüm bu şiirin etkisiyle yazıldı. Şöyledir: Aşk içinde birleşip öyle seviştiler ki... Kavuştular, tek varlık oldular, tek bir cevher: Apayrı olsalar da ayrı ayrı değiller. Sayı kavramı öldü: Hiçtir bir ya da iki.

2 Delil Doğan, 1958 Karakoçan (Goman) doğumlu. Müziğe merakıyla dikkat çeken Delil Doğan'ın pek çok bestesi vardır. Bunlar arasında en ünlüsü *Cane Cane*'dir; başlangıçta sadece Şivan Perwer tarafından söylenen parça, daha sonra pek çok Türk halk müziği sanatçısı tarafından deforme edilerek söylendi. Delil Doğan, Ekim 1980'de girdiği bir çatışmada, göğsünden aldığı bir kurşunla öldü. Mazlum Doğan yakalandığı zaman Delil'e haber gönderir: "Yakalanmaktansa, ölsün."

Mazlum, burada devrimcilerle tanışır ve okulda faal bir öğrenci olduğu için sürülür. Bu tarihte, Dersim'de Fehmi Altınbilek adlı üst rütbeli bir asker vardır. Bu subay, bir gece Mazlum ve dört arkadaşını şehrin dışına çıkartır. Bundan sonra Mazlum, Balıkesir Savaştepe'ye sürgün olur. Balıkesir'de Mazlum'a bir öğretmeni sahip çıkar. Milli güvenlik dersine giren ve Mazlum'a ulusal meseleyle ilgili kitaplar veren bu öğretmen, devrimci düşüncelere sahip biridir. Mazlum, lise boyunca bütün parasıyla kitaplar alır. Üniversite sınavlarından sonra Hacettepe Ekonomi Bölümü'nü kazanır. Mazlum, Ankara'da aradığı devrimci ortamı bulmuştur. Şahin Dönmez üzerinden Haki Karer'i tanır; Mazlum ve Karer, Hukuk Fakültesi'nin bahçesinde tanışırlar. Haki Karer, Mazlum'a *milli mesele hakkında görüşlerini* açar ve o zamanın siyasal yapılarını (DDKD) sert bir dille eleştirir; onlar için açıkça, "burjuva milliyetçisi" ifadesini kullanır. Bu konuşma Mazlum'u etkiler ve Haki Karer için açıkça "Ona hayrandım" der ve ekler, "anlattığı düşünceler benim düşünceme denk geliyordu." Mazlum, Haki Karer üzerinden Öcalan ve arkadaşlarıyla tanışır ve bu hayranlık daha da pekişir: "O zamanlar bu kişilerin bir grup mu, hareket mi, yoksa başka bir şey mi olduğunu bilmiyordum; ancak kendileri tarafından tasvip edilmek, kendileri tarafından görevlendirilmek istiyordum. Bayağı da heyacanlı idim bu konuda."[1]

Mazlum, Öcalan ve arkadaşlarının ojenist (*ojenizm*, milletin ne kadar büyük olduğuyla ilgilenmeyen, önemli olan milletin kalitesidir görüşü) yapısından oldukça etkilenir ve her yerde yeni tanıdığı arkadaşlarından söz eder. Haki'nin arkadaşları, artık Mazlum'un da arkadaşlarıdır. Onlar yemek yedikleri zaman kendisi toktur. Bu yüzden bazen ablası Serap'a *bana elbise gerek*

1 Mazlum Doğan, *Toplu Yazılar*, Melsa Yayınları, İstanbul 1992, s. 245.

diyerek para alır ve aldığı bu parayı Haki Karer, Cemil Bayık ya da Duran Kalkan ile paylaşır. Mazlum, durmadan çalışan biri olarak dikkat çeker. Mustafa Elveren isimli arkadaşı Ankara'da, Harput Kırathanesi'nde herkesin tavla ve kâğıt oynadığı bir sırada Mazlum'un kendilerine "özgürlük hareketi"ni anlattığını söyler.

Mazlum gruba dahil olduktan sonra araştırmacı kimliğiyle dikkat çeker. Ali Haydar Kaytan grup içersinde herkes Marksist klasiklere yönelirken, Mazlum Doğan'ın farklı sömürge ulusların tarihlerine yöneldiğini anlatır; Balkanlar, Asya ve Afrika tarihiyle ilgili kitaplar okur ve bunlardan sonuçlar çıkartır. Bu tarihte, güncel olan 1960'tan beri Etiyopya'yla savaş içinde olan Eritre'yle ilgili notlar çıkartır, ama bu notlar çalınır. Hatta bir iddiaya göre Mazlum, "Eritre'de Devrim" adıyla bir yazı bulur ve söz konusu yazıyı çevirtir, ama yazı tam broşür olarak yayımlanacakken, zamanın Kürt yapılarından biri bu yazıyı alıp kendi adına yayımlar.[1] Bunun yanında Mazlum, Vladimir Minorsky'nin yazdığı "Kürtler" adlı uzun makalesini alıp inceler; buradan Kürt tarihine yaklaşımla ilgili bilgiler sunar. Yazı, Minorsky'nin *Kürtler ve Kürdistan* adlı kitabının bir özetidir.

Mazlum Doğan'la aynı zaman diliminde grupla tanışan bir diğer kişi Mehmet Hayri Durmuş'tur. Durmuş, 1955 yılında Bingöl merkeze bağlı, şimdiki adı *Yeni Kaya*; Kürtçe adı *Kumik* (Qumik) olan köyde doğdu; köy, Kuruca Dağının eteğine düşer. Durmuş boş durmaz. Çocukluğunda çobanlık yapar, on yaşına kadar köyde kalır, daha sonra ailece Bingöl'e taşınırlar. Durmuş, ailesi yoksul olduğu için çalışır. Orhan Zuexpayic, Durmuş ile birlikte ebe okulu inşaatında çalıştığını söyler.[2] Durmuş ev işle-

1 Yüce, *Doğudan Yükselen Güneş*, s. 261.
2 http://zuexpayic.blogspot.co.uk/2013/03/bingol-sewiti-muj-dumane.html.

rine de katılır. Kız kardeşi Zekiye odayı mı süpürüyor? Durmuş hemen elinden süpürgeyi alıp suya batırır. Odayı temizler. *Kardeşi niye yaptıyorsun* diye sorduğunda *bak süpürgeyi ıslattım, toz çıkmasın diye* yanıtını verir. Bu arada hem iş yapmış, hem de bir odayı tozlanmadan temizlemeyi kardeşine öğretmiştir.

Durmuş'un baba adı İsa, ana adı Lütfiye'dir. Durmuş'un Zekiye, Ayten, Hüseyin ve Yıldız adlı kardeşleri vardır. Yıldız ve Hüseyin Durmuş yaşamlarını gerilla olarak yitirmişlerdir. Lütfiye, Hayri'nin ölümü, Yıldız'ın cezaevinden çıkışından hemen sonra felç olmuş, 91'de vefat etmiştir.[1]

Durmuş ilk ve orta öğrenimini Bingöl'de tamamlar. Lise yıllarında matematikte başarılıdır. Hatta arkadaşlarına geometri dersi verecek kadar ileridir. Aynı yıllarda Marksist klasiklerle tanışır, sıkı bir okurdur; resim, edebiyat ve halk müziğine meraklı vardır. Okul yıllarında yaptığı suluboya bir resmin kopyasını (*Kır Çiçeği*) yeğeni Suat Durmuş, Durmuş'un hapis arkadaşı Fuat Kav'a hediye etmiştir (15 Mart 2012). Durmuş'un lise yıllarında okuduğu Maksim Gorki'nin *Ana* adlı romanıyla ilgili bir de anısı vardır. Kız kardeşi Zekiye o günleri şöyle anlatır: "Bir defa Maksim Gorki'nin Ana kitabını okuyordu. Bana 'burada ne anlatılıyor biliyor musun' dedi. Bana kitabı, ananın oğluna nasıl destek olduğunu anlattı. Sonra da, 'sen de bir gün bana böyle destek olur musun?' dedi. Ben de tabii ki, dedim."

Durmuş, Bingöl'de Resul Altınok, Ahmet Aytimur ile birlikte KDP'ye sempati duyar. Durmuş'un hayali, ninesinin acılı doğum hikâyelerinden dolayı doktor olmaktır ve sonuçta Hacettepe Tıp Fakültesi'ni kazanır. Buna en çok sevinen ninesidir. Hacettepe'de öğrenciyken Şahin Dönmez'le tanışır. Dönmez, Durmuş'u

1 Durmuş ailesiyle ilgili verdiği bilgilerden dolayı Fuat Kav'a teşekkür ederim.

Öcalan'la tanıştırır. Öcalan düşüncelerini anlatır. ADYÖD seminerlerine katılır ve bütün konuşmaları not eder ve bu notlar üzerinden düşüncelerini geliştirir. Öcalan'la anlaşamadıkları tek şey tuttukları futbol takımıdır; Durmuş sıkı bir Fenerbahçelidir.

Okulu bıraktığı sene (1978) Bingöl'e gelir, babasına *okulu bıraktım* der. Herkes üzülür, ama Hayri herkesi ikna eder: "Kararımı kendim verdim. Bu halkın mücadeleye ihtiyacı var. Bu halkın kimliğine ihtiyacı var. Tarihte eksik bıraktığımız şeyleri görüyorum. Bunları yaşıyorum, hepinizin yaşaması gerekiyor." Bir yıl sonra tekrar gelir. Kız kardeşi sorar: "Hani doktor olacaktın, hasta kadınlara 'xaltê' diyecektin." Buna, "ben olmasam da başkaları çıkar" yanıtını verir. Gider ve bir daha geri gelmez.

Ankara-Dersim Gecesi, İlk Sloganlar

Kürtlerin İç Anadolu Bölgesi'ne gelmeleri, burayı kendilerine yurt tutmalarının tarihi eskidir; bu tarih 12. ve 15. yüzyıllar arasında gidip gelir; 15. yüzyılda Kürtlerin başta Ankara, Konya ve Aksaray olmak üzere köyler kurdukları bilinmektedir; bu köyler arasında en çok bilineni Kızılcahamam'a (Yabanabad) bağlı "Kürtler" köyüdür. Kürtler köyü 1463 tarihli Ankara Tahrir Defteri'nde kayıtlıdır.[1]

1900'lü yıllardan başlayarak da İç Anadolu, özellikle Ankara, siyasi (1911-1938) ve ekonomik (1945-1980) göçlerin merkezi

1 Ahmet Nezihi Turan, *Yabanabad Tarihini Ararken*, Kızılcahamam Belediyesi, Kızılcahamam, 1999; ayrıca ben de buraları gezdim. Bkz. Müslüm Yücel, "Tuz Gölü Kürtleri" (yazı dizisi), *Yeni Gündem*, İstanbul 2000. Tuz Gölü Kürtleri edebiyat dünyasının da her zaman ilgisini çekmiştir. Çok fazla örnek vardır, ama bunlar arasında en ilginç olanı Kemal Tahir'dir. Tahir'in *Damağası*, *Yediçınar Yaylası*, *Köyün Kamburu*, *Büyük Mal*, *Rahmet Yolları Kesti* romanlarının pek çok kahramanı Kürttür. bkz. Müslüm Yücel, *Osmanlı-Türk Romanında Kürt İmgesi*, Agora Yayınları, İstanbul 2011, s. 290-375.

haline gelir ve göç edenler hemşehri dernekleri kurarlar. Birbirini bulmanın ve birbirini kaybetmemenin bir sonucu olarak kurulan bu *dernekler* için aynı il, hatta köy ve kasaba, aynı din ve aynı dilden olmak esas alınmasa da, zımni bir esaslık vardır. Devletin yarattığı bürokrasi dernekler üzerinden çözülmeye başlar; konuttan iş bulmaya kadar uzayan bir dayanışma zinciridir bu.

70'li yılların ortalarına doğru Ankara'da *Tuncelililer Demokratik Kültür Derneği* vardır. Bu derneğe salt Dersimliler gelmez; Erzincan, Sivas, Bingöl ve Elazığ Alevileri gelir, burada birbirleriyle kaynaşırlar. Ankara da zaten Alevi kimliğine açıktır; Hüseyin Gazi, Nato Yolu Çevresi, Tuzluçayır, Yenidoğan ve Dikmen Mahallesi'nde yoğun bir Alevi nüfus yaşar; Haymana, Şereflikoçhisar, Delice, Çubuk, Bala, Gölbaşı, Polatlı gibi ilçelerde de Alevi nüfus vardır.[1]

Tuncelililer Demokratik Kültür Derneği, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin karşısında, bir apartman dairesinde faaliyetlerini yürütür. Derneğin yönetiminde Şahin Dönmez, Kamer Özkan ve Ali Turan vardır. Ali Haydar Kaytan derneğin müdavimlerindendir ve Ali Haydar Kaytan arada bir Öcalan'la derneğe gidip gelir. Burası Ankara'ya gelenlerin ilk uğrak yeri olduğu gibi "Doğulu" gençlerin de sıkça gittikleri bir mekândır. Buraya arada bir halk ozanları da gelir; saz çalıp türkü söylerler, böylece toprak duygusunu tadar, hasretliği üzerlerinden atarlar. Gençler, sabah evden çıkıp gidecek yeri olmayan yaşlılarla sohbet ederler burada. Dersim isyanını ve sonrasını hatırlayanlar vardır, uzun uzun anlatırlar. Bu tarihte, gençler arasında Nuri Dersimi'nin *Gençliğe Hitabesi*'ni ezbere okuyanlar da vardır, bu hitabeyi muska gibi ceplerinde taşıyanlar da.

1 Bugünkü mahalle bölünmesine göre ise şöyle bir sonuç vardır: Yenimahalle (Batıkent, Çayyolu Mahallesi), Keçiören (İncirli Mahallesi), Mamak, Tuzluçayır ve Ege Mahallesi), Çankaya (Dikmen).

Dernek uzun uğraşlardan sonra -çünkü önce izin verilmez- Ankara Spor Salonu'nda bir gece yapar. Geceyi tertipleyenler Öcalan ve arkadaşlarıdır, mahalle ve okullarda bilet satışından geceye kimlerin katılacağına kadar pek çok konuyla ilgilenirler. Gece büyük ilgi görür; 30 Mart 1974'te yapılan gecede adeta salon yıkılır. Kapasitesi on bin olan salonda üç dört bin kişi fazladır. Hatta polis salonun darlığını bahane ederek kimi gelenleri salona bırakmaz. Gece büyük bir coşkuyla başlar ve yine aynı coşkuyla sona erer. Burada, uzun bir zamandan beridir sosyalist kesimin duymadığı, Kürtlerin ise atmaya korktukları bir slogan atılır: *Kahrolsun sömürgecilik*. Slogan sürekli tekrarlanır. Ali Haydar Kaytan'ın anlattığı kadarıyla benzer slogan ve dövizler de geceye renk katar: *İlhaklar sömürgeciliği meşrulaştırmaktır, kahrolsun şovenizm, yaşasın bağımsızlık ve proleterya enternasyonalizminin uygulanması...*[1]

Öcalan ve çevresi küçük bir gruptur, ama gecenin akışını sloganlarla değiştiren onlardır; atılan sloganlar, sadece atılmış ve benimsettirilmiş değil, aynı zamanda tüm kitle tarafından benimsenmişlerdir. Grup kendi dilini ve bu dilin sloganlarını da artık bulmuştur ve atılan sloganlar şunu göstermiştir, bu bir gece değil, bu bir eylemdir. Bu gece atılan sloganlar, ileri aşamada da sürekli tekrarlanır.

Dersim Gecesine Öcalan bizzat katılıyor, slogan atıyor. Gecenin sonunda moral olarak grup kendini iyi hissediyor. Ayrıca gecede ellerine biraz da para geçiyor ve bu parayla dernek yöneticileri kendilerine iki tabanca alıyor. Tabancalar gruba kalıyor. Grubun ilk sloganları burada atılıyor ve ilk kamulaştırma (tabanca) bu geceyle gerçekleşiyor.

1 Ali Haydar Kaytan, *Tarih Yapıcı Anlayışı ve Anlayışsızlığın Trajedisi*, broşür, tarihsiz, s. 8.

Kesire'yle Tanışma

Kesire 70'li yıllarda yazılan iki romanın kadın kahramanlarına benzer; bunlardan ilki Adalet Ağaoğlu'nun *Ölmeye Yatmak* (1973) romanın kahramanı Aysel, ikincisi Füruzan'ın *47'liler* (1974) romanının kahramanı Emine'dir.

70'li yıllarda bir kadının politikayla ilgilenmesi tek kelimeyle devrimdir; 70'li yılları anlatan romanlarda kadınlar intiharın eşiğinde yaşarlar; *Ölmeye Yatmak*'ın kahramanı Aysel bunlardan biridir. Aysel'i intihara sürükleyen yalnızca bir öğrencisiyle yaşadığı *yasak aşk* değil, aynı zamanda Kemalizmin kadınlara karnu alanına dahil olabilmek için ödettiği bedellerdir de; Aysel bu bedelleri dile getirir. Aysel, "toplumsal alandaki yerini kazanabilmek için, cumhuriyet kadınının vücudu ve cinselliğinden vazgeçmesi" demektir.[1]

Füruzan'ın *47'liler* (1974) romanında bir yanda 12 Mart döneminde gözaltına alınan, işkence edilen, öldürülen ve asılanların ruhlarını duyarız, diğer yandan Cumhuriyet'i kuran babaları vardır ve bu babalar, ideolojileri etrafında bir değirmen kurmuşlardır ve bu değirmende modernlik adına çocuklarını öğütürler. Gençler buna karşı çıkar. *Onaylanmış kadın* ve *onaylanmış erkekliğin* dışında bir dünya ararlar. Emine'nin anne ve babası idealist öğretmenlerdir. Emine'nin annesi, "bükülmez bir Türklük onuruyla" yetiştirilmiştir. Bu yüzden yurdun dört bir yanı onlar için görev yeridir. İlk görev yerlerinden biri olan Erzurum'da Emine'nin ablasının Ertegün isimli bir astsubaya âşık olması aile içinde kıyametler kopmasına neden olur. Çünkü söz konusu olan astsubay, "Ezanı Türkçe okutup, milletimizi gericilerin kucağına atan" bir

1 Adalet Ağaoğlu, *Ölmeye Yatmak*, İş Bankası Yayınları, İstanbul 2002. Roman için ayrıca bkz. Ayşe Saraçgil, *Bukalemun Erkek*, İletişim Yayınları, İstanbul 2005, s. 389.

sistemden gelir. Babaya göre Ertegün kızını sevmez, kızını salt "körpeliği," "etinin düzgün ayva tüylerinden" dolayı seviyordur. Ailenin çocukları için hayal ettiği gelecekte kızlar işadamlarıyla evlenecektir; erkek çocuk ise yurtdışına gidip eğitim görecektir.[1]

Kesire 21 Ekim 1951 yılında Karakoçan'da doğmuş; ancak bu doğum tarihi daha sonra 1953 olarak düzeltilmiştir. Babası ünlü istihbaratçı Ali Yıldırım (1905-1990), annesi ev hanımı Kebire'dir. Bu evlilikten Kesire dışında, Nahide, Sabine ve Ali Kemal doğmuştur. Aile aslen Dersimlidir. İsyan sonrasında (1940) Elazığ'a taşınmışlardır.

İlk ve ortaokulu Elazığ'da okuyan Kesire, daha sonra yatılı olarak Elazığ Kız Öğretmen Okulu'na (1967-1970) başlamıştır. Ailesi, özellikle babası, öğretmen olmasını istemiştir. Ancak Kesire'nin iç dünyasındaki meslek gazeteciliktir.

İlkokulda kısa kesilmiş küt saçları ve yanık sesiyle türkü söylemesiyle dikkat çeken Kesire, Öcalan'ın başlangıçta *sevdiği kadın*, daha sonra *eşi* ve son olarak *muhalifi* olarak yazıcılar tarafından anılacaktır. Hakkında yüzlerce yorum yapılan Kesire bugün bile PKK tarihi içinde güncel bir tartışma konusudur.

Kesire, başlangıçta babasının ve ailesinin etkisiyle *milliyetçi* etkiler taşır; Öğretmen Okulu'nda okurken sosyoloji öğretmeni Mehmet Kopan'dan etkilenir ve bu etkiyle *sola* evrilir. Kopan sonraki yıllarda THKO taraftarı olduğu için bir süre tutuklanır. Kesire'yle aynı sınıfta okuyan Fadime Erdoğan ve Hamide Çubukçu da benzer bir etki içindedir. İkisi de sol düşünceyi benimser.

1 Romanın kahramanı olan Emine ve arkadaşları için düzenlenen tutanakta şu kitapların adı geçer: Almanca, *Yankee Go Home*, İngilizce Andre Malraux'nun *Umut*, Maksim Gorki'nin *Benim Üniversitelerim* ve *Ana*, Jack London'un *Demir Ökçe*, Lenin'in *İki Taktik*, *Parti Tarihi*, Fahrettin Kırgızoğlu *Kürtler*, İsmail Beşikçi'nin *Doğu Anadolu'nun Düzeni*. Füruzan, *47'liler*, YKY, İstanbul 2012, s. 11. Ertegün için bkz. s. 40; babanın Emine'yle ilgili yorumu için bkz. s. 34.

Kesire mezun olduktan sonra Karakoçan'ın Yeniköy İlkokulu'nda öğretmenliğe başlar. Ancak öğretmenlikten yana mutlu değildir. Sınavlara hazırlanır ve 1973'te, Ankara Gazi Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu'na girer. Bu tarihte Kesire'nin tek bir arkadaşı vardır: Şenay. Yugoslavya göçmeni olan bu arkadaşla birlikte Hukuk Yurdu'nda kalır. Ankara'da bir süre DEV-YOL'a sempati duyar, sol ve sosyalizm arasında gidip gelir; Öcalan'la birlikte Kürt ve sosyalist bir kimlikle karşımıza çıkar.

Öcalan ve Kesire, 1974 yılında ADYÖD'de tanışırlar ve ADYÖD'ün polis tarafından basılmasıyla ikisi birlikte gözaltına alınırlar. Bu gözaltı sırasında Kesire'yi iten bir polise Öcalan sert çıkar. Sonrasında Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin bahçesinde görüşürler. Kesire'nin okuduğu Basın Yayın Yüksekokulu, Siyasal'ın arkasındadır. Bazen ikisi birlikte derneğe de gidip gelirler. Böylece aralarında bir yakınlaşma başlar. Okulu ve derneği kırıp Kızılay'ın pastanelerinden birinde oturdukları da olmuştur.

Kesire ve Öcalan karşılaşan iki nehir mi yoksa iki tarih mi? Bu belirgin değildir ilk zamanlarda.

Örneğin Cemil Bayık, Kesire'nin kendilerine katılmasına sıcak bakmaz. Bunun nedeni, *Yıldırım ailesinin Dersim İsyanı sırasında oynadığı olumsuz roldür*. Ali Haydar Kaytan, Kesire'nin farklı biri olduğunu söyler; bir havası vardır: *Olgun davranır, oturaklıdır*. Kaytan eklemeden edemez: *Gruba katılması, bir egemenlik anlayışı. Onlar olmazsa, Kürdistan olmaz düşüncesi*. Öcalan soğukkanlıdır. Kesire'nin ailesi söz konusu olunca ilk başta şunu söyler: *Bu sınıfı da etkilemek gerek.*

Bilinir ve anlatılır ki Kesire'nin babası Ali Yıldırım, Şeyh Said Kıyamı ve Dersim İsyanı sırasında bilfiil yer almıştır. Bir rivayete göre Yıldırım'ın, Dersim'e kan ekip gözyaşı biçen Korgeneral Abdullah Alpdoğan'la yakın ilişkisi vardır. Hatta Alpdoğan'a ra-

porlar yazdığı da iddia edilir.[1] Bir başka rivayette Yıldırım Milli Emniyet Hizmetleri Riyaseti (*kısa adı MAH, MİT'in eski adı*) elemanlarından biridir. Bu ve benzer rivayetlerin sayısı epey fazladır. Yıldırım, Şeyh Said Kıyamı sırasında Mustafa Kemal'in yanında yer almış, sonraki süreçte *sanıklara* yöneltilen suçlamaların bilgi kaynağı olarak İstiklal Mahkemeleri'nde görev almıştır: rivayetlere göre Yıldırım sarık ve cübbe giyer, Şeyh Said taraftarları arasında gezer, böylece gerekli bilgileri toplardı. Dersim süresince aynı şekilde çalışmıştır.[2]

Yıldırım'ın iki isyanda oynadığı rol bürokratik çevrelerin dikkatini çekmiştir. Yıldırım, Abdullah Akdoğan üzerinden İsmet İnönü ile görüşür. Böylece siyasal ilişkiler için bir zemin de hazırlanmış olur. İsyanların bastırılmasından sonra Yıldırım CHP'de aktif olarak çalışır; 1960 darbesi sırasında boş durmaz, Demokrat Partilileri (DP) zamanın hükümetine rapor eder. Bu yönüyle de İnönü'nün *gözdeleri* arasına girer ve 1970'te Karakoçan'da CHP'nin belediye başkan adayı olur. Ancak yeterli oyu alamaz. Adalet Partililer tarafından linç edilmek istenir (*Habertürk*, 11 Kasım 2010).

Yıldırım, kuşku yok, muhalif partiler (DP, AP ve MSP) ve Kürtler için olumsuz bir tiptir. Ancak Karakoçan'da, özellikle CHP'liler tarafından sayılan biridir. CHP'nin iki taşı varsa, bu taşlardan birini Elazığ'da Yıldırım koymuştur. Yaşı altmışa yaklaşan pek çok kimse (CHP'li) ondan mutlaka bir Mustafa Kemal ya da İsmet İnönü anısı dinlemiştir: *Bir gün Mustafa Kemal bana dedi ki* diye başlayan anıları vardır; Paşa dedi ki *bu cehaletle nasıl baş edeceğiz*. Dedim, *okul*! Sonra *öğretmen*!

Öcalan, Füruzan'ın kahramanı Emine'nin babasına benzer bir babanın kızına âşık olur. Kesire ise babasının tersine akar; Ali

1 Uğur Mumcu, *Kürt Dosyası*, Um:ag Vakfı Yayınları, Ankara 1993, s. 17.
2 Zülfikar Ali Aydın, *Öcalan'ın MİT'çi kayınpederi*, Habertürk, 11 Kasım 2010.

Yıldırım kızını CHP'li olarak yetiştirmek ister; örneğin Yassıada Duruşmaları'nı izleyen Yıldırım, daha o zaman sekiz yaşında olan Kesire'ye duruşmaları anlatır, ama Kesire her seferinde kirişi kırar, baba ile kız arasındaki dengeyi bozar; baba, kızına adeta Türklük dayatır ve bunun için onu yatılı okula verir; amaç aile ve okulun birbirini tamamlamasıdır. Kesire bu yatılı okul yıllarını sevmez, o yıllardan kendisine kalan tek şey korkudur; bir arkadaşına sarılmadan uyuyamaz, tek başına hamama bile gidemez.

Aile Ankara'ya taşındıktan sonra Kesire'nin ağırlığı artar, kendini yaşından daha ileri ve olgun bir yerde konumlandırır; dışarıda kendine hâkimiyeti esas alır. İki kız kardeşi (biri memur, diğeri ODTÜ'de öğrenci) ve küçük bir erkek kardeşi vardır, ama onlar arasında ayrıcalıklı bir yere sahiptir; ev kızı havasına girmez ve dahası ailesiyle sürekli bir hesaplaşma içindedir; tarihiyle yüzleşmek ister. Başlangıçta Türk solu içinde yer alsa da arkadaşlarının çoğu Kürtlerden oluşur ve yüzünde esrarlı bir yalnızlık hissi vardır. Bu yalnızlığıyla Öcalan'ı çeker, etkiler. Öcalan ve Kesire'nin karşılaşmaları ve duygu babında yüz yüze gelmeleri tek kelimeyle muhteşemdir. Öcalan onunla yüz yüze geldiğinde gözlerini kısmaz, doğruca gözlerinin içine bakar ve gözlerini bir hazineyi bekleyen ışık huzmesi bekçiler gibi açar; gözler, ruhlarında olup biteni yansıtmaz, olup bitene ayna tutar, üstlerinde ise kara bir güneş vardır.

Öcalan, Yıldırım ailesini bütün yanlarıyla bilir. Ancak Kesire'ye yaklaşımı sarıldığı bütün işler gibi duygu yüklüdür. Bütün işler gibi aşka da "büyük bir aşkla sarıldım" der. Çünkü aşk, Öcalan için *sınırsız yaklaşmaktır*. Bu yüzden ailenin kökeni, babasının yapısı ve yaptıkları bu aşkı engellememeli diye düşünür. Örneğin evlerine gider; kapıyı aşkla çalar ve içeride kimin olduğu onu

ilgilendirmez, orada sevdiği, onunla birlikte yürüyecek olan bir kadın vardır.[1] Dahası Öcalan, Kesire'yle kadın ve erkek arasında var olan eşitsiz birlikteliğe de dikkat çeker; onunla birlikte olmak, kadın ve erkeği eşit düzeye getirmek olarak tanımlanır. Kesire'nin ailesi ise bir engel değildir. Çünkü Öcalan'a göre, kimse ata ve dedelerinin günahlarıyla yargılanamaz. Özetle Kesire, Öcalan'ın siyasal ideallerini paylaşan ve manevi projelerini anlayabilen bir sevgilidir. Bir melek değildir, ama kanatları vardır; gözleri sürekli ileri bakmaktadır, ağzı aralıktır, kanatları açık ve gergindir hep; yüzü geçmişe dönüktür: Tarih!

Kesire ise kendi aile tarihiyle yüzleşmektedir. Öcalan'ın yanında konumlanışı budur. Babayla, devletle yüzleşmektedir. Bu yüzden olsa gerek Kesire, babasının hatıralarını derlemek ister bir ara. Çünkü Öcalan'la birlikte, kendisi olmanın gururunu yaşar. Babayla başlayan tarih ise acıdır. Öcalan bunu açıkça ifade eder, eğer isteseydi Kesire, *kadın özgürlüğü için bir model* dahi olabilirdi.[2] Kesire'nin bir model olup olmayacağını ise zaman gösterecektir. Babasının tarihiyle mi yüzleşecek, yoksa bu tarihle barışıp köşeye mi çekilecek?

Her şeyin ötesinde ise şu vardır: Kesire, PKK'nin ilk kadın üyesi olması açısından tarihsel bir öneme sahiptir. PKK'nin Fis Köyünde yaptığı ilk kongreden, 15 Ağustos 1984'e kadar karar merciinde yer alacaktır.

1 Kimi kitaplarda Kesire'nin gruba sızdığı, daha sonra da grubu ele geçirmek istediği yönünde bilgiler vardır. Öcalan seneler sonra bile Kesire'nin *ille de gruba gireyim* diye bir derdi olmadığını söyler. Özetle, Kesire *"Zekâ dolu birisi olmasına ve çok sağlam gözlemleri bulunmasına rağmen, grup için aktif çalışmamıştır."* Öcalan, *Sümer Rahip Devletinden Halk Cumhuriyetine Doğru*, s. 161.

2 Öcalan, *Sümer Rahip Devletinden Halk Cumhuriyetine Doğru*, s. 178.

Kürt Cephesinde Biten Yeni Yapılar

12 Mart 1971'de DDKO kapatılır, yöneticileri hapse atılır, 74'te çıkarılan genel afla hepsi dışarı çıkarlar. Benzer bir güzergah üzerinden *Devrimci Demokratik Kültür Derneği* (DDKD) kurulur. Tartışmalar başlar. Tartışmaların temelinde DDKO vardır. Derler ki DDKO duruşmaları sırasında Fikret Şahin, Mümtaz Kotan, İbrahim Güçlü, Yümnü Budak ve Ali Beyköylü kendileri için hazırlanan iddianameye karşılık 164 sayfalık bir savunma yapmak isterler, ama Kemal Burkay, İbrahim Aksoy ve Tarık Ziya Ekinci böyle bir savunmanın yapılmasına karşı çıkarlar. *Savunma yapalım, yapmayalım* tartışmasıyla DDKD daha yapılanmadan ikiye bölünür. Ayrılanlar *Komal Yayınları* ve *Rızgari* dergisini (*Kurtuluş*) çıkartırlar (1976).[1] DDKD içinden *Kawa*[2] ve *Türkiye Kürdistanı Sosyalist Partisi* çıkar.[3] *Özgürlük Yolu* adıyla bir de dergi çıkar (1975-1979); derginin adından dolayı da *Özgürlükçüler* olarak tanınırlar. *Özgürlük Yolu* siyasal anlamda Türk işçi sınıfı ile Kürtler arasında bir ittifak kurmayı amaçlar, ama kentle sınırlı kalır. *Komal* ve *Rızgari* dergisi etrafında gelişen grup ise Türk soluna koyduğu mesafeyle dikkat çeker; örneğin 1977 seçimlerinde Bülent Ecevit'i desteklemezler. DDKD çevresi il ve ilçelerde örgütlülüğe ağırlık verir; 1978'li yıllara gelindiğinde kırka yakın şube, elli bine yakın üyesiyle dikkat çeker. Türkiye Komünist Partisiyle ilişki kurmak isterler ve ağırlıklı olarak taraftarlarını aile ve aşiret bağları üzerinden geliştirirler.[4]

1 Rızgari ve Komal grubu denilince akla şu isimler gelir: Mümtaz Kotan, Ruşen Aslan, İbrahim Güçlü, İsmail Beşikçi, Mehmet Uzun, Hatice Yaşar, Feqi Hüseyin Sağnıç, Recep Maraşlı, Orhan Kotan.

2 Kawa, Ziraat Mühendisi Ferit Uzun ve Nurettin Elhüseyni'yle bilinir.

3 Özgürlük Yolu, Kemal Burkay, Mehdi Zana, Ziya Acar, Yılmaz Çamlıbel, İhsan Aksoy, Faruk Aras gibi isimlerle dikkat çeker.

4 Özgürlük Yolu, Rızgari ve DDKD ve diğer yapılar için bkz. Martin van Bruinessen,

Bu yapıların tümü, yöneticilerinden üyelerine kadar herkes Kürttür. Temel ölçüt siyasettir, ama aile ve aşiretleri önemlidir: *Em du pismam diçûn dernek!* (*Biz iki amcaoğlu derneğe giderdik*). Bu yapıların içinde yer alan kimseler köy kökenlidir, ama il ve ilçe merkezlerine II. Dünya Savaşı sonrası göç etmişlerdir. Mao ve Lenin'den etkilenmiş, ama bu konuda sıkı bir okuma ve okunanı pratik hayat içinde uygulama söz konusu değildir. Çatışmalar sırasında, hemen "*Prode,*" *derler, "Allahê ma esto, hukmatê ma çino"* (*Vur! Allahımız var, hükümetimiz yok*).

Kıskaç! Pilot ve Şahin

Öcalan çevresinde bir grup oluşurken, tek kelimeyle bir kıskaç da örülür. Aniden birileri hayatına girer ve bu kişiler bir örümcek ağı gibi Öcalan'ın etrafında toplanırlar. Bunda Öcalan'ın *sürükleyici yapısının* da etkisi vardır; Öcalan herkesle konuşur, tartışır, hiçbir fikre kapılarını kapatmaz. Bir yanda bu *sürükleyici* yanıyla ona bağlı olanlar, diğer yandan bu yanla onu ağa çekmek isteyenler. Gruba yeni dahil olan Muzaffer Ayata, "Bizim Öcalan'la ilişkilerimiz, her türlü kişisel kaygıdan, beklentiden çok ötedeydi, son derece coşkulu duygular, güçlü bağlılıklar temelindeydi," diyor. Ancak bu yan Necati Kaya (Pilot) gibi kimseler tarafından ileride açık suiistimallere dönüyor. Tabii bu arada polis için grup bir muammadır; Türk solu diyecekler değil; Kürt diyecekler, ama Kürt grupları (ve derneklerle) bir ilişkileri yok. Bu yüzden grubun içine sızarak çözmeye çalışıyorlar.

Necati Kaya da bu süreçte (ADYÖD) Öcalan ile tanışıyor. Onu, Öcalan'la tanıştıran ise Abdurrahman Ayhan isimli Ağrılı

Kürdistan Üzerine Yazılar, İletişim Yayınları, İstanbul 1992, s. 348-351.

biridir. Ayhan Siyasal'da okuyan, Öcalan'ın sözüne itimat ettiği, demokrat biridir. Kaya da köken olarak Kürttür, Ağrılıdır. Türk Hava Kurumu'nda çalışır, Türkkuşu'nda pilottur. Bu yüzden herkes ona *pilot* diye sesleniyor, *pilot*!

Pilot, Öcalan'a en zayıf olduğu yerden yaklaşıyor. Yekten, "Beni Kürt olduğum için ordudan attılar" diyor. Gerçekte ise ordudan atılan biri değil. Atıldı diye gösterilen ve sonra öğrenci olarak Siyasal'a yerleştirilen biridir.[1] Sonradan öğreniliyor bu. Başta Pilot'un Kürt olduğu için ordudan atılışı Öcalan'ı düşündürüyor. Bir kişi diyor sonuçta ve onu kazanmaya çalışıyor. Pilot da "ne istersen iste" diyor ekliyor, "yaparım."

Necati'nin dışında bir de Şahin Dönmez var. Öcalan, Dönmez'le yakından ilgileniyor. Dönmez tıpkı Kesire gibi Dersim kökenli... Aradaki fark ise şu: Dönmez, "İsyan artığı" bir aileden, Kesire ise karşı taraftan, İnönü'den takdirname alacak kadar devletle yakın ilişkide olan bir aileden geliyor. Öcalan ikisini gözlemliyor; birine *yoldaş* diyor, diğerine *sevgili*...

Tuzluçayır

60'lı yıllardan sonra, göçle birlikte emekçi kesim Tuzluçayır'da yoğunlaşıyor; Sivas, Dersim, Elazığ, Erzincan, Yozgat, Çorum, Amasya'dan pek çok insan burada bir araya geliyor ve hepsi başlangıçta *ucuz işgücü* olarak kentin çarkına dahil oluyor. Mahallenin çoğunluğu Alevi ve burada inancı etrafında kültürünü yaşatır. Düğün ve kınalar salonlarda değil, sokak ortasında yapılıyor. Ölülerin kırkı çıktığında ortak yemekler yapılır. Tuzluçayır, barındırdığı muhalif kimlikten (alevi, sosyalist) dolayı Ankara'da so-

1 Öcalan-Küçük, *Kürt Bahçesinde Söyleşi*, s. 113-114.

lun merkezi durumunda. Hatta bu yüzden, Tuzluçayır'a "Küçük Moskova" bile denmiştir. İbrahim Kaypakkaya, Deniz Gezmiş, Mahir Çayan ve diğer sol yapıların liderleri burada oturmuşlardır. Topal Veli diye biri vardır, kahvede sosyalizmi anlatır. TİP'li Mehmet Aydoğan vardır sonra, sol yayınları (dergi, gazete) satar burada. Aydoğan'ın kızı Perihan'ın anlatımıyla bu tarihte mahalleye gazete almadan girmek yasak gibidir...

İşte bu mahallede bir kadın tanırız: Hatice Altun (1921-2014) Dersim sürgünü bir ailenin çocuğu olarak Kayseri'nin Sarız İlçesi'nde doğar ve aile 60'larda Tuzluçayır'a taşınır. Rıza Altun Ankara'ya gelişlerini ve annesini şöyle anlatır:

"İlk geldiğimiz yıllarda epey zorlandık. Türkçe bilmiyorduk. Zazaca öğrenmiştik. İnanç olarak insanlar birbirine yakın olsa da bu çelişki öne çıktı. Hatırlıyorum, ilk gittiğimizde herkes bizi horluyordu. Hatta aralarında bugün bizimle arkadaş olanlar da var. 'Kürtler, Türkçe bilmiyorlar' diye bir aşağılama durumu vardı. Bu çok zorlayıcı oluyordu. Çocuklar günlük ilişkilerde reddediliyor, aşağılanıyor ve kovuluyordu. Annemin giyim tarzı çok aykırı geliyordu. Klasik Zaza kadınların giyimi kuşamıydı. İlk defa öyle bir şey görüyorlardı; sokağa çıktığı zaman çocuklar peşine takılıyordu. Bir süre sonra anneme giyimini değiştirmesi için baskı yapmaya başladık. Kofiyi indirdik, yerine başörtüsü. İki üç katlı elbise yerine bir entari. O günkü mahallenin standartlarına uydurduk. Ama uzun yıllar annem buna tepkisini sürdürdü. Herkes bir başörtüsü kullanırdı, annem iki tane kullanırdı. Sanıyorum halen öyledir. Onun gizli tepkisi sanıyorum bugün de sürüyor. Kendimizi sol muhalefetin bir parçası olarak görme durumu hâkimdi. Özellikle Denizlerin idamında annem sürekli ağlıyordu. Tepkisi yoğundu. Fakat herhangi bir bilinçten ziyade kendiliğinden bir

durum ortaya çıktı. 68'den 73'lere kadar bu biraz böyle yürüdü. Çok fazla örgütlü olmayan, ama gelişen sol eğilimlere sempati duyan bir durum vardı."

Bu arada Kemal Pir, Tuzluçayır'da kahve kahve gezer; *Tuzluçayır Güzelleştirme Derneği*'nde hoş sohbet kimselerle zaman geçirir, taraftar toplar. Farklı gruplarla tartışır. Günün birinde *şirket* ve bu isimle birlikte *şef* ismini duyar. *Şirket*in *takıldığı kahveye* gider.[1] Elini uzatır, *merhaba* der. Altun sarsılır. Altun, Pir'in elinin sıcaklığını hisseder ve bir daha bu eli bırakmaz. Altun, kendisiyle yapılan söyleşilerin birinde hem bu dost elini hem de Pir'in sesinden etkilendiğini ve bu eli bir daha bırakmak istemediğini söyler.[2]

1 Mahallede varlığını erdemleriyle koruyan; mahallenin sorunları, dul kalmış yaşlı kadının odunları, evde kalmış kızın çeyizi, birkaç kişiden dayak yemiş delikanlının hali, okul harçlığı olmayan öğrenci ve tabii bu arada mahallenin namusu *Şef*'in masasındaki işlerdir. Şeflerin en önemli özellikleri ise kendi uzaklıklarının içine kapanıp devletin yasalarını reddetmeleridir. Çünkü devletin gücü ya dükkan vitrinleri gibi aydınlanmış ya şenliklerde süslenmiş ağaç gibidir, ama her koşulda elden düşme ve küstahçadır. Kendi yasaları vardır. Bu yüzden burjuvazi onlardan korkar. Şef ya da kabadayı, 19. yüzyıl boyunca Edgar Allen Poe ve Balzac'ı yakından ilgilendirmiştir. Poe için onlar suçlu değil, dedektiftirler; kötülükleri ortaya çıkartan onlardır. Balzac için onlar suçlu sayılamazlar yine, çünkü onlar için suç bir uğraştır. En nihayetinde kabadayı Baudelaire'le hatırı sayılır bir yere oturur; o, bulutlara sarılmaktan kollarını kaybetmiş biridir; kent, kötülük dolu fıçılarını onun ağzına boşaltmak için seferber olmuştur. Çıkış, sekerek yürümektir. Herkes seni vurabilir. *Şef* ve *şirket* sıfatları Mario Puzo'nun *Baba* (1972) adlı romanında sıkça geçer: *capo dei tutti capi* (bütün şeflerin şefi). İşte bu şeflerin şefi olan adam dostlarını koruyan, insanları mutlu eden, eli açık, hayırsever, erdemli ve her şeyden öte iyi bir aile babasıdır. Bu iyi adam mahalleden gelmiştir, küçük bir çeteden (şirketten). Romanda, şeflerden biri eski biraderlerinden biri olan Gloria'ya şunu söyler: "Ne yaptın, ticarete bulaştın." Anlarız, ticaret kirlidir (*bulaşan bir şeydir*) ve şefin meziyetlerine gölge düşürmüştür; çünkü ticarete bulaşmış bir şef, açıkça sermaye birikimine hizmet etmiş demektir ve hayatında bir tek şey vardır: *Hırs*. Mario Puzo, *Baba*, Altın Kitaplar, İstanbul 1972; romanla ilgili bir başka okuma için bkz. Ernest Mandel, *Hoş Cinayet-Polisiye Romanın Toplumsal Tarihi*, Yazın Yayınları, İstanbul 1985.

2 Rıza bu mahallede "Şirket" ya da "Tuzluçayır'ın şefi" olarak tanınıyor. Rıza Altun'un "çetesi" ve şefliğiyle ilgili pek çok rivayet vardır. Bunlardan biri Altun'un kumar oynayan kimselere kredi açtığından dolayı kendisine *şirket* denildiğidir. Şefliği ise bir *çete* kurmasından gelir; çeteler kavga eder, para kazanır, birlikte kazandıklarını yerler. Altun'la yapılmış bir söyleşiyi Roj TV'de izledim, ancak yanımda kalem olmadığı için

Peşi sıra Pir'le birlikte Öcalan'ın kaldığı bodrum katı eve giderler. Öcalan yoktur. İkisinin de karnı açtır. Ekmeğe memleketten gelmiş salça sürüp, soğanı katık ederler. Öcalan gelir, konuşurlar. Tuzluçayır'ın meşhur *şirketi*, sadece Rıza'dır artık. Rıza bugüne kadar hep silah taşımıştır. Annesi bile Rıza'nın altıpatlarsız dışarı çıkmasını istemez. Ancak bundan sonra asıl silah yaşamaktır. Birini vurmanın değil, bir sistemi yerinden oynatmanın sırasıdır.

Kemal Pir'in Tuzluçayır'a gelmesiyle başta Rıza Altun olmak üzere Altun ailesinde bir hareket başlar. Ailenin mahalledeki evi gençlerin meskeni olur. Öcalan'dan Kemal Pir'e, Hayri Durmuş'tan Mazlum Doğan'a, Cemil Bayık'tan Duran Kalkan'a kadar pek çok kişi bu eve gelir. Hatice Altun yemek yapar, çay demler. Hatice Altun o günleri unutmaz: "Başkan gelip konuşuyordu. Çocuklar, arkadaşlar hep salonda oluyordu. Seminer veriyordu. Bir yanlış olursa Başkan düzeltiyordu. Oturuyordu, onları dinliyordu. Biz de ancak yemekle, çayla uğraşıyorduk. Tuzluçayır'a kızlar geliyordu. Rıza bırakmıyordu kızlar yemek yapsın. 'Bana yardım etsinler.' 'Yok.' Sonra Muzaffer Ayata onlara kızdı. Başkan dedi ki, 'Ana tek başına gidiyor bu kadar yemek yapıyor. Ekmek getiriyor. Siz niye yardım etmiyorsunuz?'" Aynı konuşmada Hatice Altun, Öcalan'la ilgili bir anısını da aktarır: "Yemeğini yedi. Çayını içti. Dedim, 'Sen git yat.' 'Niye sen beni kovuyorsun?' dedi. 'Ben seni kovmam. Arkadaşlar hep ayakta durmuş. Açtır. Bunlar da yesin' dedim. 'Peki' dedi (gülerek) 'Sen öyle söylemişsin ben gidiyorum' dedi. Gitti yatağa girdi."

Hatice Altun'un işi salt yemek yapmak değildir. Olup bitenleri merak da eder. Çünkü odaya girenler bazen günlerce çıkmaz. Bir gün kapının deliğinden odaya bakar: "Kemal Pir geldi. Mazlum

not alamadım. Daha sonra da bu söyleşiyi bütün aramalarıma rağmen bulamadım. Yazdıklarım, aklımda kalanlardır. Eksik ve kusur bana aittir.

Doğan geldi. Çok geldiler. Önce bize göstermiyorlardı. Odaya koyuyorlardı, gizliyorlardı. Ben de onun için delikten baktım. Kadınlara güvenmiyorlardı, 'gidip bir yerde söyler' diye düşünüyorlardı herhalde. Başka ne düşünsünler? Ben de dedim 'Bunlar kimdir? Bir göreyim.' Ama Rıza bırakmadı. Bu sefer Başkan delikte görünce yakalandım (gülerek). 'Ana burada ne arıyorsun?' dedi. Dedim 'ben hizmet yapıyorum. Her şeyi yapıyorum. Niye bırakmıyor ki ben bakayım?' Rıza geldi, 'Sen ne konuştun?' dedi. Ben de 'Ne bileyim ne konuştum. Sen bu kadar deliği bana fazla gördün.'"

Grubun ilk evi denilebilir ki Altun'un sıcak çay ve yemeğinin piştiği evdir. Evin dar olmasıyla grup seferber olur. Bir sabah evi yıkıp daha büyük bir ev yaparlar; ev iki gün içinde onlarca kişinin yatabileceği üç oda bir salondan oluşan 105 metrekarelik eve döner.

Hatice Altun da ev işlerini bırakıp kitap ve silah saklamaya kadar devrimciliğin ilk adımlarını atar. Tabii bu hal Derin Araştırma Laboratuvarı (DAL) polislerinin de dikkatini çeker. Ev basılır. Hatice Ana birkaç tabancayı kömürlüğe gömmüştür. Polis hep ona bakar. O nereye baksa orayı ararlar. Bunu fark eden Hatice Altun da hep farklı yerlere bakar ve böylece polisi atlatır. Derler ki "yıllarca tek bir kâğıt parçası bile yakalatmamıştır."[1] Hatice Altun 1997 yılında Almanya'ya gelmiş, 13 Temmuz 2014'te, 93 yaşında sürgünde ölmüştür.[2]

1 Hatice Altun'la ilgili olarak bkz. Salih Doğan, "90'lık Devrimci Hatice Ana," *Yeni Özgür Politika* (*PolitikArt*, 26 Ağustos 2012).

2 Rıza'nın, 1979'da yakalanmasıyla Hatice Altun cezaevlerinin kapısından ayrılmaz. Bazen haftada, bazen iki haftada bir 17 saat otobüs yolculuğu ile Diyarbakır'a gider. 12 Eylül darbesiyle birlikte kızı Bezar da Diyarbakır Cezaevi'ne düşer. Beş dakikalık görüş için yollar teper. Hatice Altun günün birinde Esad Oktay Yıldıran'la karşılaşır. Oğlunu görmek istediğini söylemesi üzerine Yıldıran, "oğlun öldü" der. Hatice Altun, "Olsun" der, "geride daha altı çocuğum ve torunlarım var, onları büyüteceğim

Öcalan engin bir mahalle gözlemcisi olarak karşımıza çıkar; Ankara, diplomasisi ve kalabalığıyla devasa bir karanlığı yayar ve bu haliyle dağınık bir görünüş arz ederken, Tuzluçayır muhalif kesimle kente bir derinlik kazandırır ve kendine bir yol yaratmak isteyenlerin yeri-yurdu olma özelliğini taşır. Burada insanlar kendilerini tepki olarak dışavuruyor gibi görünürler, ama içlerine girildiği zaman hepsi geldikleri yerlerin toprak kokusunu verirler ve böylece kentin yüzündeki iki yüzlülükle örtülmüş peçeyi indirirler. Öcalan yeni bir sosyalizm için kazılar yapmaya başlar.

---

bu mücadele için. Onlar da yetmezse yeniden çocuk doğuracağım" der. Yıldıran sesini keser. Okuma yazma bilmeyen Hatice Altun olup bitinleri anlatmak için Genelkurmay'dan Cumhurbaşkanlığı'na kadar işkencenin son bulması için dilekçeler yazdırır. Gazetelere, avukatlık bürolarına, insan hakları kuruluşlarına gider. Bu yüzden bazen tutuklanır. Tutuklulara tek tip elbise giydirme ve işkencenin arttığı bir dönemde Hatice Altun bir grup tutsak yakınıyla birlikte TBMM'yi işgal eder. İşgal eyleminin ardından Hatice Altun tutuklanarak Ulucanlar Merkez Kapalı Cezaevi'ne konur. Sorgu sürecini ve tutuklamayı şöyle anlatır: "3 ay cezaevinde kaldım. Biz meclisi işgal ettik. 'Özal'ı görmeyinceye kadar gitmeyeceğiz' dedik. Bu sefer bizi savcıya ihbar ettiler. Bizi aldılar, sorguya çektiler. Savcı, 'Siz meclisi basmışsınız' dedi. 'Biz basmadık. Soru sorduk. Rica ettik. Ne basması!' dedim. 'Sizin önderiniz kimdir?' dedi. 'Önderimiz biz kendimiziz' dedim. 'Yani ben ihbarcı olacağım. Şimdi birisinin ismini vereceğim, ben kurtulacağım. Ben vermiyorum işte. Benim diyorum' dedim. Zorladı zorladı kızdı. Bağırdı bana. 'Bunu götürün cezaevine' dedi." İleriki yıllarda cezaevleri arası not getirip götüren, içeri ile dışarının bağını sağlayan biri olarak dikkat çeker. Gözaltına alınan birinin ifadesi üzerine 17 üniversite öğrencisiyle birlikte gözaltına alınır. Sorguda tüm baskılara rağmen kuryelik yaptığını kabul etmez. Ertesi gün gazetelerde 17 PKK'li ile yaşlı bir kuryenin yakalandığı haberleri vardır. 90'lı yıllar boyunca Hatice Altun boş durmaz. 1991 yılının Nisan ayına gelindiğinde gerilla olan oğlu Haydar'ın Haftanin'de bir operasyonda yaralı bir şekilde yakalandığı yönünde bir haber alır. Yola düşer ve şunu söyler: "Oğlum şehit düşsün, ama inşallah onların işkenceleri karşısında bir kelime bile söylemez." Diyarbakır'a gelir, burada HEP İl Başkanı Vedat Aydın ve bazı avukatlarla OHAL Valisiyle görüşür. Girişimleri sonuçsuz kalır. Daha sonra oğlunun işkencede öldürüldüğünü öğrenir. Ama bir türlü cenazesine ulaşamaz. Ankara'ya döner. Taziye evinde Hatice Altun'un gözünden tek bir damla yaş akmaz. Soranlara ise "Dost var, düşman var. Ağlayarak düşmanlarımı sevindirmem" der. Bütün üzüntüsünü ve gözyaşlarını içine akıtır, gece yatağında gizliden ağlar. "Sen ne biçim kadınsın, ne kadar duygusuzsun; çocukların, torunların işkencede ölüyor, sen bir damla gözyaşı bile dökmüyorsun" diyenlere de "Binlerce Kürt çocuğu var, benimki onlardan farklı mı?" diye cevap verir. Hatice Altun 1990'da Bekaa'ya gider. Buraya Öcalan'ı görmek için gelmiştir. Öcalan bu ziyaretten çok mutlu olmuş, kendisiyle uzun uzun yürümüş, torunlarından birine kalem göndermiştir.

Grup, Tuzluçayır'da Rıza Altun ve Kemal Pir ile biraz daha ataklaşır. Burada adam adama markaj dönemi bir bakıma sona erer; ikişerli, üçerli toplantılar yapılır ve bazen kahvelerin kapısı içeriden kapanarak, yanan sobanın başında saatlerce tartışılır. Öcalan kimi zaman buradaki evlere gelir, kimi zaman bizzat kahvelerde otururak gençlerle sohbet eder. Çubuk salt bir *toplantı mekânı* olarak belleklerde yer ederken, Tuzluçayır artık bir *buluşmayı* ifade eder. Karar da şudur: *Örgütlenelim*. Kendi aralarında konuşan gençlerin her biri artık başkalarıyla konuşmaya başlar. Rıza'nın evi bu arada yapı için bir kolon olur. Bazen gençler kapıyı kapatıp kendi aralarında konuşurken, Rıza'nın annesi kapıyı dinleyerek grubun ne olduğunu anlar, hatta rivayetlere göre dinleye dinleye Hatice Altun ya da gençlerin dillerinden düşürmedikleri Hatica Ana, grubun haberinin olmadığı "merkezi" bir "üyeye" dönüşür, komşularına dinlediklerini anlatmaya koyulur.

Tuzluçayır'da grup derin bir nefes alır ve burada "tarihi" bir toplantı yapar. Toplantı Rıza Altun'un evinde yapılır ve toplantıya on bir kişi katılır: Öcalan, Kesire, Cemil Bayık, Ali Özer, Musa Erdoğan, İsmet Kılıç, Hasan Asgar Gürgöze, Kemal Pir, Kamer Özkan, Haki Karer ve Ali Haydar Kaytan. Bir başka rivayete göre toplantıya sekiz kişi katılmıştır: Öcalan, Haki Karer, Kemal Pir, Mehmet Hayri Durmuş, Mazlum Doğan, Kemal Pir, Cemil Bayık ve Şahin Dönmez.

Bu toplantıda ağırlıklı olarak "sömürge" tezi işlenir. Herkesin kabul ettiği bir tezdir bu, ama şöyle yorumlar da yok değildir: "Türkiye, Amerika'nın sömürgesidir ve sömürgenin sömürgesi olmaz." Kimileri bu tezi solu bölmek olarak yorumlar. "Sömürge tezi burjuva ve sermaye sahiplerinin pazara egemen olma düşüncesidir" diyenler de vardır. Toplantıda bu tez, grup içinde sağlam-

laştırılır ve herkes sömürge tezini destekler. Ayrıca Türk solunun Kürt meselesine yaklaşımı masaya yatırılır. Varılan sonuç şudur: Türk solu, Kürt meselesine ırkçı yaklaşıyor. Toplantıda Öcalan bütün bu soruları yanıtlar ve grup kesin olarak Öcalan'ın etrafında kenetlenir. Buradan hareketle artık grup faaliyetlere başlama kararı alır. Kararlardan bir tanesi konuyla ilgili (sömürge tezi) seminerler düzenlemektir. Bu seminerlerde Kürdistan'ın ekonomik olarak sömürüsü, kültürel ve demokratik hakları, sosyal yapıları ve yapıların birbirleriyle olan farklılıkları bir bir tartışılacaktır. Sonuç olarak, her koşulda Kürtlerin kendi kaderlerini tayin hakkı esas alınacaktır. Kürtlerin varlığı, asli bir unsur olarak değil, bundan böyle "ulusal bir sorun" olarak tanımlanacaktır. Tuzluçayır'la birlikte ortaya çıkan sonuçlardan bir diğeri de ayrı örgütlenmedir.

Grup kimi kararlar alır, ama parti düzeyinde değildir. Ancak çalışma tarzıyla bir parti düzeyindedir. Cemil Bayık'ın belirttiği gibi başlangıç açısından çok önemli bir yerdir burası. Önemi de Kemal Pir'in Mamak, Abidin Paşa ve Tuzluçayır'da çalışması ve buradan faşistlere karşı verdiği mücadeledir. Pir'in çalışmasıyla bu mahalleler temizlenmiştir. Mustafa Aksakal da Kemal Pir'in kimi kavgalarını anlatır. Kavgaların biri okul temsilciliğiyle ilgilidir. Kemal Pir, Aksakal'ı aday gösterir. Aksakal aday olmaz, o da Kemal Pir'i aday gösterir. Ama okulun içi faşistten geçilmiyordur. Aksakal, Kemal Pir'e şunu söyler: "Kemal dedim, 'biz içeri girmezsek kim içeri girecek?' Dedi 'haydi!' Kavga ede ede içeri girdik."

Öcalan'ın Kısa Yolculukları

DDKD şube açma yeteneğinden dolayı kısa sürede ad olarak yayılır. DDKD'nin Ankara'daki ilk genel başkanlarından biri olan İsmet Ateş açıkça şunu söyler: "Anladık legaliteden bir şey çık-

maz." Devamla şunu söyler: "Düşünüyoruz, diyoruz bu iş dernek düzeyinde olmaz, çünkü Kürdistan sömürge, ama bunun gerekleri yerine getirmiyoruz. Bu yüzden koptum."[1] Ateş kopar.

Ateş ve Öcalan bazen hemşehrileri olan İsmail Aslan'ın, bazen de okulun bahçesinde bir araya gelip sohbet ederler; okudukları kitaplardan, dünyada yaşanan gelişmelerden söz ederler. Bazen aşktan ve hayattan da tabii...

Ateş, "ben DDKD'den, Öcalan ADYÖD'ten soğumuştuk" diyor. Biraz temiz hava almak için birlikte bölgeye gitmeye karar verirler. Öcalan Birecik'te iner, Halfeti'ye gider, buradan da Ömerli'ye; Ateş, Suruç'a devam eder. Birkaç gün sonra buluşmak üzere ayrılırlar.

Ateş, DDKD başkanlığı yaptığı için Kürt ve sol çevreler tarafından biliniyor. Bu yüzden gittiği her yerde tanıdıkları var. Öcalan birkaç gün köyde kaldıktan sonra, önce Aligör'e gelir. Burada onu Mustafa Caymaz karşılar. Aligör girişinde köyden köye, köyden ilçelere yolcu taşıyan yeşil cipler vardır o zaman; Caymaz ve Öcalan bu ciplerden birine binip Suruç'a giderler. Akşamleyin Ateş devrimcileri toplar. Öcalan Kürt meselesini anlatır, mevcut siyasi parti ve derneklerle sorunun çözülemeyeceğini dile getirir. İkinci gün yine gençler toplanır. Yine sosyalizm ve Kürt meselesi tartışılır. Öcalan Suruç'ta iki gün kalır. Ayrılmadan önce Ateş yemek hazırlatır. Yemekten sonra aile içinde sohbet edilir. Ateş'in annesi, "Komünist olun, ama Kürtçü olmayın" der. Öcalan'a bu

1 İsmet Ateş, 1950 Urfa doğumlu; 1978'de Ankara Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. 80'li yıllar boyunca siyasi davalara baktı. 80'li yılların sonlarına doğru Zübeyir Aydar ve Serhat Bucak'la birlikte İMC adlı bir yayın şirketi kurar ve bunun ilk meyvesi olan *Halk Gerçeği* gazetesi çıkar (1990); *Halk Gerçeği* kapatılır, yerine *Yeni Halk Gerçeği* (1990) çıkar, ama o da uzun ömürlü olmaz. *Halk Gerçeği* yerini *Yeni Ülke* (1990) gazetesine bırakır ve buradan günlük *Özgür Gündem* gazetesi çıkar. İsmet Ateş duyarlı bir avukat olduğu kadar duyarlı bir basın emekçisidir de; *Halk Gerçeği*'nin sahibi, *Yeni Ülke*'nin de ilk yayın yönetmenidir. İsmet Ateş'le görüşme, 15 Ağustos 2013.

söz yabancı değildir. Bir süre önce babası da benzer şeyler söylemiştir. Öcalan susar. Araya Ateş'in Suruç Belediyesi'nde muhasip olarak çalışan abisi karışır. O da kaygılarını dile getirir. Öcalan, Ateş'in annesine ve Mustafa'ya bakarak şunu söyler: "Bizi unutun. Biz savaşa gidiyoruz." Kimseden ses seda çıkmaz.

Sabahleyin Siverek'e giderler, sonra Diyarbakır'a ve Mardin üzerinden tekrar Urfa ve nihayet Ankara'da soluğu alırlar.

Gittikleri her yerde iyi karşılanmışlardır. Öcalan bir zemin yoklaması yapmıştır, zaman ise daha sağır kulaklarıyla hayatı dinlemektedir. Ankara'dan sonra Öcalan ve Ateş İstanbul'a gelirler. Bu gelişlerinden Hikmet Bozcalı da söz eder, der ki İsmet, Apo, Faruk İstanbul'a geldiler ve bize *dağa çık* dediler. Sonra İsmet Ateş, Necmeddin Büyükkaya ve Ahmet Zeki Okçuoğlu bir araya gelirler. Öcalan dağı çıkmayı (gerilla mücadelesini) savunur. Ateş şöyle der: "Baktık, onunki başka bir şey, kendine göre bir şey." Ateş Kürt gruplarını bir araya toplamak ve bir konferans yapmayı önerir bu arada. Öcalan *yok* der. *Güçlenmek*, der Öcalan, *gücün içinde bizi yok ederler.*

Öcalan ve İsmet Ateş'in yolları 78'e kadar birliktedir. Sonra bir yol ayrımı başlar. "Ben yokum" der Ateş, ekler, "Ben bira içiyordum. Onlar sigara bile kullanmazdı." Ama dostlukları devam eder. Ateş'in unutmadığı bir anısı vardır. Buna İsmail Hakkı Celayir de tanıktır. Okulun bahçesinde güreşirler. Ateş, Öcalan'ı yener. Öylesine bir güreştir bu. Yenmek yenilmek yoktur. Bir oyundur. Sonra sarılırlar.

Zor Günler

Grup zor günler yaşar. Bu zorluk bir araya gelmekte değildir. Bir arada hayatı idame ettirmektir; çünkü artık ADYÖD yoktur.

Grubun gidip geldiği bir parti, dernek de yoktur ve ortada büyük bir sağ-sol kavgası vardır. Günlerse zor geçer. Tek güvenceleri bu grubun birbirine bağlı olmasıdır. Para yoktur. Herkes öğrenci harçlığı ya da aldığı bursla idare eder. Bazen bir eve yirmi kişi gelir. Çorba ve pilavla karın doyar. Bir yandan okula gitmek, diğer yandan devrimci eylemler içinde olmak ve en zoru da Kürt sorununu anlatmaktır. Kimse inanmak bile istemez. Gruptakilerin ilginç hayat hikâyeleri vardır ve hikâyelerin hepsi tarihin ürünleridir, bunlarla kim nasıl baş edecek? Örneğin Şahin Dönmez; ailesi tümden dağılmıştır, anne ve babası yoksulluk yüzünden birbirinden ayrılmış ve anne sağcı bir adamla evlenmiştir. Kız kardeşlerine bakacak kimsesi yoktur. İhtiyaçlar kişilere bölününce, eldeki para da bir çırpıda yok olmaktadır.

Öcalan burada devreye giriyor. Yemekleri kendisi yapıyor. Pilav yapıyor. Bazen pilava salça koyuyor. İki gün üst üste aynı tadı vermek istemiyor. Bazen bol ekmek alıp sulu yemekler yapıyor. En büyük sorun ise çamaşırlardır. Öcalan işbölümü yapıyor. Kimi zaman çamaşırlar bir leğende ayakla dövülüyor, kimi zaman beyazlar geniş bir kazanda kaynatılıyor. Ulaşım ise tek kelimeyle sorun. Ali Haydar Kaytan, "okula gitmek için iki araç değiştirmemiz gerekiyordu" diyor. Yukarı Ayrancı'dan Kızılay'a gidilecek, buradan da başka bir otobüse binilecek; son durak Cebeci. Öcalan ve arkadaşları Kızılay'a kadar yürür, sonra otobüse binerler. Bütün mesele elli kuruşluk bir tasarruftur. Bazen havalar soğuk oluyor; kış sert geçiyor. Kar yağıyor. Yerler buz gibi. Evde bir soba var, ama odun, kömür yok. Grip evin içinde bir adam gibi oturuyor. Herkes hastalanıyor. Öcalan hastalığa karşı korunmak için mandalina alıyor; kabuklarını yanıyorsa sobanın üstüne koyuyor. Oda güzel kokuyor.

Kemal Pir, Irak Bayrağını Yakıyor

Öcalan ve arkadaşları zor günler yaşarlar, ama bunun yanında eylemlerinden asla taviz vermezler. Bu arada 11 Mart 1974'te Irak yönetimi tek taraflı bir otonomi kanunu ilan etmiştir. Nisan ayında ise Irak kuvvetleri 15 şehir ve 211 köyü bombalar. Sadece Halepçe'de 430 kadın ve çocuk öldürülür. Barzani, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kurt Waldheim'a radyodan imdat çağrılarını tekrarlar. Kürtler, tek kelimeyle Sovyet ve Irak kıskacına alınmışlardır ve bu kıskaç giderek büyümektedir. Nihayet 6 Mart 1975'te İran Şahı Rıza Pehlevi ve Irak Devrim Komuta Konseyi Başkan Yardımcısı Saddam Hüseyin el-Tıkriti (Saddam Hüseyin) OPEC toplantısı için gittikleri Cezayir'de bir araya gelirler. Yapılan anlaşmaya göre İran ve Irak, sınırlarını karşılıklı olarak "*zararlı unsurlara*" karşı kapatacaklardır. Zararlı unsur denilen Irak için Kürtler, İran için Humeyni taraftarlarıdır. Hazırlıklar hızlıca yapıldı ve önce İran askerlerini ve toplarını sınıra yığdı. O zaman Tahran'da olan Barzani, Şah'ın dönüşünü bekledi, ama Şah, Barzani'yle görüşemedi bile. Kürtler Zaho'dan Türkiye sınırını, diğer yandan İran sınırını zorladılar. Adalet Partisi Van Milletvekili Kinyas Kartal, "Biz Kürtlere Türk demiyor muyuz, o zaman bu Irak'taki Kürt Türklerini silahlandıralım" dese de kimse duymadı.[1]

Türkiye de Cezayir anlaşmasından sonra alınan sıkıyönetim kararlarıyla kısa bir süre dalgalanır, ama bu uzun sürmez. Kürt milletvekilleri mecliste "ağzı var dili yok"u oynar. Kürt gençleri üniversitelerde çeşitli eylemlerle, Cezayir Antlaşmasıyla birlik-

1 Barzani ve diğer gelişmelerle ilgili olarak bkz. Dr. Sıraç Bilgin, Fırat Yayınları, İstanbul 1992; Mesut Barzani, *Barzani ve Kürt Ulusal Özgürlük Hareketi*, Doz Yayınları, İstanbul 2003.

te Kürtlere yapılan baskıları protesto ederler. Protestoların en büyüğü Ankara'da yapılır. Irak büyükelçisinin Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne geleceği duyulur. Gençler toplanır. Sloganlar atarlar: *Bimre Koleti, Biji Azadi* (Kölelik Ölsün, Yaşasın Özgürlük). Öcalan bu sırada arkadaşlarıyla birlikte kalabalığın biraz gerisindedir. Onların sloganı şudur: *Kahrolsun Sömürgecilik. Kahrolsun Faşizm.* Kitle tam dağılmak üzereyken Kemal Pir aradan sıyrılıp gelir ve ayak tabanlarıyla basarak Irak Bayrağı'nı ateşe verir. Bunu, bizzat Duran Kalkan görür. Bu arada Mustafa Aksakkal ve arkadaşları da Irak büyükelçisinin arabasını ateşe vermek isterler, ama elçi kaçar.

Kemal Pir'e sorarlar. Niçin yaktın? Yanıtını kendisi verir: "Aslında bu bayrak geçen yıl yakılmalıydı."

Geçen yıl 13 Mayıs 1974'te, 22 yaşındaki Leyla Kasım (Laila Qasem) asılmıştır.

Dikmen'e Doğru

Tuzluçayır'dan sonra Öcalan'ın çevresinde hatırı sayılır bir arkadaş grubu oluşur; var olan gruba yeni isimler eklenir. Öcalan, Cemil Bayık ve Kemal Pir'e *hazır mısınız* diye sorar. Zaten hep hazır olan ikisi, *hazırız* derler. Farklı bir hareketlilik başlar. Aynı tarihte (1975) Kürt dernek ve partilerinin umut bağladığı Barzani hareketi sönmüş bir volkan gibidir. Kürtlerin umudu olan Barzani, şimdilerde göç yollarındadır. Üstelik eşini ve çocuklarını bugün yarın tedavi olacağım diyerek hep atlatan Barzani, ciddi bir kanser hastalığının pençesindedir. Sonuçta Barzani partiyi oğulları İdris ve Mesud'a bırakarak; ABD'ye gitmek zorunda kalır.

Barzani'nin ABD'ye gitmesi Öcalan'ı yıkıyor. Evet, Öcalan'ın Barzani hareketine sempati duyan dernek ve partilere karşı mu-

halefeti var, ama her Kürt gibi içten içe Barzani'yi de seviyor. Öcalan'ın yakınlarından birinin söylediği gibi sanki bir yakını kaybolup gidiyor. Siyasal anlamda Barzani'nin ABD'ye gitmesini doğru bulmuyor. Bir defa Barzani, ABD'ye giderek Kürt toplumundan kopuyor, bugüne kadar bağımsızlık diyen adam, çıtayı özerkliğe kadar indiriyor. Öcalan, Barzani'nin ABD ve onun uzantısı İran'a yaslanmasını da doğru bulmuyor.[1]

Öcalan buradan hareketle Kawa, Rızgari, Özgürlük Yolu, DDKD ve TKDP gibi yapıları eleştiriyor. Öcalan için Kürt devleti talebi, sadece kişilere *vitrin*, silahlı mücadele isteği sadece bir *fanteziden* ileri değildir. Öcalan'ın çıkışlarını, Kürt grupları kabul etmezken, Kürt ve sosyalist çevrelerin dikkatini çekiyor; Öcalan'ın fikirleri yayılıyor ve *Kürdistan Devrimcileri* Ankara'nın dışından da duyulmaya başlanıyor. Tek bir kişi dahi olsa, bazen bir hafta boyunca bu kişiyle konuşuluyor. Grup bir yandan Ankara'da, üniversite çevresinde eleman ararken, diğer yandan Kürdistan'da çalışmalara başlıyor.

Bu anlamda öğretmen okulları grubun girdiği ilk yerler olarak dikkat çekiyor: Örneğin Mehmet Okçu'nun (1953) Ankara'dan Doğubeyazıt'a öğretmen olarak tayini çıkıyor ve aynı yıl öğretmen ve öğrenciler arasında çalışmaya başlıyor; Mehmet Atmaca (1954) Antep, Maraş ve Nizip'te çalışıyor; Hasan Atmaca (1957) Denizlerden etkileniyor, ama sonra Diyadin'de öğretmenlik yaptığı bir sırada Abdullah Kumral'ın sözünü ettiği *devrimcileri* duyuyor ve onlar için köylerde çalışmalar yapıyor; Cuma Tak (1956), Tunceli Öğretmen Okulu'nda öğrenci iken çalışmalar yürütüyor, arada Siverek'e gelerek halka *devrimcileri* anlatıyor; Hamili Yıldırım, Dersim'de yapılan çalışmalarda aktif rol alıyor; Saime Aşkın

1 Abdullah Öcalan, *İlk Konuşmalar*, cilt II, Weşanên Serxwebûn, Köln 1991.

(1954), Dersimlidir, ama Urfa'da öğretmenlik yapıyor, öğretmenler arasında çalışıyor; listeyi uzatabiliriz.

Bu saydığım isimlerin tümü ya Ankara'ya bir biçimde gitmiş ya da Ankara'dan biri onların yanına gelmiş, öylece gruptan haberdar olmuşlardır. Bunun bir örneği Tunceli Öğretmen Okulu'dur.[1] Bu okulun öğrencileri okul çıkışında *Durso'nun Kahvesi*'ne (Dursun'un Kahvesi) gider, burada *milli meseleyi* konuşurlar. Okul yatılı olduğu için pek çok ilden öğrencisi vardır ve bu okuldan ileriki zaman diliminde adları sıkça duyulacak devrimciler çıkar: *Cuma Tak, Seyfettin Zoğurlu, Mehmet Sevgat, Süleyman Günyeli, Veysi Badem, Nizamettin Taş, Orhan Aydın, Yılmaz Dağlum, Selim Çürükkaya, Ahmet Topal* ilk akla gelenlerdir. Öğrenciler kendi aralarında şakadan da olsa kimi kod adlar almıştır; Resul Altınok kendine *Ho Shi Min* (Ho), Yılmaz Dağlum *Troçki* der ya da arkadaşları bu adları onlara uygun görmüştür. Bu öğrenciler Türk soluyla Kürt meselesini tartışır, ama MHP'lilerle asla konuşmazlar. Tunceli Öğretmen Okulu'nun öğrencilerinden Selim Çürükkaya'nın anlatımıyla, günün birinde Nesimi isimli bir arkadaşları dayak yiyer. "Ben Kürdüm, faşist olmam" demiş ve bunun üzerine dayak yemiştir. Bunu anlatınca Cuma Tak'ın gözleri yaşarır, ağlar ve herkesin boynu yere düşer. Seyfettin Zoğurlu başını kaldırıncaya kadar da herkesin başı yerdedir. Zoğurlu *gidip dövelim* der. *Nerde dövelim? Arkadaşımızın dayak yediği yerde dövelim.* Zoğurlu'nun dövelim demesiyle, Deza Aziz ve Cuma Tak'ın çarşıya çıkıp vuranı araması bir olur. Sonuçta Zoğurlu döven adamı bulur. Teke tek dövüşürler. Zoğurlu vuran adamın suratının ortasına yumruğu

1 Öğrenciler, Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği'yle de (TÖB-DER) bağlantılıdır. Söz konusu dernek 12 Marttan sonra kurulmuş, iki yüz bin öğretmeni örgütlenmesine katkıda bulunmuştur. Kuruluş aşamasında Köy Enstitülü hocaların etkisi vardır; 80 darbesiyle bütün şubeler kapatıldı, üye ve yöneticileri 141-142. maddeden tutuklandı.

atar. Sonra adam, *faşistti, ondan dövdük* der. O zaman Zoğurlu *is-patla* der. Zoğurlu ve dayak yiyen adam kol kola giderler. Sonra Cuma'lar bir de bakarlar ki 15 kişi Zoğurlu'yu ortaya almış dö-vüyorlar, ama Zoğurlu ayakta, kimse düşüremiyor. Kavga büyür. TÖB-DER'e giderler. Olay gazetelerde çıkar. Bunu Alevi-Sünni çatışması diye yorumlayanlar bile vardır. Bir süre sonra Ankara'dan Şahin Dönmez gelir. Dersimli olduğunu söyler. Gruptan söz eder. O gece öğrenciler Dönmez'i yatakhaneye götürürler. Yaklaşık otuz kişi geç saate kadar sohbet ederler.[1]

Buradaki öğrencilerin gruptan haberleri vardır. Dursun Ali Küçük 1974'te Bingöl'e gelmiş ve Ankara'da küçük bir grubun ol-duğunu söylemiştir. Söz konusu olaydan sonra Dursun Ali ve Ali Haydar Kaytan sıkça Dersim'e gelir ve okulun yurdunda öğren-cileri toplarlar. Bir gün Ali Haydar Kaytan, Hamili Yıldırım ile birlikte gelmiş ve gece Dersim İsyanı'nı anlatmıştır. Anlatırken hem kendisi ağlamış, hem dinleyenler ağlamışlardır. Kahvelerde, derneklerde, okul kantinlerinde *Kürdistan'da milli burjuvazi var mı yok mu* ya da *Kürdistan'da deniz yolları yok, sanayisi gelişmez* gibi konuların konuşulduğu dönem artık sona ermiştir.

Bu okulun öğrencileri Ankara'dan Şahin Dönmez, Dursun Ali Küçük, Hamili Yıldırım ile birlikte grubu tanımış ve bölge-deki ilk kadrolar olmuşlardır. Benzer bir yapılanma Antep, Urfa, Elazığ ve Bingöl için de geçerlidir.

Bölgede *Kürdistan Devrimcileri* adının büyük bir heyecan ya-rattığı ortadadır. Denizlerin asılması ve Mahirlerin vurulmasın-dan sonra hem ciddi bir muhalefet boşluğu vardır, hem de ortada Kürt meselesiyle ilgili sesli düşünen kimse yok gibidir. Baskı ve yasaklar da bardağı taşıran son damlalardır. Dersim'de Pir Sultan'ı konu alan bir oyun daha sahnelenmeden yasaklanır. Sıkıyönetim

1 Selim Çürükkaya, *Gayri Resmi Tarih Gibi*, www.madiya.net.

ilan edilir ve Mehmet Kılan isimli bir adam öldürülür. Bütün bunlar bir öfkeye neden olur ve Sakine Cansız adlı 17 yaşındaki bir kız çocuğu *evden kaçıp* Ankara'ya gelir. İlk gün kimseyi bulamaz, ikinci gün Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne gider. Kampüse giderken akasya ağaçları altında oturan biri görür onu. "Ne arıyorsun Sakine?" diye sorar hemen. Sakine, "Ali Haydar Kaytan'ı arıyorum" der. Ancak Sakine Ankara'ya gelirken Ali Haydar, Dersim'e gitmiştir. Sakine'nin gelmesi oturan gençleri etkiler. Tanıdık birilerini ararlar. Sakine, Kesire'yle karşılaşır. Bir süre sonra da Öcalan'la. Sakine 77'ye kadar Ankara'da kalır.

İstanbul'da ise Hukuk, Siyasal ve İstanbul Teknik Üniversitesi'nde kimi çalışmalar sürmektedir. İstanbul'da Maden Mühendisliği okuyan Haydar Geçilmez, grubu İstanbul'da duymuştur; 1979'da staj için gittiği Zonguldak, Armutçular köyü kömür işletmesinde ise PKK'nin ilan edildiğini gazetede çıkan haberle öğrenir, şunu söyler: "Üç yıldır çalıştığım örgütümün resmi adını yeni öğrenmiştim."

Bazen PKK'nin ilk yılları için çapulcu, işsiz güçsüz takımı gibi ifadeler kullanılmıştır. Dikkat edilirse 1975'e kadar kadroların tümü okumuş kimselerdir ve eğer Kürt sorununa gönül vermiş olmasalardı, hepsinin bir işi olabilirdi. Doktordan, öğretmene uzayan bir hat söz konusudur. Yirmi yaşlarında olan gençler, Kürt kimliğini korumak değil de, düzeni tercih etselerdi, Ankara onlara her türlü imkânı sunabilirdi.

İki Ölüm

Fevzi Aslansoy (1957, Suruç) ve Ali Doğan Yıldırım (1956, Pülümür) aynı yıl içinde yaşamlarını yitiriyorlar. İkisinin grup tarihi içinde hatırı sayılır bir yeri var.

Tuzluçayır'da saz çalan, türkü söyleyen Ali Doğan kendini kazayla vuruyor. Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nde öğrenci iken grubun çalışmalarına katılan Doğan grubun *ilk şehidi* kabul ediliyor. Doğan'ın ölümünün tanıklarından Xezai Altun, kazanın eğitim sırasında gerçekleştiğini söylüyor: "Emniyeti göstermek istiyor." O sırada tabanca ateş alıyor.

Doğan'ın ölümü grubu etkiliyor. Yaralı olan Doğan'ı hastaneler kabul etmiyor. Doğan'ı alan hastane ise onu ancak sabaha doğru ameliyata alıyor. Öcalan, Doğan'ı sürekli soruyor, *nasıl?* Ama kimse, iyi yanıtını veremiyor. Doğan ölüyor. Bunun üzerine Öcalan grubu topluyor. Aile cenazeyi Dersim'e götürmeye karar veriyor. Duran Kalkan, Kesire ve Ali Haydar Kaytan cenazeyle birlikte Dersim'e gidiyor. Doğan'ın silahı polise teslim edilmiyor. Silahı Kemal Pir alıyor.

Cenazeye katılım büyük oluyor. Grup bir bildiri hazırlıyor. Cenazede Kaytan bir konuşma yapıyor: "O ezilenlerin çıkarlarını savunur, o şiirler yazar, türküler söyler, o..."

Hacettepe Üniversitesi Matematik Bölümü öğrencisi olan Fevzi Aslansoy ise siyasi olarak Halkın Kurtuluşu (HK) ile birlikte hareket ediyor; herkes gibi o da Deniz Gezmiş'i seviyor. Bir süre sonra Kürdistan Devrimcileri'yle tanışıyor. Sömürge tezini benimsiyor. Aslansoy, 18 Mayıs 1976'da Hacettepe Yurdu'nun arkasında faşistler tarafından öldürülüyor. Garip bir tarihtir; aynı yıl içinde Aslansoy'a *dikkatli ol* diyen ve bu yüzden yanında Fransız onlusunu eksik etmeyen yurt arkadaşı Sami Ovalıoğlu'nun da canına kıyılıyor. Öcalan, Aslansoy için görkemli bir cenaze töreni yapılmasını istiyor. Grubu topluyor. Halkın Kurtuluşu'yla bir toplantı yapılıyor. Bir otobüs kiralanıyor ve cenazeyle birlikte yola çıkılıyor.

Öcalan cenazenin kitlesel olması için Meclis'e gidiyor. CHP'nin Urfa milletvekili Celal Paydaş'la görüşüyor. Paydaş, Denizlere idam cezası veren Ali Elverdi'nin yakasını tutup silkelediği günden beri (18 Şubat 1976) Öcalan'ın dikkatini çekmiştir. Paydaş, Öcalan'ın *cenazeye katılalım* sözünü kırmıyor ve hemen *gidelim* diyor. Öcalan ve Paydaş daha grubun bindiği otobüs yola çıkmadan Urfa'ya doğru yol alıyorlar.

HK, Urfa merkezde güçlüdür, ama ilçelerde büyük bir gücü yoktur. Paydaş'ın cenazeye katılacağı CHP'de duyulunca, HK sempatizanları hemen harekete geçiyor. Geceden başlayarak afişleme yapıyorlar. Cenaze arabası Antep'e varınca HK ile grup arasında küçük bir tartışma çıkıyor. HK, *kahrolsun sosyal emperyalizm* sloganı atıyor, inisiyatifi ele geçirmek istiyor. Kemal Pir sloganlara ve açılan afişlere müdahale ediyor: Burası Kürdistan'dır diyor, "buranın gerçeğine göre davranacaksınız. Afişlerinizi indirin." Pir'in ısrarıyla afişler iniyor.

Cenaze Aligör'de otobüsten indiriliyor. Tam yedi kilometre boyunca sloganlar eşliğinde cenaze Suruç meydanına getiriliyor. Cenazeye katılan Muzaffer Ayata Kürtçe sloganlar atıldığını söylüyor: *Xelke me, were cem me.*

Polis cenazeyi, *Kürtçülerin gövde gösterisi* olarak yorumluyor, gün içinden gece yarısına kadar tutuklamalara başlıyor. Kemal Pir ve Hayri Durmuş gözaltına alınıyor, sonra tutuklanarak Diyarbakır'a götürülüyorlar.

Öcalan ise cenaze sırasında Celal Paydaş'la birlikte cenazeyi meydandan mezarlığa kadar takip ediyor.

Grubun bir adı yok, bir manifestosu yok, ama kulaktan kulağa yayılan kimi isimler var: *Ulusal Kurtuluş Ordusu* (UKO), *Kürdistan Ulusal Kurtuluş Ordusu* (KUKO). Öcalan ise *Kürdistan*

Devrimcileri diyor hep ve bunun dışında bir ad kullanmıyor. ADYÖD sorgusu sırasında bir ara *Apocular* adı geçmişse de, sadece bir kulağa çalınmadır bu. Sonra günün birinde Haki Karer kavga eder. Çevredekiler *kim bu* diye sorduklarında *Apocu Haki* derler... Suruç'taki cenazede ise *kim bunlar* diye sorar herkes: *Apocu bunlar, kimse değil, Apocu, valla!*

Dikmen, 1976

Öcalan'ın kafasında sürekli *dönüş* kararı var; bir şeyler konuşuyor, bir şeyler yazıyor, ama bunlar teorik doğrular; sahada bir anlam bulmayınca pek bir şey de ifade etmiyor. Toplantı, TİKKO'dan ayrılan ve daha sonra grup ile birlikte hareket eden Kamer Özkan'ın evinde yapılıyor. Toplantıya Öcalan ve Özkan dışında Cemil Bayık, Şahin Dönmez, Ali Haydar Kaytan, Musa Erdoğan, Kesire Yıldırım, Turgut Çetineren, Hasan Asgar Gürgöze, Ali Şir Gürgöze, Mustafa Dereli, Mustafa Karasu, İsmail Güngör, Hayri Durmuş, Kemal Akgün, Haki Karer, Resul Altınok ve Baki Karer katılıyor.

Toplantı, grubun ilk resmi toplantısıdır. Faaliyet raporu sunulur. Kim ne okudu, kim ne yazdı, kim ne yaptı? Toplantı başlamadan önce herkes özgeçmişini anlatır.

Toplantının ana maddesini Kürt tarihi, sömürgecilik sorunu, bağımsız örgütlenme gibi konular oluşturur.

Grubun bu toplantısının tarihsel bir önemi bulunmaktadır. Bu tarihte Türk solu onları *Kürt ırkçısı*, Kürtler ise *Türk solunun uzantısı* olarak görüyor. Öcalan bu toplantıda uzun uzun Kürt tarihini anlatıyor. Zaten bu aralar uzun uzun çalışmış, *Manifesto*'nun ilk hali olan "Sömürgecilik Tarihi"ni oluşturmuştur. Bu, grubun ilk resmi yazılı belgesidir ve daha sonra bir *Manifesto*'ya dönecektir.

Manifesto'nun yazım aşaması sancılıdır. Öcalan konuşmuş, Hayri Durmuş yazmıştır; kimi zaman da Öcalan teybe konuşmuş ve bu konuşmalar yazıya dökülmüştür. *Manifesto*'da vurgulanan özetle şudur: Kürt halkı sömürge bir ulus, Kürdistan sömürge bir ülkedir, emperyalistlerin payı bunda ne kadar büyükse, yerli işbirlikçilerin, feodal komprodorların da payı o kadar büyüktür.

Öcalan toplantıyı uzun bir insanlık tarihi, sömürgeciliğin tarihi, nihayet Kürt tarihiyle açar. Diğer Kürt grupları bir dergi kurar ve bu dergi etrafında yaşamaya başlarken, Öcalan dergi ve gazete kurmak taraftarı değildir. Bunun için ilk beliren görüş adam adama markajdır; doğrudan halka inip ulusal meseleyi gerekirse tek tek anlatmak...

Dikmen'i diğer toplantılardan ayıran en önemli özellik kimi kararların alınması ve grup içerisinde yönetimin belirlenmesidir. Burada bir merkez toplantısı yapılır; tek sorun merkezi belirleyecek kişilerin kim olacağıdır. Öcalan her ne kadar başkan sıfatını almış değilse bile "başkan, lider" olduğu açıktır. Ali Haydar Kaytan günün birinde Siyasal'dan çıkıp yürüdüklerini anlatır. Tam bu sırada karşıdan birileri gelir ve Öcalan'a omuz atarlar. Öcalan daha müdahale etmeden Cemil Bayık harekete geçer ve aynı anda yaş olarak Öcalan'dan büyük olmasına rağmen Kaytan da ileri atılmıştır zaten. Kavga olmaz. Kaytan gülümser, *bu işte* der... *Lider.* Bu yüzden Öcalan'ın konumu tartışılmaz. Katılanların kafasındaki ikinci adam, ikinci merkez adam ise Haki Karer'dir. Üçüncü adam ise Ali Haydar Kaytan'ın önerisiyle Kemer Özkan olur. Sonuçta yapılan oylamayla da üç kişi "merkez" olarak yapının belleğine geçer: Öcalan, Karer ve Özkan. Özkan 12 Mart döneminde Aydınlıkçıdır (1971). Daha sonra İbrahim Kaypakkaya'yla birlikte hareket eder. Kaypakkaya yaralı bir şekil-

de yakalanıp köy köy gezdirilirken, rivayete göre Özkan da onun yanındadır, sağ kurtulan tek kişidir.

Toplantıda merkezin belirlenmesinden sonra alınan en önemli karar okulların ve yurtların bırakılmasıdır. Tümden bir "kaynağa dönüş" kararı alınır. Ancak sadece gidip örgütlenme yapmakla sınırlamazlar kendilerini, alttan alta silah sesleri de gelir. DDKD'den ayrılıp toplantıya katılan biri, toplantı bitiminde Öcalan'a şunu söyler: "Ben senin dostunum, ama siz ateşle oynuyorsunuz, böyle giderse sizi duman ederler" der. Öcalan arkadaşına şunu söyler: "Dost kalalım öyleyse." Dost kalırlar hep.

Dikmen'deki toplantıdan sonra Türk ve Kürt gruplarının katıldığı ikinci bir toplantı yapılır. Bu toplantı Ankara Mimar ve Mühendisler Odası'nın Konur Sokak'taki bodrum katında yapılır. Toplantı, Nisan ayındadır (17 Nisan). Ülkeye dönüş, kaynağa dönüş, bu toplantının ana temasıdır. Toplantıda Öcalan bölgede çalıştıklarını, bundan sonra etkin bir biçimde siyasette yer alacaklarını söyler. Karar vermek cesaret işidir ve bu cesaret temasını mükemmel bir siyasi meziyetten alır. Öcalan ısrarla *kaynağa dönece*ğiz der ve arada biri hafiften sırıtarak yanındaki arkadaşına "bunlar, okul kantinlerini bırakıp gidemezler" der. Öcalan belki burada tanımlanabilir: *Öcalan şaşırtmaktır*. Karşısında yer alan kimselere düşen ise şudur: *Hayret*.

Dikmen Sonrası, Kaynağa Doğru

Dikmen'le birlikte Öcalan, Kemal Pir, Haki Karer ve Cemil Bayık'la konuşur. Soru şudur: *Gençlik içerisinden kadro çıkartmak mümkün mü?*

Önce Haki Karer yola çıkar, *Adana*'ya gider; sonra Cemil Bayık ve Kemal Pir *Antep*'e giderler. Mazlum Doğan, Karakoçan ve

Bingöl'e doğru yola çıkar; Kamer Özkan ve Ali Haydar Kaytan *Dersim*'e giderler; Duran Kalkan, *Urfa* ve *Ceylanpınar*'a gider; Mustafa Karasu, Levent isimli biriyle *Nizip*'e gider.

Haki Karer nisanda Adana'ya geliyor. Burada pamuk işçileri arasına karışıyor. Karer bir yanda örgütlenme yapıyor, diğer yandan kazandığı parayı Ankara'ya yolluyor. Kazandığı para az ya da çok fark etmiyor. Cemil Bayık meblağın bir önemi olmadığını söylüyor: "Onunki bir felsefe." Bu felsefe ortak duyunun ve ruhun gideceği yönü belirliyor. Karer daha sonra Antep'de aynı felsefeyle yaşıyor. Muzaffer Ayata bir keresinde Urfa'ya gidiyor, Ankara dönüşünde Antep'e uğruyor. Haki'nin evinde kalıyor. Ayata, Haki'nin kaldığı evi şöyle anlatıyor: "Basit bir ev kiralamıştı. Yerde birkaç şilte, basit bir elektrik ocağı dışında evde pek bir şey bulunmuyordu. Bu yoksul şartlarda kaldıkları evler barınma eğitim, tartışma amaçlı kullanılıyordu. Deyim yerindeyse burası karargâhlarıydı."

Pir ve Bayık ise bir süre sonra Antep'e doğru yola çıkıyor. Bu Kürdistan'a ilk giriştir. Antep'i, Urfa, Diyarbakır, Batman, Dersim ve Kars izler. Buralarda tanıdıklarla ilişki kurulur ve yeni gelecek grup elemanlarına zemin hazırlanır. Bu da ayrı bir felsefe olarak işler: *Her zaman yedek güç*.

Pir ve Bayık Antep'i bilmediklerinden tanıdık kimseler ararlar, ama ilk başta ilişki kurmak zordur. Kime Kürt meselesinden söz etseler, onlara gülüp geçilir; o günler için Bayık, "mumla adam arıyorduk" der. Maddi sorunları vardır. Bazen arazide yatarlar. Bu yüzden ilk işleri işçi pazarını sormaktır. Geçinmek için hamallık yaparlar. Bazen TÖB-DER'e giderler. Pir burada ilişki arar. Bir keresinde konuşmak için zemin yoklar. Bir de bakarlar ki Türk solu üstlerine geliyor. İkinci gün tekrar giderler. Bu sefer dernekte bulunan kadınlar pencereden bağırır: "O iki adam geliyor, Kürdistan var!" Bunu derken gülerler. Neresi şu Kürdistan?

Mustafa Karasu Nizip'e gelir. Öcalan'ın akrabalarının yanında kalır. Mustafa Keser'le birlikte işçilerin arasına karışır. O zamanlar Nizip'te, Nizip Lisesi çevresinde ve işçiler arasında ülkücü gruplar etkindir. Ülkücülerin etkinliği ise şudur: Bir kişiyi tek yakalar, yedi sekiz kişi bir olup onu döverler. Halkın Kurtuluşu, Halkın Yolu gibi gruplar vardır, ama bunlar da bu ülkücü güruhla baş edecek durumda değildir. Sopa ve küçük birkaç silahla ülkücüleri dağıtırlar. Kahvelerde ve işçi pazarlarında örgütleme yaparlar.

Ali Haydar Kaytan Dersim'de çalışır. Kimi ailelerle ilişki kurar. Bunlardan biri Merkit ailesidir. Kaytan maddi ve manevi sıkıntılar yaşar. Devrimden, Kürtlerden söz ettiği an kitle korkar: *Kürtlük değil, gidin solculuk yapın* diyenler çıkar açıkça. Kaytan da maddi anlamda sıkıntılar yaşar. Ulaşım büyük sorundur. Bir yerden bir yere gitmek için para gereklidir. Bunun için çözüm bulunur. Her ne kadar Dersim'de bilinmese de Kaytan ve arkadaşları çiğköfte yapıp satar. Böylece küçük de olsa kendi ekonomilerini yaratırlar.[1]

Öcalan Nişanlanıyor

Öcalan bir yandan grubunu bölgeye çıkartırken, diğer yandan Kesire Yıldırım ile nişan hazırlıkları yapıyor.

Diğer yanda Necati Kaya (Pilot) var. Pilot ve Öcalan yemeğe çıkıyor. Kaldı ki dışarıda yemek yemek Öcalan'ın tercih ettiği bir tutum değildir. İsmet Ateş lokantaya nadir gittiğini söylüyor ve ekliyor: "Gidildiği zaman da, Öcalan parası olan, parası olmayanların hesabını ödesin," diyor ve bu yüzden kimseye hesap ödetmediğini söylüyor. Hesaplar Kaya'dan bu sefer! Kaya'nın 76-

1 Ali Haydar Kaytan, *Tarih Yapıcı Anlayışı ve Anlayışsızlığın Trajedisi* (broşür).

77 yılları arasında gruba maddi anlamda *çıktığı koltuklar* biliniyor zaten. Kaya kimi işaretler veriyor; bir kafesteki kuşu gösteriyor, bir tuzluğu ve "Şu kuşu şimdi kesip bu tuzla ne güzel yiyebiliriz," diyor. Pilot için Öcalan tek kelimeyle kafesteki kuştur ve bu kuşu istediği zaman yiyebilecektir.[1] Açık bir kötülük seziliyor. Ancak her kötülük beraberinde şunu getiriyor: *Bilme ilkesi*. Öcalan tuzaktan kendini kurtarıyor. Kaya zaten camdan bir duvarın arkasında ve kendini sakladıkça görünüyor. Öcalan görüyor onu.

Öcalan herkesin *bugün yarın silahlar patlar* dediği bir zaman diliminde nişanlanma kararı alıyor. Bu nişan herkesi şaşırtıyor, ama doğru olan da bu, çünkü Öcalan yakında bölgeye gidecek. *Kim bu kadın* diye sorduklarında yanıt şu olacak: *Nişanlım*. Zayıf bir ihtimal belki, ama nişanlı, evliliğe hazırlanan biri kimsenin dikkatini çekmeyecek. Tabii serde "duygu var." Öcalan sürekli *duygu*nun altını çiziyor. Kesire'ye duygularıyla bağlanmak istiyor ve belki de Luxemburg'un söylediği gibi "birbirlerinden birer insan yaratmayı" hedefliyorlar. Kim bilebilir? Tahmin edebileceğimiz nişanla birlikte deri, maskeden çıkıyor ve hayat onları kendine çırak tutuyor. Başarabilecekler mi? Belki. Bilinmiyor.

Daha o zamanlar, birliktelik *veda*nın kılığında değildir. Aşk bir anahtardır ve bir kez döner kapıda (ve T. S. Eliot'un deyimiyle, *yalnız bir kapıda döner*), düşün anahtarları ise şunu söyler: *Herkes kendi zindanındadır.*

Öcalan ileride yapacağı bir değerlendirmede bu birlikteliği *cesaretli girişimlerinden* biri olarak görür ve ailenin kapısını çalar; o ve Kesire ve bir de yanlarında görünmeden yürüyen *o üçüncü kişi* (şeytan) hep yanlarında. Gençlik zalimdir ve anlamadığına gülüp geçer. Gülüp geçiyor Öcalan ve Kesire: Başlangıç, sonu hiç

1 Öcalan bu örneği Kasım 1997'de Sakine Cansız'la birlikte tekrar ele alıyor.

bilmez ki? Bilmek bile burada bir yazgıdan başka neyle açıklanabilir? Beride tarih şunu söyler: *Öfke ağacından gözyaşı silkelemenin zamanı değildir* ve perde aralarından nefes alıp veren şeytana gülüp geçmek gerekir.

Zıt iki kutup bir araya geliyor işte ve beride zaman, bir kumarbaz gibi zarını tutuyor. Kesire isyanlara karşı savaşmış bir ailenin kızı; Öcalan yeni bir isyancı ve radikal bir kurtuluşçu. Öcalan şunu söylüyor: "Birincisi akıllı bir kıza benziyor. İkincisi CHP geleneğinden olmak politika açısından değerlendirilebilirdi. Üçüncüsü, var olan işbirlikçiliği aşılır, bizim hareket vasıtasıyla bu işbirlikçilikten kurtulursa, iyi bir gelişmeydi. Kürdistan işbirlikçilerini vurmak yerine, kazanmak daha uygundur. Dördüncüsü, eğer kendisi de kazanırsa bu da daha anlamlı bir kazanma olur. Beşincisi, kuşkulu çıkarsa, son bir ihtimal olarak biz de bunu değerlendiririz, diyordum."[1]

Öcalan nişanlanıyor ve bu nişan yapı içinde önemsiz bir ayrıntı gibi duruyor. Aileler birbirini tanımıyor; Kesire, ailesine nişanlandığını söylüyor. İtiraz edilmiyor. Bir süre sonra aile Ankara'ya yerleşiyor, Etlik'te bir ev tutuyorlar.

Öcalan'ın nişanlanmasıyla Kesire artık Öcalan'ın nişanlısı ve yapının da bir kalemi olarak görülmeye başlıyor. Dedikodular da bitiyor. Satranç başlıyor ve partiyi izleyen devasa bir dönekler orduşu var: "Ölü adamlar (bile) orda yitirmişlerdi kemiklerini."[2]

1 PKK'ye yakın bütün yayınlarda Kesire olumsuz bir imgedir. Yapılan değerlendirmelerin tümü 86 sonrasıdır ve bu yüzden anlatı bir akış gerektirdiği için zamanın/tarihin o anına uygun gitmenin doğru olduğuna inandım. Dahası Öcalan kendisiyle yapılan bütün söyleşilerde "duygu" yanına sürekli dikkat çeker. İpler koptuğu zaman bile kopuşun insaniliğine sürekli değinir: "İşbirlikçi bir aileden gelmesi" bu duyguyu "engellememeli" diye düşünür. Öcalan-Küçük, *Kürt Bahçesinde Söyleşi*, s. 112.

2 T. S. Eliot, *Çorak Ülke* (Satranç Partisi), Adam Yayınları, İstanbul 1990, s. 46-48.

Bir not: Öcalan'ın arkadaş çevresi içinde bu dönem *üç İsmet* var: İsmet Kılıç, İsmet Ateş ve İsmet Doğru. Kesire'nin bu süreçte İsmet Kılıç'la arkadaş olduğu kimi kitap ve makalelerde yazılır. Bu kaynaklardan birine göre Kesire, Siyasal'da İsmet Doğru'yla arkadaştır.[1] İsmet Doğru Antep; Arabanlı; Kılıç, Antepli; Ateş ise Urfa Suruçlu. Dönemin tanığı olan İsmet Ateş böylesi bir halin söylenti olduğunu söylüyor. Ateş, Doğru'nun Kesire'yle "hiçbir ilişkisi yoktu" diyor ve ekliyor, Kılıç'ı ise "yapı etrafında tanıyor ve salt, herkes gibi Kesire onunla da arkadaştır. Ne aralarında bir nişan, ne bir söz var. Arada bir pastaneye gidip oturmaları, bu tür söylentilere neden olmuştur."[2] Öte yandan İsmet Doğru, Öcalan'dan hiç kopmadı; ilk Ankara'da bir araya geldiler, ama İstanbul Hukuk Fakültesi öğrencisidir o; 77'de Nizip'te çalışır, sonra Antep'e gider; 80'li yıllarda komite sekreteri olur. Darbeden sonra yurtdışına çıkar. Filistin'e gider, 87'de ölür.[3]

Pilot'un Evinde Toplantı

Dikmen'de şu karara varılır: Ankara'dan çıkıp *yerine* gitmek; *yerine*, meselenin asıl noktasıdır; ev ve kahve toplantıları başlar; yapı, 1976'da iç çalışmalara ağırlık verir ve *Ulusal Kurtuluş Ordusu*, *Kürdistan Ulusal Kurtuluş Ordusu* gibi adlarla anılmaya başlar. 76'nın son günlerinde Öcalan Ankara'da bir toplantı daha yapar. Amaç, Dikmen sonrası ne olup bittiğinin bir çetelesini tutmaktır. Toplantı için yılbaşı gecesi uygun görülür. Her türlü hazırlık ya-

1 İsmet İmset, Kesire'nin İsmet Doğru; Can Yüce, İsmet Kılıç'la arkadaş olduğunu söyler. Bkz. İsmet İmset, *PKK*, s. 41; Can Yüce, *Doğudan Yükselen Güneş*, s. 351. Can Yüce, İsmet Kılıç'ın 1976'da ortaya çıktığını söylüyor ve Antep'teki çatışmaların bir nedeni olarak İsmet Kılıç ve Kesire'nin ilişkisini öne sürüyor.

2 İsmet Ateş'le görüşme, 15 Ağustos 2013.

3 İsmet Doğru (Sadun) için bkz. *Serxwebûn*, Ağustos 1987, s. 12.

pılır. Toplantının yapılacağı ev de bellidir: *Pilot'un evi*. Toplantıya toplam on altı kişi katılır; Cemil Bayık, Mustafa Karasu, Haki Karer, Hayri Durmuş, Kemal Pir, Mazlum Doğan ilk akla gelenler. Bunlar, bölgeye gidip gelmişler. Bir de *ben katılmasam olmaz mı* diyen biri var; Kesire bu. Öcalan ısrarla, *katılsın* diyor. Kimileri, katılmamasını utangaçlığa bağlıyor; *taze nişanlı*. Sonuç olarak Kesire geliyor ve toplantıya katılıyor.

Öcalan toplantı boyunca çok dikkatlidir. Bu tarihte belge yoksa suç da yoktur. Yazılı bir tek şey bırakmıyor Öcalan; dile kolay, programı olmayan, belgesi olmayan, yönetimi olmayan bir grup için ceza verilmiyor. Pilot'un evinde sabaha kadar konuşuyorlar. Bir yandan soba yanıyor. Polis gelse ve dese *ne yapıyorsunuz*, belgeleri ateşe atacaklar. O kadar seri bir dikkat. Polis hallerine baksa ve inanmasa, bu sefer yüzüklerini gösterip *bu bir nişan toplantısı* diyecekler.[1] Baqi Xıdo ve Ayşe Şan'ın söylediği ve Öcalan'ın iyi bildiğini tahmin ettiğim *Bemal* kılamının Ankara versiyonudur bu.[2]

Söz konusu toplantı iki bölümden oluşur. İlk bölümde Kürt tarihi ve bu tarihin yeni bir değerlendirmesi; ikinci bölümde bölgeden gelenlerin anlatımları vardır. Öcalan'ın bu evde yaptığı konuşma, daha sonra *Tarihin Niteliği* adıyla broşür halinde bölgeden gelenlere verilir. Toplantının sonunda Öcalan'ın *Kürdistan Seferi* için herkes hemfikirdir artık. Gün ve zaman belirtilmemiştir ama.

1 Öcalan aynen şunları söyler: "Polis gelse bile, aldığımız notlar varsa hemen sobaya atacağız. İşte bayan da o zaman akla geliyordu. Bir bayan da getirdik. Olsa dedik, bu da nişan toplantısıdır." Öcalan'ın bayan dediği Kesire'dir. Bkz. Öcalan, *Diriliş Tamamlandı, Sıra Kurtuluşta*, s. 50.

2 Kılamda kız ve erkek kaçarlar. Planlar yaparlar. Önce derler ki kendimizi bir ağanın yanına atalım; sonra, derler ki sınırı geçelim. En son yakalanma riskini düşünürler. Derler ki, deriz biz kardeşiz. Ama sorarlarsa siz birbirinize benzemiyorsunuz. Deriz, babamız bir annemiz iki tanedir. Buna inanmasalar da, o zaman deriz, biz kuru nizamın elinden, Mustafa Kemal'in askerlerinin elinden kaçıyoruz.

Polisiye bir Kurgu: Kürdistan Seferi

Öcalan alınan karar üzerine Kürdistan'a gitmeye karar veriyor. Kiminle gideceği konusunda ciddi kuşkular var. Öcalan, "Necati'yle gideceğim" diyor. Herkes şaşırıyor ve burada artık polisiye bir romanın kurgusu işlemeye başlıyor. Öcalan'da ise şu mantık işliyor: MİT desin ki, "Apocular kontrolümüzde." Öcalan şubat ayında, Pilot'la birlikte yola çıkar. Çünkü birkaç gün önce Aydın Gül adlı liseli bir arkadaşları Halkın Kurtuluşu tarafından vurulmuştur. Öcalan, Kemal Pir ve Ali Haydar Kaytan'ı Dersim'e göndermiştir. Cenaze kaldırılırken yağmur vardır. Buna rağmen katılım büyüktür ve kitle sessizlik içinde cenazeyi gömer. Tek slogan atılmamıştır. Kaytan'ın deyimiyle "artık sözün hiçbir değeri kalmamıştır." Cenazede Kaytan dokunaklı bir konuşma yapmış, konuşmanın sonunu getirememiştir. Öcalan yolculuğa genç bir arkadaşlarını toprağa vermenin kederiyle çıkar.

İlk durak Doğubeyazıt'tır. Burada iki yıldan beri kimi çalışmalar vardır ve gençlik arasında grup bilinmektedir. Hasan Atmaca Ağrı'nın Diyadin ilçesinde 1974'ten beri öğretmendir. Atmaca, Haki Karer ile tanışmış, daha sonra Ağrı ve Diyadin'de çalışmaya başlamıştır. Bir de Öcalan, Atmaca'yı yakından tanır; ailesini bilir: Atmaca Cibinlidir. Ayrıca Mirali Yılmaz ve Salih Kandal da buradadırlar.

Öcalan'ı Doğubeyazıt'ta Salih Kandal ağırlar. Kandal öğretmendir. Kandal, Öcalan ve Pilot birlikte ilçeyi gezerler ve daha sonra Doğubeyazıt'a on yedi kilometre mesafede olan *Taxılka* (Bardaklı) köyüne giderler. Öcalan geceyi bu köyde geçirmiştir. Mehmet Can Yüce Öcalan'ı ilk kez bu köyde görür: "Köye geldiğimizde diğer öğretmen arkadaşın misafirleri olduğu söylendi. Yeni uyanmış, yüzünü yıkamamış, kahvaltı yapmamışlardı. Başkan yanımıza geldi, 'ben Abdullah' dedi." Kahvaltıda ördek yu-

murtası haşlanmıştır. Öcalan öyle bir iştahla yer ki gelenler kendilerini eşlik etmek zorunda hissederler. Can Yüce'nin deyimiyle canlı ve sadedir; çevresine yaşama sevinci aşılar.[1] Kahvaltıdan sonra toplantının yapılacağı Kurtkapan (Bozkurt) köyüne doğru yola çıkarlar. Haritadan bakılınca açıkça görülür; Kurtkapan ile Bardaklı arası sazlıktır-bataklıktır. Kışın sazlık donar ve iki köy arasındaki mesafe dakikalara iner, ancak bahar geldiğinden ulaşım için bir hilal çizmek gereklidir. Bataklık bitip Kurtkapan köyü görününce, aynı anda bütün heybetiyle Ağrı Dağı da gözler önüne serilir. Öcalan yanındakilere şunu söyler: "Dağlarımız hazır, bizi bekliyorlar."

Toplam yedi kilometre olan köye Pilot, Kandal, Atmaca, Yüce ve Öcalan yürüyerek bir saat içinde varmışlardır. Öcalan'ın üstünde eski bir palto, siyah, tüyleri dökülmüş bir kadife pantolon, altta ise bir kazak vardır. Hızlı yürüdüğü için bir ara terler. Paltosunu eline alıp yürür. Köye vardıkları zaman öğlen olmamıştır. Beklerler. Ağrı ve ilçelerinden gelecekler var. Öğretmen lojmanına geçerler. Akşama doğru misafirler gelmeye başlar. Toplam 28 kişi gelir; Öcalan'la birlikte de dört kişi vardır.

Toplantı akşam yemeğinden sonra başlar ve toplam 10 saat sürer. Öcalan bu süre içinde yalnızca bir defa mola verir ve fikirlerini hiç aksatmadan anlatır. Gündemin ilk maddelerinden biri Iğdır'da bir gün sonra verilecek olan *Sosyal Emperyalizm* adlı seminerdir. TÖB-DER'de yapılacak olan bu seminerle ilgili Öcalan genişçe bir sunum yapar. *Kürdistan Devriminin Yolu, Manifesto* adlı bir sonraki sene yayımlanacak olan kitabın açıklaması niteliğindedir. Sınıflı Toplum ve Sömürgecilik Tarihi'nden sonra Öca-

1 Yüce, *Doğudan Yükselen Güneş*, s. 382. Can Yüce büyük bir hayranlıkla anlatır Öcalan'ı, ama 1999'dan sonra, "Heyhat yanıldık" der ve Mahsun Hayri Pir imzasıyla bir başka kitap yazar: Bkz. Can Yüce, *Bir Yanılsamanın Sonu*, Komal Yayınları, İstanbul 2000.

lan Kürdistan'ın sömürgeleşme tarihini anlatır. Uzunca bir tarih taraması yapmıştır. Medler ve sonrası dönemde bilinen feodal dönemde Kürtler ve Kürdistan ayrıntılı bir şekilde aktarılır; Türk, Arap ve Fars egemenliği... Birinci Dünya Savaşı ve Kürtlerin dört parçaya bölünmesine kadar yatay bir hat izler.

Öcalan'ın konuşması bitmiştir, ama herkes kımıltısız bir vaziyette durmaya devam etmektedir. Vakit artık yaşlanmıştır. Kimileri uyumak ister, kimileri şafağın sökmesiyle birlikte geldikleri yere dönmek isterler. Öcalan, Pilot ve Salih Kandal sabahleyin çay ve peynirle yapılan bir kahvaltıdan sonra Doğubeyazıt'a dönerler. Öcalan, İshak Paşa Sarayı'nı ziyaret eder ve Ehmede Xani'nin türbesine gider. Geceleyin Doğubeyazıt'ta kalır. Sonraki gün Kars'a doğru yola çıkar. Pilot, gözlerini açmış Öcalan'a bakar; uykusuz bu adam nereye akar?

Kars, Cemal Süreya'nın Kars adlı şiirinde dile getirdiği gibi "beyaz uykusuz uzakta"dır ve Öcalan'ın elinde şiirde dile geldiği gibi "bir elinde bir mendil, öbüründe kuş sesleri" vardır. Çocuk ve Allah'ın "en eski baskısından" haberi yoktur belki, ama bildiği burada *Kerem ile Aslı*'nın, *Arzu ile Kamber*'in çocukları değil, bir halkı uyutmaya aracı olduklarıdır. Ay ise bu kentte kana kana batar ve "eşkıyalar, gecenin yangınını izliyorlar uzakta." Öcalan, "Kargapazarı dağlarını dolanan yaşlı ve öfkeli bir otobüsle" bu kente gelmiştir. İhtimal burada faytoncular görmüştür; "yere basarken, ağırlığı azaltmak için" bıyıklarını büken faytoncular dır bunlar. Uzakta "Kars kalesi yükselir." Bu kale, "Ankara kalesine göre" gökyüzünü "daha elverişli" göstermek içindir. Buraya gelen ve buraya geldiği gün, Dersim'den sürgün olduğunu hatırlayan şair için yalnızlığın başkenti olan burada Öcalan tıpkı şair gibidir; "telaşsız görünmeye çalışan bir Kafka gibi" yüzü "giyotine" abo-

nedir, özetle, hayat için kar altında üşüyen beyazın sesini dinleyecektir burada.[1]

Kars, çok-kültürlülük babında çok dikkat çeken bir kenttir. Burada yaşayan halkın etnik yapısıyla ilgili küçük çaplı bir çalışma bizi pek çok halkla buluşturur: Kürt ve Türk nüfus dışında Malakanlar, Ruslar, Duhoburlar, Ermeniler, Rumlar, Estonlar, Almanlar, Polonyalılar, Museviler, Çerkesler, Fars ve Karapapaklar Kars'ta yaşamışlardır.

Kars'ta Kürtlük adına çalışmalar ise 20. yüzyılın başlarındadır. Bedirxanilerden Abdülrezak Kars'ta kimi çalışmalar yürütmüştür. Abdülrrezak, Kars'taki Kürt çocuklar için bir okul açmak ister. Abdülrrezak'ın I. Dünya Savaşı sırasında Haydaranlı Mustafa'yla birlikte "Abağa düzlüğüne gelerek aşiretleri isyan ve ihtilale teşvik ettikleri" iddia edilir. Şeyh Said de Kars'la yakından ilgilenmiş, Iğdır'da kimi Kürt şahsiyetleriyle görüşmüştür. Kıyam öncesinde de burada Azadi Cemiyeti kurulmuştur; başkanı Yüzbaşı Tevfik Bey'dir.[2] Ağrı İsyanı sırasında ise Iğdır, Tuzluca ve Kağızman Kürtleri Kerem Bey, Ali Mirza Bey, Numan Efendi ve Şeyh Zahir öncülüğünde isyana katılmışlardır. 1950'li yıllardan başlayarak İstanbul ve Ankara'da gelişen siyasal aktiviteler içinde yine Kars Kürtlerinin etkinliğine tanık oluruz. Yaşar Kaya, Haki Yokuş, Mehmet Serhat, Fevzi Avşar, Fettullah Kakioğlu 49'lar içinde yer alırlar.

Öcalan'la birlikte gelişen Kürt hareketinde ise bu tarihte bir elin parmağını geçecek sayıda insan yoktur.

Öcalan'ı Kars'ta Akif Yılmaz karşılar. Yılmaz, Kars'ın Beşiktaş Köyündendir. İki yıldan beri burada çalışmalar yürütür. Onlara

1 Paragrafta tırnak içinde kullanılan dizeler Cemal Süreya'ya aittir. Bkz. Cemal Süreya, *Sevda Sözleri*, Can Yayınları, İstanbul 1990; "Kars" s. 52; "Göçebe" s. 63-67.

2 Rohat Alakom, *Kars Kürtleri*, Avesta Yayınları, İstanbul 2009, s. 255-256; ayrıca bkz. Robert Olson, *Kürt Milliyetçiliğinin Kaynakları ve Şeyh Said İsyanı*, Özge Yayınları, Ankara 1992, s. 247-249.

İdris Sökmen, Kemal Morkoç ve Ali Turan eşlik eder. Hiçbiri Öcalan'ı tanımaz: "Öcalan'ın Öcalan olduğunu bilmiyorduk" der biri ve bu bilmezlik "Aranıyor" manşetiyle (*Hürriyet*, 29 Ağustos 1979) çıkan bir habere kadar da bilinmez. Öcalan burada kendini Hasan diye tanıtır. Hava soğuktur. Öcalan'ın üstünde kadife pantolonu vardır yine, palto altında bir de kazağı... Geceleyin on yedi kişi, Su Kapı mahallesinde buluşurlar. Doğubeyazıt'ta Öcalan'ın dile getirdiği görüşler burada yinelenir. Toplantı bitiminde Öcalan Ali Turan'la birlikte *Kars Kalesi*'ne çıkar. Öcalan kaleye bakar ve "kimbilir ne kadar insan kanı var bu taşların içinde" der.

Doğubeyazıt ve Kars'tan sonra Öcalan Elazığ'a -Karakoçan- gelir. Buradaki toplantı geniş kapsamlı olur. Toplantıya yaklaşık 35 kişi katılır. Toplantının tam tarihi 1 Mayıstır. Toplantı sekiz saat sürer ve burada Öcalan tezlerini tartışır. Konuşmalar yine kasetlere alınır. Öcalan toplantıya katılan herkesi etkiler. Toplantıya katılanlardan Hamili Yıldırım, "Ben bu toplantıyla yürüdüm" diyor ve ekliyor: "Bugün hâlâ bu toplantıyla yürüyorum." Toplantı bitiminde Yıldırım, *vay be ne adam* der.

Toplantı sıkı bir disiplin içinde geçmiştir ve Mazlum Doğan'ın kardeşi Delil ve Yılmaz Dağlum toplantı yapılırken nöbet tutarlar. Burada da Öcalan'ı kimse tanımaz. Kimisi onu bölge sorumlusu zanneder.

Öcalan için yol ve yolculuk iç içe girer. Karakoçan'dan sonra Diyarbakır'a gelir. Burada da çevre il ve ilçelerden sempatizanlar toplanır. Toplantı Diyarbakır'ın en yoksul semti olan Bağlar'da bir evde yapılır ve yaklaşık 60 kişi toplanır. Kemal Pir gelenlerle bir bir ilgilenir. Bağlar'da yapılan toplantının tarihi, 6 Mayıstır. Bu yüzden Öcalan uzun uzun Denizlere değinir. Öcalan toplam altı kasetlik bir konuşma yapar. Toplantıda herkes pürdikkat dinlerken Kemal Pir bir ara söz alır. Pir, "Savaş ne zaman başlayacak,"

diye sorar. Öcalan yanıt verm
kadaşıyla birlikte Sur'lara çık
Öcalan Diyarbakır'dan sc
lır. Üç evde toplantılar yapa
be, Yaşar Adanur'un Yakubi
sindeki evleridir bunlar. Ö
arkadaşları vardır. Örneği
önemli çalışmalar yapmış
le çalışmaları yaparlar. Ö
Dersim'de Latif Tepe'nin
Duran Kalkan ve Kesire
larından derlenen *yazıla*
Urfa'daki ev toplant
katılır. Toplantılar saba
lır. Öcalan'ın söyledikle
lu kâğıtlara yazılıp m
kurun" der; partinin e
velerine gider; bunlar
daki hamal kahvesidi
birine "ne kadar kaz
ır arabası olan, eşeğ
düşüyor" der. Öcala
Öcalan Urfa'da
Adıyaman'a da git
Adıyaman'da 14
Yorulmaz'ı soruyo
Taştan ve Aziz Bi
ler sonra Öcalan'
bir kurye değil, b

diye sorar. Öcalan yanıt vermez. Susar. Öcalan sabahleyin iki arkadaşıyla birlikte Sur'lara çıkar, Dicle'ye bakar.

Öcalan Diyarbakır'dan sonra Urfa'ya gelir. Toplam üç gün kalır. Üç evde toplantılar yapar; Abdurahman Çadırcı'nın Çiftkubbe, Yaşar Adanur'un Yakubiye, Sabri Ötünç'ün Eyubiye mahallesindeki evleridir bunlar. Öcalan'ın burada iki yıldan beri çalışan arkadaşları vardır. Örneğin Saime Aşkın öğretmenler arasında önemli çalışmalar yapmıştır. Kadın öğretmenler arada mahalle çalışmaları yaparlar. Öcalan'ın Urfa'ya geldiği tarihte Aşkın, Dersim'de Latif Tepe'nin evinde Mazlum Doğan, Hayri Durmuş, Duran Kalkan ve Kesire Yıldırım ile birlikte Öcalan'ın konuşmalarından derlenen *yazıları* mumlu kâğıtlara yazıp çoğaltırlar.

Urfa'daki ev toplantılarına Urfa'nın ilçelerinden gelenler de katılır. Toplantılar sabaha kadar sürer, her toplantıya 30 kişi katılır. Öcalan'ın söyledikleri yine kasetlere alınır. Konuşmalar mumlu kâğıtlara yazılıp mağaralarda saklanır. Öcalan, "Urfa'da evler kurun" der; partinin evleri. Bunun yanında Öcalan hamal kahvelerine gider; bunlardan biri Şeyhbenderiye Camii'nin karşısındaki hamal kahvesidir. Öcalan hamallarla konuşur. Hamallardan birine "ne kadar kazanıyorsun?" diye sorar. Hamal, "bu devirde at arabası olan, eşeği olan götürüyor, bize de onlardan arta kalan düşüyor" der. Öcalan gülümser.

Öcalan Urfa'da dört gün kalıyor. Bu arada bir fırsat bilip Adıyaman'a da gitmek istiyor. Burada arkadaşları var. Öcalan'ı Adıyaman'da 14 yaşında bir genç karşılıyor. Öcalan, Hasan Yorulmaz'ı soruyor. Birlikte gidiyorlar. Öcalan, Mehmet Emin Taştan ve Aziz Bilgiç'le sohbet ediyor. 14 yaşındaki bu genç seneler sonra Öcalan'ı İmralı adasında ziyaret eder; artık yol gösteren bir kurye değil, bir milletvekilidir, adı Sırrı Süreya Önder'dir.

Öcalan'ın son durağı Antep olur. Antep, Nizip'le birlikte bu yıllarda faal illerden biridir. Kemal Pir, Cemil Bayık ve Haki Karer burada geniş bir zemin oluşturmuşlardır ve bu zemin fabrikalardan derneklere, okullardan yurtlara kadar uzanır. Örneğin Nizip, zeytin ve sabun işçileri arasında grup 76'dan beri örgütlenmiştir; 77'de bu örgütlenme daha geniş bir kitleye yayılmıştır. Grup SİD-DER'de (Sabun İşçileri Dayanışma Derneği) etkindir.[1]

Antep'te bulunan Haki Karer uzun zamandan beri gençler arasında adı olan, ama daha resmiyete geçmeyen *Kürdistan Yurtsever Birliği*'ni örgütlemektedir. Buraya Rıza Altun, Kemal Pir ve Mustafa Karasu da gelip çalışırlar. Çığsorık, Yukarıbayır gibi mahallelerde etkin olurlar. Cemil Bayık, parti tarihinde fabrikalarda işçiler arasında, okulda öğrenciler arasında çalıştıklarını anlatır. Bu yüzden Antep, Kürdistan'ın diğer illerine nazaran daha örgütlüdür.

Öcalan 12 Mayısta Antep'e gelir. Yapılan toplantıya Urfa ve Maraş'tan kadrolar da katılır. Toplantı akşam sekizden, bir sonraki gün sabah saat beşe kadar devam eder. Toplantıya Haki Karer, Cemil Bayık, Kemal Pir, Şahin Dönmez katılır. Bir teyp vardır yine ve Öcalan yirmi beş kiloluk bir zeytinyağı tenekesinin üstüne otururak konuşur. Öcalan diğer illerde yaptığı konuşmaları anlatır. Bu arada sıkça sorular gelir. Soruların nedeni ideolojinin kitleler tarafından artık benimsenmesidir. Sorulardan biri de şudur: *Niçin Parti olmuyoruz?* Öcalan'ın yanıtı kısadır: *Sıradan bir parti olmayacağız. Ama...* demeden de edemez: *Tohumları saçtım.*

Öcalan, Antep toplantısında arkadaşlarına Aydın Gül'ün durumunu sorar ve Kemal Pir anlatır. Cenaze iyi geçmiştir, katılım büyüktür. Öcalan *ilk şehit* der ve onun anısına bağlı kalınması için

1 1977'de Mehmet Ece sabun işçilerinin direnişi sırasında ölür. Sait Şimşek öldürülür. 12 Eylülde 500 işçi hapse atılır. Bkz. *Serxwebûn*, Ağustos 1982.

çalışmaların daha bir azimle yapılm
ce, daha büyümek.

Haki Karer Vuruluyor

Antep'te arkadaşlarından ayrılan
ker; ailesini görür ve 15 Mayıst
ri'daki arkadaşlarına gezide olu
özeder. Sevinçlidir. Bölgeden bi
cak sevinç uzun sürmez, 18 Ma
vuruldu!

Öcalan kalbinden vurulur.
ma haberidir bu. Gövdesi ikiye
duramaz. Bir kartal gibi gaga
sdaşı, dostu, dava arkadaşı y
nn hepsinden daha fazlası, H
ölümüyle sessizleşir, dili beyn
şır. Şunu söyler: "Gökkube b
Öcalan tekrar Ankara'dan
anededir. *Nasıl oldu, kim, n*
latılanlara bakılırsa Haki, b
Düztepe'de bulunan devri
Grubun bir silahı vardır, a
Bir konuşma altı üstü ve k
mez ona. Tartışma sırasın
Haki vurulmuştur ve saa
muştur. Şimdi Haki için A
aramaya başlar; gerekli
saat onda Numan Uçar
"mir" (öldü) der.

çalışmaların daha bir azimle yapılmasını ister. *Büyümek* der, sadece, *daha büyümek*.

Haki Karer Vuruluyor

Antep'te arkadaşlarından ayrılan Öcalan bir günlüğüne köye gider; ailesini görür ve 15 Mayısta tekrar Ankara'ya döner. Ankara'daki arkadaşlarına gezide olup bitenleri anlatır. Yapılacak işleri özetler. Sevinçlidir. Bölgeden büyük bir moralle dönmüştür. Ancak sevinç uzun sürmez, 18 Mayısta bir haber (telgraf) alır: *Haki vuruldu!*

Öcalan kalbinden vurulur. *Benim yarım* dediği adamın vurulma haberidir bu. Gövdesi ikiye bölünür. Ruhu parçalanır. Yerinde duramaz. Bir kartal gibi gagasını vuracak kaya arar. Ev arkadaşı, sırdaşı, dostu, dava arkadaşı yani bu sıfatların hepsi ve bu sıfatların hepsinden daha fazlası, Haki; *vurulmuştur*... Öcalan, Haki'nin ölümüyle sessizleşir, dili beynini döven kuru bir sopa gibi ağırlaşır. Şunu söyler: "Gökkube başımıza yıkıldı."

Öcalan tekrar Ankara'dan Antep'e gelir. Bütün arkadaşları hastanededir. *Nasıl oldu, kim, niye vurdu* soruları gelir peş peşe. Anlatılanlara bakılırsa Haki, bir gün önce başlayan bir tartışma için Düztepe'de bulunan devrimcilerin oturduğu kahveye gitmiştir. Grubun bir silahı vardır, ama Haki bu silahı yanına almamıştır. Bir konuşma altı üstü ve kavgaysa zaten bir iki kişinin gücü yetmez ona. Tartışma sırasında karşı taraf silahını çekip ateş etmiştir; Haki vurulmuştur ve saat sekiz civarında da hastaneye kaldırılmıştır. Şimdi Haki için AB Rh pozitif kan gereklidir. Herkes kan aramaya başlar; gerekli kan bulunur, ama Haki kurtarılamaz ve saat onda Numan Uçar hastane kapısından dışarı çıkar. Yalnızca, "mir" (öldü) der.

Haki'nin arkadaşları yerlerinde duramazlar. Dile kolay, Haki Dikmen'den sonra *ikinci adam*dı. Ancak şimdi bir soru ve bir de yerine getirilmesi gereken bir görev vardı. Soru şuydu: *Haki'yi kim vurdu?* Yapılacak iş: *Cenaze nasıl götürülecek?*

Bir iddiaya göre Haki, Alaaddin Kaplan adlı bir kişi tarafından öldürülmüştür.[1] Bir başka iddiaya göre Haki, Sterka Sor (*Beş Parçacılar*) grubu tarafından öldürülmüştür. Bu tarihte sol, yalnızca faşist görüşlerle savaşmaz, aynı zamanda bütün Türkiye'de sol içinde de bir savaş vardır. *Beş Parçacılar*, Kürdistan'ın dört değil, beş devlet tarafından (*İran, Irak, Suriye, Türkiye ve Sovyetler Birliği*) bölünüp parçalandığını söylerler. *Beş Parçacılar*, Halkın Kurtuluşu'ndan ayrılan Kürtler tarafından kurulmuştu. Haki Karer'in öldürülmesinden sonra grup üyeleri, Kawa'nın etkin olduğu illerde Kawa'ya katıldılar.

Bu tarihlerde, örgütlerdeki siyasal ayrılma ve birleşme nedenleri Pekin ve Moskova hattı üzerineydi; Maocular *Üç Dünya Teorisi'ni* savunuyordu ve buna karşı olanlar Sovyet çizgisindeydi. Karer'in öldürülmesi, *Beş Parçacılar* için bölgede bir tutunma biçimiydi. Daha sonra bunlar Elazığ, Bingöl, Nusaybin ve Adana'da Kawa ve diğer Kürt grupları (*Tekoşin*) arasına karıştılar.

Haki Karer'in vurulmasıyla bağımsız hareket eden *Kürdistan Devrimcileri*, parti ve dernek adı altında birleşen kimselere karşı tavır alır ve bunun yanında örgütlenmeye karar verirler; parti kurmaya doğru bir süreç başlar. Haki'nin vurulmasından sonra Öcalan bizzat Antep'e gelip programı yazmaya başlayacaktır zaten.

Haki'nin vurulduğu gün, arkadaşları hastanenin önündedir; kimi ağlar, gözyaşlarına boğulur, kimi *onu kim vurdu, bu gece indi-*

1 Aladdin Kaplan, kimi kitaplarda Alattin Kapan, Alattin Kopan gibi soyadlarla anılır; bkz. Joost Jongerden-Ahmet Hamdi Akkaya, *PKK Üzerine Yazılar*, s. 54; Can Yüce, *Doğudan Yükselen Güneş*, s. 399.

redim der. Öcalan devreye g
niz bu mu?"; Öcalan için
Çünkü Haki, Che Guever
ti" sunmaktansa, "mağdurl
Ona ağlanmaz ve onun "
sanlı bir yanıt vermek" ge
Bütün grup bir araya
raze için hazırlıklar başl
telgraf çeker. Antep'te ka
ama polis buna izin ve
madığından cenazenin
fişinin çıkartılması gere
Pir polisle çatışarak ce
zikmasın talimatı verir.
budur, büyük bir çatışm
se girsin; grup üyeleri
getirilir ve burada *fiş*
Ordu'ya doğru yola ç
Ankara-Ordu ara
zeye eşlik etmeyi ihm
eder. Ordu'ya vardı
si toplanmışlardır.
anlatımına göre, K
Haki'nin mezarı b
sını getiremez, ağla

1 Gülşeren Aksu, *Gün*
Mezopotamya Yayın
2 Che'den aktaran, Jo
56.
3 Duran Kalkan, *A*
(Yönetmen), Özg

relim der. Öcalan devreye girer ve şunu sorar: "Haki'ye bağlılığınız bu mu?"[1] Öcalan için Haki'ye bağlı olmak, ağlamak değildir. Çünkü Haki, Che Guevera gibidir; o, "mağdurlara başarı dilekleri" sunmaktansa, "mağdurlarla birlikte yürümeyi" tercih etmiştir.[2] Ona ağlanmaz ve onun "şehadetine" Öcalan'ın deyimiyle "kapsamlı bir yanıt vermek" gerekir.

Bütün grup bir araya gelir ve Öcalan'ın istediği biçimde cenaze için hazırlıklar başlar. Duran Kalkan, Haki'nin ailesine bir telgraf çeker. Antep'te kalanlar Haki'nin cenazesini almak isterler, ama polis buna izin vermez. Bu tarihte, Antep'te otopsi yapılmadığından cenazenin Ankara'ya götürülmesi, Adalet Sarayı'nda *fişinin* çıkartılması gereklidir. Grup buna razı olmaz, hatta Kemal Pir polisle çatışarak cenazenin alınmasını ister. Öcalan *çatışma çıkmasın* talimatı verir. Kaldı ki zaten, Haki'yi vuranların amacı da budur, büyük bir çatışma çıksın ve grup üyeleri ya dağılsın ya hapse girsin; grup üyelerinin ölmesi ise cabasıdır. Cenaze Ankara'ya getirilir ve burada *fiş* çıkartıldıktan sonra grup tarafından alınıp Ordu'ya doğru yola çıkılır.

Ankara-Ordu arasında Kemal Pir kaza geçirir, ama yine cenazeye eşlik etmeyi ihmal etmez. Başı sarılı bir vaziyette yola devam eder. Ordu'ya vardıkları zaman, Haki'nin eski arkadaşları, ailesi toplanmışlardır. Büyük bir kalabalık vardır. Duran Kalkan'ın anlatımına göre, Kemal Pir mezarlıkta bir konuşma yapar. Pir, Haki'nin mezarı başında durur, "bu adam" der, "bu adam" sonrasını getiremez, ağlar.[3]

1 Gülşeren Aksu, *Güneşin Sofrasında II*, Mustafa Karasu (Deniz ve Mahirlerin İzinde), Mezopotamya Yayınları, Köln, 2008, s. 109.

2 Che'den aktaran, Jooast Jongerden-Ahmet Hamdi Akkaya, *PKK Üzerine Yazılar*, s. 56.

3 Duran Kalkan, *Ateşten Tarih Belgeseli* (*Diroka Ji Agir*), Ahmet Hamdi Akkaya (Yönetmen), Özgür Rayzan (Editör) Devrim Akçadağ-Firaz Baran (Yayına

Haki'nin mezarında ise şu yazılıdır: "Hiçbir şey bağımsızlık ve özgürlükten daha değerli değildir."

Haki'nin defnedildiği günün gecesinde Antep'in Kürt mahallelerinde duvarlara şu yazılır: "Kahrolsun sömürgecilik!" (imza, Haki Karer).

Haki'nin öldürülmesinden sonra grubun Antep ayağında bir çözülme başlar. Grup üyelerinden bazıları *Tekoşin*'e kayar. Öcalan Antep'e gelir. Burada bir yandan *program* üzerinde çalışır, diğer yandan gruptan ayrılanlarla konuşmak ister. Bir toplantı yapar. Hoşgör'de yapılan toplantı yerine Öcalan tek başına gider. Mustafa Karasu, Kemal Pir ve Fuat Çavgun nöbet tutarlar. Karasu, Öcalan'ın konuşmasına bir anlam veremez. Hatta *bir aradayken, hepsini imha etmeyi bile* akıllarından geçirdiklerini söyler.[1]

Toplantılar bir sonuç vermez. Ayrılanlar geri dönmez ve grup Haki'yi öldürenlerle bir savaşa girer.

Bu süreçte Öcalan'ın arkadaşlarına söylediği bir tek şey vardır: *Bundan sonra tek başınıza gezmeyin!* Öcalan'a da arkadaşlarının söylediği tek bir şey vardır: *Bundan sonra tek başına gezme!*

Tuzak!

Haki'nin öldürülmesiyle grup sarsılır. Ölüm, cenaze, tartışmalar ve üstüne üstlük bir de artık ayak sesleri kulak diplerinde duyulan polis! Denize yaklaşıp yorgun düşen ırmaklar gibidir bu tarihte grup. Onu alacak ve kavrayacak okyanus ise henüz yoktur. *Ne yapmalı* diye Öcalan düşünür. Başka bir denizin kıyısında birikinti olmaktan ya da başka bir denizin içinde kaybolup gitmektense, *kendi kendinin deltası* olur; bir ana kolla, varlık sürebilir.

---

hazırlayanlar), Mir Production, Dusseldorf 2005.

1 Mustafa Karasu, *Deniz ve Mahirlerin İzinde*, s. 102.

Bugünlerde, her ne kadar meydanlarda Nazım Hikmet'in "Akın var, güneşe akın" şiiri okunsa ve "vaktimiz yok ölenlerin yasını tutmaya" denilse de, herkes 1 Mayıs'ta Taksim Meydanı'nda öldürülen 34 kişiye sessizce ağlar. Haki'nin ölümü ise bu ölümlerden sonra yarayı ateşle dağlar.

Ve yine bugünlerde Ecevit'in, 26 Nisan 1977'de Niksar'da kurşunlanmasıyla birileri sanki, bir yerde düğmeye basmış gibidir. 1 Mayıstan sonra Ecevit, seçim gezisine çıkar; 29 Mayıs 1977'de İzmir'e gelir; Çiğli'de mitinge hazırlanan Ecevit tam otobüse bineceği sırada yanına biri yaklaşır, ateş açar. Ecevit kılpayı kurtulur, ama kurşunlar Mehmet İsvan'a (İstanbul Belediye Başkanı Ahmet İsvan'ın ağabeyi) isabet eder. Ecevit'e ateş eden silahı kullanan "adam" Çiğli karakolunda görevli bir polistir ve silahı saklayan da karakolun şeflerinden biri. Yapılan soruşturma sonucunda kullanılan silahın Özel Harp Dairesi'ne kayıtlı olduğu anlaşılır. Ne olup bittiği birkaç gün sonra anlaşılır. Başbakan Süleyman Demirel'e, MİT tarafından verilen rapora göre, 12 Mart döneminde Ankara Sıkıyönetim Komutanı ve şimdilerde Kara Kuvvetleri Komutanı olan Namık Kemal Ersun bizzat, 1 Mayıs olaylarını kontrgerillaya yaptırmıştır. Ersun, darbe hazırlığı içindedir. Demirel, Ersun'u ve yakınındaki 200 subayı 1 Haziranda görevden alır. Ancak bir gün sonra da Demirel "gizli ve zat'a mahsus" bir mektupla Ecevit'i uyarır. Söz konusu mektupta, Ecevit'in 3 Haziranda Taksim'de yapacağı mitingde suikasta uğrayacağı yazılıdır. Seçim çalışmaları etrafında her taraf kazan gibi kaynar; Türkeş açıkça "Katil Ecevit", "Komünistler Moskova'ya", "Elde Kuran, hedef Turan" sloganları atar. Erbakan ise *iktidara geldikleri zaman bütün okulları* (5 Haziran'dan sonra) *imam hatip* yapacağını söyler.

Seçim öncesinde 73'ten beri adı çok sıkça duyulan, ama varlığı kabul edilmeyen "kontrgerilla"dan söz edilir (özellikle kanlı 1 Mayıstan sonra). Hatırlanacaktır, Talat Turhan, Ziverbey Köşkü'nde gördüğü işkencelerden sonra 1973'te *Kontrgerilla İşkenceleri* hakkında TBMM'den bir araştırma istemiş, ancak bir sonuç alamamıştı. Turhan bu işkencelerin mağduru olarak bir dizi kitap yazmıştı.[1] Ayrıca 1974'te Başbakan Bülent Ecevit ve Genelkurmay Başkanı Semih Sancar arasında ilginç bir diyalog geçer. Sancar, *Özel Harp Dairesi* için Ecevit'ten para ister. Ecevit bu görüşmeden sonra dört bir yana gömülmüş silahların varlığından haberdar olur, ama hiçbir şey yapamaz.[2]

Açıktır! Seçimler, hükümetler, liderler, bunların birinin diğerinden bir farkı yoktur; camdan duvarlar gibi geçirimsizdirler, onları tek kelime karşılar: Protez! Ve suç, bir sorunun çerçevesi değildir artık ve parçalara bölünerek altından çıkılacak bir bulmaca özelliğini de kaybetmiştir; suç, devletin elindeki örgüttür. 70'li yıllarda *ülkücü manga lideri* olan kimseler 80'li yıllarda *ülkücü mafya* olarak nam salacaklardır.[3]

Ülkücüler! Önce *hemşehrilik* bağıyla gelirler, sonra bu hemşehriliğe uygun *lakaplar* geliştirirler; ki bu lakapların insani bir derinliği yoktur, hepsi ham bir *erkekliğe* hizmet ederler.[4] *Siyaset* ve

1 Talat Turhan, *Bomba Davası I ve II*, kendi yayını, İstanbul 1986.

2 Kontrgerilla sola karşı CIA bağlantılı, Gladio örgütlenmelerinin Türkiye'deki adı ayağıdır; Kanlı Pazar, 12 Mart Muhtırası, Kızıldere, 1 Mayıs 1977, 16 Mart Katliamı, Bahçelievler Katliamı, Maraş Katliamı; Doğan Öz, Bedrettin Cömert, Abdi İpekçi, Kemal Türker cinayetleri ile Ecevit ve Özal suikastleri bilinen eylemleridir. Türkiye'de Özel Harp'in 1952'de kurulduğu ve daha sonra bu kurumun Seferberlik Tetkik Kurulu adıyla örgütlendiği bilinir. 1969'da itibaren de bu kurum eylemlerine başlar; ilk eylemleri Kanlı Pazar'dır (1969). Ecevit'in açıklamaları için bkz. www.dailymotion.com/.../xbr7hy_turkiye-de-gladio.

3 Tanıl Bora-Kemal Can, *Devlet Ocak Dergah*, İletişim Yayınları, İstanbul 1994, s. 385.

4 Tanıl Bora, "Türkiye'deki Faşist Önderliğin Karakteri" adlı yazısında şöyle bir tablo çizer. Tablo *hemşehrilikle* açılır: Esat Bütün, Ökkeş Çokuçkun, Mustafa Verkaya'da *Marajlılık*; Muhsin Yazıcıoğlu, Mustafa Mit, Müştak Karabağ'da *Sivaslılık*; Şevket

hemşehrilik adı altında mafya boy verir ve bu ilişki ağı içinde ilmek ilmek karanlık örülür.[1] *Sertlik* ve *serserilik*, özetle erkeklik, *hemşehrilik* adı altında erdem diye sunulur ve bu erdem milliyetçilik gibi hoyrat bir merada taraftar bulur. Yükselmek isteyen *gözüpek* gençler, faşizme taze kan taşır. Ki bu merada biten tek ot, *geçmiştir*; gençlere hastalıklı bir şekilde geçmiş enjekte edilir. Geçmiş maskedir ve bu maske indiği zaman, tek kelimeyle cinayetler görülür, çünkü geçmişin yaslandığı-beslendiği bir bellek yoktur. Geçmiş, sadece kana ihtiyaç duyar ve bu kanın akıtılması içindir; kanın işlevi şudur: *Özgürlüğün kurutulması*.

Ankara Ülkü Ocakları'nın başına 1977'de, Abdullah Çatlı getirilir. Bundan sonrası seyyar ülkücüler dönemidir. İl il dolaşıp adam öldürürler.

İşte Öcalan ve arkadaşları bu karanlık içinde, adeta "kendilerini arıtan alevlere dalarlar" (Dante).

Öcalan Ankara'ya geldiğinde tedirgindir. *Sonumuz için birileri devreye girdi* diyor. Bu yüzden dikkati elden bırakmıyor. Kaldığı evlerin yerlerini bir tek en yakınları biliyor. Genel seçimlerden önce (*5 Haziran 1977*) Tuzluçayır'da arkadaşlarını toplamak is-

---

Çetin ve Mehmet Ekici'de *Yozgatlılık*; Salih Dayan'da *Kırşehirlilik*; Esir Türkleri Koruma Ordusu'ndan (ETKO) Necmi İşgören, Ülkücü Teknik Elemanlar Derneği Başkanı Ömer Ay ve Abdullah Çatlı'da *Nevşehirlilik*; Mehmet Güçlü ve Ali Batmanda *Kayserililik*, Vedat Alagöz, Yaşar Yıldırım'da *Ankaralılık* diye bir ilişki ağı belirir. Abdi İpekçi cinayetini gerçekleştiren ekip (Mehmet Ali Ağca, Oral Çelik, Mehmet Şener, Yavuz Ceylan) *Malatyalılar* çemberine dayanır. Tablonun ikinci etabında lakaplar vardır ve bu lakaplar "hayat tarzları" hakkında ipuçları verir: *Gangster Ali* (Yurtaslan), *Asker Hikmet*, *Kolombo Sabahattin*" (Gözlükkaya), *Ayı Celal*. Daha fazla bilgi için bkz. Tanıl Bora, "Türkiye'de Faşist Önderliğin Toplumsal Karakteri," *Toplumsal Mücadeleler ve Sosyalizm Ansiklopedisi*, cilt VII, s. 2342.

1 Örneğin 70'li yılların keskin kalemlerinden Necdet Sevinç, sol içinde ajan olduğu anlaşılan Mahir Kaynak'la ilgili şunları yazar: "Atak, cesur, yiğit, zeki, gözünü budaktan sakınmayan, komünizmin kodamanlarını tek başına perişan eden Gazi şehrimin kahraman evladı (Mahir Kaynak)." (5 Mayıs 1973, *Bizim Anadolu*) Bkz. *Toplumsal Mücadeleler ve Sosyalizm Ansiklopedisi*, cilt VII, s. 2228.

tiyor. Küçük bir toplantı, ama polis her yerde operasyon yapıyor; aranma yok, operasyon var! Durum ilginçtir.

Operasyonları bizzat Ankara Emniyeti'ndeki *Derin Araştırma Laboratuvarı*'nın (DAL) baş işkencecisi Kemal Yazıcıoğlu yönetiyor. Onun işkencelerine maruz kalan ODTÜ'lü Ayşe Bakkalcı yıllarca işkenceleri hâlâ (2011) unutmadığını söylüyor. Bakkalcı, "Beni ve arkadaşlarımı zorla alır, Siyasal binasının arkasında Çamlık denilen yere götürüp döverdi" diyor.[1]

Yazıcıoğlu, Tuzluçayır'da boyuna ekip çıkarır. Öcalan mahallede temkinli davranır. Mahalleli gençlerin *8. Koğuş* diye adlandırdıkları bir taş yığını var; rivayete göre buraya ev yapılacakmış ve temel için taşlar yığılmış. İşte, grup üyeleri gelir, bu taşlar üstünde oturur, konuşurlarmış. Öcalan 2 Haziranda buraya geliyor. Toplantı burada yapılacak. Cemal Şerik'in anlattığı kadarıyla bir süre sonra Öcalan'ın yanına bir çocuk geliyor. Öcalan bu çocuğu tanıyor; bu çocuk Karasu'nun ev sahibinin oğlu. Çocuk, Öcalan'a diyor ki "Mustafa abinin kaldığı ev basılmış ve Mustafa abiyi de evde tutuyorlar." Aynı gün Hasan Şerik'in de evi basılıyor. Sonra Kemal Pir, Siirt Yurdu'ndan Tuzluçayır'a gelirken gözaltına alınır; tutuklanır ve Ordu Cezaevine nakledilir. Pir, daha sonra bu cezaevinden kaçar. Firari olur.

Düğüm ise bir gün sonra, 3 Haziranda, Pilot'ta çözülür. Karer'in ölümünden sonra, 16 Mayısta Mehmet Albay isimli bir ülkücü öldürülür. Albay'ı öldüren silah, Pilot'un eline geçer. Pilot, bu silahın kirli olduğunu anlar. İddiaya göre *balistik incelemesini* yapar. Mustafa Karusu'nun evinde gruba ait iki silah bulunmaktadır ve Pilot baskından önce bu kirli silahı Karasu'ya verir. Karasu üç silahı bir tanıdık üzerinden evden çıkarmak ister.

1 Ayça Söylemez, *Ayşe Bakkalcı Anlatıyor: "Yazıcıoğlu İşkencecimdi,"* Bianet, 25 Kasım 2011.

Silahı alıp gitmek isteyen adam, Ankara terminalinde yakalanır. Silahların dışarı çıkacağını ve nerede olduğunu bir tek Pilot bilir.[1] Pilot'un durumunu herkes öğrenir. Örneğin Muzaffer Ayata, sık sık Pilot'un yanlarına geldiğini ve her şeyi anlamak istediğini söylüyor. Bir keresinde Ayata merak ediyor. Cuma Kuyukan isimli arkadaşı ile Pilot'a *senin evine geleceğiz* diyor. Pilot *olmaz* diyor, ama ısrara dayanamıyor. Ayata ve Kuyukan, Pilot'un Dikimevi'ndeki evine gidiyorlar. Öğlen yemek saati geliyor. Pilot aşağı inip ekmek alacak. Bu arada Ayata ve Kuyukan, Pilot'un valizine bakmak istiyorlar. Daha valizi açmadan Pilot beliriyor. Çok hızlı gidip geliyor. Pilot, valize iyi bakılmadığı için bir şey demiyor. Ayata, *Sen bizim valizlere bakıyorsun, biz de seninkine baktık* diyor. Yani bunun bir şaka olduğu duygusu veriliyor ve böylece mesele kapanıyor. Öte yandan Pilot, Ayata'nın aktardığı kadarıyla Siirt Öğrenci Yurdu'na gidiyor. Ayata'lar burada bir delik açmışlar, elbiselerin asıldığı yere de gazete yapıştırmışlar; tabancalarını burada saklıyorlar. Birkaç arama olur, ama polis burayı göremez. Günün birinde Pilot, *tabancaları nereye saklıyorsunuz* diye sorar. Ayata ve arkadaşları gazetenin yapıştırıldığı yeri işaret ederler, buraya. Zula, basit bir yerdedir yani. Yurtta daha neler neler vardır. Örneğin müdür odasında büyükçe bir akaryakıt pompasının amblemi vardır. Öğrenciler bu amblemin altına dinamit saklarlar. Özetle Pilot, bir yanda gruba yakındır, diğer yandan öğrencilerin bütün zulalarını öğrenmek derdindedir.

Bir yandan Ersun'un darbe girişimi, diğer yandan Pilot'un durumu birleşince Öcalan tek kelimeyle sıkışıyor. Karasu'nun evinin basılması ve Pilot'un ortaya çıkmasıyla, kendi deyimiyle *titremeye* başlıyor, *elinde tuttuğu çay bardağı dizinin üstüne düşüyor. Darbe olacak* ve ilk hedef onlar. Öcalan korkmaya başlıyor. Ha-

1 Can Yüce, *Doğudan Yükselen Güneş*, s. 321.

tırlanacaktır, ADYÖD sırasında, daha önceki Şafak Bildirisi'nin dağıtımında korkmayan, kavgalara hiç çekinmeden giren adam, birden korkmaya başlıyor. Çünkü artık yalnız değildir, etrafında kendisine inanan insanlar vardır. Ersun'un emekli olmasıyla Öcalan nefes alıyor. Seçimler yeni bir dönemi işaret ediyor.

Bundan sonra garip bir şekilde Pilot sık sık görülmemeye başlandı; tümden ilişki de kesilmedi. Bir süre Öcalan'ın kendisiyle ilgili ne düşündüğünü merak etti. Öcalan üstten aldı, sahici olmayan bir güven verdi; *evleneceğim dedi, Ankara'da kalacağım dedi, bir yayın çıkaracağım* dedi. Pilot'a bunları söyledi, ama arkadaşlarına da şunu söyledi: "Ben Ankara'dayken, dört tarafım bağlanmış durumda." Arkadaşları Ankara'dan yavaş yavaş çıktı.

Öcalan'a Suikast

Haziran seçimlerinden (1977) önce yaşanan kriz süresince Öcalan ve arkadaşlarının düşündüğü tek şey vardır: Grup olarak mı kalsak, parti mi kursak? Diğer yandan gelişen saldırılar vardır ve bunlar gözardı edilecek durumda değillerdir. Tek dert vardır belki: Hayırlı bir aykırılık. Çünkü grup olarak kalınması halinde sistem bir silindir gibi ezip geçecektir hepsini. Dahası karşı taraf yalnızca sistem değildir. Örneğin Haki'yi nesnesi hiç olan bir güruh öldürmüştür. Sonra seçimlerden yeni çıkan Türkiye, uçuruma doğru gitmektedir. Sayıklama, yerini bir süre sonra tümden hareketsizliğe bırakacaktır. Beride bilgi, beride Kürt halkı ve halkın dağ gibi birikmiş sorunları ve tarihin felsefeye sorduğu şu mesel: Kadim halklar, ne kadar çürümüş olurlarsa olsunlar, ölüme razı olmadıkları takdirde kimse onları öldüremez. Çürümüş gövdenin altından sıyrılan bir dal bile halkın dirilmesine yeter. Beride Kürt meselesi; ya Tanrı'ya bırakılacak, ya tarihe.

Öcalan'ın içinde yeni bir dönem başlar. Ancak bir gölge gibi birileri, biri peşindedir. Her an her şey olabilir. Kesire'yle arada bir kavga ediyor. Kendisine ve diğer arkadaşlarına bir zarar gelmesin diye her gün farklı evlere gidiyor. Ersun Darbesiyle bir çembere alınmışlardı ve hükümet nezdinde bu çember bitmişti, ama Öcalan için bu çember hâlâ sürüyor. Üstelik herkes vurabilir onu; ülkücüler, sol gruplar, Kürt grupları. Hepsi grubun farkındadır ve hepsi grubu dağıtma telaşı içindedir.

Beride Ecevit hükümeti var, bir türlü kurulamıyor. *Milliyet* gazetesinde yayımlanan bir habere göre "Türkiye, askeri darbeye doğru" gidiyor (8 Temmuz 1977). Beride 1 Mayıs Duruşmaları var; çekilen fotoğraf ve filmler toplanacak ve bunların bir incelemesi yapılacak. Umut var mı? Yok. Devrimciler öldürülüyor ve kimseden ses bile çıkmıyor ve dahası işlenen her cinayet, karşı taraf için bir zafer edası içinde gelişiyor, halk korkuyor ve bu korkuyla bir tek şey oluyor: *Otorite güç kazanıyor*. Büyükçe bir fotoğraf beliriyor; fotoğrafın birinde Demirel, Erbakan'la görüşüyor; bir diğer fotoğrafta Demirel, Türkeş'le görüşüyor. Erbakan ve Türkeş, Ecevit'e karşı *ilke olarak* birlikte olduklarını söylüyor.

Öcalan gazetelere bakınca, radyo dinleyince daha bir tedirgin oluyor. Türkeş, Milli Eğitim Bakanlığını istiyor, burada yuvalanacak. Erbakan aynısını istiyor. Demirel, başbakan olmak için ikisine de evet diyor.

Ve 8 Temmuz günü, Öcalan kaldığı Türk İş Blokları'nda (Altındağ) evden çıkarken silahlı saldırıya uğruyor. Yara almadan kurtuluyor. Ama bu kurşun aynı zamanda bir işareti de fişekliyor. Öcalan yeraltına çekileceğini söylüyor. Öcalan yeraltında Haki Karer'in yasını tutmaya başlıyor. Acı erdemle yükselmedikçe acı olmaktan çıkar çünkü.

Öcalan eylül ayında Antep'e geliyor. Burada var olan siyasi yapılar, *adam vurarak* ün salıyor ve böylece Kürt meselesi, sosyalizm için bir amaç olmaktan çıkıp, cinayetleri haklı göstermek isteyen araca dönüşüyor. Devlet, hükümetle birlikte bütün gücünü yitirmiştir. Solcular birbirini vururken, Öcalan dışarıda kalmayı tercih ediyor. Çünkü bir parti-program olmadan hareket etmek, düşünceyi doğmadan kör eder, düşünceye inanan kimseleri de çeteleştirir. Öcalan Antep'te Kürtlerin yoğun olarak yaşadıkları Hoşgör Mahallesi'nde bir ev tutuyor ve burada *Parti Programı Taslağı*'nı yazmaya başlıyor. Haki'nin ölümü ile yarım kalmış taslak, yine Haki'nin vurulduğu yerde tamamlanıyor. Program bittikten sonra bütün ülkeye dağıtılıyor ve Öcalan burada yer alan görüşlerin tartışılmasını istiyor.

Bu arada grupta yer alan kadınlar ayrı bir çalışma yaparlar; *Kadın Sorunu* adlı bir broşür hazırlarlar. Meral Kıdır Antep'e gider. Öcalan, broşürü tartışmak ister. Kıdır ve Cemil Bayık, Karşıyaka'da bir işçi evine giderler. Öcalan onları burada bekler. Bir yer minderinde oturmuştur. Cemil Bayık hiç konuşmaz. Sohbet bittikten sonra Kıdır sorar, niçin konuşmadın? Bayık'ın yanıtı şudur: "(konuşmadım) benim de düşüncelerimi en iyi ifade edeceğine inandığım için."

Öcalan burada ve başka yerlerde konuşur. Konuşmaları kimi zaman yazıya döner, kimi zaman da kasetler çoğaltılarak ilden ile gezer. Grubun bir yayını olmadığı için dalga geçenler bile vardır, açıkça "sizin bir yayınınız bile yok" derler.

Programın yazılması ve dağıtılmasından sonra Öcalan 3 Aralıkta Diyarbakır'a gider. *Parti Programının Taslağı*, Ofiste yapılan bir toplantıyla tartışılır. Toplantıya il ve ilçe düzeyinde sorumlu kimseler katılmıştır. Öcalan bu toplantıda eskiden beri (1974) yinelediği şu sözü söyler: *Örgütsüz bir halk, köle bir halktır*. Öca-

lan Diyarbakır'dan sonra Elazığ'a gider. Aytekin Tuğluk'un evinde il ve ilçeler düzeyinde kişilerin katıldığı bir toplantı düzenler. Toplantıda *nasıl bir örgüt* tartışması yapılır. Öcalan sömürgecilik tarihinden uzun uzun söz eder ve şunun altını çizer: "Sömürgecilik tarihi bir direniş tarihidir" der ve ekler, "halklar kendiliğinden sömürüyü ve bağımsızlıklarını yitirmeyi kabul etmezler."[1] Konuşmanın başka bir yerinde Öcalan bunun nasıl olacağını anlatır, "eğer" der, "eğer bir halk kendi geleneğine sarılır, kendi dilini kullanır ve kültürünü canlı tutarsa, bu da bir başkaldırıdır." Burada herkesin aklına şu gelir hemen, *nasıl?* Öcalan, "Ama gerçek başkaldırı, silahlı olandır" yanıtını verir.[2] *Parti olalım*, der herkes, ama Şahin Dönmez "grup olarak kalalım" der.

Öcalan *partileşelim* diyor ve böylece çemberin kırılacağını düşünüyor. Bir yıl bitiyor. Öcalan yılbaşında Ankara'ya geliyor. Kafasında ise silahlı mücadele var, bu artık kesin. Silahlı mücadele, bütün yapıların tartıştığı; ama hepsinin geleceğe bıraktığı bir kavga türü; halk bilinçlensin, sonra silahlı mücadele ederiz düşüncesi ağırlıktadır, doğrudan kimse silaha sarılma taraftarı değildir.

Ankara'ya Veda: Öcalan Evleniyor

Öcalan Antep'te başlayan, Diyarbakır ve Elazığ ile devam eden toplantılardan sonra Ankara'ya dönüyor. Bütün bölgede bir kıpırdanma var ve Öcalan merkeze doğru gitmek istiyor.

Grup evliliğe sıcak bakmıyor, ki zaten yalnız Öcalan'ın grubu değil bütün sol yapılar evliliğe sıcak bakmazlar. Evlilik hepsi için sorunlu bir alandır. Engels evliliğe doğrudan işçi sınıfının sorunlarını bahane ederek karşı çıkmıştır. Diğer yandan işçi sı-

1 Öcalan, *İlk Konuşmalar*, Weşanên Serxwebûn, Köln, 1998, s. 48.
2 Öcalan, *İlk Konuşmalar*, s. 84.

nıfı ve aşk denildiği zaman herkes uzman kesilir. Çünkü gizliden gizliye bilinir; Napolililerin dediği gibi, *sevişmek yoksulların operasıdır.*

Öcalan, Kesire'yle evliliğine kimi zaman evli olmayan bir kadının bölgeye gitmesinin sakıncaları üzerinden bakar, kimi zaman ailesi üzerinden, ama satır aralarında onun zekâsından, ona karşı beslediği, ilerletmek istediği duygulardan da sürekli söz eder. Açıkça ona, bu yıllarda sürüklenir. Kesire ona heyecan verir. Birlikte bir şeyleri örerler. Herkes bu ilişkiden rahatsızdır, ama Öcalan nikâh masasına kadar gider. Bu masanın altında taktikler de olabilir (bölgeye gitmek, devleti şaşırtmak vs) ama sonuç değişmez; Öcalan'ın hayatında, izi sürülse, asla silinmez olarak karşımıza çıkan bir aşk vardır.

Öcalan, Uğur Mumcu'ya göre 24 Mayıs 1978'de Ankara Gençlik Parkı Nikâh Salonu'nda evlenir.[1] Öcalan'ın nikâh şahidi Muzaffer Ayata, Kesire'nin nikâh şahidi Dersimli Said isminde bir yakınlarıdır. Ayata nikâhın Kesire'lerin Etlik, Aşağı Eğlence mahallesi Kuyuyazı sokakta kıyıldığını söyler. Ayata nikâhın, mayıs sonu değil, nisan sonu ya da mayıs başında kıyıldığını belirtir.[2] Öcalan bürokrasiyi sevmediğinden nikâh işlemlerini de Rıza Altun'un abisi yapar.

Nikâh kıyılır ve Öcalan bir gün sonra uçakla Diyarbakır'a gelir. Öcalan bir daha da Ankara'ya geri dönmez. Öcalan ve Kesire için Ofis'te Günaydın apartmanında bir ev tutulmuştur zaten. Evin ilginç bir de hikâyesi vardır. Seyfettin Zoğurlu üzerinden bu ev kiralanır ve Seyfettin, eşi ve çocuklarıyla birlikte buraya gelip

1 Uğur Mumcu, *Kürt Dosyası*, Umag Yayınları, İstanbul 1993, s. 16.
2 Muzaffer Ayata'nın konuşması için bkz. *Ateşten Tarih Belgeseli*, Ahmet Hamdi Akkaya (yönetmen), Özgür Rayzan (editör) Devrim Akçadağ-Firaz Baran (yayına hazırlayanlar), Mir Production, Dusseldorf 2005.

yerleşirler. Amaç burada bir aile yaşıyor izlenimi vermektir. Öcalan bu eve misafir gibi gelip yerleşir.

Bu arada olup biteni hayretler içinde izleyen bir tek kişi vardır: *Pilot*. Öcalan, Pilot'a evlenip Diyarbakır'a yerleşeceğini söyler. Öcalan, Pilot'u şaşırtmıştır, ama kendi planını da işletir. Böylece devlet de, Pilot'un şahsında rahatlar! (Grup murup yok, bu adam evleniyor!)

Öcalan ve Kesire Diyarbakır'a vardıkları zaman kendileri için tutulmuş evi dayayıp döşerler. Öcalan'ın nikâha gelmeyen ailesi de bu arada gelir ve bütün aile evi yeniden derleyip toplarlar. Öcalan'ın annesi Diyarbakır'a gelir, yorganlar yapar. Gelen giden çok olduğu için oğlunun mahçup olmasını istemez. Onları bu haliyle gören Mazlum Doğan gülümser.

Öcalan Diyarbakır'da pek dışarı çıkmaz. Zaten asker kaçağıdır. Bir ihtimal bu kaçaklık hali yüzünden nikâh işlemlerini de Rıza'nın abisine yaptırmıştır. Çünkü ikide bir köye yoklama pusulası gönderilir. Öcalan'ın burada bütün zamanı okumak ve bir seneden beridir üzerinde çalıştığı *Kürdistan Devriminin Yolu*'nu (*Manifesto*) bitirmektir. Bunun için durmadan çalışır. Öcalan yaz boyunca *Manifesto* üzerinde çalışır ve *Manifesto*, Eylül 1978'de biter, daktilo edilir, mumlu kâğıtlara aktarılır; Ekimde *Serxwebûn* çıkar ve ilk sayı tümden *Manifesto*'ya ayrılır. Diyarbakır'da tamamlanan *Manifesto*'yu Cemil Bayık'ın kardeşi Ahmet Elazığ'dan alıp Bingöl'e götürür. Bingöl'de basılır ve bin kopya çıkartılır. *Manifesto*, Hilvan'da kitleselleşen grubun ve şiddetlenen kavga sırasında partileşmeye doğru atılan adımların yazılı ilk belgesi olur ve Öcalan bu belgeden sonra *Kürdistan'da Zor'un Rolü, Örgütlenme Üzerine, Kürdistan Ulusal Kurtuluş Problemi ve Çözüm Yolu* gibi çalışmaların da temelini atar.

Manifesto üç bölümden oluşur. İlk bölümde *Sınıfsız Toplum* ve *Sömürgecilik Tarihi* (İlkel komünal topluluklardan, ulusal kurtuluş savaşlarına, buradan işçi sınıfı ve komünist hareketlere kadar uzanır), ikinci bölümde *Kürdistan Toplumu* irdelenir; Kürdistan'ın sömürgeleşme tarihi, kök devlet olarak Medler benimsenir ve buradan feodal dönemde Kürtler ve Kürdistan dönemi işlenir; Arap ve Fars egemenliği, Türk akınlarının bölge üzerindeki hâkimiyetleri uzun uzadıya anlatılır. Bölüm, Kürdistan'ın ikiye, daha sonra dörde bölünmesiyle sona erer. Kürdistan'ın sosyal yapısı kısmında ise burjuvazinin Kürt toplumu üzerindeki etkileri ve feodal komprador sınıfın (ağa ve beylerin) ortaya çıkışı anlatılır; kent ve küçük burjuvazi, köylülük ve proleterya, gençlik ve okumuş kesim sosyal yapının birer dinamiği olarak işlenir. *Manifesto*'nun can damarı ise dayandığı tarihi mirastır. Burada Kürt halkının direngenliği üzerinde durulur. Kürtler, "dağlarını koruyarak" (uygarlıktan olma pahasına) yabancı egemenlere karşı durmuşlardır. Bu, özellikle belirtilir. Vurgu ise şudur: "Rewanduz, Bedirxan Bey, Yezdan Şer, Ubeydullah, Koçgiri, Palu-Genç-Hani (Şeyh Said), Ağrı, Simko, Dersim. Bu direnmeler de gösteriyor ki, halkımız, uğruna çok kan döktüğü özgürlüğünün gasp edilmesine kolay kolay göz yummamıştır." Slogan ise şudur: "Bağımsız, Birleşik ve Demokratik Kürdistan."[1]

Manifesto bütün ayrıntılarına girmeden, böyle bir güzergah üzerindedir. Evde ise yoğun bir hava vardır. Kesire, bir yanda çalışmalara katılır; redaksiyon yapar, fikir üretir, tartışır. Bazen kavga ederler. Öcalan daralır. Kavgayı büyütmektense, çıkıp Ofis'te yürür, surlara çıkar. Sota kahvelerde oturur. Yaşlı adamlarla soh-

1 Abdullah Öcalan, *Kürdistan Devriminin Yolu-Manifesto*, Weşanên Serxwebûn, Köln 1993, s. 116.

bet eder. Hatta bazen dama oynar. Bir keresinde kavga dili aşar. Öcalan evi terk eder. Tam on beş gün eve gelmez. İpler gerilir, ama ipi çekip kopartan taraf da olmaz.

Öcalan tartışmaları bir kalp mevzisi olarak görür. Bunu da açıkça şöyle açıklar: "Klasik Kürt erkeğini aşmam gerek." Bu yüzden kavga ve tartışmalar olduğu zaman ya kendi içinde hafiften buna ellerini de katarak titrer ya da usulca kapıyı çekip *ateşin kesilmesini* bekler. Çünkü şuna inanır: Bir ilişki, sabır ve güçtür.

Ancak Kemal Pir, Cemil Bayık ve Hayri Durmuş aynı fikirde değildirler. Üçü de ev içinde olup biteni bilir ve bundan rahatsız olurlar. Bir keresinde Kesire, bu üçünün yanında kavga eder. Öcalan evi terk eder. Hayri Durmuş ve Kesire tartışırlar. Kesire, Durmuş'la da kavgayı büyütür. Cemil Bayık çıkmak ister. Çıkarlar. Bayık, olup biteni-kavgayı Kemal Pir'e anlatır. Pir, yekten *vuralım* der. Bayık ve Pir, vurmayı kafalarına koyarlar. Ancak yapıdan habersiz adam vurmanın ağır olduğunu bilirler. Şöyle düşünürler: *Başkan bir şey yapıyorsa, bunun bilincindedir.*[1]

Öcalan bütün içtenliğini arkadaşlarıyla paylaşır ve burada Kesire, bir eş ve dava insanı olmaktan çıkar; kıskanç bir kadın olur, dünya gözünde toz bulutu gibidir, dağıtır; bazen ders vermesi gereken bir öğretmene döner, karşısındaki, bir şey bilmez ve anlamaz bir öğrencidir. Öcalan söylediklerine katılmaz ya da kavga olmasın diye sesini çıkarmazsa rahatlar. Bazen gruptan arkadaşlarını Kesire çağırır. İşte o zaman kıyamet kopar. Ali Haydar Kaytan şunu söyler: "Bir hata yaptığınız, bir eksiklik içine girdiğiniz zaman Kesire sizi çağırdığında müthiş bir korkuya kapılırdınız. Bu nedenle, onun sizi çağırdığını fark ettiğiniz an işkencede sırasını bekleyen birinin duyduklarını duyardınız."

1 İsmet G İmset, *PKK*, s. 48-49.

Bütün olumsuz ifadelerin altında yatan sert kadın, aslında titizdir. Örneğin birinin ayağını çorapsız görünce de dayanamaz; ya diker ya da yenisini verir hemen.

Bağlarken: Kinin Serüveni

Haki'nin öldürülmesiyle grup duygusal anlamda bir şok yaşar. Ali Haydar Kaytan bu duyguyla "Ben İnsandım" adında bir şiir yazar. Şiir pek çok politik şiir gibi zayıftır; derin bir acıyla senelerce beslenip, bunu söyleme gayreti, yerini klişe ifadelere bırakmıştır; düşman*dım*, vebalim, toprak kurşun, delikanlı, bağımsızlık, özgürlük, kavga, silah, türkü, kahraman, işçi, köylü, sömürgeci, emperyalizm, halk, gür ses, isyan, ırz, hain, bebe, katil; işkence, dağ, barikat, zulüm, pençe, imha, iskan, tarih, kirve, hısım, akraba gibi kelimeler üzerinden kimi imalarda bulunulmuş; Dersim, Ağrı, Paris, Zilan gibi şehir ve yer adlarıyla isyan ve katliamlara dikkat çekilmiş; Rusya, Çin, Kore, Küba, Vietnam, Kamboçya direnişleri dile getirilmiş; Kawa, Spartaküs gibi adlarla *kahraman* hal irdelenmiş ve bu arada Dehak ile de karşı güç ifade edilmeye çalışılmıştır. Yani düzyazı olacak malzeme *-dım, -im* ekleriyle şiire çekilmiş, var olan durum, şairin ruh hali ve bir gün bu şiirin birileri için şiir olarak önemi göz ardı edilmiştir. Şiirde dile gelen tarihtir ve şiir olarak anlatılanlar -Haki'nin ölümü- şimdinin hazzına ve acısına da uzaktır. Tarih burada sığınaktır ve duygu bu tarih içinde mahsur kalmıştır.

Buna rağmen şiir yazıldığı günden bu yana pek çok kimse için bir bayrak gibi dilden dile yayılmış, pek çok müzisyen tarafından yüksek sesle okunmuştur. Zaten bu şiirin tek özelliği bir şiir duygusu yaratmak değil, dinleyen kitleye tarih anlatmaktır. Bütün imge *mağduriyet* üzerine kurulmuştur. Şiir yazıcısı, konusu olan

ölümle yüzleşmez; ölümün kendisinde, çevresinde yarattığı duygu, düşünce kumaşı üstünde yama gibi durur. Bunlar şiirle ilgili söylenebilecek sözlerdir.

Bunun yanında bu şiirde Haki'yle ilgili küçük bilgiler buluruz. Haki, "mazlum halkının yanında," "elde silah kahramanca savaşmıştır." Abartı şiiri bazen güçlü kılar, ama politik şiirde abartı, gerçeğe uymadığı zaman sırıtır. Biliriz ki Haki vurulurken elinde silah yoktur. Sonrasında mantık yanlışları şiiri, politik şiir olması nedeniyle bir dar boğaza iter; devamla şair, "türküde, ağıtta, silah sesinde yaşadığını" söyler. Haki'nin Karadenizli ve sosyalist olmasıyla şair, Mustafa Suphi'lere (on beş özgecan) dikkat çeker: "Ben Karadeniz'de derya dibinde/ Balıklara yem edilen on beş özgecandım." Söyleyiş olarak dizelerin ne kadar kusurlu olduğunu söylemeye gerek var mı? Hem Karadeniz, hem derya! Suphi'ler, en nihayet *süngülerin ucunda sallanan* bebelerle bağlanır. Burası şiir olarak değil, tarih olarak insanı incitir. Ama devamla şair, kendi yaptıklarını da söyler. Bunun için bir tarihçe çıkartır. Roma'da *Spartaküs ile beraberdir*. Bunu söylerken Ahmed Arif'ten birkaç dize almaktan geri kalmaz. Ahmed Arif, "Cihanın ilk umudu, ilk sevgilisi ve ilk gerillası" ifadeleri bire bir, bu şiirde yerini alır. Ancak bu politik şiirin müşterek duygu semineriyle kurtarılabilir bir durumdur. Şiirin sonrasında ise, 1789 Fransız İhtilalinden, Ekim Devrimi'ne *kızıl bayrağı* taşıyan bir kişi görürüz. Kızıl Bayrak, Fransız İhtilali'nin bayrağı mıydı? Delacroix'un *Halka Yol Gösteren Özgürlük* (1830) adlı tablosu burada ilginç olacaktır; tablo devrimin simgesidir. Resimdeki en önemli figür, özgürlüğü simgeleyen yarı çıplak kadındır. Kadının bir elinde tüfek, diğer elinde bayrak vardır. Kadın savaş imgesi dışında bir kadın olarak *güzeli* ifade etmez; hatta kadının doğal bir güzelliği olmasın diye *kılı*

bir ifade yüklenmiştir. Resimdeki iki eli tabancalı, şapkalı çocuk ise Viktor Hugo'nun *Sefiller* romanına (Gavroche karakteri) sinmiştir. Sorun bu değil. Yukarıda "bebeklere süngü" diyen, bebeler sürgülendiği için devrimci olan şair, Ahmed Arif'in "canım alırlar ecelsiz" mısrasını "Canım aldılar ecelsiz" diyerek bir konum alır. Tabii bunlar zalimin hallerini anlatmak içindir. Buna karşı mazlum ne yapar? Direnir. Şiirin bildirisinde bu direnme şöyledir; "ben insandım" diyen adam, "kızıl bayrağı" eline alır, "cepheden cepheye" koşar ve "yurt sevgisini yüzüne iğrenç bir maske gibi katanların" üstüne yürür (*Ahmed Arif,* "tükür yüzüne" diyor). Yürürken kendini tamamlar: "Kan kusan mitralyözdüm ben." Peşinden, "Deştim karnını hainin" der. Düşmanla savaşılır, düşman öldürülür, ama düşmanın karnının deşilmesi bir başka mantık kuralıdır. Burada şiddet- devrimcilik adına sevimli gösterilme eğiliminde- dir ve şiir de buna malzeme edilir.

Öcalan, Haki'nin vurulmasıyla birlikte iki şey yapar: Onun vurulduğu yere gidip çalışır ve ikinci olarak onun anısına partileşme kararı alır. Böylece sıkça vurguladığı *manevi sorumluluğu* yerine getirir. Bunu farklı gruplarla da paylaşır. Burada şu çarpıcı örneği almak yararlı olacaktır. 78'de Öcalan Elazığ'da farklı gruplarla da bir araya geliyor. Keban'a bağlı Birman köyüne gidiyor ve burada iki toplantı yapıyor; bunlardan ilki akşamleyin DEV-GENÇ sempatizanlarıyla; ikincisi diğer sol gruplarladır. İki toplantı da köyün ilkokulunda gerçekleşiyor. Öcalan *sömürge tezini* tartışıyor ve herkes elinde kitaplar, kitaplarda altını çizdiği yerlerle gelirken, toplantıya katılanlardan birinin aktardığı kadarıyla Öcalan tek bir alıntı yapmadan, bütün toplantıya katılanları ikna ediyor. İkna olmayanlardan biri, *adam geldi, biz dinledik* diyor, o kadar. Başka biri, *anlattıklarına karşı kitaplarda altı çizdiğimiz yerlerden başka elimizde ne vardı ki...* diyor.

Mola: Yılmaz Güney ile Tanışma

Yılmaz Güney sinemanın efsane isimlerindendir ve zamanın pek çok devrimcisinin yolu İstanbul'a düştüğünde onu görmek istemiştir. Hapse düştüğünde Güney'e Türkiye'nin her yerinden mektuplar gelmiştir.

İsmet Ateş, Necmeddin Büyükkaya'yla birlikte Güney'le rakı içtiklerini anlatır. Yine Güney, Kayseri Cezaevi'nde yatarken Fuat Kav ona bir mektup yazar. Güney de cevap yazar ve bu mektup uzun seneler Kavların evinde kalır. Kav'ın abisi mektubu "kutsal bir emanet" gibi bir kitabın arasında saklar.

Öcalan da Güney'le yakından ilgilenmiştir. Yalnız filmleriyle değil, kişisel hayatıyla da ilgilenmiş, Suriye'de kendisiyle yapılan bir söyleşide Güney için şunu söylemiştir: "Güney'in sinemacılığı vardır. İnkâr etmek söz konusu olamaz. Kürt gerçekliğine yönelme var mıdır? Ben bunu görmedim. Hep sömürgeciliği örtbas etme var. Kavrayamama var, kavrasalar bile sanata dökememe var. Bana göre Yılmaz üzerine bir film çekmek gerek. Yılmaz'ın filmi Yılmaz'ı çözümlemelidir. Yılmaz, çözümsüzlük karşısında Kürt erkeği örneğidir. Ya öldürür, ya intihar eder." Öcalan ilerde bir "Yılmaz çözümlemesi yapmayı" düşündüğünü de belirtmiştir.[1]

Bir de Öcalan ve Güney'in karşılaşmaları vardır. Öcalan ve İsmet Ateş, Güney'i hapiste ziyaret etmişlerdir. Öcalan Marksist olduklarını, sosyalist temelde bir dünya arzu ettiklerini söylemiştir. Kürt meselesinden, *Kürdistan sömürgedir* tezine kadar uzun bir konuşma yapmıştır. Ancak Güney bu konulara girmemiştir. İkisi üçüncü bir Urfalıyı konuşmuşlardır: *İbrahim Tatlıses*. Güney, şunu söylemiştir: "Buna dikkat edin, bunu yerime geçirmek istiyorlar,

1 Öcalan-Küçük, *Kürt Bahçesinde Söyleşi*, s. 381 ve 387.

böylece sahte bir Kürt sanatçısı yaratmak istiyorlar."[1] Güney'in Tatlıses'e dikkat çekmesi Öcalan'la sınırlı değildir. Şair Nihat Behram'a da benzer şeyler yazmıştır: "İ. Tatlıses adındaki türkücü yakında top starlardan biri olacak. Amaçları içi boşaltılmış, arabeskleştirilmiş bir Yılmaz Güney yaratmak."[2] Kehanet çıkmıştır.

Araya seneler girmiştir. Güney İmralı'ya getirilmiştir. İsmet Ateş bir avukat olarak ziyaretine gitmiştir. Güney, onu hatırlamıştır. Bu sefer Tatlıses konuşulmamıştır. Güney, tıpkı Öcalan gibi bir grup kurmak istediğini, Marksist temelde bir yapı oluşturmak istediğini belirtmiştir. Ateş gülümsemiştir. Seneler önce benzer şeyleri kendileri de söylemiştir.

1 Öcalan, *Görüşme Notları*, 10. 4. 2011.
2 Nihat Behram, *Yılmaz Güney ile Yasaklı Yıllar*, Everest Yayınları, İstanbul 2001, s. 20-21.

III. BÖLÜM

URFA:1977-1980

1914 kayıtlarına göre Urfa'nın nüfusu 75 bindir ve şehir Kürt, Türk, Arap ve Ermenilerden mürekkeptir. Dinsel olarak kent Hıristiyan, Yahudi ve Müslümandır. Bunun yanında çok az sayıda Yezidi nüfusu vardır. I. Dünya Savaşı yıllarında önce İngiliz, daha sonra da Fransız egemenliği altına girmiş, 1920'de işgal kuvvetlerinden kurtulmuş, 1924'te de il olmuştur.

Urfa'da, Kürtlerin ulusal anlamda *Kürtlüklerinin*, yani kimliklerinin vurgulanması 1920'li yıllara tekabül eder. Bunun iki nedeni var: İlki dini, ikincisi *Kürdistan Teali Cemiyeti*'nin Urfa'daki faaliyetleri.

Nakşibendi ve Kadiri tarikatı, Urfa ve ilçelerinde etkindir. Şeyh Said kıyamı sürecinde ve sonrasında şeyhlerin hilafet taraftarlığı ve Kemalizme karşı muhalefetleri, *Kürtlük* üzerinden olmuştur. Urfa'da pek çok şeyh vardır ve bunların çoğu Hazreti Muhammed'in kızı Fatma'nın soyundan geldiklerini söylerler. Aşiretler kısmen şeyhlere göre dağılır. Her aşiretin nerdeyse bir şeyhi vardır; Mıllan-*Şıxan*, Baziki-*Cevheri*, Karakeçi-*Gürpınar*, Beraziler-*Kaplan vs;* 1950'li yıllara kadar şeyhler güçlüdür; 50'den sonra hepsi siyasete girmiş, iktidar partilerinin "tulum oy"

ihtiyacını karşılamışlardır.[1] Dinin isyankar yanı artık cezadır. Allah ile kul arasında kurnaz siyaset de vardır.

Kürtlerin önemli siyasal yapılarından biri olan Kürdistan Teali Cemiyeti'nin (1918-1921) ilk yapılandığı yerlerden biri Urfa'dır. Başlarda yeraltında örgütlenen cemiyet 1919'da varlığını duyurmuştur. Cemiyetin kurucuları arasında Hacı Mustafa Hacıkamiloğlu da vardır.[2] Hacıkamiloğlu, 1927 yılında İstiklal Mahkemesi'nde yargılanırken, cemiyetle ilgili bilgiler verir; buna göre cemiyeti İngilizler kurmuştur ve kendisinin iştiraki "*Kürt ve Türkler bölünmesin*" diyedir. Oğlu Cemil babasının asılacağını bile düşünür.[3]

Cemiyetin Urfa'daki yapısıyla ilgili bilgilerimiz sınırlıdır. Ancak kimi isimlerden yola çıkılabilir. Cemiyetin kurucuları arasında Eski Meclis-i Meşayih Başkanı Şeyh Safet (Eski Urfa mebuslarındandır), Halil Fahri ve Siverekli Hilmi gibi isimler vardır. Bunun yanında Milli aşireti cemiyete destek vermiştir; İbrahim Paşa'nın oğlu ve yeğenleri cemiyete üyedir: Mahmut, Abdurrahman, İsmail, Halil, Bahur.[4] Mahmut daha sonra Azadi'nin faaliyetlerine de katılır.

Cumhuriyetin kurulması ve peşi sıra Şeyh Said kıyamıyla birlikte Urfa'dan kimi aileler batı illerine sürgün edilmişlerdir. Fiili anlamda kıyama bir katılım olmasa da, Urfa'da kimi mağduri-

1 Şeyhler siyasette etkindir ve 1950'den itibaren de hemen hemen her dönem bir ya da iki milletvekili çıkarmışlardır: Ömer Cevheri DP'den milletvekili olur, ölür, yerine oğlu Necmeddin geçer, Necmeddin yaşlanır; yerine Sabahattin, İbrahim geçer ve bu silsile uzar; Eyüp Cenap Gürpınar milletvekili olur, ölür, yerine oğlu Kasım geçer... Fevzi Şıhanlıoğlu, Seydi Eyüpoğlu, Mahmut Kaplan yine milletvekili olmuş şeyh ailesi mensuplarıdır. Bu milletvekilleri Demokrat Parti, Adalet Partisi, Milli Selamet Partisi, Refah Partisi ve son olarak AKP'den seçilmişlerdir.

2 Hacı Mustafa Hacıkamiloğlu (1870-1933); 1919-1926 tarihleri arasında Urfa Belediye Başkanlığı yapmıştır.

3 M. Cemil Hacıkamiloğlu, *Şanlıurfa'nın Kurtuluşu*, s. 102-104.

4 İsmail Göldaş, *Kürdistan Teali Cemiyeti*, Doz Yayınları, İstanbul 1991, s. 39-45.

yetler yaşatılmıştır; Zülfikar Ağa ve oğlu Bozan, Ömer Cevheri haklarında bilgi sahibi olduğumuz kimselerdir.[1]

İlk, TBMM'de (1920-1923) Urfa ve Siverek milletvekilleri dikkat çeker. Vekillerde aranan temel özellik Kemalizme bağlılıktır. Kemalizmin Urfa temsilcisi ise Ali Saip Ursavaş'tır (1887-1939). Ursavaş, Urfa'nın kurtuluşu sırasında pek çok ağa ve şeyhi hareket geçiren temel bir güç olmuştur. Onları yanına çekmiştir. Siverek'ten Bekir Sıtkı Ocak ve Abdülgani Ensari (*Siverek Müdafaii Hukuk Cemiyeti* etrafında) Ali Saip'in yanında yer almışlardır. Siverek'in diğer vekilleri de zaten başka illerdendir; İhsan Sağlam *Trabzon*; Mehmet Rauf *İstanbul*; Lütfi Azer *Siirtli*'dir. Aynı durum Urfa için de geçerlidir. Ursavaş, örneğin Urfa'nın kurtuluşu sırasında Berazi ve Aneze aşiretleriyle yakın ilişkiler kurmuştur. Aneze'nin lideri Haçım ve Berazilerin lideri Mustafa, Suruç'tan geçen tren hattını kesmişlerdir.[2] Meclis yapılanırken Ursavaş verilen destekleri unutmamıştır; Berazilerden Bozan Şahin (Suruç), Ursavaş'ın eliyle vekil olmuştur.

Özetle ölümüne kadar milletvekilleri ya Ali Saip'in emri altındadır ya da ona biat etmiş kimselerdir. Urfa'nın kurtuluşu sırasında aşiretler ya onun emri altına girmişlerdir, ya da sürgün edilmişlerdir. Ursavaş, Kürt tarihinin en acımasız ve kanlı sayfalarından birini oluşturur. Urfa'da gösterdiği "kahramanlıklar"dan dolayı da Mustafa Kemal kendisine Ursavaş (*Urfa'dan dolayı Ur*) soyadını vermiştir.

1 Zülfikar Ağa da (İzol) bunlardan biridir; 1926'da ailesi (eşi ve çocuklarıyla birlikte göçe zorlanırlar). Zülfikar ağa Adana'ya varır. Bir kahveye gider oturur. "Allah İsmet'ten razı olsun" der. Nedenini de şöyle açıklar: "Ben eskiden zannediyordum ki dünyada bu kadar Kürt yok." (Söz konusu olay Remzi Bucak'a 1948'de Bozan İzol tarafından anlatılmıştır). Remzi Bucak, *Bir Kürt Aydınından İsmet İnönü'ye Mektuplar*, *Doz Yayınları*, İstanbul 1992, s. 62-63.

2 Müslüm Akalın, *Kurtuluş Savaşında Urfa* (*Şanlıurfa, Uygarlığın Doğduğu Şehir* kitabı içinde), s. 40.

1950 seçimlerinden sonra Kürtlere yapılan baskılar kısmen Meclis gündemine gelir. Diyarbakır'dan milletvekili olan Remzi Bucak *33 Kurşun Olayı* ve Diyarbakır-Siverek arasında bulunan Karaköprü mevkiinde 11 köylünün öldürülmesini meclise taşır, tartışırlar. Bucak Kürtlere yapılan baskıları ABD kamuoyuna taşır; Irkçılıkla Mücadale Komisyonu'na mektuplar yazar, "mazlum Kürt halkı" ile onları dayanışmaya davet eder. Bucak, Yusuf Azizoğlu, Mustafa Ekinci'yle birlikte Demokrat Parti içinde hatırı sayılır bir Kürt grubudur.

Bu arada, 60'lı yıllarda Urfa'dan iki avukat dikkat çeker: Faik Bucak (1919-1966) ve Kemal Badılı (1923-1975).

Badılı, Meclis'te görev yapan önemli bir vekil olmaktan çok, aydındır. Urfa'da mütevazı bir hayat sürerken, Yeni Türkiye Partisi'nden (1961-1965) milletvekili olur; YTP liberal ve merkez sağ bir partidir. Badıllı seçilir, ama vekilliği sevmez. Kendini Kürtçe'ye verir; atasözü ve deyimler toplar, bir de gramer kitabı hazırlar; 1965'te *Türkçe İzahlı Kürt Grameri* kitabı yayımlanır.[1] Bu kitap Kürtçe açısından ilktir. Bu tarihe kadar pek çok Kürt aydının ne *Hawar* dergisinden, ne Celadet Bedirxan'ın gramerinden haberi vardır.[2] Badılı *Doğu Mitinglerine* katılır. Siverek'te konuşma yapmasını isterler, ama Badılı konuşmaz. Batman'da konuşur. Feqi Hüseyin Sağnıç, Kürt ve Türklerin birlikte yaşaması gerektiği yönünde bir konuşma yaptığını aktarır.[3] Musa Anter, hatıralarında Badılı'dan şöyle söz eder: "Muntazam giyinişi, fötr geniş kenarlı orijinal şapkasıyla, cidden bir İngiliz asilzadesini an-

1 Bkz. Kemal Badılı, *Türkçe İzahlı Kürtçe Grameri*, yeni basım, Med Yayınları, İstanbul 1992.

2 Feqi Hüseyin Sağnıç bu bilmezliği açıkça ifade eder. Bkz. *Portreler* (Kemal Badılı), Kürt Enstitüsü Yayınları, İstanbul 2000, s. 12.

3 Feqi Hüseyin Sağnıç, *Portreler*, s. 13.

dırırdı." Badılı şairdir. Anter, *Deng* dergisi için kendisinden şiir istediğini de aktarır.[1]

Faik Bucak tarihin sancılı bir dönemini temsil eder. Bucak 40'lı yıllardan itibaren Kürt meselesiyle içiçedir. Hukuk Fakültesi'ni bitirince (1946-1956) hâkimlik yapar. Görev yerlerinden biri Gürün'dür; Bucak burada toprak işgaliyle ilgili bir davada köylüleri destekler.[2] Bir süre sağ partiler içinde çalışır. Bu çalışmalar *kamuflaj* amaçlıdır. Bucak, TKDP kurulduktan sonra Musa Anter'in "bensiz mi kurdunuz?" sitemini, "seninle yirmi yıl önce bu partinin temelini atmamış mıydık ki?" diye yanıtlar.[3] Yani birliktedirler. Bucak, 1958'de kurulan Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nin Urfa İl Başkanı olur. Söz konusu parti Cumhuriyetçi Millet Partisi ve Türkiye Köylü Partisi'nin birleşmesinden doğmuştur. Parti, sonraları MHP'ye evrilir. Bucak, 1960'a kadar buradadır. 1961'de Silopi'de Sait Elçi'yle birlikte *Kürdistan Demokrat Partisi Mesulluğu* adlı gizli teşkilatın kurucuları arasında yer alır. Bir süre sonra da Sivas Kampı'na götürülür. Kamp dönüşünde Adalet Partisi'nden milletvekili adayı olur, ama veto yer, bağımsız aday olur, yeterli oyu alamaz. 1965'te *Türkiye Kürdistan*

1 Musa Anter, *Hatıralarım*, s. 353-355. Kemal Badılı'nın "Çoban İçin" adlı şiirinden bir dörtlük şöyledir: Şivayy, daş dibiy best u diyaran / Ne biniy qe ruye derd u xederan / Şa dibiy tu her gav bi berx u karan / ji wan berxan yek ji ez buma xwezi ("Çoban sen dere tepe dolaşırsın / Dert ve zalimlerin yüzünü görmezsin / Her an oğlak ve kuzularını seversin / Keşke kuzulardan birisi de ben olsam")

2 Dicle Yurdu'nun kurucuları arasında başka bir isim de vardır: Abdülkadir Karahan. Ancak Karahan'ın ne adı anılır ne de yurt içindeki faaliyetlerinden söz edilir. Sanırım bunda Karahan'ın akademik kariyeriyle paralel gelişen siyasal eğilimlerinin de katkısı vardır; Karahan Demokrat Parti'den MHP'ye kadar sağ partilere eğilim göstermiştir. Dicle Yurdu'nun kurucusu ve yöneticisi olduğunu kızı Zeynep söylüyor. Bkz. Dr. Zeynep Karahan Uslu, *Klasik Türk Edebiyatı Sempozyumu, Prof. Dr. Abdülkadir Karahan'a Armağan*, Urfa Belediyesi Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Urfa 2006, s. 14.

3 Musa Anter, *Hatıralarım*, s. 356.

Demokrat Partisi'nin (TKDP) genel sekreteri olur. Bir yıl sonra da Karaköprü'de öldürülür. Katilleri bulanamaz.[1]

Urfa'da TİP'in de önemli bir etkinliği vardır. Behice Boran hem sosyalist, hem Kürt meselesi babında bu yıllarda dikkat çeker. Bugüne kadar kadın vekiller hep atama yoluyla seçilirken, Boran, 1965'te TİP'ten Urfa milletvekili olarak Meclise girer. Seçim bölgesinde tercüman kullanarak iletişim kuran Boran, rakiplerini geride bırakır. Boran, 70'lerde Kürt halkı üzerinde terör ve asimilasyon politikasının uygulandığına dikkat çeken açıklamalar yapar. Ona göre, sınıfsal olarak bölge kapitalizmin eşitsiz gelişme yasasına ek olarak, ekonomik ve sosyal olarak ihmal edilmiştir. Boran, Kürt meselesiyle ilgili pek çok şey söyler, ama bugün için en önemlisi onun da Anayasal Vatandaşlık hakkını savunmuş olmasıdır.

60'lı yılların sonlarına doğru traktör yüzünden pek çok köylü işsiz kalmıştır. Kent merkezine göç artar. Köylerini bırakmak istemeyenler jandarma zoruyla köyden çıkartılırlar. Nüfuzlu ağalar için artık köylü, artı bir değer değil, tümden zarardır. Bunun

1 Faik Bucak'ın iki erkek, iki kız çocuğu vardır; Serhat, Sertaç, Zozan ve Nur. Baba ölünce çocuklar yetim kalır. Bucak vurulduğunda, oğlu Serhat 19 yaşındadır, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğrencidir. Aile kısmen İstanbul'a göç eder. Sertaç burada liseye gider; 1970'te Sertaç, Almanya'ya, Serhat staj için Iğdır'a gider, bir yıl Mehmet Ali Aslan'ın yanında staj yapar. Serhat, 80'li yıllar boyunca sosyalist ve Kürt siyasi yapılarının en önemli avukatlarından biri olur. Girilmez davaların avukatıdır. 80'li yıllar boyunca İsmail Beşikçi'nin avukatıdır; sonra *Halk Gerçeği*'yle başlayan *Yeni Ülke* ve *Özgür Gündem*'le devam eden basın geleneğinin öncüleri arasında yer alır; Bucak, *Yeni Ülke* ve *Özgür Gündem*'in sahibi ve köşe yazarıdır. Bucak, 1991'de Urfa'dan milletvekili adayı olur, ama türlü tezgâhlar örüldüğündün seçilemez. Seçim döneminde Serhat Bucak için Viranşehir ve Siverek'i gezdik. Arkadaşım Hasan Oğaç da aynı dönem adaydı ve Faik Bucak'ın Viranşehir'de yaptığı konuşmayı hatırlarım: "Ben Faik Bucak'ın oğlu Serhat Bucak, babam gözlerini kapatmadan önce vasiyet etti, milletvekili ol dedi." Bir süre sonra seçim kampanyası için Musa Anter geldi, birlikte Siverek'e gittik. Musa Anter, Faik Bucak'ın mezar taşını öptü, ağladı, acısı kalbinde dün gibiydi. Serhat Bucak'la epey anımız var; milletvekilliği seçimi (1991), sonra Hüseyin Deniz'in (1991) öldürülmesi, dile kolay, tam on iki yıl birlikte çalıştık.

yanında ağalar toprak reformundan da korkarlar; *reform gelse ve ellerindeki topraklar köylülere dağıtılsa*... Bunun üzerine harekete geçerler ve köylüleri yavaş yavaş köyü terke zorlarlar. Bunun tipik bir örneği o zamanlar bucak olan Harran'ın Zihayat adlı köyünde yaşanır. Mayıs 1969'da bugüne kadar köylüler tarafından ekilip biçilen hazineye ait tarlalar jandarma zoruyla boşaltılır. Köylüler bir süre direnmişlerse de bu sonuç vermemiştir. Jandarmanın köylüleri derdest etmesinden sonra Müslüm Ağan adlı ağa traktörle gelip tarlaları sürmüştür. Köylüler Urfa'ya gelip protesto yürüyüşü yapmış, bir sonuç alamamışlardır. Aynı yıl, Hilvan'da 27 Temmuz 1969'da bir miting yapılır. Mitinge katılan konuşmacılar Faik Bucak'ın Kürtçe bir şiirini okur; Kürtçe'nin serbest bırakılmasını isterler. Kürtçe pankartlar açılır: *Em Tî ne, Em Birçî ne, Bê Kes u Bê Xadî ne* (Susuzuz, açız, kimsesiz ve sahipsisiz).[1]

Traktörlerle birlikte ağalar daha bir güçlenmiştir. Kürdistan'da bey, emir ve şeyhler vardır. Ağalık ise Cumhuriyet'le birlikte geliştirilmiştir; ağalık, Cumhuriyet'in kendine adam arayışıdır. Cidi bir kurum değildir. Aksine özü itibariyle korkaklığı ve uşaklığı simgeler. Ağanın kendini büyüttüğü, büyüklüğünü ilan ettiği iki şey vardır, bunlardan ilki *toprak*, ikincisi *nüfuzdur*. Cumhuriyet rejimini, özellikle İnönü'yü kabul etmeyenler Adnan Menderes'e umut bağlamışlardır. Bunun yanında CHP'li olanlar, ağalık ve milletvekilliği gibi görevlerle ödüllendirilmişlerdir. Cumhuriyet rejimi, Ermenilere karşı acımasız davranmış ve Ermenilerden boşalan topraklara *el konulmuş*, ağalık silahlı ve siyasi bir güce dönüşmüştür. Boşalan topraklar *hazine* malı olsa bile zamanla ağalar, siyasi yollarla tapuları kendi adlarına geçirmişlerdir.[2]

1 *Toplumsal Mücadeleler ve Sosyalizm Ansiklopedisi*, cilt VII, s. 2126.

2 Ağalık için bkz. Kudret Emiroğlu-Suavi Aydın, *Antropoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 2003, s. 15.

Vekillik düzeyinde Urfa'da 70'li yıllarda adı sıkça duyulan iki kişi vardır: Celal Paydaş ve Mustafa Kılıç. Kılıç, Hilvan'da belediye reisliğiyle (1951-1955) siyasete atılmıştır; DP'den Urfa Belediye (1965-1969) reisi olarak yükselmiş, ardından önce AP'den, sonra CHP'den milletvekili olmuştur. 12 Eylülde, Diyarbakır Cezaevi'nde *Apocularla işbirliği yapıp Hükümeti-Demirel'i devirdin* denilerek Esat Oktay tarafından işkencelere maruz kalmıştır. İşkence sırasında *PKK'lilere küfür et* diye kendisine baskı yapılmış, "benim aile terbiyem küfür etmeye izin vermez" diye karşılık vermiştir. Kılıç 2004 yılında ölmüştür.[1] Paydaş milletvekilliği sırasında Deniz Gezmiş ve arkadaşlarına idam cezası veren (*daha sonra Demirel tarafından milletvekili yapılan*) Ali Elverdi'nin yakasını tutup silkelemesiyle dikkat çekmiştir. 12 Eylülde Paydaş, PKK'ye yardım ve yataklık ettiği gerekçesiyle Diyarbakır Cezaevinde ağır işkencelere maruz kalmıştır. Paydaş'a pislik ve fare yedirtilirken, "şerefli bir Türk generaline yumruk ha!" denilmiştir.[2] Paydaş 1988'de ölmüştür.

Toprak Reformu, Seçimler vs

Urfa belediye seçimlerinde CHP'ye oy vermiş, Feridun Yazar başkan seçilmişti. Yazar, DDKO içinden çıkan *Rızgari* ve *Özgürlük Yolu*'na her ne kadar mesafeli olsa da, zaman zaman *Özgürlük Yolu*'na sempatisi olduğunu söylemiştir. Aziz Durmaz, grup tarafından hazırlanan *Manifesto*'yu Abdurrahman Çadırcı ve Osman

1 Kılıç'ın Urfa'da epey fıkrası vardır ve her seçim döneminde, özellikle Balıklıgöl'e ilgili projelerde Kılıç'ın, "Balıklıgölün suyunu Kaleye çıkartacağım" sözü hiç unutulmamıştır. Tabii iş burada kalmaz. Kılıç suyu kaleye çıkartır, ama bir seçmenin "balıkları ne yapacaksın" sorusuna yanıt bulamaz.

2 Ahmet Kahraman, *Darbeler Sürecinde Kürdistan*, bkz. http://www.agire-serhildan.com/archive/t-112665.html

Öcalan ile birlikte Yazar'a götürdüklerini belirtir. Onları gönderen de Hayri Durmuş'tur. Yazar, kitapçığı kabul etmez ve onlara şunu söyler: Ben, Özgürlükçüyüm.[1] Yıllar sonra Feridun Yazar bu olaya tekrar döner ve özetle bu konuşmayı şöyle anlatır: "Ellerinde gazeteye sarılmış, küçük bir kitapçık vardı. Buyurun dedim. Al bunu oku ve partiye de üye ol, dedi. Onlara dedim ki, ben hayatımda hiçbir illegal örgüte üye olmadım. Üye olmayacağım. Dediler, üye olmak zorundasın." Nihayet konuşma Yazar'ın, "kitapçığı alın ve gidin" demesiyle sona erer.[2]

Urfa'da durum özetle budur. Diyarbakır ve Ağrı'da diğer partilerin (*Rızgari, Özgürlük Yolu, Kawa*) dayandığı belediye gibi legal zeminler vardır, ama Urfa'da böyle bir zemin yoktur. Bunun yanında gerek belediye seçimlerinde gerekse milletvekili seçimlerinde bütün Kürt ve sol gruplar CHP'yi desteklemişlerdir; Kawa, Rızgari ve Özgürlük Yolu taraftarları belediye seçimleri için seferber olmuşlardır. Ancak bu partilerin Urfa'daki varlıkları, siyasette yükselmiş olan (milletvekili, il encümeni vs) akrabalarının *vurucu gücü* olmaktan öteye gitmemiş, en nihayet Kürt meselesi basit aile çıkarlarına yenik düşmüş, arada gerçekten Kürt meselesine inanan kimselerse harcanıp gitmişlerdir.

Bu arada Öcalan'ın isteği üzerine (ki kendisi de sık sık gidip gelir), bir süredir pek çok ev tutulmuştur. Yakubiye'de, Haleplibahçe'de, Büyük Yol'da, Eyübiye'de, Hızmalı Köprü ve Şehitlik mahallesinde tutulan evlerde hızla örgütlenme yapılmaktadır. Bunların yanı sıra *dost evler* de vardır. Bir de Kemal Pir, Hayri Durmuş ve Halil Ataç gibi kadroların sıkı çalışmaları söz konusudur ve bu çalışmalar salt parti çalışmaları değil, bir devrimcinin ahlaki duruşunun da dışa yansımalarıdır. Örneğin Hayri Durmuş

1 Aziz Durmaz'la görüşme, Ağustos 2013.
2 Hasan Kaya, *Kürt Kavşağında Bir Siyasetçi*, s. 87-88.

günün birinde Aziz Durmaz'ın evine misafir olur. Durmaz onu eve bırakıp gider. Durmaz'ın annesi misafir diye durmadan yemekler götürür, çay kahve servisi yapar. Durmuş, utancından yok da diyemez. Durmaz, dört beş saat sonra gelince Durmuş şunu söyler: "Ya nerede kaldın, öldüm ben, kaç saattir tuvalete çıkamadım." Örneğin Kemal Pir aşırı yağmur altında ıslanan birine ceketini verir, kendisi iki gün hasta yatar. Yine Öcalan için anlatılan ilginç olaylar vardır. Öcalan Ramazan ayında Urfa'ya gelir ve bir evde tam sekiz saat konuşur. Biri uyuklar. Fuat Kav, *oruçlu arkadaşlarımız var* der. Öcalan hemen ara verir ve *tutabilen tutsun*, der. Durmaz şunu söyler: *Eğer o gün, oruç tutmayın deseydi, peşinden gitmezdim.*

Bu ve benzer davranışlar Apocuları ve Öcalan'ı halk içinde bir efsaneye dönüştürür. Adam gözetmemek, haklının yanında olmak militanlar için önemli bir barometre olur. Örneğin diğer siyasetlerde akrabalık önemlidir. Bazen ülkücülerle kavga edilir ve kavga daha sonra bir köy meselesi gibi büyüklerin araya girmesiyle hallolur. Geriye kiralık ağızlarla yapılan *vurduk-kırdık* edebiyatı kalır. Şu örnek ilginçtir: Bu tarihte Urfa'da gelişmiş fotokopi makinaları yoktur. Bildiri ve afişler Antep'ten gelir. Bu geliş ve gidişler tıpkı bir film gibidir. Otobüs firmalarında çalışan muavinlerin afiş taşıma işinde gösterdikleri mahirlik gözardı edilmez. Bu yüzden bazı muavinler gözaltına alınır. Otobüs, Sarayönü'ne gelir ve Belediye Bahçesi'nde oturan militanlar saate bakar; otobüsün yanaşmasıyla ayağa kalkar, biraz yürür, muavini gördüğü an durur. Ya afişleri alıp hızla uzaklaşır ya da Kültür Derneği'nin üst katında bulunan Sümer Lokantası'nın önünde duran Murat 124'le afişleri merkez evlere ulaştırır. Buradan afişlerin dağıtımı başlar. Bu afişlerden geldiği günlerin birinde Öcalan Urfa'dadır.

Herkes Hacıkilibo'nun evinde beklemektedir. O gece afişleme yapılacaktır. Osman Öcalan, Veysi Aydın ve Salih Kubat, Eyyubiye mahallesinde bir bekçiye takılırlar. Afişleme yapılmaz. Yakubiye mahallesinin duvarları bomboş durur. Öcalan, Osman'ı fırçalar, "Bir bekçiden korkup afiş asmadınız" der ve ekler, "alıp götürün bunu ve adam edinceye kadar bulaşık yıkatın." Osman, Sinekli mahallesine getirilir ve burada bulaşık yıkar. Görenler, Öcalan'ın kardeşinin bulaşık yıkadığına inanmaz. Bu ve benzer hareketlerle Apocuların sayısı gün geçtikçe artar.

Aynı günün gecesinde Öcalan, Hacıkilibo'nun evinde dama çıkar. Buradan Harran Ovası görülür. Öcalan "burası, Kürdistan'ın gıda ambarıdır" der.

Öcalan'ın Urfa'daki dış görüntüsü de insanları etkiler. Kadife pantolon, lastik ayakkabıyla dikkat çeker. Dört Yol Kahvesi'ne gider. Burada oturur. Elinde sürekli bozuk paralar vardır. Çay içer ve parayı hemen tabağa bırakır. Bu hemen dikkat çeker. Herkese örnek olur. Çünkü olası bir baskın sırasında kahvecinin emeğini düşünür. Polis gelse ve alınıp götürülse önemlidir, ama kahvecinin parası da bir o kadar önemlidir.

Bunlara benzer yüzlerce örnek dinledim Urfa'da. Bu örneklerle Öcalan, grubuyla birlikte bir farklılığı dile getirir. Örneğin diğer gruplar kahveye gittiği zaman herkes önlerinden kalkar. Çünkü gelen kimseler birer müşteri değil, falanca köyden, filancanın oğlu, yeğeni, kardeşidir. Öcalan Yıldız meydanında Sabri'nin kahvesine gider bazen; burada Çadırcı oturur. Genelde insanlar oyun oynar. O birini bulup Kürt meselesini konuşur.

Son bir örnekle bahsi kapatabilirim. Yılmaz Dağlum anlatıyor; 1978 yılı. Mazlum Doğan Mardin ve Kızıltepe'de faaliyet yürütüyor. Doğan bir gün Viranşehir'deki komün evine geliyor ve

Öcalan'ın Suruç'tan Viranşehir'e getirilmesi gerektiğini söylüyor. Soru da şu: *Nasıl yapalım*? Kısa bir tartışmadan sonra kimin gideceğine karar veriliyor ve Dağlum yola çıkıyor.

Dağlum, Suruç'ta Öcalan'ı buluyor ve birlikte Viranşehir'e geliyorlar. Gelin görün ki komün evinde hiçbir şey yok. Öcalan kenarda kıyıda duran tahta bir sandalyeye oturur ve yer minderine *siz oturun* der. Söze *partileşme sürecidir*, diye başlar. Sonra *uzun süredir doğru dürüst temizlik yapamadım, sanırım bitlendim* der. Komün evinde banyo yoktur. Hemen *su ısıtalım* derler. Öcalan *yok* der, *sonra bakarız*.

Komün evinde Mustafa Gezgör, Veysi Badem, Abdülkadir Hançer, Kazım Demirtaş ve Dağlum vardır. Toplantı yapılır. Bir gün sonra herkes *başkanım sizi hamama götürelim* diye ısrar eder. Öcalan *güvenlik sorun olmaz mı* diye sorar hemen. Gezgör'ün gözleri ışır. Herkes bu tarihte Gezgör'e saygı duyar zaten, sever ve kavgadan çekinmediği için hatırı sayılır bir namı da vardır. Gezgör Viranşehir'de bir hamamı kapatır. Diğerleri de çarşıya çıkıp pantolon, gömlek ve iç çamaşırı alırlar. Badem ve Hançer de kapıda silahlı nöbet tutarlar. Öcalan bitlenmiştir. Bu yüzden eski elbiselerini çıkartır, arkadaşlarına da *bunları yakın* der. Hamamdan sonra Öcalan *keşke sizinle kalsaydım* der, *şöyle bir dinlenirdim*. Oysa aynı gün Diyarbakır'a dönmesi gereklidir. Evde hanım bekliyor. Ancak bir sorun var, komünde tek kuruş yok. Burada Gezgör devreye giriyor, hemen eve koşuyor ve babasından 45 lira alıp getiriyor, ama Öcalan parayı kabul etmiyor, "yol parasını, benimle birlikte gelecek Veysi arkadaşa verin" diyor. Yol parası 10 lira. Gezgör parayı çarşı karakolunda bekçi olan babasından (Necmeddin) kavga gürültüyle (*al da git, günahlarımın bedeli*) koparıyor.[1]

1 Öcalan Urfa'da da benzer bir olay yaşar. Su yok. Arkadaşları, mahalle arasından

İlkokul

Öcalan, Ahmet Eneş'le poz verirken

Lise

Uzun Çarşı, 1960

1972

1970

1970

Satiye, 1980

1970

1976

Suriye, 1980

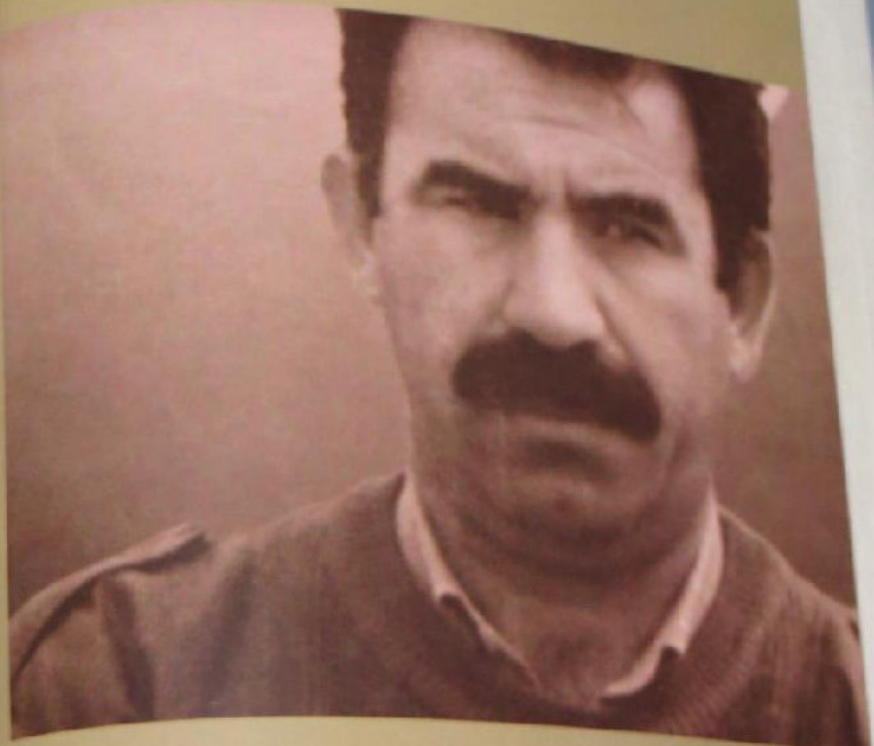

Ankara

Haki Karer

Lübnan, 1971

Sabahattin Kurt

Cemil Bayık'la,

Lübnan, 1971

Barzani'yle

hattin Kürt

1971

Kesire Öcalan

Michalowski

Memur

Üveyt Öcalan

Urfalı Ermeni kadınlar, beyaz yas giysileri içinde.

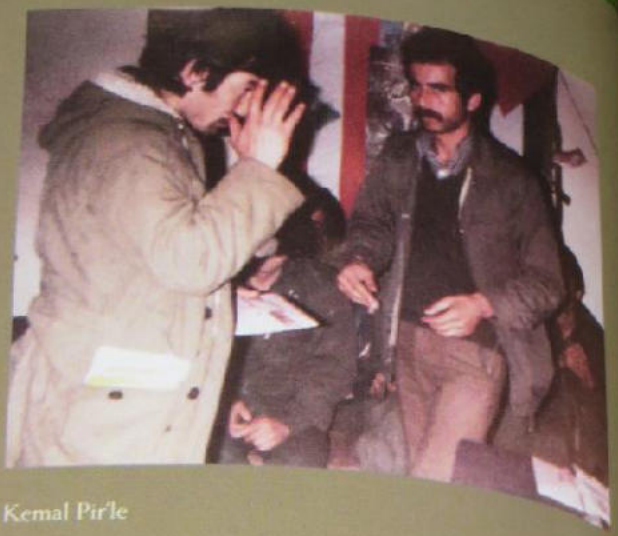

Kemal Pir'le

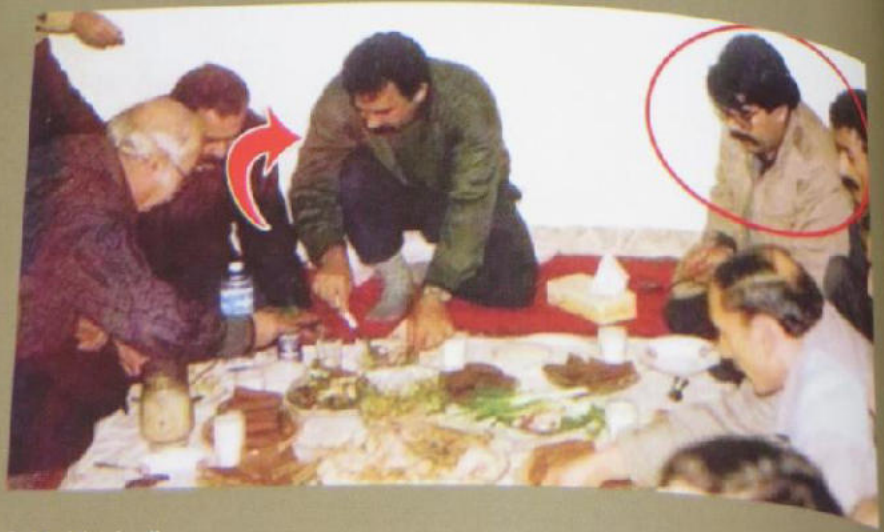

Salih Müslim'le

Suriye

Talabani'yle

Osman Sebri'yle

Suriye

Rusya

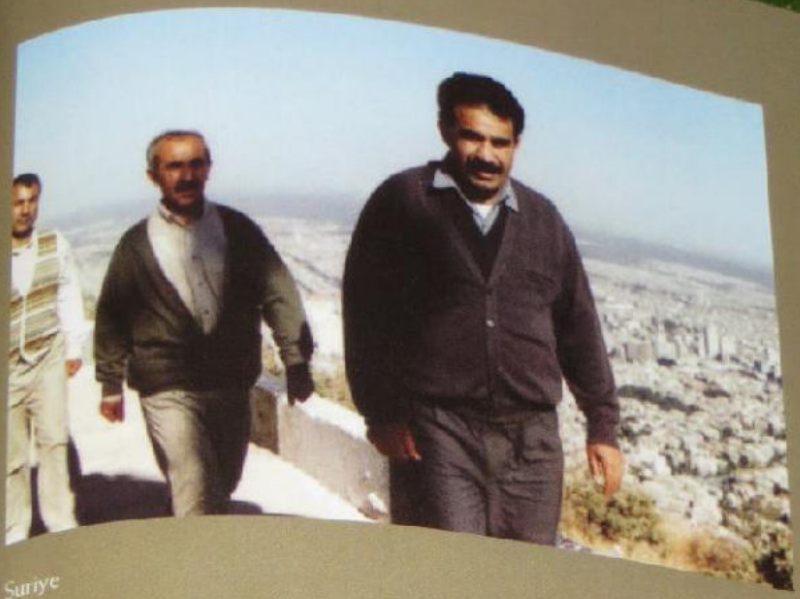

Suriye

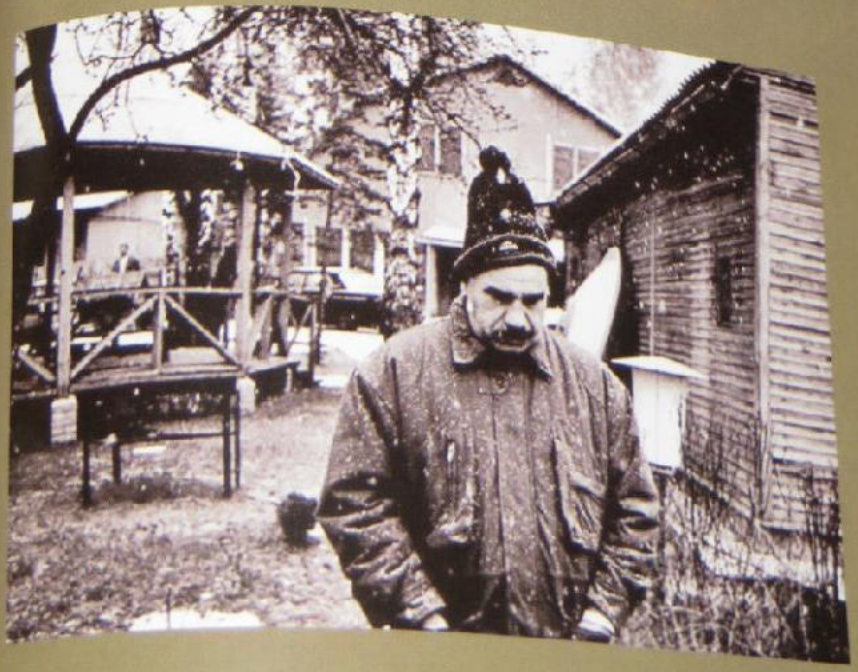

Rusya

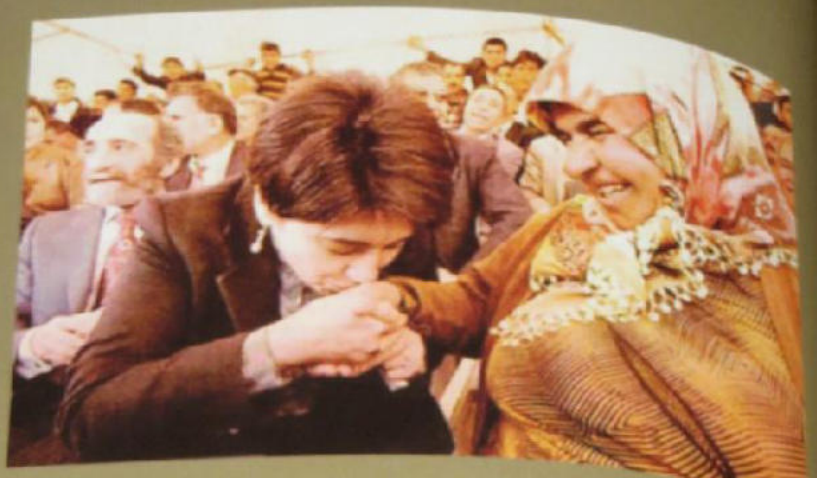

Leyla Zana el öpüyor.

Öcalan'ın isteği üzerine Selahaddin'de yapılan toplantı.

Fatma Öcalan

Fatma ve Süleyman Aslan, İmralı.

Öcalan gör
bildiri *Serxwe*
tur (Ocak, Şu
taşır ve burad
çalışmalara bi
çaktır. Bu, atı
bir komite et
birlik üzerine
mayan tutun
olduklarını b
Cephe ku
(FKBDC) o
Komünist E
Devrimci S
(SVP), Türk
de yer alan
daha küçük
Faşizme
içindeki m
ve irinle b
Öcalan
lerini bur
den çıkan
kaldığı di
ve sadedi
Onların
şek seren
kaldığı i

1 Bildiri
1982,

Öcalan görüşmeler sonucunda bir bildiri yayımlar ve bu bildiri *Serxwebûn* dergisi üzerinden üç sayı boyunca yayımlanır (Ocak, Şubat, Mart 1982). İlk bildiri Ekim 1981 tarihini taşır ve burada bir arada olmanın koşulları anlatılır. Buna göre çalışmalara bir *örgütlenme* ya da *hazırlık komitesi* olarak başlayacaktır. Bu, atılacak adımların ilk ve en pratik olanıdır. Örgütler bir komite etrafında bir araya geleceklerdir. Bildirinin tamamı birlik üzerinedir ve şu noktanın altı önemle çizilir: "Dürüst olmayan tutumlarda ısrar edenler, cephe meselesi önünde engel olduklarını bilmelidirler."[1]

Cephe kurulur ve adı *Faşizme Karşı Birleşik Direniş Cephesi* (FKBDC) olur. Cephenin içersinde PKK, DEV-YOL, Türkiye Komünist Emek Partisi (TKEP), Türkiye Emekçi Partisi (TEP), Devrimci Savaş, THKP-C Acilciler, Sosyalist Vatan Partisi (SVP), Türkiye Komünist Partisi-İşçinin Sesi (TKP-İS). Cephede yer alan partilerin ikisi (DEV-YOL ve PKK) dışında kalanlar daha küçük ölçeklidir. Cephe bir girişim olarak tarihte yerini alır.

Faşizme Karşı Birleşik Direniş Cephesi'yle birlikte Öcalan sol içindeki monologu kırmaya çalışır. Amaç, darbenin yarattığı kir ve irinle baş edebilmektir.

Öcalan bu tarihte Şam'daki evini ofise çevirmiştir. Görüşmelerini burada yürütür. Bu sırada (1982) Diyarbakır'da cezaevinden çıkan avukat Hüseyin Yıldırım, Öcalan'ın evi ve PKK'lilerin kaldığı diğer iki ev hakkında bilgiler verir. Evler gösterişten uzak ve sadedir. Yıldırım, Öcalan, Kesire ve Bayık'ın kaldığı evde kalır. Onların uyuduğu yataklarda uyur. Hatta Öcalan ona yorgan döşek serer, kendisi çekyatta uyur. Yıldırım, Diyarbakır Cezaevi'nde kaldığı için yaşadıklarını anlatır. Öcalan onu siyasi parti temsil-

1 Bildiri için bkz. "Faşizme Karşı Birleşik Cephe Sorunu Üzerine," *Serxwebûn*, Mart 1982, s. 15.

cileriyle tanıştırır. Bir süre sonra Yıldırım, Avrupa'ya çıkar. Amaç cezaevinde gördüklerini anlatmasıdır. İsveç'e giden Yıldırım, burada, Uluslararası Af Örgütü'ne üç gün boyunca Diyarbakır Cezaevi'nde yaşananları anlatır. Örgüt, Yıldırım'ın anlattıklarını rapor eder. Daha sonra Avrupa'nın diğer ülkelerine gider.[1]

PKK'nin 1981'de Avrupa'da gelişmiş bir kadrosu yoktur. Bu tarihte, PKK'nin Avrupa'da sempatizan sayısı azdır, bini geçmez. Ancak Diyarbakır Cezaevi'yle dayanışma, PKK'nin dışarı çıkıp kendine 12 Eylüle karşı savaşı seçmesi, Avrupa'da Kürt ve Türk sosyalistleri arasında çekim merkezi olur.

Bu arada Cephe için Öcalan Dev-Yol'un kadrolarıyla görüşür. Bunlardan biri Mesut Akyol'dur. Görüşmeler Eylül 1981'de başlar. Anlattığı kadarıyla Akyol Şam'a gider ve Öcalan'la görüşür.[2] Öcalan Akyol'u, Helve Eğitim Kampı'na götürür. Aynı çevre içersinde bulunan Taner Akçam da Şam'a gidip Öcalan ile görüşenlerdendir. Ancak bu zaman diliminde Akçam'ın DEV-YOL'daki ağırlığının boyutu bilinmez. Cephe'nin kurulmasından sonra Avrupa'da kimi toplantılar yapılır, ama Akçam (ve çevresi) bu toplantılarda yer almaz. Toplantılara Engin Erkiner'in aktardığı kadarıyla DEV-YOL'u temsilen (Devrimci İşçi) adına Ali Dayı (İbrahim Sevimli) katılır. Akçam yine Erkiner için "sosyalizmden uzak, Yeşillere yakın bir çizgi"dedir.[3]

1 Yıldırım kendisiyle yapılan bir söyleşide ayrıca Mehmet Ali Birand'la Brüksel'de karşılaştıklarını ve Öcalan'la görüşmeyi "ayarladığını" anlatır. Daha sonra PKK ve Öcalan'a karşı muhalif bir çizgi izleyen Yıldırım'ın 1988'e kadar PKK ile ilişkide olduğunu da bu söyleşiyle anlarız. Bkz. Neşe Düzel, "Hüseyin Yıldırım söyleşisi," *Taraf*, 26 Temmuz 2010.

2 Aliza Marcus, *Kan ve İnanç*, s. 91-93.

3 Neşe Düzel, *Taner Akçam: Özerklik Kürt-Türk Katliamı Getirir*, Taraf Gazatesi, 13 Mart 2012. Ayrıca Bkz. Engin Erkiner, "Taner Akçam ve Devrimci Yol," http://enginerkiner.org/index.php?option=com_content&view=article&id=1585:taner-akcam-ve-devrimci-yol&catid=34:engin-erkiner

Öcalan Cepheye büyük önem vermiştir ve Ocak 1982'den itibaren yayın hayatına başlayan *Serxwebûn* dergisinde, başta DEV-YOL olmak üzere diğer yapılara yönelik baskılara her zaman yer verilmiştir. Dev-Yol Ege Davası, Nasuh Mitap'a yapılan baskılar sıkça anlatılmıştır (Mart, 1982).

Bir süre sonra Avrupa'da siyasi yapılar toplantı ve yürüyüşler yaparlar. Bunun ilki 8 Mayıs 1982'de Köln'de düzenlenir. Katılımcılar, cezaevlerinde yapılan baskıları protesto eder.

PKK 1. Konferansı

Öcalan 1981 yılında yanında bulunan 80 kadroyla ilk konferansını yapar. Bu konferans kimi zaman *kongre* kimi yerlerde *toplantı* olarak da geçer.

PKK'nin 1. konferansı dokuz gün sürer; 15 Temmuzda başlayan konferans 26 Temmuz günü sona erer. Konferansa Öcalan, Cemil Bayık, Duran Kalkan, Ali Haydar Kaytan, Mahsum Korkmaz, Mehmet Karasungur, Resul Altınok, Veli Tayhan, İdris Ökmen, Selahattin Çelik katılırlar; katılımcılar ya darbe öncesi Öcalan'ın isteğiyle yurtdışına çıkmışlar ya da darbeden kılpayı kurtulup Suriye'ye gelmiş olanlardır. Örgüte ait özel arabalar yoktur; herkes minibüslerle konferans yerine gelir. Konferans, PKK'nin eğitim aldığı Helve Kampı'nda yapılır.

Konferans Suriye ve Filistin ile ilişkilerin kurulmasından sonra gerçekleşen ilk toplantı özelliğini taşır. Konferansta 12 Eylül ve bundan sonraki süreçte yapılması gereken siyasi ve askeri çalışmalar tartışılır. Nelerin yapılacağı konusunda karar verilir. Konferansta gündeme gelen bir diğer konu, Kürt ve sol gruplarla 12 Eylül öncesi girilen tartışma ve çatışmalardır. Çatışma ve tartışmalarla ilgili merkez düzeyindeki katılımcılar özeleştiri verirler.

Bundan sonraki aşamayla ilgili alınan karar uzun vadeli savaş stratejisidir. Dost güçlerle ittifak, Avrupa'ya çıkmak ve burada 12 Eylül ile ilgili çalışmalarda bulunmak esas alınmıştır.

Konferans yok olmanın eşiğinde yapılmıştır. 12 Eylül ile birlikte yüzlerce kadro hapishanelere girmiştir; direnenler olduğu gibi çözülmeler de vardır; örneğin Kemal Pir, Muzaffer Ayata, Hayri Durmuş 7. Kolordu Komutanlığı 2 Nolu Askeri Mahkemesi'nde yargılanırken "mesleğiniz nedir?" sorusuna "profesyonel devrimciyiz" yanıtını verirken (5 Nisan 1981), kimisi aynı günlerin bir gecesinde Ertürk Yöndem'in programına çıkıp, sözsüz sesler çıkartarak varlık bulmaya çalışmıştır. Belleklerde kalan ise Kemal Pir'in şu sözüdür: "Kürdistan özgürlük mücadelesinin kalbi Diyarbakır'da, Diyarbakır'ın kalbi de zindanda atmaktadır."[1]

Ayrılık: Kesire İsveç'e Gidiyor

Kürtler 1960'lı yıllardan itibaren göçmen olarak yurtdışına çıktılar; ancak politik göçmenlik 1971-1979 yılları arasında hızla artar. İlk gidilen yerler Federal Almanya ve İsveç'tir. İsveç'e giden işçiler 1976'dan beri burada örgütlenmiş, bu amaçla *Komeleya Karkeran a Kurdi-Swedi*'ni (İsveç Kürt İşçiler Derneği) kurmuşlardır; önce Kürt adıyla başlayan bu dernekler sonra Kürdistan adıyla faaliyet yürütürler. Bunda İsveç'te, 1974'ten itibaren hayata geçen "aktif çift dillilik" politikasının etkisi de vardır.[2] Federal Almanya'da da benzer çalışmalar görülür. PKK'nin ilk yayınları *Berxwedan* ve *Serxwebûn* (1982) burada çıkmaya başlar. Avrupa 80'li yılların başlarında (1979-1982) iki milyona yakın göçme-

1 Ahmet Cem Ersever, *Kürtler, PKK ve Öcalan*, Ocak Yayınları, Ankara 1994, s. 101.

2 Clemence Scalbert Yücel, İsveç'te Kürt Diasporası ve Dilbilimsel Bilginin Korunması, Üretilmesi ve Yayılması (*İnatçı Bir Bahar*, ed. Vecdi Erbay), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2012, s. 551-575.

ni barındırır; Almanya, İsveç, Hollanda ve Fransa ilk akla gelen ülkelerdir.

1. konferanstan sonra alınan karar üzerine beş kişilik küçük bir grup Avrupa'ya gider. Bir süre sonra Kesire de dört arkadaşıyla Avrupa'ya çıkar. Kesire çıkar çıkmaz siyasi sığınma talebinde bulunur. Bunun için Öcalan'ın eşi olması bile yeterlidir. Ancak Kesire, Öcalan için de sığınma talebinde bulunur. Kesire'nin siyasi sığınma talebi kabul edilir, ama Öcalan adına yaptığı başvuru reddedilir.

Kesire Avrupa'da çalışmalar yürütür. Gösteriler düzenler, paneller yapar, yürüyüşler tertipler. Temel konu Diyarbakır Cezaevi'dir. *Serxwebûn* dergisini çıkaranlar arasında yer alır.

Kesire ve birkaç arkadaşı tarafından yürütülen bu çalışmalar sonucunda göçzede ve sürgün Kürtler arasında PKK sempati kazanır. Gazetelerde çıkan haberlerde (Ölüm orucu, kendini yakma ve Mazlum Doğan'ın ölümü) dile gelen acı karşısında, Suriye'de PKK'nin varlığını koruması, Filistin halkıyla emperyalizme karşı direnmesi, Avrupa'daki sosyalist çevreler içinde önemli bir saygınlık kazanmasını sağlar.

81 yılının sonu ve 82'nin başlarında aktif bir şekilde Frankfurt'ta İşçi ve Kültür Derneği kurulur. Burada bir yandan kültürel faaliyetler yürütülürken, diğer yandan gelenlere PKK anlatılır. Türkiye'de asılan her kişi, dövülen her devrimci, işkence gören her köylü PKK sempatizanına dönüşür ve böylece Avrupa'da 12 Eylül zulmüne karşı öfkenin dili olarak susmuş kitlenin bilincinde yer eder.

Esad Ailesi

Hafız Esad muhaliflerine karşı acımasızdır. Ancak Suriye hükümeti, başta Hafız Esad olmak üzere Filistin meselesine olan du-

yarlılık ve sol söylemden (Filistin etkisiyle) PKK'ye ve diğer Kürt ve sol gruplarına sempatiyle yaklaşır.

Öcalan'ın burada olması (Kürtlerin bölünmesine neden olan dört devletten biri olma nedeniyle) kimilerine göre *kambur*, kimilerine göre de akıllıca bir strateji olarak değerlendirilmiştir. Ancak gerçekte, bu tarihte bütün Ortadoğu tuzaklarla doludur. İran ve Irak'ta savaş vardır, Türkiye'de darbe ve herkesin tek yaşama alanı bir diğerine tuzak kurmak üzerine kuruludur. Öcalan burada Öcalan değildir; Ali'dir, bir başka kimlik ve adla yaşar. Özellikle Türkiye'de kalmak yok olmakla eşdeğerdir. Darbe bunu açıkça göstermiştir. Darbe sonrasında sevgi, dostluk, arkadaşlık bile ekonomik bir kaynağa dönmüştür, kimse insani anlamda bir şey isteme gücünü bile kendinde bulamaz, başkası bir şey ister ve buradan, bir isteme *ücreti* doğar. İnsani değerlere yabancılık tek geçim kaynağıdır.

Öcalan'ın Suriye'de olduğu zaman diliminde Suriye devletinin sinir uçları Esad'ın kardeşi Rifat'a teslim edilmiştir; Suriye İstihbaratı'nın başı konumundadır. Öcalan, Rifat Esad ile görüşmez. Suriye hükümeti, "Kürtleri kazanmak için (adına), Irak (Güney) Kürtleri üzerinden" PKK'nin yanına gelmiştir. Cemil Bayık, Rifat'ın başından beri PKK'ye yakınlık duyduğunu söyler ve bunu şöyle açıklar: "Kişi olarak bir sevgisi var. Bize de böyle bir yakınlık duyduğunu, izlediğini, değer verdiğini söylediler. Filistinlilerden de zaten öğreniyorlardı sürekli."[1]

Ancak Esad ailesi ister Rifat olsun, ister Cemil Esad olsun ilişkilerini sosyal düzeyde tutar. Örneğin PKK'nin Suriye'de siyaset yapmasından yana değillerdir. Bunu açıkça hissettiren Cemil Esad'tır. Öcalan ile Cemil Esad, siyasi olarak değil, sosyal olarak ilişki kurarlar. İkisi 1992'de Mervan Zerki aracılığıyla tanışır.

1 İsmet İmset, *PKK*, s. 89.

Mervan Zerki, Erzurumlu bir Kürttür. Öcalan ve Cemil bayramlarda görüşürler.[1]

Bunun yanında PKK, Şam ve Halep başta olmak üzere pek çok ev kiralar ya da satın alır. Bu evlerin çoğu sonradan parti okulu olarak işlev görür. Suriye istihbaratı da sürekli bu okulları denetler.

Dışarıdan bakıldığı zaman sorunlu bir ilişkidir. Ancak dış politika açısından El Kaide, Müslüman Kardeşler, HAMAS ve Hizbullah gibi örgütler, kendi ülkeleri için ciddi birer sorundur. Türkiye'de kimi iktidarlar için bu örgütler, liderleriyle birlikte birer kahramandır ve Türkiye'ye *resmi ziyaretlere* bile gelmişlerdir. HAMAS Siyasi Büro Şefi Halid Ankara'ya gelmiş, Başbakan Tayyip Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Abdullah Gül ile görüşmüştür. Gerçi görüşme İsrail tarafından eleştirilmiştir; Başbakanlık sözcüsü Raanan Gissin ziyareti *yara*, Dışişleri Bakanı Tzip Livni, Gül'ü arayarak ziyareti *hayal kırıklığı* olarak yorumlamıştır.[2]

Devletlerin siyaset dizgesi asla *bizim* istediğimiz gibi olmaz. Kürtler yüzyıllar içinde o kadar çok harcandılar ki, kendilerine yapılan kötülükten bile söz etme gücünü kaybettiler.

Bekaa Vadisi, 2. Kongre

Bekaa Vadisi, Asi Nehri'nin doğduğu Lübnan'ın doğu kesimini kapsar. Klasik bir Akdeniz ikliminin hüküm sürmediği vadi boyunca yazlar sıcak, kışlar kar yağışlı geçer. Vadi, eskiden beri tarım bölgesi olarak bilinir.

1 Oktay Pirim-Süha Örtülü, *PKK'nın 20 Yıllık Bilançosu*. Boyut Yayınları, İstanbul 1999, s. 49-50.

2 Haber ve yorumlar için bkz. *Şalom* gazetesi, "HAMAS Temsilcisi ile Sıcak Saatler," 9 Ocak 2008. İnternet üzerinde Tayyip Erdoğan'ın El Kaideli Hikmetyar'la çekilmiş fotoğraf ve görüntüleri var; bkz. http://www.youtube.com/watch?v=KQJZ7aLqzGc

İsrail'in bölgeye egemen olmasıyla birlikte Öcalan ve yanındaki arkadaşları toplanma ve partinin bir kongreye gitme kararında birleşirler. Bu kongreyle Öcalan "tarihi bir kopuşu önleme" telaşına girer. Çünkü 12 Eylülle iki şey yapılmıştır: Öncelikle Kürtleri hapse atmak (tümden izolasyon); sonra da Kürtleri ülke dışına çıkartmak. Öcalan bu yüzden şunu söyler: "Ne pahasına olursa olsun ülkeden fazla uzak düşmemek ve yeniden dönüşün imkânlarını yaratmak."[1]

PKK, 1982 yılı boyunca tümden kamplara çekilir. Burada yatılır, burada kalınır. Bütün dünya bu kamplarla sınırlı kalır. Çalışmalar yürütülür, ama kongre öncesinde hazırlanan raporda bu çalışmalar eleştirilir: "Teorik çalışma ve ideolojik mücadele, örgütlü ve yeterli bir biçimde yürütülmemiş, bu görev daha çok sözlü konuşma ve seminerlerle geçiştirilmeye çalışılmıştır. Serxwebûn dergisi beş sayı çıkabilmiştir. Amatörlük örgüte hâlâ hâkimdir, hareket pratikte aşama yapmamıştır. PKK taktiği doğru olmakla beraber, örgütlü bir silahlı mücadele geliştirilmemiş, Siverek ve Mardin gibi bazı bölgelerde örgütsüz ve plansız silahlı eylemler görülmüştür. Politik esneklik yeterince kaynaştırılmamış, bunun sonucunda PKK'nin, yer yer tecrit olması gündeme gelmiştir. Dış dünyayla ilişkilerde geç kalınmıştır."[2]

Son bir yıllık dönem de raporda yer almıştır. Faşizme Karşı Birleşik Direniş Cephesi ve cepheyle ilgili yayımlanan bildiri; *Kürdistan Ulusal Kurtuluş Cephesi Program Taslağı*'nın hazırlanması ve bunların *Çözüm Yolu* adı altında yayımlanması; *Kürdistan'da Zorun Rolü* ve *Ulusal Kurtuluş Savaşı* adlı kitaplar rapora dahil edilmiştir. Öcalan bir yıl boyunca kendi deyimiyle

1 Öcalan, *Devrimin Dili ve Eylemi*, s. 151.
2 *PKK Merkez Komitesi Çalışma Raporu* (Temmuz 1982).

"kapsamlı çözümlemeler" yapar. *Kişilik Kitabı* ve *Kürdistan'da Zor* kitapları bu dönemin ürünleridir.

Raporun en can alıcı noktası Diyarbakır Cezaevi ve burada yapılan zulümlerdir. Burası, "beyin yıkama" yeri ve "insan sindirme fabrikası" olarak tanımlanır.

II. Kongre, 20-25 Ağustos 1982'de Suriye'nin Ürdün sınırında, Filistinlilere ait, Dara kentine yakın bir kampta yapılır. II. Kongre'de yüksek sesle şu sonuca varılır: "Silahlı mücadele, siyasi mücadelenin amaçlarından kaynaklanır. Bu devrimin diğer bir adı uzun süreli halk savaşıdır."

I. Konferans ve II. Kongreyle birlikte yurtdışına açılma ve Kürdistan'a geri dönmenin zemin ve zamanı tartışılır. Bu nedenle Türkiye'ye giriş için sınır noktalarına doğru bir hareketliliğin yoklaması yapılır. Şam, Halep, Afrin, Qamışlo'da temsilciliklerin açılması bir karara bağlanır.

Kongre'den sonra kimi denemeler de yapılır. Ancak Irak ve Suriye arasındaki sorunlar nedeniyle Ekim 1982'de Hezil Çayı'nı geçmek isteyen 8 PKK'li (Şahin Kılavuz, Cahit Dayan, Fuat Ertürk, Veysi Şimşek, Veysi Hantaş, Hasan Özçelik, Musa İlk, Beşir Aksoy) öldürülür. Ancak PKK, Güney Kürdistan'a girmek ister. Öcalan bunda ısrarlıdır.

Öcalan, Barzani'yle Görüşüyor

Öcalan ve Mesut Barzani, sonbaharda (Ekim sonu 1982) bir araya gelirler. İkisinin bir araya geldiği tarihte Saddam Hüseyin, İran'ı büyük oranda çökertmiş, kendisiyle savaşan Kürt gruplarını da dağıtmıştır. Bunun yanında KDP bu savaş sürüncemesinde İran'dan yana tavır almış, diğer yandan kimi Kürt gruplarını da kısmen karşısına almıştır. Bu, az da olsa itibar kaybı

anlamına geliyor. Barzani'nin PKK'ye yeşil ışık yakması bu anlamda önemliydi.

Öcalan ise Lübnan ile sınırlı kalmak istemiyor, eğitim verdiği grupları bir an evvel güneye kaydırmak istiyordu.

Öcalan ve Barzani arasındaki görüşme Şam'da yapılır. Birkaç saat süren görüşmede pek çok konuda anlaşırlar. Bu anlaşma daha sonra (Temmuz 1983) yazılı hale gelir ve adına "KDP ve PKK Dayanışma İlkeleri" denilir.[1] Söz konusu görüşmenin teklifi Barzani'den gelmiştir. Görüşmenin yer ve zamanı, yürütülmesi, protokolün yapılması Cemil Bayık tarafından yapılır. Görüşmelerde "bölgedeki devrimci güçler" ile ilişkinin geliştirilmesi, "yeni ittifaklar için çaba" gösterilmesi hedeflenir. Dayanışma ilkelerinde dikkat çeken noktalardan biri sıkça "ABD emperyalizmi" denilmesi ve ABD'nin bölgedeki "plan ve komplolarından" söz edilmesidir; bunlarla "birlikte mücadele" ise esastır. Dayanışma ilkelerinin 6. maddesinde "Kürdistan halkının gücüne güvenmek" vardır.[2]

Bu anlaşma PKK'nin güneye açılma ve buradan hareketi yükseltme vizesi olur. Öcalan ise bu arada geçmişte Mustafa Barzani'ye ilişkin eleştirilerini gözden geçirir. *Kızıl Hafta* nedeniyle yaptığı, daha sonra *Faşizme Karşı Birleşik Direniş Cephesi* sırasında yinelediği görüşlerini tekrarlar. Barzani ise yıllar sonra bu görüşme hatırlatıldığında şunları söyler: "Kanımızın bedeliyle özgürleştirdiğimiz bölgelerdeki alanları birer kale olarak her Kürt savaşçısına açmış olmamız her zaman gurur kaynağıdır."[3]

1 İsmet İmset, *PKK*, s. 101; Doç. Dr. Ümit Özdağ, *Kuzey Irak ve PKK*, ASAM Yayınları, Ankara 1999, s. 37.

2 Bu ilkeler 1987 yılına kadar geçerli olur. Daha sonra (ilerde tekrar göreceğimiz gibi) KDP, Dayanışma ilkelerinin 11. maddesine dayanarak protokolü iptal edecektir. Hıdır Göktaş, *Apo ve Barzani Yolları Ayırdı*, Nokta Dergisi, 10 Mayıs 1987, s. 20.

3 Rafet Ballı, *Kürt Dosyası*, Cem Yayınları, İstanbul 1993, s. 447.

Öte yandan Barzani'nin PKK ile yaptığı anlaşmanın bir başka yönü vardır. Türk devleti darbeyle bütün ülkeyi bir hapishaneye çevirirken, Mayıs (1983) ayından itibaren Irak'ın (Saddam'ın) *izni ile* sol ve ayrılıkçı örgütlere karşı sınır ötesi sindirme ve yok etme operasyonları başlatır. Bunu da Türk Irak Sınır Anlaşması'na bağlar. Türk ordusu BBC'nin haberine göre yedi bin kişinin katıldığı iki tugayla Zaxo ve Amediye arasında kalan topraklara (3 mil, yani yaklaşık 5 kilometre) girer. Bunu fırsat bilen Saddam Hüseyin aynı saatlerde KDP kamplarına baskın düzenler. Bu Ankara-Bağdat yakınlaşması olarak yorumlanır.

Buradan hareketle PKK, Türkiye, İran ve Irak üçgeninde bulunan Lolan'a yerleşir ve 83 yılı boyunca bu kampa gerillalar gelmeye başlar. PKK buradan darbe yönetimini güçsüz duruma düşürmek için çözüm yolları üretir. Burada ilginç olan bir nokta gerillayla ilgili olandır. *Serxwebûn*'da çıkan bir yazıda süreç şöyle değerlendirilir: "PKK özellikle askeri güç dengesizliği giderilip dengeye ulaşılıncaya kadar gerillayı temel mücadele biçimi olarak alacaktır." Derginin bu sayısında, birinci sayfadan verilen haber şöyledir: "Hilvan, Siverek Davası'nda 186 idam istendi." Yan tarafta ise idamla ilgili bir başka haber vardır: "Beş devrimci asıldı."[1] Öcalan'ın ve Öcalan'ın şahsında PKK'nin idama karşı bir tavır geliştirdiği açıktır. Diğer yandan 82'den itibaren oluşan gruplarla ölen devrimcilerin anısı canlı tutulur. Haki Karer'in ölümüyle "partileşen" yapı, şimdi ölen arkadaşları için gruplar oluşturur. Kurulan grupların adları bile yeterli ipuçları verir: Mahsum Korkmaz'ın komutasında *14 Temmuz Silahlı Propaganda Birliği*, Bingöllü Ali'nin komutasında *21 Mart Silahlı Propaganda Birliği* ve Terzi Cemal komutasında *18 Mayıs Silahlı Propaganda Birliği* vardır.

1 *Serxwebûn*, sayı 14, Şubat 1983.

Ve Öcalan *21 Mart*'ta, *18 Mayıs*'ta, *14 Temmuz*'da Diyarbakır Cezaevine seslenmeyi arzular. Zaman ise bir kumarbaz gibi zarını tutmaya başlamıştır.

VIII. BÖLÜM

Ateş ve Sudan Sonra Sır

Şemdinli, Güzel Ahmet Kalesi'nde bir efsane anlatılır. Anlatıcı önce bir betimlemeyle yola çıkar, *Yaradana sığınmış gibi* der, *dağlar.*[1]

Şemdinli, *Gam Dağı* demektir ve bu dağ eski bir kaledir. Adına, *Güzel Ahmet Kalesi* derlerdi. Persler sıkıştırınca Ahmet, Nuh gibi bütün kavmini toplamış, kaleye sığınmıştır. Çatışma başlamıştır. Kimi yerlerde askerlerin eline düşmemek için kadınların kendilerini kaleden aşağı attıkları söylenir, kimi yerlerde de Pers askerlerinin eline düşmektense, *nasılsa biz öleceğiz*, diyerek erkeklerin kadınları kaleden aşağı attığı söylenir...

Ahmet bütün savaşçılarıyla sır olur; kaybolup gider. Bir daha onları ne gören olmuştur ne de duyan; gökte aramışlardır, yok; yere bakmışlar yok. Kadınlar ise bulut biçiminde yükselmiştir.

PKK, Urfa'da ateşe atılmıştır ve 12 Eylül ile ateş daha bir harlanmış ve ortalık cehennemden beter olmuştur. Bu yüzden sıkça PKK için "İbrahimi bir hareket" tanımlaması yapılır. İbrahim ve

1 Efsane için bkz. Nikitin, "Şemdinli (Shamdinan)" *İslam Ansiklopedisi*, cilt VI, s. 313-316; Muzaffer İlhan Erdost, *Şemdinli Röportajı*, Onur Yayınları, Ankara 1993, s. 18.

Öcalan arasında da sıkı bir ilişki kurulur. İbrahim, Nemrut; Öcalan, Kenan Evren ile kıyasıya bir savaşa tutulur. İbrahim putları kırar, Öcalan sömürge teziyle mevcut sistemin dayattığı "Herkes Türktür" anlayışını.

Öcalan'ın İbrahim'e karşı geniş bir ilgi ve sevgisi vardır; kimi zaman *ceddimiz İbrahim* tabirini kullanır. Kimi zaman İbrahim'in putlarla olan kavgasından sonra, İbrahim'in verdiği mücadeleyi kutsallığı *çağdaş* bir hale getirdiğini söyler.[1]

Eruh ve Şemdinli'de ise PKK, cehennemden sonra sır olmayı öğretecektir. Gerilla, sırdır.

Şubat-Temmuz, 1984

Seçimler yapılmış; Özal tek başına iktidar olmuştur. Özal, İlyas Has ile Hıdır Aslan'ı asarak, bunların süreceğini de ima etmiştir.

Özal iktidara geldiğinde ve Kürt meselesini ağzına bile almaması, cezaevleriyle ilgili duyarsızlığı herkesin dikkatini çeker.

Öcalan şubat ayında Şam'da merkezi bir toplantı yapar. Bu toplantıya MK düzeyinde kişiler katılır. Alınan karar üzerine gerillaların bölgeye girmesine karar verilir. Zora karşı bir teminat olarak yorumlanan gerilla, her türlü eğitimiyle hazırdır. Buradan hareketle 1983'te kurulan *Hêzên Rızgariya Kurdistan* (HRK, Kürdistan Kurtuluş Birliği) birliklerinin üç takım (*21 Mart Silahlı Propaganda Takımı, 14 Temmuz Silahlı Propaganda Takımı ve 18 Mayıs Silahlı Propaganda Takımı*) üzerinden harekete geçmesi beklenir.

HRK bir konseyden oluşur: Duran Kalkan, Ali Ömürcan, Halil Ataç, Mahsum Korkmaz, Halil Kaya, Sabri Ok, Şah İsmail,

1 Öcalan, *Sümer Rahip Devletinden Halk Cumhuriyetine Doğru*, cilt II, s. 174.

Abdullah Ekinci. Zaman içinde ekipte yer alanların kimi ölür, kimi ayrılır. Ataç ayrılır; Kalkan ve Ok pratik PKK içindedirler.[1]

Temmuzda Merkez Komite yeniden toplanır ve her takımın bir eylem düzenlemesi kararlaştırılır: *21 Mart Silahlı Propaganda Takımı* Çatak, *14 Temmuz Silahlı Propaganda Takımı* Eruh ve *18 Mayıs Silahlı Propaganda Takımı* Şemdinli'deki kimi hedefleri vuracaktır. Üç kişiden oluşacak her grup üç ayrı noktaya yönelecektir.

Eruh

Eruh'ta telefon ve elektrikler kesiktir. Ayrıca halk arasında *birilerinin* dolaştığına dair söylentiler vardır. Arada bir PKK'nin adı duyulur. Ancak ciddiye alınmaz. İlçede hayat günlük telaşlarla sürüp gitmektedir.

14 Temmuz Silahlı Propaganda Birliği ise son birkaç gündür Eruh'a yoğunlaşmış ve küçük çaplı istihbaratlar almıştır. Ağustosun 14'ünde de kıpırdamalar başlamıştır. Geceleyin, karanlığın çökmesiyle ilçeden köpek sesleri dışında bir ses gelmez. Herkes derin bir uykudadır. Şehrin bürokrasisi (*banka müdürü, jandarma komutanı, kaymakam*) bile gün boyu birlikte olmuş; çay, kahve içmiş, bir baskının olmasını, ihtimal olarak bile düşünmemişlerdir.

14 Temmuz Birliği, Çırav Dağı'nı saran kayalık bölgenin, ulaşılması imkânsız uçurum tarafında konumlanmıştır. Bölgede kayaları delen çalı ve mazı ağaçları vardır. *Birlik* için bu çalı ve ağaçlar kamuflaj işlevini görür. Her birim (üç birim) ellerindeki dürbünlerle buraya bakar. Geceleyin uyumayan birlik, sabahleyin

1 Sabri Ok (1958), Adıyaman, Çokpınar köyünde doğdu; ilk, orta ve liseyi Adıyaman'da okudu; 70'li yılların sonunda sosyalizme ilgi duydu, PKK'ye katıldı; 7 Şubat 1985'te Şirvan-Hürmüz'de yakalandı. Yirmi yıl hapiste kaldı, 2005'te tahliye oldu.

bir şeyler yiyip öğlene kadar uyur (15 Ağustos). Öğleden sonra uyanıp tekrar Eruh'a bakarlar. Akşamın çökmesiyle canlanırlar. Uçurumdan sarp kayalıklara doğru inmeye başlarlar. Birliğin komutanı *Mahsum Korkmaz* (Agit) kısa bir konuşma yapar. Korkmaz, eylem yerlerini tanımlar, bu eylemde amaçlarının *taribi tekerrür ettirmek* olmadığını söyler. Amacımız, *tekerrür değil* der açıkça, *tarihe biçim vermek*.[1] Korkmaz'ın konuşmasından sonra grubu *duygusal bir atmosfer* sarar. Bu atmosferin derinliğinde 12 Eylül vardır. Nizamettin Taş bu anı şöyle hatırlar:

"12 Eylül faşizmine karşı onurunu korumanın bile kahramanlık sayıldığı bir dönemde gerilla savaşını başlatmak, büyük bir çoğunluk tarafından çılgınca bir girişim ve köşe bucak kaçılması gereken tehlikeli bir süreç olarak görülmekteydi. (Bu yüzden) Birlik, gözünü kırpmadan ölümün üzerine atılmaya sabırsızdır."

Birlik toparlandıktan sonra tepeden aşağı iner. Bu sırada "çobanlar" onları görür. Biri onları eşkıya sanır, uyarır: "Siz herhalde aklınızı yitirmişsiniz!" İlçeye varıldığında bir adam görür onları ve hemen yetkili mercilere koşar. Bunu fark eden Korkmaz birliği yeniden düzenler. Birlik tek sıra halinde, mesafe açarak ilerlemeye başlar.

Saat akşam sekiz gibidir. Yemeklerini yiyip bitirenler kahveye gider. Kimi oyun oynayacak, kimi TRT'den haberlere bakacaktır. Hatta tim üyelerinden bazıları haberleri duyar ve kendi aralarında

1 Korkmaz şunu söyler: "Bütün Kürt isyanlarında yazılageldiği gibi 'kahramanca başkaldırdılar; ancak erken vurularak hareketi kötü bir yenilgiye götürdüler' tarzında bir değerlendirme asla yapılmayacaktır. Buna kesinlikle izin vermeyeceğiz. Kürdün alnına kara bir leke gibi kazınan yenilgi mantığını kökünden söküp atacağız. Gerilla savaşını başlatan ilk baskın harekatının, sonraki gidişat üzerinde kader belirleyici bir rol oynadığını biliyorsunuz. Bu eylemin kitabında başarısızlık diye bir belirleme asla yazılmayacaktır. Baskından sonra dünyada sadece 'gerilla savaşını başlattık' vermekle yetinmeyeceğiz. Aynı zamanda Kürt halkına tarihinin en anlamlı zaferini hediye edeceğiz. Başarımızı, başarılarımızı kutluyorum." Korkmaz'ın konuşmasını aktaran Nizammetin Taş, 16 Ağustos 2013.

konuşmaya bile başlarlar; Korkmaz'dan bir uyarı alıncaya kadar da yorumlar devam eder. Korkmaz son kontrolleri yapar. Timden ayrılan Kemal Emlik jandarma karakolunun karşısında bulunan inşaat halindeki binanın üst katına çıkar. Korkmaz eylemi koordine edecek ve Emlik buradan onları koruyacaktır. Karar budur.

Bu arada jandarma karakolunun geniş avlusu ışıklar içindedir. Kapıda bekleyen nöbetçi asker ayakta değil, bir sandalyede oturmuştur; bir yandan müzik dinler, diğer yandan belki de kendi içinde gün saymaktadır. İkinci tim subay gazinosu çevresinde konumlanır. Herkesin kulağı Korkmaz'dadır. Eylem bir şerit biçiminde işlemeye başlar. Korkmaz, tek *bir kurşun* sıkar ve bunu duyan Müslüm Durgun (Dr. Baran) B.7'yi kullanması için Nuri'ye talimat verir. Nuri caddeye çıkıp karakola roketi atar. Bir anda camlar düşer, silah sesleri yükselir. Roketin patlamasıyla bir askerin yere düşmesi bir olur. Bütün tim, bir anda karakolun içine dalar. Karakola ilk giren tim komutanı Erdal olur, onu Şiyar takip eder ve aynı anda içeriye doğru bomba atmaya başlarlar. Askerlerin kimi yataklarında uzanmıştır. Üzerlerinde silah yoktur. Tim askerleri vurmaz. Erdal, *onları alalım* der. Karakolun ikinci katında bulunan başka bir asker bu arada aşağı iner. Elinde G3 vardır, ama kullanamaz. İlk defa böylesi bir durumla karşılaşmıştır. Daha silahı ateşleyemeden dizlerinin bağı çözülür ve merdivenlerden yere düşer. Tim, askeri kurşun yağmuruna tutar. Erdal bunu engeller. Asker ağır yaralanır. Karakolun içinde Erdal ikinci bir emri yineler: "Asker öldürmeyin, tarayarak ilerleyin, bomba atmadan sakın odalara girmeyin!" Bu arada Korkmaz gelir. Esir askerlere bakar. Onlara "korkmayın, hepinizi terhis edeceğiz" der. Arkadaşlarına da "Dr. Baran gelecek, askerlere pansuman yapsın" talimatı verir. Yaralı askerleri sırtlarına alıp taşırlar. Karakol bası-

lırken jandarma komutanı ve yardımcısı yoktur. Komutan izine çıkmış, yardımcısı ise bir köye gitmiştir. Bu yüzden karakolda sadece yirmiye yakın asker vardır. Korkmaz ikinci timi çağırır. Silah ve cephanenin taşınmasını ister: 60 silah, birkaç sandık cephane alınır. Ancak bu silahlar sağlam silahlar değillerdir. Çoğunu kırarlar. Sağlam birkaç mavzer alırlar. Birlik tam ayrılacağı sırada karakolun bodrum katında yaralı bir asker bulunur. Onu da diğer yaralıların yanına taşırlar. Karakolda yapılan son iş, arşiv ve belgelerin ateşe verilmesidir.[1]

Karakolun basılması sırasında aranan ve sorulan karakol komutanıdır. Görevli olan astsubay onlar girerken, rütbelerini söküyor ve bu arada nöbetçi bir er (Süleyman Aydın) yaşamını yitiriyor; dokuz asker yaralanıyor.

Karakoldan sonra dört kişi Ziraat Bankası'na gider, ama kasayı açamazlar. Banka müdürünü sorarlar. Kimse nerede olduğunu bilmez. Muhasebe Müdürü Musa Çaynak'ın evine giderler. Ancak onda da anahtar yoktur! Hoparlörden banka müdürünü anons ederler: "Ziraat Bankası Müdürü Şaban Sezai Yılmaz, acele bankaya gel!" Bu sırada Yılmaz tavuk kümesine girmiş, yüzüstü yatmış, burada tam dört saat saklanmıştır. Yılmaz'ın oğlu Recai ise seken kurşunlardan biriyle yaralanmıştır. Müdür kümesten çıkmaz. Daha sonra Eruh Cezaevi'ne giderler. Mahkûmlara, "Af çıktı, Kürdistan'ı kurduk. Özgürsünüz!" derler. Ancak mahkûmlar çıkmaz.

Birlik bütün üyeleriyle birleşir. Aralarından bazıları kahvelerde oturan kitleye gider. Eylemin amacı anlatılır. Kahvede üç kişi ayakta kalır. Bunlardan biri Arif Beştaş'tır. Beştaş elindeki oyun kâğıtlarını sıkıca tutar, bırakmaz. Gelenler, *korkmayın* diye söze başlarlar, ama kimi kahvenin penceresinden kaçar, kimi tuvalete

1 Nizammetin Taş, *Eruh Baskını*, 8. 16. 2013.

saklanır. Kalanların bir kısmı kendini yere atar. Başka birileri camii minaresinden HRK'nin kuruluşunu ilan eder ve yine camii minaresinden Kürtçe, Türkçe konuşmalar yapılır. Bundan sonra halkın yalnız olmadığını, hastalıktan eğitime kadar her türlü sorunla ilgileneceklerini vaat ederler. Yüksek sesle iki kişi "Herne Pêş'i" okur ve kahvedekilerin de marşı söylemesi istenir. Konuşmalar bitince kahvedekiler koşmaya başlar. Beştaş elindeki kâğıtlarla kaçar. Bunu görenler, *nereye kaçıyorsun* diye sorarlar, o da: *Herne Pêş'i okuyarak kaçın* yanıtını verir.[1]

Daha sonra alınan askerler meydana toplanır. Halka sorarlar. Bunlara ne yapalım? Halk, *serbest bırakın* yanıtını verir. Aldıkları kimi silahlarla bir arabaya binerler. Şırnak yolundan bir yerlere kaybolurlar.

Aynı saatlerde Şemdinli ilçesi de basılır. *Bir grup*, jandarma karakolu, cami ile yol arasına yerleşir. *İkinci grup* askerlik şubesine doğru gider. *Üçüncü grup* roketle gazinoya ateş eder. Roket ağaca çarpar. Sonra kalaşnikoflar araya girer. Bunlar subay gazinosuna ateş eder. Her şey, bütün atışlar on dakika sürer. Sonra çekilirler. Askerlik şube başkanı Tuncay Şenerol, astsubay çavuş Memiş Arıbaş, jandarma çavuş Sedat Kurum ağır şekilde yaralanır. Astsubay Arıbaş daha sonra yaşamını yitirir.

Bir gün sonra Eruh'a asker yığılır. Kadın, erkek, çocuk meydana toplanır. Komutan halka küfür eder. Arada biri şu yanıtı verir: "Bizim bir tüfeğimiz ve dört tane saçmamız var içinde. Biz nasıl baş ederiz... Siz kocaman devletsiniz, o kadar askeriniz, silahınız, topunuz var ve dün gece bir şey yapmadınız."

1 Beştaş'ın anlatımıyla gelenler şunu söyler: "Bizler sizin için yeni bir mücadele başlatıyoruz. Köleliğe artık yeter diyoruz. Biz ülkemiz için devrimi başlatıyoruz. Biz halkımızın daha özgür koşullarda yaşaması için geldik ve çalışacağız' dediler." Tanıklar Eruh'u anlattı; bkz. http://www.yuksekovahaber.com/haber/taniklar-eruhu-anlatti--56828.htm

İstanbul, 19 Ekim

Turgut Özal birkaç günlüğüne Bodrum'a gitmiştir ve 15 Ağustos ona bir gün sonra iletilmiştir. Özal, "iki ilçe basıldı..." diye söze başlayan yaverine "üç beş eşkıya" yanıtını verir ve devamla, "devlet orayı yirmi dört saatte çözer" der. Özal çözüm önerir: "Bu baskın sonrasında Hakkari, Siirt, Mardin ve Şırnak'tan beş yüz bin insan Batıya göç ettirilirse bu iş biter." Özal ilk başlarda umursamaz görünür, ama sonra Kürt meselesinde cesur adımlarıyla dikkat çekecektir.

Gazetelerse olup biteni duymaz ve duyurmazlar. Kimi gazeteler *birkaç çapulcu* diye olup biteni özetler; eylem sonrası dağıtılan bildiri, kahve ve cami minaresinden yapılan konuşmalardan hiç söz etmezler ve dahası söz konusu eylemde PKK'nin adı bile geçmez. Bunlar, örneğin *Milliyet* gazetesinin kısa bir haberine göre, "bazen köylere sızan, pusu kurup koyun ve keçileri kaçıran" köylüleri de "devlete karşı kışkırtan" kimselerdir (*Milliyet*, 20 Ağustos 1984). Bölgede olup bitenleri Siirt valisi Recep Birsin Özen ve Hakkari valisi Arif Akbulut, Ankara'ya bildirmişlerdir. Rivayete göre eylem sonrasında Eruh kaymakamı Mustafa Erdoğan da hemen Siirt'e gelir, ama vali konağına ulaşır ulaşmaz bayılır. Ankara'dan İçişleri Bakanı Ali Tanrıyar bölgeye gelir ve 7. Kolordu Komutanı Kaya Yazgan ile görüşür. Yazgan olup biteni anlatsa da, *siyasiler bir türlü inanmazlar.*

Asker ise bir taraftan önemsemez, diğer taraftan alttan alta olayın peşine düşer. Dönemin Genelkurmay Başkanı Orgeneral Necdet Üruğ *yurt gezisi* adı altında bölgeye gider. Bir hafta süren gezi sonrasında bölgeye Bolu'dan iki komando tümeni yollanır. Ancak eylül ayında toplanan Milli Güvenlik Kurulu'nda Üruğ topu hükümete atarak sorunun sadece askeri olmadığını aktarır:

"Hükümet gerekli önlemleri almalıdır. Her şeyden önce oradaki insanlara Türkçe öğretmemiz gereklidir. Daha Türk televizyonu bile seyretmiyorlar. Örneğin Şırnak'ta sadece Irak televizyonu izlenebiliyor, sadece Saddam Hüseyin'in ne yaptığını öğrenebiliyorlar, Türkiye'yle ilgileri yok."[1]

Kenan Evren ise meseleyi *kökten halletmenin* yolu olarak iki şey düşünür; bunlardan ilki, 27 Ağustosta yapılan ve tümden içe dönük, Mardin, Siirt ve Hakkari illerini kapsayan "Huzur Operasyonu;" ikincisi, "Kürdü Kürde kırdırmanın" bir parçası olan *İzale-i Şekavet* (*Eşkıyanın yok edilmesi*) kanununun (74. maddesinin) tekrar gündeme getirilmesidir. Bu kanun 1923'te çıkartılmış, ama uygulamaya konmamıştır. Evren, 442 sayılı yasa "hükmüne göre jandarmanın ulaşamadığı köylerde halka silah" dağıtılacağını söyler (*Milliyet*, 4 Ekim 1984).

Buradan hareketle, ağustos ayından başlayarak yurtiçinde yapılan operasyonlar sınıra doğru evrilir. Huzur operasyonları dahilinde dağ taş aranır ve adeta PKK'li avına çıkılır. PKK'lileri gören, duyan kimseler yardım ve yataklık ettikleri gerekçesiyle gözaltına alınır. Kimi zaman bütün köylüler bir meydana toplanır, en ağır hakaretler edilir. Bir süre süre sonra PKK, yeni eylemler yapar. Bunlardan biri Çukurca'da on askerin öldürülmesidir (10 Ekim). Bunun üzerine Irak ile *Güvenlik protokolü* imzalanır ve sınır ötesi harekâta başlanır. Bu arada Suriye de PKK'ye yardım ettiği ve Öcalan'ı barındırdığı gerekçesiyle Türkiye'nin kara listesine alınır. Türk devleti, Suriye'nin, içine Hatay'ı da alan *Büyük Suriye* idealine kapıldığını düşünür. Buna karşı önlemler alır ve Suriye'ye karşı savaşan *Müslüman Kardeşler Örgütü*'ne kamp yeri verir. Bunun ilk adımı Hatay'da atılır.[2] Suriye'de yaralanan örgüt

1 Birand, *Apo ve PKK*, s. 128.

2 Hatay'daki kamplarla ilgili bir araştırma yoktur, ancak kimi satır aralarında bu

militanları buradaki hastanelerde tedavi edilir ve militanlar için kamplar oluşturulur. Bu tarihte *Acilciler* adlı siyasi parti mensubu olan kimseler bu kamplardan rahatsızlık duyar, ama seslerini duyuramazlar. Kampların niteliğinden çok işlevi Suriye'nin PKK'ye verdiği desteğe karşı bir tehdit, *Alevi nüfusa* karşı da gözdağıdır. İleriki yıllarda Suriye içişleri karıştığı zaman da dillendirilecek olan *Sefevilere karşı Osmanlı birliği* olacaktır.

Hükümet ve askeriye olup biteni basından saklama eğiliminedir. Dikkat edilirse bütün gazeteler için eylemler arada görülen haberlerden ibarettir. Ancak alttan alta olup bitenin 29. Kürt İsyanı olduğu söylenir. Dış basın Eruh ve Şemdinli baskınlarıyla birlikte gözlerini Türkiye'ye çevirir ve verdikleri haberlerle meseleye dikkat çekerler. Dış basın olup biteni "Kürtler isyan etti, Türk ordusu bastırıyor" şeklinde vermeye başlar. Genelkurmay basını susturur, ama dış basına karşı bir şey yapamaz. Dış basına askerin sesini duyurmanın yolu da iç basını ablukaya almaktan geçer. Cumhuriyet'te konuyla ilgili bir haberin yayımlanmasıyla, Hasan Cemal'in soluğu Selimiye Kışlası'nda alması bir olur. Cemal, 19 Ekimde 1. Kolordu Komutanı Orgeneral Necip Torumtay'ın daveti üzerine Kışla'ya gider. Torumtay, Cemal'e, "Bu fotoğraflar hiç de hoş değil. Gazetedeki bu fotoğraflar, Türk ordusunu bir işgal ordusuymuş gibi gösteriyor. Sanki Mehmetçik oraları işgal etmişçesine bir hava verilmiş," diyor. Söz konusu fotoğraflar Rıza Ezer'e aittir. Fotoğraflarda kadın, ihtiyar, çoluk çocuk, erkekler tek sıra halinde meydanda toplanmışlardır. Hepsi, elleri başlarının üstünde, asker tarafından çevrilmişlerdir. Torumtay işte bunlara "olmaz bu fotoğraflar" diye karşı çıkar. Cemal, işe yeni başlamış, staj için

kamplardan bahsedilir. Örneğin Saygı Öztürk'ün "Eruh'un Krokisini Çaycı Verdi" başlıklı (*Sözcü*, 15 Ağustos 2013) haberinde bu kamplardan söz edilir. Haberin altında yer alan kullanılamaz notundan dolayı buradaki bilgileri aktaramıyorum.

Cumhuriyet'e gelmiş bir muhabire dönerken, gazetenin sahibi ve yayın yönetmeni sanki Torumtay'dır; şöyle der: "Dış güçlere yarayacak fotoğraf çıkmasın. Haberleri filtreden, süzgeçten geçirin. Köy boşaltmaktan söz ediyorsunuz."[1]

1 Hasan Cemal, *Kürtler*, Doğan Yayınları, İstanbul 2003, s. 71-72.

IX. BÖLÜM

ERNK ve ARGK kuruluyor

15 Ağustosa giden koşulları Diyarbakır Cezaevi yaratmıştır ve söz konusu eylemler cezaevindeki direnişlere olan bağlılıktır. Devletin aldığı kalıcı önlem ise koruculuğu aşmaz. Olup biteni yorumlayacak demokratik bir zemin de yoktur. Savaş buradan başlar. Kenan Evren cumhurbaşkanı, Turgut Özal başbakandır. Kamuoyu diye bir şeyden söz bile edilemez. Cezaevlerinde olup bitenlerden kimselerin haberi bile yoktur. İç kamuoyu susturulmuştur, dışardan yükselen seslerse yeterli değildir. PKK, kamuoyu nezdinde küçük düşürülür: *Talebe, eşkıya, çapulcu* vs.

15 Ağustos, Kürt iradesinin miladı sayılır, ama öte yandan örgüt içinde kısa *bir zafer sarhoşluğuna* da neden olur. Öcalan politik destek olmadan, benzer saldırılarla ses getirileceğini, ama kalıcı bir sonucun olmayacağını düşünür. Hatta bütün mesele bundan sonraya kalmış gibidir.

Yapılan ilk işlerden biri Avrupa'daki kadroyu çağırmak, yeniden bir toplantı yapmak ve Avrupa'ya yeni kadrolar yollamaktır. Amaç, bir *halk cephesi* yaratmaktır. Cezaevlerinde direniş var, ama şöyle bir gerçek de var; ölenlere yakın akrabaları sahip çı-

kıyor. Öcalan, "yeni bir yapı" diyor. Bu amaçla (1985) *Kürdistan Ulusal Kurtuluş Cephesi* (Eniya Rizgariya Netewayî ya Kurdistan, *ERNK*) kuruluyor. Başına Mahsum Korkmaz getiriliyor. Bir yıl sonra (1986) Öcalan, "halkı örgüte geniş bir taban katılımı içinde alacak, kitleleri kucaklayıp onları askeri anlamda kanalize edecek bir yapılanma" arayışına giriyor; *Kürdistan Halk Kurtuluş Ordusu* (Arteşe Rizgariya Gele Kurdistan, ARGK) kuruluyor. Yüz yüze gelme ve birbirini tanıma anlamında bir silahlanma artık tüm güçüyle hissediliyor ve bunun bir sonucu olarak (1987) PKK eylem bölgeleri oluşturuyor: *Botan, Garzan, Amed, Mardin, Dersim, Orta Eyalet, Serhad, GAP* vs.

Özal 86'dan sonra Kürt meselesini Güney Kürdistan'la birlikte düşünüyor. Aynı yılın ağustos ayında 1987'de ikinci bir sınırötesi harekât yapılıyor; 30 Türk jeti, PKK'nin kamplarını bombalıyor ve bu arada KDP, PKK ile yaptığı anlaşmayı (Mayıs 1987) iptal ediyor. KDP yöneticilerinden Dr. Said Ahmet Barzani, "Biz, Türkiye'yi dost bir ülke olarak görüyoruz. Bu, bizim uzun süredir politikamız olmuştur" diyor (*Milliyet*, 28 Ağustos 1987). KDP ve PKK ilişkileri askıya alınırken YNK, cezaevlerindeki PKK'li tutukluların serbest bırakılmasını ister. Türkiye'de sıkıyönetim uygulaması (19 Temmuz 1987) kalkar, ama bunun yerine OHAL gelişir; Bingöl, Diyarbakır, Elazığ, Hakkari, Mardin, Siirt, Dersim, Van bu kapsama alınır. Her şey tek bir valinin, Hayri Kozakçıoğlu'nun eline verilir. Aynı zaman diliminde Özal eşkıyaya bir *buçuk* ekler, "üç buçuk eşkıyadan kimsenin korkusu olmasın" der, ama kendi partisinden Kürt milletvekillerini kimi görüşmeler için devreye sokar. Mardin Milletvekili Nurettin Yılmaz, Özal'ın isteğiyle Güneyli Kürt (Talabani ve Barzani) liderleriyle ilişki kurar. Talabani, Ankara'ya geldiğinde onu Yıl-

maz karşılar. Özal Güney Kürdistan için federasyon fikrine sıcak bakar.[1]

Özal 85'ten sonra sıkça "terörün belini kırdık" der, ama her seferinde PKK katlanarak geri döner. Şiddet tek kelimeyle sınır tanımaz. Helsinki Watch (1988) bir rapor yayımlar. Bu rapora göre bugüne kadar 950 kişi ölmüştür. Demirel bu sayının binleri aştığını söyler. Kürt meselesi mecliste muhatap bulamaz. Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) milletvekili Mehmet Ali Eren, "Türkiye'de Kürt sorunu vardır ve Kürtler baskı görüyor" deyince, ANAP milletvekilleri protesto eder; vekiller ellerini masalara vururlar. Kürt tabudur daha ve etkili ağızlardan biri olan Demirel, "onları vatandaş yapmaktan" söz eder.

Bu arada Türk basını PKK'ye ve Öcalan'a ilgi gösterir. *Cumhuriyet* gazetesinden Hadi Uluengin ve Mehmet Ali Birand Suriye'ye gidip Öcalan ile görüşürler. Birand'ın yaptığı görüşme ilk üç gün yayımlanır, ama daha sonra yasaklanır. Bunu gören *Cumhuriyet* ise hiç yayımlamaz.

Kürtlere uygulanan ve arada sıkça sözünü ettiğim *köylülere bok yedirme* 1989 yılının ilk günlerinde yaşanır (14 Ocak 1989). Haber yerel ağızlarda dilden dile dolaşır, ama suç teşkil edip adliyeye intikal edince *Cumhuriyet* gazetesi *Cumhuriyet Savcılığına verilen* (16 Ocak) *dilekçeyi* (23 Ocakta) birinci sayfadan verir:

Müşteki: Abdurrahman Müştak, Kamil Müştak, Abdullah Gündoğan, Bahattin Müştak.

Sanıklar: 14-15 Ocak 1989 günü Yeşilyurt köyüne gelen güvenlik güçleri.

Suç: Efrada suimuamele, işkence.

Olay: Köyde sabaha doğru köy yakınında bir eşek ve iki sıpa

1 Nurettin Yılmaz, *Yakın Tarihin Tanığıyım*, Veng Yayınları, İstanbul 2008, s. 256.

karartı biçiminde görülmüştür. Açılan ateş sonucu eşek yaralanmıştır. Köye gelen güvenlik güçleri bütün evleri aramışlardır. Kadınların tek tek ağızları açılarak bakılmış, üstleri aranmış, tüm erkekler yüzü koyun yere yatırılmıştır. Burada sürekli *PKK'yı besliyorsunuz, düşmansınız, bu köyü yıkacağız* diyerek her türlü küfür edilmiştir. Muhtar Abdurrahman Müştak, amcası Kamil Müştak, Abdullah Gündoğan, Bahattin Müştak sorgulanmış, satlerce dövülmüşlerdir. Çevreden insan pisliği toplanarak Kamil Müştak'a zorla, tek tek yaşlı genç demeden herkese pislik ağızlarına verilmiştir. Daha sonra pislik, Kamil'in oğlu Bahattin eliyle zorla babasının ağzına verilmiştir. Yaşlı olan Kamil Müştak, Abdurrahman Müştak, Abdullah Gündoğan, Bahattin Müştak, Abdullah Gündoğan yaralanmışlardır.[1]

Turgut Özal bu olayı duyar. İlk başlarda sesini çıkartmaz. ANAP Diyarbakır milletvekili Nurettin Dilek'e olayın doğru olduğunu söyler. Bir süre sonra da Özal'ın olayı bilmesi *Güneş* gazetesine manşet olur: "Evet, dışkı yedirdiler."

Kürt meselesi yakıcılığıyla devam eder. Savaşın boyutu, insani değerleri çiğnemenin üstüne geçer. Özal 6 Nisan 1990'da Çankaya Köşkü'ndedir; yerini icraatlarıyla değil fıkra gibi davranış ve sözleriyle Türkiye siyasi tarihinde iz bırakan Yıldırım Akbulut'a bırakmıştır. Yaptığı toplantıda Özal, askerin, sivilin, gazeteci ordusunun gözlerinin içine bakarak "annem Kürt" der. Kürt sorunuyla ilgili olarak da şunları söyler: "Meselenin bugün artık eski usüllerle çözülmesi hadisesi söz konusu değil. Yani insan hakları, demokrasi. Daha önceki 25 isyan şöyle böyle çözülmüş. Bugün o dönem kapanmıştır."

1 Hasan Cemal, bu dilekçeyi köşesinde verir ve alta şu notu düşer: Gerçek neyse derhal tüm çıplaklığıyla ortaya çıkarılmalıdır. Canım şimdilik başka bir şey yazmak istemiyor. Bkz. Hasan Cemal, *Kürtler*, s. 99.

Kapanmıştır, ama PKK, aşiretler üzerinden gelişen köy koruculuğu, artık inkâr edilmez bir güvenlik sektörü olarak savaşta yerini almıştır. Özal'ın *annem Kürt* demesinden iki gün sonra korucular katliam yapar; 8 Nisan 1990'da, Faraşin Çayı'nda elbise yıkayan 22 PKK'li korucular tarafından yakılarak öldürülür.

Ancak Serhildan

Serhildan; Arapça "intifada," Türkçe "silkinmek, ayağa kalkmak, başkaldırmak"tır.

Kürdistan'da ilk *serhildan*, Ocak 1990'da Binevş Egal (Berivan) için Cizre'de yapıldı. Batman'ın Beşiri ilçesinden olan Egal, 1989'da Cizre'de yaşamını yitirir. Bir yıl sonra, onun ölümünün yıldönümü nedeniyle kadınlar büyük bir serhildan düzenlerler. Bu olay Cizre'de yeni bir süreci başlatır. Egal'in PKK'nin Suriye sürecinden sonra Avrupa'dan katılması, kadın ve Yezidi olması kitleyi derinden etkiler. Uzun saçları, gençliği ve güzelliğiyle sembol isimlerden biri olur; özellikle kadın hareketi açısından bir yandan direnci pekiştirir, diğer yandan hareket alanını genişletir ve yeni bir çatı olur, onda birleşilir.

Egal'in anması ve buna kadınların öncülük etmesi diğer kadınları da harekete geçirir. Berivan ile ilgili pek çok efsane de vardır. Halk onun ölmediğini düşünür, bir melek gibi gölgesi kayalıklara saklanmıştır. Hatta onun Zin'in bir versiyonu olduğu, *Kadir Gecesi* bir yıldız gibi ışıdığını söyleyenler vardır. Berivan'ın çıkışı doğaldır; ablasının çocuklarına bakmak üzere Avrupa'ya gitmiştir. PKK'den etkilenmiş, sonra Öcalan'la karşılaşmıştır. Öcalan'ın deyimiyle PKK içinde sevgiyi ve güveni öğrenir. Cudi'ye ulaştığında Öcalan'a bir mektup yazar. Öcalan mektuptan etkilenir, mektupla

ilgili olarak şunu söyler: "Cizre halkına kendini sevdirdi, çok sevdirdi. Halk da onu tuttu."

İkinci serhildan (ki bu genelde ilk serhildan olarak kabul edilir) 15 Mart 1990'da Nusaybin'de yaşanır ve kısa sürede yayılır. Söz konusu serhildan 13 gerillanın Mardin'in Savur ilçesi yakınlarında bir mağarada, *ihbar* sonucu öldürülmesi üzerine gelişir. Tepkinin kaynağında iki şey vardır: ilki, halk artık *ihbara* itiraz eder ve bu ihbarcıların Kürtlerden seçilmesi onların gururunu incitir; ikincisi söz konusu ölümler bir çatışma sonucu değildir, *infazdır*. O güne kadar sessiz geçen cenaze törenleri bu tarihten sonra kitleselleşir. Çünkü ölen kimselerin cenazeleri yakınları tarafından bile alınamıyordu; teşhis için çağrılan aileler korkudan, bu bizim oğlumuz ya da kızımız diyemiyorlardı; dedikleri an ya gözaltı ya da tutuklama onları bekliyordu ve dahası, *yaralı yakalanan* kimse yoktu.[1] İşte, böylesi bir ortamda bir cenaze, Zana

1 Türkiye'de siyaset denilince üç meslek grubu dikkat çeker: mühendisler, avukatlar ve doktorlar. Mühendisler daha çok CHP ve AP geleneğinden gelen kimselerdir. Avukat ve doktorlar ise sola açıktırlar. Genelde bu avukat ve doktorlar mesleklerinde ya çok zengin ve artık doymuş, ya da yeteneksiz kimselerdir. Mühendislerse siyaseti ihale için bir güç kaynağı olarak görürler. Siyasete atılıp servetine servet katmayan tek bir mühendis yoktur. Diyarbakır'da, Mardin'de kimi zaman doktor arkadaşlarla konuşuruz. Bir keresinde sordum, "bugüne kadar size yaralı getirilen bir gerilla oldu mu?" Bunun, bir soru değil de tıp etiği (deotoloji) açısından bir ahlak meselesi olduğunu düşünüyordum. Yanıt ise kısa ve özdü: "Hayır, hiç yaralı gelmedi." Diğer yandan ölümün tutanakçılığını iyi yapan ve bunun üzerine kitlelere giden dernek ve partiler de vardı, onlar da yaralı konusuna hiç girmiyorlardı ve dahası ölenler için otopsi yapılması kimsenin aklına gelmiyordu. Anlıyordum, tıbbi etik ve hukuk terazisi, siyaset için bir maskeydi. Öte yandan savaş ve hekim gibi can alıcı bir sorun vardı. Kimi doktorlar cephede hekimdiler; hekimin, düşman ve düşman yaralılarıyla ilgili tutumu olabilir miydi? Dünya Tabipler Birliği'nin koyduğu kimi kurallar vardır, açıkça şu söylenir: "Koşullar ne olursa olsun, asker ya da sivil her kişi, cinsiyet, ırk, ulus, din, politik bağlanma ya da benzeri başka ölçütlere bakılmaksızın, gereksinimi olan sağlık hizmetlerini almalıdır." En dramatik olansa Halepçe Katliamı sırasında yaşandı. Katliam sırasında Prof. Aubin Heyrieux, kimyasal silahların insan bedeni üzerinde etkilerini gösteren açıklamalar yaptı. Ancak Türkiye, doktor raporlarına dayanarak "Kuzey Irak'tan Türkiye'ye geçenler üzerinde kimyasal silah izine rastlanmamıştır" dedi (14-15 Eylül 1988). Bu soruların kaynağında ise şu kitap var:

kod adlı Kamuran Dündar'ın cenazesi, ailesinin ısrarıyla alınıp Nusaybin'e getirilir ve ilçe ayağa kalkar. Dündar'ın cesedi sabah verilir ve aileye *bekletmeden gömün* denir. Baba ısrar eder. Çünkü ailenin büyük bir kısmı İzmir'de yaşamaktadır. Dündar, hemen gömülmez. Öğlen namazına mütakiben namazı kılınır ve daha sonra mezarlığa doğru uzun bir yürüyüş başlar. Cenaze dönüşü ise çatışmalar. Polis cenazeye katılanları taciz eder ve buna atfen, katılımcılar taş atmaya başlar. Bunu kırmak isteyen polis dev bir barikat kurar. Kitle yürüyemez hale gelir. Silahlar çıkar ve çatışma başlar. Bir süre sonra aşağıdan tanklar, yukarıdan helikopterler görülmeye başlanır. Olup biten televizyonlara sirayet eder, serhilden erkenden duyulur. Cizre, Silopi ve İdil'de binlerce kişi sokağa çıkar. Mesaj ise şudur: *Cenazelerimizi alıyoruz, korkmuyoruz.*

Cenazeye sahip çıkma Newroz ile birleşir ve Diyarbakır'da 21 Martta, 25 yaşındaki tıp fakültesi talebesi Zekiye Alkan'ın kendini surlarda yakmasıyla *isyan havası* gelişir. Alkan kendini yakmadan önce kimi mektuplar bırakır ve bıraktığı mektupların birinde "Kürt halkına yapılan baskıları protesto etmek için kendimi yakıyorum" der. Alkan'ın kendini yakması halka çok şey söyler. İlk başta üniversite öğrencileri olup biteni düşünmeye başlar. Sonra halk bir tıp öğrencisinin kendini yakmasını anlamlı bulur; genç ve güzel bir kızın, halk arasında popüler olan bir mesleği bırakıp özgürlüğe vurgu yapması, kendini yakması yaralı bilince yeni bir dal uzatır. Alkan'ın kendini yakması, yalnız Türkiye'de yaşayan Kürtleri değil, güneyli Kürtleri de derinden etkiler. Barzani'nin emriyle onun adına bir heykel yapılır ve heykel özgürlüğün simgesi olarak işlenir.

Alkan'ın kendini yakması hem tarih hem mit anlamında Kürtlerin belleklerini sarsar; Demirci Kawa'nın sarayı yakıp Dehak'ın

Tolga Ersoy, *Tıp, Tarih, Metafor*, Öteki Yayınları, Ankara 1994, s. 161.

zulmüne son vermesi ve Mazlum Doğan'ın kendini yakarak Diyarbakır Cezaevi'ndeki baskılara dur demesiyle aynı anlama gelmiştir. Alkan ikisinin reenkarnasyonudur, onlar ölmediği gibi Alkan da ölmemiştir, ölümsüzdür.

Newroz boyunca eylemler durmaz, 200'e yakın kişi gözaltına alınır, çoğu tutuklanır.

Newroz'dan sonra kimi mezar taşları sökülür, kırılır ve bir gün sonra yeniden yapılır. Sahiplenme başlar. En büyük serhildan ise Temmuz 1991'de Vedat Aydın'ın öldürülmesiyle Diyarbakır'da yaşanır.

Serhildan bundan sonra Kürtlerin yaşadığı doğal siyasal hayatın bir parçası olur. Hiçbir cenaze yerde kalmaz.

Politik anlamda bunlar yaşanırken kültürel cephede serhildanların içi, yapılan şarkılarla boşaltılır. Serhildanları yaratan, cenazeye, kendine sahip çıkmaktır ve bunlarla sahipsizlik duygusu silinmek istenmiştir ve kültürel ortam emek vermeden sadece ihtiyaç olduğu için serhildanlardaki öğeleri satın almıştır. Müsrif birinin elbiseden aldığı hazla koşuttur bu ve temel ilke eylemlerin dili olmak değil, kendini sergilemek, var olan durumdan kendine bir piyasa koparmaktır.

Serhildan, "Berxwedan Jiyan e/ Serhildan Jiyan e" (Direnmek yaşamaktır, başkaldırmak yaşamaktır) sözüyle bütünleşir ve bu bütünleşme sanata yansır. Şivan Perwer'in söylediği bu şarkıyla *serhildan*, 12 Eylül ve Mazlum Doğan'la birleştirilmek istenir. Şarkı sözleri nakaratlar dışında pek bir şey anlatmaz. Nakarattan amaç da, *efsun*dur. Bir şeyi iki kez söyleyerek kitle büyülenmek istenir. Amaç şarkı söylemek değil, kitleyi coşturmaktır. Politik müzik budur belki. Şarkı şöyle başlar:"Özgürlük tutsakları zindanda yaralı birer aslan gibidirler." Bu ilk mısradır. Sonraki mıs-

ralar şöyle gelişir: "Ki kafesinde yerinden kalkmayan (kafesine sığmayan)/ Bir kez silkinip kendine gelip/ Dedi, isyan yaşamaktır, direnmek yaşamaktır." İlk mısrada *zindan*, ikinci mısrada *kafes* karşımıza çıkar. Yine ilk mısrada *tutsaklar* vardır, ikincisinde bir *tutsak*. Birinden yola çıkıp hepsini söyleme yok burada. Şarkının sonlarında "peşmergenin sesi meydanlardan, şehitlerin sesi kabirden" gelmeye başlar. Söz konusu şarkı sözleri, aynı mod üzerinden kimi Türkçe şarkılara kaynaklık eder: *Yaşamak direnmektir, ölmektir hem yaşamak*. Açıktır. Abartılı anlatım, sanatı zorlar. Bir dönemin Almanya'sında "Viva la muerte" (Yaşasın ölüm) vardı. Bu söz, yüksek sesle söyleniyordu, şarkı gibi. O dönem estetik bir emirdi, iç değil dış önemliydi ve sanatçı, askerdi!

Kürt Sorunu, Kürt Basını ve Meclis

90'lı yıllarda "Sansür Kararnameleri" çıkmaya başlar; 9 Nisan 1990 tarihli ve 413 sayılı, 13 Nisan 1990 tarihli ve 421 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameler, basına sansür getirir. Aslında bu, Birand'ın Öcalan'la yaptığı görüşmeden sonra basına dönük bir balans ayarlamasıdır. Bir süre sonra (9 Mayıs 1990) bu kararname kaldırıldı. Yerine 424 sayılı *Şiddet Olaylarının Yaygınlaşması ve Kamu Düzeninin Ciddi Şekilde Bozulması Sebebine Dayalı Olağanüstü Halin Devamı Süresince Alınacak İlave Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname* getirildi.[1]

1 Yasa şöyledir: "Bölgedeki faaliyetleri yanlış aksettirmek veya gerçek dışı haber ve yorumlar yapmak suretiyle bölgedeki kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasına veya bölge halkının heyecanlanmasına neden olacak veya güvenlik kuvvetlerinin görevlerini gereği gibi yerine getirmelerini engelleyecek şekilde yayınlanan her türlü basılmış eser hakkında Olağanüstü Hal Bölge Valisinin teklifi veya görüşü alınarak İçişleri Bakanlığı'nca bunların bölge içinde veya dışında basılmış olup olmadığına bakılmaksızın; basılmalarını, çoğaltılmalarını, yayınlanmalarını ve dağıtmalarını süreli veya süresiz yasaklamak, gerektiğinde bunları basan matbaaları kapatmak." Bkz.

Bu madde Kürt ve Türk soluyla birlikte çıkardıkları *Halk Gerçeği* adıyla yayımlanan haftalık gazete için geçerli olur; *Halk Gerçeği* 28 Haziran 1990'da on gün süreyle kapatılır. Bir süre sonra (20-27 Ekim 1990) *Yeni Ülke* haftalık olarak yayın hayatına başlar. Gazete çıkar, ama çıktıktan dört gün sonra Diyarbakır bürosu yakılır. Gazete 4. sayıya geldiğinde ise SS kararnameleri çıkar. Çıkarılan Sansür ve Sürgün Kararnamesiyle gazeteyi ya matbaalar basmaz ya da matbaa gazetede yayımlanan yazıları yayımlamaz. Bu yüzden birçok köşe yazısı, haber, *sansürlü* ya da *bembeyaz* çıkar. *Kürt ve Kürdistan* kelimeleri üstü bantlanarak montaja gönderilir ve bölümler siyah çıkar; 1 Ocak 1992'de Serhat Bucak, "Babıali'nin zencisi durumundayız, bugüne kadar hakkımızda toplam 3 milyar lirayı öngören davalar açıldı" diyordu. *Yeni Ülke* korucu basına karşı Babıali'nin zencisiydi. Ölümler de eksik olmaz. Batman bürosundan Cengiz Altun 24 Şubat 1992'de katledilir.

12 Eylülden sonra Kürtlerin kendilerini ifade eden partilere (Kürt olarak) kabulü de mümkün değildir. Kürt meselesini hammadde yapıp sol içinde bir şeyler söylemek için de SHP bulunmaz bir kumaştır ve tek şartı vardı: siyaset yap, Kürt meselesine karışma. 12 Eylülde konan siyasi yasaklar 7 Eylül 1987'de kaldırılır. Yasakların kalkmasıyla ANAP bir hamle yapar ve hemen erken seçim kararı alır; 29 Kasımda yapılan seçimlerde ANAP birinci partidir, ama SHP ve DYP de hiç de azımsanmayacak bir güç olarak çıkmıştır seçimlerden. Dahası baraj vardır ve DSP, IDP, MÇP ve RP gibi partiler, barajın altında kalmıştır.

Bu partilerden SHP üç başlıdır; Aydın Güven Gürkan'ı sosyalistler ve Kürtler destekler; Erdal İnönü yumuşak, liberalizme ya-

Alpay Kabacalı, *Türkiye'de Basın Sansürü*, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1984, s. 184.

kın bir solu temsil eder ve Deniz Baykal, CHP'nin eski tabanıyla ayakta kalır. SHP ne Kürtlerle, ne Kürtlersiz yapabilir. Bazen meseleye sahip çıkar, raporlar hazırlar; bazen düzenlediği mitinglerde (Diyarbakır, 16 Mayıs 1988) Kürtçe konuşan Kör Saliha'yı (Saliha Şener) savunamaz. Seçimlerde de aynı mantık sürer. Seçimlere girmeden önce pek çok Kürdü veto eder, ama hepsini veto edememiştir. Bunlardan biri İbrahim Aksoy'dur. Avrupa Topluluğu Karma Parlamento Toplantısı'na katılan (19 Ocak 1989) Aksoy burada Kürt sorununa dikkat çeker ve yurda varmasıyla hakkında DGM tarafından dava açılması bir olur. Özal çok kızar, böylesi davranışlar Türkiye'yi parçalamakla birdir! Bir süre sonra Daniella Mitterand'ın teşvik ettiği Paris Kürt Enstitüsü'nün girişimi ve Fransız Özgürlükler Vakfı'nın desteğiyle gerçekleşen "Kürtler, İnsan Hakları ve Kültürel Kimlik" adlı konferansa (14-15 Ekim 1989) SHP'de yer alan yedi Kürt milletvekili (Ahmet Türk, Mahmut Alınak, Adnan Ekmen, Mehmet Ali Eren, Salih Sümer, İsmail Hakkı Önal, Kenan Sönmez) katılır. Milletvekilleri, salt bu konferansa katıldıkları için ihraç edilirler ve bir süre sonra SHP içinde istifalar artar.[1]

Tahammül yoktur. Örneğin İnsan Hakları Derneği'nin (28 Ekim 1990) 3. Büyük Kongresi'nde, derneğin Diyarbakır şubesi kurucu üyelerinden Vedat Aydın Kürtçe bir konuşma yapar. Aydın'ın Kürtçe konuşmasıyla homurdanmalar çıkar, kimi delegeler salonu terk eder, Divan Başkanlığı Aydın'ı uyarır: "Konuşmanızı kimse anlamıyor, Türkçe konuşunuz." Aydın uyarıya kulak asmaz, konuşmasını sürdürür. Bu arada Ahmet Zeki Okçuoğlu kürsüye gidip konuşmayı tercüme eder. Ancak salon yarıya iner.

1 *Uluslararası Paris Kürt Konferansı (14-15 Ekim 1989)* Kürtler, İnsan hakları ve Kültürel Kimlik konulu konferansının bütün bildirileri için bkz. Doz Yayınları, İstanbul 1992.

Kalan diğer yarı ise Aydın'ı alkışlar. Birkaç dakika sonra salonun etrafını polis sarar. Aydın gözaltına alınır ve daha sonra tutuklanıp cezaevine konur. Tarih, bir zarf verir ve içinde nelerin olacağını zamana bırakır bazen, oysa aynı tarihte açık bir zarf vardır: Türkiye açıkça *soydaş edebiyatı* yapar. Bulgaristan'da, Türklerin adlarının değiştirilmesine karşı çıkar. Her şey yasaktır. Yeşil, sarı, kırmızı yasaktır. Trafik ışıklarındaki yeşil, mavi yapılır; yeşil yasaktır.

Bu koşullarda SHP'den ayrılanlar, Halkın Emek Partisi'ni (HEP) kurar (1990). Partinin genel başkanı eski bir sendikacı olan Fehmi Işıklar olur. Ancak parti daha seçimlere girmeden ilk darbeyi alır; Diyarbakır il başkanı Vedat Aydın, 5 Temmuz 1991'de sivil giyimli, elinde telsiz ve uzun menzilli silah bulunan dört kişi tarafından evinden alınıp götürülür ve Aydın bir daha evine dönemez. Aydın'ın cesedi Maden'de yol kenarında bulunur. Cenazesine otuz binin üzerinde kişi katılır ve herkes bir ağızdan *Ey Reqîb*'i okur. Cenazede onlarca kişi yaralanır, açılan ateş sonucu üç kişi yaşamını yitirir.

Öcalan için Aydın'ın ölümü ve onun cenazesi siyasi partilerin demokrasi söylemlerinin çok ötesindeydi. Öcalan cenaze için *serhildan*, Aydın'ın ölümü için *şehit*, siyasi partiler için de şu mesajı veriyordu: "Kürdistan'da burjuva partilerin dönemi kapanmıştır." (*Yeni Ülke*, 1-7 Eylül 1991)

HEP, 20 Ekim 1991 seçimlerinde SHP ile ittifak yapar ve Meclis'e girer; DYP birinci, ANAP ikinci, SHP üçüncü parti olur. Ancak HEP'liler seçimden sonra ayrılacaklarını söylerler. Meclis'te yemin töreni ise krize neden olur. Leyla Zana sarı, kırmızı ve yeşil renkli saç bandıyla kürsüye çıkar ve "bu yemini Türk, Kürt halklarının kardeşliği için okudum" der. Şeyh Said Kıyamı sırasında mağdur olan Ali Rıza Septioğlu kürsüden bağırır: "Ki-

zım yerine otur." Zana'nın yemini, bir tercih, kişisel bir kahramanlık değil, ortak bir tavrın ürünü olarak tarihe geçer.

Zana'nın yemin etmesi SHP'yi şaşkına çevirir. İnönü bunalıma girer. Kürtlerle ittifakı İnönü istemiştir ve bunu fırsat bilen Deniz Baykal hizbini biler. İnönü diken üstündedir. Zana ve Hatip Dicle disipline sevk edilir. Ancak ikisi istifa eder. İnönü nefes alır; Dicle ve Zana'ya teşekkür eder.[1]

Kürtçeye baskılar devam eder; 20 Kasım 1991'de işbaşına gelen SHP-DYP koalisyon hükümeti *Kürt realitesini* tanıdıklarını söylerler. Kürt dilinin önü açılıyor muydu? *Rojname* (*Günlük*) adlı (29 Aralık 1991'de) bir gazete çıkar, ama gazetenin sahibi Ahmet Zeki Okçuoğlu gözaltına alınır. TRT gazetenin reklamını almaz. Bunun yanında Kürt halk masalı *Mem û Zin* aynı isimle sinemaya uyarlanır. İçinde kimi Kürtçe ağıt ve ilahiler bulunduğu gerekçesiyle gösterime girmez. Göreli bir serbestliktir gider.

Türkiye göreceliklerle Kürtçeyi ve Kürtleri idare ederken, 1992 yılında Türkiye'nin Kürtçe konusunda tanıdığı realite Avrupa'nın gündemine gelir. Avrupa konseyi "Azınlık ve bölgesel dillere koruma ve geliştirme olanağı sunma" adıyla bir sözleşme hazırlar. Türkiye sözleşmeye imza atmaz. Eylül 92'de imzaya açılan görüşmelere İspanya, Malta, Almanya, Lüksemburg, Macaristan, Avusturya gibi ülkeler imza atar. Sözleşmede, *azınlık ve bölgesel dil* kavram olarak, "Bir devletin toprakları üzerinde, sayısı bu devletin halkından daha az olan bir grup tarafından kullanılan ve bu ülkenin resmi dilinden farklı olan dil" ibaresi yer alır. Türkiye bu sözleşmeyi imzalar. Sözleşmede *azınlık* ve *yöresel* dillerin korunması ve geliştirilmesi için tanınan yükümlülükler olmasına rağmen, Kürtçe bundan nasibini almaz ama. Türkiye de imza attığı

1 Eyüp Demir, *Yasal Kürtler*, Tevn Yayınları, İstanbul 2005, s. 147.

sözleşmenin *azınlık* maddesindeki ifadeyi 1923 yılında imzalanan Lozan Antlaşmasına bağlar. Lozan Antlaşmasıyla Türkiye'de Müslüman olmayan Rum, Ermeni ve Yahudilere "azınlık" deniliyor ve Kürtçe bir başka bahara kalıyordu.

Kürtler yasal zemini zorlamaya başlar; 18 Nisan 1992'de, Kürt Enstitüsü'nün Kürtçe ve Türkçe olarak hazırlanan tabelası üç saat sonra duvardan indirilir. Musa Anter, Abdurahman Dürre, Yaşar Kaya, Hüseyin Sağnıç gibi yazarlarının yer aldığı, İsmail Beşikçi'nin başkanlığını yaptığı enstitünün levhasına bile tahammül edilmez.

Engellemelere rağmen Kürtlerin yıllardır özlem duydukları bir gazete yayın hayatına başlar: *Welat* (*Ülke*). Zübeyir Aydar'ın sahibi olduğu gazetede yayın yönetmenliğini Abdullah Keskin, yazı işleri müdürlüğünü Mazhar Günbat yapar. *Welat*, Kürtçe yayınlardan hem en uzun ömürlü, hem de yazı ve yorum bakımından en etkilisi olur.[1]

22 Şubat 1992 tarihinde yayın yaşamına başlayan *Welat*'a ilk günlerde herhangi bir tepki gelmedi. Hükümet sessizdi. Hatta Turgut Özal'ın gazeteyi izlediği, tirajının ne kadar olduğunu merak ettiği dilden dile yayıldı. *Welat* tirajını artırıp, Kürtler *Welat*'a sahip çıkınca, DGM savcıları da *Welat*'la yakından ilgilenmeye başladı ve gazetenin 7. sayısından itibaren davalar açıldı. Kürtlere sorulsa *Welat ilk Kürtçe gazetedir* derlerdi. Savcılar ise aynı fikirde değildi, *Welat* onlara göre "anlaşılmaz bir dille yayın yapan bir gazete" idi.

1 *Welat*'ın çıkış amacıyla ilgili olarak Abdullah Keskin şunları söyler: "*Welat* tamamen Kürtçe olacak, Kürtçe'nin en çok konuşulan Kurmanci lehçesiyle yazılacak. Doldurulmuş, kalabalık bir gazete yerine, ülke sorunlarını nesnel bir biçimde yansıtan, kültürel-sanatsal konuları işleyen, Kürtçe'nin sorunlarına ciddiyetle eğilen haber-yoruma ağırlık veren, nitelikli bir gazete amaçlıyoruz. Dilimiz ülkemizdir, kimliğimizdir, kültürümüzdür. Ona sahip çıktığımız ölçüde ülkemize, kimliğimize, kültürümüze sahip çıkmış oluruz." bkz. Ali Manaz, *Yeni Kürtçe, Welat, Yeni Ülke*, 12-18 Ocak 1992.

Gerçek *Özgür Gündem*'in 30 Mayıs 1992'deki ilk sayısının manşetindeydi: "Egemenlik kayıtsız şartsız DGM'nindir."

Savaşın şiddetlenmesiyle birlikte boşaltılan köy ve mezra sayısı hiç de azımsanacak gibi değildir. Alınan tedbirler üzerine 85-92 yılları arasında Botan bölgesi pilot bölge seçilip ilk köyler boşaltılmaya başlandı; 1990'da Siirt'te 175, Van'da 54, Hakkari'de 48, Dersim'de 39, Mardin'de 10 köy boşaltıldı ve bu sayılar ilerleyen yıllarda katlanarak büyüdü; OHAL Bölge Valiliği 1997'ye kadar 820 köy, 2345 mezranın (378.335 insanla) boşaltıldığı belirtilir. İçişleri Bakanlığı raporlarında ise bu sayı daha fazladır; 945 köy, 2021 mezra boşaltılmıştır. İHD raporlarında ise 2010 yılına kadar boşaltılan köy sayısı 3700'e ulaşmıştı.[1]

Mola: Kalp Zamanı: Aşk ve Savaş

Öcalan ve Kesire, 70'li yıllarda insanların asıldığı bir zaman diliminde karşılaştı. İkisinin karşılaşması Hölderlein'in söylediği gibi *iki nehrin karşılaşması* mıydı? Evet. Ama içinde çokça *belki*leri barındıran bir *evet*tir bu. Sonrasında mekân değişir; savaş! İnsan cesetleriyle karılmış mumlarla yapılan bir kayıkla, ateş dalgalı savaş denizi geçilecektir. Üstelik imdat sesleri arasında. Geçebilecekler miydi? Belki. Bütün aşk masallarında bir *suskun*, bir *sessiz* vardı. Asıl kahraman ise daima, *zaman*dı. Zaman bir ressamdır; ecel ressamıdır; elinde kıldan fırça, önünde safran sarısı boyayla resimler çizer; resim bitince bakar ve şunu söyler: *ben bu değilim*.

Öcalan *mistik* bir liderdir. Kimseye benzemez, olmak istediği kişidir. Duyguları güçlü ve her zaman düşünceleriyle savaşacak büyüklüktedir. Aşk bir kadınla bir erkek değil, çoğu zaman insanı

1 http://www.ihd.org.tr/index.php/makaleler-mainmenu-125/2484-zorla-yerinden-etme-uygulamasi.html

aramak için çıkılan yoldur. Bu yol boyunca sevme öğrenilir; acı bile bu sevme karşısında mutlaka bir şey öğrenir: Dinlerin dayattığı, kadında aradığı melek arayışı yoktur; çünkü bu meleğin yere inmiş, evin içine dönmüş biçimi hizmetçidir. Bu yüzden *köle değilim* der her seferinde ve bunu da *efendiliğin reddiyle* sağlar. Tipik bir ilişki peşinde değildir; biçimin tekdüzeliği yanında, anlamın akışkanlığından yanadır. Bir insana bakar ve bu insandan bir evren akar. Kesire, Öcalan'ın evrenidir, buradan insanın bütün yanları görülür: Güçlü, zayıf, kıskanç, öfkeli, düşünceli, duygulu, cimri, cömert, vasi vs. Bu yüzden, duygusal anlamda Kesire'yle ilgili Öcalan'ın sarf ettiği olumsuz tek bir cümle dahi yoktur, bulamadım. Düşünsel temelde / düşünselliğin pratik boyutu içerisindeyse sadece eleştiriler vardır.

Öcalan ve Kesire bugüne kadar PKK ile ilgili yazılan bütün kitaplarda kavgalı bir çift olarak anılırlar. Ancak beride tarihin ve zamanın söylediği bir gerçek var; ilişki, aşk senelerce sürüyor. Kaba bir hesapla 13 yıl. Kesire, Öcalan ve PKK ile ilgili tek bir cümle söylemiş değil bugüne kadar ve Öcalan en kötü koşullarda bile *kendini katmadı* diyor, ekliyor, ama *duygum da vardı*...

*1. konferans*tan sonra Kesire Avrupa'ya gidiyor. Burada Serxwebûn'u çıkartan ekip içinde yer alıyor. Ekipte Süleyman, Semir (Çetin Güngör), Davut ve Fuat (*Haydar Kaytan*) isimli arkadaşları var ve bunlar kendi aralarında anlaşamıyor ve sürekli Kesire hedef alınıyor; Öcalan buradan vurulmak isteniyor. Kesire, Öcalan'ın yumuşak karnıdır, o, sorun yapılarak aslında Öcalan hedefleniyor. Semir, bir süre Haydar Kaytan'ı da etkisi altına alıyor.[1] Kesire, Semir'le anlaşamıyor ve sürekli bir kavga hali var.

1 Cemil Bayık, *Parti Tarihi*'nde, bu dönem için şunu söylüyor: "*Fuat Semir*'in gübresi oluyor." Sorun, 2. Kongre'de ortaya çıkıyor. Semir, Ali Haydar'ı sözcü yapıyor. Haydar, konuşalım diyor. Öcalan, "Kongre sürecindeyiz" diyor ve "ne konuşulacaksa, burada

Siyasal ortam bu yüzden geriliyor bazen. Bütün bunlar, 1981 yılında oluyor. Bir yıl sonra *Serxwebûn* dergisi çıkıyor. Pek çok kitap ve broşür de yayımlanıyor. Dergi çıkıyor. Öte yandan parti kendi içinde çatışmalar yaşıyor. Semir ve Kesire kavgası sonucu Kesire, Şam'a geliyor. Semir'le birlikte olanlar da çağrılıyor. Kesire onlar için ağır konuşuyor. Hatta onların idam edilmelerini bile istiyor. Öcalan *onlar idamlıksa, onları suça götüren, kavga eden taraflar da var* diyor. Kesire başka bir eve götürülüyor ve kavgalı olduğu kesimin evine bir daha gitmemesi isteniyor.

Savaş, tartışmalar ve içten parçalanmalar Öcalan'a ruhsal anlamda pek çok malzeme veriyor. Asmaktan, kesip biçmektense, bu kişileri kitap gibi okumaya başlıyor, ders çıkarıyor. Semir ve Kesire kavgasından *Kişilik Sorunu ve Militan Kişilik, Kürdistan'da Kişla Kültürü ve Darağaçları, Tasfiyecilik Üzerine* gibi tezli kitaplar üretiyor. Söz konusu ettiğim bu kitaplar politik birer yapıt değil, ilgililer için zamanlarını aşmış denemeler olarak bugün bile okur buluyor.

Öcalan'ın yazdığı kitaplar genelde konuşmalarından yola çıkılarak elde ediliyor. Örneğin 3. Kongre'de (1986) pek çok sorun üstüne düşünce üretiliyor ve bu konuşmalar 850 sayfalık bir doküman haline geliyor. Kitap olarak bunun düzenlenmesi gerekiyor. Kesire yeterince zaman ayırmıyor ve doküman arzulanan zamanın çok sonrasında yayımlanıyor. Dokümanda sosyalizm ve sosyalizmin sorunları üzerinde duruluyor ve yıllar sonra bu *Sosyalizm ve Devrim Sorunları* adıyla yayımlanıyor.

Kesire, 15 Ağustos sürecine de tanıklık ediyor. Onu tanıyan Cemil Bayık bu süreçte yakınında yer alıyor. Bayık, onun için şunu söylüyor: "İnsan psikolojisini çok iyi bilen biri." Bayık'a göre

konuşulsun!" diye ekliyor. Açıkça, ayrı bir merkez örgütlenmek isteniyor. Bak, *Parti Tarihi*, s. 101.

Kesire, insanı kolayca çökertebilir. Bunu da Bayık'a göre şöyle yapar. Biri suçlu mu, hata mı işledi; Kesire, insanı hatasında boğar. İnsanın hatasını görüp tüketmek ister. Bayık, Lolan'da Kesire'nin bu huyu yüzünden pek çok arkadaşının birbirine düştüğünü söyler. Bunu fark eden Bayık, Kesire'yi tehdit eder.[1]

Kesire ve arkadaşları burada toprak evlerde barınırlar. Burada bir ayrıcalığı da vardır. Banyo mu yapacak, özel hazırlıklar yapılır; biri parmaklarıyla suyun ısısını ölçer. Elbise mi yıkanacak, onun elbiseleri yıkanır. Bunu yapan kimselerin tek bir ödülü vardır: Kesire'den bir tebessüm. Kesire zor beğenir.

PKK 1985'te kayıplar verir ve Kesire yapıyı ve arkadaşlarını *birbirine düşürerek* yorar. Bayık'ın deyimiyle Ali Haydar Kaytan ve Halil Ataç'ı etkisiz hale getirir, sıra Duran Kalkan'dadır. İkisi arasında kavga başlar ve *kiri kadar sabunu olan Abbası* etkisizleştirir. Bunu fark eden Öcalan, Kesire'yi tekrar merkeze çeker. Kimi zaman yaptığı eleştirilerle insanlar örgütten bile kaçar. Ziyad diye biri ondan kaçıp KDP'ye sığınır. Kesire kibire banmış bir edayla mı bunu, bunları yapar, yoksa bazen zalim, bazen anlaşılmazlık ve çoğunlukla aristokrat kesimde hasıl olan *ben soyluyum* tiniyle mi bilinmez; aristokrat ruh, kendine sürekli kurban arar ve bu kurbanla dilini geliştirir, kendini sergiler, ayakta kalır. Ancak özgürleşme ortamında soyluluk bir anı olmaktan öteye gitmez, eşitlik ve bu eşitliğe bağlı gelişen hiyerarşi *soyluyum* diyeni bir anda marjinalleştirir ve nezaket bile gülünç olmaktan öteye gitmez. Beri yanda savaşçı ve eş olma hali vardır. Savaş kendini cinsel kimliğinden alıkoymayla işler. Bu alıkoyma tek bir şey arzular: *Onay*. Buradan histeriler gelişir. Amaç ve yanılsamalar kimi zaman birbirine kimi zaman iç içe girer; sonuç karıştırmadır hep.

1 Cemil Bayık, *Parti Tarihi*, s. 102.

Yaratıcı anne figürü, yaşamın yeniden üretimi olan parti ortamıyla güce odaklanır. Kesire, bundan böyle bir mesafe olmalıdır, kendine mesafe, arkadaşına mesafe, eşine mesafe ve buradan güç kazanacağını sanır. Burada Öcalan yaşamı ve özgürlüğü sevmesiyle karşımıza çıkar; yaşam ve özgürlük iç içedir ve bunların içinde *kuşkuya* yer verilmez. Bauba mitinde olduğu gibi güzel kuşkuyla bir süreliğine yaşar, ama sonra bir peçe, sonra bir peçe daha; asla anlaşılmaz ve anlaşılmayacak olan kötümserlik yaşamı doğuramaz ve özgürlüğe ket vurur ve edebi doğurganlık yerini alt etme itkisine bırakır. Tutku ve zafer! O zaman kendi kendini alt eder. Öcalan, Kesire'nin kendisiyle özdeşleşmesini ister, bunu kendisinin üretmesi ise temel arzusudur; kendisiyle özdeşleşen kendisini yaratır ve böylece kadını duyulur maddenin peltesinden uzak tutar. Kesire buna yanaşacak mı? Bilinmez.

PKK, 1986'da çok önemli bir kayıp verir. Bir militanını değil, bir ruhunu kaybeder. Mahsum Korkmaz öldürülür.[1] Bunu radyodan öğrenen Kesire şunu söyler: "Bir Agit vardı, o da gitti."

1 Mahsum Korkmaz (Agit) 1956'da Silvan'da doğar. Aile, 1970 yılında Batman'a taşınır. Mahsum, orta ve lise eğitimini Batman'da tamamlar;1977'de PKK'ye katılır, şehir faaliyetleri içinde yer alır. Haki Karer'le birlikte çalışır. Batman sorumlusu olur. 1979'da Filistin sahasına geçer. 80'de Batman'a gelir. Kemal Pir'le PKK yapılanmasında yer alır. 80'den sonra tekrar Filistin'e geçer. PKK'nin askeri kanadı olarak adlandırılan HRK'nin kuruluş çalışmalarında yer alır. Eruh ve Şemdinli baskınında *ilk kurşunu* sıkar. 1985'te ERNK, 1986'da ARGK'nin hazırlık çalışmalarına katılır. 28 Mart 1986 tarihinde Gabar dağında pusuya düşürülür. Korkmaz'ın ölümünden sonra Bekaa Vadisi'ndeki Kürt Eğitim Akademisi'ne onun adı verilir: *Mahsum Korkmaz Akademisi*. Akademinin duvarına da Öcalan'ın şu sözü yazılır: "Burada çözümlenen an değil tarih, kişi değil sınıftır." Mahsum Korkmaz'ın cenazesi Siirt'e getirilerek, bir süre Tugay Komutanlığı'nda bekletilir. Korkmaz'ın kardeşi Fahri, Tugay'a giderek cesedi teşhis eder, ama cenazeyi alamaz. Cenaze güvenlik gerekçesiyle dört ay bekletilir. Daha sonra duyulur; ceset, Kasaplar Deresi'ne gömülmüştür. Ancak buradan cesedi çıkartacak kimse yoktur. Korkmaz vurulduğu zaman sırt çantasında bir kitap ve bir diş fırçası vardır. Korkmaz'ın ölümünde yer aldığı iddia edilen itirafçı Mustafa Çimen ise 1991 yılında Urfa Otogarında öldürülür.

Kesire'ye göre PKK burada bitiyor. Öcalan ise Korkmaz'ın vurulmasıyla sarsılıyor. En özlü arkadaşı artık yok. Kesire bu ölümden yola çıkarak, *o vardı* diyor; doğru belki, ama bu aynı zamanda bir yüklenme biçimidir de, acıyı paylaşma biçimi değil. Amaç Öcalan'ı arkadaşlarından koparmakla açıklanabilir mi? Kestirmek güç.

Derken Duran Kalkan ve Halil Ataç İran'dan çıkarken yakalanıyorlar. İran, PKK'ye ait kimi bilgilere ulaşıyor, ama ikisini de Türkiye'nin ısrarlı olmasına rağmen vermiyor. Öcalan, Ataç ve Kalkan'ı İran'ın elinden kurtarıyor, ama bu sefer Kesire devreye giriyor. Öcalan'ın en yakın çevresi bütün bağlarını koparmak istiyor. Böyle deniliyor. Ataç, Kalkan ve sonradan onlara eklenen Osman Öcalan intiharın sınırına geliyorlar. Osman, Öcalan'a şu notu yazıyor: "Bilemiyorum başkanım, Fatma'yı mı vursam, sizi mi vursam, kendimi mi vursam!" Ataç, Kesire'nin etkisiyle suç işliyor ve vicdan azabı içinde yaşıyor, intihar etmek istiyor. Osman yine aynı ruh halinde; Öcalan onun için *katır* diyor, *eşek* diyor ve onu intihardan vazgeçiriyor. Abdullah Ekinci intihara sürükleniyor. Can Yüce'nin iddiasına göre Kesire, Ekinci'de yenilgi psikolojisini işliyor. Kesire, Ekinci'ye Nazilerin yenilgileriyle ilgili bir kitap veriyor. Ekinci kitabı bitirmeden intihar ediyor.[1]

Bunun üzerine Öcalan, Kesire'yle ilgili tutuklama kararı çıkarıyor ve bu arada *Hürriyet* gazetesinde Öcalan'ın Kesire ve Hüseyin Yıldırım tarafından vurulduğuna dair bir haber yayımlanıyor. Kesire uzun bir sorgulama sürecinden geçiyor. Özeleştiri veriyor, kin de biliyor. Bir süre sonra Kesire Yunanistan'daki kampa gönderiliyor. Sonra örgütten ayrılıp bir Avrupa ülkesine gittiği duyuluyor. Böylece örgüt içindeki Kesire meselesi 1988'de sona eriyor.

1 Can Yüce, *Doğudan Yükselen Güneş*, s. 368.

PKK'nin birincil kaynaklarında Kesire ikinci kısımda özetlediğim gibidir. Katı, sert ve bir tebbesümü bile bir ödül olarak sunan biri. Kesire, Öcalan'a ise şunu dayatıyor: "Ya ben ya arkadaşlar." "Ya ben ya parti." Bütün ilişki Öcalan'ın, Kesire'yle yaptığı son konuşmayla bir anlam buluyor. Öcalan, Kesire'ye şunu söylüyor: "Yanılıyorsun, beni kadınlık silahını kullanarak dize getiremezsin. Cinselliği bir silah olarak kullanmak istedin ve buna çok şiddetli tepki göstereceğimi, seninle bu kadar uzun süreli, görünüşte de olsa yaşayabileceğimi gösterdim. Gandhi kadar sabırlı olabilirim. Cinsel açıdan da kendime hâkim olabilirim, o hesabı yapmam."[1]

Öcalan çocukluğunu anlatırken, sürekli doğallığına değinir. Kesire'ye karşı da doğaldır. Bu doğal hal, karşısındakini çelişkilere boğar. Karşıdaki kıpırdayamaz. Karşıdakinden istenen tek bir şey vardır: sen de doğal ol. Kesire, kadın olmak ve doğal olmak arasında kalır. Ama Kesire'nin doğallık karşısındaki tutumu, Öcalan'ı *kadın sorunu*na iter. Dikkat edilirse, Kesire'yle bağlar çözülürken, PKK'de kadınlar ön plana çıkmaya başlar ve 90'lı yıllar boyunca bütün dünya feminizmi tartışırken, Kürtler, kadınlardan küçük ölçekli ordular oluştururlar. Tersinden bakıldığında/şiir olarak kıpırdamaya baktığımızda, aynı tutum Öcalan'da görülse, o da doğallığı bir yana bıraksa, ikisi heykel gibi olacaklardır. Tek hareketle, biri diğerine değecek, biri diğerini kıracaktır. Öcalan *kıpırdamayı* tersten okur, okları kendine tutar; Kesire'yi çözümlemektense, bu kıpırdamazlık hali içinde kendini çözümlemeye

1 Gandhi hakkında yüzlerce makale ve onlarca kitap yazılmıştır. Son olarak onunla ilgili yazılan kitaplardan biri Jad Adams'a aittir. *Gandi: Naked Ambition*. Kitapta anlatılan Gandhi'nin cinsel yaşamıdır. Yazarın anlatımına göre Gandhi geceleri iki çıplak kadınla uyuyor, ama bunlara hiç dokunmuyor. Gandhi'nin cinsel hayatı 13 yaşında, 14 yaşındaki Kasturba'yla evlenmesiyle başlıyor. Günün birinde oturma odasında babası uyurken eşiyle seks yapıyor. Bu anın sonrasında babasının ölmüş olduğunu fark ediyor ve Gandhi bunun bir "işaret" olduğunu düşünüyor. 15 yıl eşiyle birlikte olmuyor ve bu süre bitince birlikte oluyor, bir çocukları oluyor.

başlar. Dante'nin söylediği gibi her eylemde, eyleyenin ilk niyeti, kendi imgesini ortaya çıkartmaktır.

Ve Kesire bir roman kahramanı olarak Wilkie Collins'in *Beyazlı Kadın*'ındaki Marian karakterine benzer; vücuduyla kadın, ancak aklın yuvası olan başıyla erkeksidir; emir verir, *ben* diye konuşmaz, *biz* vardır onda. Marian susarsa *deli*, konuşursa *canavar*, kötü bir kocanın "eline düşerse" *ölü*, kurnaz biriyle evlenirse *kukla*, ama kendisini seven biri olursa gelişmiş bir çocuktur.

Ve Öcalan ne bir tarihçi ne de bir peygamberdir, ancak aşk söz konusu olunca, o salt kendi varlığının araştırıcısıdır.

Kimi zaman da aşk sağlam okunması gereken bir kitaptır. Sonuna gelince, konuyu iyi anlamak için dönüp başa bakmak gerekir.

Not: Tolstoy, *Anna Karenina*'nın notlarını bitirdiği gece sabaha kadar uyuyamadı. Anna'nın sonu belliydi. Sorun bu belli olan sonun, hakkıyla notlara yansımasıydı. Ne yapabilirdi ki?

X. BÖLÜM

BARIŞ UMUDU VE ATEŞKESLER (1991-1999)

Her şey aslında PKK'nin Güney Kürdistan'a yerleşmesiyle başlar. Ankara, PKK'nin bu halinden memnun değildir. Kamran Karadaghi'ye göre Türk hükümeti ile Güneyli Kürt liderlerinin görüşmesi 1991 yılında başlar. Karadaghi'ye göre Özal, güneydeki durum üzerine harekete geçer ve buradan yararlanmak ister. Bunun üzerine Talabani'yle yüz yüze görüşmenin zeminini hazırlar. Daha sonra da Özal ABD'ye gider. O zamanki Başkan George Bush'a da bu ilişkiden söz eder. Saddam değil de, Kürtlerle ilişki Özal'ı daha bir ilgilendirir ve bu ilgi bir plan dahilinde işler. Bunun üzerine Haziran 1991'de Halepçe Katliamı'nın katillerinden ve Saddam Hüseyin'in kabinesinin tek Hıristiyan üyesi Tarık Aziz (*Kimyasal Aziz, gerçek adı Mikhail Yuhanna*) Irak Dışişleri Bakanı sıfatıyla Ankara'ya, Celal Talabani de İstanbul'a gelir. Kimyasal Aziz, Irak hükümetinin Kürtlere asla ve asla taviz vermeyeceğini söyler. Özal, Aziz'e, "Irak'ta işin sonunda Kürtlerin de bir şeyler elde edecek durumda olmalarından memnunuz" yanıtını verir.[1] Aziz buz kesilir. Bu arada Talabani BBC'ye konuşur ve Özal'ın bu davranışını takdir eder. Talabani, Turgut Özal'ın

1 Özal ve Talabani için bkz. *Cumhuriyet*, 13 Haziran 1993; Kamran Karadaghi, *Türk Kürt İlişkileri*, 24 Şubat 1994, SOAS, Londra Üniversitesi.

"Türkiye'de Kürtlere verilecek bazı haklardan söz ettiğini" bildirir. Özal Irak'ta federal bir yapıya da karşı olmadıklarını bildirmiştir.[1] Sırada adım atmak vardır. Bundan sonrası seçimlere bağlıdır biraz. Bütün bunların Özal'ın Kürtlüğünü dile getirmesiyle bir ilgisi var mı? Dil ağızda durur ve yutamayacağı lokmayı kusar.

Özal annesinin (Hafize hanımın)[2] Kürt olduğunu söylerken Demirel 20 Ekim 1991 seçimlerinde ANAP'ı geride bırakır. Ancak tek başına iktidar olamaz. Özal bir yanda Kürtçe TV, Kürtlerin dil hakları gibi konuları satır aralarında ve hazırlattığı raporlarda dile getirirken, Demirel sessizlik içindedir. Öcalan devreye girer ve ateşkes olasılığı üzerinde durur. Tek isteği vardır: *Cesur olun!* Öcalan *Türkiye'den kopmayız* mesajı verir.[3] Bunun işaretlerini de verir sıkça. Tek sorun belki de devletin zirvesindeki kaynaşmadır. Adım atmak ve geriye dönmemekse burada temel sorundur. Öcalan Özal'ın ayak seslerini duyar. Güneri Civaoğlu'nun Öcalan'la yaptığı önemli bir görüşme vardır. Öcalan, "Cesur bazı adımlar atılabilir." Askerler için *kukla değil mi?* diye sorar. Civaoğlu, *hayır* der, *Özal cesurdur*. Bunun üzerine Öcalan, "cesursa ben ciddiye alacağım" der. Bundan sonraki süreç, biraz da *cesaret* imgesi eşrafında gelişecektir. Ayrıntılar *Özgür Halk* dergisinin Ocak 1997 tarihli sayısında yayımlanmıştır.

Kaldığım yerden devam edecek olursam ateşkes *olasılığı* vardır. Talabani bir süre sonra Türkiye'ye gelir ve Öcalan'a bir mektup

1 Oktay Ekşi, *Terör Yazıları*, Saray Yayınları, İzmir 1996, s. 387.

2 Özal'ın babası Mehmet Sıddık Ziraat Bankasında memurdur, Malatyalıdır. Medrese tahsili yapmıştır. Görevi gereği Malatya, Silifke ve Mardin'de çalışmıştır; annesi Hafize hanım İptidai Mektep mezunudur. Cumhuriyet'in ilanından sonra Latin harfleriyle okuma yazma öğrenmiş ve ilkokul öğretmeni olmuştur. Tunceli, Çemişgezek doğumludur. Bu evlilikten Turgut (1927), Korkut (1929), Yusuf (1940) adlı çocukları olmuştur. Hafize hanımın bir kardeşi ölmüş ve dört yaşındaki oğlu Hüsnü Doğan'ı da yanına almıştır (1948).

3 Öcalan, Türkiye'den Kopmayız, *Hürriyet*, 29 Kasım 1991.

yazar. Talabani ateşkes önerir. Öcalan bunda bir *teslimiyet oyunu* hissine kapılır, ama fikir için açık kapı da bırakır; çünkü sürekli ateşkes iktidara bağlıdır. Bu olsa olsa Öcalan için bir yumuşama sinyali olur.

Demirel, Erdal İnönü, Genelkurmay Başkanı Org. Doğan Güreş ve üst düzey hükümet yetkilileri bir basın ordusuyla bölgeye doğru yol alırlar. Demirel "Kürt kimliğine karşı çıkılmaz. Kürt realitesini artık tanımalıyız" der (6 Aralık 1991). Demirel birden iyilik meleği olur (*Biji Demirel*). Bölge bir anda yumuşar, *Baba Demirel* sloganları bile atılır. Demirel'i Diyarbakır'da karşılayan kitle sarı, kırmızı, yeşil renkli mendiller sallar. Oysa bunlar yasaktır.

Ancak Demirel'in çıktığı bölge turu bitince, hava eskiye döner. Öcalan'ın söylediği gibi askeri operasyonlar yüzünden durum daha ciddileşir. Kulp'ta sekiz kişi asker tarafından öldürülür. Aynı günlerde karşılıklı çatışmalar başlar, bir asker ölür ve İstanbul, İstiklal Caddesi'nde bulunan Çetinkaya mağazasına bir saldırı düzenlenir. Burada, sivil 11 kişi yaşamını kaybeder, 20 kişi yaralanır. Patlama ve benzeri olaylar bundan sonra bir şifre gibidir; barış konuşulduğunda birileri düğmeye basacaktır.

Yeni yıl kar yağışı içinde Ankara'yı karşılar; ocak ayında HEP'li milletvekilleri istifa eder ve Erdal İnönü, 14 milletvekilinin istifasının kendilerini zorlamayacağını söyler. Demirel, "Bu onların bileceği bir şey" der ve ekler, "Koalisyon hükümetinin arkasında yeterli derecede güven oyu var." Hükümet bir saat gibi kendini Newroz'a endeksler.

Newroz öncesinde Demirel, HEP'li milletvekilleriyle görüşür. Ancak bayram sadece Şırnak'ta 89 kişinin ölümü, yüzlerce kişinin yaralanmasıyla sona erer.

Bayram süresince bölge savaş alanına döner. Basit gerekçelerle insanlar tutuklanır. Nusaybin'de bir kişi *spor ayakkabısı giyiyor* diye dövülür ve yine aynı yerde sekiz kişi panzerle çiğnenir. Halk için bayram olan gün, hükümet için operasyonların başlama mevsimi olur. Baskılar bayramla sınırlı kalmaz. Şiddet, hiddetle açıklanamaz bir yere gelir ve Cizre'nin Şeyh Değirmenci köyü yakınlarında 6 Eylül 1992 tarihinde Mesut Dündar isimli akli dengesi bozuk olan bir kişi halatla, Alman yapımı BRT marka panzere bağlanıp sürüklenir, öldürülür ve daha sonra ceset yine sürüklenerek Şeyh Değirmenci köyüne getirilip teşhir edilir. *Özgür Gündem* tarafından elde edilen bu olayla ilgili fotoğraflar hiçbir yazıya yer verilmeden "İnsanlık sürükleniyor" başlığıyla yayımlanır. Zübeyr Aydar konuyu TBMM'ye götüreceklerini söyler, İçişleri Bakanı İsmet Sezgin "Olmaz böyle şey, araştırıp üzerine gideceğiz!" der; Ankara'daki Alman diplomatlar söz konusu haberi ve fotoğrafları, "Bonn'a rapor edeceklerini" belirtirler. Fotoğrafların yayımlanmasından üç gün sonra bölge valiliği, Mesut Dündar'ın panzere bağlanarak öldürülmesini yalanlamak isterken doğrular! Olağanüstü Hal Bölge Valiliği fotoğraflarla ilgili şu açıklamayı yapar:

"Cizre Cumhuriyet Başsavcılığı Hazırlık No: 1992/ 466 ölü muayene ve otopsi zaptında da belirttiği üzere yetkililer olay yerine geldiklerinde anılan köy yolunda yüzükoyun yatan bir erkek cesedinin bulunduğu, şahsın tanınması için ters çevrilmesi gerektiği; ancak herhangi bir patlayıcı maddeyle tuzaklanmış olabileceği endişesiyle cesedin yerinden oynatılması için o an ip bulunamaması nedeniyle güvenlik güçlerine ait aracın çeki halatlarından istifade edildiği, herhangi bir patlama olmaması üzerine otopsiye başlandığı ve şahsın ölüm nedeninin ateşli silahla değil; boğulma sonucu meydana geldiği anlaşılmıştır."[1]

1 "İnsanlık sürükleniyor" fotoğraflarının yayımlanmasından sonra *Sabah* gazetesinin

20 Kasım 1991'de göreve başlayan DYP-SHP koalisyon hükümeti muhalefetten bütün işlerin yoluna girmesi için 500 günlük bir süre talep ediyordu. Koalisyon hükümeti bir yılını kanla doldurmuştu; 500 günde 14'ü Olağanüstü Hal Bölgesi'nde olmak üzere toplam 16 gazeteci öldürüldü; rahmine cop sokulup çocuğunu düşüren kadının haberini yapan Burhan Karadeniz, 5 Ağustos 1992 sabahı görevine giderken arkasından aldığı kurşunlarla ağır yaralandı, tekerlekli sandalyeye mahkûm edildi; Halit Gürgen, Cengiz Altun, İzzet Kezer, Bülent Ülkü, Hafız Akdemir, Çetin Ababay, Yahya Orhan, Hüseyin Deniz, Musa Anter, Hatip Kapçak, Namık Tarancı, Uğur Mumcu, Kemal Kılıç ve İhsan Karakuş bu süre içinde yaşamlarını kaybettiler.

Özal bu zaman diliminde (16 Eylül 1992) üç milletvekilini (Mahmut Alınak, Orhan Doğan ve Selim Sadak) Çankaya Köşkü'ne davet eder. Milletvekilleri Kürt sorununa odaklanırken Özal Bosna ve Hersek'ten söz edip ağız arar. Başlangıçta 20 dakikayla sınırlı tutulan, böyle yansıtılan görüşme iki saate çıkar. Bundan bir süre önce Özal da bölgeye gitmiş ve burada kimi izlenimlere sahip olmuştur. Bu görüşmede Özal da izlenimlerini aktarır ve Doğan'a, *öldürülen herkesin terörist olmadığına ben de inanıyorum* der. Söz konusu görüşme gizli saklı yapılmaz; 18 Eylül 1992'te *Hürriyet*'te sürmanşetten verilir: "Özal'dan ateşkes çağrısı." Haberin içeriğinde ise Silahlar susarsa bazı adımlar atılabilir

Cizre muhabiri Ramazam İmrağ hakkında, *Özgür Gündem* gazetesinin 21 Ekim 1992 tarihli sayısında yer alan zırhlı araca bağlanarak sürüklenen Mesut Dündar adlı kişiyle ilgili fotoğraflar nedeniyle gıyabi tutuklanma kararı çıkartılır. İmrağ'ın fotoğrafları dağıtarak devlete ve devletin güvenlik kuvvetlerine hakaret ettiği iddiasıyla Türk Ceza Yasasının 159/1. maddesi uyarınca yargılanacağı bildirilir. İmrağ ise bu fotoğrafları çekmediğini belirterek, "çekilen fotoğrafların kendisine mal edilmek istendiğini" söylüyordu. 2000'li yıllarda bu ve benzer kareler Türk ve Kürt sinemasının hatırı sayılır konusu oldular; Kazım Öz'ün *Fotoğraf*, Uğur Yücel'in *Yazı Tura* filmini buraya not düşmem gerekiyor.

mesajı vardır. Doğan izlenimlerini bu haber etrafında şöyle anlatır: "Özal, 'Bu kan durmalı, ancak bu kanın durması için sizlerin mutlak suretle yardımcı olmanız gerekir' der. Silahlar susmadıkça Türkiye'nin adım atması beklenmemelidir. Süleyman Bey askerden korkar, o bir şey yapmaz. Oysa askerler beni severler. Ben onları ikna ederim. Eğer kanı bir an önce durduramazsak, Türkiye kan gölüne döner. Bakın dünyada ses bile çıkmıyor. Bunun için bana yardımcı olun. Sürekli olarak beni bilgilendirin."[1]

Öcalan Tek Taraflı Ateşkes Yapar

Öcalan ateşkeslere her zaman sıcak bakmıştır. Özal'ın çabalarına da. Örneğin Adnan Kahveci, Özal'ın isteğiyle bölgede bir dizi inceleme yaptıktan sonra "Kürt Sorunu Nasıl Çözülmez" adıyla bir rapor hazırlar. Bu rapora göre Kürt sorunu askeri yönetimlerle asla çözülemez. Özal bu raporu benimser ve bunu Demirel'e yollar. Rapor paralelinde Kürtçe TV bile MGK'da tartışılır. İtiraz eden tek kişi Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş'tir. Ona göre bu raporun tartışılması bile askerin moralini bozar. Daha sonra DYP'den vekil olan Güreş, *terörün* kökünü kazımaktan yanadır. Öcalan ise ateşkese dünden razıdır. Hatta gelip siyaset yapmayı bile arzular. Örneğin 1988'de, Birand'ın *ateşi keser misiniz* şeklindeki sorusuna Öcalan *şüphesiz keseriz* yanıtını verir. Ankara, "Biz eşkıyayla masaya oturmayız" diyerek karşılık verir. Özal ile başlayan yeni bir süreçtir ve Özal bu fikrini Talabani üzerinden geliştirir. Talabani ve Özal arasındaki ilişkinin temelinde, asker ve peşmergenin birlikte yürüttüğü operasyonlar vardı; kanlı bir ta-

1 Orhan Doğan, söz konusu görüşmeyi kendilerinin basına sızdırmadığını, bizzat Özal'ın Ertuğrul Özkök'ü arayarak bu haberi yaptırdığını söyler. Bkz. Eyüp Demir, *Yasal Kürtler*, s. 171-172.

nihtir bu, KDP ve PKK, adına *birakuji* denilen savaşta büyük kayıplar vermişlerdi. TSK Xakurk'e yönelirken, peşmerge güneyden büyük bir baskına geçmişti (Sandviç Harekatı). İşte bu aşamada Talabani yine devreye girer. Özal'a "Savaşı durdurup barış yapmaya hazır mısınız?" diye sorar. Özal tek kelimeyle *evet* yanıtını verir. Böylece yeni bir süreç başlar.[1] Talabani Şam'a gider ve burada Öcalan'la görüşür. Bu arada Cengiz Çandar da Bekaa'ya gidip Öcalan'la görüşür. Ancak görüşmenin Özal tarafından istendiği belirtilmez.

Talabani zaman kaybetmeden Şam'a gidip Öcalan'la görüşür. Görüşmeden edindiği izlenimleri Özal'a bir mektupla bildirir. Talabani, Özal'a yazdığı mektubuna "Sayın başkan" diye başlar ve devamla "Mübarek Ramazan ayı dolayısıyla size en iyi dileklerimi ve geçen her yılın Müslümanlar için daha iyiyi gitmesi" dileğinde bulunur. Talabani şunları yazar:

"Sayın Abdullah Öcalan ile görüştüm. Bütün sorunları ayrıntılı bir şekilde ele alıp tartıştık. Aynı zamanda mevcut durumu da inceledik. Geçmişte ekselanslarına da açıkladığım bu önerileri kendisine de iletmiştim. Kendisi, bu öneriyi o tarihte reddetmişti. Bununla birlikte, birbirimize karşılıklı şikâyetlerimizi ilettik. Sayın Öcalan, şimdi Newroz vesilesiyle aşağıdaki hususları kendisinin basına açıkça duyurmasının gereği üzerine ikna olmuştur; terörizmin bütün şekilleriyle kınanması ve sona erdirilmesinin açıklanması, sorunların çözümünde Kürt ve Türk kardeşleri arasında yaşanan çatışmalar ve şiddet yerine, siyasi çözümleri tercih ve kabul ettiği, askeri harekatın durdurulması, şiddetin

1 Mehmet Ali Birand-Soner Yalçın, *Bir Davanın Öyküsü*, Doğan Kitap, İstanbul 2001, s. 451-480.

terk edilerek kardeşçe bir diyaloga imkân tanımaya hazır olduğu, partisiyle müzakere yapılması konusunda hiçbir talebi olmadığı, kendisi bunun yerine Türk hükümeti ile TBMM'de bulunan Kürt üyeleri arasında müzakereler yapılmasını kabul etmektedir. TC'nin birliğinin korunması, Türk ve Kürt halklarının arasındaki tarihi kardeşliğin güçlendirilmesi konusunda özen göstereceği, bölücülüğü ve ayrılıkçı sloganları reddettiği ve Türk-Kürt kimliği içinde de demokrasi, insan hakları, kültürel ve yönetimsel hakları kabul ettiği, demokrasi ve yasallık sınırları çerçevesinde demokratik faaliyetleri ve parti çalışmasını kabul ettiği..."

Mektubun kişisel kanaatler kısmında Talabani bu sürece inandığını ve bunun daha iyi olması için Öcalan'ı ikna ettiğini ve Öcalan'ın bir basın toplantısıyla bunu duyuracağını bildirir. Mektup şöyle biter:

"Eğer ekselansları, Sayın Öcalan'ın yapacağı açıklamayı olumlu bir unsur olarak görürlerse ve kendisinin açıklanmış yeni politikaya bağlılığını teyit ettiğini hep birlikte garanti altına alırsak, o zaman ancak sizin onayınızı bildirmemizin ardından; ben, aziz Türk halkının yararına her iki halk arasındaki tarihi kardeşliğe hizmet edecek şekilde ekselanslarının uygun gördüğü doğrultuda çalışmaya hazırım. Eskelanslarına en iyi dileklerimi, bu vesileyle bir kez daha sunmak isterim.

Samimi kardeşiniz, Celal Talabani,
5 Mart 1993, Şam."

Görüşmeden ve mektuptan Demirel'in de haberi vardır. Özal mektubu alır ve okur. Zirvede söz anlamında, basına karşı bir ke-

tumluk, bir kabul etmeme söz konusu olsa bile ateşkese doğru bir evrilmenin olduğu açıkça görülür. Ancak olup bitenin yansıtılması, birkaç gün dahi olsa duyurulması gerekir. Sanırım bu iş de Cengiz Çandar'a düşer. Çandar, ateşkesi sessiz bir dille köşesinde (*Sabah*, 13 Mart 1993) dile getirir. Çıkış ise Talabani'dir. İki Kürt oturup konuşmuş, daha sonra *biz ateşkes yapalım* demişlerdir! Çandar'ın yazısından sonra gözler Özal'a döner. Özal, "bir şey söylemem" der, "açıklasın bakarız" yanıtını verir. Açık bir manevradır bu. Eğer aksi bir durum olursa, bir köşe yazısı ve bir Kürt liderin yaygarası; yok eğer, işler istediği gibi giderse zaten mesele yoktur.

Öte yandan Newroz tedirginliği başlar ve herkeste bir telaş vardır. Çandar'ın yazısıyla kaynayan kazan birkaç gün sonra gerçek anlamını bulur. Herkes bir ateşkes beklentisi içinde değildir, artık ateşkesin ne zaman olacağı tartışılır. Derken gazeteci ve siyasilerin davet edildiğine dair haberler yayılır. Gün bellidir. Öcalan 17 Martta açıklama yapacaktır. Açıklamanın kapsamıyla ilgili bilgi verilmez. Askerden ise sert sesler gelir. Doğan Güreş Kürt sorunu diye bir sorunun olmadığını söyler. Birand, "sorun Apo ve PKK değil, Kürt sorunudur" diye karşılık verince Güreş köpürür. Gerçekte ise ateşkesin iki aktörü vardır: Özal ve Öcalan. İkisi de samimidir, ama ikisi de *ümit ederim*le bağlarlar sözlerini. Birand'ın deyimiyle bir de, *her an her şey olabilirdi*.

Bar Elias, 15-17 Mart 1993

Öcalan az uyur. Eskiden beri de böyledir, ama son zamanlarda uyku düzeni düşünme içinde tümden yok olup gider ve sağlığını korumak için sürekli meyve yer. Böylece uykusuzlukla düşen gücü meyveyle toplar. Yanındakiler bazen utanır ya da fukara gi-

bi görünür. Öcalan onların önüne önce tabak sürer, sonra meyve doldurur.

Havalar gündüz bazen güneşlidir. Çıkıp yürür. Geceleriyse aniden soğuk bastırır. Bar Elias'taki küçük evdedir; yeşillikler içinde olan Bekaa Vadisi'ndeki Zahlah kasabasındadır bu ev; Suriye sınırına on, Şam'a bir saat mesafededir. Geceleyin gaz sobası yanar. Öcalan üşür ve bu yüzden sıkça ayağa kalkar. Şevkle konuşur. Bazen dalar. Gözlerini tavana diker. Ayak işaret parmağını, başparmağına değdirir. Gözlerini kısarak yanındakilere *belki* der, *belki barış* olur. Şöyle bir Sakarya caddesine uzanmak vardır, cepteki son parayla ekmek arası döner ve bir de üstüne bira istemek vardır... İmkansız mı? Değil. Şunun şurasında iki gün var.

Stres o gün Öcalan'ı müşteri yıldızı gibi takip eder. Kendisine kendisinden daha çok bağlı olan bir örgüt ve her gün büyüyen bir savaş... Bitecek mi? Arada bir bademcikleri tutar. Kışları azar bademcikleri, boğazından su akar, *tedavi ol* diyenlere göz ucuyla bakar.

Bu arada konuklar da gelmeye başlar. Beyrut'taki Bristol Otel ağzına kadar dolmuştur. Gazeteciler, siyasetçiler, insan hakları savunucuları buraya akın etmişlerdir. Otelde, o zamanlar ayağından mermi yemiş topallayarak yürüyen bir genç vardır. *Barış olsa, eve dönsem* diye düşünür ve bu yüzden konuklara servis yaparken gözlerinin içi ışır. Bir de burada, Beyrut'ta kiralanmış evler vardır. Kimi konuklar bu evlere, kimileri otellere yerleşir.

Sabah!

Hava güzel. İçerde değil, dışarıda bekleyen onlarca kişi var. Talabani gelmiş, Kemal Burkay gelmiş.

Öcalan spor kıyafet yerine takım elbiseyle dışarı çıkıyor. Yanında Rıza Altun var. Rivayetlere göre *takım elbise giyin* diyen

El-Hayat gazetesinin muhabiri Kamran Karadaghi'dir, kravat, Türkiye'den bir gazetecinin hediyesi... Hepsi de yakışmış. Talabani gülümsüyor. Mimar olmak, yapı göründüğü zaman belli olur. Talabani, *işte bu* dercesine gülümsüyor. Karısı *ben de geleyim* demiş, aklı biraz da evde, ama yine de mutlu. Ayak üstü sorulara kimi zaman İngilizce, kimi zaman Arapça, kimi zaman Kürtçe yanıt veriyor. Sorulardan en önemlisi bundan sonrası. Talabani, eğer iki taraf kabul ederse, *niye olmasın, varım* diyor, gülümsüyor.

İki gazeteci de dikkat çekiyor. Biri Demirel'in danışmanı İsmet İmset, diğeri Özal'ın danışmanı Cengiz Çandar. İkisi de eski solcu; Çandar PDA geleneğinden geliyor; İmset THKP-C. Gerilla onları heyecanlandırıyor mu? Belki. Ateşkesin heyecanı daha fazla, belli.

Öcalan konuşmaya başlıyor. Açıkça, *imha amaçlı saldırı olmadıkça* tek taraflı ateşkes ilan ettiğini söylüyor. Amacını "PKK'yi meşru bir siyasi partiye dönüştürmek istiyoruz" diyerek açıklıyor.

Basın toplantısı bitiyor. Öcalan, Talabani ve Çandar'la konuşmak istiyor, ama Talabani *siz konuşun* diyor. İki dakika geçmeden konuşmaya İmset de dahil oluyor. Görüşmeyi biri Demirel'e, diğeri Özal'a iletecek. Öcalan, Özal'ın cesur olduğunu ve Kürt sorununu çözmek için attığı adımları takdir ettiğini söylüyor.

Toplantı bitiminde sorulara ek yanıtlar verilir. Herkes bir an önce, haberleri ulaştırma telaşına girer. Öcalan eve çekilir. Yakın arkadaşlarıyla toplantıyı değerlendirir ve bir sonraki gün, saat dörde kadar otururlar.

Ankara, 18 Mart 1993

Toplantıdan sonra İsmet İmset ve Cengiz Çandar, Demirel ve Özal'ı bilgilendirirler. Ramazan ayıdır bir de, iki lider oruçludur.

Çandar sahurda Özal'a gider. Konuşurlar. Özal *nasıl biri* diye sorunca Çandar, *bölgemiz insanı* yanıtını verir. Araya şakalar girer. Öcalan gelse, milletvekili olsa, Çakıl Gazinosu'nda Diyarbakırspor için para toplansa... Gülerler. Özal bu anlatıdan sonra, *tip bu yani* der. Bu fasıldan sonra dağdan gerillanın nasıl ineceği tartışılır. Özal af düşünür, açıkça şunu söyler: "Önder kadrosunu ilave etmezsem sabote ederler. Bu yüzden kademeli bir af." Yöneticiler için de Özal'ın bir fikri vardır: *Beş yıl suç işlemezlerse siyasi haklarına kavuşurlar.* Çandar, *bu meclisten bu yasa çıkar mı*, diye sorar. Özal, "çıkmaz" der. Özal çare düşünür. Çandar, Çankaya'dan ayrılır. Özal namaz kılar, uyur.

Özal dört saatlik uykuyla güne başlar. Çünkü sabah MGK toplantısı vardır. Aynı günün sabahında bütün gazeteler ateşkesi yazar. Öcalan'ın, 20 Marttan 15 Nisana kadar ilan ettiği ateşkesle ilgili olarak İçişleri Bakanı İsmet Sezgin bu girişimi "akıllı bir girişim olarak" yorumlar. Ancak siyaset ağzını da kullanmadan edemez: "Apo'nun yapacağı başka bir iş kalmamıştı ki..." Sezgin, devamla, *devletin bir eşkıyanın* sözüyle hareket etmeyeceğini, silahların bırakılıp teslim olunması halinde demokrasinin işleyeceğini söyler. Cengiz Çandar ve Hasan Cemal dışında pek kimse yorum yapmaz. Cemal, "Ne yapmalı?" derken, serinkanlı düşünmenin gereğini vurgular, Newroz'un kansız geçmesini diler. Çandar ayrıntıya girmez. Sanki daha önce yazılmış bir yazı vardır köşesinde; *önce demokrasi* der, *iki halkın birlikte kavgasız yaşaması gerek* diye bir temennide de bulunur.

Newroz'a kadar geçen zaman diliminde gazeteler bu minvalde yayın yapar. Bir gün sonra (19 Mart) *Cumhuriyet* ve *Sabah* gazetesinde ateşkese daha geniş yer verirler. *Cumhuriyet*'in manşeti: "Apo, Batı Siyasi Çözüm İstiyor" idi. İlhan Selçuk petrol sorununu gündeme getirir. Selçuk'a göre, "Apo, öyle görünüyor ki gerçekleri

değerlendirmede eksik kalıyor. Öcalan'ın önce iki körfez arasında yaşadığının bilincine varması gerekiyor. Bunlardan birincisi Basra, ikincisi İskenderun. İkisine de petrol akıyor, ikincisine yakında Orta Asya'nın petrolü de akacak." Hikmet Çetinkaya gülünç denecek bir yazı kaleme alır: "Namlunun ucundaki karanfil" Yazı şöyle biter: "Artık Öcalan efsane olmaktan çıkar."

Bu arada Sezgin'in açıklamalarına Cengiz Çandar sert bir yanıt verir. Çandar, ateşkes sürecinin devletin hareket tarzına göre değişeceğini belirtir ve Sezgin'in ifadelerinin tehdit içerdiğini söyler, açıkça şunu dile getirir; Türkiye'nin yeni bir "Apo figürü ve PKK olgusuyla birlikte yaşamaya başlayacağını sanıyorum" der.

Türkiye ateşkesi konuşur ve tek mesele Newroz'dur. Ancak 20 Mart gecesi BBC'ye konuşan Demirel, PKK ile görüşme konusunda *görüşebiliriz de görüşmeyebiliriz de* der.[1]

Diyarbakır, 12 Mart 1993

Öcalan ateşkes sırasında *yaprak kımıldamayacak* diyordu ve gerçekten de Newroz boyunca yaprak kımıldamadı. İki Newroz yapıldı; biri halkın, diğeri devletindi. Hatip Dicle Newroz süresince Diyarbakır'daydı; yakılan ateşlere eşlik etti, zılgıt çalan kadınlarla çok bilmezse de halay çekti. Devlet, Diyarbakır'da Ünal Erkan şahsında Newroz'u kutladı.

Bir yandan Newroz bir bayram havası içinde geçerken, diğer yandan Newroz üzerinden kimi hesaplar yapılmıyor değildi. Newroz'a, *Nevruz* deniliyor ve Newroz'un aslında Doğu halklarının değil de Türklerin *milli bayramı* olduğu iddia ediliyordu. Bunun için tarih sayfaları derdest ediliyor; Türklerin Ergenekon'dan çıkışları, sonra Ötüken Ormanı'na gelişleri temsili olarak canlan-

1 Buradaki alıntıların tümünü tuttuğum günlüklerden yazdım.

dırılıyordu. Dün Newroz'a karşı olanlar bugün örs üstünde demir dövüyor, çadırlar kuruyor, diğer yandan ateş yakıyor; yakılan ateşlerin üstünden devlet büyükleri atlıyordu. Newroz'a Özal, Demirel, hatta Türkeş bile katılıyordu.

Newroz'dan dolayı devlet daireleri dokuz gün tatil edildi. İki bayram; Şeker Bayramı ve Newroz bayramı birbirine denk geldi. Acı tatlıyla dile geldi.

Ankara, 30 Mart 1993

Kış artık hükmünü kaybetmiş gibi, havalar ısınıyor. Ankara'da ise güneş dalga geçer gibi kimi zaman bulutların arasına saklanıyor, kimi zaman kendini, *benden başka bir şey yok* dercesine duyumsatıyor. Tıpkı siyasi atmosfer gibi hava parçalı bulutlu ve kimi zaman da umut vaat ediyor güneşli. Özal garip bir tedirginlik içinde. *Asker beni sever* diyen adam birden bundan sonrasını merak ediyor. Bu arada Çankaya Köşkü'nde dörtlü zirve var: Özal, Demirel, Doğan Güreş ve Erdal İnönü... Konuşulan tek konu ateşkes ve her yıl tekrarlanan bahar operasyonları. Demirel, *gelip teslim olsunlar*, diyor: *devletin şefkatli kolları* var. Peki operasyon olacak mı? Demirel, *öylesi bir durum yok* diyor. Bir yumuşama var. Demirel zirve sonrasında, "Onlar da bizim çocuklarımız" diyor, ekliyor sonra, "devlet kan dökmez, onlar da dökmezse iyi olur."

Öcalan hem sözünü tutmuş, hem Newroz boyunca yaprak bile kımıldamamıştır. Asker ve siyaset, Özal ve Güreş, pek belli edilmese de karşı karşıyadır ama. Özal IRA örneğini düşünür; görüşmeler HEP üzerinden gelişsin. HEP bu siyasal rolü oynayabilecek mi? HEP, Talabani, Özal ve Öcalan'ın dile getirdiği görüşleri tekrar etmekten ileri gitmez: OHAL'in kaldırılması, af, Kürt kimliği... Bunlar zaten tartışılıyor, ama HEP, bunun nasıl olaca-

ğı konusunda ketum davranıyor. Talabani yeniden devreye giriyor. Tekrar Özal, Demirel, İnönü, Mesut Yılmaz, Deniz Baykal ve Meclis Başkanı Hüsamettin Cindoruk ile görüşüyor. Sonuç: *Ateşkes uzatılsın*. Bunlar HEP'lilerin yapacakları işler. HEP'liler ise bu arada Diyarbakırlı Selahaddin Usta'nın restoranında (9 Nisan 1993) yemek verirler. Yemeğe Talabani katılır. Onun şerefine verilmiştir zaten. Bir süre sonra İstanbul'da The Marmara Otel'inde bir kokteyl düzenlerler. Talabani, ateşkesin uzatılmasını ister tekrar Öcalan'dan. Öcalan, Talabani'yi kırmaz. Çünkü Özal, Talabani'ye şunu söylemiştir: "Söyle Apo'ya ateşkesi mutlaka uzatsın." Talabani'ye istek, Cengiz Çandar üzerinden de iletilir. Görüşmelerin bir tarafında bulunan Öcalan, Özal ve Talabani, sürece HEP'lileri de dahil etmek isterler. Ancak HEP'liler popüler olanın peşine düşerler. Gazetelere çıkmak, demeç vermek ve özetle görünmek derdindedirler. Sanki bir oyundur oynanan. Tez alınan karar HEP'lileri yoğun bir trafiğe iter. Soru da şudur: *Kim gidecek?* Hatip Dicle'nin elinden telefon düşmez. Bir ara Leyla Zana *bu kadar istek var, ben gelmiyorum* der. Tartışma büyür. Sanki çocuk oyunudur, gidecekler *kura* çeker. Sırrı Sakık istekli olmasına rağmen kuradan çıkmaz. Sakık, ısrar eder ve sonuçta *heyette* yer alır.

Aynı günlerde Öcalan bir yandan diplomasiyi takip ederken, diğer yandan Urfa'dan acı bir haber alır; annesi ölmüştür (11 Nisan 1993). Üzgündür, ama üzgün olduğunu belli edecek durumda bile değildir. Kimbilir belki de yeni bir ateşkes, bir umut demektir ve belki cenazesine gidemediği ilk öğretmeninin mezarına gidecek, bir fatiha okuyacaktır. Son görev, hangi evladın aklından geçmez ki? Öcalan bir hülya için çıkmadı mı yola; köyde bir ağacı vardı, ama çok yakından Fırat geçmesine rağmen su yoktu, tek derdi bu ağaçların çevresine su taşımaktı.[1]

1 Yurtseverlikle ilgili çok tanım vardır, ama iki ağaç için bir ömrü feda etmek, Öcalan'a

Celal Talabani, HEP yöneticileriyle birlikte (15 Nisan 1993), Ankara'dan Şam'a uçar; saat 22.00'de kalkan uçak, 00.15 gibi Şam'a varır. Hükümet görüşmeye sıcak baktığından, Talabani ve heyetini Şam'da Türkiye'nin Suriye büyükelçisi karşılar, bir saat konuşurlar. Sonra ayrılıp bir otele giderler. HEP heyeti ise kendileri için ayarlanan oteli beğenmez. Ayrılıp Şam'ın meşhur Meridyen Oteli'ne giderler.

Öcalan 16 Nisanda yeni bir basın açıklaması yapar. Öcalan'ın yanında Talabani ve Burkay vardır; ek olarak Hevgirtin'in Genel Başkanı Hemreş Reşo ve HEP heyeti...

Öcalan bu sefer süre vermez ve ateşkesi tek taraflı olmak üzere süresiz uzatır. Işığın olduğu yerde gölge nedir ki?

Öcalan, "başka bir yol olmadığı için silaha sarıldık" der ve ekler, "bugün yeni bir tarih." Ancak Öcalan bir aylık ateşkes süresince 30 gerilla, 11 sivil vatandaşın öldüğünü de belirtmeden edemez. Öcalan demokratik federasyon fikrini ilk bu ateşkeste dile getirir: Öcalan *eşit ve özgür koşullarda yan yana olmak istiyoruz* der. Bugüne kadar basın hep savaşın (silahın) bir parçası olmuştu, ama son bir aydır herkes bir umut besliyordu ve gazeteler barış için yazılar yazıyordu, ateşkesi açıkça destekliyorlardı. Öcalan basına teşekkür eder.

"Özal Öldürülüyor mu?"

Herkes dağılır. Öcalan gelen misafirlerine bir yemek verir. Aynı yemek daha sonra Talabani tarafından da tekrar edilir. Anlarız, ateşkesin mimarları, gelen konukları memnun etmek istiyorlar.

özgüdür. Cümle de aynen şudur: "İlk hülyam, bir tane ağacım vardı; ya diyordum, bu ağaç için toprak çok kurak. Etrafına nasıl Fırat'ı çevirip bir yeşillenmeye dönüştüreceğim?"

Ateşkesi süresiz uzatıp, artık *elimden gelen budur* derken, aynı saatlerde radyolardan bir haber duyulur: Özal öldü.

Talabani, Özal'ın öldüğünü duyduğu anda *kötü* der, sonra ekler, *kardeşim öldü*. Öcalan ölüm üzerine benzer şeyler söyler: "Muhatabamı kaybettim." Öcalan'ın yanında daha yolcu etmediği misafirleri vardır. Bunlardan biri Kemal Burkay'dır. Öcalan, Burkay'a da, "adamı götürdüler" der.

İki gün önce uçakta Cengiz Çandar'a *nedir vaziyet* diye sormuştu Özal ve Çandar da *ateşkes uzayacak* demişti. Can alıcı soru ise şudur: *Ateşkes olacak, ama ya sonra*? Özal bu soruyu kendisi yanıtlar: Bu iş böyle devam edemez. Eğer önümüzdeki bir ay zarfında bir tavır ortaya konmazsa, terör geri dönebilir ve korkarım eski dönemi arayacağımız şiddette geri dönebilir. Af, beş sene sonra genel siyaset, dağdan inme... Özal, "Şimdi ben bu önerileri Süleyman Bey'e götürsem" der ve ekler, "Süleyman Bey, hem asker korkusundan, hem de bu işi çözme şerefi bana mal edilmesin diye engeller." Tek çözüm önce askeri ikna etmektir. Asker ikna olursa, hükümet Özal'ın deyimiyle *baş üstüne paşam* diyecektir. Uçak Esenboğa Havaalanına iner. Özal halkın karşısına çıkmak ve halkı ikna etmekle işe başlayacağını söyler; *cumhurbaşkanı olarak sorumluluğum var*. Azerbeycan yolculuğu sırasında bunları söyleyen Özal bir sonraki gün ateşkesi izler. Olup bitenden yana mutlu ve umutludur.

16 Nisan gece saat 10.52'de rahatsızlanan Özal, Hacettepe'ye kaldırılır, ama götürüldüğü araç normal bir ambulans değildir; köşkte ambulans olmadığından hastaneye 73 model bir arabayla götürülür ve orada kan alınır. Ancak bu kan tuhaf bir şekilde ortadan kaybolur. Özal ölür, ama ölümüyle ilgili otopsi yapılmaz. Tuhaf çelişkiler yumağı birbirini izler. *Zehirlendi* denilir, ama *zehir* bulunamaz.

Özal'ın ölümüyle beş gün yas ilan edilir, bayrak yarıya iner. Herkesin evinde bir yakını ölmüş duygusu hâkim olur. Bir gün sonra ÖSS sınavı (18 Nisan 1993), öğrenciler, okul gibi meseler gündeme gelir ve yasın bitmesiyle birlikte adeta Özal türünden unutturulmak istenircesine, bütün Türkiye yeni cumhurbaşkanının kim olacağı sorusuna düğümlenir; hükümet ölümün üzerinde durmaz, hatta sır gibi saklamak ister. Görkemli bir cenazeyle de Özal ölümünden çok cenazesiyle gazeteleri işgal eder. En ilginç açıklamalardan biri Mahir Kaynak tarafından yapılır. Kaynak, "Özal'ın ölümüyle Kürt hareketi üst düzeyde önderini kaybetmiştir" der (18 Nisan 1993).

Özal'ın ölümü en fazla Öcalan'ı etkiler. Kuşkular üzerinde duran tek gazete ise Özgür Gündem'dir. En ilginç açıklama Öcalan'dan gelir: "Özellikle Kemalist çevrelerde ısrarlı olanlar, Özal'dan rahatsız idiler. Gitmesi için ellerinden geleni yapıyorlardı. Bu konuda her türlü tutum sergileniyordu. Bu acaba bir komploya dönüştü mü? Orayı bilemiyoruz." Öcalan, Özal'ın "Son günlerde daha çok Kürt meselesinde bazı cesur tavırlar alacağını söylediğini" belirtiyor, "aslında TC'nin çatısında her zaman anlaşmazlık, tasfiyeler, komplolar vardır" diyordu. Demirel ve İnönü'nün "klasik Kemalist politikaya oldukça bağlı olduklarını" sözlerine ekleyen Öcalan, "aslında Özal öldü mü, öldürüldü mü?" sorusunu gündeme getirir. Öcalan'ın kuşkuları vardır ve bunlar arasında en önemlisi Özal'ın gömüleceği yerle ilgilidir. Öcalan, "Bana göre devletin, onun bu şekilde ölümüyle ilgili hazırlığı vardır. Ve niye mezarını Menderes'in yanına yaptılar?" diye sorar. Öcalan soruyu yanıtlar: "Bu mezarlık devlet tarafından öldürülenlerin mezarlığıdır."

Özal'ın ölümü senelerce tartışıldı, konuşuldu ve nihayet 19 yıl sonra ölümünün ardındaki sır aralansın diye mezarı açıldı.

Özal'ın bedeni çürümemiştir ve beyni hâlâ sağlamdır. Bu Özal'ın diyet yaptığıyla açıklanabilir mi? Belki. Kimileri metafizikle açıklar: *Görevi başında ölenler şehittir.*

Özal halk nezdinde şehit katına çıkarılmış ve ölümü zehirlenme olarak kabul edilmiştir. Öcalan'a ilk defa barış umudu veren Özal yoktur artık.

Karanlık Dönemin Kara Elleri

Özal'ın ölümünden sonra Demirel cumhurbaşkanlığına talip olur ve üçüncü turda (12 Mayıs 1993) seçilir. Demirel'in köşke çıkmasıyla Özal tümden unutulur. Kuşkular vardır, ama kimse dile getirmez. Türkiye'de sıkça yinelenen bir deyim vardır, *ölmüşe ve olmuşa kim ne diyebilir ki?* Arada bir gazeteler kimi yazılara yer verirler, ama hukuki bir süreç söz konusu bile olmaz. Öcalan'ın ilan ettiği ateşkes, Özal'ın ölümüyle tümden gündemden düşer. Demirel, Özal öldüğü gün Aydın'daydı ve kendisine bir efe tipi vererek halka hitap ediyordu; *terörün kökünü kazacağız* diyordu. Artık cumhurbaşkanı sıfatıyla yurt gezisine çıkıyordu. İlk durağı Urfa'ydı. Urfa'da baba yine karşılanıyordu. Demirel, gezi dönüşü bir *güvenlik zirvesi* (23 Mayıs 1993) yapıyordu. *Kürt meselesi* yoktu, *terör sorunu* vardı ve toplantıdan çıkan sonuca göre eylemlere karışmamış olanların gelip teslim olmaları halinde haklarında bir koğuşturma yapılmayacaktı; af ise *belki*ydi. *Çekiç Güç* duracak, görev süresi uzatılacaktı. Ateşkes ve silahların bırakılması gibi konular da tartışılmıştı, ama somut bir adım söz konusu değildi. Bir gün sonra da MGK toplanıyordu. Benzer açıklamalar burada da yinelendi. Toplantı dizisinin sonuncusu ise gizliydi. 29 Mayıs'ta Ankara'da yapılan ve 23 üst düzey devlet yetkilisinin katıldığı toplantıda Özal'ın izlediği politika *kadife el* olarak değerlendirili-

yordu, Demirel'in adı ise "Demir'el" olarak telaffuz ediliyordu. Yakında yaş haddinden emekli olacak olan Doğan Güreş ise boyuna hükümetle ilgili eleştiriler yapıyordu. Güreş, PKK'nin ilan ettiği ateşkeste, "Özal'ın ikna edemediği tek kişi" olarak yıllar sonra kamuoyuna yansıyacaktı. Daha sonra ateşkesle ilgili açıklamalar yapan İsmet İmset şu bilgileri verecekti: "Ya diğer kanat? Turgut Özal var orada. Celal Talabani var. Aracı Kamran Karadaghi. Danışman Cengiz Çandar. Öcalan oturup Özal'ın cumhurbaşkanı olarak gönderdiği mesajları almadı mı? Özal'a mesaj gönderme-di mi? Özal ölümünden günler öncesi, o dönemin MGK Genel Sekreteri, şimdiki Genel Kurmay 2. Başkanı Ahmet Çörekçi Paşa'ya, Kürt sorununun çözümü için özel birim kurulmasını emretmedi mi?"

Demirel'in cumhurbaşkanı olmasından sonra DYP bir kazan gibi kaynamaya başlar. "Kim başbakan olacak?" sorusu ise sürekli sorulur. Başbakanlığa aday birkaç isim vardır: İsmet Sezgin, Kösal Toptan ve Tansu Çiller. Sonuçta Çiller başbakan olur. Güreş, Çiller ve Demirel. Bu muhteşem üçlü zaman içinde iktidara tam anlamıyla sahip olacaklardır.

Mola: Mele Abdullahê Timoqî ve Osman Sebrî

Kürtlerin yüzyılın başındaki en önemli şairi kuşku yok Cegerxwîn'dir. Cegerxwîn hakkında pek çok fıkra anlatılır. Tıpkı Osman Sebrî, Musa Anter için anlatılanlar gibi; bunların doğruluğu tartışılır, ama her fıkrada maksat, kafanın içindeki adamın portresiyle ilgidir; onu nasıl görmek istiyorsak, o fıkramızda da öyle geçer. Anter'le ilgili kimi fıkralara rastlarım ki tanımasam inanacak gibi olurum. Bir keresinde biri Anter'in pehlivan olduğunu anlattı, hem de büyük bir heyecanla, Aydınlı birini kuşağından tuttuğu gibi yere çalmıştı; bir

başka fıkrada Anter ava çıkardı, yakaladıklarını köylülere dağıtırdı, son söz şöyleydi: *Anter gibi bir avcı yoktu.* Mardin'de onu ziyaret edenlerin sayısı ise hayli fazlaydı; özellikle ölümünden sonra *ben motorsikletle yanına giderdim* diyenlerden, *bir gün üç arkadaş birlikte yanına gittik, bize kuzu kesti, bizi bırakmadı, gözlerime baktı, dedi senin gibi biri halka lazım...*

İşte benzer fıkralar Cegerxwîn için de anlatılır. Bunlardan birinde Cegerxwîn artık Suriye'den çıkar, İsveç'e gider. Buraya iner inmez dünyası değişir. Yerlerde toz toprak yoktur. Şehir nizamidir. Cegerxwîn hemen çocuklarını çağırıp burada mutlu bir hayat sürmek ister. Çocukları gelir. Kitapları basılır. Hükümet ona biraz para verir. Rahat eder. Ancak arada bir eski arkadaşlarını özler. Bunlardan biri de Melle'dir. Cegerxwîn oturup bir mektup yazar; *brayé min i delal* (sevgili kardeşim) diye başlar mektuba, *burası cennet dedikleri yer, kadınlar huri, sular süt ve bal, kevser yanlarında hiç kalır, meyveler desen tadına doyum olmaz.* Mektup kadınlara övgü ile devam eder. Ki, Cegerxwîn'in hatıraları arasında da benzer ifadeleri görmek mümkündür. Örneğin şu satırlar: "İsveçli kadınlarda dikkatimi çeken bir diğer ilginç yön ise göğüsleriyle ilgilidir. İsveçli kadınlar yaşlansalar bile göğüsleri hiçbir zaman sarkıp irileşmiyor, daha on dördündeki kızın memeleri gibi başlarını dik tutuyorlar."[1]

Yanıt ise gecikmez. Cegerxwîn'in arkadaşı mektupla buraları sevmiştir. Fırsat bulsa hemen gelecektir. Ama bir sorunu vardır, acaba karısı da cennette midir?

Onlar, çok hoş bir kuşaktır. Mizahı, kavgayı, inancı çok derinden yaşar. Biz, şimdi kırk yaşını devirenler bu son kuşağı az da olsa gördük, sohbetlerine tanık olduk. Melle Abdullah ya da Melle

1 Cegerxwin, *Hayat Hikayem*, Evrensel Basın Yayın, İstanbul 2003, s. 374.

Abdurrahmanê Timoqî (Melle Abdullah Beğik) bu kuşağın son temsilcilerindendi.

Melle Abdullah, Siirt'in Hezo ilçesine bağlı Timoq köyünden olduğu için ona Melle Abdullahê Timoqî (Seidê Nursî gibi) diyorlardı. Timoqî (d.1889 ya da 1893-1992) ateşli bir yurtseverdir. Kürdistan'ın bir çakıl taşını bağrına basar, onunla mutlu olur. Rivayetlerin birine göre, öyle sever ki toprağı, abdestsiz yere basmaktan bile men eder kendini.

Timoqi ilk eğitimini babası Muhammedê Süleyman ve annesi Meysuret'ten alır. Kuran'ı hatim eder ve daha sonra medresedeki ders programı gereğince melle olur. Ancak Kürt olması ve Kürtlüğünü vurgulamasıyla dikkat çeker. 1948'de Kürtçe vaaz verdiği için koğuşturmaya uğrar. Bir süre sonra maaş meselesi gündeme gelir. Ancak ona göre din hiçbir zaman devletin tekelinde olamaz. *Demokrat Parti* başa geçip melleler imam olunca, Timoqi *parayla Kuran dersi vermem* deyip itiraz eder. Oysa kimi melleler hem namaz kılıp hem para almak için seferber olurlar. Timoqî bunu reddeder. Bildiği mollalığa devam eder, çiftçilikle hayatını kazanır. Kürtçeyi ise elden hiç bırakmaz; 60'lı yıllarda ortalık KDP ile şöyle bir canlanır, ama bu da pek uzun sürmez. Arada bir kapısı da çalınır: 27 Mayıs, 12 Mart ve 12 Eylül... Timoqî, *ben sütüme halel getirip halkıma ihanet etmem,* dedikçe sürekli bir gözaltı hali de peşini bırakmaz. Köyü bir nevi açık hapishaneye döner. Arada bir yanına gerillalar gelir; devrimden söz ederler. Kanı ısınır. Bir de duymuştur, Eruh'ta... Bir süre sonra Timoqî'nin evi basılır. Burada bir gerilla da yakalanır, ama Timoqî evde değildir. Her tarafta aranır. Timoqî illegaliteye çekilmiştir; bir süre Güney Kürdistan'da kalır, burada çalışmalar yürütür, sonra Doğu Kürdistan'a gider.

Timoqî, 97 yaşında Öcalan'ın yanına gelir. İnsanın iki yaşı vardır; biri kimlik yaşı diğeri akıl yaşı: Timoqî'nin akıl yaşı 97, kimlik yaşı yirmidir. Devrime inanır ve *gerilla olacağım* der. Öcalan Timoqî'yi yanında tutar. Birlikte gezerler. Bazen şakalaşırlar. Birlikte dama oynadıklarını gören olmuştur. Ancak asıl mesele ikisi arasındaki konuşmalardır. Timoqî burada, gerilla nizamı içinde yaşar. Disipline uyar ve herkesin uymasını ister. Öcalan 2000 derken, o 1995'te Kürtlerin özgür olacağını söyler. Sorun bunu söylemek mi? Değil. Öcalan o konuşurken gözlerine bakar. Şunu söyler: "Eğer insanın inancı tamsa kurtulmuş sayılır. Ruhları güçlü, moralleri yüksekti. Sonuna kadar ülkeyi yaşıyordu. Gözleri, nefesi ülkesiydi; sönmemişti, açıktı. Bunlar, ülkenin üzerindeki büyük gözlerdir."

II

Osman Sebrî (1905-1993) Kahta'nın Narince köyünde doğdu; yetim büyüdü ve ona amcaları baktı. Şeyh Said kıyamından sonra Suriye'ye geçti, yaşamını burada kurdu. Kısa boylu ve esmer bir adamdı; dış görünüşü ile parçalanmış kara bir kayayı andırır; gözleriyle diğer parçasını arardı. Bilir, ama o eksik yan, kimbilir hangi evin temelindedir. Göz göze gelindiği an siyaha çalan koyu kahve gözleri sanki birini bekliyormuşçasına bakar, ki her bakış bir hayal içindir. Sebrî insanın gözlerinin içine bakar. Nerden geliyor, nereye gidiyorsun diye sorar hemen ve Kürdistan'ın her yerinden mutlaka tanıdık biriyle seni anımsar.

Osman Sebrî'nin gözleriyle keder bir şiirin kafiyeleri gibidir. Gözleri bir baş içinde, yan yana durmazlar, biri diğerine akmış gibidir. Amcalarından bahsederken bu gözler bir dağın bütün dumanını almış gibi görünür; iki amcası Şeyh Said kıyamına katılmış, sonra ikisi de idam edilmişler ve o günden sonra kendisi

namusu için dağa ve sürgüne gönüllü yazılmış. Karakol basmış, asker kaldırmış; Dersim'e gitmiş, burada bir muska gibi teslim olmamayı ruhuna asmış. Kalbin ateşiyle aşılmayacak yol var mıdır? Sonra Suriye...

Osman Sebrî Suriye'ye gelmiş ve buradaki bütün siyasal ve kültürel faaliyetlerin içinde yer almıştır. Ancak gittiği her yerin kabına göre biçim alan biri değildir o, her zaman, her koşulda şairdir. Doğru söz söyleyen, sözünü yemeyen biri. Bu yüzden herkes tarafından takdir edilir, sevilir. Kürtlük, onda bir kimlik meselesi değil, bir gurur vesilesi; Kürtçü, bu gururdan taviz vermeyen kişidir. Osman Sebrî sadece şiirle ilgili olan ya da onu bire bir tanıyanlar için Osman Sebrî'dir; yoksa herkes onu Apo olarak tanır.

Osman Sebrî Suriye'ye kök salar ve burada yeşerir. Bir Çerkes kızı olan Şadiye'yle evlenir. Bu onun ikinci eşidir, 1940'ta evlenmişlerdir. Sebrî'nin bir de amca kızı vardır, 16 yaşındayken evlenmişlerdir, bu evlilikten Welato isminde bir oğlu olmuştur. Welato 1970'te öldürülür. Onun ölümüyle ilgili uzunca bir şiir yazar. Şadiye'den doğan çocukları da vardır: Hoşeng, Hoşîn, Heval ve Hevî.

Şiirlerinde sürekli kahramanlık vardır. Son olarak çıkardığı *Çar Leheng* (*Dört Yiğit*, 1984) Ferzende, Seyitxan, Ramazan ve Adil Bey'in hikâyelerini anlatır; bunlar Şeyh Said'le başlayan, Ağrı'ya kadar süren isyanın kahramanlarıdır.

Osman Sebrî'nin, 70'li yıllara kadar Kürt siyasi partileriyle ilişkileri olur, ama uzun sürmez. Bunun yanında 80'den başlayarak Türkiye'den gelen herkes onun evine uğrar. Evi Ruknedin'dedir. İki odası vardır. Birinde kendisi, diğerinde kızı uyur. Kendi oturduğu oda gerilla fotoğraflarıyla doludur. Evinde çocularının ve

torunlarının fotoğraflarından çok gerilla fotoğrafları vardır. Onlarla ilgili hikâyeleri dinlemekten büyük keyif alır.

Öcalan Suriye'ye ilk geldiği sıralar adını duymuştur onun ve arada bir ziyaretine gider. Osman Sebrî, Öcalan'ı görünce canlanır birden. Öcalan şakalaşır onunla, kimi zaman fıkralar anlatır. İkisinin bildiği ortak kılamlar vardır. Bunlardan konuşurlar. Öcalan ve Osman Sebrî konuşunca, sanki ikisinin yanından Fırat nehri usulca akar, üzümler onlara bakıp kararır, yoncalar bile çiçek açar. Öcalan sürekli sorar ona, bir ihtiyacın olursa... Sebrî dik durup yanıtlar:"Benim hayallerimi gerçekleştiriyorsun, benim bundan başka senden ne isteğim olabilir?"

Dedim ya, Osman Sebrî'yi amcası büyütür; Şükrü. Şükrü asılır. Sebrî asılmadan yanına gider. "Oğlum" der ona Şükrü, "oğlum beni ihbar eden Bedir'i öldüresin. Silahsız ve arkadan vurmayasın ama."

Sebrî intikamını alamaz, ama taşıdığı ruhla Öcalan'a ilham verir. Sebrî, 11 Ekim 1993'te ölünce cenazesiyle PKK'liler ilgilenirler. Öcalan üzülür, ama onun için *üzülmeyelim* diye de yanındakine tembih eder. Çünkü Osman Sebrî, Öcalan için bir şeyi temsil eder. Bunun nedenlerini de şöyle açıklar: "Onu birkaç defa ziyaret etmiştim. Yüzlerce şehidimiz, ülkeye gitmeden önce, onun yanına gittiler. Ruhi yönden birbirlerini tamamladılar, moral güç aldılar." Öcalan için Sebrî, yıllarca taviz vermeden yurtsever biri olarak kalmıştı ve hiç kirlenmemişti.

Ölmeden önce, Öcalan'ın isteği üzerine arkadaşları ilgilenirler. Gelip anlatırlar sonra. Öcalan gözlerini sorar. Anlatırlar, "gözleri ölümü kabul etmez." Sebrî, Öcalan'a rüyasını anlatır. Son görüşmelerinde özlemleri tazedir daha. Bir keresinde Öcalan, "istersen seni Kürdistan'a götüreyim" der. Sebrî bugüne kadar Öcalan'a Kürdistan'ı sanki dün gidip dönmüş gibi anlatır.

Öcalan'ın sanırım en fazla etkilendiği Sebrî ve arkadaşlarının 1925'te bir müfreze hazırlamalarıdır. Öcalan bunun için *büyük düşünce* der. Ancak sonrası buruktur. Sebrî, Suruç'a kadar gelir, vardığında *arkasında kimse kalmamıştır.*[1]

Kara Labirent (1993-1998)

Nietzsche, 1870 savaşından sonra Almanların müzik yeteneğiyle alay eder. Nedeni de şudur: Herkes ses tonunu askerin sesine benzetir. Kalem kılıç gibi; ses kurşun gibi; yazı cephe gibi *tutulur.*

Savaş, coşku ve şiddetin mantıksızlığıdır. Kan ve kahraman burada iç içe girer ve ikisi toprakta birleşir. Şemdin Sakık buradan yükselir. Sakık kendini anlatırken ailesinden yola çıkar: "Annem," der, "annem ve kızkardeşim başlarını bir yastığa koyardı, kardeşim Arif ve ben başımızı bir yastığa koyardık, yatağın bir tarafında erkekler." Babam dediği zaman yine aynı şeyi söyler, "babam," der, "küçük karısını severdi." Sakık, "biz ot yerdik, onlar et yerdi" der; "zengin bir ailenin içinde, kentin en yoksul" ailesidirler. Ne ev içinde ne çevre içinde kimse onu hesaba almaz.[2] PKK ile yoksulluğu, adam yerine konulmazlığı silinir ve savaş ona ayrı bir saygınlık verir, o bu saygınlığını hiç yitirmek istemez. Savaşın bitme ihtimali Sakık'ı tedirgin eder ve *kara bir el* gelip aklını yoklar. Sakık, ateşkesin hemen sonrasında, *Güvenlik Zirvesi*'nin yapıldığı; *genel af* olmasa da *affın* söz konusu edildiği bir ortamda, 35 silahsız askeri kurşuna dizer (24 Mayıs 1993); bunlardan ikisi kurtulur, otuz ikisi yaşamını yitirir. Hayatı biliriz, bir süreliğinedir, ama zihin için bir süre yoktur; sürekli bir gerçek akar, sabit

1 Öcalan'ın Osman Sebrî değerlendirmesi için bkz. Abdullah Öcalan, *Tarih Günümüzde Gizli ve Biz Tarihin Başlangıcında Gizliyiz*, Aram Yayınları, İstanbul 2000, s. 137.

2 http://www.youtube.com/watch?v=SuKtS3Pj_5k

olan ideal, tasarım bile olmayan hayallerle çarpıtılır. Tutarlılık yoktur, salt kendini kurtarma vardır, bütün eylem ilk hale dönmemek içindir. Bunu istemez Sakık ve bu yüzden savaşa sığınır.

Özal'ın ölümünden sonra ateşkese vurulan ikinci darbe 33 silahsız askerin ölümüdür. Öcalan açıklamalar yapar, ateşkesin sürdüğünü belirtir, ama ok yaydan çıkmıştır. Öcalan emek verdiği siyaset yapma umudunu kaybeder. Sesini kimse duymaz. Askerlerin ölümü Öcalan'ın bilgisi dışındadır, ama bunu 33 cesedin yerde olduğu bir zaman kim dinler... Öte yandan Sakık, başından beri ateşkeslere karşı olan biridir. Öcalan ateşkes dedikçe Sakık savaşta ısrar eder. Hatta bir telsiz konuşmasında ateşkeslerin *gerillanın saygınlığını zedelediğini* bile söyler. Öcalan *savunma* demiştir ve Sakık bu savunma ipiyle silahsız insanları öldürürek, koca bir cinayete imza atar. Sakık, ateşkese darbe vurmakla kalmaz, düpedüz Öcalan'a meydan okur ve ölenler de onun güç gösterisi için birer kurban olurlar. Düpedüz, PKK tarafından ilan edilen ateşkes, yine PKK tarafından ihlal edilir; bu böyle olmasa da, kayıtlara böyle geçer.

Bu arada Doğru Yol Partisi'nin başına (13 Haziran 1993) Tansu Çiller (1946) gelir. Türkiye'nin ilk kadın başbakanı olarak dikkat çeker. Toplam üç yıl başbakanlık yapar ve bu zaman dilimi Türkiye'nin en karanlık dönemi (zifir bile aydınlık kalır) olarak tarihe geçer. Politika ve ekonomideki bütün başarısızlığını (1993-1996) silahlı mücadeleyle telafi eder. Tarihe Çiller, karanlık yılları halka veren biri olarak geçmez sadece; bir de hâlâ unutulmamış, Yıldırım Akbulut'u geride bırakan siyasal gafları vardır.[1]

1 Zabıtaya, *merhaba polis* der; kırata, *beyaz at*; Boğazlıyan kaymakamına, *boğazlanan kaymakam*; Mesut Yılmaz istikrarsızdır diyeceği yerde, *Mesut Yılmaz iktidarsızdır* der. Afyonlulara hitap ederken, sevgili *Şebinkarahisarlılar* der. Göktürk yazıtlarına, *Gökhun yazıtları* der. Çekiç Güce, *çekici güç*, Elçibey'e, *Alibey* der. En komik olanı da Erzurum'da yaşanır. Çiller, bir yerde *bıdık* kelimesini duyar. Yanındakine sorar *bıdık*

Çiller'in başa geçmesiyle Türkiye karanlık bir labirente dönüşür, zaten labirent hazırdır. Sırada bu labirentte dolaşacak kişi ve kurumlar vardır; 1987'de kurulan JİTEM, 80'li yıllarda kurulan Hizbullah ve korucular ve eski ülkücüler artık *devlet görevlisi* gibi yaşarlar. Bu karanlık yumağın eylemlerinden biri ateşkesin bozulmasından sonra yakılan *Madımak Oteli*'dir (2 Temmuz 1993); *Pir Sultan Abdal Şenlikleri* için Sivas'a gelen şair, yazar ve ozanlar yakılır.

Çiller döneminin bir diğer özelliği, işadamını ve siyasilere dönük cinayetlerdir. Çiller, İstanbul Holiday Otel'de 4 Kasım 1993 günü düzenlediği basın toplantısında "PKK'nın haraç aldığı işadamları ve sanatçıların isimlerini biliyoruz, hesap soracağız" der. Çiller'in bu açıklamasından sonra sırasıyla 15 Ocakta Behçet Cantürk, 28 Mart 1994'te Fevzi Aslan ve Salip Aslan adlı iş adamları öldürülür. Cantürk'ün ölümü şunu söyler, artık devletin bekasında olmayan kabadayıların yaşama şansları yoktur. Bundan sonra *kabadayı* ya devletin güdümünde ya da *ülkücü mafyanın* yedek gücü olarak yaşayacaktır.[1] Bu cinayete 2 Haziran 1994'te kaçırılan ve iki gün sonra ölü bulunan Savaş Buldan eklenir. Buldan ve iki arkadaşı, İstanbul Yeşilköy'deki Çınar Oteli'nin önünde silahlı ve telsizli yedi kişi tarafından kaçırılır. Buldan'ın cesedi bir gün sonra Bolu'nun Yığınca ilçesi yakınlarındaki Melen Çayı kenarında avlanan balıkçılar tarafından bulunur. Katliamlar, yerini bir kenti tümden yok etmeye bırakır; on bin nüfuslu Lice (24 Ekim 1994) yerle bir edilir.

---

nedir? Adam, utanarak *ciğer* der. Çiller, konuşur ve konuşmasını şöyle bitirir: *Bacınızın bıdığı size helal olsun.* Sonradan anlaşılır, yerel ağızda bıdık kadının cinsel organıdır. Gaflar için internette şöyle bir gezmek bile yeterlidir. Hepsi de gülme garantilidir. http://blog.milliyet.com.tr/tansu-ciller-gaflari--2-/Blog/?BlogNo=53774

1 Devlete bağlı kabadayı figürü 90'lı yıllardan itibaren sinema ve TV dizilerinde yaşar; *Deli Yürek, Kurtlar Vadisi, Kurtlar Vadisi Pusu* tümüyle devlet destekli kabadayının ortaya çıkışlarıyla ilgili filmlerdir. Bkz. Müslüm Yücel, "Evdeki Derin Okul, Mafya Dizileri," *Birikim*, 11 Temmuz 2008.

Hükümetin tek meselesiyse Genelkurmaybaşkanı Doğan Güreş'in görev süresidir. Ağustos ayında görev süresinin dolacağı belirtilen Güreş, süresinin uzatılmaması halinde *darbe yapacağını* ima edip, *ben gidersem, siz de gidersiniz* dercesine salladığı meşhur işaret parmağını okur insanlar (Özgür Ülke, 4 Mayıs 1994). Bir iddia olarak ortaya atılan bu gelişme Çiller'in Murat Karayalçın'ı ikna ettiğini ve Güreş'in demokratikleşme paketini kabul ettiğini söylemesiyle daha bir dal budak salar. Ordu içinde bir çatlama vardır ve bugünlerde kimse yorum yapmaz. Fikri Sağlar, Güreş'in böyle hükümet içine girip çıkmasını "Güreş'in demokrasi kültürü yoktur" diyerek ifade eder. Ekonomi bitmiş durumdadır ve Haziran 1993'te yüzde 60.6 oranında enflasyonla görevi devralan ve yıllık yüzde 30'lara düşüreceğini ve herkese ev ve araba (*iki anahtar*) vereceğini iddia eden Çiller, aylık enflasyonu yüzde 32.8'e çıkararak bir yerde rekor kırar. Günlük basın içinde *Özgür Ülke*'den başka kimse Çiller'in bu icraatlarını eleştirmez.[1] Çiller bu zaman birimi içinde en fazla Doğan Güreş'le görüşüyor ve Güreş'in taktiklerini politikaya uyguluyordu. Kimi zaman Çiller, Güreş'in tersine bir davranışta bulunmaya kalksa, Güreş hemen Çiller'i buluyor ve işaret parmağıyla onu uyarmaktan geri kalmıyordu. Çiller mi başbakandı, Doğan Güreş mi belli değildi. Ekonomi, politika çökmüştü. Hükümeti ve hükümetin savunduğu ideolojiyi ayakta tutmak için bir şeyler yapmak gerekiyordu. Çiller başarısızlığını temize çekmek ve birilerine *iyi* görünmek için boyuna Kürt ille-

1 Tuhaftır, Çiller ve dönemi Kürt meselesi ya görülmez ya es geçilir; 2000'li yıllarda bile bu isim ağza alınmaz. Hasan Cemal'in günlüklerinden oluşan *Kürtler* kitabında, Çiller sadece birkaç yerde, o da kendi ağzından ifadelerle (s. 55-69-179-188-228-419-541-549) geçer. Altan Tan'ın yazdığı ve sadece Kürtlerin laiklik anlayışının eleştirildiği kitapta siyasi partiler ve Kürt sorunu üzerinde durulur. Ancak Altan, bu kitabında ne DYP'yi ne de Çiller'i anar; bkz. Altan Tan, *Kürt Sorunu*, Timaş Yayınları, İstanbul 2009.

rine yöneliyor, boyuna köyler boşaltılıyordu. Bu gidiş ne gazetelere yansıyor, ne de meclisten birileri çıkıp, *bu köy yakmaları neyin nesi* diye bir şey sormuyordu. Katliamlar bitmez ve bunlara sonra Güçlükonak (15 Ocak 1996) eklenir. Köy yakmaları, adam öldürmeler rutin bir haber gibi gazetelerin kısa haberlerinde yer almaya başlar. Çiller, yaşananları "Topyekün mücadele" olarak açıklar ve şöyle der: "Silah devletin tekelindedir. Bölgede PKK'ya karşı kim hangi güç varsa harekete geçirildi. Örneğin Hizbullah zaten vardı bölgede. Faili meçhulleri bunlar yaptı. Satırla ya da enseden tek kurşunla, takarof makarof denen Rus malı tabancayla. Gayri nizami harpti bu. Bu savaşta merhamet ölüm demektir! Karşıdaki adamın alnında PKK yazmıyor ki. Arkanı döndün, bir anda tarandın gittin. Onun için adı konulmamış savaş nerede varsa, orada insan hakları da bir süre kendiliğinden sınırlanır, darbe yer. Silahlı Kuvvetler içinde Özel Kuvvetler geliştirildi. 1993 Mayısından 1994 sonuna kadar müthiş bir mücadele yaşandı."

Bölgede PKK'ya karşı kim hangi güç varsa harekete geçirildi, Hizbullah, Topyekün Savaş, Özel Kuvvetler; evet, bunlar birer kurum değil, başbakanın cinayetlerle ilgili itiraflarıdır.

İşte bunlarla karanlık ve korku dolu bir atmosfer yaratılır. Kimdi bunlar?

JİTEM

Jandarma İstihbarat ve Terörle Mücadele (JİTEM) kimi kitaplarda içişleri bakanlığı ve genelkurmay başkanlığı dışında kurulmuş, resmiyetleri kabul edilmemiş, ama jandarma tarafından "inisiyatif alınarak" işletilen bir yapı olarak tanımlanmıştır. Kurum, devlet tarafından hiçbir zaman kabul edilmemiştir. *Cem Ersever'in İtirafları* ve daha sonra Arif Doğan'ın söylediklerine bakılırsa Jİ-

TEM, 1987 yılında
Başkanlığı'na bağlı
rulmuştur.[1] JİTEM
vardır; son olarak
Mahkemesi'nde gö
kod adlı) Mahmut
Aygan'ın yanı sıra
mıştır. Bu davada
binden fazla faal
20 doktor ve 30
operasyonel istihb
sonra birimin ak
Başbakanlık
Raporu'na göre
mutanlığı Kurm
muştur. Bu rap
radan JİTEM'
bir yapıdır. Gö
pençik, acemi o
ledilen kimsel
Ocağı bunun
bu tür kurum
Ermeniyi top
solcu, kimi s

1 Soner Yalçı
Kılıç, *JİTE*
Çetin Ağaş
Timur Şaha
2 http://www
3 http://tr.wi
4 Şu kitaplar
ve Çocukla

TEM, 1987 yılında, Jandarma Genel Komutanlığı İstihbarat Başkanlığı'na bağlı bir birim olarak Arif Doğan tarafından kurulmuştur.[1] JİTEM'in senelerden beri süren bir mahkemesi de vardır; son olarak *14 Kasım 2013'te* Diyarbakır 6'ncı Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davada *nerde olduğu bilinmeyen* ("Yeşil" kod adlı) Mahmut Yıldırım ve yurtdışında yaşayan Abdülkadir Aygan'ın yanı sıra 16 sanık *JİTEM Davası* adı altında yargılanmıştır. Bu davada Arif Doğan, JİTEM'in bitmediğini ve bugün binden fazla faal elemana sahip olduğunu söylemiştir; 650 kadın; 20 doktor ve 30 hemşire de hâlâ görev yapar. Doğan, JİTEM'in *operasyonel istihbarat* yapmak amacıyla kurulduğunu ve 1990'dan sonra birimin aktif eylemleri bıraktığını belirtir.[2]

Başbakanlık Teftiş Kurulu Başkanı Kutlu Savaş'ın Susurluk Raporu'na göre JİTEM, Hulusi Sayın'ın Jandarma Genel Komutanlığı Kurmay Başkanlığı (1981-1985) döneminde kurulmuştur. Bu rapora göre temel harç *korucu* ve *itirafçılardır*.[3] Buradan JİTEM'in *aklını* anlarız: JİTEM devşirmelerden kurulan bir yapıdır. Görevleri kapı kulluğudur. Osmanlı'da bunların adları *pençik, acemi oğlan* ya da *devşirme*ydi. Aileleri, anne babaları katledilen kimselerin yetim çocukları da bu silsileye dahildir. *Yeniçeri Ocağı* bunun ilk yerlerinden biridir. Azınlıklar (*dini ya da ulusal*) bu tür kurumların temel harcıdır. Kazım Karabekir 50 bin yetim Ermeniyi toplamış ve bunlarla *Gürbüzler Okulu* açmıştır; kimi solcu, kimi sağcı olarak yetiştirilmiştir.[4]

---

1 Soner Yalçın, *Binbaşı Ersever'in İtirafları*, Doğan Kitap, İstanbul 1994; Ecevit Kılıç, *JİTEM*, Timaş Yayınları, 2009; Nevzat Çiçek, *İtirafçı*, Timaş Yayınları, 2009; Çetin Ağaşe, *Cem Ersever ve JİTEM Gerçeği*, Bilge Karınca Yayınları, İstanbul 2003; Timur Şahan-Uğur Balık, *İtirafçı Bir JİTEM'ci Anlattı*, Aram Yayınları, Eylül 2004.

2 http://www.ntvmsnbc.com/id/25479452.

3 http://tr.wikisource.org/wiki/Susurluk_Raporu_(Kutlu_Sava%C5%9F)

4 Şu kitaplar mutlaka okunmalıdır: İbrahim Ethem Atnur, *Türkiye'de Ermeni Kadınları ve Çocukları Meselesi (1915-1923)*, Babil Yayınları, İstanbul 2005; Kazım Karabekir,

Emekli Tuğgeneral Veli Küçük sanık olarak yer aldığı *Ergenekon* davasında böyle bir birimin bünyesinde olmadığını ve bu isim kullanılarak *gizemli*, gayriyasal bir oluşum varmış izlenimi yaratılmaya çalışıldığını iddia eder.[1] Doğan *Ergenekon soruşturması* kapsamında gözaltında verdiği ifadesinde JİTEM'i Küçük'e devrettiğini itiraf eder.[2] Aygan, NTV'ye yaptığı açıklamada, JİTEM grubunun Türkiye'nin 9. Cumhurbaşkanı Demirel ile görüştükten sonra siyasi iradenin verdiği destekle faili meçhul cinayetler işlediğini söyler.[3] Aygan'ın "Görev yeri: JİTEM" yazan resmi maaş bordrosu bile vardır. Aygan, *Ergenekon Operasyonu* başladıktan sonra JİTEM'in Ergenekon'un askerî kanadı olduğu kanaatine vardığını da açıklar ve örgütün öldürdüğü kimi isimleri anar.[4]

Savaş yıllarında asker içinde pek çok kuşkulu ölümler de yaşanmıştır. Aşağıda ayrıntılarını anlatacağım Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Eşref Bitlis ve ekibinden olan pek çok komutan kuşkulu bir şekilde öldürülmüştür. Bitlis'in ekibinden olan Mardin Jandarma Alay Komutanı Albay Rıdvan Özden'in 12 Ağustos 1995'te "PKK ile girdiği bir çatışmada alnından vurula-

---

Çocuk Davamız, 2 cilt, Emre Yayınları, İstanbul 1995; ve şu makale: Yavuz Selim Karakışla, Savaş Yetimleri ve Kimsesiz Çocuklar: Ermeni mi, Türk mü, *Toplumsal Tarih*, sayı 69, Eylül 1999, s. 46-49.

1 Serkan Ocak, Veli Küçük Ergenekon'da sustu, *Radikal*, 16 Aralık 2008.

2 Tolga Şardam-Türker Karapınar, JİTEM'i Ben kurdum, Veli Küçük'e devrettim, (*Milliyet*, 21 Ağustos 2008).

3 Aygan, Demirel, Çiller, Hepsi JİTEM'i Destekledi, http://taraf.com.tr/haber/demirel-ciller-hepsi-jitem-i-destekledi.htm

4 Aygan, JİTEM, Ergenekon'un Askeri Kanadıdır, *Evrensel*, 4 Ekim 2008. JİTEM itirafçısı Abdülkadir Aygan'ın anlatımlarında JİTEM tarafından öldürüldüğü söylenen kişiler şunlardır: Musa Anter, Vedat Aydın, Musa Toprak, Mehmet Şen, Talat Akyıldız, Zahit Turan, Necati Aydın, Ramazan Keskin, Mehmet Ay, Murat Aslan, İdris Yıldırım, Servet Aslan, Sıddık Yetmez, Edip Aksoy, Ahmet Ceylan, Şahabettin Latifeci, Abdülkadir Çelikbilek, Mehmet Salih Dönen ve ismi öğrenilemeyen amcası, İhsan Haran, Fethi Yıldırım, Abdülkerim Zoğurlu, Zana Zoğurlu, Mele İzzettin Acet ve şoförü Mehmet Emin Kaynar, Hakkı Kaya, Harbi Arman, Fikri Özgen ve Muhsin Göl.

rak hayatını kaybettiği" açıklanmıştır, ancak cenazesi eşinin talebine rağmen otopsi yapılmadan gömülmüştür. Albayın eşi Tomris Özden, *eşinin ölümünü kuşkulu bulduğunu* ifade etmiştir. Özden, cenaze sırasında eşinin ölüsüne baktığında, resmi ölüm raporundakinin aksine alnından vurulmamış olduğunu söyler. Jandarma Bölge Komutanı Tuğgeneral Bahtiyar Aydın yine 22 Ekim 1993'te Lice Asayiş Bölük Komutanlığı binası önünde vurulur. Suikastın PKK tarafından gerçekleştirildiği duyurulur. Ancak Yüksekova Çetesi'ne yönelik soruşturma kapsamında sorgulanan bir çete üyesi verdiği ifadede, Aydın'ın JİTEM adına çalışan itirafçılar tarafından öldürüldüğünü iddia eder. Ergenekon soruşturması için ifade veren "Deniz" kod adlı gizli tanık, Aydın'ın bir asker tarafından öldürüldüğünü, cinayeti işleyen askeri de başka bir askerin öldürdüğünü söyler.

Eski Ülkücüler!

Bölgede PKK'ya karşı kim, hangi güç varsa harekete geçirildi, JİTEM'den sonraki en önemli güç eski ülkücülerdir. Bunlardan biri Abdullah Çatlı'dır. Ülkücülerin bugün bile saygıyla yad ettikleri bir kahraman olarak her zaman dikkat çekecektir. Ölünceye kadar kim olduğu bilinmiyordu; ölünce anladık, o, tüm ülkücülerdi. Susurluk'ta meydana gelen kazada ölünce de herkes yanında koca bir devletin olduğunu bir kez daha anladı; Çatlı'nın içinde bulunduğu otomobilde devleti temsilen vekil Sedat Bucak, Emniyet Müdürü Hüseyin Kocadağ ve Gonca Us isimli bir kadın vardır.

Çatlı, eleştirmen (estetik uzmanı) Bedrettin Cömert'in (1978) katledilmesinden dolayı aranır ve 23 Ağustosta Sakarya'da yakalanır. Sonra bırakılır ve 9 Ekim 1978'de tekrar ortaya çıkar: 7

TİP'li öldürülür. Çatlı sorumlu olarak aranır, ama onunla ilgili tutuklama kararı ancak dört yıl, dört ay sonra çıkar. 12 Eylül ile Çatlı yurtdışına çıkar ya da çıkartılır; 82'de İsviçre'de ortaya çıkar. Sahte pasaportla yakalanır (Mehmet Özbay) ama bırakılır; nüfus kâğıdı Siverek'te çıkartılmıştır; 1983'te Paris'tedir ve burada MİT ile ilişkiye geçer. Rivayete göre Hiram Abbas bizzat kendisiyle görüşür ve ASALA'ya (İngilizce *Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia* ya da Türkçe Ermenistan'ın Kurtuluşu için Ermeni Gizli Ordusu) karşı beş eylemde yer aldığı söylenir.[1] Çatlı'nın tek şartı vardır: *Ülkücülerin idam edilmemesi*. Bu teklif kabul edilir.[2] Bu arada Fransa'da yakalanır, yedi yıl hapis cezasına çarptırılır; Papa Suikasti etrafında (15 Eylül 1985) ifadesi alınır; bu ifadeyi göre Oral Çalışlar suçsuz ve suikastle ilgisi olmayan kişidir; Ağca ise Bulgar ajanıdır![3] Çatlı, İsviçre'ye iade edilir, ama 21 Mart 1990'da Bostadel Cezaevi'nden kaçar ya da kaçırılır.

Tansu Çiller bir iddiaya göre başbakan olduğu sırada Çatlı'yla iki defa görüşür; bir kez asker, bir kez de sivil kıyafetlidir ve Çatlı, Çiller'e yüzbaşı diye tanıtılır, ama başbakanlığa arka kapıdan gi-

1 Çatlı'nın ASALA'ya dönük eylemleri şunlardır: 5 Aralık 1983'te *Ara Toranyan'ın arabasına bomba koyma*; 17 Mart 1984'te *Marsilya Ermeni Gençlik Örgütü binasının bombalanması*; 1 Mayıs 1984'te *Alfortville anıtının bombalanması*; 24 Haziran 1984'te *Ermeni Gençlik Yurdu'nun bombalanması*. Bütün bu eylemler, büyükelçilere karşı ASALA'nın yaptığı eylemlere misilleme olarak da okunabilir. Eylemler için bkz. Fikri Sağlar-Emin Özgönül, *Kod Adı Susurluk*, Boyut Kitapları, İstanbul 1998, s. 276.

2 Sevilay Yükselir, Pazarlıkla İdamdan Kurtuldum, *Sabah*, 7 Haziran 2010. Bu söyleşide konuşan Haluk Kırcı, yedi TİP'li öldürdüğünü söyler ve nasıl idamdan kurtulduğunu şöyle anlatır: "Benim idam edilmemi Abdullah Çatlı engelledi. İdam kararım verilmiş, asılmayı bekliyordum. Kenan Evren'in talimatıyla devletin gizli birimleri ASALA'ya karşı eylem yapmak için Çatlı'yla irtibata geçmişler. O günlerde Türk diplomatları ASALA tarafından öldürülüyordu. Çatlı bazı şartlar ileri sürmüş. Bu şartlardan biri de benim idamımın durdurulması imiş. Beni, Ankara'da Mamak'tan Ulucanlar Cezaevi'ne götürdükleri zaman, idama gittiğimden emindim. Çok sonra, böyle bir pazarlıkla hayatımın kurtulduğunu öğrendim. Meğer benim idam edilmemi, Çatlı pazarlık yaparak engellemiş."

3 http://www.youtube.com/watch?v=v1WLWu2Bwsw

rer.[1] Çiller, Çatlı'dan *terörle mücadele için* bilgi alır. Çatlı ölünce, Çiller şunu söyler: "Susurluk'un arkasında kim var biliyor musunuz? Halkın iradesi olan hükümeti yıkıp yerine bir başkasını getirenler." Ekliyordu sonra Çiller: "Bu millet uğruna, ülke uğruna, devlet uğruna kurşan atan da yiyen de her zaman bizim için saygıyla anılır. Onlar şereflidirler."

Hizbullah

Hizbullah 90'dan itibaren PKK'ye karşı (Kürtleşmiş bir MHP libasıyla) savaşa başlar.[2] Hizbullah'ın Kürt söylemi vardır, ancak bu söylem Kürt olma olasılığını bile barındırmaz; onun Kürt söyleminde Kürtler yadsınarak vardır; Kürtlük PKK'ye karşı bir pasaport niteliğini geçmez, sonuçta Kürt yok olur ve geriye bu pasaport kalır; fikri düzey söz konusu değildir. Hizbullah 2000'li yıllarda "domuz bağıyla adam öldürme" eylemleriyle gündeme gelir. Kürdistan'daki eylemleri: kadınların yüzlerine kezzap atmak, etek giyen kadınlara saldırmak; erkeklere arkadan satırla vurmak ve bir de Başbakan Tansu Çiller'in söylediği "faili meçhul" cinayetler ve "takarof marka silahla" tek kurşunla adam öldürmek.[3]

Silivri'de yargılanan JİTEM'in kurucularından emekli Albay Arif Doğan, Hizbullah'ı, PKK'nin yaptığı çalışmalara karşı halkı, dini yönden eğitmek için kurduğunu söyler. Doğan, Hüseyin Velioğlu'nu dini bilgisi ve dindar bir aileden geldiği için seçtiğini belirtir. Doğan, köy korucularının Hizbullah üyelerine korumalık yaptığını, Velioğlu'nun ülkücü olduğunu, bu nedenle kendisiyle çalıştığını ifade eder. Doğan şunu söyler: "Örgütün

1 http://yenisafak.com.tr/Gundem/?t=11.02.2009&i=168511
2 Bkz. http://haber.gazetevatan.com/tuggeneral-cingozu-pkk-oldurdu/353713/1/gundem
3 Hasan Cemal, *Kürtler*, s. 227.

kaynağı devlet. Doğu-Güneydoğu'da her şeye kaynak vermiştir devlet. Bunu kimse inkâr edemez." Doğan, Hizbullah ile Hüseyin Velioğlu'nun liderliğinde Türkiye'de kurulan oluşumun aynı şeyler olmadığına dikkat çeker. Doğan, Türkiye'deki oluşumu bir kontra örgütü olarak niteler ve *Hizbul-Kontra* diye tanımlar. Savcı Nihat Taşkın'ın Hizbullah üyelerinin Gercüş'te aldığı eğitime ilişkin sorusuna Doğan şu yanıtı verir: "Hizbullah değil, benim dediğim Hizbul-Kontra'dır. Onlar tamamen dini eğitim alıyorlardı. Camide nasıl vaaz verecekleriyle, vatan sevgisini nasıl öğreteceklerine ilişkin eğitim alıyorlardı. Eğitimi de Hüseyin Velioğlu veriyordu." Velioğlu'nun görevinin ne kadar sürdüğüne ilişkin soruya da Doğan, "Bilmiyorum. Kurdum ve başarı da elde ettim. Çok güzel hizmetleri oldu" der.

Örgütün lideri Hüseyin Velioğlu, 17 Ocak 2000'de, İstanbul-Beykoz'da kaldığı evde öldürülür. Örgüt büyük bir darbe yer. Domuz bağıyla işlenen cinayetler iddiasıyla (156 cinayet, 80 yaralama) yakalanan 34 kişi yargılanır; bunlardan 11 kişi 1 ile 14 yıl arasında değişen hapis cezalarına çarptırılır. Dava, 4 Ocak 2010'da aralarından örgütün *askeri sorumlusu* Cemal Tutar ve *şura üyesi* Edip Gümüş gibi tutukluların bırakılmasıyla sona erer. Bırakılanlar yurtdışına çıkar. Velioğlu'nun ölümünden sonra siyasi olarak örgüt silahlı propaganda dönemini kapatmış olur. Hizbullah'ın avukatı Hüseyin Yılmaz, fiili olarak örgütün 2002 yılında *silahlı mücadeleyi bıraktığını* söyler.[1] Sonraki süreçte örgütün adı duyulmaz, ama Hizbullah'tan sabıkalı ya da ona sempati duyan kimseler adına Mustazaf (*Ezilen*) dedikleri dernekler adıyla bir araya gelir. Söz konusu kelime *mustazaf, şehit* kelimesiyle birlikte Humeyni'nin değişim anahtarlarından biriydi. Buna göre mus-

1 www.youtube.com/watch?v=EGP4MdcoluU

tazaf, Kuran'daki şekliyle *mütevazı, pasif, alçakgönüllü* inananlar, özellikle de yetim, dul ve akli dengesi bozuk anlamındadır.[1]

Mustazaf'ın genel merkezi Diyarbakır'dır; burada kutlu doğum haftası etkinlikleri düzenlenir. İçine kapanık, sosyal olarak diğer İslami yapılara karşı mesafeli, hatta bir gerilim hattı üzerinde ayakta durmalarıyla dikkat çeken mustazaf dernekleri, Aralık 2012 yılında kapatılır. Ancak dernek Aralık 2013'te *Hüda Par* isimli bir partiyle tekrar toparlanır: Hüda (*Xwede*) Allah anlamındadır.

Yeni bir Ateşkes ve Mektuplar

Çiller bir kadın olarak Türkiye'nin başbakanı olur ve o da kendini *şefkatli anne, yürekli kadın* moduna uyduramaz ve Özal'ın ikna edemediği bir kişi olan Doğan Güreş'i yanına alarak topyekün savaşa başlar. Yukarıda Sivas ve Güçlükonak katliamlarını andım; Lice'yi aralarda söyledim hep. Bunların yanında toplanan kitleye ateş açma bu dönemin alışılagelmiş savaş tarzıydı. Örneğin Digor'da (15 Ağustos 1993) toplanan kalabalığa ateş açılır ve 18 kişi yaşamını yitirir. Bu arada DEP'in başlattığı *Barış Çağrısı* bildirileri engellenir, *Savaş Değil Çözüm* yazılı afiş devletin bölünmezliğine gölge düşürür gerekçesiyle yasaklanır ve çok geçmeden Mehmet Sincar öldürülür. Bir süre sonra DEP milletvekillerinden (2 Mart 1994) Hatip Dicle, Leyla Zana, Orhan Doğan, Ahmet Türk, Sırrı Sakık, Mahmut Alınak gözaltına alınırlar. DEP kapatılır. Siyaset hakkı tanınmaz.

Siyaset, Türkiye dışında başlar. Brüksel'de (21 Mart 1995) *Sürgünde Kürt Parlamentosu* kurulur.

1 Ervand Abrahamian, *Humeynizm*, Metis Yayınları, İstanbul 2002, s. 35.

Türkiye'de ise yıl sonunda seçimler yapılır. Çiller'in gardı düşer; RP birinci, DYP ikinci parti olur; DYP, ANAP'la koalisyon yapar; Mesut Yılmaz başbakan, Çiller yardımcısı olur. Çiller ve Yılmaz anlaşamaz; Çiller 1996'da Erbakan ile anlaşır.

II

Karanlık labirentin çizgileri 83 yılında çizilir ve buna karşı her seferinde top askere atılır. Bu askerlerden biri Eşref Bitlis'tir. Bitlis, Kürt sorununun savaşla çözülmeyeceğini anlar ve bunun için sivil inisiyatiflerle *dolaylı* görüşmeler yapar. Bu temelde, *Barış, Kardeşlik ve Dayanışma* komitesi kurulur. Kurulma hikâyesi özetle şöyledir: İsmail Nacar, Kürt meselesiyle ilgili olarak İçişleri Bakanı Dr. Faruk Sükan ile görüşür. Sükan, "Bazı yetkililerle görüşeyim" der. Bunun üzerine Sükan iki gün sonra Bitlis ile görüşür. Bitlis, Sükan'a, "İyi olur. Hemşehrim olan İsmail Nacar'ı basından tanırım. Kendisini beğenirim" yanıtını verir. Sükan, Nacar ile görüşür tekrar. Sükan, "Bu konu, ikimizin arasında kalsın, Allah yolunu açık etsin" der ve Nacar, Ocak 1993'te barış çalışmalarına başlar.

Barış, bir komite adıyla birleştiği an cinayet silsilesi de başlar. Kürt sorununun hiçbir karanlık yanı kalmaması için yazılar yazan Uğur Mumcu 24 Ocakta öldürülür. Bir ay bile geçmeden (17 Şubatta) Eşref Bitlis *bir uçak kazasıyla* hayatını kaybeder! Peşinden yine şüpheli bir şekilde Turgut Özal ölür. Labirentin diğer ucunda ise Şemdin Sakık durur; 25 Mayısta (1993) 33 silahsız er öldürülür. Katliamlar yapılır: Sivas'ta 2 Temmuz 1993'te Madımak Oteli yakılır; 22 Ekimde Tuğgeneral Bahtiyar Aydın ölür.

Buna rağmen İsmail Nacar, *Barış, Kardeşlik ve Dayanışma* komitesi kararından vazgeçmez; daha önce DEP'liler ve bazı barış inisiyatifleri de kendisine destek taahhüdünde bulunmuşlardır.

Nacar, bunun dışında Türkeş, Ecevit, Baykal ve Yılmaz'la da görüşür. Ancak sıkça vurguladığım yukarıdaki olaylar yüzünden Nacar'ın çabaları suya düşer.

1995 yılında Nacar, kendisine göre "milli ve yerli olan" Necmeddin Erbakan'la temasa geçer. Erbakan 95 seçimlerinde yüzde 21,37 oy oranıyla birinci çıkmış ve 158 milletvekili çıkartmıştır. Milli Görüş geleneğinin aldığı en yüksek oy budur ve partisinde tam 42 Kürt kökenli milletvekili vardır. Kürtler, HADEP'ten daha çok ona oy vermişlerdir ve bir de Erbakan, *Suçumuz Doğulu Olmak* gibi afişlerle, bir bakıma *Kürt sorununun* kapağını kendi içinde de açmıştır; ancak hiçbir parti Erbakan'a yanaşmaz ve bu yüzden DYP-ANAP ile koalisyon hükümeti kurar. Yılmaz ve Çiller'in anlaşamayacakları bellidir. Ancak biri onlara *deneyin* demiştir ve onlar da denemişlerdir, sonuçta REFAHYOL hükümeti başa geçer. Erbakan başbakandır. Senelerdir dillendirdiği ekonomi nihayet elindedir ve gerçekten de Erbakan, bir yıllık başbakanlığı döneminde yüzde 7,5 oranında bir ekonomik büyüme de sağlamıştır. Erbakan'ın, ekonomiden sonra ikinci meselesi ise Kürt meselesidir (ya da böyle görünür).

Erbakan, başbakan olmadan *nasılsa DYP-ANAP gelişemez* düşüncesiyle hep aklında tutar; ekonomi ve Kürt meselesine öncelik verir. Erbakan, Nacar'la görüşür. Erbakan, Nacar'ı meseleyle ilgili *tavzif eder* (vazifelendirir). Temel ölçü ise milli ve yerli olmaktır. Herkesin anlayacağı dille, *Kürtler ve Türkler, din kardeşidirler* ilkesi hâkimdir, işler. Buradan kanallar arar Nacar ve ilk adımı atar. Eylül 1995'te Alman Yeşiller Partisi'nin daveti üzerine Almanya'ya giden Nacar, buradan Oslo'da yapılan Kürt Konferansı'na katılır. Oslo'da, *Sürgünde Kürt Parlamentosu*'ndan Zübeyr Aydar ile görüşür. İkisi birlikte emekli bir öğretmenin evine gider ve Nacar burada Öcalan'la uzun bir telefon görüşmesi yapar. Görüşme

sırasında Nacar, Öcalan'a Mehmet Akif'in *Süleymaniye Kürsüsü* şiirinde geçen, milliyetçilik bahsinde sıkça dile getirilen dizelerini okur: *Aynı milleti altında tutan İslam'ı/ Temelinden yıkacak zelzele kavmiyettir.*[1]

Öcalan, "bunları bana değil, laikperestlere oku" der ve ekler "ben bunları biliyorum zaten." Görüşme sona erer. Öcalan daha sonra katıldığı bir televizyon programında Nacarların kurduğu *Barış Kardeşlik ve Dayanışma Komitesi*'nin hakemliğini kabul edeceğini söyler. Nacar da yine telefonla, barış için attığı adımların ve verdiği sözün arkasında duracağını belirtir.

III

Çiller bugüne kadar hep *kökünü kurutmak* üzerine bir disiplin izlemiştir ve böylece amacı olmayan bir savaşın öznesi olmuştur ve alttan alta, savaş, hükümetin kendini yaşatma yeri olarak *şeytanist* bir özellik almıştır; sürekli hükümetler tarafından konserve edilerek de ihtiyaç halinde çıkarılıp sunulmaktadır.

Öcalan ilk başta seçimlerin rahat koşullarda olması için 15 Aralık 1995'te tek taraflı ateşkes ilan eder. (Bu tarihte insanlar camilere gidip Çiller gitsin diye dua eder). Öcalan ilk ateşkeste (1993) kurulan masanın kalmadığını söyler. Bu temelde Batılı 38 lidere mektuplar yazar. Mektuplarda Türkiye'ye barış konusunda baskı yapılması talep edilir. Çünkü savaş bir çıkmazdır.

Bu temelde Mesut Yılmaz tarafından da kimi adımlar atılır. Örneğin Yılmaz hükümet kurma çalışmaları sırasında meclis dışı partileri ziyarete çıkar ve ilk duraklarından biri HADEP olur.

1 Akif her ne kadar büyük şair, milli şair olarak anılsa da şiirleri (bana göre) fikir belirtmek içindir; bu yüzden o bana hep vaiz olarak gelir ve şiir bu vaiz karşısında hep alacaklı kalır. Bkz. Mehmet Akif Ersoy, *Safahat* (Halkın Sesleri, III. Kitap), Dergah Yayınları, İstanbul 2007, s. 31.

Yılmaz, Bozlak'a "diyalog halinde olalım" der; Bozlak demokrasinin ölçüleri içinde Kürt sorununun çözümünü anlatır. Bozlak Kürt sorunu söz konusu olunca Yılmaz'ın atacağı adımları desteklemeyeceklerini söyler. Mesut Yılmaz'ın Özal'ın *belki bir devamı olur* duygusu halka kısa süreli de olsa hâkim olur, ama DYP ile sorunu çözme ihtimali olabilir mi gibi bir soru da yedekte durur. Bunun üzerine Öcalan 13 Mart 1996 tarihinde Alman Hıristiyan Demokrat Birlik Partisi milletvekili Heinrich Lummer üzerinden Yılmaz'a bir mektup yazar. Lummer'in geliş nedeni Avrupa'daki Kürtlerin çıkardığı kimi eylemlerin engellenmesidir. Öcalan Şam'da yapılan bu görüşmede topyekün savaşa karşı büyük bir barış girişimi içinde olduğunu söyler.

DYP ve ANAP iktidarı bitince (1996) RP-DYP iktidarı kurulur. Başbakan, Erbakan'dır artık. Kürt sorununun çözümü çevesinde İsmail Nacar ile iki defa görüşür; bunlardan *ilki* RP Genel Merkezi'nde, *ikincisi* Başbakanlık'ta gerçekleşir.

Bu görüşmeler kısa bir süre içinde gazetelerin diline düşer; *Sabah* gazetesi 3 Ağustos 1996'da, "Başbakanlıkta PKK zirvesi, zirvenin kilit ismi İsmail Nacar" manşetiyle olayı patlatır! O güne kadar susan Mesut Yılmaz kendisine de Öcalan tarafından bir mektubun geldiğini açıklar, ama içerikle ilgili bilgi vermez. Mektubun içeriğini *Sabah*'ın manşetinden üç gün sonra Ertuğrul Özkök "Apo'nun gizli mektubu" (*Hürriyet*, 7 Ağustos 1996) başlıklı yazısıyla açıklar. Bu bir sır değildir; Öcalan, Yılmaz'a mektup yazdığını, yanıt beklediğini bir televizyon programında da dile getirmiştir, ancak şimdi bu mektup gizliden işlenen bir planın karanlık yanı gibi gündeme düşmüştür (sanki). Özkök'ün köşesinde yer alan Öcalan'ın mektubu şöyledir: "ANAYOL Koalisyon hükümetiyle yeni bir dönem başlarken, sorunların demokratik, barışçıl çözümüne hazır olduğumuzu, kurulacak diyalogun politi-

kaya da önemli bir çıkış yaptıracağını, hükümetinizin başarısının da esasen buna bağlı olduğunu hatırlatmak isterim."

Sıkı bir muhalefet dönemi başlar. Örneğin Baskın Oran, "İsmail Nacar'ın Çözümü" başlıklı iki yazısında (*Aydınlık*, 8 ve 29 Ağustos 1996) Kürt ve Türklerin din kardeşliği üzerinde durur. Bunu biraz *tiye* alır: "İslami düzen gelince, mesele kendiliğinden hal olacak." Oran, sonra, "hadi biraz tarih yapalım" der, çocukluğuna döner, radyo programlarını hatırlar, *Tarihten Bir Yaprak*; işte buradan İran ve Türkiye'yi karşılaştırır. Final ise "teorik!" olarak Oran'a göre şöyledir:

"Kürt sorunu, milliyetçilik sorunu. Hatta şu globalleşme çağında milliyetçilik ötesi hale geldi. Oysa RP meseleye din kardeşliği gibi milliyetçilik öncesi bir ideolojiyle yaklaşıyor. Siyaset biliminde buna anakronizma derler." Sormadan edemiyor insan "milliyetçilik ötesi" ve "milliyetçilik öncesi" ne demek acaba?

Not: *Onuncu Yıl Marşı'nı* Behçet Kemal Çağlar ve Faruk Nafiz yazar. İlk dize şudur: *Tarihten önce vardık, tarihten sonra varız.* Çetin Altan hatırlatıyor: *Tarih yazıyla başlar.* Tarihten önceki dönem ikiye ayrılır: Taş devri, maden devri. Tarihten önce nerdeydi Türkler?[1]

Oran, milliyetçilikle ilgili kitapları olan biridir, hatta bu konuda kendisiyle yaptığım üç gün boyunca yayımlanan bir söyleşim bile var, 91'de (Urla'da).[2] Seneler sonra Oran, milliyetçilik uzmanı olarak dikkat çekti. Ermeni ve Kürt meselesi ilgi alanları oldu.

1 Çetin Altan, "Yemek İçin Yaşamak, Yaşamak İçin Yemek," *Milliyet*, 1 Şubat 2013.

2 O zamanlar Baskın Oran, "Kemalizmin, Kemalizmin karikatürü" olduğunu söylüyordu. Yazı hakkında dava açıldı, Oran hakkında savunma bile yaptım. Kürt, Türk'ü ceza söz konusu olunca savunmak içindi zaten; 90'lı yıllar. 2000'li yıllarda ise Oran farklı farklı yazılarla dikkat çeker; 2007'de İstanbul'dan bağımsız milletvekili adayı olur, Kürt seçmenle yol ayrımına girer, kendisi de tek başına seçilemez; 2008'de *Ermenilerden Özür Diliyoruz* kampanyasını başlatan üç kişiden biri olur (Ahmet İnsel, Ali Bayramoğlu). Aynı sene *Türk İntikam Tugayı* (TİT) tarafından tehdit edilir.

Nacar'ın Çözümü adlı *yazı*, metin olarak düşünülüp çözüldüğü zaman yazarın kendi reklamı, yazının önünde bend gibi duruyor. Yazık! Oran, "Kürtlere tarihte en fazla hak tanımış, en iyi muameleyi etmiş, bu insanların yaşadığı bölgeye bile resmen Kürdistan demiş" biri olarak kendini tanıtıyor. Kürdistan'ı tırnak içine alıyor, "bu insanların yaşadığı" diye ekliyor; biliyor, savcılar coğrafya tanımını suç saymıyor. Arabistan'a Oran, *bu insanların yaşadığı yer* diyemez; Fransa'ya bu Fransızların yaşadığı yer diyemez. Söz konusu Kürtler ve onların yaşadığı toprak söz konusu olunca herkes söz söyleme hakkını kendinde bulur, üstelik dil acıdır, *şu Kürtler, bu Kürtler!* (Oral'ın deyimiyle *bu insanlar.*)

Kürt meselesi, özetle 96'da, işte "bu," "şu" denilen noktadır ve *bu noktaya* dikkat çekenler, salt dikkat çektikleri için Kürtlerden *lütuf*, kendileri için de bunu yapan birer kimse olarak *saygı* beklerler. Milliyetçilik maço söylem dışında hiçbir anlama gelmiyor artık; çünkü herkese özgü bir şey halini aldı. Akademisyenler içinse milliyetçilik en ciddi meseleleri *tiye* almaktır belki de.

Sonuçta Refah Partisi mektup ve görüşmeler tartışılmaya başlandığı an geri adım atar. İlk açıklama Devlet Bakanı Abdullah Gül'den gelir. Gül, *Kürt sorununun* çözümü için PKK ile bir pazarlığın olmadığını ve sorunun çözümü için RP'li milletvekilleri ve kimi iş çevreleriyle birtakım görüşmeler yaptıklarını söyler. İlginç tepkilerden biri ANAP Genel Başkan Yardımcısı Yılmaz Karakoyunlu'dan gelir. Yazar olarak dikkat çeken Karakoyunlu'nun *Üç Aliler, Salkım Hanımın Taneleri, Güz Sancısı* gibi anlatıları vardır; Kürtler, Türkler, Ermeni ve Rumları bir araya getiren de ayıran da aşktır, ama sıra siyasete gelince makas atar. Karakoyunlu görüşmeleri, "eşkıyayla müzakere" olarak yorumlar. Mantık ise şudur: "20 bin kişinin katiliyle masaya oturulmaz" (*Cumhuriyet*, 8 Ağustos 1996).

Erbakan ise basında çıkan bütün haberleri yalanlar. Buna tepki İsmail Nacar'dan gelir. Nacar açıkça şunu söyler: "Muhalefette başka konuşup, iktidara gelince bir adım atar gibi yapıp, hemen geri çekilirseniz, halka yazık olur. Kimseye güven veremezsiniz." (*Cumhuriyet*, 9 Ağustos 1996).

RP üzerinden geliştirilmek istenen barış girişimi sona erer. Öcalan 94'te Ragıp Duran ve Ertuğrul Kürkçü'yle görüşür. Bu görüşmede şunu söyler: *Kürt-Türk ilişkilerini yeniden düzenlemek istiyoruz.* Öcalan bunun için birkaç esastan söz eder. Bunlardan biri "Kürt-Türk ilişkilerinin kabulüdür;" ikincisi "Kürt halkının üzerindeki şiddet politikasının, asimilasyonun, Kürt kimliğinin eritilmesinin artık sona erdirilmesidir;" üçüncüsü "Her halkın ulusal kimliğine uygun, ortak kurumlaşmalara dayanan yerel federal meclisler ve onlara dayalı hükümetlerle ortaklaşa federal meclis ve parlamentolar sistemine geçilmesidir." Öcalan buna inanır, bunu söyler, tek sorun ise şudur: "Karşımda muhatap yok."[1]

Kalpleriyle Konuşanlar: Anneler

Barış, 1995 tarihinden itibaren suçla aynı anlamda kullanılmaya başlanır. Buna rağmen 27 Mayıs 1995'te *Cumartesi Anneleri* her cumartesi günü İstiklal Caddesi'ndeki Galatasaray Meydanı'nda oturmaya başlarlar. Amaçları gözaltında kaybolan yakınlarını ve faili meçhul ile siyasi cinayetlere kurban giden yakınlarının faillerini bulmaktır. *Plaza Del Mayo* (Arjantin, 1976) ve daha sonra gözaltında kaybetme zulmüne karşı kurulan *Co-Madres* (El Salvador, 1977) *Anneler Cephesi*'nden etkilenen kadınlar, ilk kez bir araya geldiklerinde sayıları bir elin parmaklarını geçmezdi, zamanla çoğaldılar ve bütün ezilen kesimin simgesi oldular.

1 Abdullah Öcalan, *Diriliş Tamamlandı, Sıra Kurtuluşta*, Weşanên Serxwebûn, Köln, 1994. Söyleşinin fotoğraflarını gönderdiği için Ertuğrul Kürtçü'ye teşekkür ederim.

Benzer bir başka yapı *Barış Anneleri* adıyla (1996) kuruldu. Bunlar çoğunlukla çocuklarını savaşta kaybeden annelerdi; 15 Kürt annesinin bir araya gelmesiyle kurulan grup sürekli barış çağrılarını yineler ve bu anlamda savaşta oğullarını kaybeden asker annelerine seslenirler. Onlardan biri olan Cemile Ana şunları söyler: "Ben ne Kürdüm ne Türküm ne Lazım ne Çerkezim. Ben anneyim. Gözyaşları aynıdır, gözyaşlarının rengi yoktur."

Ateşkesin karşılık bulması için, ateşkesin yapıldığı bu zaman diliminde en çok dikkat çeken kadınlardı. Söz söyleme ve siyaset anlamında, bugüne kadar hep *temsil edilen*, temsil hakkı tanınmayan, kurban veren, kurban olan, sesi çıkmayan kadının tarihteki yerini almasıydı bu. Cegerwxîn'in *Şehri Jin* hikâyesindeki gibi artık vatan olan ve her fırsatta (bir oğul) tarafından kurtarılmayı bekleyen kadın, oğul ve kızları için ayaktaydı. İktidar denilen o ilişki silsilesi içinde vatan ve milliyet vurgusunun (giderek milliyetçilik) yapıldığı ve bu haliyle son yüz yılımızda folklorün bir parçası olmaktan çıkmayan, belki de çıkartılmayan *ana*, sadece doğurmanın nesnesi olmadığını söyler, hayatın öznesi sıfatıyla insanlığına sahip çıkar, *kebani* (ev kadını) artık *ben de buradayım* der.

Barış Anneleri ve *Cumartesi Anneleri* 1996 yılında seslerini duyurmaya başladılar. HADEP tarafından organize edilen *Barış Mitingi* ve *Barış Ekspresi* gibi eylemlerle göze çarptılar. Kadıköy'de bir araya gelen kalabalık kitle (21 Nisan 1996) bu tarihte barış için yapılan en önemli gösterilerden biriydi. Aynı günlerde İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Burhan Özfatura, *İzmir'e vize* istiyordu; Özfatura Kürtleri kastediyordu, buraya gelip kenti darmaduman etmişlerdi. Bir de Murat Bozlak'la görüşen ve biraz da umut veren Mesut Yılmaz vardı; ne var ki Yılmaz çark etmişti. Miting bu yüzden anlamlı ve güzeldi. İkinci önemli eylem, İstanbul'dan Diyarbakır'a gidecek olan *Barış Treni* idi. Ateşkesin

kalıcı bir hale gelmesi için İHD tarafından organize edilen etkinliğe müzik dünyasından ve siyasetten pek çok kişi ilgi gösterecekti. Diyarbakır'a vardığında bir konuşma yapan Ercan Kanar şunu söyleyecekti: "Yol boyunca askerler bize el salladılar." Gençliğinde edebiyatla yakından ilgilenen Kanar'ın bu sözleri, ortak acılardan kaynaklanan ateşin acısı gibi, değdiği kulağı yakıyordu.

Bu sözler iki kişinin sarılmasıyla daha bir anlamlı oluyordu sonra; öldürülen Albay Rıdvan Özden'in eşi Tomris Özden, gerilla annesi Emine Duman'la kucaklaşıp *bu savaş bitsin* diyordu.

Barışla ilgili adımlar sürecektir ve bunun bir ikincisi *Musa Anter Barış Treni* olacaktır; söz konusu tren, 1 Eylül 1997'de, Brüksel'den kalkacak ve Diyarbakır'a kadar gidecektir. Ancak bütün sınırlar barışa kapatılır. *Tren kalkmaz*. Öcalan 1 Eylül 1998'de başlamak üzere yeni bir ateşkes ilan eder. Devlet sessizliğini korur. Mesut Yılmaz, "teslim olmak için bir adım atıyorsa ben bunu olumlu görürüm" diyor, o kadar. Sessizlik hâkim. Yaklaşık iki hafta sonra (16 Eylül 1998) Kara Kuvvetleri Komutanı Attila Ateş, Suriye'yi tehdit eder: "Sabrımız tükenmek üzeridir."

Öcalan'a Suikast

Antalya Bey dağlarında bir kamp kuruluyor ve bu kampa *adamlar* dolduruluyor. Öcalan'a suikast yapılacak. Kimler mi, bilinmiyor. Ayrıntıya girmeden önce, biraz tarih.

Ekim 1998'de Adalet Bakanı Hasan Denizkurdu'nun önüne bir dosya geliyor. Dosya *kayıp silahlarla* ilgili ve İçişleri eski Bakanı Mehmet Ağar'ın dokunulmazlığının kaldırılmasını istiyor.[1]

1 Mehmet Ağar bir yandan emniyet ve bürokraside çalışıyor, öte yandan eski ülkücülerin, Haluk Kırcı'nın (Bahçelievler Katliamı sorumlusu) nikah şahitliğini yapıyor. (Bkz. *Radikal*, Bu halk sizi affeder mi, 26 Nisan 2008) Hizbullah'la ilgili olarak, "Hizbullah devletle ilgili eylemler yapmaktan kaçınmaktadır. Örgüt üyelerini yakalamakta fayda

Müfettişler devreye giriyor. Ağar, Emniyet Genel Müdürü olduğu dönemde (1993), Genel Müdürlük Danışmanı olan emekli Binbaşı Korkut Eken'e *gizli bir görev* için çeşitli silah ve susturucular veriliyor.[1] Söz konusu silahlar 24 Haziran 1994 günü teslim ediliyor. Talimatı alan Daire Başkan Vekili İbrahim Şahin, uygulayan ve silahları Eken'e veren ise Operasyon ve Harekat eski Şube Müdür Yardımcısı Şemsettin Canpolat'tır. Silahları alan Eken bunları *gizli bir görev için* bir ülkeye gönderiyor.

Eken, silahların yirmisini (toplam otuz silah) geri veriyor. Geriye kalan silahlar başka ülkeye yollanıyor. Ağar, silahları Eken'e verdiğini açıklıyor, ama niçin verdiğini söylemiyor: *Devlet sırrı.*

Bu operasyon başarılı olamıyor. Mehmet Eymür, "boş kampı bastılar" diyor. Operasyon sonuçsuz kalınca -ki başarılı olsa, katılan altı kişiye birer milyon dolar para vaat ediliyor- başka bir işe gidiyor silahlar.

Tarih bitiyor. *Mercedes Operasyonu* başlıyor. Operasyon Mesut Yılmaz'ın başbakan olduğu zamanda onaylanıyor, ama bir gazetede "Türkiye Apo'nun ensesinde" diye bir haber çıkınca sonlanıyor.

Öcalan Parti Merkez Okulu'na gidecek. Burada uydu telefonuyla görüşmeler yapılıyor. Bu tespit ediliyor. Plakaları aynı iki Mazda marka minübüs hazırlanıyor. Biri silahla dolu, diğeri C-4 plastik patlayıcılarla; birinde üç, diğerinde iki kişi var. Plastik patlayıcıları taşıyan araçta Mahmut Yıldırım (Yeşil) oturuyor. Beş kişi Suriye'ye girer ve yanlarına bir de Suriyeli ajan alırlar. Akademiye yakın bir eve yerleşirler. Hazırlık yapılır. Ajan park yerini gösterecek ve daha sonra bombalar patlayacak, kamp yerle bir olacak ve Öcalan ölecek... Plan bu.

---

1 10 adet mini Uzi, 10 adet mini Uzi susturucusu, 20 adet mini Uzi şarjör, 10 adet mini Uzi harbi, 10 adet mikro Uzi tabanca, 10 adet susturucu, 10 adet Jeriko tabanca, 10 adet Jeriko susturucu, 5 bin Uzi mermisi. Ayrıntılar için bkz. Fikri Sağlar, Emin Özgönül, *Kod Adı Susurluk*, s. 101-106.

sağlanmaz" diyor. Bkz. http://tr.wikipedia.org/wiki/Mehmet_A%C4%9Far#cite_note-1

Buna göre Öcalan kampa gelecek. Uydu telefonuyla konuşacak ve bu konuşmalar MİT'in karargâhında dinlenecektir.

Eylem süreci başlar; Suriyeli ajana da talimat verilir: Minibüsü park et, kilidi aç. Kilit açılır, uzaktan kumandayla araç patlatılır hale getirilir, ama bir yanlışlık olmuştur, araç yüz metre ileri park edilmiştir!

Bu eylemden sonra Çankaya'da Demirel başkanlığında bir zirve toplantısı yapılır. Çiller, eylemden Yılmaz'ı sorumlu tutar. Çiller, Öcalan'ın Yılmaz tarafından uyarıldığını iddia eder. Hükümet çatırdar; iki ortak birbirine güvenmez. Çiller, Yılmaz'ı her fırsatta suçlar, net bir şekilde "Apo'ya seçim öncesi gidip açıkça 'kendine dikkat et, kendini koru, Çiller senin için iyi düşünmüyor' diyen adama ben güvenmem" diyordu.

Daha sonra suikast için Yalçın Küçük üzerinden Mesut Yılmaz'ın Öcalan'ı uyardığı yönünde haberler yayımlandı.

Öcalan'a dönük ilk suikast değildir bu. Bundan önce de Alparslan Türkeş tarafından görevlendirilen ülkücüler Lübnan'a yollanır. Şam'a giderler; ülkücülerin başında adına Reis dedikleri biri vardır; Hulusi Turgut bu reisin sadece baş harflerini verir: *V.K.* Operasyon başlar. Türkeş'ten emir alan ülkücüler Öcalan'ın evini bulurlar (1992). Sonra gelip *başbuğlarını* bilgilendirirler. Başbuğları doğrudan "kellesini istiyorum" der, ekler "bir sıkıntı olursa, El-Ezher Üniversitesi'nde bulunan adamlardan da yardım alabilirsiniz." Silahlar ve mermiler hazırdır. Reis, operasyonu Kilis'ten yönetir. Mermiler, silahlar, 1993 yılının aralık ayında belirlenen adrese yollanacaktır. Öcalan'a yakın bir yerde ev tutup beklerler. Öcalan'ın geleni gideni çoktur. Üç katlı evi yetmez misafirlere. Bahçelidir ev; duvar yoktur. Arada yüz metre vardır. Niyetleri arkadan dolanıp Öcalan'ın balkona çıktığı bir zamanı kollamaktır.

Öcalan arkadaşlarıyla dışarı çıkar, yürür, sonra arabaya biner gider. Ülkücüler kendi aralarında racon kesmeyi bile konuşurlar: *Vururuz* ve biz de vuruluruz.

10 Aralık 1993'te *ülkücüler* geri döner. Bir gazetede "Apo için dört tim özel görevli" başlığıyla bir haber yayımlanır. Dönemin başbakanı Çiller sorar, "Biliyor musunuz Özel Harekat Dairesi'nin en uzman elemanlarından oluşan dört tim, Öcalan'ı vurmak için harekete geçti. Öcalan ve PKK'nın yöneticilerinin üst düzey kadrosunun imha edilmesi için gerekli siyasi karar, bundan önceki MGK'da alındı." Haberler sürüyor; Çiller, "Kıskaç daralıyor" diyor. Kilis'te eylemi yöneten Reis, ülkücülere *dönün* talimatı verir.

Ülkücüler arasında bilinen bir Türkeş efsanesi vardır, derler Dündar Taşer değil de niçin Türkeş lider? Taşer bunu yanıtlar: "Türkeş'le bizi birlikte bir odaya hapsetseler, duvara bir kafa atarım, yıkılmazsa birkaç defa daha denerim. Sonra kaderime razı olurum. Ama Türkeş o duvarı yıkıncaya kadar vurur." Eylemin yöneticisi Reis, bu "meseli" hatırlar ve şunu söyler: "Türkeş, o kafayı o duvara, ölünceye kadar vurdu."[1]

Öcalan'ın bundan haberi var mıdır bilinmez. Ancak söz konusu edilen zaman diliminde Öcalan'ın yanına bir adam gidiyor ve durmadan bir şiir okuyor: *O duvar, o duvarınız, vız gelir bize vız!*

Öcalan Serinkanlı, "Sporcu" ve Uykusuz

93'ten 96'ya kadar geçen bütün zaman diliminde Öcalan serinkanlıdır. Çiller ve ekibi tarafından suikastler tertiplenir, ama o bunlara ölüm kalım meselesi gözüyle yanaşmaz; Öcalan'a göre

1 Hulusi Turgut, *Türkeş'in Karakutusu (Rıza Müftüoğlu) Anlatıyor*, Hürriyet, 26 Kasım 2003.

Çiller'in başbakan olması, "kadının kendini çok kötü kullanmasından" başka bir şey değildir. Çünkü Öcalan meseleye kadın kimliği açısından bakar: "Kadının yönetici olması, bütün tarihsel kimlikleri bulmasıyla, gücünü bulmasıyla mümkündür. Kadının bir zenginliği var, bir gerçeği var." Öcalan sözleri 1993'te söyler, zaman onu hiç de haksız çıkartmaz.[1]

Çiller, Türkiye'deki hükümetler içinde savaşın ileri götürüldüğü; derin devletin artık dillere pelesenk olduğu bir zamanın başbakanı olarak tarihte yerini alacaktır belki. Ancak bu zamanın diliminin en ağır bedeli yalnızca ölümler, kayıplar, katliamlar değildir. Bir de insanın iç dünyası var; iç dünya bu dönem ablukaya alınmıştır.

Öcalan'ın bu zaman zarfında stresi artar, uykusuzluk çeker. Kendisiyle yapılan bir söyleşide uyuyamadığını, sinirsel anlamda sağlığının bozulduğunu, nefes darlığı çektiğini söyler. Bir de göz ağrıları... Uykusu kendi deyimiyle *tavşan uykusu*dur: *Yarı uyur, yarı uyanık*. Nefes alamaz, koku duygusu azalır. Bütün bunlar şiddet ortamından ileri gelir. Aşırı yoğunluk tat duygusunu alır. Oysa yemeğe karşı bütün *fotoğraflarda* iştahlıdır; yemek yerken bir çocuktur sanki, yedirirken babadır, yanındakilerin tabaklarına bakar, boş bir tabak gördü mü önündekini alıp koyar hemen.

Stresten kurtuluş spordur. Öcalan bütün *boş* zamanlarını sporla geçirir. Futbol, voleybol, yüzme ve kar topu; kış gelince, arkadaşlarıyla çıkar. Kırlarda gezer. Derken aniden yere eğilir, arkadaşlarına avuçlarında sıktığı karı atar, ister ki biri de ona bir kar topu atsın.

Spor, Öcalan'ın Suriye ve Lübnan'daki hayatının ayrılmaz parçasıdır. Spor sadece beden terbiyesi değildir, Öcalan'a farklı

1 Oral Çalışlar, *Öcalan Gerçeği Anlaşılmıyor, Öcalan ve Burkay'la Kürt Sorunu*, Pencere Yayınları, İstanbul 1994.

düşünce olanakları da verir; hamle, defans vs gibi bütün taktikler siyasete işler. Stres atmaysa cabasıdır. Sporcu kişiliği ise Öcalan'ı her zaman etkiler. Sporcunun ruhu bedenine sindiği için centilmendir. İyi sporcu sahada olduğu kadar hayatta da iyidir; örneğin Didier Drogba. Öcalan kendisiyle görüşen kimi BDP'li milletvekillerine, seneler sonra bile bir sporcuyu örnek gösterir.[1] Bunun nedeni yalnızca iyi sporcu olmakta yatmaz. Drogba, ülkesinde yaşanan iç savaşa son vermek için çalışan bir barış elçisidir; ayrımcılığa, şiddete karşı "cesur bir yürektir." Kazandığı parayla kendisine malikâneler almaz, bu parayı kimsesiz çocuklara harcar. Siyaset bunu yapar ve başarılı olursa, sorunlar da kalmaz.

Öcalan futbol oynarken çoğu zaman basın ya da muhalifleri tarafından sıkı bir eleştiriye tutulmuştur: Top onun ayağındayken kimse onun ayağına gitmez, o gol atar, herkes alkış tutar, kaleci kaleden çıkar vs. Gerçekte ise Öcalan futbol oynarken çocukluğuna döner; (büyümüş) bir çocuk gibi top oynar, bağırır çağırır, defans yapar, koşar; ister ki karşısındaki de aynısını yapsın, hatta güzelim çocuk dünyası burada açılsın tekrar, ter ve rekabetle sınırlı kalmasın oyun. Bir keresinde Mehmet adında biri maçın hakemliğini yapar; iş, golleri saymak ve yapılan faulleri dile getirmektir. Hakem maç boyunca on iki gol sayar ve dahası Öcalan'ın attığı dört golü de saymamıştır. Bu maça karşı ciddiyetsizliktir. Öcalan, Mehmet'i ablukaya alır, hesap sorar, *nasıl benim dört golümü saymadın?* Akşam MED TV'de bir röportaj vardır ve Öcalan'a siyasetle, gelişmelerle ilgili sorular sorulur, ama Öcalan'ın aklı hâlâ maçtadır, "O serseri tam dört golümü saymamıştır" der. Sonuçta Öcalan maçlarda çocukluğuna döner ve onunla oynayanlar bu çocukluğun ciddiyetine dönemezler ve istemezler de, büyümüş

1 Eyüp Can, "BDP'ye Drogba'yı örnek alın dedi." Bkz. *Radikal*, 18. 9. 2013.

ve koca gerilla olmuşlardır, *oyun dediğin ne ki, çocuk işi* deyip dudak altından gülerler ve Öcalan da onlar için bu oyunda bir çocuk değildir zaten, bir *başkandır*. Bu yüzden Öcalan'ın kalesine *tek gol gitmez*, yenilirler; çocuk hep kazanacaktır ama.[1]

Öcalan bazen stres atmak için yüzer. Havuz ne deniz, ne de nehir tadı verir; ne dalga vardır ne akıntı. Öcalan kendi dalgalarını yaratır, kendi akıntısına kulak verir. Gövde, ruhu tutan bir mağara olarak biraz serinler.

Bir Konuk: Burhan

Burhan Kardeniz, Öcalan'ı görmek için Şam'a gider. Bir yıl gazetecilik yapmış ve bu bir yılın sonunda çektiği fotoğraflar, yaptığı haberler nedeniyle karanlık eller onun hakkında tetiği çekme kararı vermişlerdi, ancak güçleri onu bir tekerlekli sandalyeye mahkûm etmeye yetti. Burhan'ın ayaklarının altında bu tarihlerde ateş vardır, tertemizdir ve sıvı halindedir bütün taşlar, basıp geçilmeyecek hiçbir yer yoktur. İşte buradan Avrupa'ya gider. Türkiye'de tedavi koşulları yoktur. Sonra kendini toplar, gazeteciliğe bir televizyon kanalında devam eder; *Mavi Vazo* adıyla bir program yapar. Öldürülen arkadaşlarının kalemini küçük denemeler yazarak ve yaptığı bu programla devralır. Yaşamak için herkesin önüne bir lamba koyan hayat, onun önüne bu vazoyu koymuştur. Ayakları ağırır bazen ve yaraları azar, buzdan dikenlerle kalbini ovar, memleketini özler.

97'de Burhan, Öcalan'ı görmek ister. Eyüp Burç ve Burhan yola çıkar. Şam'da karşılanır ve Öcalan'ın kaldığı eve doğru yol

1 Öcalan ve spor bahsinde görüşlerini paylaşan Eyüp Burç'a teşekkür ederim. Öcalan ve sporla ilgili olarak ayrıca bkz. Aras Erdoğan, *Haberlerin Ağında Öcalan*, Do Yayınları, İstanbul 2007, s. 179.

alırlar. Burada onları Hüseyin Kaytan karşılar. Günler şiir üzerine geçer. Geceleri Öcalan'la sohbet ederler. Burhan, Öcalan'a nasıl vurulduğunu anlatır. Sonra susar. Zaten içine kapanık biridir. Bir gün, iki gün, üç gün... Sonra bir gün Öcalan onun için özel yemek yaptırır. Şam'daki evin kamelyasının altında toplanırlar. Burhan yine susar. Öcalan ikide bir tabağına bakar, *ye* der. Burhan, *yiyorum başkanım* diye yanıt verir. Gece biter.

Burhan *gidelim* der, bavulu toplanır. Burhan'ın gideceği Öcalan'a söylenmez. Hergün onlarca misafir gelip gidiyor. Öcalan bunu duyar ve hemen harekete geçer; *Burhan için tören* der.

Burhan, törenle uğurlanır. Ayrılırken göz göze gelirler. Birbirlerini son görüşleridir bu.

Mola: Beyaz Reno

Kendimi zor attım buraya, köşede beyaz bir Reno duruyordu; bu söz, 90'lı yılların bütün gençlerinin yakın arkadaşlarına söyledikleri bir sözdür. Karanlık labirentin en önemli göstergelerinden biri beyaz Reno'dur

Bu arabalar göründüğü zaman akla gelen tek şey itirafçılardı.

Bunlar bazen eve kadar gelir, kapı önünde beklerdi. İsterdi ki insanı çekip vursunlar. Kürtçe iyi bildiklerinden soranlara *bir akrabamızı bekliyoruz* derlerdi. Sordukları adam bazen *buyur içeri girin, çay için, soğuk* bile derdi.

Çay bahçelerinin önünde, parti binalarının, insan hakları derneklerinin büroları, kimi sendikaların önü bunların park yeriydi; bazen araba kalırdı, içinde kimse olmazdı. Bazen arabanın kapısı önünde tütün sararlardı. Bazen tam biri geçtiği sırada bagajı açarlardı, silahlarını düzeltirlerdi.

Sonra polis ya da özel güvenlik diye seni alıp götürürlerdi. Kimi zaman gözlerini bağlar, sürülmüş bir tarlaya götürür, ayakların dibinde kurşun sıkarlardı. Gözünü açarsan ölürsün derlerdi. Korkarsan alay ederlerdi. Orda öylece kalırdın. Sonra korka korka göz bandını açardın. Koyu bir karanlık olurdu ve kimseler olmazdı. *Hangi yolu bulup eve gitsem* diye düşünürdün.

Birine anlatırdın. Biri duyardı. Bir avukat inanmazdı. Hukuk vardı. Biri, bunu başından geçmiş gibi anlatıp kahvede okeye dönerdi.

Avukat *demokrat bir savcı var derdi. Gidelim.* Bazen gidilirdi. Savcı, *bulun getirin* derdi, *ben cezayı vermesem...* Polise gidilirdi *dün gece biri oğlumu alıp götürdü* diyen bir anneye, git lan buradan denilirdi, eklenirdi sonra, *bizim arabamız kırmızı, markası Murat teyze, alo...* Gülerlerdi.

Beyaz Reno'nun plakası bazen var, bazen yoktu. Bazen aynı iki plakayla iki ayrı cadde üzerinde bile dururlardı. Kaçsan, bir baksan yine karşındalar. Korkardın, başına bir şey gelir diye, belki âşıksındır da, sevdiğine bir mektup bile yazamazdın. Ama onlar sakız çiğneyip okul önlerine, üniversite içlerine kadar bile girerdi.

Bazen gazete aldığın bayiyle konuşurken görünürlerdi. Bazen ekmek aldığın fırının sahibiyle konuşurken. Seni sormasalar bile, içinden beni mi sordular diye hemen biten acı biterdi.

Bu arabayı bir günde üç kez görüp okul kaydını alanlar oldu; bu arabayı görüp hemen okulu bırakıp askere gidenler oldu; bu arabayı görüp amcasının kızıyla evlenenler oldu ve en büyük acı bunların hiçbiri değildi; acı olan kimileri bu arabayı gördü ve lanet olası dünyada son gördükleri insanlar bu arabanın içindekilerdi...

XI. BÖLÜM

"Medeniyet iki sütun üzerinde yükselir: süngü ve açlık. Dolandırıcılarla namussuzların gönlüne göre bir düzen. Hâkim-i mutlak: para.

Salnameleri kanla yazılı medeniyetin, münasebetleri yalan üzerine müesses: yalan, kin ve kalleşlik. Medeni insan, içtimai bir yılandır, nezaket ve terbiye icabı yalancı olmak zorunda.

Medeniyet masallarla beslenir. Şiir ile nesir fazilet mutluluğu terennüm etmeli. Oysa medeniyette adet, boğazlaşmaktır, bir nas uğruna boğazlaşmak. Hem de manasını ve ne işe yaradığını anlamadan. Delil mi istersiniz? İnsan hakları ve hürriyetleri için yapılan katliamlar ortada. Medeniyet, üçkâğıtçılara saraylar yaptırır, dahilere kafes."

Jean Baptiste Fourier

Suriye Sınırında

Öcalan barış ile ilgili adımlar atar ve bu adımlar her fırsatta *karanlık eller* tarafından kesilirken, Avrupa'dan *Musa Anter Barış Treni*'nin kalkacağına dair haberler yayılır. Tren, 1 Eylül 1997'de Brüksel'den kalkacak ve Diyarbakır'a kadar gelecektir. Ancak

bütün sınırlar *barışa* kapatılır; *tren kalkmaz*. Öcalan 33 askerin ölümüne benzer bir başka olayın yaşanmaması için tedbirler alır. Bu olay Özal'ın ölümüyle bağlantılıdır. Ergenekon iki taraftan da düğmeye basmıştır.[1] Sakık 93'ten itibaren kontrolden çıkmış biridir; 95'te bütün arkadaşları Sakık hakkında raporlar yazar. Çoğu, Sakık'ın örgütü ele geçirmek istediğini belirtir.[2] Zap Konferansı'nda bu ortaya çıkar. Bunun üzerine Öcalan, Sakık'ın kadın faaliyetlerinden sorumlu Neval ve Ali Haydar Kaytan ile birlikte çalışmasını ister. Ancak Sakık yetkilerinin dizginlenmesinden rahatsız olur. Altan alta şunu işler: *kasıtlı yaptırıyor*.

Geçmişe bakıldığında Öcalan'ın aileden mağdur kimselere sahip çıktığı hemen fark edilir; Şahin Dönmez'in yetimliği, ailesinin mağdurluğu... Benzer bir durum Sakık için de geçerlidir. Sakık, *mağdur* kimliğiyle gelmiştir. Babasından söz etmiştir, annesinden söz etmiştir; *onlar et yerken, biz ot yiyorduk* demiştir vs. Şimdi ise Öcalan'ın karşısında, hiç de kabul etmediği eylemleri yapan biri vardır, o *sigara sattım, aç kaldım* diye ağlayan Sakık yoktur; Sakık çadırında et yiyen ve yanındakilere ot yediren birine dönmüştür. Açıkça Sakık güçle hafızasını silmiş, kendisini *bir zamanlar ezdi* diye söylendiği *babaya* iltica etmiştir; sorumluluğun boy verdiği sağduyu, yerini zalime bırakmıştır ve burada yeşeren yeni baba, karşısına çıkan herkesi ve her şeyi tek kelimeyle *mur-*

1 Bu dönem aktif olan, daha sonra PKK'den ayrılan Osman Öcalan şunu söyler: "Telkinlerimiz sayesinde Abdullah Öcalan 1993'te ilk barış sürecini başlattı. Ama Şemdin Sakık buna engel oldu. Sakık ve Dr. Süleyman isimli bir yönetici o süreci provoke ederek Bingöl'de 33 silahsız askere saldırdı. Sakık ve Süleyman Ergenekon'un adamlarıydı. Tabii o sırada Ergenekon'un adamları, Kürtlere yardım etmek isteyen iyi insanlar olarak lanse ediliyordu. Çürükkaya da onlardan biriydi. Onların yaptığı Bingöl saldırısından sonra ilk barış süreci başlamadan bitti. Zaten o dönem barışı isteyen Turgut Özal'ı da Ergenekon öldürdü."

2 PKK'den ayrılanlarla yapılan yapılan söyleşiler ve bu söyleşilerin analizi olan *Kan ve İnanç* kitabında bile çoğu kimsenin Sakık hakkında raporlar yazdığı kabul edilir. Bkz. Aliza Marcus, *Kan ve İnanç*, s. 348.

dar edecektir: Teneke üstünde ekmek yapan bir gerillayı günün birinde (*Aleviliğini vurgulayarak*) düşkün, *düşkünler* deyip yerden yere vuracaktır mesela; gerilla *özeleştiri* yapacaktır, ama o bunu da dinlemeyecektir. Yanıtı şu olacaktır: *Halkımız açken, sen ekmek derdindesin, düşkün, düşkünler!*[1] Buna benzer bir örneği Neval veriyor: "Çok soğuktu. Mağarada barınıyorduk. Mercimek çorbası içiyorduk. Fakat Şemdin, Türkiye'deki asiler nasıl yaşıyorsa, bizim de öyle yaşamamızı istiyor, ısınmak için sobayı yakmamıza bile izin vermiyordu."[2]

Sakık, Kaytan ve Neval ile anlaşamaz. Öcalan köklü bir çözüm için Sakık'ı güneybatı eyaletine yollar. Ancak Sakık gitmez. Normal koşullarda, hep Öcalan'ın isteklerini yerine getirdiğini söyleyen Sakık, buraya gitmez. Öcalan onu Gare'ye gönderir. Bir *forsu* kalmaz, istediğini yaptıramaz, tek bir tabancayla dolaşmaya başlar. Sıkılır. Çünkü yetki alınınca güç biter; onu bugüne kadar güçlü ve haklı yapan elindeki silahtır. Sakık çocukken aynı yatakta uyudukları kardeşi Arif'le KDP'ye sığınır, sonra (13 Nisan 1998) Türkiye'ye getirilir. Kimi zaman kendi arkadaşlarını yerden yere vuran ya da hapisten çıkmış birilerini *siz çözüldünüz, şimdi burada itibarlı olacaksınız ha!..* diye seslenen Sakık, şimdi gazetelerin manşetindedir. *Şemdin dedi* ki diye başlayan haber ve yorumlar bir kalemden çıkmış gibi gazete sütunlarını süsler. Sakık, bildikleriyle sınırlı kalmaz, bilmediklerini bile anlatır. PKK'ye destek veren gazeteciler, siyasetçiler, insan hakları savunucularını *ihbar* eder. Cengiz Çandar, Mehmet Ali Birand, Hasan Cemal

1 Bunu bana İzmir'de öğrenciyken gerillaya katılan Sadık isminde biri anlattı. Sadık, Şemdin Sakık'ın şiddetine, özellikle de Alevi olduğu için kendisine sürekli *düşkün* demesine dayanamaz ve örgütten kaçar. Üzerinde kayıtlı bir eylem bulunmadığından eve döner. Daha sonra askere gider. Askerden firar eder. Bir itirafçının itirafları üzerine yakalanır. İki yıl hapis yatar, sonra yurtdışına çıkar. Sonu buruktur, Sadık intihar eder.

2 Aliza Marcus, *Kan ve İnanç*, s. 350.

gibi gazetecilerin isimleri ortalıkta gezer. Sakık'a göre PKK, gazetecilere para verir ve onlar Öcalan'ın istediklerini yazarlar. Oktay Ekşi, bundan güç alarak, "İçimizdeki alçaklar açıklansın" diye bir yazı kaleme alır. *Sabah* gazetesinden Cengiz Çandar, Çevik Bir'e sevimli görünmek isteyen patronu Dinç Bilgin tarafından yazılarını *askıya almak* zorunda kalır.[1]

Derken Öcalan MED TV'ye çıkar ve 1 Eylül 1998'de başlamak üzere yeni bir ateşkes ilan eder.

Bu ateşkesin perde arkası seneler sonra ortaya çıkar. Erbakan'ın 28 Şubatla tasfiye edilmesiyle Genelkurmay doğrudan devreye girer ve Bursa Cezaevi'nde bulunan Sabri Ok ve Muzaffer Ayata'yla görüşür. Ok ve Ayata bu görüşmeleri cezaevi idaresinin telefonuyla Şam'da bulunan Öcalan'a iletir ve askerin bu konudaki yaklaşımında kendilerinin de ikna olduğunu not olarak düşerler. Bunun üzerine PKK'nin Avrupa yetkililerinden bir kişi ile Genelkurmayı temsilen bir subay Şam'da yüz yüze görüşürler. Görüşmenin doğrudan Genelkurmay tarafından istendiği belirtilir. Öcalan'dan da istenen şudur: *Sınırların değişmezliği ve toprak bütünlüğünün kabulü.* Öcalan bunu kabul ettiği an tartışılmayacak tek bir konu yoktur. Bu tarihte asker için tehdit Kürt meselesi değil "irticadır." Bunun üzerine Öcalan 1 Eylülden başlayarak ateşkes ilan edeceğini söyler.

Diğer ateşkeslerden bu ateşkesi ayıran bir fark vardır. Diğerlerinde siyasiler hâkim, askerler ikna olacak kimselerdir; örneğin Özal, Eşref Bitlis'e danışır, Doğan Güreş'e karşı mesafelidir ve aracı olan kimseler siyasilerdir (Talabani gibi); Erbakan askeri katmaz, alttan işlemeye başlar. Bu sefer aracı genelkurmay merkezlidir. Öcalan adımını atar.

1 Hasan Cemal, *Kürtler*, s. 436.

Hükümet ve siyasiler ise sessizliğini korur. Mesut Yılmaz, "teslim olmak için bir adım atıyorsa ben bunu olumlu görürüm" diyor, o kadar. Yaklaşık iki hafta sonra (16 Eylül 1998) Kara Kuvvetleri Komutanı Attila Ateş Suriye'yi tehdit ediyor: "Sabrımız tükenmek üzeredir." Benzer açıklamalar Demirel tarafından da yapılır. Demirel şunu söyler: "Suriye'ye karşı mukabelede bulunma hakkımızı saklı tuttuğumuzu, sabrımızın taşmak üzere olduğunu bir kere daha dünyaya ilan ediyorum."

Kürt çevreleri de ateşkesle ilgili bir ketumluk içindedirler. Barzani katıldığı bir radyo programında, PKK'nin tümden Güney Kürdistan'ı terk etmesini ister.[1] Barzani, Talabani'yle küstür zaten. İkisi 17 Eylülde Washington'da ABD'de Dışişleri Bakanı Madeleine Aibright tarafından barıştırılır; ikisi, Washington Anlaşması'nı imzalar.[2] Anlaşmanın *6. maddesi* YNK'nin "PKK konusunda benimsediği politikayı sürdürmesidir." Buna bağlı olarak PKK'nin Süleymaniye'deki büroları kapatılır.[3] Tarih, tam bu zamanda bir köşeye not iliştirir: Kürtler, Kürtlere dayanarak ayakta duramaz; Kürtlük zayıflar ve bu zayıflıkla bir araya gelebilirler; Kürtlüğün, Kürtlerin sırtlarını verdikleri güçlü dostlar sayesinde ilk kurbanları yine Kürtler olacaktır.

Ancak tarihin tek bir düşmanı vardır: Zaman. Zaman bu tarihte hayalleri okşar, umudu kırar; keder yaratır, umut camları kırılmış bir pencereye döner, evde oturan bir tek şey rüzgârdır (kimi nereye sürükleyeceğini o bilebilir). Yirminci yüzyıl bitmek

1 *Serbesti*, 1 Kasım 1998, s. 107.

2 Kararlar şöyledir: *Washington Anlaşması'nın tüm kararlarını gerçekleştirmek için var olan engellerin kaldırılması; KDP'nin Habur Sınır Kapısı'nda elde edilen gümrük gelirlerinin paylaşılması için adım atılması; KDP'nin Süleymaniye'de; YNK'nin Hewler'de şube açması; tutsak peşmergelerin bırakılması; göç etmek zorunda kalanların yerlerine dönmesi; anlaşmanın sürdürülmesi için taraflar arası toplantıların sürdürülmesi...*

3 YNK'nin Ankara Temsilcisi, Shazad Saib, *Turkish Daily News*'e anlaşmaya uyacaklarını, PKK'nin faaliyetlerine yer vermeyeceklerini söylüyor (13 Ocak 1999).

üzeredir. Not: Batıya karşı, Tanzimat sonrası cephe açan Said Halim Paşa, yazılarını Fransızca kaleme alır. Kültür emperyalizmine karşı, böyle savaşacağına inanır: *Onun dili*. Kürtlerin dili ne olmalı peki? Kürtler, *tenkit* ile *terkip* arasındadır. Çıkış var mı? Belki. İnat.

Bu arada Öcalan'ın gidebileceği tek bir yer yoktur. Türkiye ile Suriye arasındaki gerginlikse had safhadadır. Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek, Suriye ile Türkiye arasında arabulucu olmak için devreye girer, ama bu bir sonuç vermez. Türkiye, Suriye'yle savaşta ısrarlıdır. Mübarek'ten sonra İran'dan Dışişleri Bakanı Kemal Harrazi, Demirel'e "Suriye, Öcalan ve PKK'yi barındırmayacak" mesajını getirir. Demirel mesajı dinler, yanıt vermez. Medya manşetler atar: *Ya Apo, ya Şam*.

Suriye Enformasyon Bakanı Muhammed Salman, *El Vatan* gazetesine bir demeç verir. Bu demeçte, *Hatay'ın milli bir mesele olduğunu* ifade eder; Suriye'nin bu hakkından vazgeçmeyeceğini söyler. Bunu söylerken, Öcalan'ın artık Suriye'de olmadığını belirtir. Suriye bir taraftan da korkar, çünkü Türkiye Müslüman Kardeşleri her an Suriye'ye karşı ayaklandırabilir. Suriye'nin dış politikadaki zayıflığı, ekonominin çöküşü, Mısır'ın yanında yer alarak, İsrail'i karşısına alması gibi nedenler de söz söyleme hakkını çöpe atar.

Yunanistan'dan Rusya'ya

ABD tek patrondur; o bir el, dünyanın bütün ülkeleri bu elin parmaklarında sallanan kuklalardır. ABD aylar öncesinden Öcalan'ın peşine düşmüş ve hakkında istihbarat toplamıştır. Tennesse Teknoloji Üniversitesi profesörlerinden Michael Gunter bizzat Şam'a gitmiş (13-14 Mart 1998) Öcalan'la görüşmüş-

tür. Bu görüşme, *Milliyet* gazetesi muhabirlerinden Yasemin Çongar'ın kalemiyle basına yansımıştır (*Milliyet*, 26 Mart 1998). Çongar, Gunter'in görüşlerini sıralar; buna göre Öcalan yalnız ve güçsüz bir adamdır. Öcalan'ın danışmanı da Gazi Muhammed'in oğlu Ali Gazi'dir. Gazi, habere göre Almanya'dan Şam'a gelerek Öcalan'la siyasi istişarede bulunur.

ABD, PKK ve Öcalan'ı Türkiye'ye vererek, Türkiye üzerine planlar yapmaya başlar. Türkiye, ABD'nin en iyi üssü; hem Asya hem de Ortadoğu için en önemli koridorudur. Bir yandan Kafkasya'daki enerji yatakları, diğer yandan Doğudaki siyasi dengeler ve petrol; bu ve benzer nedenler Türkiye'yi ABD için çekim merkezi haline getirir. Beride *Şanghay Beşlisi* vardır: Çin, Rusya, Kazakistan, Türkmenistan, Hindistan. Bu ülkeler bir yanda ABD'yle *dost*, diğer yandan rakiptirler. ABD, *dünya elimde* der, ama bu ülkeler de arada bir güç gösterisi yapar gibi *hani avuçlarının içini göster* derler. ABD'nin eskiden bir tek rakibi vardı ve bu rakip SSCB yani Rusya idi; ama şimdi, Çin de ikinci bir güçtür. Çin ve Rusya, küçük ölçekli de olsa Türki cumhuriyetlerle sınırdaştır; Çin, Türkistan, Rusya Azerbaycan ile sorunlar yaşar ve bu ülkeler için ağabey Türkiye'dir. Bugüne kadar ABD'ye bakan, NATO için can atan Türkiye, şimdi bu *beşliye* çok rahat katılabilir.

Ötede Türkiye'nin Rusya'ya karşı kimi kozları vardır ve bunlar Türki cumhuriyetlerle sınırlı değildir; bir de *Çeçen kozu* vardır; Haziran 1994'te başlayan Rus-Çeçen Savaşı bütün sıcaklığını korur. Ara barışlarla kimi zaman düzen sağlanır, ama Çeçenleri mutlu etmeye yetmez; 1999'da Çeçen komutan Şamil Basayev ve Habib Abdurrahman Hattap, Dağıstan'ın bir bölümünü işgal ederler. Rusya saldırılarını artırır ve Çeçenler Türkiye'ye göç etmeye (üç yüz bin kişi) başlar. Çeçenler için ölüm demek olan

bu durum, Türkiye'nin o zamanki hükümeti için koza dönüşür; istediği zaman bu kozu çeker.

Öcalan'ın yakalanmasından sonra ABD ve Türkiye arasında yoğun bir ilişki trafiği başlar; ortak savunma, füze sistemlerine sahip ülkelerden gelebilecek tehditlere karşı ortak çalışma, nükleer faaliyetleri izleme ve bu izlemeler etrafında *Belbaşı Sismik Gözlemevi*'nin Türkiye'ye devredilmesi ilk akla gelenlerdir (Cumhuriyet, 24 Kasım 1999).

Öcalan ise sınırdadır. Kürtlerin bir devleti yoktur, ama PKK, bir devletin başka bir devlete yapacağı jest için bulunmaz bir kozmaştır. Güney Kürdistan'a gidemez; çünkü bu tarihte Talabani ve Barzani birbirleriyle kavgalıdır ve yukarıda maddelerini yazdığım Washington Anlaşması'yla bir araya gelmişlerdir. Suriye, *fiik* der açıkça; bir de Türk askeri sınıra dayanmıştır. Bunun yanında Suriye'ye karşı fitil gibi duran (Çeçen kozuna benzer) bir koz elindedir: Müslüman Kardeşler.

Öcalan her yerde aranır. Bu kolayca yapılır. Örneğin Öcalan biriyle telefonla mı konuştu, bu hemen tespit edilir ve anında füze saldırıları yapılır. Bu yüzden Öcalan sıkça ev değiştirir. Öcalan bu hale bazen güler, *yan yana durmayalım* der, şakalaşır, *hepimizi öldürmesinler.*

Öcalan Şam'da son ziyaretlerini yaptıktan sonra binlerce arkadaşını yolculadığı akademi binasına gider (5 Ekim). Arkadaşlarıyla vedalaşır. Ayrılmadan önce şunu söyler: "Ben herkese söyledim, zaten kim ülkeye gelmişse bunu söylüyordu, ülkeye gidin ve bana da bir yer yaptırın. Hepiniz ülkeye gittiniz ve orada birçok çalışmalar yaptınız, ama bana bir yer yapmadınız."

Akademiden ayrılır. Yorgundur. Yüzünü nereye döneceği daha belli değildir. Her sözün ucunda kibrit barutunun tutuşması

gibi bir belki yanar. Senelerdir Şam, Halep ve Lazkiye arasında gidip gelmiştir, ama buralarda şöyle bir ağız tadıyla gezememiştir. Halep Kalesi, bu yerlerden biridir. Gidip gezer. Fotoğraflar çeker. Yanındakilerle sohbet eder. Şakalaşır. Güler. Buradan çıkar ve *bir daha siyaset yapamazsam* diye düşünür. Onca emek ve onca ölü birden omuzlarına hücum eder. Filozofu, siyasetçisi, edebiyatçısı olmayan bir toplum, şarlatanlara davet ve devlet olur.

Pek çok ülkeyle temaslar kurulur, ama bu ülkelerden birçoğu olumlu yanıt vermez. Öcalan'ın aklına gelen ilk ülke Yunanistan ve Rusya'dır. İki ülkeyi de tarih ve kültür olarak sever: *Yunan felsefesi* ve *Sovyet sosyalizmi*. Sokrates'in aklı keşfettiği, bununla kültür ve doğallığı yakaladığı Yunanistan burada mıdır, yoksa gülüşle tipik Don Juan'a mı dönmüştür ve Sovyetler hâlâ sosyalizmde midir? *Batı!* Beride şu gerçek vardır: Batı asla korumaz insanı; koruma burada ıslah, sevgi burada ihtiyaçtır. Burada herkes her şeyi bilir, bilgi laf kalabalığıdır; insanın bildiğini para bilmezse, insan hiçbir şey bilmez. Thomas Mann katılır buna: *Kültür gerçek spritüalite, medeniyet makineleşmedir.* Öcalan kültürü sevgi ve dostluk olarak algılar. Buna *emek* der hep. Karşıdakiler dostluğa, sevgiye emek (değer) diyecekler mi?

Burada *tarih meleği* gözlerini açmış bakmaktadır. Meleğin gözleri, ağzı, kanatları açıktır. Yüzü geçmişe dönüktür. Bir felaket görür; yıkıntılar yıkıntılar üzerindedir, kendisi ayakta zor durabilmektedir; ölenleri diriltme şansı yoktur, parçalanmış olanı tekrar bir araya getirme şansı yoktur; sadece cennetten esen bir fırtına kanatlarına dolanmıştır; melek artık kanatlarını kapayamaz. Fırtına onu sürekli sırtını dönmüş olduğu geleceğe sürükler; önündeki yıkıntı yığınları ise göğe doğru yükselir. Benjamin, görmüştür bunu! Sinbad'ın büyülü halısı, burada petrolle çalışan

uçaklardır. Sınırda duran adamlara Avrupa, sadece ölümü getirir; Yunan'ın *güzeli*, Roma'nın *hukuku*, Sami'lerin *dini* burada insana bir tek şey şöyler, *mezara dön*, dönebilirsen. Amaç, seni dünyadan koparmaktır; *gaye*, Avrupa için siyaset biliminde fitnedir; Paul Valery'nin kehanetidir bu, *yirminci yüzyıl*, diyordu *bir karınca yuvası arzımız olacak*, çünkü dünyada, *bir hayvan topluluğu peydahlanacak*. Charles Baudelaire'in sıkıntısı buradan geldi, buradan döndü içinde bıçak, *yara 'ben'im, bıçak ben* dedi. Ve Öcalan yirminci yüzyılın bitimine aylar kala, Batının karşısına geçti, *şarmıh da ben, İsa da ben.*

Yunanistan'da 92'den beri PKK'yi ve Öcalan'ı yakından izleyen Yeni Demokrasi Partisi (PASOK) milletvekilleri vardır. 20 Mart 1992'de Leteros Varivakis ve birkaç milletvekili Şam'a gelip Öcalan'ı ziyaret ediyorlar. Daha sonra Yunanistan Parlamentosu Başkan Yardımcısı Panayotis Sgouridis ve bir grup milletvekili yine benzer bir ziyareti tekrar ediyor; bunlar arasında emekli amiral Andonis Naksakis de var. Öcalan 1997 ve 1998 yıllarında yine ziyaret ediliyor. Benzer bir durum Rusya için de söz konusu; 10 Ekim 1997'de Rusya Parlamentosu alt kanadı Duma'nın Jeopolitik Komitesi başkanı Aleksey Mitrafanov başkanlığında dört kişilik Duma milletvekili heyeti Şam'da Öcalan'la görüşüyor. Tek ölçü dostluk. Tek istek dostluk. Öcalan'ın dostluk ve siyaset anlayışında tesadüfe yer yok; zorlayıcı biçimlerle siyaset yapılmaz; yapıldı diyelim, buradan da hür düşünceler çıkmaz. Avrupa ve sosyalizmin pratik karşılığı olan Rusya halen, bu dostluk damarı üzerinden mi akarlar?

Öcalan o güne kadar hem Yunanistan, hem Rusya'dan pek çok davet almıştır. *Zor günlerde* demişlerdir hepsi; şimdi, *zor gündür*. Telefon trafiği başlar. Ayfer Kaya eski bakan ve şimdi milletvekili

olan Kostas Badouvas ile görüşür. Bir aksilik yoktur. Öcalan gelebilir. Bunun üzerine Öcalan'da bir telaş başlar. Bugüne kadar kaldığı, kendine bir bakıma yurt edindiği topraklarda son saatleridir. Gece yarısı kaldığı evin bahçesine çıkar. Tek başınadır. Yürür. Evin içine gelir, odalara bakar. Buradaki arkadaşlarına haberleri sorar. Savaş çıkar mı? Kimse yanıt vermez. *Çıkabilir* der kendisi.

Nihayet saat birde (9 Ekim) yolculuk hazırlıkları başlar. Bir iki gömlek, iç çamaşırı ve takım elbise. Öcalan sabah saat 05'te Şam havaalanına varır. Aksilikler başlar. Yunanlı yetkili yoktur; bir binbaşı! İki saat sonra Yunanlı ekip gelir. Öcalan, Yunanistan'da yaşadığı için Yunancayı anadili gibi bilen Ayfer Kaya (Rozerin) ile yola çıkar. Uçak havalanır ve kara bulutlar arasından yolculuk başlar. Bulutlar terazi gibi göğü tutmuşlardır. Öcalan'ın çıkışı CIA ve bütün havaalanlarında istihbaratı olan MOSSAD ajanları tarafından hemen tespit edilir.

Atina'ya vardıklarında gün çözülmüş, öğlen olmuştur; saat, 12.00. Öcalan'ın gözünde santim uyku yoktur. Karşılanacağını, dostlarının onu sevgiyle bağrına basacağını düşünür. VIP salonunda dostlarını beklerken istihbarat başkanı Haralambos Stavrakakis'i görür; sevinç yerini kedere bırakır, doğanın gerçek dehlizi olan kalp burada göğe yükselen bir helezondan başka bir şey değildir artık ve tarih dostluğun değil, düşmanlığın narasını atar; gelinen dost bir ülke değildir, bir mancınıktır. Öcalan'ın karşısında, bilmediklerini bildikleriyle açıklamaya çalışan bir adam vardır. Bir ofise girerler, istihbarattan Savvas Kalenderidis de vardır. Stavrakakis, Öcalan'ın Yunanistan'dan derhal ayrılmasını ister. Kalenderidis, Stockholm'e gitmesini önerir. *Gel, bekliyorum* diyen Badouvas'dan da haber yoktur. Öcalan'ın üzerinde kendi adına düzenlenmiş (Abdullah Sarıkurt) bir pasaport vardır yal-

nızca. Kaya, Dimitri adlı biriyle görüşür. Karar kesindir: *Üç saat içinde, burayı terk etsin.* Öcalan *iltica talebinde* bulunur, ama bu talep düşünülmez; *birkaç gün, havaalanı otelinde kalalım* derler, *olmaz* yanıtı alır, bir tek şunu söylerler: *Akşam 17.00'a kadar gidin!* *Gidin*, ne demektir; söz yok artık, hareket var; bu yüzden Mussolini, *düşünce eylemdir* diyordu ya; katılıyordu buna Hitler de, diyordu *dünya tarihini azınlıklar yapar*. Emir şu: *Gitsin azınlıklar.* Hegel haklıydı: *Minerva'nın kuşu, karanlıkta uçar.*

Yunanistan'dan umut kesilir. Daha önce Moskova'yla görüşmüşlerdir; eğer bir aksilik olursa *Rusya'ya geliriz* demişlerdir. PKK'nin Rusya sorumlularından Numan Uçar (Mahir Welat), *gelin* der; ekler, *Duma'dan izin aldım.*

Yunan'ın güzeli, artık estetik cerrahiyle ayakta kalan bir popstardır; ne felsefesi ne edebiyatı vardır, tecrübeyle ayakta turar kendini. Beride Öcalan hukuku tarihte arar.

Öcalan buradan kovulmuştur, ama şunu da anlamıştır: *Yunan karakteri coşkulu ve dostçadır.* Hepsi, yüzleri karınlarına inmiş birer Baubo kesilmişlerdir; hakikâti bir anlığına sezmişlerdir ve bu yüzden hakikatten uzaktırlar. Nietszche'nin söylediği gibi şu Eski Yunanlılar yüzeyseldir, *derinlikten uzaktadırlar.* Ve Öcalan'ın trajik yazgısından, Kürt olmasından dolayı açık bir korku vardır yüzlerinde; ancak bu korku, bir süre sonra Öcalan'ın gitmesiyle acıya döner; *trajik haz* neydi ki: *Korku ve acıma duygusu içinde hafiflemedir* (katharsis). Ancak trajediye meyledenler burada durmaz, görkemli bir son beklerler ve isterler: *Alkış!* Mim: Burada siyaset, güven değil şüphe üzerine kurulmuştur.

Küçük bir jet uçak bulunur (sekiz kişilik). Üç saatlik bir yolculuktan sonra Öcalan Moskova'ya ulaşır. Burada onları Mahir, jeopolitik parlamento komisyon sorumlusu ve iki İstanbullu tüccar

karşılar. Birlikte, Vladimir Jirinovsky'nin evine giderler. Büyükçe bir evdir. Duvarlarında tablolar vardır. En büyük tablo salonda bulunan Jirinovsky'nin yağlı boya portresidir. Sanki diğer tablolar, bu tabloyu açığa çıkartmak için yapılmıştır. Salondan ikinci kata ahşap merdivenle çıkılır. Evin bütün zemini, sarı parke taşlarıyla döşenmiştir. Evin içinde korumalar vardır. Rozerin ve Mahir rahat davranmaya çalışır, ama yüzlerinde bir tedirginlik okunur. Öcalan dinlenmek için ikinci kata çıkar. Çok geçmeden Moskova'dan tanıdık kimseler gelir. Öcalan sarı merdivenden aşağı iner. Herkes ayağa kalkar. Üzerinde keten bir pantolon ve yeşilimsi kısa kollu bir gömlek vardır. Hava soğuk olmasına rağmen üşümez. Herkesle selamlaşır, soğuk olmasına rağmen onu görmenin heyecanıyla terlemeye başlayanlar vardır, kimi ne söyleyeceğini unutur. Öcalan şakalaşır, güler, gelen kimselere adlarını sorar, sonra siyah deri koltuğa oturur. Herkese oturmalarını söyler.

Tam bu sırada kapının önünde bir uğultu belirir; aynı renkte, üç siyah araba kapının önünde durur ve *Öcalan'a gidelim* derler. Odada bulunan bir kız, komutu tercüme eder. Öcalan *gidelim* der. Rozerin, Öcalan'ın eşyalarını yerleştirir. Arabaların üstünde mavi bir siren dönmeye başlar; üç siyah araba aynı anda hareket eder.

Yol usulca kıvrıldıkça, bir yılan gibi çekilmez olur. Moskova'dan çıkılır. Bir saat daha yol sürer. Sonra villalar başlar. Konutlar kalın duvarlarla çevrilidir. Kapıda güvenlik vardır. Üç siyah araba, üç siyah elbiseli ve yüzleri birbirine benzeyen üç şoför (koruma) kayın ağacından yapılmış iki kapılı üç katlı bir evin önünde dururlar.

Öcalan arabadan iner. Yakın arkadaşları, onun inmesiyle inerler. Ev genişçe bir salonla açılır yine; sol tarafta mutfak, sağ tarafta iki oda vardır. Salonun bitiminde yine kıvrılarak diğer katlara çıkan ahşaptan bir merdiven. Onlar evin içine girdikleri zaman

üç işçi gelen mobilyaları düzeltir; anlaşılan evde daha önce mobilya yoktur. Öcalan ikinci kata çıkar; burada yatak odası, çalışma odası ve banyo vardır. Üçüncü kat çatıdır, sadece bir salon ve banyodan ibarettir. İlginç olan, salonun üçgen olmasıdır. Dışarıdan bakıldığı zaman ev (sanki) bir pergelle çizilmiştir. Öcalan burada Taylan, Fatma, Hejar, Jehat, Mecit, Xeyri, Rozerin, Tahir ve Sidar ismindeki kimselerle kalacaktır. Üç de koruma vardır. Herkes güvenlik açısından odaları kontrol eder. Jirinovsky'nin evidir bu; 15 bin dolara kiraya vermiştir. Herkes dikkat içindedir. Öcalan yukarı çıkar, yorgunluğunu kırmak için başını yastığa koyduğu gibi uyur.

Bir sonraki gün Öcalan sabah saat 06.00'da uyanır. Duş alıp aşağı iner. Ayağında terlik, üstünde mavi bir eşofman vardır. Üstüne haki renkli bir parke giyip çıkış kapısına gider. Ormana doğru yürümeye başlarlar. Hava soğuktur. Öcalan dağlara, ağaçlara bakar. Bazen dalar, gözlerini kısıp düşünmekten alıkoyar kendini. Tarihi canlandırmaktan söz eder, *bu mümkün mü* diye sorar. Burada, sosyalizmin anavatanında, sosyalizme izin çıkar mı? Öcalan gülmeye başlar.

Çam ağaçlarıyla kaplı alanda yürümek Öcalan'a iyi gelmez. Sinüziti azar. Bir saat sonra *eve* dönerler. Öcalan kahvaltı yapar. Çantasını açar, içinde üç kitap vardır: Maxsime Rodinson'ın *Muhammed*'i, *Gılgamış Destanı* ve *Mezopotamya Düşünce Tarihi*. Öcalan *Gılgamış*'ı okur. Tek sıkıntı sigaradır. Öcalan'ın arkadaşları gizli gizli sigara içerler ve o bundan nefret eder.

Bir sonraki gün herkes birbirine alışmıştır. Öcalan sabah duşunu yapmış ve kahvaltı için aşağı inmek üzeredir. Aşağıdakiler bir ses duyarlar; Öcalan şarkı söylüyor: "Seni düşünmek güzel şey / Seni düşünmek ümitli bir şey / Dünyanın en güzel sesinden /

En güzel şarkıyı di
bunu doğal karşıla
söylemiştir. Sesine
daki arkadaşına, "U
Çıkılıp yürünü
rip bir tecrit koku
geç geliyor; telefo
çıkagelir. Öcalan
leri izler, bazen y
Zerrin Özer, Ari
ları ezberlemek
sonra gazete so
Öcalan'a getiril
spor dışında T
Rozerin Yunan
Günler bu
Jirinovsky'nin
likte gelirler.
milletvekilidi
yapacaktır. C
KGB içinde,
zerin ve Tahi
almışlar. An
Bu anların
Bir saat
sin yüzünd
Jirinovsky'
nesini fark
rafta gülü

En güzel şarkıyı dinlemek gibi bir şey." Herkes şaşırır. Rozerin bunu doğal karşılar; çünkü Öcalan daha önce kezlerce türküler söylemiştir. Sesine yabancı değildir. Evde bulunan Taylan, yanındaki arkadaşına, "Urfa toprağındandır" der usulca, mesele kapanır.

Çıkılıp yürünür, istenen yemek yapılır, sohbet edilir, ama garip bir tecrit kokusu da gelir. Örneğin gazete ya gelmiyor ya da geç geliyor; telefon yok zaten. Derken Mahir bir çanak antenle çıkagelir. Öcalan rahatlar: *Dünyayla ilişki kurmak gerek.* Haberleri izler, bazen yorum yapar. Bazen kliplere bakar; Sezen Aksu, Zerrin Özer, Arif Sağ, Özdemir Erdoğan'ı izler ve izlerken şarkıları ezberlemek ister gibi kimi kısımlarını mırıldanır. Birkaç gün sonra gazete sorunu da çözülür. Gazetelerin köşe yazıları faksla Öcalan'a getirilir. MED TV saat gibi işler. Öcalan haberler ve spor dışında TV ile ilgilenmez. Bir süre sonra telefon da olur; Rozerin Yunanistan'da Rojhat adlı biriyle görüşmeye başlar.

Günler bu evde yarı hapis hayatı içinde geçerken Mahir, Jirinovsky'nin geleceğini söyler. Jirinovsky ve Rüstem Broyi birlikte gelirler. Rüstem Broyi, Duma'da Kürtleri temsil eden bir milletvekilidir. Öcalan ve Jirinovsky konuşacak, o da tercümanlık yapacaktır. Oysa Jirinovsky Türkçe bilen biridir. Bunun nedeni, KGB içinde, Türkiye'yle ilgili olmasıdır. Onlar konuşurken Rozerin ve Tahir içeri girerler. Alışverişe gitmişler, fotoğraf makinesi almışlar. Anları dondurmak istiyorlar. An, zaman içinde tarihtir. Bu anların kıymetini bilirler.

Bir saatlik Öcalan ve Jirinovsky görüşmesi biter. Herkesin yüzünde zoraki bir gülümseme vardır. Öcalan kapıya kadar Jirinovsky'yi yolcular. Jirinovsky arabaya binerken fotoğraf makinesini fark eder; Türkçe, "Bir de böyle çek!" der. Jirinovsky fotoğrafta gülümseyen, Öcalan bu gülümsemeye gülümseyen bir ifade

içinde yer alır. Bütün mesele, görüşmenin, burada kalıp kalmamasıyla ilgilidir.

Günün birinde Öcalan MED TV'ye (24 Ekim) konuşur. Öcalan *kendini yakma* olaylarıyla ilgili konuşur, siyasilere uyarıda bulunur; "kendini yakarak değil, siyaset yaparak, konuşarak bir şeyler yapın" telkininde bulunur. Ancak siyasiler, vicdanı ahlaka tercih ettiklerinden yeryüzünün en temiz insanlarının kendini yakma eylemleri devam eder.

Öcalan'ın MED TV'de konuşmasının ardından bir Rus misafir gelir. Beraberlerinde gazeteler de getirmişlerdir. Gazetelerin birinde Öcalan'ın Rusya'da (*Odinsova*) olduğu yazılıdır: *MİT, Öcalan'ın izini Rusya'da buldu.* Nokta tespitini CIA ve MOSSAD yapmıştır. Bu da onlar için çocuk oyuncağı gibidir; Öcalan'ın sesi kaydedilmiş ve dünyanın neresinde olursa olsun, ses konuşmaya bağlandığı an, yer tespit edilmiştir. Öcalan'ın bir an önce buradan ayrılması gerekir.

Ankara, Öcalan'ın sinyalini almıştır. Bunun üzerine, Rusya'nın Ankara Büyükelçisi Aleksandr Lebedev'i çağırarak Öcalan'ı sorar. Lebedev "bizde değil" der.

İki ülke arasında kartlar çekilir, sırada kozlar vardır. Rusya bir süre önce Çeçenlerle savaşmış ve savaş sonucunda Cahar Dudayev'in cep telefonuyla konuştuğu bir sırada füze saldırısıyla (23 Nisan 1996) öldürüldüğünü duyurmuştur. Ancak Dudayev yaşıyordur ve Türkiye'ye geçtiğine ve karısının da Florya'da bulunan Basın Sitesi'nde ve Ataköy 4. kısımda, 12. blokta yaşadığına dair haberler vardır. Rusya da bunları söyler. Rus basını Öcalan'ın burada olduğunu öğrendikten sonra Çeçen meselesini işler; "Türkiye'nin Çeçenlere ağladığı," "Kafkasya'nın Türkiye'nin Yaz Bahçesi" olacağı yönünde haberler yapılır sıkça. Bir süre sonra

Rusya Dışişleri Bakanı İgor İvanov Ankara'ya (29 Ekim) gelir; Öcalan "teröristtir" der.

Öcalan kendisine bulunan ikinci bir eve çıkar. Ev, Duma üyesi ve jeopolitik sorunlar komitesi başkanı Aleksey Mitrafanov'a aittir. Evin duvarlarına tebeşirle "Nice yıllara Brejnev" yazılmıştır. İki katlı bir çiftlik evidir. Evde, ikinci katta çarmıha gerilmiş bir İsa tablosu vardır. Öcalan bu tablonun önünde durur. Bir başka tabloda yine Jirinovsky vardır, elinde şarap bardağı, içiyor, gülümsüyor bir de. Öcalan yanındakilere şunu söyler: "Bu evde, sır olacağız." Çünkü ne telefon, ne televizyon, ne gazete. Öcalan koltuğa oturur, sonra ayağa kalkar. Pencereden dışarı bakar, şunu der: "Hiçbir şey eskisi gibi olmayacak." Burada yaşamayı şöyle değerlendirir: "Kupkuru kayalıklarda, kıraç topraklarda kök salmak gibi bir şey. Tüm çabam tarihi köklerine kadar yaşamaktır. Bunun acısı da, mutluluğu da güzeldir." Olduğu yerden doğrulur ve çatık kaşlarının altından birden gülümsemeye başlar. Hayat devam ediyor: *Ey sevdiğim bir gün bana gül demedin.*

Öcalan bu evin bahçesinden uzaklaşmaz. Bahçede volta atar. Futbol oynamak ister, ama burada top sahası yoktur. Evde (*19. yüzyılın İngiliz oyuncak firmalarının icat ettiği ve 20. yüzyılda Uzakdoğu'ya ihraç ettikleri*) bir pinpon ve bir (*Amerikalıların icat ettiği*) bilardo masası vardır. Öcalan sabahları erken kalkıp pinpon oynar, servisleri yukarıdan atar, ama setler hep 2-1 biter, yener. Yenince, raketi masaya bırakır, rakibine bir gülüş atar, *kazandım* der.

Bir iki gün sonra birileri gelir. Pasaport için vesikalık çekerler. Sonra bu fotoğrafı pasaporta vururlar; derler, *bu pasaportla dünyanın neresine istersen gidersin.* Aynı günün gecesinde Broyi ve Mahir gelirler. Kötü haberleri vardır: *Bu pasaportla çıkamazsın, her*

şey iptal. Öcalan huzursuzluk içinde başını yastığa koyar. Sabah uyandığında yerler bembeyazdır. Kanatlı güz bitmiştir, ışıksız ay dönemidir; doğa da bir mığfere dönmüştür artık. Öcalan dışarı atar kendini, karları toplar. Bazen yün şapkasını düşürür, takar, ama ille de karları top haline getirir. Gözleri parmakta yüzük gibi eş arar; onunla kar topu oynayacak kimse yoktur. Öcalan karları avucunda top haline getirip uzaklara fırlatır. Sonra durur, ayklarını sertçe yere vurur, adım atar, *ayak seslerim kulaklarıma gelsin* dercesine sendeler, ileri geri; üşür, içeri geçer.

Evde bulunan saunaya girer. Terlemek iyi gelir. Çünkü geldiği günden beri kıpırdayamıyor ve sürekli kilo alıyor; tam 109 kilo. *Ne yapalım* diye sorar. Bütün mesele ülkelerin de yemekler gibi değişimidir. Öcalan Suriye saatine göre hareket ediyor ve bu yüzden akşamları geç yemek yiyor. Burada hep hareketsiz kaldığından da kilo alıyor. Ancak çok şikâyetçi değil, gülümseyip "bundan sonra Rus saatine göre yemekleri yiyelim" diyor.

Bu arada Rozerin dostları arıyor. Bir haber geliyor sonra: *Jirinovsky, Ankara'ya gitti.* Aynı gün, bir de acı haber duyar: *Pılıng ve Alman gerilla Andrea Wolf'la birlikte 30 gerilla öldü.* Öcalan yerinde duramaz, dışarı da çıkamaz. Yanındakilere sinirlenir. Sonra, geri döner. Aklına pinpon gelir. Oynar. Bir ara sayılar unutulur, *kim önde* diye sorar, *tabii ki ben* der. Ama bu sefer müthiş bir burukluk vardır yüzünde. Raketi bırakır. Yan tarafta, kaç zamandır boş boş duran ve Öcalan'ın hiç yanaşmadığı bilardo masası vardır, bakar. Öcalan *şu bilardo nasıl oynanıyor* diye sorar. Tarif ederler, renkli toplar; her renk bir takım. Öcalan ıstakayı tutar, yanaklarını şişirir. Keyif almaz. Bırakır. Rusya'da oynanan bu Amerikan oyununu öğrenemeyecektir.

Çok geçmeden, Jirinovsky ve Mitrofanov, eve gelirler; yanlarında korumaları da vardır. İkinci kata çıkarlar. Ancak çıkmala-

rıyla inmeleri bir olur. Aşağı indiklerinde yüzlerinden düşen bin parçadır ve her parça yere bir gülle gibi düşer. Açıkça, *buradan git, yoksa partimizi kapatacaklar* demişlerdir. Öcalan dışarı bakar. Her taraf bembeyaz. Sesler, birer urgan gibi asılırlar kulağına. Böylesi zamanlarda insan ürker ve annesinin yüreğini arar.

Tekrar başa dönülür. Rozerin, kaç zamandır ilişkide olduğu *Yunanlı dostları* arar. Dinlenme bile artık umurlarında değildir. Gün gelip çatar, bir uçak ayarlanır, ama gidilecek yer bulunamamıştır. Bir süre sonra Ahmet Yaman aracılığıyla İtalya'ya gitme ihtimali gündeme gelir. Dahası, birkaç milletvekili Rusya'ya gelecektir. Herkes derin bir nefes alır. Geceleyinse siyah bir araba gelir, içinden her zaman gelen tuhaf adam çıkar. Öcalan *gelen kimdir* diye sorar. İstihbarat görevlisi yanıtını alır. Görevli, *Türkiye üzerinden Kıbrıs Rum kesimine göndereceğiz sizi* yanıtını verir. Öcalan *yok* der, *İtalya'ya gideceğim*. Adam karşılık verir hemen: *Buna izin veremeyiz*. Tartışırlar. Sonra bu adama dostların telefonu verilir. Anlaşırlar. Bir aksilik olmazsa bu evdeki son gecedir.

Sabah herkes erkenden uyanır. Öcalan'a yeni bir giysi alınmıştır. Ayakkabı, çorap, gömlek vs. Gömlek yeni olduğundan, üzerinde katlanma yerleri durur. *Ütüleyelim* derler, ama Öcalan bir şey olmaz yanıtını verir. Gömlek ütülenir, kıyafetler giyilir. Pasaportlar tamamdır. Kapı zili çalınır. Araba kapıya gelmiştir. Öcalan arabaya biner. Camı indirir, zafer işareti yapar ve ev gözden kayboluncaya kadar parmağı inmez. Geride kalanlardan Taylan gözyaşlarına boğulur.[1]

Öcalan havaalanından ayrılırken Rus dostlarına gülümser, şunu söyler: "Mehabad'ı yıktınız, Barzani hareketinin bu hale

1 Öcalan Rusya'da 33 gün kalır ve bu günlerin tanıklarından Taylan ve Jehat, Duma'da kendilerini yakarlar. Bkz. Taylan Umut, *Tufan'da 33 Gün*, Aram Yayınları, İstanbul 2003; yakma eylemleriyle ilgili ayrıca bkz. Zeki Akıl, *Güneşi Karartamazsınız*, Aram Yayınları, İstanbul 1999.

gelmesine yol açtınız; şimdi bizi de aynı duruma düşürmek istiyorsunuz, eğer sonuç böyle olursa, kırk milyon Kürt sizden bunun hesabını soracaktır."

Öcalan Moskova'nın camdan bir şişeyi andıran havaalanında uçağa giderken buruktur; tıpkı dışarıda görünen çam ağaçlarını saran kar gibidir etrafındaki bakışlar. Alınları yere bakar hepsinin. Alınlar, ödünç verilen söz yığınları. Beride şu gerçeğin ayak sesleri: Alınlar, kıyıda duran alın yazıları.

Öcalan 12 Kasımda Roma havaalanına iner. Son bir haftadan beridir bütün gazeteler Türk ordusunun, 25 bin askerle Güney Kürdistan içlerine doğru (30 km) gittiğini yazar. Tek hedef Xakurk vadisidir. Bu arada Öcalan'ın nerede olduğu da Türkiye'de takip edilir. Kimine göre Öcalan Belçika'dadır ve buradan sığınma istemektedir. Kimine göre Kıbrıs Rum kesimindedir. Mesut Yılmaz, nerden bir duyum alırsa, buranın büyükelçisini çağırır ve savaşın ağzıyla konuşur; MİT'e MOSSAD'ın destek verdiğini belirtir, hatta kaldığı evin adresine kadar bilgi verir.

Roma!

Roma, toprağa bağlılığı ifade eder; vatan (*patria*) kelimesi varlığını buraya borçlu ve buranın ilahları vardır; *Janus* başlangıç (ki ocak ayı adını ondan alır), *Minerva* hatırlayıştır; biri iki yüzlüdür, diğeri karanlıkta uçar. Homeros'un diliyle Troya'nın yıkılması ile Hektor'un ruhu burada canlanmıştır. Burada *ev* ve *ocak* birliktedir ve din kenti kuran bir harç olarak tarihine sinmiştir. Öcalan burada *evini* kurabileceğine, *ocağın* tütebileceğine inanır ve daha Avrupa'ya adım atar atmaz kendini "ben Antik Yunan filozofu ve Hakkarili bir çobanın bileşkesiyim" diye tanımlar. Şimdi bu bileşkenin açıldığı yerdedir. Beride ona bakan ve *burada mutluluk yok* diyerek gülümseyen, sıkça adından sıkılarak söz eden Cesare Pavese, bir

süre önce tezgâhtar bir kızın *aynada kendine bakarken delirdiğini*, kadınların manastıra kapanmalarının bile bu yüzyılda, *biriyle sevişmek derdi* taşıdığını, aşkın kendini saklamak için bir oyun olduğunu ve Roma'nın salt bu yüzden, insanda bir yere gitmeme isteği uyandırdığını söyler. Aneas destanında çok sevenin kendini yakarak aydınlattığı Roma, Dido'ya bile sahip çıkmadı. Kentin sahibi Dante değil, onun kahramanı (zengin baba) Pluto idi.

Öcalan Roma'ya iner inmez, yine MOSSAD tarafından dört bir yana haber verildi ve 13 Kasımdan itibaren (*cuma günü*) Öcalan'ın İtalya'da olduğu sır olmaktan çıkar. Türkiye aynı gün *iade* talebinde, Öcalan *iltica* talebinde bulunur, göğüs ağrılarından şikâyet eder. Öcalan *hastane* adı altında tecrite tabî tutulur. Hastane Roma'ya 60 kilometre mesafede olan Castelli Romani bölgesinde bulunan bir kliniktir. Burada altı polis, üç de Öcalan'ın arkadaşı olmak üzere toplam dokuz kişi güvenlikten sorumludur.

Türkiye ise Öcalan'ın Roma'ya geldiği tarihten itibaren bir cehennemdir. Öcalan'a yapılacak her eylem siyasi partilerin 18 Nisan 1999'da yapılacak olan seçim çalışmasına döner. Kim ne kadar sokağa adam dökse, kim ne kadar diplomaside ön plana çıksa, o bu seçimlerin galibi olacaktır. Bütün partiler yarışır; MHP ve DSP insanları meydana toplar ve şunu söylerler: *Apo'yu asacağız*. Bu arada HADEP'e de hesap kesilir; parti binaları basılır, çalışanlar dövülür, her girilen binadan *İstiklal Marşı* okunarak çıkılır; dövülen, öldürülen her HADEP'li, aynı zamanda dövülen ve öldürülen bir Öcalan'a ve Öcalan'a yer verdiği için Massimo D'Alema'ya döner; linç gelişir, siyasi partiler linci destekler; İsmail Cem linci *haklı bir öfke* olarak değerlendirir, ekler: "İnanın benim içimden de aynı şeyler geçiyor." Mesut Yılmaz aynı perdeden konuşur ve her sözünün altında bir barut fıçısı tutar. Yılmaz,

İtalya'yla ortak sınırlarının olmadığını, ancak bunun savaşamaya-
cakları anlamına gelmediğini söyler: "Bundan sonra Türkiye ile
İtalya ilişkilerinin ilan edilmemiş bir savaşın gerginliğini taşı-
maması da imkânsız." Şiddet eylemlerinde başrolü MHP oynar;
MHP sivil bir dine döner ve onlar için Kürtler, Türklere yapılmış
bir hakaret gibi algılanmaya başlanır.[1] Kürtlerin açtığı marketler-
den alışveriş yapmamak, onların bindiği otobüslere binmemek,
onlara kiralık ev vermemek ve dahası Kürtlerin çok üreyerek
bir nevi istila faaliyeti içinde oldukları vurgulanmaya başlanır.[2]
Gözaltında ölümler de yine yaşanır. Diyarbakır'da Hamit Çakır
isimli bir genç gözaltında öldürülür. Verilen raporda ise şu denir:
Kalp krizi geçirdi (*Milliyet*, 2 Kasım 1998).

Bu arada Öcalan önce iltica dilekçesi verir, ardından Papa II.
Jean Paul, D'Alema, Celal Talabani, Yaser Arafat, Roberto Quillo
gibi isimlere mektuplar yazar.

İltica dilekçesinde *siyasi kimliğinin kabulünü* ister; Papa'ya
yazdığı mektupta *zulme karşı çıktığını* belirterek dini nasıl hisset-
tiğini açıklar: "Ben dinsiz değil, tüm dinlere ve tek tanrılı dinlere,
özellikle saflık dönemlerine büyük saygı duyuyor, kendi eylemini
bu büyük insanlık aksiyonun devamı olarak görüyor, bunu hiçbir
zaman söylemekten çekinmiyorum. D'Alema'ya yazılan mektup-
ta, özetle şu söylenir: *Ben İtalya'ya yargılanmak için değil, politika
yapmak için geldim.* Talabani'ye yazılan mektup on beş maddeden
oluşur. Şöyle özetlenebilir; *Kürt liderlerinin birlik olması, siyasi çö-*

1 Bir zamanlar Araplar (sonra Almanlar) Yahudileri "kendileri için bir nevi hakaret" sayarlardı. Bkz. Michael Walzer, *Hoşgörü Üzerine*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1998, s. 58.

2 *Türk Solu* isimli dergide açıkça Kürt sorunu yok, Kürt istilası var düşüncesi işlenir; açlık grevleri şu manşetle çıkar: *Açlıktan geberin.* Bir başka sayıda *Dağa Çıkarız, Dağdan İndireni, Hepsini Asacağız.* Dergi bir düşünce işlemez, maço bir dil kullanır ve böylece taraftar bulur; amaç ise sol ile milliyetçiliği bir araya getirmektir.

zümlerden yana tavır alması, PKK'nin Güney Kürdistan için risk olarak görülmemesi, PKK ile savaş yerine diyaloğun kurulması.

Arafat'a yazılan mektupsa diğerlerine göre belki de en ilginç olanıdır. Öcalan mektubunda FKÖ ile ilişkilerini anlatır. PKK ve FKÖ'nün bir zamanlar birlikte hareket ettiklerini vurgular: "Şıkıf Kalesi direnişinde 12 şehit vermiştik." Öcalan Türkiye, ABD ve İtalya ile Arafat'ın ilişkiye girmesini de ister. Bu isteğin gerçekleşmesi halinde kendisinin, partisi adına neler istediğini bildirir, bunlar üç maddede toplanmıştır: 1) *TC mevcut sınırları esas alınacaktır.* 2) *Devletin yeniden demokratik yapılanması -bunu Türkiye'de herkes istiyor- çözüm için temeldir.* 3) *Çoğulcu demokrasi içinde Kürt kimliğinin kabulü.* Bunlar temel isteklerdir ve bunların oluşması için dört temel koşul sıralanır: Karşılıklı ateşkes. OHAL'in kaldırılması. Boşaltılan köylere yeniden dönülmesi. Serbest siyasal faaliyet. Siyasi tutukluların serbest bırakılması.[1]

Bir süre sonra D'Alema (16 Kasım) bir basın toplantısı düzenliyor ve bu toplantıda, "Öcalan sorununu yasalarımıza göre çözeceğiz" diyor. Bu açıklamadan sonra Türkiye'de zaten var olan eylemler hızlanıyor; İtalya malları meydanlarda yakılmaya başlanıyor, satan dükkânlar kundaklanıyor. Cumhurbaşkanı Demirel, 17 Kasımda Viyana'ya gidiyor. Demirel, Avrupa'ya "Türkiye kaymıyor mesajı" veriyor. Avrupa'da bulunan Türkler, 18 Kasımda Türkiye'deki İtalyan büyükelçilikleri önünde protesto yürüyüşleri yapılıyor. Her tarafta İtalya'ya sesleniliyor: *Apo'yu iade et.* İş dünyası isteyerek mi yoksa korku yüzünden midir bilinmez, İtalya'ya karşı tavır alıyor; Benetton, 20 Kasımdan itibaren vitrinlerini siyaha boyuyor. D'Alema, Öcalan'ı İtalya'da tuturak, "Terörist eylemleri engelliyorlar" diyor.

1 Abdullah Öcalan, *Roma Konuşmaları, Barışa Doğru I*, Aram Yayınları, İstanbul 2000.

İstinaf Mahkemesi ise Öcalan'ın tecrit halinin kaldırılmasına, bir evde göz hapsinde tutulmasına karar veriyor. Buna karşı İnal Batu, 23 Kasımda İstinaf Mahkemesi'nin kararına karşı, temyiz mahkemesine başvuruyor. Bu durum Türkiye'nin sinir tellerine dokunuyor. Mesut Yılmaz, İtalya'yı *ebedi düşman* diye niteliyor. Şiddet artıyor. Öcalan 20 Kasımdan itibaren hastaneden alınıp Roma'nın *İnferento* (Cehennem Vadisi) semtine götürülüyor: *Via Male Sokağı, no: 90.* İki katlı evin etrafında güvenlik önlemleri alınıyor ve Öcalan buraya yerleşiyor.

Söz konusu eve giden herkes sıkı bir kontrolden geçiyor. Öcalan'a yakın kimseler bile en az bir saat kapıda bekletiliyor. Güvenlik iki aşamadan oluşuyor: İlk aşama evin beş yüz metre uzağında, ikincisi evin bahçesinden başlıyor. Eve girenlerin üzerleri dedektörle aranıyor, sonra pasaporta el konuluyor. Evin bahçesi karakol gibi, adım başı polis var ve evin girişi bilgisayarla sürekli kontrol ediliyor. Güvenlikle bir nevi baskı oluşturuluyor. Ev ve evin civarı *askeri alan* ilan ediliyor.

Evin içinde de polis nöbet tutuyor. Öcalan ve arkadaşları evin ikinci katını kullanıyorlar. Evde bir rahatlık yok; panjur ve perdeler kapalı hep. İkinci katta küçük bir oda ve odanın sol tarafında bir salon ve ayrı bir oda bulunuyor. Birinci ve ikinci katı birbirine bağlayan bir merdiven var. Burada iki polis duruyor ve polisin parmakları tetikte! Polis evin içinde küçük bir kıpırtıyı bile not ediyor, bir yerlere bildiriyor hemen; *banyoya gitti, kahve içti, bir arkadaşı portakal soydu* (gibi ayrıntılar bile iletiliyor). Polis salt güvenlik için değil, gelen gidenlerin ve Öcalan'ın en küçük davranışlarını bile anında not ediyorlar ve daha sonra bunları yorumluyorlar. Hal hareketlerle hem Öcalan'ın, hem Öcalan'ın yanına gelenlerin *bir şeylerini* çözmeye çalışıyorlar. Örneğin Öcalan banyo-

ya gittiğinde polis duruyor, çıktığında silahı doğrultuyor hemen. Evin bir ve ikinci katı serbest; çatı katına çıkmak kesinlikle yasak. Güvenlik, psikolojik bir tahribata dönüyor. *Yapmayın bunu* diye uyarıldıklarında ise, aldıkları yanıt şu oluyor: "Biz, sizden değil, kendi güvenlik birimlerimizden de kaygılıyız." Geriye bir tek şey kalıyor: *Tahammül*. Öcalan bazen bu duruma kızan arkadaşlarını uyarıyor, gülüyor: "Beni, sizden koruyorlar." Bu arada evin üst katı tümüyle bir karakola çevriliyor.

Evde, birbirinden bağımsız timler de bulunuyor. Dışta, daha eve gelmeden eve gelenleri karşılayan birinci tim var; evin bahçesinde binayı koruyan ikinci bir tim; girişte solda, kimlik kayıtlarını yapan üçüncü bir tim; üst katta korumalar, alt katta korumalar. Polise çalışan timler, istihbarat ve askeriyeye çalışan timler ve *Dgos* denilen özel timler hep burada.

Polis vardiya usulü çalışıyor, sayıları yetmiş ile yüz arasında sürekli değişiyor. Vardiya değişimi işkenceye dönüyor; gelen, gidecek olanın görev yerini kontrolle başlıyor işe ve bu kontrol genellikle uyumak isteyenleri uyandırmak ve mümkünse hiç uyutmamaya odaklı. Kendi aralarında konuşmaları yüksek sesle. Ne Öcalan ne de arkadaşlarıyla konuşuyorlar. Bir şey sorulduğunda nazikçe yanıt veriyorlar. İtirazlara *güvenlik* gerekçesini öne sürüyorlar.

Bazen evi ararlar. Bir seferinde Fransız bir başsavcı (Franz Richard) gelip evi didik didik arar. Evde bulunan Öcalan'ın bütün arkadaşlarını dışarı çıkartır. Öcalan itiraz eder, ama sonuç vermez. Bir tek Öcalan'ın sırtına hırkasını almasına izin verirler. Bir keresinde eve aniden yirmiye yakın polis hücum eder. Bu sırada evde bulunan bir kadın banyodadır. Polis bütün bavulları ters yüz eder, kadın çamaşırlarını pencereden dışarıda duran polise

gösterir güler. Sorun şudur aslında: *Apo hayaleti Avrupa'yı tedirgin etmektedir.*

Evin içinde gündelik hayat, polis dışında Öcalan'a yakın beş ile on arasında değişen arkadaşlarıyla başlar. Sabah saat yedi gibi herkes kalkar. Yemekler evde yapılır ve saat sekiz gibi Öcalan'ın çalışma programı başlar. Basınla yapılan görüşmeler, dost ziyaretleri ve telefon görüşmeleri.

Bir keresinde Euro Sport kanalında maç izler Öcalan. Maçta yapılan hataları arkadaşlarıyla konuşur. Futboldaki bireysel hataları, siyasette yapılan bireysel hatalarla karşılaştırır. İkisinde de takım ruhunun altını çizer. Bu yüzden günlük programına başlamadan önce kimle ne konuşacaksa, bunu takım arkadaşlarıyla tartışır.

Öcalan İtalya'dayken PKK de kongrededir. En küçük bir ayrıntı bile ona sorulur. Buna kızar: *Ben kızgın sac üzerinde yürüyorum, siz her şeyi bana havale ediyorsunuz.*

Öcalan bir ara yakın bir yerde ikinci bir ev arayışına girer. Bir ev bulunur, ama İtalya hükümeti buna izin vermez.

İşte Öcalan misafirlerini burada kabul eder. Bu misafirler arasında ilk dikkat çeken, Kürtleri her zaman destekleyen Daniella Mitterand ve İtalya Komünist Partisi'nden Fausto Bertinoti'dir. Mitterand, Öcalan'a sayın, bey (mösyö) gibi sıfatlarla seslenmez, doğrudan *oğlum* der.

Öcalan'ın İtalya'da kalmaması için en çok ısrar eden ülke ABD'dir; Dışişleri Bakanı James Rubin, Öcalan'ın Türkiye'ye iade edilmesini istiyor, *yargılanmalıdır* diyordu. Almanya serinkanlı olmaya çalışıyor. Dışişleri Bakanı Joschka Fischer *Türkiye'nin sorunu dramatize ettiğini* söylüyor.

Bütün bunlar olurken, 25 Kasımda Öcalan yeni bir *ateşkes* (çözüm paketi) metniyle kamuoyunun karşısına çıkıyor. Söz konu-

su metni Öcalan adına Akif Hasan ve Ahmet Yaman okuyorlar. Maddeler şöyle:

1) *Kürt köylerine karşı operasyonların durdurulması*; 2)Göç ettirilen köylülerin köylerine geri gönderilmesi; 3) Koruculuğun kaldırılması; 4) Sınırlar bozulmadan, Kürtlerin yaşadığı bölgeye otonomi verilmesi; 5) Türklerin sahip oldukları tüm demokratik haklara Kürtlerin de sahip olması; 6) Kürt kimliğinin, dilinin ve kültürünün tanınması; 7)Din özgürlüğü ve çoğulculuğun oluşturulması.

Öcalan 27 Kasımda da PKK'nin kuruluş yıldönümünde de telefonla MED TV'ye çıkıp bir konuşma yapıyor. Konuşmasında şöyle diyor: "Ateşkes devam ediyor. Çok istediğiniz demokrasi adına gelin oturalım." Yapılan eylemlere de söz arasında değinen Öcalan Türk halkına seslenir: "Benim ölümümle bu (sorun) önlenemez. Benden bu kadar korkmakla bu korku giderilemez. Demokratik bir düzen içinde yaşamaya çağırıyorum, gücüme güç katarak çalışacağım." (*Hürriyet*, 29 Kasım 1998).

Aynı gün Ankara'da bir hareketlilik başlar. Öcalan için klasörler hazırlanır, bir kuryeyle bu klasörler İtalya'ya gönderilir. İnal Batu klasörleri 1 Aralıkta Adalet Bakanlığı'na verir. İtalya sınır dışı talebini değerlendirmeye başlıyor. Tabii bu arada Bill Clinton da iki defa D'Alema'yı arıyor. İade için ısrar ediyor. İtalya iki seçenek sunuyor: Ya Öcalan yargılanacak ya da İtalya'ya sahte pasaportla girdiği için sınırdışı edilecek. Öte yandan İtalya'nın Öcalan'ı tutuklama ve sınırdışı etme gibi bir şansı yok, bu yüzden Almanya devreye giriyor. Almanya sekiz yıl önce Öcalan hakkında bir tutuklama kararı çıkartmış. İtalya buna tutunuyor. Ancak bir sonuç vermiyor.

Mola: Cehennem Vadisi'nde yeni yıl

Kazandım, kaybettim, inandık,
yoksul mucizelere, o dal
aceleyle gökyüzüne yazılmış, taşıdı bizi, büyüdü
Geçen beyazın içinden ay yoluna doğru, bir yarın
atladı dünün üstüne, gidip aldık
Parçalanarak, feneri devirdim
Her şey kimsenin elinde

Paul Celan[1]

I

Yeni yıl geldiğinde Öcalan Cehennem Vadisi'nden çıkmak ve biraz yürümek ister, ama bu isteği *güvenlik* gerekçesiyle reddedilir: *Çıkamazsın. Her şey kimsenin elinde.* Özgürlük artık düşen bir yaprağın yarası gibidir, toprağa değdiği an, içinde bir karanlık büyür ve çok geçmeden ince dallara ve kabuğa doğru bir sararma.

Yılbaşı gecesi, sokakta herkes eğleniyor. Gurbet ve uçurum arasındaki tek yol hafıza; Öcalan hafızasını diri tutar; tek sözcük vardır ağzında, *liyane*! Roma, külün görkemiyle savrulur. Her taraf uydurulmuş bakışlarla kuşatılmış durumda.

Öcalan yeni yılda evde misafir ağırlar: Kongo Prensesi Dacia Valent. Yüzlerimizin renkleri bir değildir, ama Kongo bayrağı ile Kürtlerin bayrağı aynı renktedir. Bir tesadüf mü, yoksa kader mi demek gerekir bilinmez, Afrika'nın bütün halkları sarı, kırmızı ve yeşili ya çok sever ya da bayraklarına bu renklerden alırlar.[2]

1 Paul Celan, *Neredeyse Yaşayacaktın*, BFS Yayınları, İstanbul 1989, s. 67.

2 Benin, Burkina Faso, Kamerun, Etiyopya, Kongo, Gana, Gine, Gine Bissau, Mali, Senegal, Togo, São Tomé; Uganda, Zimbabve yine bu üç renkten oluşur, ama arada bir siyah vardır; Çad bayrağında sarı kırmızı vardır, ama yeşilin yerini mavi almıştır.

Görüşme üç saat sürüyor. Valent, Öcalan'ın konuşurken elindeki tesbihle sürekli oynadığını, *dua ettiğini* hatırlıyor. Valent, yılbaşı gecesi Öcalan'ın yanında PKK'lilerin bulunduğunu, iki katlı ve dört yatak odalı evde birlikte video izlediklerini, Kürtçe müzik dinlediğini aktarır. Bundan büyük keyif almıştır. Sonraki süreçte İtalya'nın *hukuka aykırı hareket ettiğini* ifade eden Valeyt, Öcalan'a siyasi sığınma hakkı tanınmaması halinde İçişleri Bakanlığını mahkemeye vereceklerini söyler. Valent şöyle konuşur: "Öcalan'ın eli ne kadar kanlı olursa olsun bu bir savaştır. PKK'nin öldürdüğü kadar Türk hükümeti de Kürtleri öldürdü. Kim kaç kişi öldürdü bunu bilmiyorum, önemli de değil. Kürtler bizim kardeşlerimizdir. Onlar da beyazların kurbanı olan zencilerdir. Bu yüzden Kürtlere ve Öcalan'a sempati duyuyorum. Rabin ve Mandela gibi ünlü devlet adamları da önce teröristlikle suçlandılar, ancak kendilerine Nobel Barış Ödülü verildi. Öcalan'a da Nobel Ödülü verilmeli."

Görüşme sonunda Prenses, Öcalan'ı ülkesine davet eder; "O bir özgürlük savaşçısı" der sonra, "bizim gibi zenci o da."

II

Öcalan'ın Roma'ya gelmesiyle birlikte Avrupa'da bulunan pek çok kişi Roma'ya doğru yol almış ve hepsi Öcalan'ın kaldığı hastanenin önünde meşalelerle durmuşlardır. Soğuk havaya rağmen biriken kitlede *Güneşe Yakın olmak* şiarı vardır. Burası, bu tarihten sonra *Plaza Kürdistan* (Kürdistan Alanı) olarak anılır. Öcalan'ın buraya gelmesi, sözün yola çıkması idi.

Burada Öcalan'ın çok konuğu olur. Örneğin Kemal Burkay, Öcalan'ı ziyaret edenler arasındadır. Burada kalması gerektiğini

Bunlar ilk aklıma gelenler.

söyler. Burkay Avrupa'dan, insan haklarından, demokrasiden söz eder. Nilgün Cerrahoğlu, Tayfun Talipoğlu gibi gazeteciler söyleşiler yapar. Gelenler arasında ayrıca Mahmut Baksi, Şivan Perwer ve Gülistan da bulunuyor. Şivan ve Gülistan konser verecek diye geliyorlar. Baksi ve Şivan aynı otelde, bitişik odalarda kalıyorlar. Baksi hasta, geceleri uyuyamıyor, prostatı var, tuvalete çıkamıyor. Geceleyin Şivan sesini akord ediyor, bu yüzden Baksi kızıyor ona, *uyuyamıyorum* diyor, sonra gülüp geçiyorlar. Baksi, hepimizin tanıdığı Baksi, *ben yazarım, kitap okumam* diyen Baksi.

Baksi ve Öcalan'ın dostluğu buruk bir eskiye dayanıyor.

Baksi, Kürt siyasetinde eskidir; 1968'de, TİP-Batman ilçe başkanlığıyla siyasete girmiş, daha sonra DDKO'da yer almıştır. Siyasetin yanında Baksi gazeteci ve edebiyatçı kimliğiyle de dikkat çeker; *Mezra Botan*, Türkiye'de yayımlanan ilk romanıdır; roman, Türkçe yazılmıştır. Baksi, 1970'te önce Almanya'ya, daha sonra da İsveç'e geçer. Burada edebiyat ve siyasetle iç içe yaşar. *Kürdistan Press* (1986) isimli on beş günlük bir gazetenin çıkışına ön ayak olur ve bu vesileyle bir yandan Avrupa'da Kürt kültürü ve edebiyatı başlamış olur, diğer yandan Kürtlerle ilgili haberler dış basına da yansır. Baksi bu gazeteyle Avrupa'da, basın alanında önemli bir etkinliğe ulaşır.

Baksi'nin acılarından biri kız kardeşi Necla'nın Qamışlo'da kontrgerilla tarafından 12 Aralık 1980'de öldürülmesidir. Necla'nın öldürülmesi üzerine Baksi Suriye'ye gelir ve burada Öcalan'la tanışır. Öcalan, Baksi'nin Avrupa'daki faaliyetlerinden haberdardır. Baksi, Şam'a geldiği sırada burada bulunan diğer Kürt gruplarını da ziyaret eder. Örgüt var, ama faaliyetleri sınırlıdır. Bu yüzden olsa gerek Baksi, PKK'ye yakın durur. Bu tarihte Baksi, Avrupa'ya çıkmak isteyen herkesin adresini bir kâğıda yazıp cüzdanlarında sıkı sıkıya sakladıkları biridir. Baksi herkese

yardım eder. Başarılı olmasa da Cegerxwîn, Baksi'nin dışarı çıkartmak istediği kimselerden biridir.

Baksi ile Öcalan ve Kesire'nin yurdışına çıkışı gündeme gelir. Baksi, İsveç'e gider gitmez Kesire için görüşmeler yapar (1981) ve bir süre sonra Kesire çıkar; PKK'nin Avrupa'daki sorumluluğunu üstlenir. İsveç'te Baksi'nin evinde kalır. Ancak Kesire (1983) Gülistan ve Şivan'ın PKK dışındaki grupların gecelerine çıkmasından rahatsız olur. Bunun üzerine Baksi'yle tartışır. Baksi, Şivan ve Gülistan'ı tutar; *onlar sanatçı* der, *istedikleri grubun konserlerine çıkarlar* (1984).

Baksi ailesi ile Kesire ise iyi anlaşırlar. Örneğin Mahmut Baksi'nin çok sevdiği kardeşi Lamia, Kesire'den çok etkilenir; onu sever ve onu sevmenin ötesinde PKK'ye sempati duyar. Lamia, abisiyle bu yüzden kavga eder ve tavrını Kesire'den yana koyar. Bir yıl sonra (1985) Baksi ve Kesire'nin arası iyice açılır. Kesire onların evinden ayrılır. Ancak Lamia, Kesire'yle birlikte hareket etmeye devam eder. Bunun bir sonucu olarak Lamia PKK'nin İsveç sorumlularından biri olur. Sonra Lamia, Şam'a gelir; Bekaa'ya geçer. Lamia, Öcalan'a Avrupa'da yaşamak istemediğini söyler, dağa çıkar. Lamia 1987'de PKK'nin kara ellerinden biri olan Kör Cemal (Halil Kaya) tarafından infaz edilir. Bunun nedeni olarak Erdal isimli (Mustafa Yöndem) biriyle yaşadığı "duygusal ilişki" ileri sürülür. Erdal 1986'da PKK-MK üyeliğine seçilmiş biridir ve Öcalan'ın yakınında durmasıyla dikkat çekmiştir. Bu yüzden Kör Cemal, Öcalan'a yakın olanları temizleyerek kendini var etmenin yollarını arar. Cemal bir süre sonra Erdal'ı da Uludere'de sırtına sıkılan tek bir kurşunla öldürür.

Baksi kız kardeşinin kendisinden ayrılmasını, PKK'ye katılmasını, öldürülmesini kendine yediremez. Olayın peşini bırak-

maz. Lamia'nın öldürülmesinin gerçek nedenini öğreninceye kadar da PKK'ye mesafeli durur. Bir süre sonra Öcalan'ın Kör Cemal ile ilgili söylediklerini duyunca rahatlar. Öcalan için Cemal, *"PKK'yi ve Öcalan'ı istismar ederek yok etmek isteyen"* biridir. Öcalan ve Baksi, 2 Mayıs 1998'de MED TV'de yapılan canlı yayında (Öcalan telefonla katılır) seneler sonra ilk kez karşılaşırlar. Baksi, Öcalan'a Lamia'yla ilgili sorular sorar. Öcalan yanıt verir ve Cemal'in yalnızca Lamia'yı değil, pek çok kimseyi salt karalayarak (*sen ajansın* diyerek) kurşuna dizdiğini dile getirir. Bu açıklama Baksi'yi gururlandırır.

Baksi, kendi içinde Öcalan ve Mahsum Korkmaz (*Baksi, Korkmaz'ın bütün ailesini tanır, Batman'dan*) sağ oldukları müddetçe Lamia'nın başına bir şey gelmez demiştir. Öcalan buradan sözü alır. Çünkü Kör Cemal daha sonra parti içinde *Kör Cemal Pratiği* olarak adlandırılan bir pratiğin öznesidir. Korkmaz'ın ölümüyle Kör Cemal ve ekibi ortaya çıkmıştır. Kör Cemal ve Hogır üniversite öğrencileri ve aydınlara karşı öfke doludur. Diş fırçası taşıdı diye uygulamaya alınan kimseler bile vardır. Onlara göre, "aydınlar yenilmiş, köylüler iktidarı almışlardır artık." Cemal'in ölümünden sonra (1988) yerine Şemdin Sakık geçer. Korkmaz'ın ölmeden önce yazdığı bir mektup vardır. Mektupta Kör Cemal ve Sakık, köylü kurnazlığıyla partiyi ele geçirmeye çalışan kimseler olarak tanıtılır. Sonuçta Korkmaz ölür (1986), Kör Cemal ve Sakık, ittifak içine girerler. Öcalan, Cemal'in *pratiği* üzerinde durarak Baksi'yi rahatlatır. Öcalan için Lamia önemli biridir; Avrupa'dan PKK'ye katılan ilk öğrencilerden, ilk kızlardan biridir. Dahası Öcalan Kürtlerin kurtuluşunu hep Kürt kadınının kurtuluşu olarak değerlendirir. Bu yüzden Lamia her zaman inancı için dağa çıkan bir sembol olarak Öcalan'ın belleğinde yerini alır.

Yıllar sonra, işte bir yılbaşı günü Roma'da Baksi, Şivan ve Gülistan Öcalan'ın konuğu olurlar. Öcalan ve Baksi ajanların cirit attığı bir zamanda kucaklaşırlar. Arada Baksi, Lamia'dan söz eder. Öcalan kadınların gerillaya katılmasından ve katılan gerillaların zamanın Zîn, Xece ve Edul'e eşdeğer olduklarından söz eder. Bu anlamda Lamia da Mem û Zîn'de olduğu gibi "Bekirlerin kurbanı" olmuş biri olarak sohbette anılır. Duygulu anlar yaşanır.

Herkes Roma'ya akın etmiştir. Gazeteciler haber için mi yoksa bilgi sızdırmak için mi burada bilinmiyor. Öcalan, Baksi'ye şunu söylüyor: "Bak Mahmud, tepemizde dünyanın en gelişmiş aygıtlarıyla dolu, casus uydularla, burada ne olup bittiğini öğreniyorlar. Bizi de izliyorlar şimdi." Baksi, "keşke Kürdistan'a gitseydin" diyor. Öcalan bir iç çekiyor, etrafını süzüyor, "istemez miydim..." diyor önce; sonra, "gitseydim, Saddam'ın başına yağdırılan füzelerin yüz misli benim ve Hafız Esad'ın başına yağacaktı. Beni yok etmek için binlerce Kürdü yok edeceklerdi." Baksi'nin gazetecilği tutuyor, "o zaman gizli gitseydin..." Öcalan, "olmazdı" diyor, "herkes benim gittiğimi bilmeliydi, yok olduğumu bilmeseler, kıyameti koparırlardı."

Öcalan bunları söylerken birden dalgınlaşıyor; "Kürt meselesini buraya taşıma derdim var" diyor. Sonra "sanırım buradan da ayrılacağım" diyor. Buna karşılık Baksi, "burada kal" diyor, belki bir umut. Öcalan dillerini bilmese de hareketlerinden anlıyor, şunu söylüyor: "İtalya hükümetinin niyeti kötü, bunların niyeti beni öldürmektir. Bunlar bir gece bana zehirli iğne vuracaklar."

Baksi rahatsızlığından dolayı ancak iki gün kalabiliyor. Ayrılırken Öcalan, *Baksi* diyor, *sakın özgür Kürdü görmeden ölme.*

Baksi'ye görüşme anlarını birkaç kez sordum. Bana şunu söyledi: "Üstüne ağır bir yük çökmüş gibiydi. Yorgundu."

III

Öcalan ve Baksi'nin konuşmalarının siyaset dışında kalan kısmında ise edebiyat vardır. Öcalan arabada giderken üç kaset dikkatini çeker. Bunlardan birini yol boyunca dinler, tam üç kez. Sonra konu dikkatini çeker, kendisi mırıldanır: *Liyane, dilê min liyane, êvara xwedê da lime lime topa dengê hurobiyane, Dewreşe Evdi, keti haleki bê halane.* Öcalan kasette dinlediği kılam ile yaşadığı şimdiki zaman arasında bir benzerlik kurar: Evdi ve Edul *o zamanın gerillaları.* İkisinde büyük bir aşk ve ikisinde de inanılmaz bir yiğitlik var. Edul sevdiği adam için beylerin, ağaların gelini olmayı reddeder; *onlara gelin gideceğime ölmeyi tercih ederim* der. Dewreş, zor durumdadır, 12 arkadaşıyla birlikte köstebeklerle dolu bir tarladadır; bin beş yüz süvariyle karşı karşıyadır ve her bir süvari yedi pehlivana bedeldir. Hikâye uzun.

Öcalan, Edul'un sesini duyar, sonra kendisini yakarken *Bê serok jiyan nabe* (Başkansız yaşam olmaz) sözünü hatırlar; dört bir yandan kendini yakan kimselerin haberi gelir; bir çocuk yüz derece kaynar suya atar kendini; kaset çalar bu arada, araba gider, Edul'un sesinden destan ağıda döner. Öcalan, *bu ses ve ben* der; hal, aynı hal, zaman aynı zaman. Öcalan uzun ince bir yola düşmüştür.

İşte şimdi yer Roma'dır ve Şivan yüksek sesle meydanda bu kılamı okur, *liyane.*

Öcalan Roma'dan Ayrılıyor

Öcalan ev hapsi, düzenli gözetim ve her şeyin güvenlikle açıklandığı Roma'dan bir an önce ayrılmak ister. Bunun için alternatifleri bir bir gözden geçirir. Burada kendisine ait bir ev kiralama izni bile yoktur. Bu haliyle bir şey yapamaz; barışı dillendiremez ve

Kürtlerin statüleriyle ilgili tek bir adım bile atamaz. Öcalan'ın Kürdistan'a gelmesi sıkça tartışılırken, Öcalan'ın Filistin'den konukları gelir. Sudan, Libya gibi seçenekler vardır. Tam bunlar tartışılırken Mahir ve Macit çıkagelirler. Mahir, Almanların kendisiyle ilişki kurduklarını söyler. Avrupa örgütüyle niçin ilişki kurulmadığı yönündeki soruya Mahir, *Rusya üzerinden, benimle ilişkiye girdiler* yanıtını verir. Mahir, Almanlarla Roma'da da görüşecektir. Görüşürler, Almanlar Mahir'e *başkanınız burada kalsın* yanıtını verirler. Mahir, Rusya'da ilişkilerinin çok iyi olduğunu, İtalya'da Öcalan'ın kalmasının imkânsız olduğunu söyler ve ekler, *Başkan isterse, Rusya'da illegal olarak kalabilir.* Bu konuda Beyaz Rusya'dan teklif almıştır. Öcalan Mahir'e inanır, anlattıklarıyla ikna olur. Buna göre Öcalan önce Moskova'ya, daha sonra Beyaz Rusya'ya geçecektir. İlk ilişkiler Rusya üzerineydi ve bu ilişki Türk-Rus ilişkileri bozulmasın diye sabote edilmişti, şimdi sırada Beyaz Rusya vardı. Olabilir mi?

Yakınındaki pek çok kişinin, başta PKK'nin Avrupa'daki yapılanmasının düşüncesi, Öcalan'ın burada kalması yönündedir.

İkinci seçenek Yunanistan'da illegal olarak kalmak ve bir süre sonra yine illegal olarak Suriye'ye geçmek (ya da Ortadoğu'da bir başka ülkeye). Buradan hedef ise Kürdistan'dır.

Yunanlı dostlar, *biz bunu kaldıramayız* derler. Kapıyı kapatırlar.

Güney Afrika seçenekler arasındadır. Önce evet demişlerdir, ama sonra *bize gelebilir* diyen yetkili, birden Londra'ya gitmiştir. Afrika'nın başkenti, eskiden beri Londra'dır, buradan izin alınmadan kuş bile uçmaz.

Öte yandan MİT ile İtalyan polisinin ittifak halinde söyledikleri kimi şeyler vardır. Bunlar kimi zaman senaryo, kimi zaman

gerçektir. Bir keresinde MİT'ten bir grup Roma'ya gider. Yakında bir ev tutar. Bu yalandır. Çünkü Öcalan'ın buraya gelmesiyle birlikte kimseye kiralık ev bile verilmemiştir. Bir keresinde evin civarından bir ses duyulmuştur, biri *Yılmaz* diye bağırmıştır, polis teyakkuzdadır!

Ancak şöyle de bir gerçek vardır. Roma'da Türk ve İtalyan *yetkililer*, önlerinde bir *PKK Raporu* ile toplantı yaparlar. Türkiye, NATO müttefiki olarak İtalya'dan resmen Öcalan'ı ister. Çember daralır.

Öcalan 15 Ocakta hazırlıklara başlar. Kesin kararlıdır. Onun ayrılacağı ABD'liler tarafından duyulur. Ki zaten birkaç gündür ABD'yle ilişkiler de vardır. Gelip Öcalan ile görüşecekler. Ancak Öcalan onlar gelmeden Rusya'ya uçar.

Öcalan 17 Ocakta Roma'dan ayrılır. Bunun için ona (*saat, 13.00*) bizzat İtalyan polisi tarafından çelik yelek getirilir ve yeleği elleriyle giydirirler. Kafalarındaki planda ise şu vardır: *Öcalan'ı evden polis kıyafetiyle çıkartmak.*

Yelek giyildikten sonra Öcalan kendisiyle kalan bütün arkadaşlarıyla fotoğraf çektirir. Bütün karelerde gülümser. Tedirginlik bütün karelere siner. Bu yelek giydirme sahnesi sırasında kimisi ağlar. İnanan kimseler için bu ağır bir sahnedir; bir çeliğin yapacağı işi yapamamak zor gelir. Öcalan herkese moral verir. Yelek giydirildikten sonra herkes gitmek zorundadır. Anlaşma böyle yapılmıştır. Öcalan tek tek herkese sarılır ve sonra bir cipe bindirilerek iki ay kaldığı, ama hiç görmediği, gezmesine izin verilmeyen Roma sokakları arasından havaalanına doğru gider. Uçak kalkar. Öcalan pencereden Roma'ya bakar, Roma küçülür, küçülür...

Öcalan'ın yanındakiler öğleden sonra saat 15:00 gibi İtalya hükümetine gidip, yapılan programın uygulandığını söylerler ve

saat 18:00'de, Mahir'i ararlar: *Tamam mı*? Mahir yanıt verir: *Tamam*. Öcalan, Mahir'e *kimdi arayan* diye sorar. Mahir, *arkadaşlar* yanıtını verir. Roma'dakilerin Öcalan'ın sesini son kez duyuşudur bu, *kimdi arayan*?

Öcalan dört saatlik bir yolculuktan sonra Moskova'ya varır. Yerler buz tutmuştur ve Öcalan havaalanından alınıp yedi saatlik bir başka yolculuğa çıkarılır. Bir yere varır, ama *burası neresi*, bilen yok. Öcalan burayı, *ölsen kimse duymayacak* diye tanımlar; bir tek mafya babaları için idealdir. Bildik Amerikan mafya filmlerindeki dekor Öcalan için ayarlanmıştır. Öcalan'ın yüzüne bakanların yüzlerinde dostluktan eser yoktur; hepsi suratsızdır ve yalnızca dik bakmayı öğrenmişlerdir. Öcalan birkaç gün sonra buradan da alınıp bir kargo uçağıyla Tacikistan'ın başkenti olan Bişkek'e, buradan da bir köy evine yerleştirilir. Öcalan bir hafta bu köy evinde, tecrit koşulları içinde yaşar. Oysa ki Mahir, Rusya'da en az altı ay kalabileceğini söylemiş, *bunun garantisini aldım* demiştir. Şimdi Öcalan'a *istersen seni Suriye'ye gönderelim* derler.

Bunun üzerine tekrar Ayfer Kaya (Rozerin) ile Öcalan ilişki kurar. Kaya, Öcalan'a tekrar Yunanistan'a gelebileceğini söyler ve kendisi de Badouvas ve Naksakis adlı iki Yunanlıyla birlikte Rusya'ya gelir. Böylece Rusya defteri 29 Ocakta Öcalan'ın Kaya'yla birlikte ayrılmasıyla son bulur. Yunan gizli servisine çalışan Badouvas ve Naksakis, Öcalan'a güvence verirler; Öcalan'a *Yunanistan seni kabul edecek* derler. Öcalan *tamam* der ve yola çıkarlar.

Atina havaalanına inerler ve gizlice VIP salonundan geçip kayıplara karışırlar. Geceyi Vula Damyanaku adlı yazarın kızı Eleni'yle birlikte yaşadığı Atina'daki gürültüden uzak Nea Makri'deki (Neu Vuça semtinde) evinde geçirirler. Kaç zamandır rahatça bir banyo yapamayan Öcalan burada banyo yapar, üstün-

dekileri değiştirir. Öcalan gittikten sonra Damyanaku atletini yıkar, kurutur ve saklar. Sabah yine görüşme trafiği başlar. Öcalan burada istenmez yine. Dimitris, Öcalan'ı görünce hırçınlaşır ve Öcalan'ın derhal gitmesini ister. Bunun üzerine bir uçak ayarlanır ve Minsk üzerinden Hollanda'ya gideceği söylenir. Ancak böyle olmaz. Öcalan'ı Minsk havaalanına getirip bırakırlar. Öcalan dondurucu soğukta (eksi 18) dört saat bekler; onu Hollanda'ya götürecek uçak gelmez. Öcalan ortada kalır ve dahası Öcalan'ı uçaktan indirip, havaalanında bırakmak isterler. Gün biter, gece biter (31 Ocak 1 Şubata döner). Bütün havaalanlarında alarm vardır. MOSSAD Öcalan'ın yerini tespit eder. Çaresiz, Korfu Adasına gidip iki gün kalırlar; hükümet, Öcalan'ı Güney Afrika'ya gitmesi için iknaya çalışır burada. Atina'ya dönerler sonra.

Dışişleri Bakanı Teodoros Pangalos bu sefer bizzat Öcalan ile görüşmek ister. Öcalan kısa süreli bir umut yaşar, ama eve gittiği zaman bu umut da kırılır. Pangalos görüşmeye üst düzey bir istihbarat ekibini dahil etmiştir ve burada Öcalan açıkça tehdit edilir: "Sana sabah dörde kadar süre tanıyoruz. Aksi takdirde bildiğimizi zorla yaparız." Öcalan bu tavır karşısında şaşırmaz, yüzlerini göstermişlerdir, o kadar. Burada Savvas Kalenderidis devreye girer. Öcalan Kalenderidis'e *güvenir* ve Kalenderidis ona "Yunan devletinin şerefi üzerine yemin ederim ki..." diye söze başlar. Teklifi ise şudur: Dışişleri Bakanlığı Öcalan'a bir Güney Afrika pasaportu ayarlayacak ve Öcalan Eski Yunanlıların olduğu Kenya'ya gidecektir. Olur mu? Olur.

Şubat Soğuğu, Ankara

Öcalan Yunanistan'da ölüm kalım günleri yaşarken, Ankara'da Roma'dan çıkış süreciyle birlikte bir hareketlilik başlar. Gazete-

ler üzerinden garip bir kampanya başlatılır. *Sabah* gazetesinde (2 Şubat 1999) MİT'e yüklenen bir haber yayımlanır. Bu ilan/habere göre Ecevit, *Apo İtalya'da* demiş, ama eli boş çıkmıştır. Sonra Öcalan Avrupa'da görülmüştür. Soru da şudur, MİT ne iş yapar?

Bunun üzerine 4 Şubat Perşembe akşamı CIA ve MİT Yenimahalle'de bir araya gelir. CIA ajanı, MİT müsteşarı Şenkal Atasagun'a Öcalan'ı birlikte yakalama teklifiyle gelir. Rivayetlere göre ajan şunu ister: *Öcalan sağ getirilecek ve mahkemede adilce yargılanacak.*[1]

Atasagun, Ecevit'e ulaşır. İsmail Cem'le yemekte olan Ecevit, Atasagun'u kabul eder. Ecevit teklife sıcak bakar, ama Cumhurbaşkanına da haber verilmesi gerektiğini düşünür. Hemen Demirel'i arar (saat 23.10). Köşk kapısı açılır. Demirel, Ecevit, Atasagun ve Genelkurmay Başkanı Hüseyin Kıvrıkoğlu Köşk'te buluşurlar. Kimsenin haberi yoktur. Atasagun CIA'in teklifini yineler. Görüşme, CIA'in teklifinin kabulüyle sona erer. Görülen budur ve bundan şunu anlarız, CIA yakalayacak, MİT Öcalan'ı teslim alacaktır. Bundan sonrası kendiliğinden gelir. Kimi kaynaklarda Çiller döneminde eğitilen özel ekip (Kont Terör Dairesi) hazırlıklara başlayacak denir.[2] Dört kişilik ekibin içinde GATA kardiyoloji bölümünden bir yarbay da operasyonda yer alacaktır.

Köşk'teki *evet* kararından sonra uçak ayarlanır. Cavit Çağlar aranır ve onun uçağı için 200 bin dolar verilir ve sonuçta 10 Şubatta, CIA ve MİT ekipleri tam tekmil hazırdır. Pilotlarla birlikte toplam yedi kişidirler. Atasagun, son uyarılarını da yapar: *Sağ salim getirilecek.* Uçak, Mısır üzerinden Uganda'ya geçer. Burada CIA'den haber beklerler. Öcalan geldiği anda harekete geçecekler.

1 Tuncay Özkan, *Operasyon*, Doğan Yayınları, İstanbul 2000.
2 Tuncay Özkan, *Bir Gizli Servisin Tarihi*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1996.

Atina, Son Hazırlıklar

Öcalan Kenya'ya gitmeyi kabul eder. Hazırlıklar yapılır ve 2 Şubatta Öcalan, Kalenderidis'le birlikte Kenya'ya doğru yola çıkar. İner inmez Kenya'nın Yunanistan büyükelçiliğine ait bir konuta geçerler. Diken üstünde olmalarına rağmen uyurlar. Bir gün sonra sabah sinyaller gelmeye başlar. Bunlardan ilki Yunan Büyükelçisi Yorgos Kostulas'ın, Kenya Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri tarafından çağrılıp gazetede çıkan Öcalan fotoğrafını gösterip *bu adamı tanıyor musun* diye sormasıdır. Kostulas yanıt vermez, ama elçiliğe dönünce dışişlerini arar. Kostulas daha sonra Öcalan'la gelen Yunan ajan Kalenderidis'i havaalanına bırakır. Elçiliğe dönünce telefon çalar. Kalenderidis *uçağı kaçırdım* der. Kalenderidis elçiliğe gelir. Bunun üzerine küçük bir toplantı yapılır. Buna göre ilk işlerden biri Öcalan'ın BM'ye teslim edilmesidir. Böylece Öcalan korunma isteyebilecektir. Yunanistan Dışişleri bunu kabul etmez. Tekrar Öcalan'a dönülür ve tek şey söylenir: *Çıkmalısın*. Ama nereye?

Öcalan Kenya'ya bir iltica dilekçesi yazar. Kalenderidis dilekçeyi çevirir. Atina kabul etmez (5 Şubat). Bir süre sonra Seyşel Adaları gündeme gelir. Atina bu teklife yeşil ışık yakar. Büyükelçi ve Kalenderidis plan yapmaya devam ederler. Kalenderidis, Seyşel'de Yunanlı bir işadamı bulur ve bu adam 15 milyon dolar karşılığında Öcalan'a pasaport alabileceğini söyler, ama bu sefer de para bulunmaz! Seyşel tartışılırken Şemse Kılıç ve bir kişi daha Kenya'ya, Yunan polisi kıyafetiyle gelirler (10 Şubat). Kalenderidis ikisini karşılar. Kılıç ve diğer arkadaşı Öcalan'ı görürler, sarılırlar. Kostulas ise bu arada Öcalan'ı Somali ya da Tanzanya'ya götürmeyi teklif eder.

Durumu fark eden Öcalan konuttan çıkmayacağını söyler. Seyşel bir umut olarak orada durur. Plan da fena sayılmaz; Öca-

lan yabancı bir pasaportla kabul edilecek, peşinden diplomatik bir pasaport verilecektir. Ancak Öcalan'ın büyükelçilikten çıkartılması gerekir. Kiliseye gidebilirler mi? Ortodoks Kilisesi her ihtimale karşı polis ablukasına alınmıştır.

Kostulas Seyşel'i Atina'ya bildirir. Öcalan *pasaport olmadan çıkmam* der. Öte yandan Kalenderidis aranır; "konuta git ve onu zorla at" diye bağırır biri. Atina, Öcalan'ı konuttan atmak için dört polis göndeririir. Bir süre sonra Kenya polisi binayı sarar. Polis girer ve Öcalan'ı dışarı çıkartmak isterken, dışarı çıkıp Seyşel için hazırlık yapan Şemse Kılıç diğerleriyle gelir; Kılıç ve diğerleri kendilerini yakmakla tehdit ederler. Herkes durur. Öcalan'ın yüzünde renk kalmamıştır, sessizdir. Kostulas ter içinde kalmıştır. Açıkça şunu söylerler, *çıkın yoksa hepinizi imha edeceğiz*. Öcalan, *gitmeliyiz* der. Kılıç ve diğer arkadaşları eğer Seyşel'e gidecekse, uçakta Kostulas'ın kendilerine refakat etmesini ister ve Kılıç başına tabanca dayayıp, *Öcalan'ı zorlarsanız intihar ederim* der. Kenyalı yetkililer teklifi kabul etmez. Herkes Öcalan'ın önüne geçer. Derken Kostulas, Öcalan'a yaklaşır, Pangalos'un telefon ettiğini, eğer isterse Öcalan'ın Hollanda'ya gidebileceğini söyler. Derin bir nefes alır herkes. Kalenderidis benzer bilgiler verir şunu söyler: "Ben de Simitis ile konuştum. Mısır üzerinden Hollanda'ya gidebileceğimize dair güvence verdi."[1] Öcalan arkadaşlarını sakinleştirir; işler *düzeliyor*, der.

Bunun üzerine Öcalan dış kapıya doğru yürür. Zaten bekleyen Toyoto Land Cruiser marka bir otomobile biner. Kılıç kapıyı kapatmalarına izin vermez ve kendisinin de arabaya binmesini ister, ama polis karga tulumba atar onu. Büyükelçi ve Kalenderidis de arabaya binmek isterler, ama onlara da izin verilmez. Öcalan, Nur-

1 Öcalan, *Sümer Rahip Devletinden Halk Cumhuriyetine Doğru*, s. 202.

can adlı *tercüman gelsin* der, onu da kabul etmezler. Kılıç korkar. Birkaç gün önce Öcalan yolculuğun Ankara'da sonuçlanacağını söylemişti, bunu hatırlar. Arabaya kimse alınmayınca Öcalan işi şansa bırakır, ne olacaksa olsun dercesine arabanın kapısını çeker.

Hava kararmak üzeredir. Kılıç, Kalenderidis ve büyükelçi ayrı arabalarla havaalanına doğru giden arabayı takip ederler. Öcalan'ı havaalanında görürler, ama içinde olduğu araba polis tarafından sarılmıştır. Yüz metreden fazla yaklaşılması bile mümkün değildir. Kostulas havaalanında Yunanistan'ı arar. Kılıç, *ne konuştunuz* diye sorar. Kostulas şunu söyler: "Diyorlar ki, onları orada bırakın ve dönün, sizinle tüm ilişkiyi kesmemizi istiyorlar."[1]

Öcalan'ın içinde bulunduğu otomobil aprona doğru gider. Öcalan elindeki çantasıyla Kenyalı polislerle uçağa doğru girer. Merdivenleri çıkar. Kapıda onu uzun boylu, sarışın, yeşil gözlü biri (Türk) karşılar. İçeri girer. Üç kişi üstüne atlar. Ellerini, ağzını ve gözlerini bantlarlar. Doktor iğnesini yapar; saat 20.00'dir. Öcalan 15 Şubatı 16 Şubata bağlayan gece, saat 03.30'da İstanbul'a getirilir.[2] Yol boyunca uyandırıp Öcalan'la konuşurlar. Öcalan şunları

1 Öcalan'ın yanında Şemse Kılıç (Dilan), Ayfer Kaya (Rozerin), tercüman olarak Nurcan Derya ve bir erkek bulunur. Öcalan'ın yakalanmasından sonra Büyükelçi Kastulas, hepsini alır ve bunlar 25 Şubata kadar burada kalırlar. Şemse Kılıç, kendisiyle yapılan bir söyleşide "Kostulas istemeseydi, orada başımıza neler gelirdi, bunu düşünmek dahi istemiyorum" diye konuşur.

2 *9 Ekim 1998*: Öcalan Suriye'den çıktı, Atina'ya gitti, buradan Moskova; 10 Ekim 1998: Moskova'da; 11 Ekim 1998: Mesut Yılmaz, Öcalan'ın Rusya'da olduğunu açıklar; 19 Ekim 1998: MİT, Öcalan'ı Rusya'da bulur; *20 Ekim 1998*: Rusya, "Apo bizde değil" der; 27 Ekim 1998: Türkiye, Rusya'yı uyarır: Türkiye'ye iade edin; 29 Ekim 1998: Türkiye, Suriye sınırında tatbikat; 4 Kasım 1998: Rusya'ya iltica başvurusu; 11 Kasım 1999: Rusya'dan ayrılma; 12 Kasım 1998: Roma; 30 Kasım 1998: Öcalan'ın iade dosyası Roma'da, 900 sayfa, dört klasör; 7 Aralık 1998: Öcalan'ın evi aranıyor; 16 Aralık 1998: Roma İstinaf Mahkemesi, zorunlu ikamet kararını kaldırıyor; 16 Ocak 1999: Roma'dan ayrılış; Rusya yeni yer; 29 Ocak 1999: Atina; 30 Ocak 1999: Öcalan EİP Başkanı Dimitris Stavrakakis'le görüşür; 31 Ocak 1999: Öcalan, Lear jetiyle Belarus'un başkenti Minsk'e gider. Uçuş izni verilmez; 1 Şubat 1999: Atina; 2 Şubat 1999: Kenya'ya da; 14 Şubat 1999: Kenyalı polisler, Yunanistan Büyükelçiliğini

söylemek ister: *Bu başarı sizin değildir. Size dostluk yaptıklarını söyleyenler, dürüst davranmıyorlar. Bu oyunu her iki tarafa oynamak istiyorlar. Ben hiçbir zaman Türklük düşmanlığı yapmadım. Ana tarafından kan bağlılığı bile vardır. Barış ve kardeşlik tek doğru yoldur. Bundan sonra mücadelemi bu temelde yürüteceğim kesindir.*[1] Ancak bu sözler, 90 dakikadan üç dört saniyeye indirilir ve Öcalan'ın ilk sözleri olarak servis edilir. Buna göre Öcalan, "Annem Türktür" demiştir; "hizmete hazırım" demiştir. Öcalan uçaktan indirilirken ellerinde olmasına rağmen üç kişi birden onu sürüklerler. Öcalan sürükleyenlere, "Faili meçhule mi götürüyorsunuz?" diye sorar. İçlerinden biri "Bu şansı sana vermeyeceğiz!" karşılığını verir.

Öcalan, Che'nin öldürüldüğü gün olan 9 Ekimde yola çıkmıştı. Bu, dünyayı yöneten güç için bir semboldür. Şimdi, 9 Ekimde başlayan bir hikâyenin de son günüdür. Che'nin öldürülüp daha sonra cesedinin sergilenmesi gibi, Öcalan'ın Türkiye gelmesi de aynı kod içinde yürür. Birazdan eli bağlı, gözü bağlı adamın gözlerini açıp alay edercesine birbirine zafer işareti yapacak olan timin görüntüleri televizyonlara yansıyacak ve sonra Öcalan alınıp bayrak önünde gazeteler için fotoğrafı çekilecektir. Hükümetin yetkili ağızları olup biteni müjde olarak verecek, Ecevit yaklaşan seçimlerde kesin başbakan olacak![2]

---

kuşatır; 15 Şubat 1999: CIA tarafından organize edilen operasyon sonucu Kenya Polisi Öcalan'ı Nairobi navaalanına getirip MIT'e teslim eder; 16 Şubat 1999: Öcalan saat 03.30'da İstanbul'a getirilir ve Bandırma'dan İmralı Adasına götürülür.

1 Öcalan, *Sümer Rabip Devletinden Halk Cumhuriyetine Doğru*, s. 203.

2 Ecevit, tıpkı Turgut Özal gibi 2000'li yıllarda Kürt olduğunu söyleyecekti. Ailesi seneler önce Kastamonu-Daday'a yerleşmişti, ama Ecevit, babam Kürt diyordu, kendisini *Türk* hissediyordu. Ecevit, Kürtlüğünü ise günün birinde Daday'a gittiği sırada öğrenmişti. Burada dedesi Mustafa Efendi'nin mezarı vardı; mezarın üstünde ise şu yazılıydı: Kürtzade Mustafa Efendi. Ancak Ecevit için Kürt sorunu diye bir sorun hiçbir zaman olmadı; ona göre Kürt sorunu feodal bir sorundu; feodalizm çözülür ve ekonomi düzelirse, Kürt sorunu da kendiliğinden çözülürdü. Bkz. Aras Erdoğan, *Umut Adam Ecevit*, Kesit Yayınları, İstanbul 2006.

XII. BÖLÜM

Ada

İmralı, Armutlu yarımadasının Bozburun'a 20 kilometre; Bursa-Karacabey kıyısından akan Susurluk çayına 12 kilometre mesafede bir adadır. Yüzölçümü yaklaşık on kilometredir. Burada, 1913'e kadar üç Rum köyü (250 hane), bir okul, üç manastır yer almaktaydı. Ada tarım ve balıkçılıkla geçinirdi. Lozan'dan sonra (1924) yapılan mübadeleyle İmralı tümden boşaltıldı. Ege'de mübadele sırasında kimi kadınlar tencere diplerindeki is ile yüzlerini karartıp, çekicilikten kendilerini kurtarırlar.[1] Burası, tümden çoraklaşmaya bırakıldı. 1935'te, Fahri isimli biri İmralı'ya gelip buradaki kilisenin duvarlarını onarır ve burayı bir cezaevine çevirir. Cezaevine ilk etapta getirilen elli mahkûm burada çorak toprağı yeniden işlemeye başlar. Toprak işlendiğinden, burası yarı açık cezaevi konumuna getirilir.

Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan ile birlikte tekrar gündeme gelir. Menderes ve arkadaşları İmralı'da infaz edilir ve cesetleri 29 yıl boyunca burada tutulur; 17 Eylül 1990'da, İstanbul'da üçü için anıt mezar yapılır. Ada, 1961'den

1 Müslüm Yücel, "Mavi Sürgün," *Evrensel*, 1-3 Ekim 2001.

sonra izolasyon merkezi olarak iş görür; örneğin bu tarihte kadınlar gidip eşlerini ziyaret edemezler (*Milliyet*, 21 Eylül 1961). Sonraki yıllarda burası tarımsal alanda devlet için bir fabrika işlevi görür ve burada bazen mahkûm işçiler grev kararı alırlar; 1966'da 650 hükümlü protesto eylemleri yapar, işi bırakırlar. Siyasi mahkûmlar da buraya sıkça getirilir; 1971'de Mustafa Köse (komünizm suçundan hükümlü) buradan bir balıkçı teknesiyle firar eder. İlerleyen yıllarda ada Yılmaz Güney ile anılır. Güney burada hem tarımla uğraşır (özellikle domates yetiştirmede üstüne yoktur) diğer yandan film senaryoları yazar. Burada rahattır; oğlu bile bir keresinde tam yedi gün gizlice yanında kalır. Güney'in *Yol* filmi çekildiğinde İmralı'da yatmaktadır ve Güney, 1981'de buradan firar eder.

Öcalan ile birlikte ada yeniden gündeme gelir. Ancak bu sefer çok çalıştırılan ve bunun karşısında kendisini azarlayan jandarmaya bıçak çeken mahkûmla, Güney'in firarı ya da *buraya kadınlar gelemez* diye verilen emirle gündeme gelmez; Öcalan buraya getirilir. Onun gelmesiyle cezaevi tümden boşaltılır; toplam 47 mahkûm ve çok sayıda küçükbaş hayvan adadan çıkartılır. Mahkûmlar sabun ve konserve fabrikasında çalışıp, buradan az da olsa bir ücret alırken, ada Öcalan'la birlikte sadece *gardiyanlara* kalır.

İlk Günler

Öcalan İmralı'da Genelkurmay Başkanlığı'nı temsilen bir yarbay tarafından karşılanır. Yüz yüze gelirler ve bu yarbay Öcalan'a aynen şunu söyler: "Bu işte çok oyun var. Biz kardeşlikle halletmek istiyoruz. Tertiplere fırsat vermeyeceğiz."[1]

1 Öcalan, *Sümer Rahip Devletinden Halk Cumhuriyetine Doğru*, s. 203.

Öcalan'ın ilk on günü hücrede geçer ve burada dörtlü sorgu-ya (Emniyet, MİT, Jandarma ve Genelkurmay istihbaratı) alınır. Kaba dayak ve küfür yoktur, ama manevi baskı oldukça ağırdır. On gün boyunca istenilen değil, istediği gibi konuşur. Öcalan devletin yüzüyle ilk kez karşılaşmıştır. Sorulardan ziyade sorun tartışılır ve Öcalan'ın konuşması karşısında olgun davranmaya çalışırlar. Öcalan 93'ten beri dillendirdiği barış projesini (*demokratik uzlaşı, barış için diyalog*) burada tartışır.

Öcalan'ın Türkiye'ye getirildiği gün Öcalan'ın doğduğu Ömerli köyünde elektrikler kesilir; 15 Şubatta kesilen elektrik 16 Şubatta da gelmez. Bunun nedeni belki de ailenin TV izlemesini engellemektir. Belki de başka bir nedeni vardır. Böylece Öcalan ailesinden Ömerli'de kalanlar (Fatma), bu yüzden Öcalan'ın yakalanmasını eve gelen bir gazeteciden öğrenir. Haber televizyonlarda çıktıktan sonra, pek çok gazeteci soluğu burada alır. Fatma evde oturur ve oğlu Ali içeri kimseyi bırakmaz. Fatma yakalandı haberiyle birlikte çöker ve ağlamaya başlar. Haberin duyulmasıyla birlikte köyün abluka altına alınması bir olur; giriş çıkışlar tez elden tutulur.

Öcalan'ın Adana'da oturan ablası Havva Keser ve Mehmet Öcalan ise haberi ilk duyanlardır. Mehmet duyduğu an iki elini başına vurur. İlk görüntüler sırasında tükürüğünü yutamaz, boğazı kurur, ağlar. Havva dizlerine vurur. Havva için Öcalan yalnızca küçük bir kardeş değil, aynı zamanda bir oğuldur da; bu yüzden acısı büyüktür. Yapılacak tek iş avukat bulmaktır, Mehmet ve Havva hemen Diyarbakır Barosu'na başvurur ve ilk elden birkaç avukatın adı geçmeye başlıyor: Diyarbakır'dan Osman Baydemir, İzmir'den Hatice Korkut, İstanbul'dan Ahmet Avşar, Eren Keskin, Ercan Kanar, Mükrime Tepe, Derya Bakır, Filiz Köstak, Ahmet Zeki Okçuoğlu, Aysel Tuyluk ve Doğan Erbaş.

Bir yandan bu avukatların adları geçiyor, diğer taraftan Öcalan ile birlikte Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin (DGM) yapısı gündeme geliyor. Türkiye'de DGM'lerde bulunan üç hâkimden biri asker ve bu asker yargının tümüne hükmediyor. Türkiye, Avrupa'da yargı karşısına çıkacak demektir bu; AİHM, askeri yargıyı kabul etmiyor.

Nihayet 22 Şubatta yukarıda adını andığım avukatlar Öcalan ile görüşme talebini Ankara DGM Başsavcılığı'na iletilmek üzere İstanbul DGM Başsavcısı'na veriyorlar. Avukatlar Ceza Mahkemeleri Usul Kanunu'nun (CMUK) 144. maddesi uyarınca Öcalan ile görüşmek istediklerini bildiriyorlar. Dilekçelerine Öcalan'ın kardeşi Mehmet, ablası Havva'nın *müdafi olmalarını* içeren bir dilekçe de ekliyorlar. Aynı gün Talat Şalk, Nuh Mete Yüksel ve Hamza Keleş hazırlık soruşturmasını tamamlıyorlar. Bunun üzerine Osman Baydemir, Hatice Korkut ve Ahmet Zeki Okçuoğlu, Öcalan ile görüşmek üzere Mudanya'ya gidiyorlar; burada Sulh Ceza Hâkimi'ne başvuruyorlar. Ancak avukatlar Mudanya'da önceden organize edilmiş ülkücülerin bozkurt işaretiyle karşılanıyorlar. Avukatlar linçten zor kurtuluyor ve hemen İstanbul'a dönüyorlar. Avukatlar görüşmek istiyor, ama muhatap bulamıyorlar. Oysa Avukatlık Yasası'nın 12. maddesi gereğince görüşmeleri gerek; muhatap bulamamak ise cabası.

Öcalan ile ilk kez 25 Şubat 1999 tarihinde görüşme yapılabiliyor. Öcalan'la görüşme için iki avukata izin çıkıyor: Hatice Korkut ve Ahmet Zeki Okçuoğlu.[1] İlk görüşme avukatların anlatımıyla

1 Öcalan Türkiye'ye getirildiği tarihte çalıştığım gazete tatil edildi. Bunun nedeni Kürt kurumlarının basılma ihtimaliydi. Ancak Türk medyasında türlü tezgâh haberler yayımlanıyordu. Anlaştığım iki arkadaşla *Welat* gazetesine demir attık; burada avukat görüşmeleri de dahil her şeyi yazmaya başladık; yazdıklarımıza bir tek Özgür Politika sahip çıktı. Her gün haber ve yorum yazmaya başladım. Bu yüzden aktardığım bilgiler bu tarihte yaptığım haber ve yorumları içeriyor. Kimileri, *ne olacak bir bakalım* diyerek

korkunçtur. Kendileri de Öcalan'a ulaşıncaya kadar dört defa aranırlar. Sahne şöyledir: Avukatlar duruyor. Öcalan tam karşılarında duruyor. Öcalan ile avukatlar arasında uzun boylu, yüzleri kar maskeli *görevliler* dikiliyor. Bu maskeli ve yalnızca gözleri görünen görevlilerden biri Öcalan'a, diğeri avukatlara bakıyor. İkisi jest ve mimiklere bakıyor, buradan bir sonuca varmak istiyorlar. Diğer yandan biri bütün konuşulanları daktilo ediyor. Gidiş gelişler ayrıca videoyla kaydediliyor. Avukatlar bu şartlarda görüşme yapamayacaklarını söylüyor. Görüşme 20 dakika sürüyor.

İlk görüşmeden sonra hemen Okçuoğlu'yla görüştüm. Öcalan'ın sağlık durumunun iyi olduğunu, ancak yorgun olduğunu ve az da olsa zayıfladığını söylüyor. Peki ya tesbihi? Almamışlar. İyi.

İkinci görüşmeden daha iyi sonuç alınıyor. Öcalan'ın sağlığı yerinde. Her gün iki doktor gelip muayene ediyor. Bu görüşme 45 dakika sürüyor. İlk görüşmede Ahmet Zeki Okçuoğlu'nda uyanan kanı, Öcalan'a ilaç verildiği yönündeydi; ikinci görüşmede bu kanı yok, *Öcalan canlı*. Başka şeyler de öğreniyorum bu arada; örneğin Öcalan'a gazete verilmiyor, kâğıt kalem verilmiyor, televizyon izleyemiyor. Okçuoğlu, "Bütün dünyanın gözü üzerinde" diyor. Öcalan "öyle mi..." yanıtını veriyor. İkinci görüşmede asker yok, özel tim var ve bunlar bir nevi gardiyan görünümündeler. İkinci görüşte bir de rahatlık sözü veriliyor; bundan böyle haftada iki gün avukatlar (salı ve cuma) görüş yapabilecekler. Bu hukuka aykırı değil mi? Aykırı ama kimse itiraz etmiyor. Öcalan'ın cam bir kafeste yargılanacağı, duruşmaların İmralı'da yapılacağı ise

televizyon izlemeyi, kalem tutmaya tercih ediyordu, zor zamandı. O zamanlar not tuttuğum, görüşmeleri aktardığım defterim hâlâ duruyor. 20 Şubatta defterimin sol köşesine şunu yazmışım: *Açlığı unutacak kadar aç/Su zebir tadında, ekmek utançtı.* Not var bir de: *Tanrı susmaktır.*

neredeyse kesin gibi. İkinci görüşme sırasında Öcalan *savunmamı yapacağım* diyor. Okçuoğlu ayrılırken Öcalan'a şunu söylüyor: "Bütün Kürtleri bir araya getirdin, bütün dünya seni gözlüyor."

İkinci görüşme sırasında Okçuoğlu şu notu düşüyor: "Benim diyen insanın bile iki gün zor dayanacağı koşullar. Bu koşullarda insan iki gün dayanamaz."[1]

Bir süre sonra, 24 Martta Ankara duruşmaları başlar. Asker ailelerinin avukatları "binlerce şehit ailesini temsil ettiklerini" söylerler. Avukatlar büyük bir kitleyle adliyeye gelirler. Duruşma sonrasında bozkurt işareti yapan yüzlerce ülkücü adliye binasının önünde toplanır. Okçuoğlu ve Niyazi Bulgan adliye penceresinden kaçarlar. İkinci duruşma 30 Mayısta yapılıyor. Öcalan'ı savunmak için müracaat eden avukat sayısı 130'a ulaşıyor; müdahil avukatlarının sayısı ise 70. Mahkeme Başkanı Turgut Okyay iki tarafın da ancak 12 avukatla duruşmaya katılabileceğini söylüyor. İki duruşmadan sonra duruşmaların 31 Mayıs 1999'da yapılacağı belirtiliyor. Mahkeme bitiminde Hatice Korkut, Niyazi Bulgan ve İrfan Dündar dışarıda bozkurt işareti yapan ülkücülerin saldırısına uğruyorlar. Avukatlar adliyeden çıkamıyor. Bunun için bir otobüsle karakola getiriliyorlar, Çevik Kuvvet avukatlara zorla marş okutmak istiyor. Avukatlar marş okumamakta direnince, Sıhhiye'de otobüsten indiriliyor ve burada linç derecesinde dövülüyor; İrfan Dündar, Derya Bakır, Ahmet Avşar, Mükrime Tepe çeşitli yerlerinden yaralanıyorlar.

Duruşmaların hukuku savunmak için değil, sadece hukuku sahnelemek için zoraki oynatılan birer oyun olduğu ortadadır.

1 Okçuoğlu'yla görüşme 24 Şubat 1999'da yapıldı. Okçuoğlu, Öcalan Kenya'dan getirilirken basına dağıtılan fotoğraflardan kişisel olarak çok etkilendiğini ve ağladığını söylüyor. Öcalan'ın avukatı olacağını söylediği zaman, seksen yaşındaki babası bile arayarak "Oğlum sen hayırlı bir iş yaptın" diyor.

Kaybetme ve kazanma yoktur burada. Kaçınılmaz bir şekilde egemen olma vardır. Müdahil ve müdahil avukatları iki duruşmada sürekli olarak kendilerine serbest alanlar bulmak ve düşünülecek her türlü hile ve desiseyi kullanarak etkin olduklarını ispata çalışırlar. Kendilerini açıktan yetkili gördüler, ama mahkemeler bir kurallar alanıdır; çatışmalar aramak, bu çatışmalar üzerinden haklı olduğunu ispata çalışmak, beraberinde eşit hukuki şartlara sahip olmamayı getirir. Bir davada eşitlik söz konusu olduğu zaman, kazanmak ve kaybetmek önemli olmaz, bir duygu olarak şeref her şeyin üstünde durur. Ancak mutlak üstünlüğü elinde tutmak ve bunu ispat için şiddete başvurmak, kazanmayı bir kazanç haline getirmekten öteye gitmez. Hukukta kazanmak, bir kazanç üzerine kurulduğunda, asla kazanılan bir dava olmaz; *kazanmak* denildiğinde teslim almak, avukatları linç etmek, meydanlarda şoven propagandalar yapmak olarak alındığında, kitle karşısında zafer, tarih karşısında mağlubiyetle karşı karşıya kalınır.

Dava

Dostları *K yakalanmış* diye kendi aralarında konuşmaya başlarlar. Nedir yakalanmak? Yakalanmak suç işlemektir, ama K'nın suçu yoktur. K niçin dava edildiğini bilmez, bunu hiç kimseye soramaz da. K'dan bir tek şey istenir: İtaat. Bunu kabul eden bir kimse özgür olabilir mi? K itaat ettiği an, yasa gerçekten yasa olacak mı? İnsana itaati, dayatan bir yasa, kölelikten başka bir şey ifade eder mi? Üstelik aklın ve adaletin olmadığı bir yerde kim, kimi yargılayabilir?

K'nın yargılandığı mahkemede mübaşir gariban bir adamdır; karısı yargıcın oğlu tarafından taciz edilir. K bunu görür. Kızar. Ne de olsa devlet dairesidir. K kızar, ama mübaşir kızmaz; *önce*

babası, sonra oğlu diye konuşur. Kimi zaman kendisinin rızası da vardır. Susma nedeni, korkudur.

K, korkularını yenmek için kiliseye gider, masallar ve meraklı simlerin resmi geçidine katılır. Suçlu değildir, ama yine de suçsuzluğunu ispata çalışır. Karşısında cellatlar devasa bıçaklarını bilerler. K, *dava başlasın da kurtulayım* der; *dava bitsin de başlayayım* diye ekler sonra.

Ne dava vardır sonuçta, ne de ulaşılacak bir mahkeme; her şey ve herkes görüntüden ibarettir. Gerçekse kayıptır. Soru şu: Gerçek nerede? Gerçek görüntünün olmadığı yerde mi? Hepimiz görüntü müyüz gerçekten? Düş müyüz? Kurtuluşun formülü *herkes gibi ol* telkininde midir? *Herkes gibi olduğumuzda* sorunlar çözülür; çünkü ortadan farklılığımız kalkmıştır. Bizi herkesle birleştiren ne? Tek kelimeyle *Şato*!

Şato'yu boyun eğmişlikle, kaderle ayakta tutan Tanrı'dır; burada herkes acı çekerek, acıya boyun eğerek ve birer acı olarak ayrıcalıklı kimseler olmuştur. Buradan kurtuluş mümkün mü? Değil! Bura insanı dünyaya, boyun eğmek, korku ve yalnızlık içinde yaşamak için gelmiştir. Şato, insanların dünyaya yabancı oldukları bir yerdir.

K suçsuzdur, ama yine de bir avukata ihtiyaç duyar, ama umursuzdur, çünkü karşısında hukuk sisteminin (Şato'nun, devletin) avukatları vardır. Bu yüzden kimse K'nın avukatı olmak istemez. K'yı savunmak, devleti yargılamaktır.

Dava, Avukatlar ve Müdahiller

"Öcalan'ın avukatları" diye dava başladığı andan itibaren kıyamet kopar. Müdahil avukatlar üstlerine Türk bayrağı armalı tişörtlerle *sahnede* görünürler; birer avukat değil, yüreği yanmış birer müdahil gibi görünmeye çalışırlar.

Avukatlar arasında İstanbul Barosu'ndan Necdet Küçükraşkıner gibi 12 Mart dönemine ait sıradışı iddialar taşıyan kimseler de var. Diğer avukat Şevket Can Özbay'dır. Ülkücü camianın avukatı olarak tanınıyor. Bahçelievler Katliamı ve Gölbaşı Çetesi'nin avukatlığıyla ünlü. Gölbaşı Çetesi'ni savunurken şunu söylüyor: "Müvekkillerim isteseydi kaçırılan kişinin kafasına tek kurşun sıkar, cesedini de kaybederdim."[1] Özbay, şovlarıyla dikkat çeker; kitle faaliyetlerini organize etmek, slogan ve Öcalan'ın avukatlarına laf atmak vs. Davanın karar aşamasında Özbay, kendine Türk bayrağından bir tişört yapar. Diğer ünlü müdahil avukat olan Kazım Ayaydın ise MHP Eminönü Belediye Başkan adayıdır. 16 Mart 1978'de yaşanan bir olayla ilgili hakkında iddialar var.

Müdahiller, özellikle de kadınlar basında oldukça fazla yer alıyordu; ama Kürt anaları davadan uzak tutuldu. Ancak kimi analar fırsat buldukça konuştu. Asker anaları çocuklarının tabutuna sarılabiliyor, mezarlarına gidebiliyorlardı. Bu acımasız savaş yüzünden onlarca Kürt anası çocuğunun cesedine bile yaklaşamadı. Kimi zaman ortaya cesetler döküldü, analara *hangisi senin oğlun* diye soruldu. Kimi ana, küçük çocuğunun başına bir şey gelmesin diye sustu. Süren savaş boyunca insanlık binlerce kez ayaklar altına alındı. Kulakları kesilmiş yüzlerce beden gördü analar;[2] kimi zaman kamyon kasalarında, kimi zaman köy meydanında oğul ve kızlarının cesetleriyle karşılaştılar. Bu yüzden her seferinde Kürt anaları inatla barış dediler.

1 "Sicili Bozuk Avukatlar," *Özgür Bakış*, 12 Haziran 1996.

2 Kesilen kulaklar bazen mektuplara konuyor; kimi zaman hatıra olarak saklanıyor. Kulaklar için bkz. Nadire Mater, *Mehmedin Kitabı, Güneydoğu'da Savaşmış Askerler Anlatıyor*, Metis Yayınları, İstanbul 1999, s. 96. Bir asker futbol sahasına ölüleri serdik diyor; *age.*, s. 75.

Duruşmalar

Öcalan'ın yargılandığı dava "Asrın Davası," "Tarihi Dava," "Tarihi Duruşma" olarak anıldı.

İlk duruşma, 31 Mayıs 1999'da yapıldı. Duruşmanın yapıldığı gün bütün yurtta önlemler alındı. İstanbul'da metro ve demiryolu girişlerine ekipler konuldu.

Sıcak bir gün.

Öcalan hakkında Ankara DGM savcıları Nuh Mete Yüksel, Talat Şalk ve Hamza Keleş tarafından hazırlanan iddianamede, bugüne kadar çıkan çatışmalardan Öcalan sorumlu tutulacak. Öcalan için 30 bin kişinin katili deniyor. İddialar 139 sayfa ve 43 klasörden oluşuyor.

Dava başlıyor. Duruşmaya gelenlerin üstleri salona girmeden önce aranıyor, ayrıca retina ve yüz taramaları yapılıyor. Mahkeme heyeti, saat 09:55'te yerini alıyor. Kürtler açısından davanın önemi şu: Öcalan nasıl? Öcalan'ın sağlığında, kilo durumunda bir değişiklik var mı?

Saat 10:00'da Öcalan içeri alınıyor. Duruşma salonunun bir tarafında Öcalan'ın avukatları, diğer tarafında müdahiller ve avukatları.

Öcalan'ın kimlik bilgilerinden sonra dava başlıyor. Öcalan şunları söylüyor: "Barış için yaşayacağım sözünü verdiğim günden bugüne kadar kaba baskı, söz düzeyinde hakaret ve işkence görmediğimi belirtmek istiyorum. Bu bağlamda Demokratik Cumhuriyet ekseninde, barış kardeşlik için devletin hizmetinde çalışma isteğimi, kararlılığımı, TC Devleti'nin bu konuda gösterdiği saygılı yaklaşımın bir gereği olarak saygı ve şükranla belirtmek istiyorum. Ayrıca başta Yunanistan olmak üzere, Rusya ve kısmen İtalya, uluslararası hukuk kurallarını yerine getirmeyerek, yakalanmamda korsanvari yöntemlerle rol oynadılar. Bunu

protesto ediyorum. Saygıdeğer şehit aileleri için kısa bir açıklama yapmak istiyorum. Kendilerinin yaşadığı üzüntüyü paylaşıyorum. Bundaki sorumluluk payımdan üzüntü duyuyorum. Bu toplumsal yaradan kaynaklanan bu kanın durması için elimden gelen her türlü çabayı göstereceğim."

Mahkeme Başkanı Turgut Okyay Öcalan'ın söylediklerinin kayda geçilmesini ister. Bu arada Ercan Kanar ve Hasip Kaplan, DGM'lerin tutumuna (*mahkemede asker üyenin bulunmasına*) ilişkin altı sayfalık bir dilekçeyle çekildiklerini bildirirler. Sonra Başsavcı Cevdet Volkan 13 sayfadan oluşan iddianameyi okur. Duruşma öğleden sonraya kalır. Saat 13:30'da başlayan duruşmada Öcalan, "İddianameye bir diyeceğim yok" der ve ekler, "bana ve PKK'ye bir şans verin."

İlk günde göze çarpan çifte standart, duruşma salonundan gelen konuklara kadar her şeye yansıdı. Müdahillerin sayısı 26, Öcalan'ın yakınlarının sayısı 11 idi. Müdahiller ve avukatları salonda serbesttiler. Örneğin çok rahat "şerefsizler" diye bağırabildiler. Bu aslında davanın seyrine ilişkin bir durumdu. Hatırlanacaktır *Dreyfus Davası* adli bir dava idi;[1] burada, suç değil, taraflılık sınanıyordu ve sonuçta adli olan, Dreyfus'un Musevi olması nedeniyle siyasi bir anlam kazanıyordu. Öcalan'ın duruşmasında ise ters bir güç kullanıldı ve siyasi olan dava, küfür ve sicilli avukatlar yüzünden adli bir hale indi.

Dava yalnızca devletin kanalı olan TRT'den izlendi, devletin ajansı Anadolu Ajansı'dan haberler geçildi ve Öcalan ile ilgili olumlu ifadeler kullanmayacak gazeteciler izledi. Bu demokrasi açısından sadece acıydı. İlk gün kötü bir sınavdı.

1 Emile Zola, *Dreyfus Olayı, Adalet İçin Bir Savaşın Öyküsü*, Yalçın Yayınları, İstanbul 2004; ayrıca bkz. Hanah Arendt, *Totalitarizmin Kaynakları*, İletişim Yayınları, İstanbul 1996, s. 170 vd.

İkinci duruşma 1 Haziran 1999'da yapıldı. İlk gün Demokratik Cumhuriyet tezi ve teklifiyle gelen Öcalan ikinci gün ateşkes teklifiyle geldi. Talat Şalk, "Demokratik Cumhuriyet'ten ne anlıyorsunuz?" diye sordu. Öcalan "Tabana yayılmış cumhuriyet" yanıtını verdi. İkinci gün salon müdahillerindi. Kimi müdahiller baygınlık geçirdi. Bunlar arasında bir Kürt de getirilmişti. Mehmet Beşkardeş, Öcalan'ın Kürt olmadığını söyledi.

Üçüncü duruşma, 2 Haziran 1999'da yapıldı. Müdahil avukatlarından Şevket Can Özbay "Kürtlere yönelik baskı var mı?" diye sordu. 12 Eylülde Türkeş'in avukatlığını yapan Özbay'ın bu sorusuna Öcalan kısaca şu yanıtı verdi: "Bir halkın dilini kullanamaması çok önemlidir. Türkiye'de Kürt dilinin konuşulmasının yasaklanması doğru değildir. Bu ciddi bir baskıdır." Kazım Ayaydın aynı yerden devam etti. Ayaydın, konuşurken asimilasyonun tanımını da yaptı. Ayaydın, "Kürtlerin Türklerle 4 bin yıldır birlikte yaşadıklarını, anne ve babasının Kürtçe konuştuğunu, kendisinin Türkçe ve Kürtçe bildiğini, ama çocuklarının Türkçe konuştuğunu" söyledi.

Dördüncü duruşma 3 Haziran 1999'da yapıldı. Öcalan Barış Projesi'ni gündeme getirdi. Turgut Okyay, "Bu projeyi, bu kürsüden dünya kamuoyuna ilan edebilir misiniz? PKK örgüt olarak barış çizgisinde midir? Demokratik Cumhuriyet için dağdan inmeye hazır mıdır?" Öcalan kısa konuştu: "Evet, dağdakileri indiririz. Dünyaya ilan ediyorum. Belki çok az fire vererek bu adımı atmaya hazırız. Ama hükümet veya devlet de bize elini uzatmalı. Eğer bu el uzatılırsa PKK kardeşliğe gelebilir." Öcalan soruyu daha bir ayrıntılandırdı. Salondakilerden bazıları korkuyor, kendini kurtarıyor demeye başladı. Öcalan devamla şunu söyledi: "Ben kendimi kurtarmak için yapmıyorum. Bunu bilin. Ben, tek

PKK'linin ölmesini istemediğim gibi, tek askerin ölmemesi için çaba harcamaya hazırım." Söz alan müdahil avukatları "Bu çağrıyı Sürgündeki Kürdistan Parlamentosu'na yapabilir misiniz" diye sorar. Öcalan, "Evet, ben bu çağrıyı tüm dünyaya ilan ediyorum. PKK'ye de çağrıda bulunuyorum. Bir barış kongresi toplansın istiyorum. Ama devlet elini uzatsın. Biz bu eli kavrayacağız." der.

Beşinci duruşma 4 Haziran 1999'da yapıldı. Öcalan'ın avukatları soruşturmanın genişletilmesi talebinde bulunuyor, ama reddediliyor. Öcalan'ın avukatlarından Kemal Bilgiç ateşkeslerle ilgili Celal Talabani, Necmeddin Erbakan, Tansu Çiller, İsmet Sezgin, İlnur Çevik, Güneri Civaoğlu ve Cengiz Çandar'ın dinlenmesini istiyor. Bilgiç daha sonra çatışmalarda ölenlerin yakınlarının davaya müdahil olmasını talep ediyor. Buna müdahil avukatları itiraz ediyor. Müdahiller olay çıkarıyor, Başkan Okyay müdahillerin avukatı Özbay'ı dışarı çıkartıyor. Özbay ve diğer müdahil avukatlar, Öcalan'ın avukatlarını tehdit etmeye başlıyor. Bunun üzerine dava, 8 Hazirana erteleniyor.

Altıncı duruşma, 8 Haziran 1999'da yapılıyor. Başsavcı Cevdet Volkan tarafından okunan mütalaada, Öcalan'ın sözlerinin samimi olmadığı iddia edilerek, TCK'nın 125. maddesi gereğince idam cezasına çarptırılmasını istiyor. Dava, savunma için 23 Haziran 1999 tarihine erteleniyor.

Yedinci duruşma 23 Haziran 1999'da yapılıyor. Öcalan'ın avukatlarından Niyazi Bulgan verilen kararın adil olmadığını söylüyor: "İddianamede müvekkilimizin 30 bin kişinin katili olduğu söyleniyor. Resmi rakamlarda ölen güvenlik güçlerinin sayısı beş bin civarındadır. Geri kalan 25 bin kişinin çoğunluğunun Kürt olduğu gerçeği dile getirilmemiş ve davaya katılmaları engellen-

miştir. Güçlükonak Katliamı, Lice'nin yakılıp yıkılması; Bahtiyar Aydın'ın öldürülmesi, Eşref Bitlis olayı, Kürt aydın ve işadamlarına dönük saldırılar, üç bine yakın köyün yakılması ve göçü, dört bini aşkın faili meçhul cinayet iddianamede yer almamıştır ve esas hakkında mütalaaya da yansımamıştır." Söz alan Öcalan, "30 bin kişinin katili gibi insafsız, adaletsiz, gerçek dışı bir yakışımı reddediyorum" diyor.

Sekizinci duruşma Haziran 1999'da yapılıyor. Savunma bittikten sonra mahkeme karar için 29 Haziran tarihini veriyor!

Dokuzuncu duruşma 29 Haziranda yapılıyor. Öcalan rahat görünüyor. Yüzünde korku yok. Etrafına bakıyor.

Karar açıklanıyor: TCK'nın 125. maddesine göre idam.[1] Heyet karar öncesinde Öcalan'ın mal varlığını açıklıyor: Bir adet Zenith marka saat, bir adet Safilo marka gözlük ve kılıfı, bir adet deri kemer, bir adet güneş gözlüğü, bir adet kravat. (*Bunların sanığa iadesi*). Not: Öcalan tesbihini daha ilk günden vermemekte direnmişti. Ama saatini almışlardı, oysa saat zamandı.

Demin de vurguladığım gibi Che'nin öldürüldüğü gün Suriye'den ayrılan Öcalan, Şeyh Said'in asıldığı 29 Haziranda idam cezasına çarptırılıyordu. Tarih tesadüf değildi!

1 Öcalan yapılan son duruşmada eşyaları teslim edilerek idam cezasına çarptırılır. Cezanın kesinleşmesiyle birlikte Öcalan 30 Kasım 1999'da AİHM'e başvurur, ihtiyati tedbir alınır. Buna göre iç tüzüğün 39. maddesi gereğince idam cezasının infaz edilmemesi için adımlar atılması istenir. AİHM'in ihtiyati tedbir kararından sonra 3 Ekim 2001 yılında DSP-MHP-ANAP koalisyonu idam cezasını "terör ve savaş" suçlarıyla sınırlı tutar. Avrupa Birliği Uyum Yasaları'nın kabulü kapsamında 3 Ağustos 2002'de değişiklikler yapılır; buna göre Öcalan asılmayacak, idam müebbet ağır hapse dönecektir. 3 Kasım 2002'de yapılan seçimlerde de AKP döneminde idam cezasının kaldırılmasına ilişkin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6 nolu protokolünde geçen "savaş zamanı idam kararının verilmesini engelleyen" 13 nolu protokol imzalanmış; 7 Mayıs 2004'te yapılan Anayasa değişikliğinin 6. maddesinde yer alan "kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesi" hükmü teshih edilmiş. 14 Temmuz 2004'te de ölüm cezası tümden kaldırılmıştır.

İstanbul'da karlı bir gün. Taksim Meydanı'nın trafik sıkışıklığı almış başını gidiyor. Bir yandan maç heyecanı, diğer yandan seçimler var ve tabii bir de Öcalan'ın durumu... Her yerde şu slogan atılıyor: "En büyük Türkiye!" Sevinçten biri Taksim Meydanı'nda ondörtlüsünü çıkarıp havaya ateş açıyor; tarih 9 Aralık 1999. Türkiye, Galatasaray-Atletic Bilbao maçına düğümlenmiş. Öcalan Avrupa'da ve bu yüzden Avrupa'da oynanacak her maç bir savaş, her sporcu bir savaşçı durumunda. Takım tutmak yok artık; herkes GS'li. Bütün gazeteler GS'nin Avrupa'ya gününü göstereceğini söylüyor. Öte yandan canhıraş İtalyan malları protesto ediliyor. GS-Juventus maçında yıldızı parlayan Suat, maç öncesi Edirnekapı Mezarlığı'na gidiyor. Burada ölmüşlerine dua okuyan Suat, şehitlere söz veriyor: *Gol atacağım. Sabah* gazetesine konuşan Suat, *onlara söz verdim* diyor, Bilbao'ya gol atıp, yeniden şehitlerin huzuruna çıkacağım (Sabah, 8 Aralık 1998).

Şehitler ve spor aynı başlık altında anılıyor. Sporcu savaşa hazırlanıyor. Amaç spor yapmak, maçı almaktan çıkıyor; meşin yuvarlak mermi, saha meydan, kale galibiyet anlamına geliyor. Oynamak, tacize dönüyor. Gazeteler Suat'ın peşinde olmasa eğer, Suat mezarlığa gider miydi? Belki! Şehitlerin ruhu mu, yoksa maç öncesi kendini sergilemek ve fiyatını yükseltmek mi? Bilmiyorum. Gazeteler savaşın, maçın ekmeğine taze yağ sürüyor. Bilbao boğa; GS aslan. Ve futbolcular, *Fatih'in aslanları*.

Öcalan'ın GS'li olduğunu bilmeyen yoktur. Öcalan İmralı'da yargılanırken *Hürriyet* gazetesi verdiği bir haberde, Öcalan'ın dilinin GS'nin yenilgisiyle çözüldüğünü yazdı. Öcalan maçın sonucunu söyleyene, *yok ya* diye yanıt vermişti! Galatasaray-Juventus maçı sırasında Star TV (23 Kasım 1998) ana haber bülteninde

Öcalan'ın Juventus'u tutacağı söyleniyordu. Dahası maç İtalya'da oynansa, Öcalan maça gidip Juventus lehine tezahüratta bile bulunacaktı. Bu dilin altında yatan şiddet ise aslında İtalyan mallarını protesto eden esnafı ve kitleyi spora kanalize etmekten başka bir şey değildi. Bu yüzden Öcalan'ın Juventus'u tutacağı alttan alta yayıldı. Öcalan Roma'dayken oynanan maç boyunca oyuncular ve izleyiciler bir intikam timine dönüştürüldü, şartlandırıldı. Vahim olan, maçın bir hafta ertelenmesiydi. Radikal gazetesine göre UEFA "İtalya'nın uşağı," *Cumhuriyet* ve *Milliyet* gazetelerine göre ise *şubesi* idi. Tarihle ilişkilendirilen maç, aynı zamanda Haçlı Seferi'ydi. Küfür ve hakaretler, ulus bilincini sınıfta bırakıyordu, örneğin Fotomaç doğrudan şu küfrü edebiliyordu: "Eşekoğlueşek."

Futbol "erkek" oyunudur; 22 erkek *sahaya* çıkar. Sahaya çıkıldığı zaman futbolcular *aslandır;* gol atıldığı zaman *lokumdur,* galibiyet sırasında karşı taraf *tokatlandı* gibi ifadelerle karşılanır. Maçın galibiyeti, sporun diliyle yorumlanmaz, şu denir: Türküz kazanacağız. Türküz ezeriz. Korkma sönmez bu şafaklarda Fenerbahçem.

Öcalan İmralı'da yargılanırken (5 Haziran 1999) A Milli Futbol Takımı Finlandiya'yla Helsinki'de karşılaştı. Dikkat hemen İmralı'ya çevrildi. Maçın 2-2 olduğu saatlerde bir kişi PKK bayrağıyla sahaya iniyor. Maç duruyor. Hakem ikinci yarı için önlemler alarak maça başlıyor. *Hürriyet* 4-2 olan skoru manşetten veriyor: "Zafer Yemini." Bu haberin gübresine göre, bayrak açıldığı zaman futbolcular bir araya geliyor ve sonra kenetlenip bir ağızdan zafer yemini ediyorlar.

Maçtan sonra İstanbul'a gelen sporcular karşılanıyor. Gazi gibi. Gazeteler çarşaf çarşaf Hakan Şükür'ün Edirnekapı mezarlı-

ğına gittiğini yazıyor. Burada asker yakınlarına poz veren Şükür dua ediyor, ağlıyor. Birkaç gün sonra da evlenecek. Şükür galibiyeti "önce şehitlere, sonra da onları yetiştiren analara armağan" ediyor. Şükür'ün ifadeleri radyo programlarında anons edilen istek parçalarına benziyor.

Çocukluğumuzdan beri sorarız kendimize, Mehmet Ali Clay niçin büyük sporcu? Vietnam'a karşı askere gitmeyi reddediyor, bu evrensel bir gerekçe. Diğer yandan Ali "Hiçbir Vietnamlı beni aşağılamadı," diyor. Zencilerin alınmadığı bir restorana gidiyor sonra; kendisine en güzel masa ayırtılıyor, ama yanındaki adamlar zenci diye içeriye alınmıyor. Ali, altın madalyayı Ohio nehrine fırlatıyor. Bu madalya ona bir restoran vizesi veriyor, yanındakinin boynunda ise tasmaya dönüyor.

Hatırlanacaktır, Eylül 1987'de Real Madrid-Napoli, Avrupa Kupası maçı olaylı geçmişti. Aşırı tezahürat yüzünden maç boş bir sahada oynanmıştı. Seyirci sahneden atılınca, oynanan maç olmaktan çıkmış, siyaset olmuştu. Türkiye'de oynanan gerçek oyunda seyirci meclisten kovulmuştur ve meclisten kovulanlar stadyumlara gönderilmiştir, onlardan zafer beklenmiştir. Slogan, yaşasın Türkiye; Suat ve Hakan birer politikacıdır. Ölmekse artık prestijdir.[1]

1 Aras Erdoğan, *Haberlerin Ağında Öcalan*, s.181-189.

XIII. BÖLÜM

BARIŞ ELÇİSİ

İmralı duruşmalarından sonra tek konu neredeyse seçimler oldu. DSP ve MHP seçimleri büyük bir zaferle kazandılar. Bu zaferin temel çimentosu Kürt karşıtlığıydı, tek kelimeyle spordan sinemaya, siyasetten ekonomiye kadar her tarafta karşıt bir söylem geliştirildi ve buradan oy alındı. Sonuçta DSP ve MHP koalisyon yaptı. Artık memleket kurda kuşa emanetti. Ecevit, kendini Kıbrıs Fatihi unvanından sonra, Kenya Fatihi olarak da ilan etti. Ancak ekonomi ve siyasetteki gerilik bir süre sonra ortaya çıkacak ve çok geçmeden bu koalisyon da suya düşecekti.

Öcalan'ın Türkiye getirilmesi ve burada yargılanması PKK içinde küçük sarsıntılara neden oldu. Öcalan'a bağlılığıyla dikkat çeken ve Öcalan'ı peygamber düzeyine çıkarıp, gençliğin onu anlamasında büyük katkıları olan Mehmet Can Yüce ilk bayrağı çeken kişi olarak dikkat çekti. Önceleri Öcalan için *embriyolarında liderlik özellikleri olan biri* olarak tanıtan Yüce, daha sonra bağırıp *beyhat yanıldım* demeye başladı ve cezaevi gibi spekülatif risklara açık alanlarda kendine küçük bir çevre edinip *Devrimci Çizgi Savaşçıları* adıyla bir bildiri yayımladı.[1] Cezaevlerinde, Öcalan'la açık bir *liderlik savaşı* başladı. Bayrampaşa Cezaevi'ni çiftliğe çe-

1 Can Yüce, *Bir Yanılsamanın Sonu*, Komal Yayınları, tarihsiz, s. 328.

viren, ifrat ve tefritle ayakta duran, insanları mağdur eden kimseler *kazan kaldırmaya* başladı. Bayrampaşa'da yatan Serna adlı biri seneler sonra, *biz de çok zulüm yaptık* diye o günlerden söz edecekti bana. Bir dönem *gitar çaldı* diye *yoldaşlarının* elini kıran, kurdukları Mektup Okuma Komisyonu (MOK)[1] ile en bakir sırları öğrenen ve bazen bu sırlarla can yakan (*özellikle mektup bir kadından gelmişse*) ve kimi zaman polis işkencesiyle her tarafı darp olmuş *yoldaşlarını* keyifleri ve otoritelerini yaşatmak için adına *uygulama* denilen, aslında bir işkenceden başka bir şey olmayan haksızlıkları yapan adamlar birden *demokrat* kesildiler. En kötü olansa, bu adamlar kötülüklerine *Kürtlük* ve *parti* adını verdiler ve yaptıklarına *talep* dediler, anlamsızlıklarıyla sürekli bu taleplerini üretip senelerce cezaevlerinde çiftlik hayatı sürdüler. Bunların dışında bir tarikat gibi hareket eden "Bingöl Grubu" da "PKK'den istifa" etti ve Öcalan'a bugüne kadar toz kondurmayan, aslında Öcalan'ı bir yerde tanrı-peygamber katına çıkartıp yalnızlığa iten bu grup, daha sonra Yüce'nin gösterdiği tavrın benzerini gösterdi. Selim Çürükkaya, *Apo'nun Ayetleri* diye bir kitap yazmıştı. Aslında yazılan kitaplar ve kitaplarda ifade edilen görüşlerin hiçbiri bir zemine oturmuyordu; bir felsefe yoktu, bir tarihsellik izlenmiyor, en kötüsü de kendileri bu tarih içinde saf ve temizler; kir başkaları, sabun kendileridir. Mesaj amacına ulaşmıyor, nedeni kendi ürettikleri anlamların çözülmüşlüğüdür.

Öcalan ise, 1993'ten beri sıkça dillendirdiği *barış girişimlerini* bundan sonra İmralı'dan sürdürür. İlk sinyal mahkemede verilir ve bunun somut adımı da bir süre sonra atılır. PKK de bu sinyalleri alır ve *Demokratik Cumhuriyet* tezini kabul eder.[2]

1 Cezaevinde, müdüre bağlı Mektup İnceleme Komisyonu vardır; Bayrampaşa'nın PKK sorumluları da benzer bir isim bulmuşlardır: MOK!

2 Osman Öcalan iktidar olmadan demokratik dönüşümün sağlandığını belirtir.

Öcalan bundan sonrasında kitleyle avukatları üzerinden iletişime geçer.[1] Haftada bir ya da iki gün avukatlar (*genelde dört avukat*) görüşe gider, Öcalan'ın söylediklerini not eder ve bu notlar, "Görüşme Notları" adıyla birleştirilerek *Asrın Hukuk Bürosu*'nda daktilo edilip kamuoyu (*gazete ve televizyonlar*) ile paylaşılır. İlk başlarda tutulan notlar İmralı yetkilileri tarafından alınmaz, ama sonraları (2005) not tutmak yasaklanır. Bu yüzden avukatlar notları hafızada tutar. Öcalan'ın avukat görüşmeleri 27 Temmuz 2011'e kadar sürer, daha sonra yasaklanır. Bu yüzden Öcalan'ın kimi avukatları "örgüt propagandası yapmak" suçundan hapse girer; Doğan Erbaş bunlardan biridir. Yine Mahmut Şakar ilk zamanlarda pek çok görüşme yapmış, sonra Avrupa'ya çıkmak durumunda kalmıştır. Öcalan'ın avukatları görüşme sırasında kimi duygusal anlar yaşar. Örneğin Öcalan'ın ilk avukatlarından biri olan, ama daha sonra farklı bir yöne makas atan İrfan Dündar "onu anlamakta zorlanıyorum" diyordu. Aysel Tuğluk, Öcalan'ı ilk gördüğünde, sesini ilk duyduğunda üprerdiğini belirtir; seneler önce Öcalan onu Elazığ'da görmüştür, o zaman küçük bir çocuktur, şimdi büyümüştür; o günleri hatırlar Öcalan ve Tuğluk'a iki defa "o zamanlar çok küçüktün" der, gülümser. Tuğluk, görüşme odasından çıktıktan sonra kendi deyimiyle, "başından buz gibi soğuk sular" dökülür, vapura binince ağlar.[2] Öcalan'ın hem üniversiteden arkadaşı hem de avukatlarından biri olan İsmet Ateş, İmralı'ya gidip gelirken sürekli tarih içinde yolculuk yapar; Öcalan'la her

---

Bkz. Osman Öcalan, "Dönem Devrimciliğimizin Sınandığı Rüştümüzü İspatlama Zamanıdır," *Serxwebûn*, Eylül 1999, s. 2.

1 İlk grupta, Ali Sapan, Seydi Fırat, M. Şirin Tunç, İsmet Baycan, Sobet Şen, Yüksel Genç, Yaşar Temur ve Gültan Uçar vardır; ikinci grupta Haydar Ergül, Ali Şükran Aktaş, Aygül Bidav, İmam Canpolat, Yusuf Kıyak, Aysel Doğan, Hacı Çelik ve Dilek Kurt vardır.

2 *Aysel Tuğluk, İmralı'yı Anlatıyor*, Serxwebûn, Eylül 1999, s. 7.

yüz yüze gelmeleri, Sakarya Caddesi'nde yarım kalmış sohbetlerini tamamlamak gibidir; bir yanda burukluk, bir yanda sevinçsi yapar. 2 Ağustosta yapılan çağrı çeşitli gazetelerde yayınlanır; Öcalan'ın 1 Eylülden itibaren geçerli olmak üzere yaptığı çağrı kısaca şöyledir: "Türkiye'de çatışma ve şiddet ortamı, insan hakları ve demokratik gelişmenin önünde engel teşkil etmektedir. Ağırlıklı olarak Kürt sorunundan kaynaklanan şiddet bunda temel rol oynamaktadır. Çıkmazı aşmak ve sorunların çözüm yolu, şiddete son vermeyi gerektirmektedir. Bu nedenle PKK'yi 1 Eylül 1999'dan itibaren silahlı mücadeleye son vermeye çağırıyorum. Böylelikle demokratik çözüm yolunda yeni bir diyalog ve uzlaşma aşamasının geleceğine inancımı belirtiyorum."

Bütün kulaklar şimdi PKK'dedir. Öcalan'ın savunmalarından sonra herkesin düşündüğü tek şey, PKK'de sözü edilen *Şahin Kanat* ile *Dağ Kadroları*'nın birbirine gireceği, PKK'nin bölünerek parçalanacağı yönündedir. İncil'deki şu mesel tecrübe edilir gibidir: "Çobanı vursam koyunlar dağılır."

Bu arada belirtmekte yarar var; Öcalan'ın eski bir kilise olan İmralı'ya konulmasıyla Öcalan imgesini aşan bir durum söz konusu olmuştur. Bir adada tutularak insanın doğaya karşı verdiği mücadelenin en eski halklarından biri köleliğe karşı özgür insan umudu ve sürdürücüsü, diğer yandan yalnızlığa mahkûm edilerek halkın iç dünyasının dervişi olmuştur.

PKK, Öcalan'ın 1 Eylül çağrısını alır. Çoğunlukla Güney Kürdistan ve İran içlerine doğru yürüyüşe çıkılır.

Ancak beklenenin tersine Öcalan'ın yapıya halen egemen olduğu ortaya çıkar; bunun üzerine *Barış Grupları* gündeme gelir ve Öcalan (9 Ekim 1999) avukatları aracılığıyla *Demokratik Çözüm*

Süreci'ni başlattığını açıklar. Karar avukatlar üzerinden Kandil'e ulaşır. Kararı Kandil'de Konsey üyesi Cemil Bayık yüksek bir sesle okur ve karar üzerine hemen çalışmalar başlar. *Bir giriş olsun* diye 30 kişiden oluşan grubun Türkiye'ye gelmesi karara bağlanır: *İlk grup*, 1 Ekimde Güney Kürdistan'dan; *ikinci grup* 29 Ekimde Viyana'dan gelir. Gruplar seçimle belirlenir. Bunun için müracaatlar alınır. *İlk grupta* yer alan Yüksel Genç, Öcalan'ın çağrısı üzerine, *çağrıya yanıt vermek isteyen birçok arkadaş* gibi Konsey'e başvurduğunu, yapılan elemeler sonucu seçildiğini söyler.

Barış Grupları'nın gelmesi, Öcalan'ın geliştirdiği *Demokratik Çözüm Süreci*'nde ilk adımdır. Öcalan'ı, uçaktan sürükleyerek indiren yüzleri kar maskeli adamlar, onu cam bir kafeste yargılayan adalet şunu öğrenir, *o tutuklu olsa bile kurduğu partinin üstündeki gücü tamdır.*

Bu kararlarla ilgili olarak Osman Öcalan bir İsveç gazetesine şu demeci verir: "1 Eylül itibariyle silahlı mücadele bitti. Bir daha başlamayacağız. Öncelikli hedefimiz, Türk ve Kürt halkının bir arada yaşamasıdır. Bağımsızlık, federasyon ya da özerklik başka şeyler. Ayrılıkçılıktan vazgeçtik. Türklerle birlikte yaşamaya karar verdik. Demokratik bir cumhuriyette özgürlük içinde yaşamak, bizim için bağımsızlık anlamını taşıyor. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olmasına eskiden karşıydık, şimdi taraftarız" (Neue Zürceh Zeitung, 28 Ekim 1999).

Ocak 2000'de PKK, *Olağanüstü Kongre* kararı alır. Kongrede *Demokratik Cumhuriyet* tezi kabul edilir. Örgüt yapı olarak bir dönüşümü yaşar. Bu kongre adıyla ERNK feshedilir, yerine HPG ve YDK gelir. Kadına açılım PKK'de eskidir, ama bu süreçten sonra kadınlar partileşmeye gider; 1995'te *Kadın Gerilla Birlikleri* kurulmuştur, ama şimdi *Kürdistan Kadın Özgürlük Partisi* (*Partiya Aza-*

diya Jin a Kurdistan, PJAK) adıyla yeni bir yapı söz konusudur; bu yapı kendi içinde *Koma Jinên Bilind (Yüce Kadınlar Topluluğu)* ve *Yekineyên Jina Azad (Özgür Kadın Birliği) diye* ikiye ayrılır.[1]

Öcalan'ın çağrısı somut olarak devlet nezdinde karşılık görmez, ama alttan alta kimi iyileşmeler görülür. Yaz boyunca çatışmalar olmaz, olan küçük çaplı çatışmalarsa bir bütüne yayılmaz. Kısmen köye dönüşler başlar. Senelerden beri savaş yüzünden askere gitmeyen pek çok insan çıkartılan bedelli askerlikle kısa dönem askerlik yapar. Kürtler, kültür, sanata ve siyasete doğru hızla bir geçiş yapar. Diyarbakır'da kültürel hareketlilik başlar. Fuarlar düzenlenir, kültür sanat konulu paneller yapılır. Kentin çok kültürlü yapısı keşfedilircesine kültür mozaiği aranır. Harap olan Surp Girigos Kilisesi'nin içinde yığınla ot bitmiştir ve herkes bir an önce bu otların yolunmasını ister. Kavimler Kapısı yeniden açılmış gibidir. Kavasağır Camii'nin adı ise kısmen *Ölü Evi* olarak anılır, buradan tam on üç ceset çıkar. Aksilikler de vardır. Örneğin 2001 yılında *Azadiya Welat* ve *Yeni Gündem* gazeteleri OHAL Bölgesi'ne bir daha giremez; Mezopotamya Kültür Merkezi'nin Diyarbakır şubesi kapalıdır. Bunun yanında 2002'de, Kürtçe yayın serbest bırakılır ve aynı zaman diliminde Meclis tarafından onaylanan reform paketi çerçevesinde 18 yaş üstü yetişkinler için *"Kürtçe eğitim"*in önü açılır! İlk adımlar 1 Nisan 2004'te atılır ve yedi dil okulu açılır.

2001 yılında, 11 Eylül saldırılarıyla birlikte Doğu toplumları ABD'nin gözünde kısmen terörist ilan edildiler. PKK 2002'de, kitlesini üzse bile, bu "terörist" listesinden çıkmak için adını KA-

1 Bkz. *Özgür Yaşamda Israr ve Açılım, PJA IV. Kongresi*, Çetin Yayınları, İstanbul 2002. Kadın Partisi'nin temel felsefesi, Öcalan'ın kadın sorununa yaklaşımıyla paraleldir. Öcalan şunları söyler: "Özgür Kadın Partisi bir devrimin ifadesidir" (s. 19); "Partileşme adımı tarihidir. Mahkum edilen kadından özgür kadına büyük yürüyüştür" (s. 21).

DEK yaptı. Bir yıl sonra Kürdistan Halk Kongresi (KHK) kurul-
du. Burada artık devletleşme, devletin ulus biçiminde örgütlen-
mesi söz konusu değildi; demokratik siyasetle sorunları çözmek
esas alınmaya başlandı.

Bölgede nerdeyse iki yıldır silahlar susmuştur.

2003 yılında, ABD ve İngiltere'nin desteğiyle Güney Kürdis-
tan halkının yüz seneyi aşan kavgası bir sonuca bağlanır. Kürtler
federatif bir yapıya ulaşır; Celal Talabani Irak Hükümet Konse-
yi Başkanı olur, bir süre sonra cumhurbaşkanı koltuğuna oturur
(2005). Güney, bütün Kürtler için bir çekim merkezi haline ge-
lir. Siyaset ve ekonomi yeniden canlanır. Türkiye'de ise HADEP,
PKK ile ilişkilendirilerek kapatılır. Yeni bir partinin kurulması
çok zaman almaz: DEHAP.

PKK içinde son ayrılık da bu tarihe denk gelir. Başkanlık
Konseyi'nde yer alan iki kişi (Osman Öcalan ve Nizamettin Taş)
ayrılarak Demokratik Yurtsever Parti'yi (PWD) kurar.

Öcalan'ın siyasallaşma zemini üzerinden PKK, 2004 yılına
kadar yeniden yapılanma içine girer ve yapılanma 2005 yılına
kadar yerine oturur. Buna göre parti yedi organdan oluşur: *Par-
ti Önderliği, Kongre, Eşbaşkanlık, Parti Meclisi, Yürütme Kurulu,
Disiplin Kurulu, Komite.* Parti önderliği Öcalan'dır. Kongre temel
organdır, bütün kararlar buradan alınır; tüzük ve program esastır;
iki eşbaşkanı (*kadın ve erkek*), meclisi, yürütme, disiplin ve komi-
teyi kongre belirler.

2004 yılına kadar bütün bu işleyiş yeniden düzenlenir; bu arada
silahlı çatışmalara kimi zaman geri çekilme, kendini savunma, yer
yer de misilleme olarak rastlanır. 1 Haziran 2004 yılına kadar çok
şiddetli bir çatışma olmamış ve PKK'nin yapısı da giderek siya-
set yapma üzerine hareket etmeye başlamıştır. Ancak 1 Haziran

2004'da tekrar silah sesleri duyulur. Ateşkes, Murat Karayılan'ın yaptığı bir açıklamayla sona erer. Karayılan, ateşkesin kendi cephelerinde bozulma nedenini devletin adım atmamasıyla açıklar. Öcalan ise ateşkesin bozulmasına itiraz eder, ama bir defa ok yaydan çıkmıştır. Ancak yapılan avukat görüşlerinde iki tarafa da silahla gelişen askeri çözümün nihai bir çözüm olmayacağını belirtir.

Böylece Öcalan'ın 1999'da başlattığı barış girişimleri, 20 Ocak 2000'de geliştirdiği "Barış Projesi" ile "Demokrasi ve Barış İçin Acil Eylem Planı," 19 Haziran 2001'de çözüm için "Talepler Bildirisi," 22 Kasım 2002'de "Acil Çözüm Bildirisi" ve 2000 ile 2002 yılları arasında muhtevaları hakkında bilgi sahibi olmadığımız, ancak yazıldıklarını bildiğimiz cumhurbaşkanı, meclis başkanı, başbakan, genelkurmay başkanı ve partilere yazılan mektuplar ateşkesin bozulmasıyla arşivlere kaldırıldı. Ateşkes, Kürtlerin siyasallaşmasını istemeyenlerin, hatta bundan korkanların kötü bir oyunu muydu? Zaman bunu belki bir gün gösterecekti.

PKK'de dört yıl içinde hızlı bir dönüşümün yaşandığı açıktır. Ancak biraz PKK tarihi deşilirse, görüleceği üzere olağanüstü olan tek şey Öcalan'ın yakalanmasıdır. Hatırlanacaktır, 1993'te *ayrılıkçılık* gündemin dışına çıkartılmış, federalizme göz ucuyla bakılmıştır. PKK 1995 yılında yaptığı 5. Kongresi'nden itibaren de değişimin sinyalleri vermiş; söz gelimi parti bayrağındaki orak çekiç kaldırılmış, bunun yerine kırmızı zemin üzerinde sarı şeritli kızıl yıldız içinde meşale benimsenmiştir. PKK, 1999'da güçlerin *sınırdışına çıkmasına* ise tümüyle riayet etmiştir; örneğin Dersim'den, güneye doğru üç ay boyunca yürünmüştür. Öcalan 99'da, "Genel af ve demokratik hukuk reformuyla PKK'nin silahları tümüyle bırakmaya hazır" olduğunu ifade etmiştir.

Tayyip Erdoğan'ın Çıkışı

Tayyip Erdoğan'ı herkes İstanbul büyükşehir belediye başkanlığı sırasında tanıdı, ama siyasal kimliğiyle 1991 yılında ortaya çıkar; RP İstanbul il başkanıdır; milletvekili olmak ister ve bunun için İstanbul'dan aday olur. Seçimde tercihli oylar kullanılır ve bu yüzden Erdoğan ilk sırada olmasına rağmen, Rizeli hemşehrisi Mustafa Baş'tan daha az oy alır ve seçilemez. Seçim bölgesi Laz ve Kürtlerin yoğun olduğu Eyüp ve Bayrampaşa'dır. Lazlar, Baş'ı seçmiş, Erdoğan'ı seçmemişlerdir. Seçim sürecinde RP, MHP ile dirsek temasına girer ve Kürtler açıktan açığa rahatsız olurlar. Erdoğan da bu ittifaka sıcak bakar, ama bir yere de (*sanırım*) Kürtler'i not alır. Seçim sonrasında Mehmet Metiner tarafından Erbakan için yazılan *Kürt Sorunu* adlı raporunu ise ilk benimseyenlerden biri Erdoğan'dır. Bu raporda *Güneydoğu sorunu* yerine, doğrudan *Kürt sorunu* ifadesi geçer; PKK ile savaşın altı çizilir, insan hakları ihlalleri anlatılır. Şu açıktır, İstanbul herkesin gözdesidir.

Erdoğan, 1994'te İstanbul büyükşehir belediye başkanı olur. Seçilmesinde en büyük katkı Kürtlerindir. Kürt mahalleleri CHP yerine, RP'yi (Erdoğan'ı) destekler. Nurettin Sözen zamanında patlak veren İSKİ skandalı, belediye işçileri arasında yaşanan çöp sorunu, su kesintileri de Erdoğan'ın şansını yükseltir.

Erdoğan, seçildikten sonra Kürt meselesine ilgi gösterir. Danışmanları arasında Kürtler de vardır. Mehmet Metiner, Erdoğan'ın danışmanı olur. Altan Tan da Ankara Keçiören'de, Melih Gökçek'in yardımcısı olur.[1]

1 Metiner ve Tan'ın uzun bir yol arkadaşlığı vardır; ikisi birlikte Girişim adlı dergiyi çıkartır; sonra birlikte Refah Partisi'ne geçer; buradan ayrılarak, Aydın Menderes'in Büyük Değişim Partisi'ne girerler; belediyeye girmeleri de yine aynı zamanda olur; biri Ankara, diğeri İstanbul'da çalışır; 2000'de ikisi birlikte HADEP'e gelirler; Özgür

Erdoğan, Siirt'te yaptığı bir konuşma yüzünden mahkûm olur; dört ay hapis yatar ve daha sonra 14 Ağustos 2001'de AKP'yi kurar. Girdiği ilk seçimlerde iktidara gelir. AKP ile koalisyonlar dönemi kapanır. Toplum tek bir partiyi seçmiştir. Çözülmek istenen sorunlar için şanstır bu. Dahası belediye başkanlığı seçimlerinde olduğu gibi başbakanlık yarışında da Kürtler Erdoğan'ı tercih etmişlerdir, Erdoğan Kürtlerden 75 milletvekiliyle desteklenmiştir.

Kürt meselesiyse hükümeti bekleyen en önemli sorundur. Türkiye'de sorun, ama ayak sesleri gelen Güney Kürdistan'da ise ciddi bir çıkış kapısı, ekonomik bir rahatlamadır. Erdoğan bunları bilir, ama bir mesafe koyar. Kürt meselesini uzağında tutar. Örneğin Moskova'da Zülfikar Boran isimli bir işçinin Kürt meselesi demesiyle Erdoğan sinirlenir ve şunu söyler: "Sorun var diye inanmayacaksın. Sorun yok diye inanacaksın." Tartışma uzar ve nihayet Erdoğan çözümü getirir: "Bak ben Siirt'ten evliyim, huzurluyum diyorum, bitti. Böyle yaklaş olaya. Böyle yaklaştığın sürece problem kalmaz" (3 Kasım 2002). AKP ve Erdoğan, 2005 yılına kadar da Kürt meselesinden uzak durur ve Kürt vekiller de Kürt meselesiyle ilgili somut bir adım atmaz ya da atamazlar. Erdoğan, 2005'te Diyarbakır'da *Kürt sorunu* için, "Benim de sorunumdur" açıklamasını yapar (12 Ağustos 2005).

Öcalan'ın Görüşmeleri

Ateşkesin bitmesiyle birlikte operasyon ve çatışmaların başlaması bir olur. Öcalan ile yapılan avukat görüşmeleri kimi zaman *gemi bozuk* denilerek engellenir. Öcalan'a karşı uygulanan tecrit poli-

Gündem geleneğine dayanan gazetelerde birlikte köşe yazarlığı yaparlar. Tan burada kalır; Metiner Erdoğan'ın yanına gider ve buradan milletvekili olur; Tan BDP'den milletvekilidir.

tikalarından dolayı 18 Ağustos 2005'te Avrupa'da "Öcalan Siyasi İrademizdir" adıyla bir imza kampanyası başlatılır ve 20 Ekim 2006 tarihine kadar salt Türkiye'den 2 milyon 40 bin kişi imza verir.[1] Bu imzalar semboliktir, ama bu imzalar gerçek bir hesapla dikkate alındığında on milyonu aşkın bir nüfusun dilini tercüme eder. Öcalan'ın irade olarak kabulü, ateşkesler ve devlet eliyle yürütülen kimi görüşmelerin seyrini de etkiler.

93'ten 98'e kadar ilan edilen ateşkeslerde aracılar ve zamirler üzerinden yürütülen bir süreç vardır. Özal ve Talabani'yle başlayan 93 süreci; Erbakan üzerinden kimi aracıların araya girmesiyle gündeme gelen ateşkes; cezaevinde bulunan Sabri Ok ve Muzaffer Ayata'yla görüşen, ama adları bilinmeyen, Genelkurmay tarafından gündeme getirilen temaslar sayılabilir. Ok ve Ayata üzerinden gerçekleşen görüşmenin İsmail Hakkı Karadayı ve Hüseyin Kıvrıkoğlu tarafından *savaşın sınırlandırılması* amacıyla yapıldığı sonradan ortaya çıkar ve Öcalan 1 Eylül 1998'de ateşkes ilan eder.[2] 2002-2005 görüşmeleri büyük ihtimal Ergenekon kökenlidir ve bunlar için en büyük sorun Kürtlerin siyasal zeminde yer almalarıdır. 2005-2009 yıllarındaysa hükümetin görüşme zemininde bulunması ve bunun için MİT'in askerin yerini alması dikkat çekicidir; Emre Taner, Öcalan'la İmralı'da görüşmüş ve bu görüşmelere (2006-2008) PKK kadroları da dahil edilmiştir. 2006'da yine 1993'e benzer, ama pek aralanmayan bir süreç başlamış; Celal Talabani hükümetin isteği ve bilgisiyle yine arabulucu olmuştur. Talabani, Karayılan'la görüşür. Bunun sonucu olarak Karayılan, Başbakan Erdoğan'a içeriği hakkında bilgi sahibi

1 *Serxwebûn* dergisinde yayımlanan (Eylül 2005, s. 8) bir yazıda Öcalan'ın siyasi irade ve aynı zamanda Kürtlerin "devrimci bilinci" olduğu ifade edilir. Buna göre Öcalan'ı sahiplenmek, demokratik bir tutumu sahiplenmektir.

2 Eyüp Erdoğan-Cemal Subaşı, Asker Söyledi, Ben İlettim (Muzaffer Ayata'yla söyleşi), *Tempo*, sayı 6, Ocak 2011.

olmadığımız bir mektup yazar. Bu görüşmeler sonucu 1 Ekim 2006'de bir ateşkes daha gelişir, ama uzun sürmez.

AKP, 22 Temmuz 2007 seçimlerinde başarı kazanmış ve Kürtlerden hatırı sayılır bir oy almıştır. Rakip partileri geride bırakmıştır, ama Kürt meselesi çözümsüzlük içindedir. 2006 yılında ilan edilen ateşkes, seçim ve operasyonlar yüzünden suya düşer ve nihayet 21 Şubat 2008'de Kandil bombalanır. Bu, PKK için iplerin gerilmesi ve ateşkesin a'sından bile artık söz edilmemesi anlamına gelir. Askeri operasyonun sınır ötesine geçmesi ve operasyonların artması, gerilla ile asker ve korucular arasında çatışmaların artmasıyla Öcalan yeniden devreye girer. Üstelik bir süre önce İmralı'da zorla saçları kesilmiştir. Bu sefer *Habur Süreci* başlar. Bu, Öcalan ile Emre Taner'in İmralı görüşmeleri sonucunda çıkan bir süreçtir. Öcalan buna *açılım* der. Yeni bir sürecin ayak sesleridir. *Açılım* diye başlar, *Kürt açılımı* olarak devam eder ve nihayet, *demokratik açılım* olarak telaffuz edilir. Bu açılımın ilk adımı olarak 1 Ocak 2009'dan başlayarak, TRT bünyesinde TRT 6 ismiyle bir TV kanalı açılır. Kürtlerin yüze yakın televizyon kanalının olduğu bir dönemde, TRT 6 pek ilgi görmez. İşsiz Kürtler için kâra karşı bir açlığı besler.

Çok geçmeden, 29 Mart yerel seçimleri esas alınarak bir *çatışmasızlık* kararı verilir. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül süreçten haberdardır ve şunu söyler: "İyi şeyler olacak." Öcalan 156 sayfalık bir *Yol Haritası* hazırlar ve bu yol haritası 15 Ağustos 2009'da cezaevi idaresine teslim edilir. Yol Haritası'nda 10 madde vardır, bunlar: *Türkiye vatandaşlığı; Kürtçe eğitim ve öğretim dili olarak Kürtçe'nin kabulü ve kabulün Anayasa'da yer alması; ateşkesin devam etmesi, koşulsuz genel af çıkartılması, akil adamların geçiş döneminde inisiyatif alması, siyaset yapma özgürlüğü önündeki engellerin*

kaldırılması ve affedilen PKK'liler dahil herkese siyaset yapma hakkı verilmesi, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, demokratik özerkliğin kabul edilmesi, çatışma döneminde işlenen faili meçhul cinayetler başta olmak üzere, bu dönemde meydana gelen olayları araştırmak için bir Hakikatler Komisyonu'nun kurulması... Öcalan'ın kendisi için söylediği, istediği tek bir şey vardır: *Üzerimdeki tecrit kaldırılsın.*

Bu ilkeler bir buçuk yıl sonra açıklanır. Kitleler meydanlara çıkar: *Yol Haritamızı isteriz* diye eylemler yapılır. Ancak bu ilkelerin bir adımı olarak *Habur Süreci* başlar.

Habur Süreci, 19 Ekim 2009 tarihinde başlar ve bunun bir sonucu olarak 34 kişi Habur Sınır Kapısı'ndan giriş yapar. İçişleri Bakanı Beşir Atalay da *Açılım*'ın devlet ve hükümet tarafındaki *koordinatörü* olur. Ancak süreç iyi idare edilemez ve gelen 34 kişiden 10'u tutuklanıp hapse atılır, 24'ü tekrar dışarı çıkar. Süreç eğer işlemiş olsa, PKK'nin 65 kişilik lider kadrosu dışında kalan bütün üyelerinin eve dönüşü ve Öcalan'ın hapis koşullarının belki ev hapsine dönüştürülmesi mümkün olabilirdi. Bu olmadığı için, geniş bir tutuklama, gözaltı süreci başlamış ve binlerce insan yine hapse girmiştir.[1] Habur süreciyle ortama yine çözümsüzlük hâkim olur. Habur aceleye getirilen bir girişim olarak hafızalardaki yerini korur; bunun nedeni diğer partilerin sürece dahil edilmemeleri ve kimi güçlerin silahla hâlâ meseleyi çözeceklerine dair inançlarıdır.

12 Haziran 2011 seçimlerinden sonra Türkiye'de Kürt meselesinin çözümü için yeni beklentiler oluşur. Öcalan adım atar,

1 2009'dan başlayarak PKK'nin şehir yapısı-örgütü olarak bilinen KCK üzerinden pek çok tutuklanma gerçekleşir. Bu tutuklamalar siyasi iradeyi tıkamıştır; en büyük darbeyi de DTP almıştır; yedi belediye başkanı, üç genel başkan yardımcısı tutuklanmıştır; 2010 yılına gelindiğinde BDP'nin 1483 üyesi tutukludur; KCK'den ise tutuklu sayısı 3200 civarındadır. Belediye başkanı, milletvekili olmak için harcanan çabalar düşünüldüğünde, salt siyaset yapıyor diye bunca insanın gözaltına alınması ancak siyaset yasağıyla ifade edilebilir.

ama bu adımlara bir biçimde çelme takılır; Mayıs 2011'de Öcalan seçimler ve AKP'den yana beklentilerini dile getirir. Umduğu seçim sonrası "büyük bir anlaşma"dır. Cümle şöyle bağlanır: "Hem kırda hem şehirde topyekün bir halk savaşı gelişebilir. Bunun da sonuçları çok ağır olur. Böyle halk savaşı sokaklarda, şehirde her yerde olur, hatta iç savaş olabilir, demiştim. Tekrar söylüyorum, iç savaş olursa bundan yalnızca Kürtler etkilenmez." Haber, Türk medyasına "Yine tehdit etti" şeklinde yansır. Bir hafta sonra Öcalan şunu söyler: "15 Hazirana kadar bu söylediğim çerçevede bir yeşil ışık yakılmazsa, çözümün gelişeceğine dair bir bildirim yapılmazsa, beni ölmüş bilin. Artık ondan sonra yaşanacak olan başkaldırıdır, isyandır, her şey olabilir. Ben buna devrimci halk savaşı diyorum. Tarihi günler yaşıyoruz, tarihi süreçteyiz, önemli gelişmeler olur. Herkes bunların farkında olmalı. BDP, Kandil, hepsi bunun farkında olarak hareket ederler. Umarım savaş olmaz, çözüm gelişir, barış olur."[1]

İki haber arasındaki fark, haberlerin sunumuyla ilgilidir. İkisinde barış umudu vardır, bu umut yinelenir ve büyük bir savaş olasılığı üzerinde durulur, bir savaş ilanı yoktur. *Büyük anlaşma* diye söze başlar Öcalan... Şikâyeti ise bir sonraki açıklamada belli olur; herkes ondan bir şey bekler: "Gerek devlet, gerek Kandil ve BDP, bütün sorunları benim üzerime yıkmış, Kürtler de benden pratik önderlik bekliyor..."

Bütün meselelerin bir kişinin üstüne yıkılması nedir? Öcalan bilgi ve çözümün ahlaki yanıdır. Silahlı güç devlet ve Kandil'dir; BDP ve AKP bilgi, çözüm ve silahlı güç arasında denge rolü ile çıkması tahayyül edilen bir güçtür, ama eylemler her zaman bilgi-

1 İlk haberi "Öcalan: Büyük Savaş Çıkarsa Hükümet Üç Ay Dayanamaz" diye veren ANF, bir hafta sonra yapılan görüşmeyi şöyle verir: "Öcalan: Kürtlerin Kellesine Karşılık Türkiye-ABD Anlaştı." İki haberde Mayıs ayı içinde servis edilmişlerdir.

yi ya sömürme ya da bu bilgiyi bir yanılgı perdesine doğru çekme eğilimindedir. Siyasal aktörler ise bu zaman dilimi içinde bilgi ve eylem karşısında hayalle ayakta duran ucuz insan bilgeliğiyle sürece dahil olurlar. Barışa omuz verme, çoğu zaman kompleksle- re yem olur. Siyasilerin mesnetten uzak açıklamalarıyla kamuoyu yönlendirilir ve böylece var olan durumdan kopuş, tarihsel olanla bir mesafe gündeme gelir. Sorun ise kendi olamamadır. Soruna sahip gibi görünen pek çok kişi, kurum ve kuruluş yapar, düşünür, arzular; ama bütün bunların kendisiyle bir ilgisi yoktur; özne ve nesne bile değillerdir, sadece kendi isimleri etrafında siyasal bir feodal bağın gücü için egzersiz yaparlar. Zamanın akışına karşı bir direnme yoktur, onlar için her şey geçiciliğin aynası içinde geçer, Kürt meselesini edebi ve ölümsüz bir şekilde çözme cüre- ti burada yok olur, ortaya mum gibi sönmeye müstahak kişilerin adları kalır sadece; bu onları bir süreliğine mutlu eder. Buradan bir politik ahlak üretilir, gizli bir batış, bir küçülme ve iftira il- kesi birlikte işler. Eski Kürt söylencelerinin meşhur sözü ile *eli- ni taşın* altına koymaz. Herkes kitle peşinde, kitle bir sütun gibi yükseltecek onları, saatimizi onlara göre ayarlayacağız hepten. Burada *Karanlığın İçindeki Çocuk*'un yazarı Robert Brasillach'ın (1909-1945) sesini duyarız, o bize *faşizmi* tanımlar; faşizm kitle- nin şiiridir, hep beraber aynı şarkıyı söylemekten söz eder Hitler. Brasillach kurşuna dizilirken, bu şarkıyı söyleyen gençlere acır, giden gençliği gözlerinin önüne bile gelmez. Kitle acımasızdır, ateşe körükle gider.

Derken 14 Temmuz 2011'de Silvan'da çıkan bir çatışmada 13 asker yaşamını yitirir. Süreç, beklenti her şey tuz hepten tuzla buz olur. Hükümet bunu bahane ederek geri çekilir. Siyasi kanaat önderleri bir yandan özerklik ilan eder, diğer yandan aynı gün

Diyarbakır'dan kestikleri uçak biletiyle Ankara'ya döner. Özerklik! Felsefi olarak Kant'tan bu yana "kendime koyduğum yasa" demektir; mim, ben uymasam kim uyacaktır: Kürtlere, kimileri tarafından dayatılan yadertliktir, tabî olmadır. Yani kendime koyduğum yasa, bugün bana uygulayacağınız yasa anlamındadır. Tek fark şudur: Bana koyacağınız yasada benim de fikrimi alın. Yazık!

Bütün meseleler yine Öcalan'ın üstüne yıkılmıştır. *Yıkılmıştır* diyorum, çünkü Öcalan yönetici sınıflara karşı yalnızca halkın iradesini temsil eder. Siyasal atmosfer ve aracı güçler ne zaman ki bunu bir kazanç dairesinde görür, o zaman Öcalan yine tek başına kalır, vicdan olarak İmralı'da sızlar; esaret hayatı da, onu önderlikten halkın vicdanı olmaya getirmiştir zaten.

Silvan olaylarıyla ilgili olarak Öcalan sert bir açıklama yapar: "Gereği neyse yapmak istiyorum. Bunun için çok açık, Sayın Başbakan'a buradan sesleniyorum, bana rolümü oynamam için gerekli pratik araçların sunulması gerekir. Daha önce Parlamento'nun bu konuda karar alması gerektiğini belirtmiştim. Ben Meclis'in tatile girmemesini bunun için istemiştim. Gerekirse Meclis acil toplanıp bu konuda görüşüp çağrı yapabilir. Veya Başbakan bir çağrı yapabilir. 'Biz bu işin silahlarla çözülmeyeceğine inanıyoruz. Bu meseleyi demokratik anayasal yöntemlerle çözeceğiz' derse, bir haftada hallederiz."

Öcalan'ın avukatlarıyla yaptığı son görüşmedir bu. Bundan sonra *gemi bozuk, hava muhalefeti* gibi gerekçelerle görüşme gerçekleşmez. Barışı istemeyenler derin bir nefes alır. Tek dertleri *güneşi kamçılayan melektir* ve merakları zulmeder: Öcalan yine barış diye karşılarına çıkacak mı?

Roboski Katliamı

2011'in bitimine üç gün kala, 28 Aralık 2011'de Roboski katliamı olur. Adları *kaçakçı* diye çıkan kimseler yine öldürülmüştür. Söz konusu katliam, Türk Hava Kuvvetleri'nin, Şırnak'ın Uludere ilçesi üzerinde güneye yaptığı bir uçuş sırasında gerçekleşmiştir ve bunun sonucunda 35 kişi ölmüş, bir kişi de yaralı kurtulmuştur. Katliama maruz kalanlar mazot, sigara getirmek için sınırı geçmişlerdir. Elde edilen parayla geçinirler. Katliamdan maksat kinin mantığıdır. Erdoğan, bir yıl sonra *gerekirse özür dilerim* der, ama özür dilemez.[1] Katliama maruz kalan kişilerin yakınları hakkında dava açılır. Söz konusu olay, örneğin Marmara Adasında yaşansaydı, durum hiç kuşkusuz böyle sonuçlanmayacaktı. Doğulu olan Türkiye, bu sefer Batılı gibi davranmıştı. Avrupa'daki özgürlük kavramı İslam'da adalet (*adl*), hakikat (*hak*), danışma (*şura*) ve eşitlikle (*musavat*); demokrasi *karşılıklı iyilik* (*tarahun*) olarak tanımlanır.[2] Katliam sonrasında *kin*, bir nevi inanca dönmüştür; katliama maruz kalanlara karşı bir bağışlama ruhu, yaptıkları iş (*kaçakçılık*) kusur olarak işlenmiştir.

Karanlıkta kalanlar, geçtikleri yerleri içlerine döktükleri gözyaşlarıyla nura boğmasa, kendi yurtlarında gurbeti yaşarlar. Katliama maruz kalanlar, bir süre sonra kendi acılarıyla baş başa kalırlar. Gözyaşları o kadar çok beyaz camlara yansır ki, öldüren, televizyondan ve bilgisayar başından onları rahatça izler.

---

1 Erdoğan, 21 Aralık 2012'de yaptığı konuşmada şunları söylemişti: "Uludere'yi bu kadar basite indirgemeyelim. Sonuçta terörist de sivildir. Biraz sabredelim, ölen 34 kişiyle ilgili yargı kararını bekleyelim. Sürekli sivil denmesini bir beyin yıkama hamlesi olarak görüyorum. Daha netice ortaya çıkmadan terör örgütü ve uzantıları kalkıyorlar bize 'illa özür dileyeceksin' diyorlar. Gerekirse özür dilerim."

2 Ahmad Şevki el-Fancari'den (*Al-hurriyet'as-siyasiyyah fi'l İslam, Kuveyt 1973*) aktaran, John Keane, *Şiddetin Uzun Yüzyılı*, Dost Kitabevi, Ankara 1996, s. 94.

Silvan'dan sonra *Roboski Katliamı* var olan barış umudunu yok etmiştir. Zaten ne zaman barış dense, karanlık bir el devreye girer; parmaklarında yengeç, saçlarında boy boy akreplerle gelir ve öldürerek halkı efsunlar; kucaklar önce, sonra zehirler; onlar, yukarıdan aşağıya bakar, yükselmek mi istiyorlar, birini yok edip üstüne çıkarlar hemen. Sessiz yürürler, bu ürkütmek içindir. Mazlumlar ıslık çalar, türkü söyler, böylece su gibi akarlar her yere, rüzgâr gibi dost canlısıdırlar, sokulurlar, ama kara eller suyu kocasele, rüzgârı kasırgaya çevirmede ustadır. Bunca bilgi umuda su taşır mı? Belki!

Umut

Türkiye'de eşitlik yoktur. Hayatın her alanında hissedilir bu. Benzerler arasındaki eşitlik ise ötekinin riske atılmasıyla sağlanır. Öteki ile eşitlik benzerler arasındaki hiyerarşinin tamamlandığı yerde başlar. Buradan Kürtlerin, Kürtler hakkında sessiz kalmaları istenir: *Sessiz ol, benimle ol, bensin.* Bu, sadece Kürtleri bazıları, birileriyle eşit kılar, topyekün bir eşitlik yoktur.

Hükümet Kürtlere karşı adım atarken kuşkuyla yaklaşır ve kuşku bir süre sonra umudu yok eden, incinmiş ruhların sadizmine döner; 93'ten 2011 yılına kadar bir barış çabası vardır ve bu barış süreçleri her seferinde yaralanmışlardır. Herkes acı çektiğini söyler ve bu acıdan kurtulmanın yegâne yolu nedense acı çektirmekle tefsir edilir. Bu sadece bizi cesetlerle yatışan bir topluluğa dönüştürür ve burada herkes ölülerini sayarak ayakta kalır. Konuşmak yok artık! Hiddet var.

Ya hep ya hiç diyen ve ölen kimseler hiddetin araçları olur ve kimse bilinci geri plana iten savaş dininin tek hammaddesi olan kibirle baş edemez. Kibir kırılır mı? Hiddet biter mi?

Bir de açlık grevi var; tutuklular, Öcalan'a karşı yapılan izolasyon (*avukat görüşünün engellenmesi ve aile görüşüne sınır getirilmesi*), Kürtçe eğitim ve savunma hakkı isteğiyle başlattıkları açlık grevinde artık ölüm sınırındalar. Gazeteler tıklandığında ya ölüm haberi bekleniyor ve açlık grevinde olmayanlar, *ölümler olur* diye ağızlarındaki lokmaları yutamıyor. Böylesi bir durumda Başbakan Erdoğan BDP'lilere siz "kuzu kavurma yerken" diye başlayan sözler sarf ediyor. Açlık grevi, siyasi bir düelloya dönüşüyor; onlar sözü sıkıyor (*yediniz, yemedik*), açlık grevindekiler ölümle pençeleşiyor.

Öcalan'la görüşme yapılamıyor. Öcalan bir zamanlar açlık grevine girmişti; Kemal Pir'lerin açlık grevini duyduğu zamanlarda, hatta grev hoşuna gitmişti, kendini tümden açlığa bırakmıştı, sonra *milyonların yükü* demiş, grevi bırakmıştı. İşte, tam *görüşme olsa* diye düşünürken Mehmet Öcalan İmralı'ya (17 Kasım 2012) gidiyor. Öcalan kardeşi Mehmet üzerinden *içerdekilerin değil, dışarıdakilerin açlık grevine* girmesini, grevin sona ermesini istiyor. Öcalan şu mesajı veriyor: "Açlık grevini eylem tarzı olarak genel itibariyle doğru bulmamakla birlikte, açlık grevi yapılacaksa içerdekilerin değil dışarısının yapması gerekir. Açlık grevleri çok anlamlıdır. Bu eylem yerini bulmuş ve amacına ulaşmıştır. Hiç bir tereddütte kalmadan, bir an önce açlık grevine son versinler." Mehmet, Öcalan'la defalarca görüştüğünü, ama açlık grevinin bitmesi haberini vermenin kendisini çok mutlu ettiğini anlatıyor. Öcalan'ın tek sözüyle herkes derin bir nefes alıyor. Dar geçitteki adam, dar geçitte ölümün soğuk yüzüne bakan adamları hayata çekiyor. Uzağın uzağında bulunan nafiz, açlığı tesbih ve tenzih ederek bitiriyor.

Açlık grevi bitiyor, ama Öcalan ile görüşmeler hâlâ engelleniyor ve yer yer silahlı çatışmalar sürüyor. Böylesi bir zaman dilimin-

de Başbakan Erdoğan, TRT 1'de *Enine Boyuna* (27 Aralık 2012) adlı programa katılıyor ve Öcalan ile görüşmelerin sürdüğünü söylüyor: "Işık olduğu sürece devam ederiz." Demek ki karanlıktan çıkma isteği var, demek ki gayya kuyusuna dalacak ipler mevcut.

Açıklama ışık olmasa da, ışık huzmesi olarak perde aralarından umut bekleyenlerin evlerine sızıyor.

Erdoğan'ın açıklamalarından sonra (ya da öncesinde) MİT Müsteşarı Hakan Fidan 2012'nin sonlarında İmralı adasına gidip Öcalan ile görüşüyor. Rivayetlere göre Fidan yılbaşı gecesini Öcalan'la geçiriyor, sabahlara kadar meselenin çözümünü konuşuyorlar.

Öcalan ile MİT Müsteşarı Fidan arasındaki görüşmenin detayları hakkında pek fazla bilgi yok. Ama burada artık bilgi değil, görüşmelerin sürmüş olması, umudun askıya alınmamış olması önemli. CHP ve MHP'den çatlak sesler geliyor, ama bu sesler arzu ettikleri medya desteğini bulamıyor. Gazetelerin birinci sayfaları meseleye ayrıntılı yer vermeye başlıyor. Görüşmeden herkes umutlu; iş dünyasından Aydın Doğan ve Mustafa Koç bu görüşmeden memnun olduklarını söylüyorlar. Tiyatro ve sinema sanatçısı Ayşen Gruda Kandil'e gidebileceğini, PKK'yi ikna edebileceğini söylüyor. Gruda, "masal anlatsam bile beni dinlerler" diyor. Bu gerçekten doğru reflekstir. Kadir İnanır, meseleye uzanıyor, elinden ne gelirse yapmaya hazır olduğunu söylüyor.

Açlık grevlerindekiler ölüm sınırındayken Öcalan açıkça *onlar benim çocuklarımdır, onlara dokunmayın* der; *bitirin* dedi ve bütün tutuklular bir anda açlık grevini bitirdi. Öcalan bütün kamuoyunun takdirini kazanır ve bütün gazeteler Türkiye'nin gerçek siyasi aktörlerinden biri olarak Öcalan'ın adını zikretmeye başlar. İki kişi bu sorunu çözebilir: *Öcalan ve Erdoğan*.

Öcalan'ın tek kişi olması devletin / hükümetin elini güçlendirirken, çıkan seslerin birbirine denk gelmemesi üst perdeden çıkan sesleri endişeye boğar: *Yayınlar.* İster taraflı ister tarafsız, karşılıklı *yayınlar* kılıç gibi çekilir. Şimdilik Öcalan tank üzerine çıkan Boris Yeltsin'dir. Korku ise tankın üzerindeki adamın gücüdür; *başkan* dillerden düşmüyor, *başkan bizi bağlar* deniyor, ama alttan altta biz de varız deniyor.

Cengiz Çandar, Öcalan için "Türkiyeli bir aktör" diyor. Bu, şu anlama geliyor; Öcalan merkeze alınması gereken ve müzakere sürecinin sürmesini sağlayan tek güçtür ve bu güç bir bakıma küresel aktörleri tedirgin edebilir. Daha önce görüşmeler Kandil ve Avrupa üzerinden yapılıyordu; şimdi İmralı üzerinden. Barış risk taşır. Oslo sırasında bu görülmedi mi? Ki Oslo derin bir görüşmedir. Pazarlıklar yapılmıştır. *Kim, ne istiyor?*

Bu arada 3 Ocakta BDP'den Ahmet Türk ve Ayla Akat, İmralı'ya gidiyor. MİT'ten üç kişi onlara refakat ediyor. Herkes umutlu. Murat Karayılan bir değerlendirme yapıyor. Özetle şunları söylüyor: "Öcalan'la anlaşmak yetmez." Duran Kalkan "Hükümet mecbur kaldı, masaya geldi" diyor. Başbakan'ın danışmanı Yalçın Akdoğan, bu sözleri *racon kesmek* diye yorumluyor. Dua: Sühreverdi'nin *Nur Heykelleri*'nde *Bar'i* dediği, Tanrı bizi yalnız bırakma! *Kudüs* diye tanıdığımız *akl-ı fanidir.* İkiz ve çift bile aynı değildir.

Tam bu sırada kara bir el devreye giriyor. Öcalan'la görüşmelerin yapıldığı zaman diliminde üç Kürt kadını Paris'te öldürülüyor: Sakine Cansız, Fidan Doğan ve Leyla Şaylemez. Öldürülen üç kadından biri PKK'nin kurucularından Sakine Cansız'dır. Diğer iki kadın PKK'ye yakın kimselerdir. Cansız kült bir kadındır, ruhtur. Diyarbakır'da Esad Oktay'ın yüzüne tükürmekle kalma-

mış, dönemin çözülme ruhu karşısında bir direniş abidesi olarak yükselmiştir.

Cinayet profesyoneldir. Öcalan'la yapılan görüşmelerin ardından böyle bir cinayetin olması pek çok okumaya tabi tutulabilir. Birileri PKK'ye mesaj mı veriyor? Mesajsa, bu mesajın anlamı ne? Cinayeti Türk devleti mi işledi? Dış güçler mi? Suriye mi? İran mı? Irak mı? Yoksa Kürt meselesinde çıkarı olan Batılı devletler mi? İç hesap mı?

Paris polisiyse konuşmuyor, bir açıklaması yok. İhtimal tatmin edici bir açıklama da olmayacak. Bugüne kadar Avrupa'da işlenen hiçbir siyasi cinayet aydınlatılmadı. Bu da karanlıkta kalacak. Abdurahman Kasımlo Viyana'da; Dr. Said Şerefkendi ve üç arkadaşı Berlin'de öldürüldü ve bunların katilleri bulunmadı. Hükümetse "örgüt içi infaz" diyor ve PKK'yi işaret ediyor. PKK, "derin devlet" diyor, Ergenekon gibi yapılara dikkat çekiyor. Selahattin Demirtaş, "Muhataplar arasında ayrım yapma, kışkırtma, kırdırma girişimi çok ucuz bir yaklaşımdır" diyor. Sert bir ifade, ama pek ciddiye alınmıyor.

Her şey olabilir. Acı olansa bir Kürt'ün ölümüdür. Kürt öldürülünce katil aranmıyor. Herkes onu öldürebiliyor. Herkes potansiyel suçlu. Trajedi buradan başlıyor. Bu arada bir hafıza tazelemeye ihtiyaç var; ABD'nin Ankara Büyükelçisi Francis Ricciardone 16 Ekim 2012'de PKK ve El Kaide'yi aynı cümle içinde kullanmıştı ve Türk devletine kimi önerilerde bulunmuştu. Bunun için hatırı sayılır bir bellek de vardı: Öcalan Türkiye'ye verilmiş, Bin Ladin öldürülmüştü. Bu ister yakalayalım, isterseniz öldürelim anlamına gelebilir miydi? Ricciardone, PKK'nin üst düzey yöneticilerine karşı "Bin Ladin taktiği ile" mücadele etmekten söz ediyordu. Soruysa şuydu: ABD ve Türk gladyosu bu cinayeti birlikte işlemiş olamazlar mı?

Barış için gerekli olan ilk şey güvendir. Güvenmek, inanmaktır ve bu inanç bir tek şeyle olur, güvencelerle. Güvenceler oluşturulmadan barış imkânsızdır. Önce operasyonlar durmalıdır. Sakinelerin canezeleri kalkarken Kandil'e bomba yağıyordu. Ölümlerin bir taraftan yaşandığı bir müzakere olabilir mi? Barışın bir derinlik kazanması için resmi yollar açılmalı. Güçlüler barışır. Zayıflar savaşır. PKK ve Türk devleti arasındaki savaş artık *bir hak savaşı* değildir. Bu da biliniyor. Bir güç savaşıdır. 93'ten 2013'e kadar geçen sürede dikkat edilirse Öcalan, barışı salt savaşın bitimi olarak istememiş, bir eylem biçimi olarak barışı sahiplenmiş, Spinoza'nın deyimiyle *adalete doğru zihinsel* bir tutum içersine girmiştir.

Öcalan ve Fidan arasında başlayan görüşmeler Güney Kürdistan'da, fısıltı gazetelerinden bilebildiğimiz kimi bilgiler üzerinden yürüdü. Buna göre güneyde kimi görüşmeler yapılmış, hatta bu görüşmelere başından beri sıcak bakan Neçirvan Barzani de "hakem" olarak katılmıştır. Kimine göre bu görüşmeye Barzani değil, Türkiye'yi yakından tanıyan Sefin Dizai katılmıştır. Resmi olarak ise böyle bir görüşme kayıtlara geçmez. Söylenti halinde yayılır. Buna rağmen ocak ayının sonlarına doğru görüşmeler nefes darlığına yenilir. Başbakan açıkça küser ve müzakere medyada övülür, hatta Öcalan bir can yeleği gibi kamuoyunda yer alırken, birden renk değişir. Bunun nedeni Diyarbakır'daki cenaze töreninde Ahmet Türk'ün "Barış için hassasiyet isteyenler Kandil'i bombalıyor" demesidir. Başbakan küsüverir. Anlaşılan: *Görüşmeler durmuştur.*

Zor bir süreçtir ve krizi yönetecek kadrolar da yoktur. Erdoğan, *silahları bırakın ve istediğiniz ülkeye gidin, güvenlik güçleri size müdahale etmeyecek* diyordu. Karayılan buna yanıt veriyordu: "Başbakan terk edin burayı diyor ve bunu dayatıyor. Kim kimi ül-

kesinden kovuyor? Burası bizim ülkemizdir. Siz dışarıdan gelmişsiniz. Ülkemizde işgal kuvvetisiniz. Terk edecek olan biri varsa, o da sizsiniz." İpler geriliyor. Erdoğan Kürt sorununun çözülmesini mi istiyor, yoksa Kürtlerin çözülmesini mi? Güven, ama karşılıklı güven.

Erdoğan'ın sözleri PKK için bir zayıflık olarak yorumlanıyor ve bu yüzden Karayılan'ın açıklamaları alkışlanıyor: "Silahları bırakıp ülkeyi terk edecek biri varsa o da asker ve polistir." Geriye Öcalan kalıyor. Karayılan, *Öcalan bizimle doğrudan görüşsün* diyor (24 Ocak'a kadar).

Bunun yanında Güney Kürdistan'da yapılan görüşmeler ve bu görüşmelere Hakan Fidan'ın katıldığı yönünde yapılan yorumlar yalanlanıyor. Buna göre ne Fidan, ne de başka birileri güneye gitmiş ve ne PKK ne de Güneyli (KDP-YNK vs) liderlerle bir görüşme yapılmıştır.

BDP cephesinde ise sular duruluyor. İmralı'ya gidecek ikinci grupta kimin olacağı ilk başta belli bir ısrar içerirken (*Demirtaş, Tuğluk ve Kışanak; Demirtaş ve Kışanak*), bir süre sonra bu ısrar yerini makuliyete bırakıyor.

Hükümet cephesinde bir sessizlik var. Erdoğan, Prag'a gitmeden önce açıklamalar yaparak, sürecin tıkanmadığını belirtiyor ve bu arada, "dağdakilerle kucaklaşanları İmralı'ya göndermeyiz" diyor. Erdoğan, isteyenin İmralı'ya gidemeyeceğini, istediklerini İmralı'ya gönderebileceklerini söylüyor. Şu ana kadar geçen zaman diliminde verdikleri mesajla hassasiyetlere darbe vuranları ciddiye almayacaklarını belirtiyor. Peki süreç aksar mı? Erdoğan süreci sürdürme kararında olduklarını beyan ediyor.

BDP'nin eşbaşkanlarından Demirtaş ise bu ve benzer açıklamaların yapıldığı tarihte Strasbourg'dan tartışmalara katılıyor;

hükümetle görüşürüz diyor, ama *İmralı'ya kimin gideceğine biz karar veririz.*

Hükümet ve BDP arasında İmralı'yla ilgili bir trafik yaşanırken kimi milletvekilleri popüler bir dilin arkasından arabesk bir hava yaratmaya çalışıyor. AKP'nin genç yaştaki (39) Diyarbakır milletvekillerinden Cuma İçten soluğu Diyarbakır'da alıyor. Zat, belki samimidir, ama *evladım, çocuğum* edebiyatıyla prim yapmaya çalışıyor. İçten, *22 bin tane PKK'li öldürüldü, yani 22 bin çocuğum öldürüldü. Hepsi benim çocuğum* diyor. Öcalan 1948; Ali Haydar Kaytan 1946; Cemil Bayık 1954; Mustafa Karasu 1958, Murat Karayılan 1959 doğumlu.

İlk olarak Ahmet Türk ve Ayla Akat'ın İmralı'ya gitmesi ve daha sonra Sırrı Süreyya Önder ve Pervin Buldan'ın İmralı'ya gitmesiyle yeni bir süreç başlıyor; Öcalan tıpkı masal kahramanları gibi görüşme sonrasında üç mektup yazıyor: *Biri Avrupa, biri Kandil, biri BDP'ye.* Daha sonra bu iki isme Selahattin Demirtaş, İdris Baluken, Altan Tan gibi isimler ekleniyor ve görüşmeler devam ediyor. Mektuplarda *çatışmasızlık* dile getiriliyor. Bu ilk aşamadır. Bir sonraki aşamada gerilla sınırdışına çıkacaktır. Bunun paralelindeki gelişme, tümden silahları bırakma olacaktır.

Buldan ve Önder, en fazla İmralı'ya gidip Öcalan'la görüşen vekiller oldular. Buldan, Öcalan'la karşılaştığında heyecanlanır. Zaten bütün görüşmeciler benzer duygular yaşar. Örneğin Demirtaş, Öcalan'ın elini sıkar ve bu eli bırakmak istemez. Duygusal anlar yaşar. Kendisi bir partinin iki başkanından biridir, ama ilk defa gerçek bir liderle karşılaşmıştır. Buldan da benzer bir heyecan duyar. Kendi deyimiyle birden *kimyası* değişir. Çünkü ilk defa görecektir Öcalan'ı; *acaba* der kendi içinden, sorulara yanıt verebilecek miyim? Sonraki görüşmelerde rahatlar.

Öcalan toplantılara bir dosyayla gelir. Gözlüğünü ve kalemini dosyanın üstüne bırakır. Görüşmeler sırasında MİT'ten bir kişi de hep hazır bulunur. Toplantılar genelde öğleden sonra başlar ve dört saat sürer; bazen bu süre, 2,5 saat de olur. Bir keresinde gemi bozulur ve geç gidilir. Öcalan genelde *sormak istediğiniz bir şey var mı* diye son sözü gelenlere bırakır. Görüşmelerin birinde Öcalan'ın bir fotoğrafı çekilir. Bu fotoğraf Adalet Bakanlığının izniyle çekilmiştir. Ancak sadece *hatıra* diye çekilir, Bakanlık fotoğrafın paylaşılmasına izin vermez. Sonra bu fotoğraflar kamuoyunda yayılır.

Görüşmeler sırasında Buldan, Öcalan'dan *"kendisinden bir şey, bir hediye ister."* Öcalan iki şey verir. Biri kullandığı tükenmez kalemidir, ikincisi *"Sevgi ve saygılarımla"* yazıp imza attığı bir karttır. Buldan kalemi Kandil'de KJB'ye (PKK'nin kadın örgütlenmesi) verir. Kart kendisinde kalır.

Sırrı Süreyya ise sohbetiyle görüşmeleri canlı kılar. Öcalan onun için "sen bizim kıymetlimizsin" der.

Heyetlerin görüşmeleri hızlanırken, 21 Mart 2013 tarihinde Diyarbakır'da yapılan Newroz kutlamasında Öcalan'ın mesajı okunur. Öcalan'ın mesajını Türkçe Önder, Kürtçe Pervin Buldan okur. Mesajda halkların birliği ve beraberliği vurgulanır: *Kürtler için Dicle ve Fırat, Sakarya'nın kardeşidir.* Çözüm: *Silah değil siyaset.* Dilek: *Bugün Türk halkı bilmeli, Kürtlerle 1000 yıldır İslam bayrağı altındaki ortak yaşamları kardeşliğe dayanır. Bu kardeşlik hukukunda fetih, inkâr, asimilasyon olmamalıdır.*

Mesajı, PKK tarafından yanıtlanır. Karayılan, Almanya'nın Bonn kentindeki Newroz kutlamasına gönderdiği görüntülü bir mesajında, "Bundan dolayı mesajın açıklandığı gün 21 Marttan bu yana ve bundan sonra biz hareket olarak, KCK, PKK ve HPG

olarak resmi ve açık bir şekilde ateşkes ilan ediyoruz" diyerek, 23 Mart 2013 tarihinde ateşkes ilan ettiklerini açıklar.

Bağlarken, çatışma askeri bir süreçtir ve burada dil yerini silaha bırakır. Çözüm ise siyasidir ve zordur. Siyasi çözüm için siyaset, yedeğine tarihten edebiyata, ekonomiden spora kadar her türlü aracı almak zorundadır. Bunun için de iki şey gereklidir, akıl ve yürek. *Ya ben ya o* diye yürütülen mantık, tek yolculuk isteğidir ve eskitir; çünkü burada çatışmak ve vurarak çözme isteği vardır ve çözme-çözüm kısa süreli bir önlem olmaktan öteye geçmez. Çünkü çözülen insan korkuyla yanındadır. Böylesi zamanlarda karşılıklı tasfiyeler gündeme gelir; barış bir kurumsallık kazanamaz, savaş tekelinin yedeğinde yer alan bir güce döner. Çözümleri öldüren *uzlaşmalardır*; uzlaşma zemin değildir, uzlaşma yedek güçlere çatışmalar için taze kan arama ihtiyacıdır. Çatışma ve onun yedek gücü olan şiddet, köklü bir barışa evet demez çünkü ve çözüm, çatışmanın silahlarını alınca, çatışma oturup ağlar. Milliyetçi dil, bu ağlayışları kendine kök bir mendil yapar. Savaş mistik bir derinlik verir çünkü, ağlama bunadır.

İki sözle yazıyı bağlamak istiyorum. Örneklerden biri Emma Goldman'a ait, şöyle diyor: "Bütün savaşları dövüşemeyecek kadar korkak olan ve bu yüzden de kendileri adına dövüşmek için dünyanın gençlerini cepheye süren hırsızlar çıkartır." İkinci örnek de şudur: İmam Hüseyin, Kerbela sırasında şunları söyler: "Eğer sizi bugün yenersek, bilin ki siz önceden yeniksiniz. Eğer yenilirsek, bilin ki biz yenilmiş değiliz. Eğer ölürsek, zafer bizimdir. Öldürülürsek de yine bizimdir." Hüseyin sözlerini şöyle bağlar: "Zillet elini hiçbir zaman zalime vermeyeceğiz."

Bitirirken

Öcalan kitabı bir yolculuktur; Halfeti'den başlar, İmralı adasına kadar devam eder. Bugüne kadar tek başına bir adada tutulan dünyada tek bir mahkûm yoktur. Napolyon altı yıl Elbe adasında kalır ve bu adada bir tutuklu değildir. Balık bile avlar, yakınları onu sıkça ziyaret ederler.

Öcalan bir barış ve diyalog insanıdır. Çocukluğunda ailesinin konuşma dediği biriyle arkadaşlık ederek daha; çocukken bir hasımlığı sona erdirir. Büyükler onlara, bu iki arkadaşa bakar. Onu dağa çeken yine barış maksadıdır. İki ağacına su taşımak için dağa çıkan dünyada çok az insan vardır. Kürtlerin yok sayıldığı bir zaman diliminden, Kürt kimliğinin kabul edildiği bir sonsuzluğa ulaşma tutkusu vardır karşımızda ve Öcalan'ın ömrü, hep ateşten bir gömlek içinde geçmiştir.

Öcalan barış için Türkiye'nin en büyük şansıdır. Nietszche'nin Zerdüşt mesellerinden birinde şu söylenir: *Irmak kıyısında bir parmaklığım, tutunabilen tutunsun, ama koltuk değneğiniz de değilim ben.*

Sanırım Gazali ve Hallac ile bitirebiliriz. Gazali hayatı boyunca memurdur; O devlet tarafından batıni felsefeyi çürütmeye memur edilmiştir. Saray ısmarlamış, o yazmıştır. Nizamülmülk öldürüldüğü zaman, Gazali Nizamiye Medresesini terk eder; Şam'a gidip İhyau'l Ulum'u yazar. Gazali üretmez, ürettikleri saldırıdır. Eseri yazdıkları değil, ön ayak olduğu resmi sünniliktir; Sünniler, ona sarılarak bir felsefeye sahip olmuşlardır. Böylece Gazali'yi üç zümre yaşatır: Devlet, kadılar ve halk. Hallac-ı Mansur'u ise üç şey yok etti: Devlet, kadılar ve halk.

Hallac şunu söylüyordu: *Kıyamete inanmayanlar onun çabucak gelmesini ister. İman edenlerse ondan ürperirler ve bilirler ki o haktır* (Şura, 18).

Öcalan'ın yakalanmasından sonra çoğunlukla bir yer arayan, bir yere gelemeyen çoğu kimse garip bir dil kullanarak *milliyetçiliğe* sarıldı. Milliyetçilik bir duygu ve düşünce değil, daha çok bir Öcalan eleştirisi olarak da gelişti. Hallac'ın sözünü buradan tercüme edebiliriz belki, Kürtlere inanmayanlar, çabucak bir Kürt devleti kurulmasını isterler...